مەلا مستەفا بارزانی

لە بەڵگەنامە نهێنییەکانی ئەمریکادا

کۆکردنەوە و وەرگێڕان لە ئینگلیزییەوە

وریا ڕەحمانی

پێداچوونەوەی

دەستەی ئینسکلۆپیدیای (پ.د.ک)

دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان

٢٠٢٣

• ناوی کتێب •

مەلا مستەفا بارزانی لە بەڵگەنامە نهێنییەکانی ئەمریکادا

• کۆکردنەوە و وەرگێڕان لە ئینگلیزیەوە •

وریا ڕەحمانی

• پێداچوونەوە و هەڵەچنی •

دەستەی ئینسکلۆپیدیای (پ.د.ک)

• دیزاینی ناوەڕۆك و بەرگ •

دەستەی ئینسکلۆپیدیای (پ.د.ک)

• شوێن و ساڵی چاپ •

هەولێر - ٢٠٢٣

• چاپخانە •

دانیشفەڕ

• تیراژ •

٢٠٠٠

لە بەڕێوەبەرایەتی گشتی کتێبخانە گشتییەکان/ هەرێمی کوردستان
ژمارەی سپاردنی (٥٥٦) ساڵی ٢٠٢٣ پێدراوە.

مەلا مستەفا بارزانی لە
بەڵگەنامە نهێنییەکانی ئەمریکادا ...

مەلا مســتەفا بارزانی ڕۆڵی ســەرەکی لە خەباتی کورد بینیوە، بۆ گەیشــتن بە ئۆتۆنۆمی لە عێراق و لە ١٩٤٣ڕابەری ڕاپەڕیـنی کـورد بـووە، لە ١٩٤٦ فەرمـانـدەی ســەربـازیی "کۆمـاری مهـابـاد" بە ســەرۆکایەتیی قازی محەمەد لە ئێران بووە. بارزانی لە ســاڵی ١٩٦١ تا ئێســتا ڕابەری خەباتی چەکداری کوردە دژی حکومەتی بەغدا. مەلا مســتەفا بارزانی تەنیـا ڕابەرێکی کورد نییە، بەڵکوو کەســـایەتییەکی جیهانیشە.

وەزارەتی دەرەوەی ئەمریکا

١٨ی تەمووزی ١٩٧٢

هەواڵنامەی کتێب

● پێرست ●

● پێشەکی ١١

● حکوومەتی عێراق هەوڵ دەدات دووبەرەکی بخاتە نێو بارزانییەکان-١٢ی ئەیلولی ١٩٤٦ ..... ١٩

● هەوڵەکانی حکوومەتی ئێران بۆ بەرەنگاربوونەوەی بارزانییەکان-٣ی کانوونی دووەمی ١٩٤٧ .... ٢١

● بەزاندنی سنووری ئێران و سۆڤیەت لە لایەن هەڤاڵانی بارزانی-٢٠ی تشرینی یەکەمی ١٩٤٧ .... ٢٣

● ئەگەری گەڕانەوەی بارزانی بۆ عێراق- ٥ی گوڵانی ١٩٤٩ .... ٢٥

● چالاکییەکانی مەلا مستەفا بارزانی لە یەکێتیی سۆڤیەت بۆ یەکگرتنی کورد- ١١ی تەمووزی ١٩٥٠ .... ٢٦

● ڕێڕەوی گەڕانەوەی کوردی بارزانی بۆ عێراق- ١١ی تەمووزی ١٩٥٠ .... ٢٧

● مەلا مستەفا بارزانی ڕۆیشتووە بۆ موسکۆ - ٥ی ئەیلوولی ١٩٥٠ .... ٢٨

● سەردانی مەلا مستەفا بارزانی بۆ ئێران- ١٤ی ئەیلوولی ١٩٥٠ .... ٣٠

● چالاکی بارزانییەکان لە یەکێتیی سۆڤیەت- ٨ی حوزەیرانی ١٩٥١ .... ٣١

● کردنەوەی خوولی سەربازی بۆ بارزانییەکان لە سۆڤیەت- ١٦ی تەمووزی ١٩٥١ .... ٣٢

● کوردی عێراق پشتیوانی لە مەلا مستەفا بارزانی دەکەن-٢ی شوباتی ١٩٥٢ .... ٣٣

● هەوڵەکانی کۆماری یەکگرتووی عەرەب(UAR)بۆ سەربەخۆیی کوردستان-٢٤ی ئایاری ١٩٥٨.... ٣٤

● مەترسییەکانی گەڕانەوەی مەلا مستەفا بارزانی بۆ عێراق، ئەمریکا و هاوپەیمانەکانی- ٥ی ئەیلوولی ١٩٥٨ .... ٣٦

● مەلا مستەفا بارزانی گەڕایەوە عێراق- ٨ی تشرینی یەکەمی ١٩٥٨ .... ٣٨

● بارودۆخی عێراق و مەسەلەی کورد- ١٤ی تشرینی یەکەمی ١٩٥٨ .... ٤٠

● کوردی عێراق بە سەرکردایەتیی مەلا مستەفا بارزانی، داوای سەربەخۆیی یان ئۆتۆنۆمی زیاتر دەکەن- ١٥ی تشرینی یەکەمی ١٩٥٨ .... ٤٤

● نیگەرانی کۆماری یەکگرتووی عەرەب (UAR) لە چالاکییەکانی مەلا مستەفا بارزانی- ٢٩ی تشرینی یەکەمی ١٩٥٨ .... ٤٧

● یەکێتیی سۆڤیەت بارزانییەکان دەگەڕێنێتەوە عێراق- ١٨ی ئاداری ١٩٥٩ .... ٤٩

● کۆمەڵێک لە لایەنگرانی مەلا مستەفا بارزانی لە سۆڤیەت دەگەڕێنەوە عێراق- ٩ی نیسانی ١٩٥٩ .... ٥١

● دوایین هەڵسەنگاندن لەبارەی سەرکردایەتی کورد و مەلا مستەفا بارزانی- کانوونی دووەمی ١٩٦٠ .... ٥٢

● یەکەم دیداری نوێنەرانی مەلا مستەفا بارزانی لە وەزارەتی دەرەوە- ٢٢ی حوزەیرانی ١٩٦٢ .... ٥٤

● پێکهاتنی ئاڵوگۆڕ لە شۆڕشی مەلا مستەفا بارزانیدا- ١٠ی ئابی ١٩٦٢ .... ٥٨

● مەلا مستەفا بارزانی داوای پشتیوانی ئەمریکا بۆ شۆڕشەکەی دەکات- ٢٠ی ئەیلوولی ١٩٦٢ .... ٦٠

● عەبدولکەریم قاسم ناتوانێت شۆڕشی مەلا مستەفا بارزانی سەرکوت بکات- ٢٤ی تشرینی دووەمی ١٩٦٢ .... ٦٣

● نیگەرانی ئەمریکا لە ئەگەرە مەترسیدارەکانی سەرنەکەوتنی وتووێژەکانی نێوان بارزانی و حکوومەتی عێراق و دەستپێکردنەوەی ناکۆکییەکان- ٥ی نیسانی ١٩٦٣ .... ٦٥

● هەڵوێستی ئەمریکا سەبارەت بە نامەکەی مەلا مستەفا بارزانی بۆ سەرۆک کۆماری ئەمریکا- ٦ی ئابی ١٩٦٣ .... ٦٨

● دیداری ئەفسەرانی سۆڤیەت لەگەڵ مەلا مستەفا بارزانی-٢١ی ئابی ١٩٦٣ .... ٧٠

● هەڵوێستی ئەمریکا سەبارەت بە هەوڵەکانی ئێران بۆ هاندانی کوردی عێراق بە سەرکردایەتی مەلا مستەفا بارزانی- ١٦ی کانوونی یەکەمی ١٩٦٤ .... ٧١

● مەسعود بارزانی لە لایەن مەلا مستەفا بارزانییەوە داوای یارمەتیی ماددیی و سەربازیی لە ئەمریکا دەکات- ١٢ی نیسانی ١٩٦٥ .... ٧٤

● دوایین بارودۆخی پارتی دیموکراتی کورد و شۆڕشی کورد- ٢٣ی نیسانی ١٩٦٥ .... ٧٦

● نامەی مەلا مستەفا بارزانی بۆ سەرۆك کۆماری ئەمریکا- ٢٩ی نیسانی ١٩٦٥ .... ٨٢

● نامەی مەلا مستەفا بارزانی بۆ سەرۆک وەزیرانی بەریتانیا- حوزەیرانی ١٩٦٥ .... ٨٤

● نامەی مەلا مستەفا بارزانی بۆ جانسۆن، سەرۆك کۆماری ئەمریکا- ١٨ی ئابی ١٩٦٥ .... ٨٦

هەواڵنامەی کتێب

- نامەی مەلا مستەفا بارزانی بۆ سەرۆك جانسۆن- ١٢ی ئاداری ١٩٦٦ .... ٨٧
- نامەیەکی دیکەی مەلا مستەفا بارزانی بۆ سەرۆك کۆماری ئەمریکا- ٢٣ی ئاداری ١٩٦٦....... ٩٢
- پەیامی پیرۆزبایی مەلا مستەفا بارزانی بۆ سەرۆك کۆماری ئەمریکا- ٤ی تەموزی ١٩٦٦....... ٩٣
- بێهیوایی مەلا مستەفا بارزانی لە بارودۆخی کوردستان- ٢٠ی کانوونی یەکەمی ١٩٦٦ .... ٩٤
- وەڵامی نەرێنی بۆ نامەیەکی ڕێبەری شۆڕشی کورد، مەلا مستەفا بارزانی بۆ سەرۆك کۆماری ئەمریکا لە لایەن سکرتێری کارگێڕیی وەزارەتی دەرەوە- ١٦ی شوباتی ١٩٦٧ .... ٩٥
- وڵامی ئەمریکا بۆ داواکاری ڕابەری کورد، بارزانی- ٢٠ی شوباتی ١٩٦٧............................. ٩٧
- نامەی مەلا مستەفا بارزانی بۆ هارۆڵد ویلسۆن سەرۆک وەزیرانی بەریتانیا- ٢٧ی تشرینی یەکەمی ١٩٦٧.. ٩٩
- نامەی مەلا مستەفا بارزانی بۆ سەرۆك کۆماری ئەمریکا- ١١ی ئاداری ١٩٦٨..................... ١٠١
- دیداری لیژنەیەکی ئەمریکایی لەگەڵ مەلا مستەفا بارزانی و نامەی مەلا مستەفا بارزانی بۆ وەزیری دەرەوەی ئەمریکا- ٢٩ی گوڵانی ١٩٦٩ .... ١٠٥
- ناوەڕۆکی دانیشتنی وەزارەتی دەرەوەی ئەمریکا لەگەڵ نوێنەری مەلا مستەفا بارزانی- ١٣ی حوزەیرانی ١٩٦٩ .... ١٠٩
- دیداری ئیدریس بارزانی لەگەڵ کاربەدەستانی دەوڵەتی ئیسرائیل- ٩ی ئاداری ١٩٧٠.......... ١١٢
- نیگەرانی توندی شا لە ڕێککەوتننامەی ١١ی ئادار- ١٩ی ئاداری ١٩٧٠............................ ١١٤
- نیگەرانی توندی دەوڵەتی ئیسرائیل لە ڕێککەوتنی ١١ی ئادار- ١٤ی نیسانی ١٩٧٠ .... ١١٥
- ئەگەری دەستپێکردنەوەی شەڕ لەنێوان مەلا مستەفا بارزانی و دەوڵەتی عێراق- ١٠ی ئابی ١٩٧٠ .... ١١٧
- داواکاری مەلا مستەفا بارزانی بۆ پەیوەندی نهێنی لەگەڵ دەوڵەتی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا- ١٦ی تەمووزی ١٩٧١ .... ١١٩
- ناوەڕۆکی دانیشتن لەگەڵ سکرتێری گشتیی پارتی دیموکراتی کوردستان- ٣ی تشرینی دووەمی ١٩٧١ .... ١٢٤
- هەوڵی ڕابەری کورد، بارزانی بۆ نزیکبوونەوە لە ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا لە ڕێگەی دەزگای هەواڵگریی ئێرانەوە- ٩ی ئاداری ١٩٧٢.. ١٢٦

• پەیوەندییەکانی سۆڤیەت و ژەنەڕاڵ بارزانی- ٢٠ی ئاداری ١٩٧٢ .... ١٢٨

• پێداگری ئێران لەسەر پشتیوانیکردنی ئەمریکا لە مەلا مستەفا بارزانی- ٢٧ی ئاداری ١٩٧٢..... ١٣٠

• هەوڵەکانی مەلا مستەفا بارزانی بۆ وەدەستخستنی پشتیوانی نێودەوڵەتیی لە هەڵوێستەکەیان دژی پەیوەندییە نزیکەکانی سۆڤیەت و عێراق- ٢٩ی ئاداری ١٩٧٢ .... ١٣٣

• بیروبۆچوونی گرووپی دەسەڵاتداری کورد کە لە دەوروبەری بارزانین و تێبینییەکانی کورد لەبارەی وتووێژ لەگەڵ بەعس- ٣١ی ئاداری ١٩٧٢ .... ١٣٧

• مەلا مستەفا بارزانی دەیەوێت "دەوڵەتی عێراق لە تاراوگە" لە کوردستان دابمەزرێنێت- ٣ی نیسانی ١٩٧٢ .... ١٤١

• نامەی مەلا مستەفا بارزانی بۆ وەزیری دەرەوەی ئەمریکا و هۆکارەکانی یارمەتی نەدانی ئەمریکا بە کورد- ٥ی نیسانی ١٩٧٢ .... ١٤٧

• کوردی عێراق: هەڵگیرسانەوەی شۆڕش- ٣١ی گوڵانی ١٩٧٢ .... ١٤٩

• پێداگری شا لەسەر دانیشتنی هنری کیسنجەر لەگەڵ نوێنەرانی تایبەتی بارزانی- ٦ی حوزەیرانی ١٩٧٢ .... ١٦٢

• هۆکارەکانی یارمەتیدان و یارمەتی نەدانی ئەمریکا بە مەلا مستەفا بارزانی و شێوازەکانی جێبەجێکردنی ئەو یارمەتییە- ٧ی حوزەیرانی ١٩٧٢ .... ١٦٤

• ڕابەری کورد، بارزانی بەتەمایە لە دەوڵەتی ئەمریکا نزیک بێتەوە- ٩ی حوزەیرانی ١٩٧٢ ...... ١٦٧

• هەوڵەکانی ڕابەری کورد، بارزانی بۆ بەدەستهێنانی پشتیوانی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا- ١٢ی حوزەیرانی ١٩٧٢ .... ١٦٩

• ناوەڕۆکی دانیشتنی فەرمی و نهێنی لەگەڵ نوێنەرانی تایبەتی مەلا مستەفا بارزانی لە وەزارەتی دەرەوە لە واشنتۆن- ٥ی تەمووزی ١٩٧٢ .... ١٧٢

• چۆنییەتی یارمەتیدانی ئەمریکا بە ڕابەری کوردی عێراق، مەلا مستەفا بارزانی- ١٨ی تەمووزی ١٩٧٢ .... ١٨١

• یارمەتیی ماددیی و سەربازیی ئەمریکا بە مەلا مستەفا بارزانی و شێوازەکانی جێبەجێکردنی ئەو یارمەتییە- ٢٨ی تەمووزی ١٩٧٢ .... ٢٠١

• فەرمانی سەرۆکی ئەمریکا بۆ یارمەتیدانی بارزانی و کوردی عێراق لە خەباتەکەیان دژی ڕژێمی بەعس- ٢١ی ئابی ١٩٧٢ .... ٢٠٣

• پەیامی پیرۆزبایی مەلا مستەفا بارزانی بە بۆنەی ساڵڕۆژی لەدایکبوونی سەرۆک کۆماری ئەمریکا- ١٥ی کانوونی دووەمی ١٩٧٣ .... ٢٠٤

• پەیامی پیرۆزبایی مەلا مستەفا بارزانی بە بۆنەی دەستبەکاربوونی سەرۆک کۆماری ئەمریکا- ٢٦ی کانوونی دووەمی ١٩٧٣.. ٢٠٥

• بەردەوامبوونی یارمەتی نهێنی ئەمریکا بە مەلا مستەفا بارزانی- ٢٩ی ئاداری ١٩٧٣............ ٢٠٦

• ناوەڕۆکی دیداری کاربەدەستانی سۆڤیەت لەگەڵ مەلا مستەفا بارزانی- ١١ی حوزەیرانی ١٩٧٣ .... ٢٠٨

• ئەمریکا دەبێت پەیوەندییەکانی لەگەڵ کورد بپچڕێنێت، چونکە سەرکەوتنی بزووتنەوەی کورد دژی سەقامگیری ناوچەیە- ١ی تەمووزی ١٩٧٣ .... ٢١٢

• ناوەڕۆکی دانیشتنی CIA لەگەڵ مەسعود بارزانی و مەحمود عوسمان- ٩ی تەمووزی ١٩٧٣ .... ٢١٥

• ئامانجی ئەمریکا لە یارمەتیدانی مەلا مستەفا بارزانی- ٢٠ی تەمووزی ١٩٧٣ .... ٢١٨

• نابێت مەلا مستەفا بارزانی هەوڵ بۆ دامەزراندنی دەوڵەتی سەربەخۆی کورد بدات - ٢٤ی تەمووزی ١٩٧٣ .... ٢٢٢

• نامەیەکی نهێنی مەلا مستەفا بارزانی بۆ شای ئێران- ٢٦ی تەمووزی ١٩٧٣ .... ٢٢٥

• هەڵوێستی ئەمریکا سەبارەت بە داواکارییەکی مەلا مستەفا بارزانی- ٢٧ی تەمووزی ١٩٧٣... ٢٢٨

• سیاسەتی ئەمریکا سەبارەت بە بزووتنەوەی مەلا مستەفا بارزانی- ٧ی ئابی ١٩٧٣............... ٢٣٢

• چۆنییەتی زیاترکردنی یارمەتییەکانی ئەمریکا بۆ مەلا مستەفا بارزانی- ١٦ی ئابی ١٩٧٣ .... ٢٣٥

• بڕیاری ئەمریکا بۆ زیادکردنی یارمەتییەکانی بۆ بارزانی- ٣١ی ئابی ١٩٧٣ .... ٢٣٦

• کورد ناتوانن وڵاتی خۆیان بەڕێوە ببەن- ٢ی ئەیلوولی ١٩٧٣ .... ٢٣٨

• دوایین زانیارییەکان لەبارەی بارودۆخی ماددیی بزووتنەوەکەی مەلا مستەفا بارزانی- ٦ی ئەیلوولی ١٩٧٣ .... ٢٤١

• دژایەتیکردنی شای ئێران لەگەڵ هێرشی هێزەکانی مەلا مستەفا بارزانی بۆ سەر هێزەکانی عێراق- ١٦ی تشرینی یەکەمی ١٩٧٣ .... ٢٤٤

• ئاکام و ئەنجامە مەترسیدارەکانی ئۆتۆنۆمییەکەی مەلا مستەفا بارزانی بۆ ئەمریکا- ٢٩ی کانوونی یەکەمی ١٩٧٣ .... ٢٤٥

هەولێرنامەی کتێب

● ڕوانگەکانی سۆڤیەت سەبارەت بە کێشەی کورد و سەرکردایەتی پارتی دیموکراتی کوردستان- ١٦ی ئاداری ١٩٧٤ .... ٢٤٧

● ڕوانگەکانی مسر لەبارەی کێشەی کورد و پێکهاتەی سەرکردایەتی کورد- ١٧ی ئاداری ١٩٧٤ ... ٢٤٩

● ناوەڕۆکی دانیشتنی ژەنەڕاڵ مستەفا بارزانی لەگەڵ CIA- ١٨ی ئاداری ١٩٧٤ .... ٢٥٢

● ناوەڕۆکی دیداری مەلا مستەفا بارزانی و شا- ٢٠ی ئاداری ١٩٧٤ .... ٢٥٦

● مەلا مستەفا بارزانی کۆمەڵێک پلانی نوێی بەدەستەوەیە- ٢١ی ئاداری ١٩٧٤ .... ٢٥٩

● مەترسییەکانی پلانی مەلا مستەفا بۆ دامەزراندنی دەوڵەتێکی ئۆتۆنۆمی بۆ عێراق، ئێران و ناوچە و خودی کورد- ٢٥ی ئاداری ١٩٧٤ .... ٢٦١

● ئامانجی ئێران و ئەمریکا لە یارمەتیدانی مەلا مستەفا بارزانی- ١١ی نیسانی ١٩٧٤ .... ٢٦٥

● هەڵوێستی ئەمریکا سەبارەت بە ڕاگەیاندنی ئۆتۆنۆمی لە لایەن ژەنەڕاڵ بارزانییەوە- ١٧ی نیسانی ١٩٧٤ .... ٢٦٧

● مەلا مستەفا بارزانی زۆر دڵگەرمە بە پشتیوانی ئەمریکا- ٢٢ی نیسانی ١٩٧٤ .... ٢٧٠

● مەلا مستەفا بارزانی داوا دەکات چاوی بە وەزیری دەرەوەی ئەمریکا بکەوێت - ٢٣ی گوڵانی ١٩٧٤ .... ٢٧٢

● نامەی مەلا مستەفا بارزانی بۆ سکرتێری گشتیی نەتەوە یەکگرتووەکان- ٢٦ی گوڵانی ١٩٧٤.... ٢٧٤

● پلانەکانی ئەمریکا بۆ یارمەتیدانی کورد لە ساڵی ١٩٧٥- ٢٤ی حوزەیرانی ١٩٧٤ .... ٢٧٧

● پەیامی پیرۆزبایی ڕابەری کورد، مەلا مستەفا بارزانی بە بۆنەیساڵڕۆژی سەربەخۆیی ئەمریکا- ٨ی تەمووزی ١٩٧٤ .... ٢٧٨

● نامەی مەلا مستەفا بارزانی بۆ کیسنجەر- ١٢ی تەمووزی ١٩٧٤ .... ٢٧٩

● زیادکردنی یارمەتییەکانی ئەمریکا بۆ مەلا مستەفا بارزانی، مەترسی لێ دەکەوێتەوە- ٢٢ی ئابی ١٩٧٤ .... ٢٨١

● گفتوگۆی وەزیری دەرەوە لەگەڵ سەرۆک کۆماری ئەمریکا سەبارەت بە خەباتی کورد- ٢٦ی ئابی ١٩٧٤ .... ٢٨٣

● داواکارییەکی زۆر جیاوازی مەلا مستەفا بارزانی لە ئەمریکا- ١٧ی ئەیلوولی ١٩٧٤ .... ٢٨٥

- ڕەتکردنەوەی پێشنیارێکی مەلا مستەفا بارزانی بۆ هێرشکردنە سەر دامەزراوەکانی نەوتی کەرکووک- ١٨ی ئەیلوولی ١٩٧٤ .... ٢٨٧
- دوایین هەوڵەکانی دەوڵەتی عێراق بۆ لەناوبردنی بزووتنەوەی کورد و مەلا مستەفا بارزانی- ٢٠ی ئەیلوولی ١٩٧٤ .... ٢٨٨
- بۆچوونەکانی مەسعود بارزانی لەبارەی یارمەتیی نێودەوڵەتیی بۆ کورد- ٢٧ی ئەیلوولی ١٩٧٤ .... ٢٩٠
- نامەی مەلا مستەفا بارزانی بۆ سەرۆك کۆماری ئەمریکا- ٤ی تشرینی یەکەمی ١٩٧٤ .... ٢٩٢
- دوایین زانیارییەکان لەبارەی سیاسەتە ناوخۆییەکانی PDK و پەیوەندییەکانی شا و بارزانی- ٣١ی تشرینی یەکەمی ١٩٧٤ .... ٢٩٥
- نامەیەکی ژەنەڕاڵ مەلا مستەفا بارزانی بۆ وەزیری دەرەوە، کسینجەر- ٢ی تشرینی دووەمی ١٩٧٤ .... ٣٠٠
- پشتیوانی ئێران لە خەباتی مەلا مستەفا بارزانی گەیشتووەتە ئاستێکی مەترسیدار- ١٨ی تشرینی دووەمی ١٩٧٤ .... ٣٠٦
- هەڵوێستی ئەمریکا سەبارەت بە سەرکردایەتی بزووتنەوەی کورد و دەوڵەتی بەعس- ٢٣ی کانوونی یەکەمی ١٩٧٤ .... ٣١١
- ئەگەری هەڵگیرسانی شەڕ لەنێوان ئێران و عێراق بە هۆی پشتیوانی شا لە ژەنەڕاڵ بارزانی- کانوونی یەکەمی ١٩٧٤ .... ٣١٤
- نامەیەکی دوورودرێژی مەلا مستەفا بارزانی بۆ وەزیری دەرەوە، کیسنجەر- ٢٢ی کانوونی دووەمی ١٩٧٥ .... ٣١٦
- بارودۆخی تەندروستی مەلا مستەفا بارزانی- ٥ی شوباتی ١٩٧٥ .... ٣٢٢
- بارزانی بەرنامەیەکی سیاسیی زیادەخوازانەی دژی دەوڵەتی عێراق بەدەستەوەیە- ٦ی شوباتی ١٩٧٥ .... ٣٢٣
- شا بەتەمایە لە جەزائیر لەگەڵ سەدام گفتوگۆ بکات- ١٩ی شوباتی ١٩٧٥ .... ٣٢٤
- نامەی وەزیری دەرەوەی ئەمریکا بۆ مەلا مستەفا بارزانی- ٢٢ی شوباتی ١٩٧٥ .... ٣٢٦
- نهێنییەکانی ڕێککەوتنی شا و سەدام لە زمانی سەرۆکی ساڤاکەوە- ٨ی ئاداری ١٩٧٥ .... ٣٢٧

هەواڵنامەی کتێب

● دوایین پەیامی ژەنەڕاڵ بارزانی بۆ شـــا و وردەکارییەکانی ڕێککەوتنی ئێران و عێراق لە جەزائیر- ٨ی ئاداری ١٩٧٥ .... ٣٣٠

● گفتوگۆ دەربارەی چارەنووسی بارزانی و شۆڕشی کورد- ٩ی ئاداری ١٩٧٥.......................... ٣٣٦

● نارەزایەتی کیسنجەر لە ڕێککەوتنی شا و سەدام لە جەزائیر- ٩ی ئاداری ١٩٧٥................. ٣٤٠

● نامەیەکی بەپەلەی ژەنەڕاڵ مەلا مســـتەفا بارزانی بۆ وەزیری دەرەوەی ئەمریکا- ١٠ی ئاداری ١٩٧٥ .... ٣٤٤

● بەرنامەی ئەمریکا بۆ ئارامکردنەوەی ژەنەڕاڵ بارزانی- ١٣ی ئاداری ١٩٧٥ .... ٣٤٦

● هۆکارەکانی ڕێککەوتنی ئێران و عێراق لە جەزائیر و نســـکۆی شـــۆڕشـــی کورد- ١٣ی ئاداری ١٩٧٥.. ٣٤٨

● ناوەڕۆکی دوایین دیداری ژەنەڕاڵ بارزانی لەگەڵ کاربەدەستانی ئێران- ١٥ی ئاداری ١٩٧٥.... ٣٥١

● وەڵامی وەزیری دەرەوەی ئەمریکا بۆ نامە دڵتەزێنەکەی ژەنەڕاڵ بـارزانی- ١٦ی ئـاداری ١٩٧٥.. ٣٥٥

● هۆکارەکانی وازهێنانی شا لە بزووتنەوەکەی بارزانی- ١٩ی ئاداری ١٩٧٥.......................... ٣٥٧

● بارودۆخی شڵەژاوی بارەگای سەرکردایەتیی بارزانی و دوایین داواکاری بارزانی لە ئەمریکا- ٢٢ی ئاداری ١٩٧٥ .... ٣٦٠

● تاوتوێکردنی ئەگەری کۆمەڵکوژی کورد و داواکاری پەنابەری ســـیاســـیی بارزانی- ٢٢ی ئاداری ١٩٧٥ .... ٣٦١

● ڕاستییەکانی هەواڵی کۆمەڵکوژی کورد و داواکاری پەنابەری سیاسیی بارزانی- ٢٣ی ئاداری ١٩٧٥.. ٣٦٣

● دژایەتی لەگەڵ داواکاری پەنابەری بارزانی و هەڤاڵانی لە ئەمریکا- ٢٤ی ئاداری ١٩٧٥........ ٣٦٨

● چارەنووسی شۆڕشی کورد و داواکاری کوردی عێراق لە زمانی نوێنەری بارزانییەوە- ١٠ی نیسانی ١٩٧٥.. ٣٧٠

● ڕەخنەگرتن لە شێوەی هەڵسوکەوتی: ئەمریکا و نەتەوە یەکگرتووەکان لەگەڵ بزووتنەوەی کورد و بارزانی- ١٧ی نیسانی ١٩٧٥ .... ٣٧٣

● ئیدریس بارزانی دەڵێت: خەباتی کورد جارێ کۆتایی پێهاتووە- ١ی گوڵانی ١٩٧٥................ ٣٧٥

● ڕاپۆرتێک لەبارەی ئاکام و ئەنجامەکانی ڕێککەوتننامەی ئێران و عێراق لە جەزائیر بۆ کورد، مەلا مستەفا بارزانی و وڵاتانی ناوچەکە- ١ی گوڵانی ١٩٧٥ ... ٣٧٧

● کۆتاییپێهاتنی یارمەتییەکانی ئەمریکا بۆ مەلا مستەفا بارزانی- ٤ی حوزەیرانی ١٩٧٥ ... ٣٨٦

● گوشاری ئێران لەسەر ئاوارەکان و مەلا مستەفا بارزانی- ٨ی تەمووزی ١٩٧٥ ... ٣٨٧

● مەرجەکانی شا بۆ سەفەری مەلا مستەفا بارزانی بۆ ئەمریکا-١٨ی تەمووزی ١٩٧٥ ... ٣٨٩

● دەبێت پێداگری لەسەر مەلا مستەفا بکەین کە نهێنییەکان ئاشکرا نەکات- ٢٤ی تەمووزی ١٩٧٥ ... ٣٩١

● مەلا مستەفا بارزانی داوا دەکات بەر لە مردن، چاوی بە کاربەدەستێکی فەرمیی ئەمریکا بکەوێت - ٢٦ی ئەیلوولی ١٩٧٥ ... ٣٩٢

● بانگهێشتکرانی مەلا مستەفا بارزانی بۆ ئیسرائیل- ٢٧ی ئەیلوولی ١٩٧٥ ... ٣٩٤

● چارەنووسی ژەنەڕاڵ بارزانی و بزووتنەوەی کوردی عێراق- ٦ی تشرینی یەکەمی ١٩٧٥ ... ٣٩٥

● دیداری جێگری وەزیری دەرەوەی ئەمریکا لەگەڵ مەلا مستەفا بارزانی لە ئەمریکا- ٣ی تشرینی دووەمی ١٩٧٥ ... ٣٩٨

● مەسەلەی دیارییەکانی مەلا مستەفا بۆ کیسنجەر- ١٠ی تشرینی دووەمی ١٩٧٥ ... ٤٠٠

● بڵاوبوونەوەی هەواڵی یارمەتیی سەربازیی CIA بۆ مەلا مستەفا بارزانی- ٣ی شوباتی ١٩٧٦ ... ٤٠٣

● تاوتوێکردنی کاردانەوەی ئێران سەبارەت بە مانەوەی بارزانی لە ئەمریکا- ١٣ی نیسانی ١٩٧٦ ... ٤٠٤

● سەفەری بارزانی بۆ ئەمریکا بە قازانجی ئەمریکا نییە- ١٤ی نیسانی ١٩٧٦ ... ٤٠٥

● قازانج و زیانەکانی دانیشتن لەگەڵ مەلا مستەفا بارزانی لە وەزارەتی دەرەوەی ئەمریکا- ٣٠ حوزەیرانی ١٩٧٦ ... ٤٠٦

● کاریگەری مانەوەی بارزانی لە ئەمریکا لەسەر پەیوەندییەکانی عێراق و ئەمریکا- ٤ی تەمووزی ١٩٧٦ ... ٤٠٩

● دوایین پێشهاتەکانی پەیوەندیدار بە سەردانەکەی مەلا مستەفا بارزانی بۆ ئەمریکا -٢١ی تەمووزی ١٩٧٦ ... ٤١١

● دوایین زانیارییەکان لەبارەی چارەنووسی بزووتنەوەکەی بارزانی- ٣ی ئابی ١٩٧٦ ... ٤١٣

کەوالەی کتێب

• ئاواتەکانی مەلا مستەفا بارزانی لە ئەمریکا- ٥ی ئابی ١٩٧٦ .... ٤١٦

• کێشەکانی مەلا مستەفا بارزانی و هەڤاڵانی لە ئەمریکا- ٢٤ی ئابی ١٩٧٦ .... ٤٢٠

• ئاکام و ئەنجامەکانی مانەوەی بارزانی لە ئەمریکا- ٣٠ی ئابی ١٩٧٦ .... ٤٢٣

• مەلا مستەفا بارزانی دەیەوێت بچێت بۆ ئەوڕوپا- ١٧ی ئەیلوولی ١٩٧٦ .... ٤٢٦

• چالاکیی سیاسیی بارزانی زیان بە پەیوەندییەکانی عێراق و ئەمریکا دەگەیەنێت- ٢٢ی ئەیلوولی ١٩٧٦ .... ٤٢٨

• ئەو زانیارییانەی ڕاپۆرتی پایک لەبارەی مەلا مستەفا بارزانی کە کیسنجەر لێیان دەترسێت- ٤ی تشرینی یەکەمی ١٩٧٦ .... ٤٢٩

• ڕاپۆرتێکی CIA لەبارەی کێشەکانی بزووتنەوەی کورد بە سەرکردایەتی مەلا مستەفا بارزانی و ڕژێمی بەعس (١٩٦٨-١٩٧٦)- تشرینی دووەمی ١٩٧٦ .... ٤٤٣

• نامەی مەلا مستەفا بارزانی بۆ سەرۆک کۆماری نوێی ئەمریکا-٩ی شوباتی ١٩٧٧ .... ٤٥٠

• کۆچی دوایی ژەنەراڵ مستەفا بارزانی کە ٤٠ ساڵ بۆ ئازادی گەلەکەی خەباتی کرد- ٧ی ئاداری ١٩٧٩ .... ٤٥٨

• وێنەی بەڵگەنامەکان ٤٥٩

پێشەکی

لە کتێبی "شۆڕشی ئەیلوول لە بەڵگەنامە نهێنییەکانی ئەمریکادا"[١] بە تێروتەسەلی باسی چۆنییەتی دەستپێکردن و کۆتاییپێهاتنی پەیوەندییەکانی ئەمریکا و شۆڕشی ئەیلوول-م کردووە، بەڵام بە پێویستی دەزانم سەبارەت بە پەیوەندییەکانی مەلا مستەفا بارزانی و ئەمریکا ئاماژە بە چەند خاڵێکی گرنگ بکەم.

دوای گەڕانەوەی مەلا مستەفا بارزانی لە یەکێتیی سۆڤیەت بۆ عێراق، ئەمریکا پێی وابوو مەلا مستەفا بە هۆی ئەوەی ١٢ ساڵ لە سۆڤیەت ژیاوە کەوتووەتە ژێر کاریگەری کۆمۆنیزم و گەڕانەوەشی بۆ عێراق دەسەڵاتی شیوعییەکان لە عێراق زیاتر دەکات، بەڵام زوو بۆی دەرکەوت مەلا مستەفا حەزی لە کومونیزم نییە. مەلا مستەفا دوای ١٢ ساڵ ژیان لە یەکێتیی سۆڤیەت بۆی دەرکەوتبوو کە کێشەی کورد لە ئەجێندای دەوڵەتی سۆڤیەتدا نییە، بۆیە هەر لە سەرەتای شۆڕشی ئەیلوولەوە هەوڵی دا ئەمریکا ڕاکێشێتە ناو کێشەی کورد بۆ ئەوەی یارمەتی بزووتنەوەی کورد بدات، بەڵام تا ساڵی ١٩٧٢ ئەمریکا پێداگربوو کە پرسی کورد پرسێکی ناوخۆی عێراقە و نایەوێت دەستی تێوەربدات و پشتیوانی لە کورد ناکات.

دوای واژووکردنی پەیماننامەی هاوکاری و دۆستایەتی عێراق و سۆڤیەت لە نیسانی ١٩٧٢، شا زۆر ترسا، چونکە ڕێککەوتنەکە دەبووە هۆی ئەوەی دەسەڵاتی سۆڤیەت لە ناوچەی کەنداو پەرەبسێنێت و عێراق ببێت بە داردەستی سۆڤیەت، و بە پشتیوانی سۆڤیەت کێشە بۆ ئێران دروست بکات، بۆیە بە شێوەیەکی جددی و بەرفراوان دەستی کرد بە یارمەتیدانی بزووتنەوەی کورد. مەلا مستەفا متمانەی بە شا نەبوو، بۆیە پێداگربوو لەسەر ئەوەی دەبێت ئەمریکاش بکەوێتە ناو مەسەلەکە، چونکە تێوەگلانی ئەمریکای بە گەرەنتییەک دەزانی، بۆئەوەی ئەگەر ڕۆژێک لە ڕۆژان شا پشتی لە بزووتنەوەی کورد کرد، ئەمریکا پێشی لێ بگرێت و کورد بە تەنیا نەمێنێتەوە. دوای ئەوەی نیکسۆن، سەرۆک کۆماری ئەمریکا و هنری کیسنجەر، ڕاوێژکاری سەرۆک کۆمار بۆ کاروباری ئاسایشی نیشتمانیی (کە دوایان بوو بە وەزیری دەرەوە) لە گوڵانی ١٩٧٢ سەردانی تارانیان کرد، شا داوای لێ کردن یارمەتی کورد بدەن، بۆئەوەی عێراق نەتوانێت بە پشتیوانی سۆڤیەت کێشە بۆ هاوپەیمانەکانی ئەمریکا لە ناوچەکە دروست بکات. ئەمریکا سەرەتا ڕازی نەبوو خۆی

١- شۆڕشی ئەیلوول لە بەڵگەنامە نهێنییەکانی ئەمریکادا، دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی ئەندێشە، سلێمانی، ٢٠١٣.

بخاتە ناو کێشەی کورد، بەڵام سەرکردایەتی کورد پێداگری لەسەر شا دەکرد ئەگەر یارمەتیمان نەدەن ناچار دەبین تەسـلیمی گوشـارەکانی سـۆڤیەت بین و پەیوەسـت بین بەو بەرە نیشتمانییە کە لە حیزبی بەعس و شیوعی پێکدێت.

دوای هەڵسەنگاندنی بارودۆخەکە، ئەمریکا بە داواکارییەکەی شا ڕازی بوو. لە تەمووزی ١٩٧٢ ئیدریس بارزانی و دکتۆر مەحمود عوسـمان سـەردانی واشـنتۆنیان کرد و ڕاسـتەوخۆ لەگەڵ ڕیچارد هێڵمز، سـەرۆکی CIA (دواتر بوو بە باڵوێزی ئەمریکا لە ئێران) دانیشـتن و داواکارییەکانی خۆیان بەشێوەیەکی دیپلۆماسییانە و سیاسییانە خستەڕوو. سەرۆکی ئەمریکا لە ئابی١٩٧٢، فەرمانی دەسـتپێکردنی یارمەتییەکانی ئەمریکای بۆ کورد واژوو کرد. پەیوەندییەکە سـەدا سـەد نهێنی بوو، چونکە ئەمریکا پێداگربوو نابێت هیچ کەس بەو پەیوەندییە بزانێت، بۆ ئەوەی لە کاتی خۆیدا حاشـای لێبکات چونکە ئەمریکا هەر لە سەرەتاوە ئەیزانی ئەم هەویرە ئاوی زۆر هەڵئەگرێت.

دوای ١١ی ئاداری ١٩٧٤، ڕژێمی بەعس هێرشێکی بەرفراوانی کردە سەر کوردستان. مەلا مسـتەفا بەردەوام پێداگری لەسـەر شـا دەکرد کە ئێمە بەم چەکوچۆڵە سـووکە ناتوانین لە بەرانبەر سـوپای پێشـکەوتووی عێراق ڕابووەسـتین، بۆیە دەبێت لە ڕووی ماددیی و سـەربازییەوە زیاتر یارمەتیمان بدەن، ئەگەرنا دەبێت بە جۆرێک لە جۆرەکان لەگەڵ عێراق ڕێکبکەوین، چونکە نامانەوێت خەڵکەکەمان کۆمەڵکوژ بێت. هاوکات مەلا مستەفا بەردەوام نامەی بۆ کیسـنجەر دەنارد کە خەریکە عێراق بە پشـتیوانی فڕۆکە و تانکی سـۆڤیەت بە سەرماندا زاڵ دەبێت، یارمەتییەکانتان زیاد بکەن، با خۆم بێم سەردانت بکەم و لە بارودۆخە دژوارەکەمان تێتبگەیەنم.

تا دەهات شـەڕی کورد و سـوپای عێراق توندتر دەبوو، هێزی پێشـمەرگە بەوپەڕی لێهاتووییەوە پێشـی بە سـوپای عێراق گرتبوو. ڕژێمی بەعس ڕووبەڕووی مەترسـی ڕووخان ببووەوە، دەوڵەتی عێراق لە بواری ناوخۆیی و نێودەوڵەتییدا لەوپەڕی قەیراندا بوو، لە لای خۆشـیەوە بەو ئەنجامە گەیشـتبوو ئەگەر بەم زووانە کۆتایی بە شـەڕی کورد نەهێنێت بە دەردی ڕژێمە یەک لە دوای لە یەکەکانی پێش خۆی دەچێت. بۆیە سـەدام حوسـێن مانگێک مۆڵەتی بە سـوپای عێراق دا بە هەر نرخێک بێت کۆتایی بە بزووتنەوەی کورد بهێنێت، خۆیشی دەستی کرد بە کاری دیپلۆماسی بۆئەوەی لەگەڵ شا ڕێکبکەوێت.

لە زسـتانی ١٩٧٥ هێرشـی سـوپای عێراق بۆ سـەر کوردسـتان بەتوندی بەردەوام بوو، هەروەها خۆی ئامادە کرد لە سـەرەتای بەهارەوە یەکسـەر کۆتایی بە خەباتی کورد بهێنێت.

هاوکات ناکۆکییەکانی ئێران و عێراق لەسەر پشتیوانی شا لە بزووتنەوەی کورد خەریک بوو دەتەقییەوە و کار گەیشتە خستنەخوارەوەی دوو فڕۆکەی عێراقی بە دەستی ئێران. سەدام حوسێنیش لە ڕێگەی ئەنوەر سادات، سەرۆک کۆماری مسـرەوە هۆشداری دا بە شا کە بە فڕۆکە هێرش دەکاتە سەر ناوچە سنوورییەکانی ئێران.

هەژدە ڕۆژ پێش ڕێککەوتنی جەزائیر، شا لە سویسـرا باسی ئەوەی بۆ کیسنجەر کردبوو ئەگەر کاربەدەستانی عێراق ببینێت لەوانەیە وتوێژیان لەگەڵدا بکات. کیسنجەر هۆشداری دابوو بە شـا لەگەڵ عێراق ڕێک نەکەوێت، چونکە بەڵێنەکانی سـەدام جێگەی متمانە نین. کیسنجەر پێشبینی ئەوەی نەدەکرد شا و سەدام بەم زووانە و بەو شێوە کتوپڕە ڕێکبکەون، بۆیە پلانێکی تۆکمەی دانابوو زیاتر یارمەتی ماددی کورد بدات، بۆئەوەی دەوڵەتی عێراق بەسەر کورددا زاڵ نەبێت، نە بۆ ئەوەی کورد سەربکەوێت یان بگات بە مافی خۆی.

هەتا ١ی ئادار شاش دڵنیا نەبوو بتوانێت لەگەڵ سەدام ڕێکبکەوێت. لە ١ی ئادار مەروان، ڕاوێژکاری سەرۆک کۆماری مسـر سەردانی بەغدای کرد و سەدام حوسێن پێی گوت ئامادەیە لەسـەر مەسـەلەی شـەتولعەرەب لەگەڵ شا ڕێکبکەوێت، بە مەرجی ئەوەی ئێران یارمەتیی کورد نەدات. ئەشرەف مەروان ڕۆژی ٢ی ئادار، واتە ٤ ڕۆژ پێش لە ڕێککەوتنی جەزائیر لە تاران سـەردانی شـای کرد و پێی گوت سـەدام حوسـێن هەموو مەرجەکانی ئێرانی قەبووڵە. لەگەڵ ئەوەشدا لە جەزائیر کە یەکەمجار شا و سەدام یەکدیان بینی، ڕێک نەکەوتن، چونکە هەردوو لا پێداگریان لەسـەر مەرجەکانیان دەکردەوە، بەڵام شـەوی ٥ لەسـەر ٦ی ئادار، سـەرۆک کۆماری جەزائیر هاتە لای شـا و گوتی سـەدام هەموو مەرجەکانی ئێرانی قەبووڵە. سـەرەنجام لە ٦ی ئادار لە دانیشـتنی ئۆپێک، شـا و سـەدام ڕێککەوتن. کیسـنجەر و باڵوێزی ئەمریکا لە ئێران، تەنانەت کاربەدەسـتانی ئێرانیش بە بیسـتنی هەواڵی ڕێککەوتنی شـا و سەدام حەپەسان، چونکە کەس پێشبینی ئەوەی نەدەکرد.

هەروا کە لەم بەڵگەنامانەدا دەردەکەوێت شا زیاتر لە بەر ئەوە لەگەڵ عێراق ڕێککەوتووە کە ئیدی هیوای نەبووە ڕژێمی سەدام بڕوخێت، و پێشبینی ئەوەی کردووە شەڕی کورد زیاتر یەخەی ئەگرێت چونکە پاش زستان، سـوپای عێراق بە هەموو هێزییەوە هێرش ئەکاتە سـەر کورد، ئەویش دەبێ بەرگرییان لێبکات.

لە ڕێکەوتی ٩ی ئادار لە دانیشـتنێکدا لەگەڵ ئیسحاق ڕابین لە ئورشـەلیم، کیسـنجەر بە ڕابینی گوت "ڕێککەوتنی جەزائیرم پێ ناخۆش بوو، بە شـام گوتبوو لەگەڵ سـەدام ڕێک نەکەوێت، بەڵام بە دڵی نەکردم". لە ١٠ی ئادار کیسـنجەر نامەیەکی سـاردی نارد بۆ شـا و

پیرۆزبایی ڕێککەوتنەکەی لێ نەکرد، تەنیا گوتی"خۆتان بەرژەوەندی وڵاتەکەتان باشتر دەزانن و ڕێزم هەیە بۆ بڕیارەکانتان".

لە ڕێکەوتی ١٠ی ئادار مەلا مستەفا نامەیەکی دڵتەزێنی بۆ کیسنجەر نارد و وەبیری هێنایەوە کە ئێوە لە بەرانبەر چارەنووسی نەتەوەکەمان بەرپرسیارن و دەبێت یارمەتیمان بدەن، بەڵام کیسنجەر لە ١٦ی ئادار، ئەو وەڵامەی بۆ بارزانی ناردەوە "دەزانم لە چی بارودۆخێکی دژواردان و دوعای خێرتان بۆ دەکەم". لەوانەیە ئەگەر وەڵامێکی دڵخۆشکەرانەی بە بارزانی دابایا، بارزانی درێژەی بە شۆڕش بدایە، هەرچەندە مەسەلەی پیربوون و ماندووبوونی خودی بارزانیش کاریگەری هەبوو لە سەر بڕیارەکەی. مامۆستا هەژار لە کتێبی چێشتی مجێوردا دەڵێت ئەگەر بارزانی تەمەنی دە ساڵ جوانتر بابایا قەد ئەو بڕیارەی نەدەدا. بەهەرحاڵ بەرپرسیارێتی نسکۆی شۆڕی کورد زیاتر لە ئەستۆی ڕابەرایەتی بزووتنەوەکە بوو نە ئەمریکا. لەگەڵ ئەوەشدا مەلا مستەفا هەقی خۆی بوو پشت بە پشتیوانی ئەمریکا ببەستێت، چونکە دوو سەرۆک کۆماری ئەمریکا، نیکسۆن و فۆرد، ئەو بڕیارەیان واژوو کردبوو. یانی پشتیوانی ئەمریکا لە کورد بڕیارێکی ڕەسمی بوو، هەرچەندە بە تەواوی نهێنی بوو.

دوای گەیشتن بە ئەمریکا وەکوو یەکەمین هەوڵ، مەلا مستەفا چەندجار داوای کرد لەگەڵ هنری کیسنجەر دیدار بکات، بەڵام کیسنجەر قەبووڵی نەکرد. لەگەڵ ئەوەشدا مەلا مستەفا تا دوایین ساتەکانی ژیانی هەوڵیدا سەرنجی کاربەدەستانی ئەمریکا بەرەو لای کێشەی کورد ڕابکێشێت، و بەتایبەت لە ڕێگەی کۆمەڵێک لە ئەندامانی دەسترۆیشتووی کۆنگرێس کە دۆستی کورد بوون، مەسەلەی کورد بخاتەڕوو.

مەلا مستەفا لە گفتوگۆیەکدا لەگەڵ ئیدموند غەریب لە ئەمریکا دەڵێت: "لە ١٩٧٠ بەعسییەکان هاتنەلام و گوتیان ئۆتۆنۆمیتان دەدەینێ. دەمزانی ئەوە فریوە، دەمزانی ڕاست ناکەن پێش ئەوەی ڕێککەوتننامەکە واژۆ بکەم، بەڵام خەڵکەکەمان دەیگوت تۆ چۆن مافی ئۆتۆنۆمی بۆ گەلی کورد ڕەتدەکەیتەوە. ئێمە گەرەنتی ئەمریکامان دەویست. قەت متمانەمان بە شا نەبوو، بێ بەڵێنەکانی ئەمریکا بەو شێوەیە کارمان نەدەکرد کە کردمان. دەمانزانی ئێران خۆی بە تەنیایی ناتوانێت ئەوەمان بۆ بکات. ئێمە یارمەتی ئەمریکامان قبوڵ کرد، چونکە بەرژەوەندی نەتەوەکەمان لەوەدا بوو. ئەگەر چاوێک لە مێژوو بکەین بۆمان دەردەکەوێت کە زۆربەی ڕێبەرەکان پەشیمانن لەو شتانەی کردوویانە کە نەدەبوایا بیانکردبا و ئاوات دەخوازن بۆ ئەو شتانە کە نەیانکردووە بەڵام دەبوایا بیانکردبا. منیش یەکێ

لەوانەم. بە مەرگی من بزووتنەوەی نەتەوەیی کورد نامرێت. نەتەوەی کورد هەر زیندووە و ڕۆڵەی گەورە لە نێو نەتەوەی کورددا هەڵدەکەوێت کە درێژە بە خەباتی ئێمە بدەن"[١].

هەروەها کە لەم بەڵگەنامانەدا بە ڕوونی دەردەکەوێت، لەو سەردەمەدا کورد بە مەلا مستەفاوە لە ئاستی جیهاندا ناسرابوو، بۆیە زیاتر دەبینین کە دەڵێن بزووتنەوەی بارزانی، خەباتی بارزانی، پێشمەرگەی بارزانی، کوردەکانی بارزانی. لە یەکێ لە بەڵگەنامەکاندا نووسراوە "بارزانی تەنیا ڕابەری کورد نییە، بەڵکوو کەسایەتییەکی جیهانییە". لە بەڵگەنامەیەکی دیکەدا نووسراوە "کورد لە هەر شوێنێک بن بارزانی بە پاشای خۆیان دەزانن". دوکتور قاسملوو لە دیمانەیەکدا لەگەڵ کریس کوچرا دەڵێت "ئەوەی ڕۆشنبیری کورد لێی تێنەگەیشتووە ئەوەیە کە بارزانی یەکەم ڕابەری کورد بوو کە توانی کۆمەڵێک خەڵکی نەخوێندەوار و عەشاییر لە پێناو ئامانجی نەتەوەیی کورددا ڕێکبخات، ئەوەی بارزانی کردی بە هیچ ڕابەرێکی دیکەی کورد نەکراوە"[٢].

ساڵی ٢٠١١ سەردانی ئەرشیڤخانەی نیشتمانیی ئەمریکام لە واشنتۆن کرد، کۆمەڵێک بەڵگەنامەی نهێنی ئەمریکام لەبارەی شۆڕشی ئەیلوول و هەڵەبجە و ئەنفال دۆزییەوە. دەستبەجێ دەستم کرد بە وەرگێڕانی ئەو بەڵگەنامانە و لە دوو کتێبدا بەناوی، "شۆڕشی ئەیلوول لە بەڵگەنامە نهێنییەکانی ئەمریکادا" و "هەڵەبجە و ئەنفال لە بەڵگەنامە نهێنییەکانی ئەمریکادا" بڵاوم کردنەوە.

لە کۆتایی ساڵی ٢٠١٢ دیسان سەردانی ئەرشیڤخانەی نیشتمانیی ئەمریکام کردەوە، کۆمەڵێک بەڵگەنامەی نوێم لەبارەی مەلا مستەفا بارزانی و شۆڕشی ئەیلوول دۆزییەوە، بەم شێوەیە کە دەیبینن کردنم بە کوردی. زۆربەی بەڵگەنامەکانی کتێبی (شۆڕشی ئەیلوول لە بەڵگەنامە نهێنییەکانی ئەمریکادا) پەیوەندی ڕاستەوخۆی بە بەڵگەنامەکانی ئەم کتێبەوە هەیە، لەبەرئەوە ئەو بەڵگەنامانەی زۆر گرنگن و بێ خوێندنەوەیان خوێنەر مەسەلەکەی لێ تێکدەچێت، لەم کتێبەدا دووپاتم کردوونەتەوە. لە پەراوێزی بەڵگەنامەکاندا ئاماژەم بە هەندێ زانیاریی پەیوەندیدار بە ناوەڕۆکی بەڵگەنامەکان کردووە کە لەوانەیە بۆ تێگەیشتنی زیاتر لە مەسەلەکە یارمەتی خوێنەر بدات. هەروەها هەوڵم داوە لە پەراوێزەکاندا کورتەیەک لە ناوەڕۆکی ئەو بەڵگەنامانە بخەمەڕوو کە پەیوەندییان بە بابەتی بەڵگەنامە سەرەکییەکەوە هەیە.

١- The Kurdish Question in Iraq, Edmund Ghareb, p ١٨٩, Syracus Univrsity Press, ١٩٨١.

٢- Chris Kutschera, Le Mouvement national kurde, p ٢٦٣, Paris, Flammarion, ١٩٧٩.

جگە لە بەڵگەنامەکان، وتاری ڕۆژنامەنووسێکی ئەمریکایم بەسەر کتێبەکەدا زیاد کردووە کە کاتی خۆی پێشەکی بۆ ڕاپۆرتی بەناوبانگی "پایک" نووسیوە و مەلا مستەفا بارزانی لە ئەمریکا بینیوە و لە کۆتایی وتارەکەیدا ئاماژەی بە کۆمەڵێک لە لێدوانەکانی مەلا مستەفا بارزانی لە ئەمریکا کردووە.

لەگەڵ زۆربەی ئەو کەسانەی کە ناویان لە بەڵگەنامەکاندا هاتووە (بە کورد و ئەمریکاییەوە) دیمانەم کردووە، بۆئەوەی بیروڕای ئەوانیش وەربگرم و ڕاستییەکان زیاتر دەربکەوێت، هەروەها سەیری سەرچاوە پەیوەندیدارە فارسی و ئینگلیزییەکانم کردووە، بۆئەوەی لەگەڵ ناوەڕۆکی بەڵگەنامەکان بەراوردیان بکەم.

لە هەندێ لە بەڵگەنامەکاندا ناوی کەسایەتییەکان و کۆمەڵێک مەسەلەی زۆر نهێنی و تایبەت بەهۆی هەستیاربوونی بابەتەکە لە لایەن پسپۆرانی ئەرشیڤخانەی وەزارەتی دەرەوەی ئەمریکاوە ڕەش کراوەتەوە. ئەگەر وەرگێڕ لە شوێنێکدا ناوی کەسایەتییەکان یان ناوەڕۆکی بابەتە ڕەشکراوەکەی زانیبێت، لە پەراوێزدا ئاماژەی پێکردووە.

ڕاستە ئەمە بەڵگەنامەیە، بەڵام مەرج نییە هەرچی گوترابێت ڕاست و دروست بێت. بەڵگەنامە هەڵەشی تێدایە و ڕوانگە و حەزی شەخسی و بەرژەوەندی نەتەوەیی و نیشتمانی کاری لەسەر دەکات، بەتایبەت ئەو شتانەی لە زمانی کەسانی دیکەوە باس دەکرێن لەوانەیە وەک خۆی نەبن. لەگەڵ ئەوەشدا خوێنەر دەتوانێت زۆربەی ڕاستییە شاراوەکان لە بەڵگەنامەکاندا ببینێت. بەپێچەوانەی بەڵگەنامەکانی ئینگلیز و فەرانسا کە زیاتر ڕاپۆرت و زانیاری ئاساییان تێدایە، ئەم بەڵگەنامانەی ئەمریکا شتی بەڕاستی نهێنییان تێدایە کە لایەنە شاراوەکانی کێشەی کورد روون دەکاتەوە. ئێمەی کورد وڵاتی سەربەخۆ و ئارشیڤی خۆمان نەبووە و ئیستاش نییە، کەوابوو دەبێت کەڵک لە ئارشیڤی وڵاتانی دیکە وەربگرین.

وریا ڕەحمانی

بەڵگەنامە وەرگێڕدراوەکان ...

هەواڵنامەی کتێب

هەواڵنامەی کتێب

گرووپی هەواڵگریی ناوەندیی CIG [1]

ڕاپۆرتی هەواڵگریی

١٢ی ئەیلولی ١٩٤٦

نهێنی

بابەت: حکومەتی عێراق هەوڵ دەدات دووبەرەکی بخاتە نێو بارزانییەکان

بە وتەی کەسێک کە سەردانی ناوچەی "بارزان"ی کوردستانی کردووە، حکومەتی عێراق ڕۆژ بە ڕۆژ پارەی زیاتر خەرج دەکات بۆ ناوچەکە، بۆ ئەوەی عەشیرەتەکان ئارام بن و تێکەڵی مەلا مستەفا بارزانی نەبن. کەس نەیبیستووە مەلا مستەفا گەڕابێتەوە[2]، بەڵام بە گوێرەی زانیارییەکان، حکومەت شێخ ئەحمەدی برای مەلا مستەفای بانگهێشت کردووە بگەڕێتەوە بۆ عێراق. بە وتەی سەرچاوەکان ئەگەر ئەم هەواڵە ڕاست بێت، بە واتای ئەوەیە حکومەت هەوڵ دەدات عەشیرەتی بارزانی تێکەڵی ڕێبەرە بەهێزترەکەی ئەم عەشیرەتە یانی مەلا مستەفا نەبن.

پەراوێزی وەرگێڕ:

باڵوێزخانەی ئەمریکا لە بەغداد لە ١١ی ئابی ١٩٥٣ تیلیگرامێکی ناردووە بۆ وەزارەتی دەرەوە کە تێیدا ئاماژەی بەوە کردووە:

"کۆمەڵێک لەو بارزانیانە کە دوابەدوای ڕاپەڕینی مەلا مستەفا بارزانی لە ١٩٤٦ لە ناو عێراق پەخش و بڵاو کراونەتەوە، بەتایبەت ئەوانەی دوورخراونەتەوە بۆ باشووری عێراق، ڕێگەیان پێدراوە کەمکەم بگەڕێنەوە بۆ ناوچەی بارزان، جگە لە شێخ ئەحمەد، برای مەلا مستەفا کە فەرمانی پێدراوە لە بەسرە بمێنێتەوە و نەگەڕێتەوە بۆ بارزان. بە گوێرەی ڕاپۆرتی دینیس مور، کونسولی ئەمریکا لە کەرکووک کە سەردانی ناوچەی بارزانی کردووە، ئەو ناوچەیە لە گەڵ زەوی تەخت کراوە، گۆشەگیر کراوە و بارودۆخی دانیشتوانەکەی لەوپەڕی خراپیدایە. لە ١٩٤٦ەوە پاش دامرکاندنەوەی ڕاپەڕینی مەلا مستەفای بارزانی کۆمەڵێکی زۆر

١- گرووپی هەواڵگریی ناوەندی ناوی ڕێکخراوی هەواڵگری و سیخوڕی ئەمریکا بوو پێش لە دامەزرانی سی ئای ئەی لە ١٨ی ئەیلولی ١٩٤٧. "وەرگێڕ"

٢- ئەو کاتە مەلا مستەفا، شێخ ئەحمەد و ژمارەیەکی زۆر لە بارزانییەکان هێشتا لە کوردستانی ڕۆژهەڵات بوون، کۆماری مهاباد تازە ڕووخابوو. "وەرگێڕ"

لە عەشـیرەتی بارزانی ناوچەکەیان بەجێهێشـتووە و ڕۆیشـتوون بۆ شـێخان، مەخمور، کۆیە، ئێران، یـان لەلایەن دەوڵەتی عێراقەوە زینـدانی کراون یـان دوورخراونەتەوە بۆ بـاشـــووری عێراق".

هەواڵنامەی کتێب

گرووپی هەواڵگریی ناوەندیی CIG

ڕاپۆرتی هەواڵگریی

٣ی کانوونی دووەمی ١٩٤٧

نهێنی

بابەت: هەوڵەکانی حکوومەتی ئێران بۆ بەرەنگاربوونەوەی بارزانییەکان

ژمارەیەکی زۆر لە هێزەکانی سوپای ئێران کوژراون لە کاتی ڕاونانی بارزانییەکاندا، کە دەیانەوێت پەنا ببەن بۆ یەکێتی سۆڤیەت. مەسەلەی بارزانی ئەکرێت چارەسەر بکرێت ئەگەر وەزیری جەنگی ئێران پێشنیاری سەرۆکی عەشیرەتی بەهێزی شکاک، کە کوردی ئێرانن، قەبوڵ بکات. ناوبراو پێشنیاری کردووە کوردی ئێران هاوکاری سوپای ئێران و عێراق بکەن بۆ بەرەنگاربوونەوەی بارزانییەکان و کوردە لادەرەکانی دیکە.

کوردی ئێران و هێزەکانی حکومەت ئێستا لە سەر سنووری عێراق بەرەنگاری بارزانییەکان دەبنەوە. بەهەرحاڵ عەشیرەتەکانی دیکە یارمەتی بارزانییەکان دەدەن ئەگەر سوپای ئێران هەوڵ بدات بۆ چەککردنیان. دەستێوەردانی سۆڤیەت لە کێشەی کورد نیشان دەدات سۆڤیەت دەستیکردوەتەوە بە ئاژاوەگێڕی لە باکووری ڕۆژئاوای ئێران. بە گوێرەی زانیاریەکان، سۆڤیەت مۆچیاری مەلا مستەفا و زەرۆبەگ، کە هەردوویان ڕێبەری بزووتنەوەکەن، دەکات، و هانی پیشەوەری و ئەندامە چالاکەکانی دیکەی بزووتنەوەی خودموختاری ئازەربایجان دەدات بگەڕێنەوە بۆ ناوچەی ئازەربایجانی ئێران. هەروەها لەوانەیە سۆڤیەت مەسەلەی لەسێدارەدانی قازی محمەد و سێ کەسی دیکە[1] لە ڕێبەرانی "کۆماری گەلی کورد" بەکاربێنێت. ئەمانە ئەمدواییە لەسێدارە دراون.

ژنەڕاڵ شابەختی، کە ئەمدواییە کراوە بە فەرماندەی هێزەکانی ئێران لە ئازەربایجان، هەوڵ دەدات دووبەرەکی بخاتە نێو عومەرخان، سەرۆکی دەستڕۆیشتووی عەشیرەتی شکاک، و سەرۆکەکانی دیکەی ئەو عەشیرەتە. ئامانجی شابەختی ئەوەیە عەشیرەتەکان لاواز بکات، بۆ ئەوەی سوپای ئێران ئاسانتر چەکیان بکات. بەهەرحاڵ لە ئەنجامی ئەم سیاسەتەدا ئاسایشی ئێران لاواز دەبێت، و بارودۆخەکە بۆ سۆڤیەت هەموارتر دەبێت کاری خراپەکارانە بکات.

١- دوو کەس ڕاستە، چونکە قازی محەمەد، سەدری قازی و سەیفی قازی لەسێدارە دراون. "وەرگێڕ"

شابەختی، کە بە گشتی عەشیرەتە ئێرانیەکان لێیبێزارن، لە کاتێکدا ئەم سیاسەتە پەیڕەو دەکات کە عومەرخان رایگەیاندووە بە حکومەتی ئێران وەفادار دەبێت و هەوڵ دەدات بۆ بەرەنگاربوونەوەی چالاکییە تێکدەرانەکانی عەشیرەتەکان. بەهەرحاڵ سیاسەتی شاهبەختی سەرکەوتنێکی وای بەدەستنەهێناوە چونکە عومەرخان لە ناو عەشیرەتەکەیدا دەسەڵاتی زۆرە. ئەگەر ئەم سیاسەتە بەردەوام بێت عەشیرەتەکان زیاتر بەرەنگاری سوپا دەبنەوە و تەنگوچەلەمە بۆ مەسەلەی کڕینی چەکوچۆڵی ئەمریکایی دروست دەکەن. هەروەها ئەم مەسەلەیە درزی نێوان سەرۆک وەزیران، قەوام، کە لەلایەن عەشیرەتەکانەوە پشتیوانی لێدەکرێت، لە لایەک و شا و سوپا لەلایەکی دیکەوە گەورەتر دەکات.

هەواڵنامەی کتێب

گرووپی هەواڵگریی ناوەندیی CIG

ڕاپۆرتی هەواڵگریی

بابەت: بەزاندنی سنووری ئێران و سۆڤیەت لە لایەن هەڤاڵانی بارزانی

٢٠ی تشرینی یەکەمی ١٩٤٧

نهێنی

١- بەگوێرەی زانیارییەکان، بارزانییەکان لە گرووپگەلی سێ بۆ پێنج کەسیدا، بەردەوام سنووری ئێران و سۆڤیەت دەبەزێنن، بۆ بەدەستهێنانی خواردەمەنی دەچنە ناوچەی جەلالییەکان[1] لە باکووری ڕۆژئاوای ئێران.

٢- ئەو بەشە خۆراکەی ڕۆژانە سۆڤیەت بە بارزانییەکانی دەدات، بریتییە لە نانێک بۆ پیاوەکان و نیونان بۆ گەنجەکان. بەگوێرەی زانیارییەکان، سۆڤیەت بەگشتی بە خراپ هەڵسوکەوتی لەگەڵ بارزانییەکان کردووە و لە نزیک پولدەشت و شاهتەخت لەژێر چاودێریدا ڕایگرتوون کە ناوچەیەکی داخراوە و تەنیا لە هەندێ شوێندا لەگەڵ ڕووباری ئاراس هاوسنوورە.

٣- عومەرخان داوای لە جەلالییەکان کردووە، یارمەتیی ئەو بارزانییانە نەدەن کە لە سۆڤیەتەوە دێنە ناو ئێران.

پەراوێزی وەرگێڕ:

باڵوێزخانەی ئەمریکا لە تاران لە ڕاپۆرتێکدا لە ٤ی شوباتی ١٩٤٨ ئاماژەی بەوە کردووە: "هێزەکانی ژێر دەسەڵاتی ژنەڕاڵ بارزانی بەردەوام سنوور تێدەپەڕێنن و دێنە ناو خاکی ئێران. حکومەتی ئێران داوای لە سۆڤیەت کردووە پێشیان پێبگرێت، بەڵام سۆڤیەت وەڵامی ئێرانی نەداوەتەوە، بە هەمان شێوە کە دوو ساڵ پێش بارزانی و هەڤاڵەکانی ویستیان لە ئێرانەوە پەنا ببەنە خاکی سۆڤیەت، ئێران تکای لە سۆڤیەت کرد ڕێگەیان نەدات و وەریان نەگرێت، بەڵام سۆڤیەت وەڵامی ئێرانی نەدایەوە".

١- مەبەستی عەشیرەتی جەلالییە کە لە لەسەر سنووری ئێران و ئەرمەنستان و تورکیا دەژین. عومەرخانی شکاک ئەو کاتە سەرۆکی عەشیرەتی جەلالی بووە. جەلالییەکان بە عومەرخان ئەڵێن عەمەرخان. "وەرگێڕ"

باڵوێزخانەی ئەمریکا لە تاران لە پەیامێکی دیکەدا بۆ وەزارەتی دەرەوە لە ٢٩ ی ئایاری ١٩٤٨ ئاماژەی بەوە کردووە: "بەم دواییە مەلا مستەفا بارزانی و ژەنەڕاڵ غولام یەحیا دانشیان، فەرماندەی پێشووی هێزە چەکدارەکانی ئازەربایجان - مەبەستی کۆماری ئازەربایجانی ئێرانە کە بە سەرۆکایەتی جەعفەری پیشەوەری لە پاڵ کۆماری مهاباددا دروست بوو، بە ماوەی دە ڕۆژ سەردانی مسکۆیان کردووە... هاتووچۆ و پەیوەندی بارزانییەکان لەگەڵ کوردی سۆڤیەت جێگای نیگەرانییە... سوپای ئێران ناتوانێت پشت بە عەشیرەتی جەلالی، هەرکی و شکاک ببەستێت بۆ ئەوەی پێش لە هاتوچۆی بارزانیەکان بۆ ئێران بگرن".

هەواڵنامەی کتێب

ئاژانسی هەواڵگریی ناوەندیی CIA

واشنتۆن دی سی ٢٠٥٠٥

ڕاپۆرتی زانیاری

٥ی گوڵانی ١٩٤٩

نهێنی

عێراق

بابەت: ئەگەری گەڕانەوەی بارزانی بۆ عێراق

١- بە وتەی جێگری فەرمانده‌ی پۆلیسی ڕواندوز، چاوەڕوان دەکرێت مەلا مستەفا و هەڤاڵەکانی لە ماوەی دوو مانگدا بێنەوە عێراق.

٢- سەرچاوەی زانیارییەکە دەڵێت، مەلا مستەفا لە سۆڤیەت یارمەتی سەربازی وەک نەفەرات و چەکوچۆڵ وەرگرتووە و ئامادەکاری دەکات هێرش بکاتە سەر عێراق.

شرۆڤە: هێزەکانی ئاسایشی عێراق لەم دەنگوباسە نیگەرانن، چونکە بە وتەی خۆیان ئەم زانیارییانە لە سەرچاوەیەکی باوەڕپێکراوەوە هاتووە.

ئاژانسی هەواڵگریی ناوەندیی CIA

ڕاپۆرتی زانیاری

١١ی تەمووزی ١٩٥٠

نهێنی

وڵات: عێراق، سۆڤیەت

بابەت: چالاکییەکانی مەلا مستەفا بارزانی لە یەکێتیی سۆڤیەت بۆ یەکگرتنی کورد

ڕێکەوتی ٢٤ی ئایاری ١٩٥٠ مەلا مستەفا بارزانی و ژمارەیەک لە هەڤاڵانی لەگەڵ کۆمەڵێک لە سەرکردایەتی کورد، لە شوێنێک لەسەر سنووری عێراق و ئێران دیداریان کردووە. دانیشتنەکە بۆ ئەوە بووە چۆنیەتی یەکگرتنی کوردەکانی ئێران، تورکیا، سوریا و عێراق لە چوارچێوەی وڵاتێکی سەربەخۆدا بە ڕەزامەندی ویلایەتە یەکگرتوەکانی ئەمریکا تاوتوێ بکرێت.

٢٥ی ئایاری ١٩٥٠ سێ نوێنەری مەلا مستەفا کە کوردی عێراق، تورکیا و سوریا بوونە، باکۆیان[١]، لە یەکێتیی سۆڤیەت جێهێشتووە، بۆئەوەی لەنێوان کوردی عێراق، تورکیا و سوریادا پڕوپاگەندە بکەن.

شرۆڤە: بەگوێرەی سەرچاوەکان مەلا مستەفا ئێستا لە باکۆیە.

١- باکۆ ئێستا پایتەختی وڵاتی ئازەربایجانە.

ئاژانسی هەواڵگریی ناوەندیی CIA

ڕاپۆرتی زانیاری

١١ی تەمووزی ١٩٥٠

نهێینی

وڵات: ئێران، عێراق، سۆڤیەت

بابەت: ڕێڕەوی گەڕانەوەی کوردی بارزانی بۆ عێراق

١- لەنێوان ٢٢ی حوزەیران تا ٣ی تەمووز ١٩٥٠، دوو هەڤاڵی بارزانی لە ڕێگەی باکووری ڕۆژئاوای ئێرانەوە، لە یەکێتیی سۆڤیەت گەڕاونەتەوە عێراق. یەکێ لەم دووانە برای مەلا مستەفا بارزانی بووە. یەکێ لە ئامانجەکانی ئەم ڕێپێوانە ئەوە بووە کە لە ڕێگەی ئێرانەوە ڕێگە بۆ گەڕانەوەی بارزانییەکان بۆ عێراق خۆش بکەن.

٢- فەتاح ئاغا، سەرۆکی هۆزی سەرحەدی سەر بە عەشیرەتی هەرکی هاتووە بۆ ئورومییە لە ئێران. سەردانەکەی ماوەی هەفتەیەکی خایاندووە و ٣ی تەمووز کۆتایی پێهاتووە. بەگوێرەی زانیارییەکان ناوبراو بە گەلێک کەسی گوتووە، کوردی ئێران دەبێت پشتیوانی لە بارزانییەکان بکەن، لە کاتی گەڕانەوەیان بۆ عێراق. کاتی گەڕانەوەی بارزانییەکان دیار نییە.

٣- لەنێوان ٢٢ حوزەیران تا ٣ی تەمووز، عێراق ژمارەی هێزەکانی لەسەر سنووری ئێران و عێراق لە باشووری ڕەزاییە زیاتر کردووە.

٤- سوپای ئێران ٨٠٠ سەربازی سوارەی دیکەی لە ناوچەی ڕەزاییە جێگیر کردووە.

ئاژانسی هەواڵگریی ناوەندیی CIA

ڕاپۆرتی زانیاری

٥ی ئەیلوولی ١٩٥٠

نهێنی

بابەت: مەلا مستەفا بارزانی ڕۆیشتووە بۆ موسکۆ

بەگوێرەی زانیارییە جۆراوجۆرە پشتڕاسنەکراوەکان، یەکێتی سۆڤیەت لە ماوەی سێ مانگی ڕابردوودا زیاتر لە جاران هانی چالاکی ناسیونالیستی کورد دەدات. بە گوێرەی دەنگۆکان، دەستوپەیوەندییەکانی سۆڤیەت هانی کورد دەدەن کوردستانی سەربەخۆ دابمەزرێنن. هەروەها بە گوێرەی زانیارییەکان، مەلا مستەفا بارزانی، ڕێبەری دوور لە وڵاتی کوردی عێراق، بۆ ئالوگۆڕی بیروڕا رۆیشتووە بۆ موسکۆ و پاشان بۆ بەیروت، و لە بەیروت پەیوەندی گرتووە لە گەڵ هەندێک ئەفسەری کوردی سوریا. بە گوێرەی زانیارییەکان، هەندێ کوردی ئێرانیش لە بەیروت بوون، لەگەڵ شاندی کاربەدەستانی سۆڤیەت ڕاوێژیان کردووە. هەروەها کوردەکانی دەمیشق هەوڵ دەدەن هێزی چەکداری خۆبەخش دابمەزرێنن بۆ خەبات بۆ سەربەخۆیی کوردستان و کوردە کومونیستەکان هەوڵ دەدەن لە عێراق چەک بکڕن.

ئیزگەی ڕادیۆی ئازەربایجانی دیموکرات[١] کە بە شێوەی نهێنی لە سۆڤیەت پەخش دەبێت، بەردەوام باسی پلانێکی چەکداریی کوردی دەکات. ڕادیۆکە بڵاوی کردوەتەوە هێزی پارتیزان بە ناوی "سوپای شۆڕشگێڕی نەتەوەی کورد" دروستکراوە و دەستی بە چالاکی کردووە. ئەم هەواڵە لەلایەن سەرچاوەکانی ئێرانەوە پشتڕاست نەکراوەتەوە. ڕادیۆکە جەختی لە سەر بیرۆکەی کوردستانێکی سەربەخۆ و یەکگرتوو کردوەتەوە، و ئەندامانی حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئاگادار کردوەتەوە ئامادە بن بۆ خەباتێکی قارەمانانە دژی ئەمپیریالیستەکان.

لەمێژە سۆڤیەت هانی ناسیونالیزمی کورد دەدات، ئەمەش بەشێکە لە سیاسەتە گشتیەکەی بۆ ناسەقامگیرکردنی ڕۆژهەڵاتی نزیک. سۆڤیەت زۆر کەڵک لە پروپاگەندە وەردەگرێت، بەڵام دیار نییە چەندە کاریگەری هەبێت. ئەفسەری سۆڤیەت مەشقیان بە

١- مەبەستی کۆماری ئازەربایجانی ئێرانە کە بە سەرۆکایەتی جەعفەری پیشەوەری لە پاڵ کۆماری مهاباددا دروست بوو، پاش رووخان، سەرکردەکانی ڕۆیشتن بۆ سۆڤیەت. "وەرگێڕ"

کوردەکان کردووە لە نەخجەوان، لە نێو خاکی سـۆڤیەت، نزیکی سـنووری تورکیا و ئێران. سـۆڤیەتییەکان بە ئاسـانی سـەردانی عەشـیرەتە کوردەکانی ئیران، عێراق و سـوریا دەکەن. بوونی مەلا مسـتەفا و ٥٠٠ تا ٧٠٠ لە هەڤاڵەکانی لە سـۆڤیەت ئەو زانیاریانە پشـتڕاسـتتر دەکاتەوە کە مەلا مسـتەفا بە یارمەتی و پشـتیوانی سـۆڤیەت هەوڵیداوە بێت بۆ ئێران و عێراق. هەرچەند مەترسـی زیادبوونی ناڕەزایەتی و ئاژاوە لە کوردسـتان لەئارادایە، بەڵام دووره کورد بێ دەسـتێوەردانی ڕاسـتەوخۆی سـۆڤیەت، بتوانن زەبری کاریگەر لە هێزە چەکدارەکانی ئێران و عێراق بوەشـێنن. لە ئێسـتادا دووره سـۆڤیەت لەم پەیوەندییەدا پشـتیوانی لە کورد بکات. ڕاپەڕینی کورد، تەنانەت ئەگەر سـەریشـنەکەوێت و سـۆڤیەتیش پشـتیوانی لێنەکات، سـەرئێشـەکان لە ڕۆژهەڵاتی نزیک زۆر زیاتر دەکات و ئابووریی ناسەقامگیری ئێران و عێراق لاوازتر دەکات.

ئاژانسی هەواڵگریی ناوەندیی CIA

ڕاپۆرتی زانیاری

١٤ی ئەیلوولی ١٩٥٠

نهێنی

وڵات: ئێران، یەکێتی سۆڤیەت

بابەت: سەردانی مەلا مستەفا بارزانی بۆ ئێران

١- بەگوێرەی زانیارییەکان، لە ڕێکەوتی ٥ یان ٦ی ئەیلوولی ١٩٥٠، مەلا مســـتەفا بارزانی لەگەڵ پێنج چەکدار لە یەکێتیی ســـۆڤیەت هاتووە بۆ گوندی زێنێ لە نزیک مەرگەوەڕ لە ئێران.

٢- بەگوێرەی زانیارییەکان مەلا مســـتەفا لە زێنێ لەگەڵ ســـەید خان بەگ، ســـەرۆکی هۆزی مەندەن سەر بە عەشیرەتی هەرکی و لەگەڵ فەتاح ئاغا، سەرۆکی هۆزی سەرحەدی سەر بە عەشیرەتی هەرکی دیداری کردووە. ناوەڕۆکی ئەم دانیشتنە دیار نییە.

٣- ســەرچاوەکە پشــتڕاســتی کردووەتەوە کە دوای دانیشــتنەکە مەلا مستەفا و پاســەوانەکانی گەڕاونەتەوە یەکێتیی سۆڤیەت.

ئاژانسی هەواڵگریی ناوەندیی CIA

ڕاپۆرتی زانیاری

٨ی حوزەیرانی ١٩٥١

نهێنی

وڵات: ئێران، یەکێتیی سۆڤیەت

بابەت: چالاکیی بارزانییەکان لە یەکێتیی سۆڤیەت

١- کوردی دانیشتووی سنووری باکووری ڕۆژئاوای ئێران، لەبارەی جێگیربوونی هێزە کوردەکان لەوبەری سنوور لە یەکێتیی سۆڤیەت، هیچ زانیارییەکیان نەدرکاندووە. هەروەها نزیکەی دوو مانگ لەمەوپێش هەڤاڵێکی بارزانی دانیشتووی یەکێتیی سۆڤیەت لە کاتێکدا کە سەردانی عەشیرەتی جەلالییان کردووە، گوتویەتی مەلا مستەفا سەفەری مۆسکۆی کردووە.

٢- ژمارەیەک لە هەڤاڵانی بارزانی کە بە ئاگاداری سۆڤیەتییەکان جار نا جار سەردانی عەشیرەتی جەلالی لە ئێران دەکەن، نزیکەی دوو مانگ لەمەوپێش گوتوویانە هەڤاڵانی پەنابەری بارزانی لە گوندەکانی نزیک باکۆ نیشتەجێ کراون، نەک لەسەر سنووری ئێران و یەکێتیی سۆڤیەت.

CIA

نووسینگەی هەواڵگریی ڕۆژانە

بەتەواوی نهێنی

١٦ی تەمووزی ١٩٥١

بابەت: کردنەوەی خوولی سەربازی بۆ بارزانییەکان لە سۆڤیەت

دیسان بانگەشەی ئەوە دەکرێت کە کوردی بارزانی لە یەکێتیی سۆڤیەت خوولی ڕاهێنانی سەربازییان بۆ دەکرێت. سوپای ئێران کۆمەڵێک زانیاری بەدەست گەیشتووە کە سێ هەزار[١] کوردی بارزانی، ئێستا خوولی ڕاهێنانی سەربازییان هەیە لە یەکێتیی سۆڤیەت لەسەر سنووری ئێران. سوپای ئێران پێیوایە لە لایەن مەلا مستەفا ڕابەری کورد کۆمەڵێک جموجۆڵ هەیە بۆئەوەی لە یەکێتیی سۆڤیەتەوە لەگەڵ هەڤاڵانی لە عێراق پەیوەندی بگرێت و چاوەڕوان دەکرێت ئەم جموجۆڵانە زیاتر بێت، ئەو کاتەی ئاوی ڕووباری ئاراس کەم دەکات و دەربازبوون ئاسانتر دەبێت.

هەڵسەنگاندن: دەنگۆی خوولی ڕاهێنانی سەربازی بارزانییەکان کە دوای ڕووخانی کۆماری کورد لە ئێران لە ١٩٤٧ بەرەو یەکێتیی سۆڤیەت ڕۆیشتن، جار نا جار بڵاو دەبێتەوە، بەڵام بە دڵنیاییەوە ناتوانین بڵێین ئایا ئەمە سیاسەتی سۆڤیەتە بۆ دامەزراندنی کوردستانێکی سەربەخۆ و پشتیوانی لە هیوای کورد دەکات یان نا. لەوانەیە خوولی ڕاهێنانی سەربازی بەو بارزانییانە بکات کە لە سۆڤیەتن بۆئەوەی دوایان لە ئێران بەکاریان بهێنێت.

١- ئەم ژمارەیە زێدەڕۆییەکی زۆری تێدایە، چونکە ئەو شۆڕشگێڕانەی لەگەڵ مەلا مستەفا بارزانی پەڕینەوە سۆڤیەت، بە پێی سەرچاوە کوردییەکان کەمێک لەسەرووی ٥٠٠ شۆڕشگێڕدا بوو.

ئاژانسی هەواڵگریی ناوەندیی CIA

ڕاپۆرتی زانیاری

٢ی شوباتی ١٩٥٢

نهێنی

بابەت: کوردی عێراق پشتیوانی لە مەلا مستەفا بارزانی دەکەن

لە ٣ی کانونی دووەمی ١٩٥١ ئەم پێنج ئەندامەی پارتی دیموکراتی کوردستان لە مووسڵەوە هاتوون بۆ بەیروت، لوبنان: ئیسماعیل عەلی، سەعید ئیسماعیل عەلی، عەزیر هوری، محەمەد ئەحمەد شاکر و عەلی ئاغا خورشید ئاغا. ئەم پێنج کەسە بۆ ئەوە هاتوونەتە بەیروت، کۆمەڵێک نامەی واژووکراو بدەن بە نوێنەرانی سۆڤیەت. لەم نامانەدا نووسراوە، پارتی دیموکراتی کوردستان پشتیوانی لە داواکارییەکەی ١٥ی حوزەیرانی ١٩٥١ی بارزانی دەکات کە تێیدا بارزانی داوای کردووە هەموو کورد لەژێر سەرکردایەتی ئەودا یەک بگرن.

تێبینی:

کۆمەڵێک ڕاپۆرتی هاوشێوە لە بەردەستدایە و نیشان دەدات کوردی ناوچەی جزیرە لە سوریاش پشتیوانیان لە داواکارییەکەی بارزانی کردووە.

ئاژانسی هەواڵگریی ناوەندیی (CIA)

٢٤ی ئایاری ١٩٥٨

هەواڵنامە

بە هەموو شێوەیەک نهێنییە

بابەت: هەوڵەکانی کۆماری یەکگرتووی عەرەب (UAR) بۆ سەربەخۆیی کوردستان

بە گوێرەی ئەو زانیارانیانە کە بە دەستی دەوڵەتی ئێران گەیشتووە (جەمال عەبدول ناسر، سەرۆکی کۆماری یەکگرتووی عەرەب و کەمال ڕیفات، بەرپرسی ئوپەراسیونە نهێنییەکانی مسر- سەرەتای بەهاری ئەمساڵ لەگەڵ ڕێبەرانی کورد لە سوریا دیداریان کردووە. لەوانەیە پلانەکەیان ئەوە بێت نارەزایەتی عەشیرەتە کوردەکان لە ناوچە سنووریەکانی عێراق، ئێران و تورکیا بەکاربێنن بۆ (ڕەش کراوەتەوە، وەرگێڕ).

ناسر لە میانەی دوایین سەردانەکەی بۆ سۆڤیەت دەربارەی سەربەخۆیی کوردستان، کە ٢٠ هەزار کوردی سۆڤیەتیش لە خۆ دەگرێت، لەگەڵ ڕێبەرانی سۆڤیەت گفتوگۆی کردووە. هەرچەند لەوانەیە کۆماری یەکگرتووی عەرەب و سۆڤیەت، کورد بۆ ئامانجی پرۆپاگەندە، جاسوسی و لەو بابەتانە بەکاربێنن بەڵام زۆربەی عەشیرەتە کوردەکان هیوایان بەم شتانە نییە چونکە لایەنەکانی دیکە، بۆ ئامانجی خۆیان، پێشتر خواستی کوردیان بۆ دامەزراندنی وڵاتی سەربەخۆ، بەکارهێناوە. بە گوێرەی خەملاندنەکان بەگشتی سێ ملیۆن و پانسەد هەزار کورد لە تورکیا، عێراق، ئێران و سوریا دەژین یانی لە ناوچەیەکی بەرفراوان لە نێوان ڕووباری فورات و چیاکانی زاگروس.

بە وتەی مەلک حوسێن، پادشای ئوردون، تورکیا، ئێران و عێراق بە جیا خۆیان ئامادە دەکەن لە ئەنجوومەنی ئاسایشی نەتەوە یەکگرتووەکان، نارەزایەتی لە بەرامبەر ئەم هەوڵەی کۆماری یەکگرتووی عەرەب بۆ دامەزراندنی کۆماری کوردستانی سەربەخۆ، دەربڕن. بەتایبەت ئێران زۆر بە هەستیارییەوە لەگەڵ ناسیونالیزمی کورد هەڵسوکەوت دەکات، چونکە مەلا مستەفا بارزانی، ڕێبەری عەشیرەتی بارزان لە عێراق، یارمەتی داوە بە دامەزراندنی کۆماری کورد لە لە ئێران لە ١٩٤٥-١٩٤٦ کە سۆڤیەت پشتیوانی لێدەکرد. کاتێک ئەم کۆمارە کورتە تەمەنە بە دەستی ئێران ڕووخا، بارزانی و هەندێ لە هەڤاڵەکانی ڕایانکرد بۆ سۆڤیەت و بە گوێرەی زانیارییەکان لە نزیک سنووری ڕۆژئاوای ئێران نێشتەجێن.

بە گوێرەی هەندێ دەنگۆی بێ بنەما، لە کاتی قەیرانی ســوریا و تورکیا لە پاییزی ڕابردوو دا، بارزانی و هەڤاڵە چەکدارەکانی لە ســـوریا بوونە. بەردەوام زانیاری لە عێراقەوە دێت کە دەڵێت ئەگەری زۆرە کورد ڕاپەڕین بکەن.

پەراوێزی وەرگێڕ:

لە ڕاپۆرتێکی CIA لە ٢٤ی حوزەیرانی ١٩٥٨دا ئاماژە بەوە کراوە:

"UAR ئەم دواییانە دەستی کردووە بە پەخشی بەرنامە بە زمانی کوردی لە ڕادیۆ قاهیرە، بۆ ئەوەی دەوڵەتی عێراق تەنگاو بکات. هەروەها باس لەوە دەکرێت ئەم دواییانە جەمال عەبدولناسر لە ســـوریا چاوی بە ڕێبەرانی کورد کەوتووە. دەوڵەتی عێراق هەموو ئامرازێک بەکار دەهێنێت بۆئەوەی پێش لە ڕاپەرینی عەشیرەتە کوردەکان بگرێت".

ئاژانسی هەواڵگریی ناوەندیی (CIA)

واشنتۆن

٥ی ئەیلوولی ١٩٥٨

بە هەموو شێوەیەک نهێنییە

بابەت: مەترسییەکانی گەڕانەوەی مەلا مستەفا بارزانی بۆ عێراق، بۆ ئەمریکا و هاوپەیمانەکانی

کورتە: دەوڵەتی عێراق ڕایگەیاندووە پێشوازی لە گەڕانەوەی مەلا مستەفا بارزانی، ڕابەری ناسیۆنالیستی کوردی نەیاری دەوڵەتی عێراق دەکات. دوای شکستهێنانی دوایین ڕاپەڕینی کورد لە ئێران و عێراق لە ١٩٤٣-١٩٤٦، مەلا مستەفا ١٢ ساڵ لە یەکێتیی سۆڤیەت ژیاوە. وا دیارە گەڕانەوەی بارزانی بۆ عێراق دەسەڵاتی سۆڤیەت لەنێو کوردی عێراق زیاتر دەکات و دەبێت بە هەڕەشە بۆ دەوڵەتی ئێران و تورکیا کە پێشتر بە هۆی پڕوپاگەندەی عێراق لەبارەی کەمینەی گرنگی کورد لەم دوو وڵاتە (ئێران و تورکیا) ئەزیەت دراون.

ڕژێمی عێراق ڕابەری پەنابەری کوردی بانگهێشت کردووە، بگەڕێتەوە عێراق:

دەوڵەتی عێراق ڕایگەیاندووە پێشوازی لە گەڕانەوەی مەلا مستەفا بارزانی، ڕابەری ناسیۆنالیستی کوردی نەیاری عێراق دەکات کە لە سۆڤیەت ژیاوە. کورد بە سەرکردایەتی مەلا مستەفای بارزانی لە ١٩٤٣ تا تشرینی یەکەمی ١٩٤٥ دژی دەوڵەتی عێراق خەباتی چەکداریان کرد. بارزانی لەگەڵ چەند هەزار کەس لە هاوڕێکانی بەناچاری پەنای بۆ ئێران برد و لەوێ یارمەتی دا بە دامەزراندنی کۆماری کورد لە ١٩٤٥ کە سۆڤیەت پشتیوانی لێ دەکرد. دوای ڕووخانی ئەم کۆمارە کورتخایەنە، بارزانی لەگەڵ چەند سەد کەس لە هاوڕێکانی پەنای بۆ یەکێتیی سۆڤیەت برد و بەگوێرەی هەندێ لە بانگەشەکان لەوێ بەرپرسیارێتی لەنێو سوپای سوور پێ سپێردراوە. کوردە بارزانییەکان عەشیرەت نین، بەڵکوو کۆمەڵەیەکی وەفادارن بە شێخەکانی بارزانی و وەک پێغەمبەر سەیری شێخەکانیان دەکەن.

چاوەڕوان دەکرێت گەڕانەوەی بارزانی بۆ عێراق، دەسەڵاتی سۆڤیەت لەنێو کوردی عێراق کە ٨٠٠ هەزار کەس دەبن زیاتر بکات و ئەو پێشوازییە گەرمە کە بڕیارە سەرۆک وەزیرانی عێراق، قاسم لە بارزانی بکات پرستیژی قاسم لەنێو کوردی عێراق بەرز دەکاتەوە و پرستیژی

(عەبدولسەلام عارف)، جێگری سەرۆک وەزیرانی عێراق کە لایەنگری جەمال عەبدولناسرە، کەم بکاتەوە.

لەوە ناچێت کۆماری مسر بە چاوی باش سەیری گەڕانەوەی بارزانی بۆ عێراق بکات، لەبەرئەوەی ناسیۆنالیستە کوردەکان دەبنە کۆسپ بۆ یەکگرتنی عێراق لەگەڵ کۆماری یەکگرتووی عەرەب (UAR) کە ناسر سەرۆکییەتی. دەوڵەتی ئێران و تورکیاش کە ژمارەیەکی زۆر کەمینەی کوردیان هەیە (ملیۆنێک و ٥٠٠ هەزار لە تورکیا و ٥٠٠ هەزار لە ئێران) کە لەسەر سنووری یەکێتیی سۆڤیەت دەژین، گەڕانەوەی بارزانی بە مەترسی دەزانن و چاوەڕوانی ئەوە دەکەن جموجۆڵی ئاژاوەگێڕانە لەنێو کوردی خۆیان زیاد بکات. ڕاگەیاندنەکانی عێراق پێشتر داوایان لە کوردی ئێران کردووە ڕژێمی پاشایەتیی ئێران بڕووخێنن و سیستمێکی کۆماری دابمەزرێنن.

پەراوێزی وەرگێڕ:

هیچ بەرپرسیارەتییەک لە سوپای سۆڤیەت بە بارزانی و بارزانییەکان نەدراوە. میهدی خانبابا تهرانی، کەسایەتی بەناوبانگی چەپی ئێران لە لاپەڕەی ٤٣٧ی کتێبی "تێڕوانینێکی ناوخۆیی بۆ بزووتنەوەی چەپ لە ئێراندا" دەڵێت: "لەنێو ئەو ڕێبەرانە کە ئاوارەی سۆڤیەت بوون، مەلا مستەفا بارزانی تەنیا کەسێک بوو کە نەبوو بە پیاوی دەوڵەتی سۆڤیەت و بە ڕەنجی سەرشانی خۆی دەژیا. بارزانی بە هۆی ئەوەی گوێڕایەڵی سۆڤیەت نەبوو، دەوڵەتی خودموختاری ئازەربایجان هیچ ئاوڕێکی لێ نەدەدایەوە، بە ناچار چوو بۆ مسکۆ و لەبەردەم کۆشکی کرملین مانیگرت وسەرەنجام توانی لەگەڵ کاربەدەستانی باڵای سۆڤیەت دیدار بکات. پاش ئەوە بارودۆخی بارزانییەکانیان تۆزێ بەرەو باشی چوو. (نگاهی از درون به جنبش چپ در ایران، گفتگوی حمید شوکت با مهدی خانبابا تهرانی، شرکت سهامی انتشار، تهران، ١٣٨٠).

ئاژانسی هەواڵگریی ناوەندیی (CIA)

٨ی تشرینی یەکەمی ١٩٥٨

بە هەموو شێوەیەک نهێنییە

بابەت: مەلا مستەفا بارزانی گەڕایەوە عێراق

کورتە: ڕابەری کوردی نەیاری عێراق، مەلا مستەفا بارزانی دوای ١٢ ساڵ مانەوە لە یەکێتیی سۆڤیەت، ڕۆژی ٦ی تشرینی یەکەم گەیشتە بەغدا. هەروەها ڕۆژی ٥ی تشرینی یەکەم ڕابەری کۆمۆنیستی سوریا، خالید بەکتاش کە ئەویش کوردە، لە پراگەوە گەڕایەوە دیمەشق. خالید بەکتاش دوای دامەزراندنی کۆماری یەکگرتووی عەرەب (UAR) چووبووە پراگ. چاوەڕوان دەکرێت گەڕانەوەی ئەم دوو سەرکردەیە چالاکی و دەسەڵاتی شیوعییەکان لە عێراق و سوریا زیاد بکات. بە هەرحاڵ بارزانی دوای بەجێهێشتنی سۆڤیەت، سەرەتا چوو بۆ مسر و سێ ڕۆژ لە قاهیرە بوو. لەوانەیە لە قاهیرە بارزانی هەوڵی دابێت نیگەرانییەکانی لایەنگرانی جەمال عەبدولناسر، لەبارەی جموجۆڵی شیوعییەکان لە ناوچەکە، بەتایبەت لەنێو کەسایەتییە ناسیۆنالیستە کوردەکان بڕەوێنێتەوە.

سەرکردەکانی لایەنگری کۆمۆنیزم گەڕانەوە سوریا و عێراق:

مەلا مستەفا بارزانی، ڕابەری کوردی عێراق و خالید بەکتاش، ڕابەری شیوعییەکانی سوریا لە بلۆکی سۆڤیەت گەڕانەوە. بارزانی ٦ی تشرینی یەکەم گەڕایەوە بەغدا، لەوکاتەوە ڕابەرایەتی ڕاپەڕینێکی سەرنەکەوتووی کوردی دژی عێراق و ئێران لە ١٩٤٦ کرد لە یەکێتیی سۆڤیەت ژیاوە. بارزانی سەرەتا لە ٣ی تشرینی یەکەم سەردانی قاهیرەی کرد و چاوی بە (جەمال عەبدولناسر) کەوت.

بەکتاش کە ئەویش وەک بارزانی کوردە، دوای ئەوەی سەرکردایەتی حیزبەکەی کرد بۆ دژایەتیکردنی یەکێتیی سوریا و مسر، سوریای بەرەو پراگ بەجێهێشت و دوای دامەزراندنی کۆماری یەکگرتووی عەرەب لە شوباتی ئەم ساڵ ڕۆیشتە یەکێتیی سۆڤیەت.

ناسر ئێستا هەوڵ دەدات دەسەڵاتی خۆی بەسەر کاروباری سوریا زیاتر بکات و عێراق بگەڕێنێتەوە ناو بازنەی کۆماری یەکگرتووی عەرەب (UAR)، بەڵام جموجۆڵەکانی بارزانی و بەکتاش و لایەنگرەکانیان لەوانەیە هەوڵەکانی ناسر تێکبدات. شیوعییەکانی سوریا گرۆتینی خەڵکی ئەو وڵاتە دژ بە UAR هان دەدەن و لەوانەیە لەگەڵ شیوعییەکانی عێراق کە

ئەوانیش دژی دەسەڵاتی جەمال عەبدولناسرن، پەیوەندی بگرن. لەوانەیە بەڵێنی دەوڵەتێکی سەربەخۆیی کورد بە کەمینەی گەورەی کورد لە عێراق و سوریا بدرێت، بۆئەوەی دژایەتیی UAR بکەن و بوونی بارزانیش ئەم گرۆتینە بەهێزتر دەکات. لەگەڵ ئەوەشدا لەوە ناچێت ناسر ڕاستەوخۆ دژی لایەنگرانی بارزانی و بەکتاش کار بکات[١].

١- مامۆستا هەژار لە کتێبی چێشتی مجێوەردا خالید بەکتاش بە کەسێکی دژ بە کورد و شیوعییەکی توندئاژۆ وەسف دەکات بەڵام مامۆستا جەماڵ نەبەز لە کتێبی بیرەوەرییەکانیدا بە کەسێکی زۆر کوردپەروەر و دڵسۆز وەسفی دەکات، جا ئیدی نازانم کام بۆچوون راستە. "وەرگێڕ"

لە باڵوێزخانەی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا لە عێراق بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

١٤ی تشرینی یەکەمی ١٩٥٨، کاتژمێر ٧ی سەرلەبەیانی

نهێنی

بابەت: بارودۆخی عێراق و مەسەلەی کورد

ئەوە ٣ مانگ تێپەڕ بوو بەسەر ئەو کودەتایە کە ژەنەڕاڵ (عەبدولکەریم) "قاسم"ی هێنایە سەر دەسەڵات. لەم قۆناخەدا لەوانەیە سوودمەند بێت، هەندێ لە لایەنەکانی بارودۆخی ئێستا شرۆڤە بکەین و هەڵیبسەنگێنین و هەوڵ بدەین پێشبینی بکەین کە لە مانگەکانی داهاتوو چی ڕوو دەدات.

١- هێزە چەکدارەکان هێشتا لە باڵوێزخانە مۆڵیان داوە و چاودێری دەکەن بەسەر لێژنە بیانیەکاندا، هەرچەندە ئێستا ژمارەیان کەمتر بووە. هێشتا هەروەک کاربەدەستانی ئەمریکایی، مێوانە دیپلوماتیک و ئاساییەکان کێشەیان بۆ دروست دەکرێت لە دەروازەی باڵوێزخانە، تەنانەت چەند ڕۆژ لەمەوبەر پێشیان بە هاتنە ژورەوەی خۆم گرت (پێش ئەوەی خۆم بناسێنم)، هەرچەندە لە ئۆتۆمبیلی تایبەتدا بووم کە ئاڵای بەسەرەوە بوو. ئیدارەی باڵوێزخانە لە تەموز، ئاب و ئەیلوول تەنیا بەناو کراوە بووە، ئێستاش کۆمەڵێک کەندوکۆسپی نامەعقوڵمان بۆ دروست دەکرێت. حکوومەتی عێراق هێشتا ڕێگەمان نادات ئازادانە هاتوچۆی ئۆفیسەکانی USIS بکەین.

٢ـ ڕۆژنامە و ڕادیۆکانی عێراق بەردەوام هێرش دەکەنە سەر ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا، بەتایبەت سیاسەتەکانی ڕابردوو و سیاسەتە فەرمییەکانی ئێستای، نەفرین لە کردەوەکانی ئێمە وەک کردەوەگەلی ئیمپریالیستی دەکەن، هەمیشە دەیخەنە پاڵ ئیمپریالیزمی بەریتانیاوە. ئەو دەستەواژانە کە لەم هێرشانەدا بەکاری دەهێنن هەمان دەستەواژەکانی "موسکۆ"ن. خەڵک بە گشتی ڕۆژ بە ڕۆژ زۆرتر تێوەدەگلێنە ناو ئەم شەپۆلی ئاگری ڕقوقینە کە لە ڕێگای دادگاییکردنی کاربەدەستانی مەدەنی و سەربازیی حکومەتی پێشوو ئەنجام دەدرێت. ئەم دادگاییکردنانە لە لایەن ڕادیۆ و تەلەڤیزیون و ڕۆژنامەکانەوە بۆ خەڵک بڵاو دەکرێتەوە. بۆ ئێمە کە لە باڵوێزخانەداین زۆر ناخۆشە کە دەبینین دۆستە فەرمییەکانی پێشوومان و

پشتیوانە چالاکەکانی جیهانی ئازاد لە لایەن دادوەرێکی سەربازییەوە (کە خۆیشی بە داواکاری گشتی دەزانێت) دادگایی دەکرێن.

٣- لە لایەن چەند سەرچاوەیەکەوە ئاگادار کراینەوە کە گلەو گازندە لە نێو دوکاندارەکان و بە تایبەت کرێکاران ڕووی لە زیادبوونە. ئەو بەڵێنانە کە بە هەراوهوریا و بە شێوازێکی بەرفراوان لە ڕۆژانی سەرەتای کودەتا دەربارەی ژیانێکی باشتر و ئازادتر دەدرا بە خەڵک بە هیچ شێوەیەک جێبەجێ نەکراوە. ئەمە هۆکاری سەرەکی زیادبوونی ناڕەزایەتی خەڵکە.

٤ـ دەوڵەتی ئێستای عێراق چ جۆرە دەوڵەتێکە؟ بە گوێرەی دوایین لێکدانەوەکان ئەم دەوڵەتە لە هیچکام لە دەوڵەتەکانی ڕۆژئاوا ناچێت. وەزیرانی کابینە، هەرکام بۆ خۆیان کار دەکەن و ڕێسا و ڕێوشوێن دادەنێن. چەندجار کابینە بە گشتی کۆمەڵێک یاسای پەسەند کردووە، بەڵام تا ئەمڕۆ جێبەجێ نەکراوە و تەنیا لە سەر کاغەز ماوەتەوە. ناوەرۆکی ئەم یاسانە ـــ کە گەلێکیان بەپەلە ئامادە کراون و ئیمکانی جێبەجێکردنیان کەمە ـ پێویستی بە ڕوونکردنەوەی بەردەوام هەیە (وەک یاسای چاودێریکردنی کرێی خانوو و دوکان، مووچەی کرێکار و بەرهەمی شەریکی). تەنانەت لە هەفتەکانی سەرەتای کودەتاوە ژیانی ئاسایی خەڵک تێکچووە، لە بەرئەوەی پسپۆری ئەم بوارانە لە سەر کار لادراون، ئەو کەسانەی ئێستا لە شوێنی ئەوان کار دەکەن توانایەکی ئەوتۆیان نییە. سەرەڕای کۆبوونە ڕۆژانەکانی کابینە، هیچ بەرنامەیەکی هاوئاهەنگیی دەوڵەتی لە هیچ بوارێکدا نییە. نازانین شتی وا چۆن دەبێت؟ هەرچەندە کۆمەڵێک کەس لە نێو کابینەدا هەن کە ئەزموونی پێشوویان هەیە، بەڵام ئەم دەوڵەتە بەداخەوە پیاوی بەئەزموونی تێدا نییە کە بتوانێ کاری هەستیاری بەڕێوەبردنی وڵات ڕاپەڕێنێت.

ئەم کەموکوڕییە بە تایبەت لە بەشی ئابووریدا زەقترە. ئەو کەسانەی پۆستەکانی کابینەیان بەدەستەوەیە تا ئەمڕۆش هیچ بەرنامەیەکی ڕێونوێنکردنیان پێنییە، جگە لە بەیاننامە بەردەوام دووپاتبووەکانی سیاسەتی گشتی سەرۆک وەزیرە یەک لە دوای یەکەکانی عێراق نەبێت کە دەڵێن عێراق سەربەخۆیە، عێراق دەیەوێت ئاستی ژیانی خەڵک بەرز بکاتەوە، عێراق دەیەوێت دۆستی هەموو ئەو دەوڵەتانە بێت (چ دەوڵەتانی ڕۆژهەڵات و چ ڕۆژئاوا) کە دەیانەوێت دۆستی عێراق بن، پێش لە هەموو شتێک عێراق دەیەوێت لە نزیکەوە هاوکاریی دەوڵەتانی دیکەی عەرەب بکات.

٥ـ ئابووریی وڵات چەقیبەستووە، زۆرتر بە هۆی ئەوەی ئەو بەرنامە پێشکەوتنە ئابوورییە کە پێشتر دانراوە ئێستا ڕاوەستاوە. چاکسازییە خاوەکانی دەوڵەت، بووەتە هۆی ناڕازیبوونی کاسب و بازرگانەکان.

٦- هەرچەندە کودەتا زۆرتر لە لایەن گروپێکی زۆر بچووکی پیلانگێڕەوە جێبەجێ کراوە، ناکۆکی لە نێوان کودەتاچییەکان زوو پەرەی سەندووە. بەم زووانە ناکۆکی لە نێو سوپا و هەروەها هەندێ لە کاربەدەستانی مەدەنی تایبەتیی ڕژێم سەرهەڵدەدات. هێشتا قاسم لە ترۆپکی دەسەڵاتدایە. عارف کە کەسایەتی دووەمی پیلانگێڕییەکەی ١٤ی تەموز بووە، هیچ پۆستێکی سەربازی و سیاسی پێنەدراوە و لە ١٢ی تشرینی یەکەمەوە عێراقی بەجێهێشتووە بۆ ئەوەی ببێ بە باڵوێزی عێراق لە ئەڵمانیا. ئەندامانی بە ناوبانگی بەعس لە کابینە دەرکراون یان پۆستەکەیان کەم کراوەتەوە. کەوابوو گرنگترین کەسایەتیەکانی حکوومەت کە لە پێناو یەکگرتن لەگەڵ UAR (کۆماری یەکگرتووی عەرەبی، مسر ــ) کار دەکەن یا لانیکەم لە پێناو هاوکاری زۆر نزیک لەگەڵ ناسر (مەبەستی جمال عبدالناسرە- وەرگێر) کار دەکەن لە سەر پۆستە گرنگە دەوڵەتییەکان لابراون. ئەو گروپە کە وادیارە لە ئێستادا کاریگەریان لەسەر قاسم هەیە، ئەندامانی "حیزبی دیموکراتی نیشتمانی" بە ڕێبەرایەتی "کەماڵ چادرچی" و "محمد حەدید"ن. ئەم گروپە بەداخەوە ئاگاداری ئەو مەترسیە یەکجار زۆرەی زاڵبوونی کۆمۆنیزم بەسەر عێراقدا نین.

بە بیروبۆچوونی ئێمە قاسم دژی شیوعییەکانە و لەوانەیە هەوڵێکی ڕاستەقینە بدات بۆ کۆنترۆڵکردنی شیوعییەکان. بە پێی ئەو ڕاپۆرتانە کە لە لایەن هاوکارە دیپلوماتیکەکانمان بە دەستمان گەیشتووە و ئەو ڕاپۆرتانە کە لە سەرچاوە عێراقیەکان دزەی کردووە، شیوعییەکان ڕۆڵێکی گرنگیان بینیوە لە مەسەلەی لەسەر دەسەڵات لابردنی عارف و وەزیرە بەعسییەکاندا. ئەمڕۆ شیوعییەکان ئەوەندە کاریگەری و دەستڕۆیشتوویان نییە لە نێو ڕژێمدا. بەهەرحاڵ بە لاوازبوونی کاریگەری بەعسییەکان، بێگومان شیوعییەکان کەشوهەوای زۆرتریان بۆ جموجۆڵ بۆ دەڕەخسێت.

شیوعییەکان کارتێکی باشی دیکەشیان هەیە، ئەویش مەلا مستەفا بارزانیە، کە ئەمدواییانە گەڕاوەتەوە. مەلا مستەفا ئەم ١١ ساڵە دواییەی لە دوورە وڵاتی لە یەکێتی سۆڤیەت تێپەڕاندووە. مەلا مستەفا لە نێو زۆربەی کوردی عێراق زۆر خۆشەویستە و توانایيەکی بێسنووری هەیە بۆ تێکدانی سەقامگیری عێراق. کەوابوو بە بیروبۆچۆنی ئێمە ئەمڕۆ

گەورەترین هەڕەشــە بۆ ســەقـامگیری عێراق و تەنـانەت خودی ڕژێمی قـاســمیش، شیوعییەکانن.

٧- ئێســتا، پاش ٣ مانگ لە کودەتا، ڕژێمی قاســم بە هیچ شــێوازێک ڕووبەڕووی هیچ مەترسییەک نەبووەتەوە. کۆمەڵێک گوشـاری بەهێز لە ناوخۆ و لە دەرەوە لە سـەر قاسـم هەیە، بەڵام هیچ ناکۆکی و گرژییەکی چڕوپڕ لە ئارادا نییە. ئەم چەند هەفتەیە کە ئێســتا تێیداین(لەوانەیە ببێ بە چەند مانگ) بارودۆخەکە ڕوون و ســەقامگیر نییە. بەدڵنیاییەوە هەفتەکانی داهاتوو هەســتیار دەبێت. ســەقامگیربوونی حکومەت پەیوەندی بە توانایی قاسمەوە هەیە بۆ ئەوەی لە بەرامبەر ئەو گوشارانەی کە دەخرێتە سەری ڕابوەستێت و وڵات بگەڕێنێتەوە بۆ دۆخی ئاسایی جاران.

٨- ڕژێمی قاســم تا ئێســتا (بە ئەنقەســت یان بە هەڵە) کۆمەڵێک کردەوەی خراپکارانەی ئەنجام داوە. بەبۆچوونی ئێمە هەندێ لەو کەسـانەی بە دەوروبەری قاسـمەوەن، سـەرەنجام دەگەن بەو قەناعەتە کە ڕێگای سادەتر بۆ ئەوان ئەوەیە لە باتی ئەوەی دەوڵەت بەڕێوەببەن، بۆ کودەتـا کـار بکەن و دەوڵەت لە یەک هەڵبوەشـێننەوە. بە گوێرەی زانین و ئەزموونی تاکەکەسی خۆم لە ماوەی ٤ ســاڵی ڕابردوو دا لە عێراق، دەڵێم بە کوژرانی نوری ســەعید ـ هەرچەندە هەندێ جار لە ئاستی مەسایلی ناوخۆی وڵات بیرتەسک و دەمارگرژ بوو ـ عێراق بـاشــترین ڕێبەری خۆی کردە قوربـانی، کە بەهێزترین ڕێگربوو لە بەرامبەر گەڕانەوەی بێ سەرەوبەرەیی (ئەگەر نەڵێین وەحشیگەری)، و دەیتوانی عێراق بەرەبەرە بەرەو دۆخێکی شیاو و باش ببات. ژمارەیەک لە کەســایەتییە زیرەک و بلیمەتەکانی عێراق لەم چەند ڕۆژی دواییە پێمیانوت لە ماوەی ١٠ سـاڵی داهاتوودا مۆنۆمێنتێک لە بەغداد بۆ نوری ســەعید دروســت دەکرێت.[١] هیوادارم ئەمە ڕاست بێت (لەڕاستیدا پێموایە هەرواش دەبێت).

گاڵمەن

١- مەبەستی ئەوەیە دە ساڵی دیکە خەڵک تێدەگەن نوری سەعید چی کەسێکی باش بووە، و پەشیمان دەبنەوە لەو شۆڕشە کە کردوویانە. نوری سەعید بە ماوەی نزیکەی پەنجا ساڵ سەرۆک وەزیرانی عێراق بووە پێش لە شۆڕشی تەموز. پاش شۆڕش ویستی لە ناو جلوبەرگی ژنانە ڕابکات بەڵام بە گولە پێکرا و گیانی لەدەستدا. خەڵک تەرمەکەیان لە قەبر دەرهێنا و شێواندیان. "وەرگێڕ"

ئاژانسی هەواڵگریی ناوەندیی (CIA)

واشنتۆن

١٥ی تشرینی یەکەمی ١٩٥٨

بە هەموو شێوەیەک نهێنییە

بابەت: کوردی عێراق بە سەرکردایەتی مەلا مستەفا بارزانی داوای سەربەخۆیی، یان ئۆتۆنۆمی زیاتر دەکەن

کورتە: شیوعییەکانی عێراق گرۆتینی ناسیۆنالیستی جوداخوازی لەنێو کوردی عێراق، گەرموگوڕتر دەکەن و لە شۆڕشی تەمووزەوە زیاتر بووە. وادیارە سەرکردایەتی کوردیش بۆ سەربەخۆیی، یان ئۆتۆنۆمی زیاتر هەوڵ دەدەن. مستەفا بارزانی، ڕابەری کورد کە ئەم دواییانە لە یەکێتیی سۆڤیەت گەڕاوەتەوە عێراق، لەبەردەم جەماوەردا خۆی وەک وەفاداری ڕژێمی عێراق نیشان دەدات. ئەگەر بارزانی هەڵوێستی جیابوونەوەی کورد لە عێراق بگرێتەبەر، پێدەچێت زۆربەی کوردی عێراق کە ٨٠٠ هەزار کەس دەبن پشتیوانی لێ بکەن.

لەوە دەچێت کوردی عێراق داوای سەربەخۆیی زیاتر بکەن:

کورد داوای پشتیوانییان لە نوێنەرانی دیپلۆماتیکی ئەمریکا لە عێراق کردووە. ئەم داواکارییە لەگەڵ ئەو گڕوتین و خۆشییەی کورد لە کاتی گەڕانەوەی مەلا مستەفا بارزانی ڕابەری کورد، بۆ بەغدا (دوای ١٢ ساڵ دوورە وڵاتی لە یەکێتیی سۆڤیەت) نواندیان، نیشان دەدات کە ناسیۆنالیزمی کورد لە شۆڕشی تەمووزەوە بوژاوەتەوە. باڵوێزخانەی ئەمریکا لە عێراق لەو بڕوایەدایە، ساڵی داهاتوو کورد بە جۆرێک لە جۆرەکان داوای سەربەخۆیی یان ئۆتۆنۆمی زیاتر دەکەن.

کوردی عێراق کە ٨٠٠ هەزار کەس دەبن، زۆرینە پشتیوانی لە بارزانی دەکەن. بارزانی لە باکووری ئێرانیش دەسەڵاتی هەیە[١]. تاکتیکی بارزانی لە ئێستادا ئەوەیە کە خۆی بە ڕژێمی شۆڕشگێڕی عێراق وەفادار نیشان دەدات و پێداگری لەسەر ئەوە دەکات کە کورد و عەرەب لەسەر یەک هێڵ بەرگری لە کۆماری عێراق دەکەن. بەگوێرەی هەڵسەنگاندنی باڵوێزخانەی ئەمریکا لە عێراق، ئەگەر بارزانی هەڵوێستێکی جیاواز بگرێتەبەر، لە هەموو حاڵەتێکدا ٥٠-٦٠ لە ١٠٠ی کوردی عێراق دەکەونە شوێنی، تەنانەت ئەگەر شیوعییەکانیش ببن بە ئیلهام

١- ڕۆژئاوای ئێران ڕاستە، چونکە باکووری ئێران کوردی تێدا نییە. "وەرگێڕ"

بۆیان. بە هەرحاڵ لەوانەیە ڕژێمی عێراق هەوڵ بدات تەماح بخاتە بەر بارزانی و پێشنیاری پۆستێکی فەرمی پێ بکات.

ئێستا وا هەست دەکرێت، مەلا مستەفا بە وریاییەوە هەنگاو هەڵدەگرێت بە هۆی ناکۆکی و کۆنەقینی بنەماڵەیی و هەروەها بە هۆی ئەوەی سەرجەم کوردی عێراق بە بارزانی وەفادار نین.

هەروەها نزیکەی ٣٠ هەزار کورد لە ناوچەی نزیک لە سنووری ئێران دەژین کە بە هۆکاری بنەماڵەیی و دژە کۆمۆنیستی، نەیاری مەلا مستەفان. ئەم کوردانە نەیاری دەوڵەتی عێراقیشن، لەبەرئەوەی هەست دەکەن ڕژێمی نوێی عێراق باش لەگەڵیان هەڵسوکەوت ناکات. هەروەها کۆمەڵێکی زۆر بچووک کوردی میانڕەو هەن کە بابا عەلی، وەزیری پەیوەندییەکانی ڕژێمی عێراق نوێنەرایەتیان دەکات[1]. بابا عەلی هیواداره شۆڕشی عێراق بارودۆخی ژیانی خەڵکەکەی باشتر بکات، بۆیە لەگەڵ ڕژێمی نوێی عێراق هاوکاری دەکات. دەسەڵاتی ئەم گرووپە بەخێرایی بەرەو نەمان دەچێت، مەگەر دەوڵەتی نوێی عێراق (بەپێچەوانەی ڕژێمەکەی نوری سەعید) دەست بکات بە کۆمەڵێک چاکسازی لە سیستمی زەوی و پەروەردە لە ناوچە عەشیرەتە کوردنشینەکاندا.

لە ئێستادا بارودۆخی ئابووریی لە عێراق ڕۆژبەڕۆژ خراپتر دەبێت و سیستمی ئیداریی لە بەغدا باش ناچێتە پێش. دەوڵەت بۆ جێبەجێکردنی ئەم پلانانە شانسێکی ئەوتۆی نییە، بەڵام ئەگەری دروستبوونی کێشە لەنێوان کورد و دەوڵەت ڕۆژبەڕۆژ زیاتر دەبێت.

پەراوێزی وەرگێڕ:

لە ڕاپۆرتێکی CIA لە ٢٨ی حوزەیرانی ١٩٥٨ ئاماژە بەوە کراوە:

"لە ٢١ی حوزەیران چەند سەد کەس لە عەشیرەتی لهۆن بە سەرکردایەتی محەممەد ئەمین خانی لهۆنی هێرشیان کردووەتە سەر شارۆچکەی پاوە لە کوردستانی ئێران. بە وتەی سەرۆکێکی کورد، هۆکارەکەی ئەوە بووە کە سوپای ئێران وەک ئاژەڵ لەگەڵ عەشیرەتەکان هەڵسوکەوت دەکات و بەرتیلیان لێدەسێنێت و گەندەڵی دەکات. لە سەرەتای ئەم ساڵ عەشیرەتەکانی جوانڕۆش دژی دەوڵەتی ئێران ڕاپەریون، بەڵام شا سەرکوتی کردن.

١- بابا عەلی، کوڕی شێخ مەحموودی بەرزنجی بووە کە ئەوکات وەزیر بووە لە کابینەی دەوڵەتی عێراقدا و پاشانیش جار جار بووە بە میانگیر لەنێوان حکوومەتی عێراق و سەرکردایەتی شۆڕشی کورد. "وەرگێڕ"

عەشیرەتەکانی جوانڕۆ لەگەڵ عەشیرەتی بارزانی بە سەرکردایەتیی مەلا مستەفا بارزانی لە پەیوەندیدان".

ئاژانسی هەواڵگریی ناوەندیی (CIA)

٢٩ی تشرینی یەکەمی ١٩٥٨

بە هەموو شێوەیەک نهێنییە

بابەت: نیگەرانی کۆماری یەکگرتووی عەرەب (UAR) لە چالاکییەکانی مەلا مستەفا بارزانی

کاربەدەستانی ئاسایشی کۆماری یەکگرتووی عەرەب زۆر نیگەرانن لە پەرەسەندنی چالاکی ناسیونالیستی کوردەکانی سوریا کە نزیکەی ٢٥٠ هەزار کەس دەبن. ئەم کاربەدەستانە پێیانوایە مەلا مستەفا بارزانی، کە ئەمدوایانە پاش ١١ ساڵ لە سۆڤیەت گەڕاوەتەوە بۆ عێراق، سەردانی کوردەکانی باکووری سوریا دەکات و زیاتر هانی چالاکیی ناسیونالیستیان دەدات. کۆماری یەکگرتووی عەرەب بە توندی چاودێری چالاکییەکانی بارزانی دەکات.

ئەم دواییە بارزانی سەردانی باکووری عێراقی کرد، دوابەدوای ئەو سەردانە پێکدادانێکی توند لە کەرکوک لە نێوان کورد و تورکماندا ڕوویدا.

پەراوێزی وەرگێڕ:

ڕاپۆرتێکی CIA لە ٣٠ تشرینی یەکەمی ١٩٥٨ زیاتر باسی ڕووداوەکەی کەرکوکی کردووە، ئاماژەی بەوە کردووە:

"سوپای عێراق لە ٢٥ی تشرین زۆر بە توندی بەرەنگاری پێکدادانی کورد و تورکمانەکانی کەرکوک بووەتەوە، لە ئەنجامدا چەند کەس کوژراون، و زەرەر و زیانێکی بەرچاو لە موڵک و ماڵی خەڵک کەوتووە. ئەم ڕووداوانە دوابەدوای ئەوە دروست بوو کە کوردی کەرکووک بە جۆشوخرۆشەوە پێشوازییان لە مەلا مستەفا بارزانی کردووە. حکومەتی عێراق هەوڵیداوە ڕێژەی خۆشەویستی بارزانی لە ناو کوردی عێراقدا کەم بکاتەوە".

ڕاپۆرتەکە هەروەها دەڵێت:

"بارزانی بووە بە سەمبولی کورد، پێشوازییەکی ئەوەندە گەرموگوڕی لێکراوە کە مرۆڤ هەست دەکات ئامانجی لەمێژینەی کورد بۆ دامەزراندنی وڵاتی سەربەخۆ خەریکە دێتەدی. حکومەتی عێراق و سۆڤیەت دەیانەوێت پێش لەم پلانە بگرن، و جەختیان لە سەر ئۆتونومییەکی سنووردار لە نێو کۆماری عێراق بۆ کورد کردوەتەوە. بەهەرحاڵ سەردانی

بارزانی بۆ ناوچە کوردنشـــینەکانی باکووری عێراق ئەو ڕێژە ئاڵۆزییەی بە دواوە نەبووە کە چاوەڕوان دەکرا. لەگەڵ ئەوەشدا نزیکەی بیست هەزار کەس لە عەشیرەتێک چونەتە ئێران. جارێ کەس نازانێت ئامانج و هەڵویســـتی بارزانی چییە، بەڵام وادیارە لەو ماوەیەدا کە لە سـۆڤیەت ژیاوە نەکەوتووەتە ژێر کاریگەری ئەو وڵاتە، و زیاتر هەوڵ بۆ سـەربەخۆیی کورد دەدات. لەگەڵ ئەوەشـــدا، پەیوەندییەکانی لقی کوردی حیزبی شـــیوعی عێراق و پارتی دیموکراتی کوردستان زۆر باشە".

ئاژانسی هەواڵگریی ناوەندیی (CIA)

واشنتۆن

١٨ی ئاداری ١٩٥٩

بە هەموو شێوەیەک نهێنییە

بابەت: یەکێتیی سۆڤیەت بارزانییەکان دەگەڕێنێتەوە عێراق

کورتە: بە وتەی دیپلۆماتێکی عێراق لە مۆسکۆ، کاربەدەستانی عێراق و سۆڤیەت پلانیان بۆ گەڕانەوەی ٥٠٠ کورد لە یەکێتیی سۆڤیەت بۆ عێراق داناوە. وادیارە لە ئێستادا دەوڵەتی سۆڤیەت و دەوڵەتی شیوعیی عێراق، پلانی دەوڵەتی سەربەخۆیی کوردیان وەلاوە ناوە و لەباتی ئەوە پلانی پشتیوانیکردنی کورد و عەرەب لە ڕژێمی پێشکەوتنخوازی عەبدولکەریم قاسمیان گرتووەتەبەر.

یەکێتیی سۆڤیەت کورد دەگەڕێنێتەوە عێراق:

کاربەدەستانی سۆڤیەت و عێراق دەستیان کردووە بە جێبەجێکردنی پلانی گەڕاندنەوەی ٥٠٠ کورد لە سۆڤیەت بۆ عێراق کە ١٠٠ کەسیان لە ناوچەی مۆسکۆ و ئەوانی دیکە لە دەوروبەری تاشکەند دەژین. ئەم کوردانە ئەوانە بوون کە دوابەدوای سەرکوتی کۆماری کورتخایەنی گەلی کورد کە لە کۆتایی ساڵی ١٩٤٥ بە پشتیوانی یەکێتیی سۆڤیەت لە باکووری ڕۆژهەڵاتی ئێران دامەزرا، هەڵاتبوون بۆ سۆڤیەت. هەندێ لە کوردەکان وەک مەلا مستەفا بارزانی کە سەرکردەی سەربازیی ڕاپەڕینی کورد بووە لە ١٩٤٥ لە عێراق، دوابەدوای کودەتاکەی قاسم گەڕاونەتەوە عێراق، بەڵام گەورەترین گرووپی کورد تا ئەمڕۆ لە سۆڤیەت ماونەتەوە و بەم شێوەیە دەگەڕێنەوە عێراق.

چاوەڕوان دەکرێت، کاربەدەستانی سۆڤیەت هەوڵ بدەن کۆمەڵێک لەوانەی دەگەڕێنەوە عێراق بکەن بە سیخوڕ و لایەنگری کۆمۆنیزم.

پێشوازیکردنی کورد لە پڕوپاگەندەی بلۆکی سۆڤیەت و کۆمۆنیزمی ناوچەیی بۆ دەوڵەتی سەربەخۆیی کورد، بۆ سۆڤیەت ئامرازێکی بەسوودە، بۆئەوەی گوشارەکان لە سەر ئەو وڵاتانە زیاتر بکات کە کوردیان تێدایە. بە هەرحاڵ هەم سۆڤیەت و هەم دەوڵەتی کۆمۆنیستی عێراق، لە ئێستادا پیلانی کوردستانی سەربەخۆیان وەلا ناوە و پلانی پشتیوانی هاوبەشی کورد و عەرەب لە ڕژێمی پێشکەوتنخوازی قاسمیان گرتووەتەبەر. هۆکارەکەشی ئەوەیە

پیلانی ســـەربەخۆیی کوردســـتان کاریگەری خراپی بۆ عێراق بەدواوە دەبێت کە لایەنگری ســـۆڤیەتە. جگەلەوەش وا دیارە مەلا مســـتەفا بارزانی (وەک گەلێک لە کورد) لە شـــێوەی هەڵسوکەوتی قاسم لەگەڵ کەمینەی کورد ڕازییە.

پەراوێزی وەرگێڕ:

لە ڕاپۆرتێکی CIA لە ٨ی ئاداری ١٩٥٩دا ئاماژە بەوە کراوە:

"دوابەدوای دەستلەکارکێشانەوەی محمد مهدی کوبە لە پۆستەکەی وەک جێگری سەرۆک کۆمار، عەبدولکەریم قاســـم داوای لە مەلا مســـتەفا بارزانی کردووە ئەو پۆســـتە وەربگرێت، بەڵام بارزانی ڕەتی کردوەتەوە".

ئاژانسی هەواڵگریی ناوەندیی (CIA)

٩ی نیسانی ١٩٥٩

بە هەموو شێوەیەک نهێنییە

بابەت: کۆمەڵێک لە لایەنگرانی مەلا مستەفا بارزانی لە سۆڤیەت دەگەڕێنەوە عێراق

یەکێتیی سۆڤیەت بە کەشتی درێژە بە گەڕاندنەوەی کۆمەڵێک لە کورد بۆ عێراق دەدات. بڕیارە ڕۆژی ١٨ی نیسان٨٢٠ کەسیان بگەنە بەسرە[١]. ئەم کوردانە ئەوانە بوون کە دوابەدوای سەرکوتی کۆماری کورتخایەنی گەلی کورد، هەڵاتبوون بۆ سۆڤیەت کە لە کۆتایی ساڵی ١٩٤٥ بە پشتیوانی یەکێتیی سۆڤیەت لە باکووری ڕۆژئاوای ئێران دامەزرا. هەندێ لە کوردەکان وەک مەلا مستەفا بارزانی کە سەرکردەی سەربازیی ڕاپەڕینی کورد بووە لە ١٩٤٥ لە عێراق، دوابەدوای کودەتاکەی قاسم گەڕاونەتەوە عێراق.

لە وەتەی کودەتای ١٤ی تەمووز، قاسم کۆمەڵێک مافی بە کەمینەی گرنگی کورد داوە کە ٨٠٠ هەزار کەس دەبن و لەوە دەچێت درێژە بەم ڕەوتە بدات، بۆئەوەی کورد لە بەرانبەر هەڕەشەکانی UAR (کۆماری یەکگرتووی عەرەب) بۆ ڕژێمەکەی پشتیوانی لێ بکەن. ئەگەر قاسم هەوڵ بدات دەسەڵاتی شیوعییەکانی عێراق سنووردار بکات و پەیوەندییەکانی لەگەڵ بلۆکی سۆڤیەت بپچڕێنێت، چاوەڕوان دەکرێت کەسایەتییە کوردە کۆمۆنیستەکان گوشار بخەنە سەر قاسم و بۆ دامەزراندنی دەوڵەتێکی سەربەخۆیی کورد دەست بە ئاژاوەگێڕییەکانیان بکەنەوە.

بۆ لاوازکردنی دەسەڵاتی جەمال عەبدولناسر بە ناردنە دەرەوەی ٧٠%ی نەوتی عێراق کە لە ڕێگەی سورياوە ئەنجام دەدرێت، وەزیری ئابووری عێراق کە زۆر لایەنگری کۆمۆنیزمە ڕایگەیاندووە دەوڵەت دەیەوێت هێڵێکی بۆری گواستنەوی نەوت لە کەرکووک بۆ کەنداوی فارس دروست بکات.

١- ئەم گرووپە پێکهاتبوو لە ٤٦٠ بارزانی، ١٠٨ ژنی ڕووس و ٢٢٥ منداڵ کە لە ٢ی نیسان لە بەندەری ئودیسا لەسەر دەریای ڕەش سواری پاپۆڕی کروزیا بوون و پاش ١٦ ڕۆژ گەیشتنە بەسرە. ٧ کەس لە بارزانییەکان نەگەڕانەوە عێراق و نزیکەی ٣٠ کەسیان لە نێوان ١٩٤٧ و ١٩٥٨ لە سۆڤیەت کۆچی دواییان کرد. "وەرگێڕ"

CIA

نهێنی

کانوونی دووەمی ١٩٦٠

بابەت: دوایین هەڵسەنگاندن لەبارەی سەرکردایەتی کورد و مەلا مستەفا بارزانی

کورد وەک هێزێکی چەکدار لە ئێستادا، بۆ دەوڵەتی ئێران و عێراق هەڕەشە نییە. کورد باش تەیار نییە، باش ڕێک نەخراوە، لە ئاستێکی بەرفراوانتردا تەنیا هێزێکی سەرئێشە خوڵقێنەرە. لەگەڵ ئەوەشدا لە ئەگەری ڕووخانی حکومەتی ئێران و عێراقدا، کورد توانای هەیە کۆنترۆڵی ناوچەکانی خۆیان بگرنە دەست. کۆماری مهاباد بە پشتیوانی سۆڤیەت کاتێک دامەزرا کە دەوڵەتی ئێران توانای ئەوەی نەما پێش لە چالاکییە سیاسییەکانی کورد بگرێت. ئەگەر هەلومەرج گونجاو بێت یەکێتیی سۆڤیەت ئامادەیە جارێکی دیکە چالاکانە پشتیوانی لە بزووتنەوەی سەربەخۆخوازیی کورد بکات. هەوڵەکانی کورد لە خۆیدا جێگەی مەترسی نییە، بەڵکوو بزووتنەوەی ناسیۆنالیستی کورد کە لە لایەن سۆڤیەتەوە پشتیوانی لێ بکرێت جێگەی مەترسییە.

نەبوونی سەرکردایەتیەکی هاوبەش لەمپەری سەرەکییە لە بەرانبەر دروستبوونی دەوڵەتێکی سەربەخۆی کارامەی کورددا. هەرگیز هیچ ڕابەرێکی کورد ئەو پێگەیەی نەبووە بتوانێت لە سەرانسەری کوردستاندا ڕابەرایەتی جەماوەر بکات. بەگوێرەی زانیارییەکان سەرکردایەتی کورد پێکەوە دیداریان کردووە. ئاشکرایە سۆڤیەت لە کوردستان چالاکە، بەڵام هاوکێشەکان بەتەواوی دیار نین. کوردی ئێران ڕقیان لە دەوڵەتی ئێرانە، بەڵام گەلێکیان ئەزموونی یەکێتیی سۆڤیەت لە کاتی کۆماری مهابادیان لەبیر نەچووەتەوە. زۆربەی سەرکردایەتی کورد لە عێراق پشتیوانی لە دەوڵەتی قاسم ناکەن، لە هەمان کاتدا متمانەشیان بە یەکێتیی سۆڤیەت نییە. ئەگەر نیازپاکییەک لە سۆڤیەت ببینن، لەوانەیە کۆمەڵێک لە سەرکردایەتی کورد هاوکاری بزوتنەوەیەکی سەربەخۆخواز بکەن کە لە لایەن سۆڤیەتە پشتیوانی لێ بکرێت و بچنە ناو ئەم بزوتنەوەوەیە. ڕابەرایەتیکردن و پشتیوانیکردنی سۆڤیەت دەتوانێت ببێت بە هۆکاری یەکگرتنی کورد، بەڵام ئەم سەرکردایەتیە دەرەکییە لەوانەیە لە لایەن سەرکردایەتی کورد کە بۆ ڕزگاربوون لە ڕابەرایەتی بێگانە خەبات دەکەن، قەبووڵ نەکرێت.

مەلا مســـتەفا بارزانی، لە ئێســـتادا لە کاروباری کورددا چالاکە. بەگوێرەی زانیارییەکان بارزانی لەگەڵ گەلێک لە ســـەرکردایەتی کورد لە پەیوەندیدایە و ناوی بارزانی بووە بە ســـومبوڵی بزووتنەوەی نهێنی کوردســـتانی ئازاد لە ئێران و تورکیا. وا دیارە بارزانی کۆمەڵێک ناکۆکی لەگەڵ حیزبی شیوعیی عێراق هەیە، بەڵام لەگەڵ یەکێتیی سۆڤیەت لە پەیوەندیدایە. ئەم پەیوەندییە لەرزۆکەی بارزانی لەگەڵ دەوڵەتی عێراق لەوانەیە بەتەواوی بپچڕێت ئەگەر گوشـــاری ناســـیۆنالیســـتە عەرەبەکان لەســـەر ناوچە کوردنشـــینەکان زیاد بکات. بەگوێرەی ســـەرچاوەکان ئەگەر عەبدولکەریم قاســـم بڕووخێت، بارزانی هیچ پەیوەندییەکی لەگەڵ دەوڵەتی عێراق نامێنێت. پەیوەندیی بارزانی لەگەڵ کوردی دیکە بەهێز نییە، ئەگەر بیەوێت لە ڕووی سیاسییەوە چالاک بێت، لەگەڵ یەکێتیی سۆڤیەت پەیوەندی نزیکتر دادەمەزرێنێت. ئەمەش لە ڕووی ڕێکخراوەییەوە قازانجی زیاتری بۆی هەیە.

ئەو زانیـارییـانەی بـاس لەوە دەکەن کە چەکوچۆڵی ســـۆڤیەت لە ڕێگەی فڕۆکەوە بە سـەرۆک عەشـیرەتە کوردەکان دراوە، نیشـان دەدات کە مەلا مستەفا وەک هەمیشـە ڕێگە بۆ هەموارکردنی دەســـتڕۆیشـــتوویی ســـۆڤیەت لەناو بزووتنەوەیەکی ســـەربەخۆخوازدا خۆش دەکات.

لە وەزارەتی دەرەوەی ئەمریکا، واشنتۆن بۆ:

باڵوێزخانەی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا لە عێراق

٢٢ی حوزەیرانی ١٩٦٢، کاتژمێر ٩:١٧ی دوای نیوەڕۆ

بابەت: یەکەم دیداری نوێنەرانی مەلا مستەفا بارزانی لە وەزارەتی دەرەوە

بۆ زانیاری: باڵوێزخانەی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا لە ئەنقەرە، دیمەشق، لەندەن، پاریس، تاران، کونسوڵخانەی ئەمریکا لە تەوریز و نووسینگەی نوێنەرایەتیی ئەمریکا لە نەتەوە یەکگرتووەکان لە نیویۆرک

کامەران بەدرخان، کەسایەتیی ناسراوی کوردیی سوریا و جەمال عەبدوڵڵا، کوردی عێراق کە لە زانکۆی واشنتۆن کار دەکات، دوابەدوای قسەکردن لەگەڵ دادوەر داگلاس[١] ڕۆژی ٢٠ی حوزەیران سەردانی وەزارەتی دەرەوەیان کرد. کامەران بەدرخان و جەمال عەبدوڵڵا گوتیان نوێنەری مەلا مستەفا بارزانین کە ڕابەرێکی عەشیرەتییە و ئێستا لەگەڵ سوپای عێراقدا شەڕ دەکات. کورد گوتیان ئامانجیان ئەوەیە سەرنجی کۆمەڵگەی نێودەوڵەتیی بەرەولای ئامانجەکەیان (گەیشتن بە ئۆتۆنۆمی هەرێمییە) ڕابکێشن و هیوادارن نەتەوە یەکگرتووەکان گوێ لە داواکارییەکانیان بگرێت. هەروەها داوایان کرد ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا لە بەرانبەر ئەو نەهامەتییانەی بە هۆی هێرشەکانی عێراق بەسەر کورددا هاتووە، لەسەر بنەمای مرۆڤدۆستانە پشتیوانی ئەخلاقیی لە خەڵکی کورد بکات. هەروەها داوایان کرد ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا ڕێگر نەبێت لە بەرانبەر تاوتوێکردنی کێشەی کورد لە نەتەوە یەکگرتووەکان، ئەگەر هات و ئەو مەسەلەیە لە نەتەوە یەکگرتووەکان خرایەڕوو.

بەرپرسەکەی وەزارەتی دەرەوەی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا، هەڵوێستی ئەمریکای دەربڕی و گوتی کورد دەبێت هەوڵ بدەن لەگەڵ دەوڵەتی عێراق ڕێکبکەون. ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا، تەنانەت ئەگەر پشتیوانیش لە کورد نەکات و تەنیا هاوخەمی و پەرۆشبوونی خۆی نیشان بدات، کێشەکانی کورد لەگەڵ دەوڵەتی عێراق ئاڵۆزتر دەبێت. نوێنەرە کوردەکان قەناعەتیان بە قسەکانی ئێمە نەهێنا بەڵام بەشێوەیەکی دۆستانە وەزارەتی

١- (Justice Douglas) ڤیلیام ئوروێل داگلاس کە بە دادوەر داگلاس ناسراوە، کەسایەتی و دادوەرێکی بەناوبانگی ئەمریکایی و دۆستی مەلا مستەفا بارزانی و دۆزی کورد بووە، جار جار پێشنیاری گەڵاڵەی سیاسی بە دەوڵەتانی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست کردووە، وەک ئەو گەڵاڵەیەی لە ساڵی ١٩٤٥ بۆ چاکسازی سیاسیی بە ئێرانی پێشنیار کرد. دادوەر داگلاس لە ساڵی ١٩٨٠کۆچی دوایی کرد. "وەرگێڕ"

دەرەوەیـان جێهێشـــت. وا دیـارە نوێنەرە کوردەکـان پێوانوایە بـارودۆخی کورد لە عێراق گەیشتووەتە ئاستێک کە لە لایەن نەتەوە یەکگرتووەکانەوە تاوتوێ بکرێت. وەزارەتی دەرەوە پێشنیار دەکات باڵوێزخانەی ئەمریکا لە عێراق، وەزارەتی دەرەوەی عێراق لەم دیدارە ئاگادار بکاتەوە، بەڵام ناوی نوێنەرانی کورد نەهێنێت[1].

ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا ناتوانێت چالاکانە لایەنی کورد بگرێت، یان هـانی ئامانجی ئۆتۆنۆمی کورد بدات.

پەراوێزی وەرگێڕ:

جەمال جەلال عەبدوڵڵا لەبارەی ناوەڕۆکی ئەم بەڵگەنامەیە بە وەرگێڕی گوت: ســاڵی ١٩٦٢ لە ئەمریکا بووم لە زانکۆی میشــیگان. تێلیگرامێکم لە مەکتەبی ســیاســی پارتی دیموکراتی کوردستانەوە پێگەیشت کە تێیدا نووسرابوو مەلا مستەفا بارزانی، دکتۆر کامەران بەدرخانی وەک نوێنەری شۆڕشی کورد ناردووە بۆ ئەمریکا بۆئەوەی لەگەڵ ڕۆژنامەنووسەکان، ئەندامانی کۆنگرێس و سەناتۆرەکان پەیوەندی بگرێت، بە شۆڕشی کورد لە عێراق ئاشنایان بکات و هەوڵ بۆ پشتیوانی مەعنەویی ئەمریکا لە شۆڕشی کورد بدات. مەکتەبی سیاسی داوای کردبوو لەگەڵ کـامەران بەدرخـان پەیوەنـدی بگرم و پێکەوە وەک لیژنەی کورد لە ئەمریکا کار بکەین. بەدرخانم لە واشـنتۆن دی ســی بینی و بەرنامەی کارمان دانا، ســەرەتا لەگەڵ سـەرنووسـەری ڕۆژنامە سـەرەکییەکان کە لەسـەر ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاسـت وتاریان بڵاو دەکردەوە، پەیوەندیمان گرت و باسی شۆڕشی کوردمان بۆ کردن. بینیمان هەموویان لەگەڵ شــۆڕشــی کورد ئاشــنان و مەلا مســتەفاش دەناســن. لەگەڵ ئەندامانی کۆنگرێس و ســەناتۆرەکانیش دیدارمان کرد. ســەردانی وەزارەتی دەرەوەمان کرد و لەگەڵ بەرپرســی ئۆفیسی کاروباری عێراق گفتوگۆمان کرد، ئەویش دیداری لەگەڵ چەند دیپلۆماتێکی دیکە بۆ ڕێکخســتین، لەوانە بەرپرســی کاروباری ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاســت. دیپلۆماتەکانی وەزارەتی دەرەوەی ئەمریکا، دەیانویســت بزانن شــۆڕشــی بارزانی تەنیا بۆ کوردســتانی عێراقە، یان کوردســتانی تورکیاش لەخۆ دەگرێت. پێمان گوتن کورد داوای دیموکراســی و ئازادی بۆ

١- ئەم ڕســتەی کۆتاییە لە تێلیگرامەکەدا ڕەش کراوەتەوە، بەڵام لە تێلیگرامی دواییدا هەیە. باڵوێزخانەی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا لە عێراق لە تێلیگرامی ٥٩٤، ڕۆژی ٢٧ی حوزەیران بەم شـێوەیە وەڵامی وەزارەتی دەرەوەی داوەتەوە: "زانیارییەکان بەشـێوەی زارەکی ڕۆژی ٢٦ی حوزەیران بە بەرپرسـی بەشـی ڕۆژئاوای وەزارەتی دەرەوەی عێراق ڕاگەیەندرا".

سەرانسەری عێراق دەکات و کاری بەسەر تورکیاوە نییە. ڕوانگەکانی خۆمانمان لەبارەی شۆڕشی کورد بۆ باس کردن، باسی گەشەنەکردنی ناوچەی کوردنشین و ئازادییە فەرهەنگیی و مافە نەتەوەییەکانی کوردمان بۆ کردن. داوای پشتیوانی مەعنەویی، ماددیی و سیاسیی ئەمریکامان کرد، بەڵام ئەوان پێشوازیان لەوە نەکرد. لە کۆتاییدا تێگەیشتین کە شەڕی سارد هۆکاری نیگەرانی سەرەکی دیپلۆماتەکانی وەزارەتی دەرەوەی ئەمریکایە و پێیان خۆش نییە شۆڕشی کورد هیچ کاریگەرییەکی خراپی بۆ ئاسایشی تورکیا هەبێت کە سنووری درێژی لەگەڵ یەکێتیی سۆڤیەت هەیە، چونکە ئەمریکا دەیویست تورکیا بۆ چاودێری سەربازیی سۆڤیەت بەکار بێنێت. کۆبوونەوەکەمان دوو کاتژمێری خایاند، بەڵام ئەمریکییەکان تەنیا دەیانویست بزانن ستراتیژی داهاتووی شۆڕشی کوردستانی عێراق چییە و دژە دەکاتە باشووری ڕۆژهەڵاتی تورکیا یان نا. ئێمەش هەر دووپاتمان دەکردووە کە شۆڕشی بارزانی تەنیا بۆ کوردستانی عێراقە و کاری بەسەر پارچەکانی دیکەی کوردستانەوە نییە. کۆبوونەوەکە بێ هیچ ئەنجامێک کۆتایی پێهات و هیچ بەڵێنەکیان بۆ پشتیوانی ماددیی و مەعنەویی پێ نەدایین. (گفتوگۆی وەرگێڕ لەگەڵ جەمال جەلال عەبدوڵڵا بە ڕێگای ئیمەیل، تشرینی یەکەمی ٢٠١٢).

* جەمال جەلال عەبدوڵڵا ساڵی ١٩٢٦ لە سلێمانی لەدایک بووە. ساڵی ١٩٥٤ وەک یەکەمین کورد چووەتە ئەمریکا، ساڵی ١٩٥٦ خوێندنی ماستەری لە زمان و ئەدەبیاتی ئینگلیزی لە زانکۆی میشیگان تەواو کردووە و پاشان خوێندنی دکتۆرای لە زانکۆی یۆرک لە بەریتانیا تەواو کردووە. ساڵی ١٩٨٤ مامۆستای زانکۆی ئیمام محەممەد ئیبن سعوود بووە لە عەرەبستانی سعوودی و لە ١٩٨٦ تا ٢٠٠٠ مامۆستای زانکۆی عەمان بووە لە ئوردن. جەمال جەلال عەبدوڵڵا کۆمەڵێک کتێبی بە زمانی ئینگلیزی بڵاو کردووەتەوە کە بریتین لە، "کورد لە ڕێگەی دەوڵەتی سەربەخۆدا"، "عێراق لەنێوان ئازادی و لەناوچووندا"، "کۆمەڵە چیرۆکی کوردی" و "کۆمەڵە وتاری کوردی".

* کامەران بەدرخان ساڵی ١٨٩٥ لە ئەستەمبول لەدایک بووە. کوڕی ئەمین عەلی بەدرخان، برای جەلادەت بەدرخان و نەوەی بەدرخان بەگ، سەرۆکی ئەمارەتی بۆتان بووە. ساڵی ١٩٢٥ دوکتۆرای لە یاسا لە زانکۆی لایپزیگی ئاڵمانیا وەرگرتووە. لە ١٩٢٧ گەڕاوەتەوە بۆ سوریا و چووەتە ناو ڕێخراوی "خۆیبون" و گۆڤاری "هاوار"ی بڵاو کردووەتەوە. لە ١٩٤٣ تا ٤٦ لە بەیروت گۆڤاری "ڕۆژا نو" و "ستێر"ی بە زمانی کوردی و فەرەنسی بڵاو کردووەتەوە. لە ١٩٤٨ بووە بە مامۆستای کۆلیژی زمان و شارستانییەتەکانی ڕۆژهەڵات لە پاریس. لە ١٩٥٤

ژیانی هاوسەری لەگەڵ کچێکی شازادەی پۆلۆنی پێکهێناوە. لە ١٩٦١ بووە بە وتەبێژی شۆڕشی ئەیلوول لە ئەوروپا. لە ١٩٨٧ لە پاریس کۆچی دوایی کردوە. کۆمەڵێک کتێبی دەربارەی کورد بە زمانی فەرەنسی بڵاو کردووەتەوە. دۆستی نزیکی شای ئێران بووە. چەند جار سەردانی تارانی کردووە و داوای لە شا کردووە ئیزگەیەکی ڕادیۆی کوردی دابمەزرێنێت، شا رادیۆ کرماشانی دامەزراندووە. بەردەوام سەردانی کاربەدەستانی فەرانسای کردووە و داوای لێکردوون پشتی دۆزی کورد بگرن.

CIA

ئۆفیسی هەواڵگریی ڕۆژانە

نهێنی

١٠ی ئابی ١٩٦٢

بابەت: پێکهاتنی ئاڵوگۆڕ لە ڕاپەڕینی مەلا مستەفا بارزانیدا

لە ماوەی هەژدە مانگی ڕابردوودا ڕاپەڕینی کورد بە سەرکردایەتی مەلا مستەفا بارزانی، کەم کەم لە ڕاپەڕینێکەوە کە هۆکارەکەی هەڵاواردنی دەوڵەتی عێراق دژی کورد بووە، گۆڕاوە بۆ بزووتنەوەیەکی ناسیۆنالیستی کە بۆ سەربەخۆیی کوردستان خەبات دەکات. لە ئێستادا بزووتنەوەی کورد لەژێر دەسەڵاتی بیانیدا نییە، هەرچەندە کورد پشتڕاستیان کردووەتەوە کە یارمەتیی ماددیی لە هەموو سەرچاوەیەک وەردەگرن و سەردانی باڵوێزخانەی ئەمریکا، بەریتانیا و سۆڤیەتیان لە بەغدا کردووە.

ئەم ئاڵوگۆڕە لە بزووتنەوەی کورد لە ئەنجامی ئەوەدا هاتە گۆڕێ کە بارزانی سەرکەوتنی بەدەست هێنا لە بەرەنگاربوونەوەی شاڵاوی یەک ساڵەی سوپای عێراق و بۆمبارانکردنی هەمەلایەنە و چاونەپارێزانەی گوندەکانی کورد، کە لە ئەنجامدا گەلێک لەو کوردانە کە پێشتر بێلایەن بوون، بوون بە دوژمنی دەوڵەت. هەروەها سەرکەوتنی بارزانی لە تەفرەدانی سوپا و لێدانی یەکە گۆشەگیرەکانی سوپای عێراق و تەنانەت گەمارۆدانی بەتالیۆنەکانی سوپای عێراق بووەتە هۆی هەڵکشانی بەردەوامی ئاستی جموجۆڵی کورد. زۆر کەس لە سوپای عێراق و هێزەکانی ئاسایش ڕایانکردووە و ڕاپەریوەکان دەستیان بەسەر ڕێژەیەکی بەرچاو چەکوچۆڵ و تەقەمەنیدا گرتووە.

ڕژێمی عێراق کە سی هەزار چەکداری هەیە و نزیکەی نیوەی سوپاکەی بۆ هێرشکردنە سەر کورد وەگەڕخستووە، هێشتا توانیویەتی کۆنترۆڵی شارە گرنگەکانی باکووری عێراق و ڕێگەکانی هاتووچۆ بکات. بە هەرحاڵ کوردە ڕاپەریوەکان کۆنترۆڵی ناوچەیەکی شاخاوی بەرفراوانتر لەسەر سنووری ئێران و تورکیایان بەدەستەوەیە و لە چەند هەفتەی داهاتوودا لەوانەیە دەست بگرن بەسەر ناوچەی باکووری مووسڵ و هەولێر و دەسەڵاتی خۆیان لە ناوچەکانی باکوور و ڕۆژئاوای سلێمانی بەرفراوانتر بکەن. بەگوێرەی زانیارییەکان، ئەنجوومەنی بەرگریی عەبدولکەریم قاسم کۆمەڵێک پلانی نوێی بۆ هێرش داناوە.

سەرنەکەوتنی قاسم لە تێکشکاندنی بارزانی، بووەتە هۆی پێکهاتنی ئاڵۆزی و ناکۆکی لەناو ڕیزەکانی سوپای عێراقدا. هەرچەندە دوورە کورد بتوانن هیچ ناوچەیەک لە دەرەوەی شاخەکان کۆنترۆڵ بکەن، بەڵام بەردەوامبوونی سەرکەوتنی کورد لەوانەیە ببێتە هۆی ئەوەی ئەفسەرە نارازییەکان هەوڵ بدەن دژی قاسم کودەتا بکەن.

ڕاپەڕینی کورد یەکێتیی سۆڤیەتیشی توشی تەنگوچەڵەمە کردووە، هەرچەندە سۆڤیەت هەر لە کۆنەوە پشتیوانی لە بیرۆکەی کوردستانێکی سەربەخۆ لەژێر دەسەڵاتی خۆیدا کردووە، بەڵام بە هۆی ئەوەی ئێستا ڕژێمی قاسم کە دۆستی سۆڤیەتە لە عێراق دەسەڵاتدارە، یەکێتیی سۆڤیەت ئالوگۆڕی لە هەڵوێستی خۆی سەبارەت بە کورد پێکهێناوە. ئەم دواییانە بە هەرحاڵ لەو بڵاڤۆکانە کە کۆمۆنیستەکان لە عێراق بڵاویان کردووەتەوە و ڕۆژنامەی "کێشەکانی ئاشتی و سۆسیالیسم" کە لە سۆڤیەت دەردەچێت، و ڕادیۆی نهێنی "پەیکی ئێران" کە لە ئەڵمانیای ڕۆژهەڵاتە و ڕادیۆی حیزبی تودەی ئێرانە و ڕادیۆی حیزبی کۆمۆنیستی تورکیا کە لە ئەڵمانیای ڕۆژهەڵاتە، پڕوپاگەندەی مافە نەتەوەییەکانی کورد وەک هاووڵاتی عێراق کراوە و هێرشی توند کراوەتە سەر سیاسەتی قاسم لەبارەی زەوتکردنی مافە نەتەوەییەکانی کورد.

ئەگەر ڕژێمی قاسم بڕووخێت، یەکێتیی سۆڤیەت سیاسەتێکی وریانەتر سەبارەت بە کورد و ڕژێمی نوێی عێراق دەگرێتە بەر. سۆڤیەت تەنیا ئەوکاتە پشتیوانی ئاشکرا لە ناسیۆنالیزمی کورد دەکات کە ڕژێمی نوێی عێراق بە ئاشکرا دژایەتیی سۆڤیەت بکات.

هەرچەندە قاسم ئاگاداری ئەم هێرش و پڕوپاگەندەنەی کۆمۆنیستەکانە، بەڵام دۆستی دەوڵەتە کۆمۆنیستەکانە و سەرزەنشی ئیمپیریالیستەکان دەکات بە هۆی کێشەکەی لەگەڵ کورد. هەندێ لە عەرەبەکانی عێراق کە لە بەریتانیا بەدگومانن، پێیان وایە سۆڤیەت و بەریتانیا لە کوردستان پێکەوە هاوکاری دەکەن. هەندێ عێراقیی دیکە ڕاپەڕینی کورد بە پیلانی قووڵی قاسم و بارزانی دەزانن.

کاربەدەستانی ئێران زۆرتر نیگەرانن کە سەرکەوتنی کورد لە عێراق کار بکاتە سەر ئێران. دەترسن عەشیرەتە کوردەکانی ئێران بکەونە ژێر کاریگەری چالاکییەکانی بارزانی و لە ئەنجامدا ڕاپەڕن یان هێزەکانی بارزانی هەوڵ بدەن بارودۆخی سیاسیی ئێران بشڵەقێنن و چەکوچۆڵ بدەن بە دۆستەکانیان لە ئێران.

لە باڵوێزخانەی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا لە عێراق بۆ:

وەزارەتی دەرەوە، واشنتۆن

٢٠ی ئەیلوولی ١٩٦٢

نهێنی

بابەت: مەلا مستەفا بارزانی داوای پشتیوانی ئەمریکا بۆ شۆڕشەکەی دەکات

بۆ زانیاری: باڵوێزخانەی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا لە ئەنقەرە، دیمەشق، لەندەن، پاریس و تاران.

کاربەدەستێکی پارتی دیموکراتی کوردستان (PDK) کە لە بەغدا بەرپرسی کاروباری ئەم حیزبەیە- دوای وەرگرتنی ڕێنوێنییەکانی مەلا مستەفا بارزانی، لە ١٨ی ئەیلوول بە شێوەی نهێنی سەردانی باڵوێزخانەی کرد. کورد زۆر داوای پشتیوانی لە ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا دەکەن بۆ شۆڕشەکەیان. کاربەدەستەکەی PDK گوتی ئێستا پێویستیان بە پارەیە و لەوانەیە دواتر پێویستیان بە چەک هەبێت و بانگەشەی ئەوەی دەکرد کە زۆربەی شیوعییەکان لە PDK دەرکراون و ئەوانی دیکەش بەم زووانە دەردەکرێن.

لە بەرانبەر پشتیوانی ئێمە، مەلامستەفا بەڵێنی داوە:

١- ئەو کەسانەی ئێمە لێیان بەدگومانین، لە بزووتنەوەکەی دەریان بکات.

٢- لەگەڵ کەسایەتییە عەرەبە کۆنەپارێزەکانی عێراق هاوکاری بکات و عێراق بگەڕێنێتەوە نێو پەیماننامەی بەغدا، ئەگەر ئێمە بمانەوێت.

٣- لەبارەی ڕووداوە سیاسیی و سەربازییە ناوخۆییەکانی کوردستان، یان عێراقی عەرەبی، دەستبەجێ زانیاریی تەواومان پێ بدات.

کاربەدەستەکەی PDK بانگەشەی ئەوەی کرد دەزگای هەواڵگریی کورد بەرفراوان و ڕاست و دروستە و لەنێو کوردی سوریا، ئێران و هەروەها عێراق چالاکە. ئەو کوردە گوتی PDK هەم لە بەغدا و هەم لە تاران پەیوەندی نزیک و دۆستانەی لەگەڵ دەوڵەتی ئێران هەیە. ئێرانییەکان ڕازی بوون بەوەی کاریان بە هاتووچۆی کورد لەسەر سنوور نەبێت و پێش بەو یارمەتییانە نەگرن کە کوردی ئێران دەیدەن بە شۆڕش. مەلا مستەفا بارزانی لەم پەیوەندییە خۆشحاڵە، بەڵام داوای یارمەتیی ماددیی لە ئێران دەکات. کاربەدەستەکەی PDK

گوتی مەلا مستەفا لەو باوەڕەدایە پێشنیاری لکاندنی کوردستان بە ئێران وەک کۆمارێکی خودموختار، بۆ شا سەرنجڕاکێشە.

هەروەها کورد پەیوەندیی بەردەوامیان لەگەڵ مسر (کە دۆستی کوردە، بەڵام یارمەتییان نادات) و باڵوێزخانەی سۆڤیەت لە بەغدا هەیە. کاربەدەستەکەی PDK گوتی کورد نایانەوێت هەموو پردی پەیوەندییەکانیان لەگەڵ سۆڤیەت بڕووخێنن، هەتا لەوە دڵنیانەبن کە دەوڵەتی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا پشتیوانی لە بزووتنەوەکەیان دەکات.

کاربەدەستەکەی PDK گوتی مانگانە هەزار دۆلار لە باڵوێزخانەی سۆڤیەت بۆ هەندێ لە لایەنگرانی تایبەتی شیوعی لەناو PDK وەردەگرێت، بەڵام پارەکە دەچێتە ناو سندوقی PDK. مەلا مستەفا ئەم بڕە کەمە پارەیە بە یارمەتیدانی بزووتنەوەکەی نازانێت. کورد داوای یارمەتییان لە کوێت کردووە، بەڵام کوێت ڕەتی کردووەتەوە. باڵوێزخانەی بەریتانیا لە بەغدا ئەم هەواڵەی پشتڕاست کردووەتەوە. کاربەدەستەکەی PDK گوتی بەریتانیا ئامۆژگاری کوێتی کردووە پارە بە شۆڕشگێڕانی کورد نەدات. ئیسرائیل لە ئەوڕوپا پێشنیاری یارمەتی بە کورد داوە، بەڵام کورد ڕەتیان کردووەتەوە، نە لەبەرئەوەی کە کورد دژی ئیسرائیلن، بەڵکوو بەهۆی ئەوەی دەترسن ئیسرائیل بە ئەنقەست زانیارییەکان ئاشکرا بکات و لەنێو وڵاتانی عەرەبیدا زیان بە بزووتنەوەی کورد بکەوێت.

کاربەدەستەکەی PDK گوتی مەلا مستەفا دەزانێت دوای ڕووخانی قاسم (کە بە بۆچوونی بارزانی بەم زووانە ڕوو دەدات) سۆڤیەت نیگەران دەبێت و بە پارە و چەک یارمەتیی کورد دەدات. ئەو کوردە گوتی مەلا مستەفا بە باشتری دەزانێت لەگەڵ ڕۆژئاوا هاوکاری بکات تا سۆڤیەت، متمانەی بە سۆڤیەت نییە. بە هەرحاڵ هەموو کورد ناسیۆنالیستن و دەبێت ئێستا ئۆتۆنۆمی بەدەست بهێنن، ئەگەرنا دەبێت خۆیان بۆ لەناوچوون ئامادە بکەن، بەڵام بۆئەوەی شتێکی وا ڕوو نەدات کورد یارمەتی لە سۆڤیەت، تەنانەت لە شەیتانیش قەبووڵ دەکەن.

کاربەدەستەکەی PDK بەڕوونی ئاگادار کرایەوە کە سیاسەتی دەوڵەتی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا سەبارەت شۆڕشی کورد ئاڵوگۆڕی بەسەردا نەهاتووە. ئەویش لە وەڵامدا گوتی: باشە، بەزووترین کات پەیوەندی لەگەڵ مەلا مستەفا دەگرم و ئاگاداری دەکەمەوە.

پەراوێزی وەرگێڕ:

یادداشتنامەیەک لە ١١ی ئەیلوولی ١٩٦٢ لە لایەن "سترانگ" بۆ "تالبۆت" نێردراوە، وەها باس لە هەڵوێستی گشتیی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا سەبارەت بە کێشەی کورد دەکات:

"ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا کێشەی کورد لە عێراق بە کێشەیەکی ناوخۆیی دەزانێت کە دەبێت لەناوخۆی عێراق چارەسەر بکرێت. دەوڵەتی ئێمە بە هیچ شێوەیەک پشتیوانی لە چالاکییەکانی کورد دژی دەوڵەتی عێراق ناکات و هیواداره بەم زووانە ڕێگەچارەیەکی ئاشتیخوازانە بۆ ئەم کێشەیە بدۆزرێتەوە. ئێمە واتێدەگەین کورد داوای ئەوە دەکەن هەندێ لە داواکارییەکانیان لە لایەن یاسای بنەڕەتییەوە گەرەنتی بکرێت. لە کاتێکدا هەڵوێستی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا ڕوونە کە یاسایەکی دیموکرات هەبێت لە عێراقدا، بەڵام هەرچەشنە شرۆڤەیەک لەبارەی ئەم داواکارییانە لە عێراق دەبێت بە دەستێوەردان لە کاروباری ناوخۆیی ئەم وڵاتە. بە بۆچوونی ئێمە، داهاتوو بۆ کورد لە عێراق (لە ئێران و تورکیاش) باش دەبێت ئەگەر پەیوەندییەکی نەپساوەیان هەبێت لەگەڵ ئەو وڵاتانەی تێیدا دەژین. ئێمە دەزانین تورکیا و ئێرانیش هەر ئەم ڕوانگەیان هەیە و لەو باوەڕەن کە حکومەتی عێراقیش بە هەمان شێوە هەست دەکات".

ئاژانسی هەواڵگریی ناوەندیی (CIA)

واشنتۆن

٢٤ی تشـرینی دووەمی ١٩٦٢

بە هەموو شێوەیەک نهێنییە

بابەت: عەبدولکەریم قاسم ناتوانێت ڕاپەڕینی مەلا مستەفا بارزانی سەرکوت بکات

ڕاپەڕینی کورد پێی ناوەتە زستانی دووەم، سـوپای عێراق ئەم ساڵیش وەک سـاڵی ڕابردوو ناتوانێت سـەرکوتی بکات. ورەی سوپای عێراق ڕۆژبەڕۆژ زیاتر دادەبەزێت. سوپا بە فەرمانی سەرۆک وەزیران قاسم دەستی بە تاڵان و چەپاوکاری کردووە، کردەوەی بێبەزەییانە و دڕندانە دژی خەڵکی کورد ئەنجام دەدات و ناهێڵێت خۆراک بۆ کورد بچێت.

لەگەڵ ئەوەشـدا ئەم تاکتیکانەی عێراق تا ئێسـتا ئیرادە و بڕیاری کوردی بەهێزتر کردووە لە باتی ئەوەی لاوازتری بکات. بەگوێرەی زانیارییەکان ورەی کوردە ڕاپەڕیوەکان بەرزە. کورد هێشـتا بەئاسـانی هێرش دەکەنە سـەر سـوپای عێراق، بە هەمان شـێوە، پاییزی ئەم سـاڵ بەئاسانی دووجار هێرشیان کردە سەر دامەزراوەکانی نەوتی باکووری عێراق.

کۆمەڵێک لە عەشـیرەتەکان کە سـەرۆکەکانیان بێلایەنن یان لایەنگری دەوڵەتن، فەرمانی ڕابەرەکانیان ڕەت کردووەتەوە و چوونەتە ڕیزی هێزەکانی مەلا مسـتەفا بارزانیی ڕابەری ڕاپەڕین. ئەگەر قاسـم لەگەڵ بارزانی ڕێک نەکەوێت، چاوەڕوان دەکرێت بەهاری داهاتوو ڕاپەڕین زیاتر پەرەبسێنێت.

قاسـم هەوڵ دەدات لای جەماوەری عێراق، هۆکاری شـکسـتهێنانەکەی (لە کورد) بخاتە ئەستۆی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا. قاسم ئیمپیریالیزمی ئەمریکای تاوانبار کردووە کە هەوڵ دەدات هێڵی بۆری نەوت تێکبدات و پشتیوانی ماددیی لە خیانەتکار و خراپەکاری لە عێراق دەکات.

پەراوێزی وەرگێڕ:

ڕاپۆرتێکی دیکەی CIA لە ١٩ی کانوونی دووەمی ١٩٦٣ ئاماژەی بەوە کردووە:

"قاسم جارێکی دیکە پێشنیاری ئاشتی بۆ بارزانی کردووە، بۆئەوەی کۆتایی بە خەباتی ١٨ مانگەی کورد بهێنێت. قاسـم پەی بەوە بردووە کە سـوپای عێراق ئیرادە و توانای ئەوەی نییە

کۆتایی بە ڕاپەڕینی کورد بهێنێت. وتووێژەکانی پێشـــووی نێوان قاســـم و بارزانی هیچ ئەنجامێکی نەبووە بە هۆی ئەوەی قاســـم داواکارییەکانی کوردی دەربارەی ئۆتۆنۆمی ڕەت کردووەتەوە".

لە وەزارەتی دەرەوەی ئەمریکا بۆ:

باڵوێزخانەی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا لە عێراق

واشنتۆن

٥ی نیسانی ١٩٦٣، کاتژمێر ٩:٠٧ ی سەرلەبەیانی

بابەت: نیگەرانی ئەمریکا لە ئەگەرە مەترسیدارەکانی سەرنەکەوتنی وتووێژەکانی نێوان بارزانی و حکومەتی عێراق و دەستپێکردنەوەی ناکۆکییەکان

بۆ زانیاری: باڵوێزخانەی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا لە لەندەن، ئەنقەرە و تاران

٣٣١- لە وەڵامی تێلیگرامی ٦١١ی باڵوێزخانەی ئەمریکا لە عێراقدا[١]:

وەزارەتی دەرەوە ڕۆژبەڕۆژ لە ئەگەرە مەترسیدارەکانی سەرنەکەوتنی وتووێژەکانی نێوان کورد و حکومەتی عێراق و دەستپێکردنەوەی ناکۆکییەکان نیگەرانتر دەبێت. سیاسەتی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا سەبارەت کورد، هەمان سیاسەتی پێشووە و نەگۆڕاوە، واتە ئێمە کێشەی نێوان کورد و حکومەتی عێراق بە کێشەیەکی ئەستەم دەزانین. بە هەرحاڵ ئاکام و لێکەوتەکانی تێکچوونی وتووێژەکانی ئێستا زۆر مەترسیدارە، دەبێت هەوڵ بدەین قەناعەت بە هەردوو لا بهێنین کە لە ڕێگەی پێکەوەسازانێکی دوولایەنە بە ڕێگەچارەیەکی گونجاو بگەن. کەوابوو ئێوە لەگەڵ (جەلال) تاڵەبانی قسە بکەن، بۆئەوەی پەیامی دەوڵەتی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا بگەیەنێت بە مەلا مستەفا لەبارەی ئەوەی ئێمە هەڵوێستەکانی کاربەدەستی باڵوێزخانەکەمان لە عێراق بەتەواوی پشتڕاست دەکەینەوە.

هەروەها ئێوە وەک باڵوێزخانەی ئەمریکا لە عێراق ڕێگەپێدراون هەر کام لە لایەنی کورد یان دەوڵەتی عێراق بە شێوازی غەیرە فەرمیی ئاگادار بکەنەوە کە باڵوێزخانە هیوادارە ڕێگەچارەیەکی گونجاو بۆ کێشەکە بدۆزرێتەوە و لەو باوەڕەدایە، بۆ کورد قازانجی زۆری تێدایە لە وتووێژەکانی ئێستادا بە شێوەیەکی مەعقووڵ لەگەڵ دەوڵەتی عێراق ڕێکبکەون. ئێمە نامانەوێت لە بارەی وردەکارییەکانی ئەم سازشە قسەوباس بکەین.

باڵوێزخانە لە پەیوەندییەکانی خۆی لەگەڵ کورد دەتوانێت ئەم خاڵانە لەبەرچاو بگرێت:

١- بنواڕن بۆ کۆتایی بەڵگەنامەکە.

١- دەستپێکردنەوەی ناکۆکییەکان دەتوانێت ئەو دەستکەوتانە لەناو ببات کە تا ئێستا بە دەست هاتوون.

٢ـ قازانجی زیاتری کورد[i] لەوەدایە ببن بە بەشێک لە دەوڵەتی عێراق.

٣- دەوڵەتی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا درەک بە ئامانجە ڕەواکانی کورد دەکات لەناو دەوڵەتی عێراقدا و هاوخەمی ئەم ئامانجانەیە، بەڵام بە هیچ شێوەیەک ڕێگە بەوە نادات ئەم هاوخەمییە کار بکاتە سەر ئاوەژووبوونی پەیوەندییە زۆر نزیکەکانی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا لەگەڵ ڕژێمی نوێی عێراق.

٤- پێداگری کورد لە سەر ئەوەی بە کەمتر لە سەرجەم ئامانجەکانیان ڕازی نابن (کە لە ڕوانگەی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکاوە واقعبینانە نییە)، متمانەی کەمتر لەنێوان هەردوو لا دروست دەکات کە بۆ ئارامبوونەوەی بارودۆخەکە و بەڕێوەچوونی وتووێژێکی مەعقووڵ بۆ چارەسەرکردنی ناکۆکییەکانی دیکە شتێکی پێویستە.

کەوابوو باڵوێزخانە دەبێت هەڵوێستی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا سەبارەت بە کورد بە دەوڵەتی عێراق رابگەیەنێت و پێداگری لەسەر دەوڵەتی عێراق بکات کە خۆی ئامادە بکات داواکارییەکانی کورد هەتا ڕادەیەکی مەعقووڵ جێبەجێ بکات. باڵوێزخانە هەروەها دەبێت جەخت لەسەر ئەوە بکاتە کە سیاسەتی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا، سەبارەت بە کورد نەگۆڕاوە و ئەمریکا بەردەوام وەک کێشەیەکی ناوخۆیی عێراق سەیری کێشەی کورد دەکات و نەیویستووە و نایەوێت ڕاستەوخۆ یان ناڕاستەوخۆ دەستێوەردان لەم کێشەیەدا بکات.

ئێستا ئێمە ئەو دەستپێشخەرییە لەبەر ئەوە دەکەین، چونکە قازانجی یەکلاییکەرەوەی ئێمە لەوەدایە دەوڵەتی عێراق بارودۆخی ناوخۆیی خۆی پتەو بکات. لە کاتێکدا ئێمە نامانەوێت بەوردی خۆمان بخەینە ناو ئەم مەسەلەیە، بەڵام پێمانوایە کە دەبێ ڕێگەچارەیەکی گونجاو و پێکەوەسازانە بۆ کێشەی کورد بدۆزرێتەوە.

لە ڕوانگەی ئێمەوە (بە لەبەرچاوگرتنی ئەو ناکۆکییە تۆکمانەی ئێستا لەنێوان کورد و دەوڵەتی عێراقدا هەیە) بەدگومانییە دوولایەنەکانی نێوان دەوڵەتی عێراق و کورد، مەترسییەکی گەورەتر بۆ سەرکەوتنی وتووێژەکان دروست دەکات. کەوابوو جەختکردنەوە لەسەر ڕەفتاری دەستپێشخەرانەی دەوڵەتی عێراق دەتوانێت زۆر گرنگ بێت، وەک ئەوەی عێراق ڕایگەیاندووە دەیەوێت بەندکراوە کوردەکان ئازاد بکات و کۆتایی بە گەمارۆی ئابووری لەسەر کورد بهێنێت.

ئێمە لەسەر ئەوە پێدادەگرین کە دەوڵەتی عێراق بە لەسەرخۆیی و شێلگیرییەوە لەگەڵ کورد وتووێژ بکات، بۆ ئەوەی بگەن بە ڕێگەچارەیەکی ئاشتیخوازانە.

بۆ لەندەن: دەوڵەتی بەریتانیا لەبارەی ئەو شتانەی کە گوترا ئاگادار بکەنەوە و بڵێن ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا هیواداره باڵوێزی بەریتانیا لە بەغدا بە هەمان شێوە ڕێنوێنی بکرێت.

ڕوسک

پەراوێزی وەرگێڕ:

لە تێلیگرامی ژمارە ٦١١ی ١ی نیسان، باڵوێزخانەی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا لە بەغدا ئاماژەی بەوە کردووە:

"ناوەڕۆکی پەیامەکەی ڕابەری کورد، مەلا مستەفا بارزانی نێردراوە بۆ وەزارەتی دەرەوە. ئەم پەیامە لە لایەن جەلال تاڵەبانییەوە (کە سەرۆکی لیژنەی کورد بووە و هاتووە بۆ بەغدا بۆ وتووێژ لەگەڵ حکومەتی عێراق) تەسلیم بە باڵوێزخانە کراوە. لەم پەیامەدا مەلا مستەفا پێشنیاری پەیوەندیی دۆستانەی لەگەڵ ئەمریکا کردووە و داوای یارمەتی بۆ شۆڕشی کورد کردووە، هەروەها داوای کردووە لەگەڵ نوێنەری ئەمریکا دیدار بکات. لە وەڵامدا کاربەدەستێکی باڵوێزخانە بە جەلال تاڵەبانی گوتووە ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا کێشەی کورد بە مەسەلەیەکی ناوخۆیی عێراق دەزانێت و یارمەتیی کورد نادات و هیچ کاربەدەستێکی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکاش ناتوانێت دیدار لەگەڵ مەلا مستەفا بکات".

لە سکرتێری کارگێڕیی وەزارەتی دەرەوە (بەڕێز مەککیسۆن) بۆ:
یارمەتیدەری تایبەتی سەرۆک کۆمار بۆ کاروباری ئاسایشی نیشتمانیی (بەڕێز بۆندی)
واشنتۆن، ٦ی ئابی ١٩٦٣
نهێنی
بابەت: هەڵوێستی ئەمریکا سەبارەت بە نامەکەی مەلا مستەفا بارزانی بۆ سەرۆک کۆماری ئەمریکا

باڵوێزخانەی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا لە تاران لە تێلیگرامی ٦٧ لە ڕێکەوتی ٣٠ی تەمووزی ١٩٦٣ (کە کۆپیەکەی بۆ کۆشکی سپی نێردراوە) نامەیەکی مەلا مستەفا بارزانی (ڕابەری هێزە شەڕکەرەکانی کوردی عێراق) بۆ سەرۆک کۆماری ئەمریکای بەدەست گەیشتووە، تێیدا مەلا مستەفا بارزانی داوای لە سەرۆک کۆماری ئەمریکا کردووە پشتیوانی لە ئۆتۆنۆمی کورد بکات لە چوارچێوەی کۆماری عێراقدا.

بە بۆچوونی ئێمە وەڵامدانەوەی سەرۆک کۆمار بە نامەکەی بارزانی لەوانەیە زیان بە پەیوەندییەکانی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا لەگەڵ عێراق بگەیەنێت، کەوابوو پێشنیاری ئەوە دەکەین کونسوڵخانەی ئێمە لە تەورێز بە شێوازی زارەکی بە گوێرەی ڕێنوێنییە گشتییەکانی سیاسەتەکەمان سەبارەت بە کوردی عێراق، وەڵامی نوێنەرەکانی بارزانی بداتەوە، یانی پێیان بڵێت ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا لە چوارچێوەی یەکپارچەیی عێراقدا لەگەڵ ئامانجە ڕەواکانی کورد هاوخەمە، بەڵام ئەم هاوخەمییەی ئێمە نابێت زەرەر لە پەیوەندییە زۆر نزیکەکانی ئێستامان لەگەڵ عێراق بدات. ئێمە پێشنیاری ئەوە دەکەین کونسوڵی ئێمە لە تەورێز هەنگاوێکی دیکە بچێتە پێش (زۆرتر لەو هەنگاوانەی کە باڵوێزی ئێمە لە ئێران پێشنیاری کردووە)، ئەگەر نامەی دیکەی بارزانی بە دەست گەیشت بینێرێت بۆ وەزارەتی دەرەوە و خودی کونسوڵگەری بە نوێنەراتی لە لایەن دەوڵەتی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکاوە بەگوێرەی ڕێوشوێنە ئاماژەپێکراوەکان وەڵامی بداتەوە. ئەگەر پرسیار لە کونسوڵی ئێمە کرا کە ئایا نامەکەی بارزانی تەسلیم بە واشنتۆن کراوە، کونسوڵ وەڵام بداتەوە بەڵێ. ئەم وەڵامە زەرەر بە پەیوەندییەکانی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا و عێراق ناگەیەنێت. لە هەمان کاتدا وەڵامێکی وەها نیشان دەدات تەنانەت ئەگەر بە شێوازێکی سەمبولیکیش بێت ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا نیگەرانی کوردە و سەرنجیان پێ دەدات.

پێشنیار دەکەین کۆشکی سپی تێلیگرامی هاوپێچ پەسەند بکات و بینێرێت بۆ تاران.

پەراوێزی وەرگێڕ:

ئەم تێلیگرامە لە ٧ی ئاب نێردراوە بۆ تاران. لە ١٢ی ئەیلوول، "ڕێد" نامەیەکی دیکەی ناردووە بۆ "بۆندی" کە مەلا مستەفا بارزانی لە ١٨ی تەمووز ناردوویەتی بۆ سەرۆک کۆمار "کنیدی" و لە ٢٧ی ئاب تەسلیم بە ج و دەیویس لە باڵوێزخانەی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا لە تاران کراوە. ئەم نامەیە هاوشێوەی نامەکەی ١٢ی تەمووز بووە. بە هەمان شێوە هیچ وەڵامێک بە نامەکەی ١٢ی تەمووز نەدراوەتەوە، وەزارەتی دەرەوە هیچ وەڵامێکی بە نامەکەی ١٨ی تەمووزیش نەداوەتەوە. لەسەر یادداشتنامەکەی وەزارەتی دەرەوە، "کۆمێر" نووسیویەتی: "ئێمە بە باڵوێزخانەمان گوت بە نوێنەرەکانی مەلا مستەفا بڵێت، نامەکە بە دەستمان گەیشتووە و ناردوومانە بۆ واشنتۆن، بەڵام هیچ وەڵامێکی ئەرێنی نەدراوەتەوە".

CIA

ڕاپۆرتی زانیاری

نهێنی

٢١ی ئابی ١٩٦٣

وڵات: ئێران، عێراق و سۆڤیەت

بابەت: دیداری ئەفسەرانی سۆڤیەت لەگەڵ مەلا مستەفا بارزانی

یەکی ئابی ١٩٦٣، چوار ئەفسەری سەربازی سۆڤیەت گەیشتوونەتە بارەگای سەرکردایەتیی بارزانی. سۆڤیەتییەکان لە مەستان کە گوندێکی بچووکە لەنێوان ڕواندوز و سنووری ئێران، لەگەڵ بارزانی گفتوگۆیان کردووە و بە بارزانی و کۆمەڵێک لە هەڤاڵانیانی گوتووە: دەبێت زیاتر دان بە خۆتاندا بگرن چونکە بەم زووانە کەسێکی دیکە دێت و شەڕتان بۆ دەکات، ئێوە دەبێت پشوو بدەن.

ئەو چوار پسپۆڕە سۆڤیەتییە لە هەفتەی کۆتایی مانگی حوزەیران لەگەڵ بارزانییەکاندا بوونە و لە هەفتەی یەکەمی مانگی تەمووز ڕۆیشتوون.

بارزانی چەکوچۆڵی سووک، تەقەمەنی و خواردەمەنی لە ڕێگەی فڕۆکەوە لە سۆڤیەتییەکان بەدەست گەیشتووە.

١٩ژنی هاووڵاتیی سۆڤیەت کە ژنی بارزانییەکانن لەگەڵ ٢٠ تا ٢٥ منداڵ لە بارەگای سەرکردایەتیی بارزانین.

لە باڵوێزخانەی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا لە عێراق بۆ:

وەزارەتی دەرەوە، واشنتۆن

بەغدا، ١٦ی کانوونی یەکەمی ١٩٦٤، کاتژمێر ٣ی دوای نیوەڕۆ

نهێنی

بابەت: هەڵوێستی ئەمریکا سەبارەت بە هەوڵەکانی ئێران بۆ هاندانی کوردی عێراق بە سەرکردایەتی مەلا مستەفا بارزانی

بۆ زانیاری: باڵوێزخانەی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا لە تاران و ئەنقەرە

ئاماژە بە: تێلیگرامی ٣٤٣ی وەزارەتی دەرەوە

کورد پێیان گوتین دەوڵەتی ئێران پێداگری کردووە کە دەست بە شەڕ بکەنەوە لەگەڵ دەوڵەتی عێراق (تێلیگرامی ٤٥٨ی باڵوێزخانە)، بەڵام کورد دەزانن ئامانجی ئێران چییە. ئێمە پێشتر بە کوردمان گوتووە نابێت وەک داردەستی کەسانی دیکە کار بکەن، یان خۆیان بکەن بە قوربانی بەرژەوەندییەکانی کەسانی دیکە (تێلیگرامی ٣٦٢ی باڵوێزخانە) و نابێت گوێ لەو کەسانە بگرن کە دەیانەوێت شەڕ دەست پێ بکاتەوە (گفتوگۆی ئاکین لەگەڵ عەقراوی، ٨ی کانوونی یەکەم).

مەسعود محەمەد و عەقراوی دەزانن مەبەستی ئێمە چییە. من لە کاتی گفتوگۆ لەگەڵ وەزیری دەرەوەی عێراق (هاوپێچی تێلیگرامی٣٦٢ی باڵوێزخانە) لە ٢٤ی تشرینی یەکەم باسی ئەم بابەتەم لەگەڵ مەسعود محەمەد کرد، بەڵام بۆ "سوبحی عەبدولحەمید"م نەدرکاند.

کاربەدەستێکی باڵوێزخانە بەرنامەی داناوە لە ١٩ی کانوونی یەکەم لەگەڵ نوێنەرانی مەلا مستەفا و ئەندامانی نوێی مەکتەبی سیاسیی پارتی دیموکراتی کوردستان دیدار بکات. لەم دیدارەدا کاربەدەستی باڵوێزخانە بێئەوەی ئاماژە بە هیچ پیلانێکی تایبەت بکات، باسی وتەکانی پێشوو دەکات لەبارەی ئەوەی ئێرانییەکان هەوڵ دەدەن کورد بخەنە ناو جموجۆڵ، و پێیان دەڵێت بە بۆچوونی ئێمە کورد باشیان کردووە لە بەرانبەر دەمتەڕی ئێران ڕاوەستاون و هیوادارین ئارام بن و هەوڵ بدەن لەگەڵ دەوڵەتی عێراق بە ڕێگەچارەیەک بگەن. زۆربەی وەزیرەکانی عێراق لایەنگری ئەوەن ڕێگاچارەیەک بۆ کێشەی کورد بدۆزرێتەوە.

بە بۆچوونی ئێمە ئامانجی کورد لە عێراق بەتوندی تووشی زیان دەبێت ئەگەر کورد وەک داردەستی بەرژەوەندییەکانی کەسانی دیکە کار بکەن. دەبێت لەبیرمان بێت کورد پێویستیان بە هێڵی دابینکردنی پێداویستییەکانیان هەیە لە ڕێگەی ئێرانەوە، کەوابوو تەنیا لە بەر مەسەلەی یارمەتییە کە بەرەو لای ئێران ڕادەکێشرێن. ئەم هۆکارانە تەنیا کاتێک لە گرنگی دەکەون کە دەوڵەتی عێراق نیازپاکی خۆی نیشان بدات و بیسەلمێنێت کە دەیەوێت وتووێژی ڕاستەقینە لەگەڵ کورد بکات. ئەگەر حکومەتی عێراق وابکات، کورد لە پیلانی ئێران بەشداری ناکەن، هەرچەندە لەوانەیە هەندێ لە ناسیۆنالیستە کوردە شارنشینەکان بە شێوازی سەربەخۆ کار بکەن.

بە بۆچوونی "عەقراوی" کە (بە وتەی ناوبراو مەلا مستەفاش لەسەر ئەم بۆچوونەیە) جەمال عەبدولناسر خوازیاری چارەسەری ئاشتیخوازانەی کێشەکەیە و هەر ڕژێمێکیش کە جێگەی دەوڵەتی ئێستای عێراق بگرێتەوە (بەتایبەت ئەگەر ڕژێمێکی دیکتاتۆری سەربازی بێت) لە دەوڵەتی ئێستای عێراق ئاشتیخوازتر نابێت، بەڵام ئەگەر دەوڵەتی عێراق بەم زووانە بە ئاشکرا نیازی خۆی بۆ وتووێژ نیشان نەدات مەلا مستەفا دەگاتە ئەو ئەنجامە کە دەوڵەتی عێراق لە مانگی شوباتی ڕابردووەوە بە نیازخراپی کاری کردووە (هەروەک چۆن زۆربەی کورد پێشتر گەیشتوونەتە سەر ئەو قەناعەتە). ئەوکاتە ئیدی مەلا مستەفا بۆ دەستپێکردنەوەی شۆڕش پێویستی بە هاندانی دەرەکی نامێنێت و خۆی دەست بەکار دەبێت. لە حاڵێکدا بە هیچ شێوەیەک ناکرێت لەپێشەوە مەزەندەی ئەوە بکەین کە ئەم پێشهاتە کەی ڕوو دەدات بەڵام بە هەرحاڵ کورد بێکار دانانیشن. ئەگەر شەڕ دەست پێ بکاتەوە زەحمەتە کورد یارمەتیی ماددیی و پارە لە ئێران وەرنەگرن.

ڕەنجاندنی ناسر، یان هەڵسانی ڕقوکینەی عەرەبەکان کە (گەلێکیان هاوخەمی کورد نین) دەبێت بە مایەی نیگەرانی کورد. ئەگەر شەڕ دەست پێ بکاتەوە، لەوانەیە کۆسپەکانی ئێستای سەر ڕێگەی ئامانجەکانی کورد لەناو بچێت و کێشەی کورد ببێت بە کێشەیەکی نێونەتەوەیی و ئاکام و لێکەوتەی جیددی بەدواوە بێت.

سترانگ

پەراوێزی وەرگێڕ:

لە تێلیگرامی ژمارە ٣٥٠ی وەزارەتی دەرەوەی ئەمریکا بۆ باڵوێزخانەی بەغداد لە ١٦ی کانوونی یەکەم، ئاماژە بەوە کراوە کە باڵوێزخانەی ئەمریکا لە عێراق دەبێت پێداگری لەسەر

هەموو تاقم و گرووپە کوردەکان بکات دەست بە شەڕ نەکەنەوە و بانگەشەکانی کورد بە درۆ بخاتەوە کە ئێران پێداگری لەسەر کورد کردووە دەست بە شەڕ بکەنەوە.

لە باڵوێزخانەی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا لە تاران بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

١٢ی نیسانی ١٩٦٥

بابەت: مەسعود بارزانی لە لایەن مەلا مستەفا بارزانییەوە داوای یارمەتیی ماددیی و سەربازیی لە ئەمریکا دەکات

بۆ زانیاری: باڵوێزخانەی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا لە بەغدا، ئەنقەرە، قاهیرە.

پیاوێک بە ناوی شەمسەددین موفتی[1] و هاوڕێیەکی بە ناوی مەسعود بارزانی، ئەمڕۆ هاتن بۆ باڵوێزخانە، نامەیەکی مەلا مستەفا بارزانییان پێ بوو. هەروەها پەیامێکی زارەکییان لە لایەن مەلا مستەفاوە پێ بوو کە زۆر داوای یارمەتی ڕاستەوخۆی لە ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا کردبوو.

شەمسەددین موفتی گوتی: کوردی عێراق پێویستیان بە یارمەتی دارایی و سەربازی هەیە، بەتایبەت چەکەچۆڵی قورس و دەیانەوێت کاربەدەستانی ئەمریکا بێنە ناوچەکەیان و وەک "ویلایەتێکی دیکە"ی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا سەیری ناوچەکەیان بکەن. هەروەها "موفتی" گوتی: بارزانی گوتوویەتی سەرچاوەکانی نەوتی کوردستان دەبێت لە لایەن کۆمپانیایەکی ئەمریکاییەوە بە ڕێککەوتنی ڕاستەوخۆ لەگەڵ کوردی عێراق بەرهەم بهێندرێت. هەڵبەتە ئێمە لە بەرانبەردا هیچ جۆرە لێدوانێکی هاندەرانەمان نەهێنایە سەر زمان.

"موفتی" گوتی: بارزانی داوای کردووە پەیامەکەی بنێردرێت بۆ واشنتۆن و لەمەوبەدوا باڵوێزخانەی دەوڵەتی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا لە تاران وەک خاڵی پەیوەندی لەگەڵ بارزانی کەلکی لێ وەربگیردرێت، چونکە بەهۆی جموجۆڵەکانی ئەم دواییەی سوپای عێراق زۆر زەحمەتە بارزانی بتوانێت بۆ پەیوەندیگرتن لەگەڵ ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا کەلک لە باڵوێزخانەی ئەمریکا لە بەغدا وەربگرێت. هەروەها "موفتی" گوتی: بارزانی دەیەوێت کەناڵی پەیوەندی ڕاستەوخۆی (نەک لە ڕێگەی دەوڵەتی ئێرانەوە) لەگەڵ ویلایەتە

١- شەمسەددین موفتی، کەسایەتییەکی نیشتمانپەروەری بنەماڵەی موفتییەکانی هەولێر بووە، ئەو کات بە ناوی خوازراوی "ئەمیر قاسمی" نوێنەری شۆڕشی ئەیلوول بووە لە تاران. شەمسەددین موفتی لە کۆتایی ٢٠١٢ لە سلێمانی کۆچی دوایی کرد. "وەرگێڕ"

یەکگرتووەکانی ئەمریکا هەبێت، چونکە متمانەی ئەوەی بە ئێران نییە کە بیروبۆچوونەکانی بارزانی بە ڕاستی وەک خۆی بگوازێتەوە بۆ ئەمریکا.

لە وەڵامدا کاربەدەستی باڵوێزخانە ئاماژەی بە سیاسەتی نەگۆڕی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا کرد، سەبارەت بە کێشەی کوردی عێراق، بەو شێوەیە کە لە نامەی CA-٩٤١١ لە ٢ی ئاداری ١٩٦٣دا خاڵەکانی دیاری کراوە[١]. کاربەدەستەکە گوتی پەیامەکەیان دەگەیەنێت بە واشنتۆن، بەڵام بەرپرسیار نییە لە وەڵامدانەوەی پەیامەکەیان. لەگەڵ ئەمەشدا "موفتی" گوتی لە تاران چاوەڕوان دەبێت. "موفتی" و مەسعود بارزانی گوتیان کاربەدەستانی ئێران ئاگاداری هاتنی ئەوان بۆ باڵوێزخانە نین.

پەراوێزی وەرگێڕ:

وەزارەتی دەرەوە لە تێلیگرامی ٩٨٣ لە ١٤ی نیسان ڕێنوێنی باڵوێزخانەی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکای لە تاران کردووە هەروەک ڕابردوو بە هیچ شێوەیەک لەگەڵ نوێنەرەکانی بارزانی وتووێژ نەکات، و جەختی لەوە کردووەتەوە سیاسەتی خۆتێوەنەگلاندنی ئەمریکا لە کێشەی کورد و حکومەتی عێراق نەگۆڕاوە. هەروەها لە تێلیگرامەکەدا هاتووە لە ڕێگەی کەناڵی گونجاو دەبێت ساڤاک (ڕێکخراوی ئاسایش و هەواڵگریی ئێران) باش ئاگادار بکرێتەوە لەبارەی ئەم دیدارە و ئەو وەڵامەی بە کورد دراوەتەوە (ئیدارەی ئەرشیف و تۆمارکراوە نیشتمانییەکان، RG٥٩، فایلە ناوەندییەکان ١٩٦٤-١٩٦٦، ٢٩ POL٢٣-IRAQ).

١- لە نامەکەدا هاتووە ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا دەبێت درێژە بەو سیاسەتە بدات کە شۆڕشی کورد بە کێشەیەکی ناوخۆیی عێراق بزانێت و ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا نایەوێت ڕاستەوخۆ یان ناڕاستەوخۆ هیچ ڕۆڵێکی تێدا ببینێت.

CIA

ڕاپۆرتی تایبەت

٢٣ی نیسانی ١٩٦٥

نهێنی

بابەت: دوایین بارودۆخی پارتی دیموکراتی کورد و شۆڕشی کورد

هێرشی سەربازیی ئەم دواییانەی سوپای عێراق بۆ سەر کورد، چوارەمین هەوڵی دەوڵەتی بەغدایە بۆئەوەی کێشـەکانی لە باکوور بەزۆر چارەسـەر بکات. یەکەم هێرش بۆ سـەر کوردستان لە ١٩٦١ لە لایەن قاسم دەستی پێکرد. بە هەرحاڵ ئەم شاڵاوە بە قەد شاڵاوەکەی ڕژێمی بەعس لە سـاڵی ١٩٦٣ خوێناوی، درێژخایەن و لە ڕووی ئابوورییەوە گرانە. هەردوو لایەن لەگەڵ کێشە ڕووبەڕوون. سوپای عێراق ناتوانێت لە بەرانبەر تاکتیکە پێشمەرگەیانەی کورددا ڕابوەسـتێت و ورەی بەرز نییە. کوردیش لە چاو سـاڵی ١٩٦٣ دووبەرەکی زیاتریان تێکەوتووە و لەوانەیە ورەیان دابەزێت، ئەگەر شەڕ بێئاکام بەردەوام بێت. ڕێی تێناچێت ئەم شـاڵاوەی ئێسـتای عێراق ئاڵوگۆڕی بنەڕەتی لە بارودۆخی چەقبەسـتووی ئەم چوار سـاڵەی کوردستاندا پێکبێنێت.

شاڵاوی ١٩٦٣ی دەوڵەتی بەعس دژی کورد زۆر لە دوو شاڵاوەکەی ڕژێمی قاسم دڵڕەقتر وشێلگیرانەتر بوو. هەرچەندە سوپا توانی بچێتە ناو قووڵایی خاکی کورد، بەڵام ڕژێمی بەعس نەیتوانی پێش تشرینی دووەمی ١٩٦٣ بەسەر کوردە ڕاپەڕیوەکاندا سەر بکەوێت. دەوڵەتی سـەربازی نوێ هەندێ لە هێزەکانی لە بەرەی شـەڕ دژی کورد کشـاندووەتەوە، بۆئەوەی ئاسایشی ناوچەی بەغدا بپارێزن.

شـەڕ پچڕپچڕ بەردەوام بوو، تا ئەوکاتەی ڕێککەوتنی ئاگربەسـت لەگەڵ مەلا مسـتەفا بارزانی، ڕابەری ڕاپەریوەکان لە شوباتی ١٩٦٤ واژوو کرا. ئاگربەستەکە قازانجی بۆ هەردوو لا هەبوو: ڕژێمی نوێی عێراق پێویسـتی بە وچانێک هەبوو بۆئەوەی پێگەی دەسـەڵاتی خۆی بەهێز بکات و کوردیش کە نزیکەی دوو سـاڵ و نیو بێوچان شـەڕیان کردبوو پێویسـتیان بە پشوودان بوو. ئەم پشوودانە بەتایبەت بۆ هێزە عەشـیرەتییەکان کە لەگەڵ کورددا شـەڕیان دەکرد، زۆر پێویسـت بوو. ئەندامە شـارنشـینەکانی پارتی دیموکراتی کورد (KDP) کە باڵی سـیاسـیی بزووتنەوەی جوداخوازی کورد بوون، بۆ واژووکردنی ئاگربەسـت لەگەڵ عێراق

بەپەرۆش نەبوون کە لە هەموو حاڵەتێکدا تەنیا بە واتەی ڕاوەستاندنی شەڕ بە شێوەی کاتی بوو.

لە ئەنجامی ئاگربەستەکەدا بۆ ماوەیەک ئارامی باڵی بەسەر کوردستاندا کێشا، بەڵام کێشەی کوردی چارەسەر نەکرد. کوردە جوداخوازە توندئاژۆکان داوای کۆمەڵێک شتیان دەکرد کە لە کۆتاییدا دامەزراندنی دەوڵەتی سەربەخۆیی کوردی لێ دەکەوتەوە، بەڵام لە ڕاستیدا ڕژێمی ناسیۆنالیستی عەرەبی بەغدا و هیچ دەوڵەتێکی دەسەڵاتدار ئەوەی قەبووڵ نەدەکرد. بەپێچەوانەوە زوو ڕوون بوویەوە کە کورد نابێت چاوەڕوانی ئەوە بکەن مافە ئەتنیکی و کولتوورییەکانیان لە لایەن دەوڵەتەوە بە فەرمی بناسرێت. دەرکەوت کورد و دەوڵەت لەبارەی ناوەڕۆکی ئاگربەستەکە بیروبۆچوونی ناکۆکیان هەیە. لە کاتی ڕاگەیاندنی ئاگربەستەکەدا دەوڵەت پلانێکی نۆ خاڵی بڵاوکردەوە کە تێیدا نووسرابوو: "مافە نەتەوەییەکانی برایانی کوردمان لە چوارچێوەی دەوڵەتی عێراقدا بە فەرمی دەناسرێت، سەرجەم زیندانییە کوردەکان ئازاد دەکرێن، هەموو کارمەند و ئەفسەرە کوردەکان دەتوانن بگەڕێنەوە سەر کارەکانیان لە باکوور، خۆبەڕێوەبردنی ئیداریی لە باکوور دەچەسپێت و ئاوەدانکردنەوەی کوردستان دەست پێدەکات".

دواتر دەوڵەت بانگەشەی نەمانی کێشەی کوردی کرد و وتی هیچ شتێک بۆ باسکردن لەگەڵ ڕاپەڕیوەکان نەماوە، هەرچەندە ڕاپەڕیوەکان هێشتا لە باکوور چەکدار بوون. کوردیش لە لایەن خۆیانەوە بانگەشەی ئەوەیان دەکرد ڕاگەیاندنامەکەی دەوڵەت بۆ چارەسەرکردنی کێشەی کورد تەنیا خاڵی دەستپێکی وتووێژە و زوو سکاڵای ئەوەیان کرد کە پلانەکەی حکومەت زۆر بەخاوی جێبەجێ دەکرێت و تەنانەت قەد جێبەجێ ناکرێت.

کورد داوای چی دەکەن:

ئەو شتانەی کورد لە ڕژێمی نوێی عێراق داوای دەکەن تۆزێک جیاوازە لەوەی لە ساڵی ١٩٦٢ەوە داوایان کردووە. جیاوازییەکە لەوە دایە کە کورد داوا دەکەن بەشێک لە داهاتی نەوتی دەوڵەت بدرێت بە کورد، چونکە زۆربەی هەرە زۆری یەدەگی نەوتی عێراق لە کوردستانە. هەروەها هەموو کارمەندەکانی ناوچە کوردنشینەکان کورد بن، مافەکانی کورد بە شێوەی تایبەت لە دەستووری نوێی عێراقدا بە فەرمی بناسرێت، هێزەجاشەکان هەڵبووەشێندرێتەوە، یەکەکانی سوپای عێراق لە کوردستان بکشێتەوە، کورد بگەڕێنەوە ناوچەکانی زێدی خۆیان لە دەوروبەری کەرکووک و مووسڵ کە لە لایەن ڕژێمی بەعسەوە لەو ناوچانە دەرکراون، هێزیکی چەکداری کورد بە فەرماندەیی مەلا مستەفا بارزانی

دابمەزرێت و لە قوتابخانەکان بە زمانی کوردی بخوێندرێت. ئەم داواکارییانە ئەگەر بەتەواوی قەبووڵ بکرێت دەبێتە هۆی پێکهاتنی دەوڵەتێکی کورد لەناو دەوڵەتی عێراقدا.

دەوڵەتی بەغدا ئەم داواکارییانەی بە جددی وەرنەگرت و پێداگری دەکرد دەبێت وەک سەرجەم هاووڵاتییانی عێراق هەڵسوکەوت لەگەڵ کورددا بکرێت. هەرچەندە هەردوو لا زوو دەستیان بە وتوویژ کرد، بەڵام لە ڕاستیدا وتووێژی ڕاستەقینە نەبوو، هەردوو لا تەنیا دەیانویست هێزی لایەنی بەرانبەر تاقی بکەنەوە. وتووێژەکان پچڕپچڕ تا کۆتایی مانگی ئادار بەردەوام بوو. لەو ماوەیەدا دەوڵەت ژمارەیەکی بەرچاو لە زیندانییەکانی کوردی ئازاد کرد، بەڵام کوردستان ئاوەدان نەکراوەیەوە. ژمارەیەکی کەم لە کارمەندانی کورد گەڕێندرانەوە سەر کارەکانیان و هێزەکانی سوپا لە باکوور نەکشانەوە، هەرچەندە ژمارەیان کەم کرایەوە. خۆبەڕێوەبردنی ئیدارەی مەدەنیی لە ناوچەکانی ژێر کۆنترۆڵی دەوڵەت دەستی پێکرد، بەڵام لەژێر کۆنترۆڵی سەربازیی و مەدەنیی مەلا مستەفا بارزانیدا بوو. لە ڕاستیدا ڕێککەوتنێکی کارا لەنێوان بارزانی و دەوڵەتدا واژوو کرا، تێیدا ڕابەری کورد وەک بریکاری دەوڵەت لە زۆربەی خاکی کوردستان بە فەرمی ناسرابوو. ماوەیەک بارزانی یارمەتیی ماددیی لە دەوڵەت وەرگرت، لە بەرانبەردا بەڵێنیدا دەست وەرەنەدات لە کاروباری ناوچەکانی ژێر کۆنترۆڵی دەوڵەت. ئەم هاوئاهەنگییە پێشی لە هەڵگیرسانی شەڕ لەنێوان سوپا و کورد لە بەهاری ١٩٦٤ گرت.

سەرهەڵدانی ناکۆکی و دووبەرەکی لە ڕیزەکانی KDP:

بە هەرحاڵ ئەم ئاگربەستە تاکتیکییە کۆمەڵێک لە سەرکردایەتی کوردی نیگەران کرد، چونکە هیوادار بوون بە شەڕکردنی زیاتر سەربەخۆیی تەواوی کوردستان بەدەست بهێنن. هەروەها پێشبینیان دەکرد کە دەوڵەتی عێراق مەرجەکانی ئاگربەستەکە جێبەجێ ناکات و مەسەلەی داهاتووی کوردستان بەتەواوی بەلاڕێدا دەچێت. لە ئەنجامی گوشاری ئەم ڕابەرانەدا بۆ دەستپێکردنەوەی شەڕ، ناکۆکی لەگەڵ بارزانی سەریهەڵدا و لە نیسانی ١٩٦٤ ناکۆکییەکە تەقییەوە، کاتێک ئەو ڕابەرانە هەوڵیان دا بارزانی لە سەرکردایەتی KDP لا بدەن، بەڵام سەرنەکەوتن. بارزانی دەسەڵاتی خۆی قایمتر کرد و زنجیرەیەک پێکدادانی چەکداری لەنێوان هێزە عەشیرەییەکانی بارزانی و لایەنگرانی جەلال تاڵەبانی و ئیبراهیم ئەحمەد کە سکرتێری گشتیی KDP بوو، ڕووی دا. هەوڵ بۆ ئاشتکردنەوەی دوو لایەنەکە درا، بەڵام هەوڵەکان سەرکەتوو نەبوو، لە مانگی تەمووز بارزانی ئەو ڕابەرانەی لە KDP دەرکرد. دواتر هێزەکانی بارزانی هێزە چەکدارەکانی تاڵەبانی و ئیبراهیم ئەحمەدیان ڕاونا، تا

سنووری ئێران. بۆ ماوەیەکی کورت چوونە ئێران و لە لایەن کاربەدەستانی ئێرانەوە چەکوچۆڵەکانیان لێ وەرگیرا.

ڕێڕەوی سیاسیی بارزانی:

هەرچەندە بوونی ناڕەزایەتی لە ڕیزەکانی کورددا لە ڕووی سەربازییەوە شتێکی ئاساییە، بەڵام بارزانی دەزانێت ئەم ناڕەزایەتییە دەتوانێت ببێت بە هەڕەشەیەکی سیاسیی بۆ خۆی. لە باتی ئیبراهیم ئەحمەد و تاڵەبانی و هاوکارەکانیان، بارزانی کۆمیتەیەکی ناوەندیی تازەی بۆ KDP دانا کە لە هاوڕێ متمانەپێکراوەکانی خۆی پێکدەهاتن. لە مانگی تشرینی یەکەم بارزانی دەسەڵاتی خۆی قایمتر کرد و "ئەنجوومەنی سەرکردایەتیی شۆڕشی کورد"ی دانا کە لە خۆی و ١١ کەس لە فەرماندە سەربازییەکان پێکدەهات، ژمارەکیان سەرۆک عەشیرەتەکان و ئەندامانی KDP بوون. ئەم ڕێکخراوەیە زۆر چالاکانە کار دەکات بە هاوئاهەنگی لەگەڵ "ئەنجوومەنی سەرکردایەتی" کە لە ٤٣ کەس پێکدێت و باڵی یاسایی و ئیداریی کوردستان پێکدێنێت و هیوادارە مافە نەتەوەییەکانی کورد وەدی بێنێت.

"ئەنجوومەنی سەرکردایەتیی شۆڕش" خێرا یاسایەکی دەرکرد و کۆمەڵێک ڕێوشوێنی بۆ سیستمی دادوەری، ئیداری و کۆکردنەوەی باج لە ناوچە ئازادکراوەکانی کوردستان دانا. هەروەها دادوەر و بەڕێوەبەری ئیداری لە سەرانسەری کوردستان دانا. تەنانەت لە ناوچەکانی ژێر کۆنترۆڵی دەوڵەت تا سەرەتای ١٩٦٥ ئەمە تەنیا نموونەی سەرکەتووی ئیداری لە باکوور بوو. ئەم هەنگاوانە هێشتا زۆری ماوە بگات بە ئاستی پێکهێنانی یەکلایەنەی دەوڵەتێکی سەربەخۆیی کورد، تەنانەت ئیدارەیەکی تەواو سەربەخۆ، بەڵام ئەو بانگەشەیەی باڵی نەیاری KDPی بە درۆ خستەوە کە دەیانگوت بارزانی ئامانجی ناسیۆنالیستی کوردی گەورەی نییە. ئەم پێگەیەی بارزانی پتەوتر بوو، کاتێک بارزانی کۆمەڵێک سکاڵا و داواکاری نوێی ئاڕاستەی بەغدا کرد.

هەرچەندە بارزانی ئاڵۆزکردنی بارودۆخەکەی دوورخستەوە و درێژەی بە سیاسەتی وتووێژ لەگەڵ بەغدا دا، بەڵام هاوکات هەڕەشەی دەستپێکردنەوەی شەڕی کرد. لە ساڵی ١٩٦٤ بۆی دەرکەوت کە ڕژێمی بەغدا بەگشتی لاوازە. بێگومان بارزانی پێیوایە پێش سەرهەڵدانەوەی قەیران لەنێوان کورد و عێراق، ڕژێمی بەغدا دەڕووخێت. لە ئەنجامی هەڵسوکەوت لەگەڵ ڕژێمی سەربازیی ئێستای عێراقدا بارزانی بۆی دەرکەوت کە لەگەڵ ڕژێمێکی عەرەبی ناسیۆنالیستی بەرچاوتەنگ ڕووبەڕوویە کە لە ڕاستیدا نایەوێت دان بە مافی کورددا بنێت، تەنانەت ئۆتۆنۆمی کولتووری و ئیداریش بە کورد نادات. لەوانەیە

بارزانی پێی وابێت هەڵسوکەوتکردن لەگەڵ ڕژێمێکی دیکە کە بێتە جێگەی ئەوەی ئێستا، ئاسانتر بێت. لەوانەشە بارزانی بزانێت تەنانەت ئەگەر ڕژێمی دیکە بێتە جێگەی ئەم ڕژێمەی ئێستا هیچ گەرەنتییەک نییە ڕێککەوتنێکی باشتر لەوەی ئێستا لەگەڵ کورد واژوو بکات، کەوابوو هیچ هۆکارێک لە ئارادا نییە بۆئەوەی زۆر هەوڵ بۆ گەیشتن بە ڕێککەوتنێکی وەها بدرێت.

بە هەرحاڵ مانگی شوباتی ڕابردوو سوپا دەستی بە گواستنەوەی هێز بۆ ناوچەی کوردستان کرد و بارودۆخەکە بەخێرایی شڵەقا. پڕوپاگەندەی شەڕ دەستی پێکردووە. نوێنەرانی کورد لە دەرەوە بانگەشەی ئەوە دەکەن دەوڵەت ئامادەکاری دەکات بۆ جینۆسایدی کورد بە بەکارهێنانی چەکی کیمیاویی. دەوڵەت لە کاتی ئاگربەست بۆ یەکەمجار کوردی تۆمەتبار کردووە کە داردەستی ئیمپریالیستەکانن و خەڵک پشتیوانیان لێ ناکات. هەروەها کاربەدەستانی بەغدا گەمارۆی ئابووریيان سەپاندووە بەسەر کوردستاندا. بڕیار بوو شەڕ لە سەرەتای نیسان دەست پێ بکاتەوە. لیژنەیەک بە سەرۆکایەتیی سەرۆک وەزیران، تاهیر یەحیا ٢ی نیسان سەردانی قاهیرەی کردووە بۆئەوەی داوا بکات مسر پشتیوانی لە عێراق بکات، بەتایبەت ڕێگە بدات ئەو ٦٠٠ تا ٧٠٠ سەربازە مسرییە کە لە عێراقن بەکار بهێنێت. ئەم داواکارییە ڕەتکراوەتەوە.

سوپا ٤٥ هەزار کەسی لەگەڵ تۆپ و زرێپۆش تەیار کردووە بۆ هێرشی نوێ. لەوانەیە ئەم هێزە بتوانێت بێ کێشە کورد بەرەو دواوە پاشەکشە پێ بکات، بەڵام هەروەک هێرشەکانی ڕابردوو بەئاسانی ناتوانێت دزە بکاتە ناو بەرزاییەکانی شاخەکان کە دڵی کوردستانە. وەک جاران، ئەرکی سەرەکی شەڕکردن لە شاخەکاندا بە جاشەکانی سەر بە عەشیرەتەکانی دوژمنی عەشیرەتی بارزانی سپێردراوە.

پێگەی کورد:

هەڵسەنگاندنی پێگەی کورد ئاسان نییە. مەلا مستەفا بارزانی نزیکەی ٥ هەزار شەڕکەری عەشیرەتی هەیە، لەوانەیە بتوانێت سێ هەزاری دیکە لە ئەندامە شارنشینە چەکدارەکانی KDP تەیار بکات. بە هەرحاڵ چەکدارکردنی هێزێکی ئەم جۆرە ئاسان نییە. هێزی سەرەکی بارزانی چەکوچۆڵی باشی هەیە، لەوانە بازوکا و چەکە پێشکەوتووەکانی دیکە. کورد زۆربەی ئەم چەکوچۆڵەیان لە ئەوڕوپا کڕیوە. هەندێ تەقەمەنی و چەکوچۆڵی سووک لە ئەنجامی هێرشکردنە سەر بنکە سەربازیەکانی عێراقدا دەستی بەسەر گیراوە. وەرەی کوردە ڕاپەڕیوەکان بەرزە. هەروەها بارزانی توانیویەتی یەکڕیزییەکی زۆر لەنێو عەشیرەتەکانی کورد، بەتایبەت

لە کاتی ڕووخانی ڕژێمی قاسم لە سەرەتای ١٩٦٣دروست بکات. بەپێچەوانەی ڕاپەڕینەکانی پێشووی کورد کە زۆرتر لۆکاڵی بوون، وادیارە ئەم هەڵمەتە نوێیە سەرانسەری کوردستانی گرتووەتەوە. زۆربەی کورد و بەدڵنیاییەوە هەموو شەڕکەرە عەشیرەتەکان کە باری شۆڕش بە سەرشانی ئەوانەوە بووە، بارزانی بە زمانحاڵی خۆیان دەزانن و پشتیوانی لە سیاسەتی بارزانی بۆ وتووێژکردن لەگەڵ کاربەدەستانی عێراق دەکەن. بە هەرحاڵ هەموو عەشیرەتەکانی کورد تێنەگلاونەتە ناو شۆڕش، ژمارەیەکی کەمیان بێلایەنن و ئەو عەشیرەتانە کە هەر لە کۆنەوە دوژمنی بارزانی بوونە، واتە زێباری، سورچی، هەرکی و برادۆست بەردەوام دژایەتیی شۆڕش دەکەن. باڵە توندڕەوە نەیارەکانی ناو KDP هێشتا لەگەڵ بارزانی ئاشت نەبوونەتەوە، زۆرتر بە هۆی ناکۆکی نێوان مەلا مستەفا و ئیبراهیم ئەحمەدە، جگەلەوەش دەنگۆی ئەوە هەیە هەندێ لە سەرۆک عەشیرەتەکان، بەتایبەت ئەوانەی باکووری کوردستانی عێراق، بەپەرۆش نین جارێکی دیکە لە شەڕ بگلێنەوە.

یارمەتیی دەرەکی:

لەم خوولە نوێیەی شەڕدا، کورد چاوەڕوان دەکەن بڕێک یارمەتیی سنووردار لە دەوڵەتی ئێران وەربگرن، بە هەمان شێوە کە لە ساڵی ١٩٦٢وەوە کەم و زۆر وەریانگرتووە. لە ڕاستیدا شا ماوەیەک بارزانی هان داوە دەست بە شەڕ بکاتەوە بێ لەبەرچاوگرتنی هەڵوێستی کاربەدەستانی بەغدا. شا بەردەوام نیگەرانە لە ڕێژەی دەستڕۆیشتوویی جەمال عەبدولناسر لە دەوڵەتی عێراق و هەست دەکات دەوڵەتی ئێستای عێراق ناسری هێناوەتە سەر سنووری ڕۆژئاوای ئێران. شا پێیوایە بەردەوامبوونی شەڕ لە کوردستانی عێراق دەسەڵاتدارانی عێراق بەتەواوی سەرقاڵ دەکات و توانایی ئەوەیان کەم دەکاتەوە کێشە بۆ شا لەناو عەرەبەکانی باشووری ڕۆژئاوای ئێران دروست بکات و لەوانەشە ببێتە هۆی ڕووخانی ڕژێمی عێراق.

لە بەهار و هاوینی ١٩٦٤ شا هاوکاری باڵی نەیاری KDP بە ڕابەرایەتی جەلال تاڵەبانی و ئیبراهیم ئەحمەدی کردووە، چونکە ئەم گرووپە ویستوویانە بە هەر نرخێک بێت دەست بە شەڕ بکەنەوە دژی دەوڵەتی عێراق. بە هەرحاڵ ڕوون بووەتەوە کە ئەم باڵە توانای سەربازیی لە کوردستانی عێراق نییە، بۆیە شا جارێکی دیکە ڕووی کردووەتەوە مەلا مستەفا بارزانی. وادیارە شا درێژە دەدات بە پشتیوانیکردن لە هێزەکانی بارزانی تا ئەوکاتەی مەلا مستەفا وەفادار بێت و توانایی ئەوەی بێت سەرکردایەتی شۆڕشی کورد بکات.

کۆشکی سپی

واشنتۆن

نهێنی

٢٩ی نیسانی ١٩٦٥

بابەت: نامەیەکی مەلا مستەفا بارزانی بۆ سەرۆک کۆماری ئەمریکا

یادداشتێک بۆ بەڕێز واتسۆن:

عیسمەت شەریف وانلی، کە کوردی عێراقە و ئێستا لە واشنتۆنە، دەڵێت نامەیەکی ڕێبەری کورد، مەلا مستەفا بارزانی، پێیە کە بۆ سەرۆک کۆمار نووسراوە. لەوانەیە وانلی هەوڵ بدات بۆ بینینی کەسێک لە کۆشکی سپی بۆ تەسلیمکردنی نامەکە.

سیاسەتی ئێمە ئەوە بووە کە بە هیچ شێوەیەک توخنی ڕاپەڕینی کورد نەکەوین، بە تەواوی بە مەسەلەی ناوخۆیی عێراق لە قەڵەممانداوە. ئێمە بە مەرجێک ڤیزامان داوە بە کوردەکان کە کاری سیاسی لیرە نەکەن و لەگەڵ کاربەدەستانی ئەمریکا دیدار نەکەن. لەگەڵ ئەوەشدا دەبێ لەم پەیوەندییەدا تۆزێ نەرمی بنوێنین.

کەوابوو ئەگەر وانلی تەلەفۆنی کرد، بە سکرتێرەکەتان بڵێن بە ڕێز و ئەدەبەوە داواکارییەکەی ڕەت بکاتەوە.

هارۆڵد سەندێرز، ئەندامی لێژنەی مەکجۆرج بوندی[١]

٣٠ی نیسانی ١٩٦٥

بۆ ئاگاداری: میلدرێد

نهێنی

لە سەر داواکاری جەنابت، تەلەفۆنەکەی بەڕێز "وانلی"م گوازتەوە بۆ بەڕێز بوندی. بە هۆی ئەوەی شتەکە تۆمار دەکرا، ناچار بووم بە وانلی بڵێم ئێمە ناتوانین لەگەڵی دانیشین. وانلی پرسیاری کرد ئەی چۆن نامەکەی ڕێبەری کورد، مەلا مستەفا بارزانی، بگەیەنێتە

١- مەکجۆرج بوندی راوێژکاری سەرۆک کۆمار بووە بۆ کاروباری ئاسایشی نیشتمانی ئەمریکا. لە خوارەوەی بەڵگەنامەکەدا نووسراوە کۆپییەکی بنێردرێت بۆ مەکجۆرج بوندی. "وەرگێڕ"

دەستمان، منیش وتم بە پۆست بینیرێت. هەروا کە پێشبینیم دەکرد وانلی ئەم وەڵامەی منی پێناخۆش بوو.

کێشـــەکە ئەوەیە وانلی،کە نوێنەری ڕاپەڕینی کوردی عێراقە لە ئەمریکا، ڤیزایەکی هەیە کە ڕێگەی پێنادات هیچ کارێکی سیاسی لە ئەمریکا بکات. وەزارەتی دەرەوە هەمیشە خۆی بواردووە لە دانیشـــتنی فەرمی لەگەڵ ئەم جۆرە کەســـانە، چونکە نەمانویســـتووە بە هیچ شـــێوەیەک توخنی ڕاپەڕینی کورد بکەوین، بە تەواوی بە مەســـەلەی نـاوخۆیی عێراق لە قەڵەممانـداوە. بـاڵوێزخـانەی عێراق لە واشـــنتۆن وەک داڵ چـاوی لەوەیە بزانێـت ئێمە لەپەیوەندی لەگەڵ ڕاپەڕینی کورددا چی دەکەین، بۆیە نابێت خۆمان تووشـی کێشـە بکەین لەگەڵ ئەواندا.

هارۆڵد سەندێرز

٣٠ی نیسانی ١٩٦٥

پەراوێزی وەرگێڕ:

وەزارەتی دەرەوەی ئەمریکـا لە ٦ی گوڵانی ١٩٦٥، تیلیگرامێکی نـاردووە بۆ بـاڵوێزخـانەی ئەمریکا لە عێراق، تێیدا وتوویەتی:

"پێشنیارتان پێدەکەین ڕێبەرایەتی کورد ڕازی بکەن وانلی لە ئەمریکا بانگهێشت بکەنەوە. ئێمەش تاوتوێی ڕێوشـــوێنەکانی گەڕاندنەوەی ناوبراو دەکەین، لەوانەیە ناوی وەک کەســـی نەخوازراو تۆمـار بکەین و لە ئەمریکـا دەریبکەین. وەزیری دەرەوەی عێراق زۆر نیگەرانی چالاکییەکانی وانلی یە".

عیسـمەت شـەریف وانلی سـاڵی ١٩٢٤ لە دەمیشـق لەدایکبووە. دایک وباوکی لە شـاری "وان"ی کوردستانی باکوور کۆچیان کردووە بۆ سوریا. لە زانکۆکانی سویسڕا خوێندنی تەواو کردووە و ئەندامی دامەزرێنەری یەکێتی خوێندکارانی کورد بووە لە ئەوروپا. لە ١٩٦٢ بووە بە نوێنەری شـــۆڕشـــی ئەیلوول لە ئەوروپا، و چەند جار نێردراوە بۆ ئەمریکا. ســـاڵی ١٩٧٦ دەســـتوپەیوەنـدییەکانی ڕژێمی عێراق لە مـاڵی خۆی لە لۆزان تەقەیـان لێکردووە و چوار گولەیـان لێداوە بەڵام لە مردن ڕزگاری بووە. ســـاڵی ١٩٩٥ کراوە بە ســـەرۆکی "پارڵمانی کوردســـتان لە دەرەوەی وڵات" کە (پ ک ک) دایمەزراندووە. ســـاڵی ٢٠١١ لە لۆزان کۆچی دوایی کردووە.

نامەی مەلا مستەفا بارزانی بۆ سەرۆک وەزیرانی بەریتانیا

حوزەیرانی ١٩٦٥

جەنابی هارۆڵد ویڵسۆن، سەرۆک وەزیرانی بەریتانیا

سڵاووڕێز

بەشانازییەوە، دوایین بارودۆخ و پێشهاتەکانی کێشەی کورد لە عێراق و ئەو قەیرانە نوێیەی دەوڵەتی عێراق دروستی کردووە پێتان ڕادەگەیەنین.

لەوانەیە جەنابت بزانیت ئێمە لە ١٠ی شوباتی ١٩٦٤ەوە ئاگربەستمان ڕاگەیاندووە، بۆئەوەی دەرفەتی تەواو بۆ دەوڵەتی عێراق بڕەخسێت کێشەی کورد لە ڕێگەی وتووێژی ئاشتیخوازانە چارەسەر بکات و وەڵامی داواکارییە نەتەوەیی و ڕەواکانی گەلی کورد بداتەوە کە تەنیا ئۆتۆنۆمییە لە چوارچێوەی کۆماری عێراقدا. ئەو مافانەی گەلی کورد داوای دەکات لە هەموو ئەو مافانە کەمترە کە لەوانەیە گەلانی دیکە لەم سەدەیەدا داوای بکەن بۆئەوەی مافە نەتەوەییەکانیان دەستەبەر بێت.

بەڵام بەداخەوە لە چارەڕەشی ئێمە، دەوڵەتی عێراق هیچ کام لە داواکارییە نەتەوەییەکانی ئێمە، تەنانەت سادەترینیشیان قەبووڵ ناکات. بەپێچەوانەوە دەوڵەتی عێراق ئەو مافە نەتەوەییانە ڕەتدەکاتەوە کە یاسای بنەڕەتی ١٩٥٨ی عێراق دانی پێ داناوە. لەباتی ئەوە دەوڵەتی عێراق سیاسەتێکی شۆڤینی دیکتاتۆری سەربازیی گرتووەتەبەر بۆئەوەی خۆی بەهێز بکات، و داوا دەکات ئێمە سوپای ئازادیخوازی کوردستان هەڵبووەشێنینەوە. ئەمە بە واتەی ئەوەیە ئێمە بێ مەرج خۆمان بدەین بە دەست عێراقەوە، ئەمەش ناڕەوایە و هیچ کوردێکی بە شەرەف قەبووڵی ناکات.

لە ئاداری ١٩٦٥ەوە دەوڵەتی عێراق جارێکی دیکە شەڕێکی گەورەی دژی ئێمە هەڵگیرساندووەتەوە. زیاتر لە ٨٠% هێزە چەکدارەکانی عێراق نێردراون بۆئەوەی هێرش بکەنە سەر کوردستان، و بە فڕۆکە و تۆپ دەستیان بە بۆمبارانکردنی شار و گوندەکانی کوردستان کردووەتەوە و بە بۆمبی ناپاڵم وڵاتە جوانەکەمان کاوڵ دەکەن و خەڵکە بێگوناحەکەمان دەکوژن.

لە ئاداری ١٩٦٥ەوە پێکدادان لەنێوان سوپای داگیرکەری عێراق و سوپای ئازادیخوازی کوردستان هەر بەردەوامە. ئێمە باش ئاگادارین کە دەوڵەتی عێراق بڕێکی زۆر گازی

کیمیاویی کڕیوە، بۆئەوەی دژی خەڵکی سڤیلی کوردستان بەکاری بهێنێت، بۆئەوەی بیانترسێنێت و بیانتۆقێنێت. ئەم کارەی عێراق دژی کۆنڤانسیۆنی ژنێڤ و یاسای نێودەوڵەتییە. جگەلەوەش ئەم شەڕە بەردەوامەی کوردستان، سەقامگیری و ئاشتیی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست دەخاتە نێو مەترسییەوە کە لەوانەیە ئەنجام و ئاکامی مەترسیداری بۆ ئاشتی جیهان بەدواوە بێت.

ئێمە داوا لە جەنابتان دەکەین پشتیوانی لە گەلی بندەستی کورد بکەن و لەم کاتە قەیراناوییەدا دژی فرۆشتنی چەکوچۆڵ بە دەوڵەتی عێراق هەڵوێست بگرن و دەسەڵاتی خۆتان بەکار بێنن و هەوڵ بدەن بۆئەوەی ئەم نادادپەروەری و زۆردارییە دژی نەتەوەکەمان کۆتایی پێ بێت.

گەلەکەمان چاوی لە پشتیوانی جەنابتە و سوپاسگوزارە ئەگەر جەنابت لە ڕووی ماددیی و مەعنەوییەوە یارمەتی بدەیت.

ئەوپەڕی ڕێز و سوپاسم قەبووڵ بفەرموون.

لەگەڵ ڕێزمدا

مستەفا بارزانی

سەرۆکی ئەنجوومەنی سەرکردایەتیی شۆڕشی کوردستانی عێراق،

سەرۆکی پارتی دیموکراتی کوردستانی عێراق و فەرماندەی شۆڕش

حوزەیرانی ١٩٦٥

لە باڵوێزخانەی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا لە بەیروت بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

نهێنی

١٨ی ئابی ١٩٦٥

بابەت: نامەی مەلا مستەفا بارزانی بۆ جانسۆن، سەرۆک کۆماری ئەمریکا

بۆ زانیاری: باڵوێزخانەی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا لە بەغدا، ئەنقەرە، تاران، نووسینگەی ئەمریکا لە نەتەوە یەکگرتوەکان لە نیۆیۆرک

عیسمەت شەریف وانلی، نوێنەری کاروباری دەرەوەی ئەنجوومەنی سەرکردایەتی شۆڕشی کوردستانی عێراق، ئەمڕۆ سەردانی باڵوێزخانەی کرد و نامەیەکی واژوونەکراوی مەلا مستەفا بارزانی، تەسلیم بە ئێمە کرد کە بۆ سەرۆک جانسۆن نووسراوە. لە نامەکەدا ئاماژە بەم خاڵانە کراوە:

١- هەندێ بروسکەی سوپای عێراق کەوتووەتە دەستی کورد کە نیشان دەدات یەکەی یەکی سوپای عێراق، کە لە ناوچەی ڕواندوز لە ژێر گوشارێکی قورسی هێزە کوردەکاندایە، دەیەوێت هێرشی کیمیایی بکاتە سەر کورد.

٢- داوا لە سەرۆک کۆمار کراوە هەنگاوی پێویست هەڵبگرێت بۆ ئەوەی پێش لە هێرشەکە بگیردرێت و کورد لە کۆمەڵکوژی و شەڕ بپارێزرێت.

٣- داوا لە سەرۆک کۆمار کراوە گرنگی بە مەسەلەکە بدات و پشتگیری بکات بۆ ئەوەی لە نەتەوە یەکگرتووەکان بخرێتەڕوو بۆ ئەوەی کێشەکە بە شێوەی ئاشتیخوازانە بە گوێرەی ڕێوشوێنە مەعنەوییەکانی ئەو ڕیکخراوەیە چارەسەر بکرێت.

نامەی هاوشێوە نێردراوە بۆ کۆسینگێن (سەرۆک وەزیرانی سۆڤیەت)، ویڵسۆن (سەرۆک وەزیرانی بەریتانیا)، دۆگۆل (سەرۆک کۆماری فەرانسا)، یو تانت (سکرەتێری گشتی نەتەوە یەکگرتووەکان)، کیسۆن ساکی (سەرۆکی ئەنجوومەنی گشتیی نەتەوە یەکگرتوەکان)، نەکرومە (سەرۆک کۆماری غێنا)، تیتۆ (سەرۆک کۆماری یوگسلاڤیا) و (جەمال عەبدول ناسر(سەرۆک کۆماری مسر)[١].

١- ئەوانە کە لە ناو کەوانەدا نووسراون خۆم زیادم کردوون. "وەرگێڕ"

وانلی کە بەتەمـایە بەیـانی، ١٩ی ئـاب، کـاتژمێر پێنجی ئێوارە، لە کۆنفرانســێکی ڕۆژنامەوانیدا باسـی ناردنی ئەم نامانە بکات، بە باڵوێزخانەی وت دوابەدوای ئەوەی کورد لە ناوچەی هەولێر- ڕواندوز بە سەرکەوتوویی بەرپرچی هێرشەکەی سوپای عێراقی داوەتەوە و بەتالیۆنی یەکی ســوپای عێراقی خســتووەتەوە داوەوە، عێراق بڕیاریداوە چەکی کیمیایی بەکاربێنێت.

نامەکەی بارزانی کە وانلی تەسلیم بە باڵوێزخانەی کردووە دەنێرین بۆتان.

پۆرتێر

پەراوێزی وەرگێڕ:

باڵوێزخانەی ئەمریکا لە نیکوســیا، پایتەختی قوبرس، لە ١٩ی ئاب تیلیگرامێکی هاوشــێوەی ناردووە بۆ وەزارەتی دەرەوە، کە تێیدا ئاماژەی بەوە کردووە:

"ڕێبەری راپەڕینی کورد لە باکووری عێراق، ئەمڕۆ بانگەشـــەی ئەوەی کردووە دەوڵەتی عێراق ڕێگەی بە ســوپا داوە چەکی کیمیایی بەکاربێنێت بۆ ئەوەی شــۆڕشــەکەیان قەڵاچۆ بکات و کۆتایی بە شـــەڕی چوارســاڵە بێنێت. لە نامەکەدا نووسراوە دەزگای هەواڵگری سـەربازیی کورد بروسکەیەکی سوپای عێراقی دەستکەوتووە کە بە شـفرە نووسراوە، و پاش تێگەیشـــتن لە شـــفرەکان بۆیان دەرکەوتووە دەوڵەتی عێراق ڕێگای بە ســوپا داوە چەکی کیمیایی بەکاربێنێت. مەلا مســتەفا بارزانی لە نامەیەکدا کە لە نیکوســیاوە نێردراوە بۆ یو تانت، سـکرەتێری گشـتی نەتەوە یەکگرتوەکان و ئالیکس کۆیسـۆن، سـەرۆکی ئەنجوومەنی گشـــتی نەتەوە یەکگرتووەکان، داوای لێکردوون پێش لەم پلانەی عێراق بگرن. ئەو نوێنەرە کوردە کە نامەکەی تەســلیم بە باڵوێزخانە کرد وتی لەبەر ئەوە هاتووە بۆ نیکۆســیا چونکە ئاســان نەبووە لە وڵاتانی عەرەبی دراوســێی عێراقەوە بتوانێت نامەکان تەســلیم بە باڵوێزخانەکان بکات".

لە باڵوێزخانەی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا لە تاران بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

نهێنی

١٢ی ئاداری ١٩٦٦

بابەت: نامەی مەلا مستەفا بارزانی بۆ سەرۆک جانسۆن

بۆ زانیاری: باڵوێزخانەی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا لە بەغدا، ئەنقەرە، لەندەن، نووسینگەی ئەمریکا لە نەتەوە یەکگرتووەکان لە نیۆیۆرک

ئاماژە بەم تیلیگرامانەی پێشووی باڵوێزخانە بۆ وەزارەتی دەرەوە:

تیلیگرامی ٢٤ی نیسانی ١٩٦٥ی ژمارە A-٥٤٣

تیلیگرامی ٨ی تەموزی ١٩٦٥ی ژمارە A-٢٨

تیلیگرامی ٨ی شوباتی ١٩٦٦ی ژمارە A-٥٤٤

شەمسەددین موفتی، کە نوێنەری بارزانییە لە تاران بۆ کاروباری پەیوەندی لەگەڵ ساڤاک، چەند ڕۆژ لەمەو بەر نامەیەکی تەسلیم بە باڵوێزخانە کرد کە بە زمانی عەرەبی بۆ سەرۆک جانسۆن نووسراوە، تکاولاڵەی کردووە هاوکاریی کورد بکرێت. لە نامەکەدا کە دەقە وەرگێڕاوەکەیتان هاوپێچ بۆ دەنێرین، بارزانی بە نوێنەرایەتی گەلی کورد لە عێراق ئاماژەی بەم خاڵانە کردووە[1]. بە کورتی بارزانی داوا دەکات ویلایەتە یەکگرتووەکان پێش لە ناردنی چەکوچۆڵ بۆ دەوڵەتی عێراق بگرێت، پشتیوانی لە گەلی کورد بکات، وهەوڵ بدات و دەسەڵاتی ڕەهای خۆی بەکاربێنێت بۆ چارەسەرکردنی کێشەی کورد.

هاوپێچەکان:

١- دەقی نامەکەی بارزانی بە زمانی عەرەبی[2]

٢- وەرگێڕانی نافەرمی نامەکە بە زمانی ئینگلیزی

١- ئەم خاڵانەم وەرنەگێڕاوە، چونکە لە دەقی نامەکەی بارزانیدا هەیە. "وەرگێڕ"

٢- دەقی نامەکە بە زمانی عەرەبی لە ناو بەڵگەنامەکەدا نییە. "وەرگێڕ"

تێبینی:

لە ١٩٦٥ بارزانی دوو نامەی ناردووە بۆ باڵوێزخانە، داوای کردووە ویلایەتە یەکگرتووەکان یارمەتی کورد بدات لە خەباتەکەی دژی دەوڵەتی عێراق. ئێمە ئەو کاتە بە گوێرەی ڕێنوینییەکانی وەزارەتی دەرەوە، بە نوێنەرەکانی بارزانیمان وت: یەکەم: دەوڵەتی ویلایەتە یەکگرتووەکان کێشەی کورد بە کێشەی ناوخۆیی عێراق دەزانێت. دووەم: ئێمە لە سەرهەڵوێستی خۆمان پێدادەگرین کە نامانەوێت دەستێوەردان لەو مەسەلەیەدا بکەین. سێیەم: پێدادەگرین ئەو کێشەیە بە گفتوگۆ چارەسەر بکرێت.

پێشنیار دەکەین ڕێگەمان بدەنێ هەمان وەڵام بدەینەوە بە موفتی، ئەگەر سەردانی باڵوێزخانەی کردەوە. پێمان باش نییە بە نووسراو وەڵامی نامەکەی بارزانی بدەینەوە یان دانی پێدابنێین.

داواکاری: داوا دەکەین پشتڕاستی بکەنەوە کە بە شێوەی زارەکی وەڵامی موفتی بدەینەوە[1].

مارتین هێرز، ڕاوێژکاری باڵوێزخانە بۆ کاروباری سیاسی

دەقی نامەکەی مەلا مستەفا بارزانی:

زۆر بەڕێز جەنابی "جانسۆن"، سەرۆک کۆماری ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا

ئامانجمان لە نوسینی ئەم نامەیە ئەوەیە راستیی شەڕ لە وڵاتەکەمان، کوردستانی عێراق بخەینەڕوو. جەنابت دەزانیت خەڵکی کوردستان شەڕێکی پێشمەرگایەتییانەی دەستپێکردووە کە چوار ساڵە دژی سێ ڕژیمی دیکتاتۆری سەربازی بەردەوامە.

شەڕەکە لە شەڕی یەکەمی جیهانییەوە دەستی پێکردوە و لە شەڕی دووەمی جیهانیشەوە بەردەوام بووە، لەو کاتەوە بارودۆخەکە باشتر نەبووە. دەوڵەتی عێراق چەکی کۆمەڵکوژی دژی کورد بەکارهێناوە، بە بۆمبارانی فڕۆکە و گولەی تۆپ کوشتوونی و بریندار کردوون، بە هەمان شێوەی جەنگە جیهانییەکان.

١- وەزارەتی دەرەوە لە ١٨ی ئادار وەڵامی ناردووەتەوە بۆ باڵوێزخانەی ئەمریکا لە تاران، وتویەتی: "ئێمە ڕازین بە شێوەی زارەکی وەڵامی موفتی بدەنەوە". وەرگێڕ

جەنابت و گەلەکەت کە کاولکاریی شەڕتان بینیوە و ئازارەکەتان چەشتووە[1]، دەتوانن لە نەهامەتییەکانی وڵاتەکەمان و گەلەکەمان تێبگەن و هاوخەمی بن.

جگە لەوە، ئەم شەڕە بێ بەزەییە، کە گەلی ئاشتیخوازی ئێمەی ناچار کردووە هەڵوێستێکی بەرگریکارانە بگرێتە بەر، بووەتە هۆی ڕووخانی شارو شارۆچکە کان و ماڵوێرانی، و قوربانیبوونی دانیشتوەکانیان، بە منداڵ، گەورە و پیرەوە.

لە ڕێگای ئەم نامەیەوە جەنابت ئاگادار دەکەمەوە کە دەوڵەتی بەلاڕێداچووی عێراق لەم ساڵانەی دواییدا سیاسەتی کاولکردن و سووتاندنی وڵاتەکەمانی گرتووەتە بەر، و دەیان هەزار کوردی لە زێدی خۆی دەرکردووە، ماڵی سووتاندوون و چەپاوی کردوون، بۆ ئەوەی گەلی کورد قەڵاچۆ بکات. ئەم سیاسەتە لەو کاتەوە دەستی پێکرد کە دەوڵەتی دیکتاتۆریی سەربازیی عێراق هیوای بەوە نەما لە ڕێگای سەربازییەوە بە سەر خەباتی کورددا سەربکەوێت.

هۆکاری هەموو ئەم مەسەلەیە ئەوەیە کە گەلەکەمان دەیەوێت داکۆکی لە زمان و دابونەریتی خۆی بکات. لە قۆناخی دواتردا ئێمە داوا دەکەین مافە نەتەوەییەکانی گەلەکەمان لە ناو کۆماری عێراقدا دەستەبەر بکرێت. ئەم داواکارییە دەگونجێت لەگەڵ بەها و ڕیساکانی کۆمەڵگای نێونەتەوەیی و وڵاتەکەی خۆتان لەپەیوەندی لەگڵ ئازادی خەڵک و هەڵوێستی دەوڵەتەکەتان دەربارەی مافی مرۆڤ.

دەوڵەتی عێراق لە پێناو بەرژەوەندی خۆیدا دەڵێت مەسەلەی کورد کێشەی ناوخۆی عێراقە. بەڵام ئەمە ڕاست نییە چونکە گەلی کورد خاوەن زمان، دابونەریت و بەهاکانی تایبەت بە خۆیەتی، و لە ناو ڕێکەوتننامەیەکی تایبەتدا دەربارەی مافەکانی باشووری کوردستان لە عێراق، کۆمەڵەی گەلان لە ١٦ی تشرینی دووەمی ١٩٢٥دانی بە مافی گەلی کورددا ناوە[2]. ئەمڕۆ ئێمە داوای هەمان ئەو مافانە دەکەین. سەرەڕای ئەمەش، سوپای عێراق لە ١٩٦٣وە هێرش دەکاتە سەر خەڵکی کوردستان. بە هۆی ئەم شەڕە لە کوردستاندا مومکین نییە ئاشتی لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست بچەسپێت و خۆشبژیوی هەموو نەتەوەکان دەکەوێتە مەترسییەوە.

١- مەبەستی شەڕی سەربەخۆیی ئەمریکایە. "وەرگێڕ"

٢- کۆمەڵەی گەلان ئەو ڕێکخراوە نێونەتەوەییە بووە کە ساڵی ١٩٢٠ دامەزرا، لە ١٩٤٥ بوو بە ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان. "وەرگێڕ"

بە ناوی خۆم و گەلە چەوساوەکەمەوە داوا لە جەنابتان دەکەم پێش لە ناردنی چەکوچۆڵ بۆ دەوڵەتی عێراق بگرن[١]، پشتیوانی لە گەلی کورد لەم شەڕەدا بکەن، و دەسەڵاتی خۆتان بەکاربهێنن و هەوڵی زیاتر بدەن بۆ چارەسەربوونی کێشەی کورد. لە پێناو ئاشتی و مافە بنەڕەتییەکانی گەلەکەم داوای ئەمەتان لێدەکەم.

ڕێز و سوپاسم قەبووڵ بفەرموون.

مستەفا ئەلبارزانی

سەرۆکی ئەنجوومەنی باڵای شۆڕشی کوردستانی عێراق

١٥ی کانوونی دووەمی ١٩٦٦

١- لە ٧ی ئاداری ١٩٦٦ یارمەتیدەری وەزیری بەرگری ئەمریکا نامەیەکی ناردووە بۆ یارمەتیدەری وەزیری دەرەوە بۆ کاروباری ڕۆژهەڵاتی نزیک و باشووری ئاسیا، ئاماژەی بەوە کردووە: "بە هۆی کردەوە سەربازییەکانی عێراق دژی کورد و پشتیوانی نافەرمی دەوڵەتی ئێران لە کورد، فەرمانم داوە چاوێک بخشێنین بە پلانی یارمەتیە سەربازییەکانمان بە عێراق".

کۆشکی سپی

واشنتۆن

نهێنی

٢٣ی ئاداری ١٩٦٦

بابەت: نامەیەکی دیکەی مەلا مستەفا بارزانی بۆ سەرۆک کۆماری ئەمریکا

نامەیەکی دیکەی مەلا مستەفا بارزانی بۆ سەرۆک کۆمارمان بەدەست گەیشتووە. بارزانی دەڵێت دەوڵەتی عێراق شاڵاوەکەی توندتر کردووە بۆ لەناوبردنی کورد، و داوای لە سەرۆک کۆمار کردووە پێش لە ناردنی چەکوچۆڵ بۆ دەوڵەتی عێراق بگرێت، و دەسەڵاتی خۆی بەکاربێنێت بۆ چارەسەرکردنی کێشەی کورد.

وەزارەتی دەرەوە پێشنیار دەکات ئەگەرنوێنەرەکەی بارزانی گەڕایەوە[١]، پێیبڵێن ئێمە ئەمە بە کێشەی ناوخۆی عێراق لە قەڵەم دەدەین، نامانەوێت دەستێوەردانی تێدا بکەین، پێداگرین ئەو کێشەیە بە گفتوگۆ چارەسەر بکرێت. جگە لەوە، وەزارەتی دەرەوە لە تیلیگرامێکی دیکەدا ڕاستییەکانی یارمەتی سەربازیی خۆمان بە عێراق بخاتەڕوو، بۆ ئەوەی بەهەڵە تێگەیشتن دروست نەبێت کەسێک پێیوابێت ئێمە بەرپرسیارین لە بەرامبەر بەکارهێنانی چەک دژی کورد.

لە بەر ئەوەی ئێمە بە شێوەی فەرمی دانمان بەوەدا نەناوە کە نامەکەی بارزانیمان بەدەستگەیشتووە، جەنابت دەتوانیت ناوەرۆکی ئەم بروسکەیە ڕوون بکەیتەوە بۆ ئەوەی LBG کاتی خۆی لەم پەیوەندییەدا بەفیڕۆ نەدات؟ ئەمە دەگونجێت لەگەڵ هەڵویستی ڕابردوو و ئێستاماندا، چونکە نامانەوێت خۆمان تێکەڵی مەسەلەی کورد بکەین.

هارۆڵد سەندێرز

١- ئەم نوێنەرە شەمسەددین موفتی بووە کە نامەکەی بارزانی داوە بە باڵوێزخانەی ئەمریکا لە تاران. هەمان ئەو نامەیە کە لە بەڵگەنامەی پێشوودا ئاماژەی پێکراوە. "وەرگێڕ"

لە وەزارەتی دەرەوەی ئەمریکا بۆ:

باڵوێزخانەی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا لە عێراق

نهێنی

٩ی تەمووزی ١٩٦٦

بابەت: پەیامی پیرۆزبایی مەلا مستەفا بارزانی بۆ سەرۆک کۆماری ئەمریکا

بۆ زانیاری: باڵوێزخانەی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا لە پاریس

١- سەرۆک کۆمار ئەم پەیامەی لەلایەن (ڕەش کراوەتەوە، وەرگێڕ) لە پاریسەوە بەدەستگەیشتووە:

٢- بە ناوی خۆم و گەلی کوردەوە بە بۆنەی ١٩٠ هەمین ساڵیادی ڕۆژی نیشتمانی ویلایەتە یەکگرتووەکان پیرۆزبایی لە جەنابت و خەڵکی ئەمریکا دەکەم، هیوادارم کە ویلایەتە یەکگرتووەکان خزمەتی زیاتر بە مرۆڤایەتی و ئاشتی لە جیهاندا بکات.

لەگەڵ ڕێزمدا

ژینەڕاڵ بارزانی، سەرۆکی شۆڕشی کورد

٣- ڕوونە کە ئەم پەیامە کێشەی تایبەت لە پەیوەندی لەگەڵ وتووویژەکانی ئێستای حکومەتی عێراق و کورد دروست دەکات. نە پشتگوێخستنی پەیامەکە و نە وەڵامدانەوەی قازانجی تێدا نییە. باشترین شت ئەوەیە ئێوە بە شێوەی زارەکی لە ڕێگای نوێنەرێکی کوردەوە بارزانی ئاگادار بکەنەوە کە پەیامەکەیمان بەدەست گەیشتووە. داوا دەکەین بۆچونی خۆتانمان لەم پەیوەندییەدا بۆ بنێرن.

ئاژانسی هەواڵگریی ناوەندیی (CIA)

واشنتۆن

٢٠ی کانوونی یەکەمی ١٩٦٦

بە هەموو شێوەیەک نهێنییە

بابەت: بێهیوایی مەلا مستەفا بارزانی لە بارودۆخی کوردستان

کوردە ڕاپەڕیوەکان بۆ خەباتە دوورودرێژەکەیان دژی دەوڵەتی عێراق، بەدوای سەرچاوەی پشتیوانی نوێدان. ئێران کە لە مێژبوو پشتیوانی لە ڕاپەڕینەکەی مەلا مستەفا بارزانی دەکرد، زۆربەی یارمەتییەکانی بە کورد پچڕاند، دوای ئەوەی مەلا مستەفا ڕازی بوو لەگەڵ بەغدا ڕێکبکەوێت.

هەفتەی ڕابردوو وەفدێکی کوردە خەباتگێڕەکان بە سەرۆکایەتی مەلا مستەفا بارزانی گەیشتە عەمان (پایتەختی ئەردەن) و داوای یارمەتی لە دەوڵەتی ئەردەن کرد. بارزانی بانگەشەی ئەوە دەکات بارودۆخی کوردستان زۆر خراپە و جێگەی نائومێدییە.

شا بەپەرۆشە پەیوەندی دۆستانە لەگەڵ دەوڵەتی عێراق دابمەزرێنێت و نایەوێت پشتیوانییەکی ڕاستەقینە لە بارزانی بکات. هاوکات ڕژێمی عێراق زۆر بەخاوی بەڵێنەکانی خۆی بۆ ئاوەدانکردنەوەی ناوچەی کوردنشین جێبەجێ دەکات. بە نیشتمانییکردنی کۆمپانیای نەوتی عێراق، زەبری ماددیی جددی لە بوودجەی عێراق وەشاندووە و یەکەم قوربانی ئەم کێشەیە بەرنامەی ئاوەدانکردنەوەی ناوچەی کوردنشینە.

لە سکرتێری کارگێڕیی وەزارەتی دەرەوە (بەڕێز ڕێد) بۆ:

یارمەتیدەری تایبەتی سەرۆک کۆمار (بەڕێز ڕۆستۆ)

واشنتۆن

١٦ی شوباتی ١٩٦٧

نهێنی

بابەت: وەڵامی نەرێنی بۆ نامەیەکی ڕابەری شۆڕشی کورد، مەلا مستەفا بارزانی بۆ سەرۆک کۆماری ئەمریکا لە لایەن سکرتێری کارگێڕی وەزارەتی دەرەوە

ئەمە ئەو نامەیە کە ڕابەری شۆڕشی کورد لە عێراق، ژەنەڕاڵ بارزانی ناردوویەتی بۆ سەرۆک کۆماری ئەمریکا[1]. دکتۆر (مەحمود عوسمان) کە یەکێ لە لایەنگرانی سەرەکی ژەنەڕاڵ بارزانییە، نامەکەی بۆ ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا هێناوە و تەسلیمی بەشی Desk level کردووە لە وەزارەتی دەرەوە کە نوێنەرە کوردەکان لەوێ پێشوازییان لێدەکرێت.

لە نامەکەدا داوا لە ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا کراوە لە دەستڕۆیشتوویی خۆی لەناو دەوڵەتی عێراق کەلک وەربگرێت بۆ ئەوەی ڕێگەچارەیەکی هەمیشەیی و ئاشتیخوازانە بۆ کێشەی کورد لە عێراق بدۆزرێتەوە. هەروەها لە نامەکەدا داوای یارمەتیی ماددیی کراوە بۆ کوردە هەژارەکان.

لە ڕاستیدا باڵوێزی ئێمە لە عێراق، "ڕوبێرت سترانگ" تا ئێستا چەندینجار بە پارێزەوە پێداگری لەسەر دەوڵەتی عێراق کردووە کە هەنگاوی زۆرتر هەڵبگرێت بۆ قەبووڵکردنی داواکارییە ڕەواکانی کورد لە چوارچێوەی خاکی عێراقدا. هەروەها لە ساڵی ١٩٦٤ەوە ئێمە بۆ دابینکردنی خۆراک بۆ ئاوارەکانی کورد لە عێراق بەرنامەیەکمان جێبەجێ کردووە.

لە حوزەیرانی ١٩٦٦ەوە نیمچە ئاگربەستێک لەنێوان کوردە شۆڕشگێڕەکان و دەوڵەتی عێراق پێکهاتووە بۆ ئەوەی ڕێگەچارەیەک بۆ کێشەکە بدۆزرێتەوە. لە کۆتایی ساڵی ١٩٦٦ بارزانی یادداشتنامەیەکی ناردووە بۆ سەرۆک کۆماری عێراق (کە کۆپییەک لەم یادداشتنامەیەی لەگەڵ نامەکەی خۆی ناردووە بۆ سەرۆک کۆماری ئەمریکا) کە تێیدا گلەیی

١- دەقی نامەکە لە ناو بەڵگەنامەکەدا نییە.

و گازندەی ئەوەی کردووە ڕژێمی عێراق نیازپاکیی خۆی بۆ جێبەجێکردنی مەرجەکانی ئاگربەست نیشان نەداوە.

بە لەبەرچاوگرتنی ئەو ڕاستییە کە بارزانی تا ئێستا ملکەچی دەوڵەتی عێراق نەبووە، ئێمە پێشنیار دەکەین هیچ وەڵامێکی نووسراو بۆ نامەکەی بارزانی نەدرێتەوە. لەباتی ئەوە، پێشنیار دەکەین کاربەدەستێکی وەزارەتی دەرەوە لە ئاستی Desk level بە نوێنەرایەتی لە لایەن سەرۆک کۆماری ئەمریکا، بە شێوازی زارەکی گەیشتنی نامەکەی بارزانی پشتڕاست بکاتەوە و جەخت لەسەر ئەوە بکاتەوە کە دەوڵەتی ویلایەتە یەکگرتووەکان لە ڕوانگەی مرۆڤدۆستانەوە نیگەرانی کوردە، هەر بۆیە بەردەوام خۆراک بۆ کوردە هەژارەکان لە عێراق دەنێرێت. وەڵامێکی وەها لەگەڵ وەڵامە پێشووەکانی ئێمە بە پەیامەکانی بارزانی[1] دەگونجێت.

١- یادداشتێک لە ڕێکەوتی ٩ی گوڵان لەسەر نامەکە بەم شێوەیە نووسراوە: "کۆشکی سپی بڕیاری داوە، هیچ وەڵامێک بەم داواکارییە نەداتەوە".

کۆشکی سپی

واشنتون

٢٠ی شوباتی ١٩٦٧

یادداشتێک بۆ: سەرۆک کۆمار

بابەت: وەڵامی ئەمریکا بۆ داواکاریی ڕابەری کورد، بارزانی

ئەم نامەیە کە بە هاوپێچ بۆتانی دەنێرم لەلایەن ڕابەری ڕاپەڕینی کورد بۆ ئێوە نووسراوە، لە کۆتایی مانگی کانوونی دووەم تەسلیم بە وەزارەتی دەرەوە کراوە. لە نامەکەدا داوا کراوە جەنابت یارمەتی کوردە لێقەوماوەکان بدەیت و گوشار بخەیتە سەر دەوڵەتی عێراق، بۆ ئەوەی دەرفەت بۆ کورد بڕەخسێت لە ڕووی سیاسییەوە پشوویەکی باش بدات.

لە ڕاستیدا ئێمە تا ئێستا چەندین جار پێداگریمان لەسەر دەوڵەتی عێراق کردووە لە چوارچێوەی خاکی عێراقدا لەگەڵ کورد ڕێکبکەوێت. لە حوزەیرانی ١٩٦٤ەوە ئاگربەستێک لە نێوان کورد و دەوڵەتی عێراقدا هەیە بەڵام کێشەکە هێشتا چارەسەر نەکراوە. ئێمە یارمەتی ئاوارە کوردەکان و لێقەومانی شەڕمان داوە.

کورد کەمینەیەکی گرنگن، لە سەدا ٣٠ ڕێژەی دانیشتووانی عێراق پێکدەهێنن. کورد لە ئێران و تورکیاش هەیە. ئێمە نامانەوێت بە ناردنی نامەی کەسێک وەک بارزانی ئەزیەتی جەنابت بدەین، بەڵام سۆڤیەت زۆر گرنگی بە کەمینەی کورد دەدات، بۆیە وەزارەتی دەرەوە دەیەوێت بەم شێوە نیوەچڵە وەڵام بداتەوە:

کاربەدەستێکی وەزارەتی دەرەوە لە ئاستی Desk level بە شێوازی زارەکی بە دۆستەکەی بارزانی[1] کە ئێستا لە واشنتۆنە بڵێت نامەکەی بارزانیمان بەدەستگەیشتووە و ناردوومانە بۆ کۆشکی سپی. و وەبیری دۆستەکەی بارزانی بهێنینەوە کە ئێمە لە ڕوانگەی مرۆڤدۆستانەوە گرنگی بە کورد دەدەین، بۆیە بەردەوام خۆراک دەنێرین بۆ کوردە لێقەوماوەکان.

١- هەروەها کە لە بەڵگەنامەی پێشوودا ئاماژەی پێکراوە، ئەم کەسە دۆکتۆر مەحمود عوسمان بووە. "وەرگێڕ"

وەڵامێکی وەها لەگەڵ وەڵامە پێشووەکانی ئێمە بە پەیامەکانی بارزانی[1] دەگونجێت.

ڕۆستۆ

١- یادداشتێک لە ڕێکەوتی ٩ی گوڵان لەسەر نامەکە بەم شێوەیە نووسراوە: "کۆشکی سپی بڕیاری داوە، هیچ وەڵامێک بەم داواکارییە نەداتەوە".

نامەی مەلا مستەفا بارزانی بۆ هارۆڵد ویلسۆن، سەرۆک وەزیرانی بەریتانیا

٢٧ی تشرینی یەکەمی ١٩٦٧

جەنابی هارۆڵد ویلسۆن، سەرۆک وەزیرانی بەریتانیا

سڵاووڕێز

لە ڕێگەی ئەم نامەیەوە دەمانەوێت سەرنجی جەنابتان بەرەو لای بارودۆخی مەترسیداری عێراق بەگشتی و هەرێمی کوردستان بەتایبەتی ڕابکێشین کە بە هۆی ئەوە دروست بووە کە دەوڵەتی عێراق ئەو مەرجانە جێبەجێ ناکات کە لە ڕێککەوتننامەی ٢٩ی حوزەیرانی ١٩٦٦دا بەڵێنی جێبەجێکردنیدابوو. ئەم ڕێککەوتننامەیە بۆ بەدیهێنانی ئاشتی لە عێراق لەنێوان ئێمە و عێراقدا واژوو کرا.

سیاسەتی دەوڵەتی عێراق ئەوەیە شۆڕشی کورد لەناو ببات و هێرش بکاتە سەر ئاسایش و مافەکانی گەلی کورد، و هانی خایین و خراپکارەکانی دوژمن بە گەلەکەمان دەدات بۆ تێکدانی سەقامگیری ناوچەکەمان و خوڵقاندنی کەشوهەوای بێسەروبەری. هەروەها بۆ ئەوەی ئازادی و ئاسایشی هاووڵاتییەکانمان لە سەرانسەری عێراق تێکبدەن و تیرۆر و توندوتیژی پەرە پێبدەن و ترس لەناو دڵی خەڵک دروست بکەن و دووبەرەکی لەنێوان عەرەب و کورد بنێنەوە. بە واتەیەکی دیکە دەیانەوێت کەشوهەوایەک دروست بکەن کە دوور بێت لە ئاسایش، ئاشتی، سەقامگیریی، و کێشەی کورد بە شێوەی ئاشتیخوازانە چارەسەر نەکەن.

ئێمە هەوڵمان داوە و ئێستاش هەر هەوڵ دەدەین بۆئەوەی تا ئەو شوێنەی پێمان دەکرێت لە وتووێژەکاندا بە هەموو شێوەیەک لەگەڵ دەوڵەتی ناوەندیی هاوکاری بکەین بۆئەوەی ڕێگەچارەیەکی دادپەروەرانە بۆ کێشەکەمان بدۆزینەوە، بەڵام هەموو هێماکان نیشان دەدات کە کاربەدەستانی دەوڵەتی عێراق نایانەوێت بە نیازپاکی و جددییەتەوە مەرجەکانی ڕێککەوتننامەی ٢٩ی حوزەیران جێبەجێ بکەن، و گەلەکەمان لەوە بێهیوا بووە کە دەسەڵاتدارانی بەغدا بەڵێنەکانیان جێبەجێ بکەن.

ئەم بارودۆخە نالەبارە مەترسی ئەوەی لێ دەکەوێتەوە شەڕی براکوژی لە عێراق دەست پێ بکاتەوە و نەهەماتییەکانی گەلی کورد لە شەش ساڵی ڕابردوودا دووپات بێتەوە. شۆڕشی کورد شێلگیرانە تا ئەو شوێنەی لە دەستی دێت کار دەکات بۆئەوەی شەڕ هەڵنەگیرسێت و

کێشەی کورد بە شێوەی ئاشتیخوازانە چارەسەر بێت، بەڵام لە ڕوانگەی ئێمەوە بەرپرسیارێتی ئەم مەسەلەیە لە ئەستۆی حکومەتی ناوەندییە، چونکە خاوەن دەسەڵاتە بۆ چارەسەرکرنی کێشەکانی وڵات.

لەم ڕاستییانە ئاگادارتان دەکەینەوە، بۆئەوەی بزانن هەڵوێستی ئێمە چۆنە و لە گرنگی و هەستیاربوونی بارودۆخەکە تێبگەن و ئەوپەڕی هەوڵی خۆتان بدەن بۆئەوەی بە هەر شێوەیەک لە دەستتان دێت گوشار بخەنە سەر دەوڵەتی عێراق ڕێگەی وتوویژ بگرێتەبەر بۆئەوەی کێشەی کورد بە شێوەی ئاشتیخوازانە چارەسەر بێت و شەڕ و دەمارگرژیی دەست پێ نەکاتەوە. ئەگەر بارودۆخەکە بەرەو خراپی بچێت نەهامەتی وماڵوێرانی و کۆمەڵێک ئەنجامی زۆر جددی بەدواوە دەبێت کە بەدڵنیاییەوە دەبێت بە هەڕەشە و مەترسی بۆ ئاشتی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست، چونکە کێشەی کورد یەکێ لە کێشە سەرەکییەکانی ناوچەکەیە.

شۆڕشی کورد زۆربەی ئەرکەکانی خۆی بەگوێرەی ڕێککەوتننامەی ٢٩ی حوزەیران جێبەجێ کردووە، کەوابوو خۆی لە بەرانبەر ئەو ئاکام و ئەنجامە جددییانە بە بەرپرسیار نازانێت کە بە هۆی جێبەجێنەکردنی ئەرک و بەڵێنەکانی دەوڵەتی ناوەندیی عێراق دروست دەبێت.

گەلی کورد کە لە ماوەی شەش ساڵی ڕابردوودا لەگەڵ کارەسات و نەهامەتییەکانی شەڕ ڕووبەڕووبووەتەوە و وڵاتەکەی کاول بووە، تەنیا بە هۆی ئەوەی داوای کردووە ڕێز لە مافە نەتەوەیی و مرۆڤییەکانی لە چوارچێوەی کۆماری عێراقدا بگیردرێت.

گەلی کورد چاوەڕوانی ئەوە دەکات کە جەنابت و دەوڵەتە خاوەنشکۆکەتان و سەرجەم وڵاتەزلهێزەکان کە خۆیان لە بەرانبەر بەدیهاتنی ئاشتی و خێر لە جیهان بە بەرپرسیار دەزانن، یارمەتیدەر بن بۆئەوەی ئاشتی و سەقامگیری و ئارامی لە عێراق دەستەبەر بێت.

لەم بارودۆخە تایبەتەدا چاوەڕوانی زیاتر لە ئێوە دەکرێت، لەبەرئەوەی ئێستا هەوڵی زۆر لە ئارادایە بۆ دۆزینەوەی ڕێگەچارەی ئاشتیخوازانە بۆ کێشەکانی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست و بەدیهاتنی ئاشتییەکی درێژخایەن لەم ناوچەیە.

لە کۆتاییدا ئەوپەڕی ڕێزمان قەبووڵ بفەرموون

مستەفا بارزانی

٢٧ی تشرینی یەکەمی ١٩٦٧

کۆشکی سپی

واشنتۆن

١١ی ئاداری ١٩٦٨

بابەت: نامەی مەلا مستەفا بارزانی بۆ سەرۆک کۆماری ئەمریکا

بۆ: هاڵ ساندێرز

واڵت دەقی ئەسڵیی (نامەکەی) لایە. بێزەحمەت تەلەفۆنم بۆ بکە، بۆ ئەوەی بزانین چۆناوچۆن لەگەڵ(شەفیق) قەزاز دابنیشین.

ئیرنێست گۆڵدستێن

دەقی نامەکەی مەلا مستەفا بارزانی:

لە ژەنەڕاڵ مستەفا بارزانی، فەرماندەی گشتیی سوپای شۆڕشگێڕی کورد و سەرۆکی پارتی دیموکراتی کوردستانی عێراق، بۆ:

جەنابی لیندن جانسۆن، سەرۆک کۆماری ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا

کۆشکی سپی

واشنتۆن

١٥ی کانوونی دووەمی ١٩٦٨

جەنابی سەرۆک

دەمەوێت جەنابتان ئاگادار بکەمەوە کە سەرەڕای ئەو ڕاستییە کە ساڵ و نیوێک تێپەڕیوە بە سەر دەرچوونی پلانی (ئوتونومی) ٢٩ی حوزەیرانی ١٩٦٦دا، دەوڵەتی عێراق شەرت و مەرجەکانی ڕێکەوتنەکەی جێبەجێ نەکردووە، و کێشەی کورد چارەسەر نەکراوە. جگە لەوەش کارە هاندەرانەکانی ئەمدواییەی دەوڵەتی عێراق ناچاری کردین نوێنەرەکانمان لە بەغداد بکشێنینەوە. ئێمە لە ماوەی ساڵ و نیوی ڕابردوودا زۆر هەوڵماندا بۆ چارەسەرکردنی ئاشتیخوازانەی کێشەکە، بەڵام بێئەنجام بوو. ئێستا ترس و نیگەرانی و شک و گومانەکانمان زیاتر بووە، بە هۆی ئەو چەکوچۆڵانە کە دەوڵەتی عێراق ئەمدوایانە لە یەکێتیی سۆڤیەت و چکسلۆڤاکیا وەریگرتووە.

لایەنی خراپتری مەسەلەکەمان ئەوەیە کە گەلی کورد بە دەستی نەخوێندەواری، برسێتی و نەخۆشـــییەوە دەناڵێنێت. هەم دەوڵەت و هەم گەلی ویلایەتە یەکگرتووەکان پابەندن بەوەی لە ســـەراســـەری جیهاندا ئەم کێشـــانە چارەســـەر بکەن. هیوادارین ئەمریکا بە بەخشەندەییەوە یارمەتی گەلی کورد بدات و تۆزێ لە ئازارەکانی سارێژ بکات.

هیوادارین دەرفەت بۆ بەڕێز شەفیق قەزاز، کە دانیشتووی واشنتۆنە، بڕەخسێنن بە ناوی ئێمەوە لەگەڵ جەنابت و کاربەدەستانی دەوڵەتە شکۆمەندەکەتان قسە بکات.

جەنابی سەرۆک، ئەوپەڕی سوپاس و پێزانینمان قەبووڵ بفەرموون.

لەگەڵ ڕێزمدا

مستەفا بارزانی

پەراوێزی وەرگێڕ:

لە ١٢ی ئادار جان فۆستێر یادداشتێکی تۆمار کردووە، ئاماژەی بەوە کردووە:

"دوێنی لە سـەر داواکاری دادوەر داگلاس، بەڕێز ئیرنێسـت گۆڵدسـتێن پێشـوازی لە بەڕێز قەزاز کرد. قەزاز نامەیەکی ڕێبەری کورد، مستەفا بارزانی، تەسلیم بە گوڵدستێن کرد. پاشان گۆڵدســـتێن داوای لە بەڕێز ســـاندێرز کرد لەگەڵ قەزاز قســـە بکات. قەزاز بۆچوونەکانی سـەبارەت بە کێشـەی کورد خستوەتەڕوو. بەڕێز ساندێرز بە ئەنقەسـت لە قەزازی نەپرسـیوە داوا دەکات ئەمریکا لەم پەیوەندییەدا چی بکات. قەزاز داواکارییەکی جیاوازی خستوەتەڕوو بۆ ئەوەی ڕێکخراوی خاچی سووری ئەمریکا یارمەتی کوردە لێقەوماوەکان بدات و خۆراک و دەواودەرمانیـان بۆ بنێرێت. ســـاندێرز لە وەڵامـدا وتوویەتی خـاچی ســـور ڕێکخراوێکی سەربەخۆیە و ئێمە دەستێوەردان لە کاروباریدا ناکەین".

دەقی نامەیەکی دوورودرێژی شەفیق قەزاز لە ناو بەڵگەنامەکەدا هەیە کە من وەرمنەگێڕاوە. لە نامەکەدا کە لە شوباتی ١٩٦٨ نووسراوە ئاماژە بەم خاڵە سەرەکییانە کراوە:

"بزووتنەوەی کورد ســـەرەتـا لە ئەیلولی ١٩٦١ وەک هـێـزێکی بەرگریی بچووک دەســـتیپێکردووە و کەمکەم گەورە بووە، ڕژێمی عەبدولکەریم قاســـم نەیتوانیوە ســـەرکوتی بکات. پاش بەدەسەڵاتگەیشتنی ڕژێمی بەعس لە شوباتی ١٩٦٣ ئاگربەست لە نیوان کورد و عێراق ڕاگەیاندراوە، گفتوگۆکان بە ئەنجام نەگەیشـــتووە و شـــەڕ دەســـتیپێکردووەتەوە. لە شـوباتی ١٩٦٤ ڕێککەوتنی ئاگربەسـت واژۆ کراوە و گفتوگۆ دەستیپێکردووەتەوە. لەو کاتەوە

بزووتنەوەی کورد تووشی دابڕان بووە و گروپی سەر بە ئیبراهیم ئەحمەد و جەلال تاڵەبانی لە بارزانی جیابوونەتەوە. لە شوباتی ١٩٦٥ دەوڵەتی عەبدولسەلام عارف شەڕی دەستپێکردووەتەوە. حکومەتی عەبدولڕەحمان عارف بەڵێنی ئۆتۆنۆمی داوە بە کورد بەڵام لە بەڵێنەکەی پەشیمان بووەتەوە و شەڕی دەستپێکردوەتەوە. بەزاز، سەرۆک وەزیران، لە ٢٩ی حوزەیرانی ١٩٦٦پلانێکی ڕاگەیاندووە بۆ چارەسەرکردنی کێشەی کورد، بەڵام پلانەکە جێبەجێ نەکراوە، و کورد ئیدی هیوای نەماوە پلانەکە جێبەجێ بکرێت. پەیوەندییەکانی کورد و عێراق لەم دوو مانگەی دواییدا بە تەواوی پچڕاوە. ئەمدواییانە سەردانی کوردستانم کردووە و لەگەڵ بارزانی دیدارم کردووە. ناوچەی کوردنشین بە دەستی نەخۆشی و هەژارییەوە دەناڵێنیت. خاڵی بەهێزی بزووتنەوەی کورد، هێزی پێشمەرگە و کەسایەتی مەلا مستەفا بارزانییە. جیابوونەوەی ئیبراهیم ئەحمەد و جەلال تاڵەبانی کاریگەری نەرێنی هەبووە بەڵام خەریکە ئەو کەموکورتیە چارەسەر دەکرێت. جیابوونەوەکە کاریگەرییەکی ئەوتۆی لە سەر هێزی پێشمەرگە نەبووە. لە ڕوانگەی کۆمەڵگای کوردە هیچ شتێ لەوە خراپتر نییە کە گروپی تاڵەبانی هاوکاری دەوڵەتی عێراق بکات. کورد متمانەی بە وڵاتانی کومونیست نییە و بەدگومانە سەبارەت بە قەسد و نیازەکانی حیزبی شیوعی عێراق. بارودۆخی ئیستای عێراق بوارەکەی هەموارتر کردووە بۆ چالاکیی حیزبی شیوعی، و مەترسی ئەوە لەئارادایە کە کار بکاتە سەر بزووتنەوەی کورد و عێراق بە گشتی. بزووتنەوەی کورد دەیەوێت پێش لە پەرەسەندنی چالاکییەکانی شیوعییەکان بگرێت. بزووتنەوەی کورد بەم هەموو پێشمەرگەیە کە هەیەتی، تەنها هێزی سیاسی توکمەی عێراقە کە دەیەوێت ئاڵوگۆڕی جیددی لە سەراسەری وڵاتی عێراق پێکبهێنێت. تایبەتمەندیی بزووتنەوەی کورد ئەوەیە کە ڕێبەرایەتییەکەی میانەڕەوە و خۆی بە بەرپرسیار دەزانێت، بۆیە دەبێ یارمەتی بدرێت بۆ ئەوەی کێشەی کورد، کە کێشەی سەرەکیی عێراقە، چارەسەر بکرێت وعێراق باشتر و سەقامگیرتر بێت. کورد هەڵوێستی ئێستای ئەمریکای پێناخۆشە و پێیوایە ڕۆژێک دێت ئەمریکا دەرک بە پوتانسییەل و توانایی کورد بکات. کورد دەیەوێت ئەمریکا هاوکاریی بکات لە سەر بنەمای مرۆڤدۆستی و هەروەها بەرژەوەندییەکانی خۆی". قەزاز لە کۆتایی نامەکەیدا ئادرەسی ماڵی خۆی لە ویلایەتی نیوهەمپشایر داناوە.

شەفیق قەزاز ساڵی ١٩٣٤ لە سلێمانی لەدایک بووە. ساڵی ١٩٦٤ بۆ خوێندن چووەتە ئەمریکا و بووە بە نوێنەری شۆڕشی ئەیلوول لەو وڵاتە. ساڵی ١٩٧٤ بووە بە نوێنەری شۆڕشی ئەیلوول لە تاران. پاش نسکۆی شۆڕش چووەتەوە بۆ ئەمریکا و نزیکبووە لە بارزانی. ساڵی

١٩٩٦ تا ٢٠٠٥ وەزیری کاروباری مرۆڤایەتی و هاوکاری کابینەی هەولێر بووە. لە ٢٠٠٧ تا ٢٠١١ سەرۆکی ئاکادیمیای کورد بووە. ساڵی ٢٠٢٠ لە سلێمانی کۆچی دوایی کردووە.

تۆماری کۆبوونەوەکان لە وەزارەتی دەرەوە

واشنتۆن

٢٩ی گوڵانی ١٩٦٩

نهێنی

بابەت: دیداری لیژنەیەکی ئەمریکایی لەگەڵ مەلا مستەفا بارزانی و نامەی مەلا مستەفا بارزانی بۆ وەزیری دەرەوەی ئەمریکا

بەشداربووان:

بەڕێز زیا مەلیک ئیسماعیل

بەڕێز سام ئاندروز

بەڕێز ویلیام یۆنان

بەڕێز ڕاجێرز دەیویس لە لایەن NEA

بەڕێز برایان باس لە لایەن NEA/ ARN

بەڕێز ئیسماعیل و بەڕێز ئاندروز لە سەرەتای نیسانی ١٩٦٩ سەردانی ئێرانیان کردووە و لە ڕێگەی نوێنەری ئاشوورییەکان لە پەرلەمانی ئێران توانیویانە ئیزن لە خودی شا وەربگرن تا لە کوردستانی عێراق لەگەڵ مەلا مستەفا بارزانی دیدار بکەن. ئامانجی یەکەمی دیدارەکەیان ئەوە بووە کە لە بارودۆخی ئاشوورییەکان لە ناوچە کوردنشینەکان دڵنیا ببنەوە. هێزە چەکدارەکانی ئێران بەڕێز ئیسماعیل و بەڕێز "ئاندروز"یان بە گرنگیپێدانەوە بە هەلیکۆپتەر بردووە بۆ کوردستان، ٢٠ی نیسان گەیشتوونەتە ئەوێ و ٢٣ی نیسان گەڕاونەتەوە.

بەڕێز ئاندروز گوتی هەموو ئێوارەیەک لەگەڵ مەلا مستەفا قسەوباس و گفتوگۆی تێروتەسەلیان کردووە و مەلا مستەفا نامەیەکی پێداون کە بۆ وەزیری دەرەوەی ئەمریکا، بەڕێز ڕاجێرز نووسیویەتی. ئەم نامەیە (کە کۆپییەکی هاوپێچ کراوە) بە شێوازی فەرمی هەفتەی داهاتوو بە ئامادەبوونی نوێنەری کورد لە واشنتۆن، شەفیق قەزاز تەسلیم بە بەڕێز ڕاجێرز دەکرێت. ئەوان ڕێگەیان پێداین کۆپییەک لەم نامەیە هەڵبگرین بۆ زانیاریی خۆمان. مەلا مستەفا بەتایبەت داوای لە بەڕێز ئاندروز و بەڕێز ئیسماعیل کردووە نامەکە بگەیەنن

بە دەستی دەوڵەتی ئەمریکا. مەلا مستەفا دەیویست ئەوەمان پێ بڵێت کە لەژێر گوشاری هاوڕێکانیدایە، بۆئەوەی دەست لە هێرش بۆ سەر دامەزراوە نەوتییەکانی کەرکووک هەڵبگرێت. کورد لە داهاتوودا بەجددیی تاوتویێ ئەم مەسەلەیە دەکەن. هۆکاری کورد بۆ ئەم هێرشانە ئەوەیە کە داهاتی نەوتی عێراق لە پێش هەموو شتێک بۆ کڕینی چەک بۆ هێرشکردنە سەر کورد خەرج دەکرێت.

لە وەڵامی پرسیارێکی تایبەتی بەڕێز باس، بەڕێز ئاندروز گوتی مەلا مستەفا لە بەرانبەر ڕێککەوتن لەسەر ئەوەی هێرش نەکاتە سەر دامەزراوە نەوتییەکانی کەرکووک، داوای هیچی لە ئێمە نەکرد. مەلا مستەفا دەیویست تەنیا ئێمە ئاگاداری مەسەلەکە بین. بەڕێز ئاندروز گوتی هەڵبەتە مەلا مستەفا بە شوێن پشتیوانی هەموو لایەنێکدایە.

لەبارەی هەڕەشە بۆ سەر دامەزراوە نەوتییەکانی IPC (کۆمپانیای نەوتی عێراق) لە کەرکووک وادیار بوو بەڕێز ئاندروز و بەڕێز ئیسماعیل ئاگایان لە هێرشی ئاداری ١٩٦٩ بۆ سەر ئەم دامەزراوانە نەبوو. ئەمە مەسەلەیەکی ئاڵۆزە، چونکە کورد بەگشتی هێرشەکانیان بۆ سەر ئەم دامەزراوە نەوتییانە توندتر کردووە.

بەڕێز ئاندروز گوتی ئاشوورییەکان شانبەشانی کورد لەگەڵ دەوڵەتی عێراق شەڕ دەکەن و متمانەیەکی تەواو لەنێوان کورد و ئاشوورییەکاندا هەیە و هێزە شەڕڤانەکانیان تێکەڵ بووە. هەر لەم پەیوەندییەدا بەڕێز ئاندروز گوتی دەوڵەتی ئێران دڵنیای کردووەتەوە کە یارمەتی ئاشوورییەکان دەدات لە بەربەرەکانی لەگەڵ دەوڵەتی عێراقدا. ئاندروز هەروەها گوتی لە تاران چاوی بە ئیسرائیلییەکان کەوتووە و ئیسرائیلییەکانیش دڵنیایان کردووەتەوە کە چەک بۆ ئاشوورییەکان دابین دەکەن. بەڕێز ئاندروز لە درێژەی قسەکانیدا گوتی ئیسرائیل چەک بۆ کورد دابین دەکات و لە هەمان کاتیشدا ئێران خۆراک و پێداویستییەکانی دیکەیان بۆ دابین دەکات. بەڕێز ئاندروز ئاماژەی بەوە کرد کە ئێران بەگوێرەی ڕێژەی ناکۆکییەکانی لەگەڵ دەوڵەتی عێراق یارمەتیی کورد دەدات و گوتی مەلا مستەفا لای ئەو گلەیی و گازندەی کردووە کە هەر کاتێک ئێران و عێراق لە یەکدی نزیکتر دەبنەوە ئێران دڵۆپ دڵۆپ یارمەتییان دەدات. هەندێجار (وەک ئێستا) ئێران باش پێداویستییەکانی کورد دابین دەکات.

بەڕێز ئاندروز گوتی ورەی کورد زۆر بەرزە و شێلگیرن درێژە بە شەڕەکەیان لەگەڵ دەوڵەتی عێراق بدەن. ئێران، ئیسرائیل و کورد لەسەر ئەوە هاوڕان کە تەنانەت ئەگەر "مەلا

مســتەفا"ش کۆچی دوایی بکات کورد ئەوەندە یەکێتییان هەیە بتوانن درێژە بە شــەڕەکەیان لەگەڵ دەوڵەتی عێراق بدەن.

بەڕێز ئاندروز ئاماژەی بەوە کرد هێزەکانی جەلال تاڵەبانی کاریگەرییان نەماوە. بەڕێز دەیویس گوتی دوو مـانـگ لەمەوپێش دەنگۆی ئەوەی بیســتووە کە جەلال تـاڵەبـانی لە پێکدادانێکدا لەگەڵ هێزەکانی بارزانی کوژراوە. بەڕێز ئاندروز گوتی وادیارە جەلال تاڵەبانی هێشـتا زیندووە و ئاماژەی بەوە کرد ئەوکاتەی ئەوان دەنگۆی کوژرانی تاڵەبانییان بیسـتووە، تـاڵەبانی و کۆمەڵێک لە لایەنگرەکانی هەوڵیان داوە بـارزانی و ژمارەیەک لە هـاوڕێکانی بخەنە ناو بۆسـەوە، بەڵام سـەرنەکەوتوون و ٦٠ کەس لە لایەنگرانی تاڵەبانی کوژراون، هەم تاڵەبانی و هەم بارزانی لەو هەوڵی کوشتنە ڕزگاریان بووە.

لە وەڵامی پرســیارێکی بەڕێز "دەیویس"دا، بەڕێز ئاندروز گوتی ئێســتا هیچ وتووێژێک لەنێوان بارزانی و حکومەتی عێراقدا لە ئارادا نییە.

بەڕێز ئاندروز ئاماژەی بە ئیمکانی یارمەتیدانی ئەمریکا بە کورد و ئاشــوورییەکان کرد و گوتی دوابەدوای ئـاگربەســتی ١٩٦٤ لەنێوان کورد و حکومەتی عێراق، دەوڵەتی ویلایەتە یەکگرتووەکـان بەرنـامەی TITLE II لە بـاکووری عێراق داڕشــتووە بۆ دابینکردنی پێداویستییەکانی کوردە هەژارەکان، بەڵام ئەم بەرنامەیە بە پچڕانی پەیوەندییەکانی ویلایەتە یەکگرتووەکـان و عێراق کۆتـایی پێهـاتووە و ئیـدی ئێمە نـاتوانین بۆ دابینکردنی پێداویســتییەکانی کەمینەکانی عێراق، کارێکی ئەوتۆ بکەین. بەڕێز دەیویس گوتی ئێمە زۆر خەمی کەمینەکانی عێراق دەخۆین لەوانە کورد، ئاشــوورییەکان، جولەکەکان، کلدانییەکان و ئەوانی دیکە.

بەڕێز ئاندروز گوتی دەبێت لەم پەیوەندییەدا لەگەڵ شــەفیق قەزاز قســە بکات و دواتر لەگەڵ بەڕێز "باس" پەیوەنـدی دەگرێتەوە، بۆئەوەی کاتێک دیاری بکەن بۆ دیدار لەگەڵ یەکدی بۆئەوەی نامەکەی مەلا مستەفا تەسلیم بە وەزارەتی دەرەوە بکرێت. بەڕێز ئاندروز گوتی ئامادەیە لەم پەیوەندییدا هەر یارمەتییەک لە دەســتی دێت بیکات و گوتی هەرکاتێ بەشـداربووان بیانەوێت لەگەڵیان دادەنیشێت. بەڕێز دەیویس سـوپاسـی بەڕێز "ئاندروز"ی کرد و گوتی خۆشحاڵین کە ئەم کەناڵە نوێیەمان بۆ پەیوەندی و هاتووچۆ هەیە.

هاوپێچ: کۆپی نامەکەی مەلا مســتەفا بۆ وەزیری دەرەوەی ئەمریکا بە ژمارەی LS١٠٠ ٥٦T-٥٨ کە بەشی خزمەتگوزارییەکانی زمان لە وەزارەتی دەرەوە لە عەرەبییەوە کردوویەتی بە ئینگلیزی.

دەقی نامەکەی مەلا مستەفا بارزانی بۆ وەزیری دەرەوەی ئەمریکا:

بەڕێز جەنابی "ڤیلیام ڕاجێرز"، وەزیری دەرەوەی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا

سڵاووڕێز

ئێوە لەو ڕاستییە ئاگادارن خەڵکی کوردستانی عێراق زیاتر لە حەوت ساڵ و نیوە بووە بە قوربانی شەڕی ڕەگەزپەرەستانەی دیکتاتۆرەکانی بەغدا کە لە ڕێگەی کودەتایەکی سەربازیی خوێناوییەوە بە دەسەڵات گەیشتوون.

زێدەباری ئەو مەترسییە، ئامانجی ئەم شەڕە لەناوبردنی ئامانجە ڕەواکان و خودی خەڵکی ئێمە (هەم کورد و هەم ئاشووررییەکان)ە، هەروەها بووە بە کارەسات و نەهامەتی بۆ سەرجەم قوربانییەکان و هەموو خەڵکی کوردستان، بەتایبەت ئاشووریی و کوردی لە پەروەردە و پێداویستی تەندروستی بێبەش کردووە و دەیان هەزار کەسیانی لێ ئاوارە کردووە. هەموو ئەمانە بووە بە نەهامەتی بۆ ئێمە، تەنیا لەبەرئەوەی داوای مافە نەتەوەیی و مرۆڤییە ڕەوا و بنەڕەتییەکانی خۆمان دەکەین کە ئێمە (وەک نەتەوەکانی دیکە) دەبێت هەمان بێت. نە یەکجار، بەڵکوو چەندینجار خەڵکی ئێمە دەست بە داوێنی خەڵک و حکومەتی ویلایەتە یەکگرتووەکان بووە بۆئەوەی تا ئەو شوێنەی پێی دەکرێت یارمەتیمان بدات کە لە هەموو بوارەکاندا یارمەتیی خەڵکی گەشەنەکردووی جیهان دەدات.

ئێستا دیسان لە ڕێگەی جەنابتەوە داوا لە خەڵک و دەوڵەتی ویلایەتە یەکگرتووەکان دەکەین یارمەتیمان بدەن و هیوادارین ئیدارەی سەرۆک نیکسۆن ئەمجارە خێرخوازتر بێت سەبارەت بە ئامانجی ئێمە و ئەم داواکارییەی ئێمە لە لایەن ئێوەوە بە هەند وەربگیردرێت و لەگەڵ هاوخەمی و پشتیوانی ئێوە ڕووبەڕوو بێتەوە.

هەر هەنگاوێکی جددی کە ئێوە لەپێناو ئەم ئامانجەدا هەڵیبگرن دەبێتە مایەی سوپاس و پێزانینی بێپایان و پشتیوانی خەڵکی ئێمە لە ئێوە و هەروەها گەورەیی سیاسەتی ویلایەتە یەکگرتووەکان دەسەلمێنێت کە ئامانجی خزمەتکردن بە مرۆڤایەتی و پشتیوانی لە نەتەوە بچووکە بندەست و چەوساوەکانە.

لیژنەیەک پێکهاتوو لە شەفیق قەزاز، مەلیک ئیسماعیل و سام ئەندروز لە لایەن منەوە ڕێگەپێدراون لایەنە جۆراوجۆرەکانی مەسەلەکەمان بەوردی باس بکەن.

هیوادارم ئەم لیژنەیە لە لایەن ئێوەوە بە هەند وەربگیردرێت.

لەگەڵ ئەوپەڕی ڕێزمدا

مستەفا بارزانی

١٩٦٩/٤/٢٢

یادداشتنامەی کۆبوونەوەکان لە وەزارەتی دەرەوەی ئەمریکا

واشنتۆن

١٣ی حوزەیرانی ١٩٦٩

نهێنی

بابەت: ناوەڕۆکی دانیشتنی وەزارەتی دەرەوەی ئەمریکا لەگەڵ نوێنەری مەلا مستەفا بارزانی

بەشداربووان:

بەڕێز ویلیام یۆنان، سەرۆکی فدراسیۆنی ئاشووری- ئەمریکایی.

بەڕێز سام ئەندروز، سکرتێری فدراسۆنی ئاشووری- ئەمریکایی.

بەڕێز زیا مەلیک ئیسماعیل، نوێنەری ئاشوورییەکان لە سوریا.

دکتۆر پیرلی، نوێنەری یاسایی فدراسیۆنی ئاشووری- ئەمریکایی.

بەڕێز شەفیق قەزاز، نوێنەری شۆڕشی کورد لە ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا.

بەڕێز تالکۆت سیلی، لە لایەن ARN/ NEA[١]ەوە.

بەڕێز برایان پ باس، لە لایەن ARN/ NEAەوە.

لە سەرەتای کۆبوونەوەکەدا بەڕێز قەزاز گوتی ئامانجی سەرەکی دیدارەکەی ئەوە بوو کە نامەکەی مەلا مستەفا بارزانی تەسلیم بە وەزیری دەرەوە، ویلیام ڕاجێرز بکات.

- لەم نامەیەدا داوا لە حکومەتی ویلایەتە یەکگرتووەکان کراوە یارمەتی خەباتی کورد و ئاشوورییەکان دژی حکومەتی عێراق بدات. بەڕێز سیلی نامەکەی وەرگرت و ناوبراوی دڵنیا کردەوە کە نامەکە دەگەیەنێتە دەستی وەزیری دەرەوە.

- بەڕێز ئاندروز و بەڕێز ئیسماعیل هەمان قسەو باسەکانی کۆبوونەوەکەی ٢٩ی مانگی گوڵانیان دووپات کردەوە کە بە بەڕێز (دەیویس)یان گەیاندبوو. بەڕێز قەزاز باسی لایەنێکی دیکەی مەسەلەکەی کرد و جەختی لەسەر ئەوە کردەوە کە کورد هەست دەکەن ناچارن کردەوەیەکی یەکلاییکەرەوە دژی دەوڵەتی عێراق ئەنجام بدەن. قەزاز گوتی ئێستا زۆرتر لە

١- ARN/ NEA بە ئۆفیسی کاروباری ڕۆژهەڵاتی نزیک و باشووری ئاسیا و ئۆفیسی کاروباری لوبنان، سووریا، ئوردن و عێراق لە وەزارەتی دەرەوی ئەمریکا دەوترێت. "وەرگێڕ"

هەرکاتێکی دیکە لە ماوەی ٨ ساڵی ڕابردوودا پێویستە کورد هێرش بکەنە سەر دامەزراوە نەوتییەکانی IPC و بۆڕی نەوت تێکبدەن و ئاماژەی بەوە کرد داهاتی نەوت شتێکی زۆر یەکلاییکەرەوەیە بۆ ئابووری عێراق، ئەگەر ئەم داهاتە بپچڕێت ئابووری وڵات توشی توندترین زەبر دەبێت و خودی دەوڵەتەکەش لاواز دەبێت (لاوازترین حاڵەت لە مێژووی دامەزراندنی دەوڵەتی عێراقدا) و پارەی نامێنێت چەکی پێ بکڕێت و هەوڵە شەڕەنگێزانەکانی زۆر کەم دەبێتەوە.

- قەزاز داوای یارمەتی لە حکومەتی ویلایەتە یەکگرتووەکان کرد، بەڵام ناوبراو زۆر ڕاشکاوانە قسەی نەدەکرد و گوتی کورد پێویستیان بە پارە هەیە بۆ کڕینی چەک و پێداویستییەکانی دیکە. قەزاز ئاماژەی بە کوێرەوەرییەکانی کورد لە باکووری عێراق و بەدخۆراکی لەنێو منداڵان و نەبوونی پێداویستی تەندروستی کرد. قەزاز گوتی ئەگەر پێداویستییە بنەڕەتییەکانی کورد دابین بکرێت دەتوانن خۆیان بەسەر عێراقدا زاڵ بکەن و ئیدی پێویستیان بە یارمەتی نامێنێت. قەزاز گوتیئێستا ٢٥ هەزار کورد چەکدارن.

لە وەڵامی پرسیارێکدا لەبارەی یارمەتیدانی ئێران و ئیسرائیل، قەزاز یارمەتیدانی ئەم دوو سەرچاوەیەی پشتڕاست کردەوە و گوتی ئەم یارمەتییە وەکوو پێویست نییە. دوای تۆزی قسەوباس کاتێک کە ڕوون بوویەوە حکومەتی ویلایەتە یەکگرتووەکان نایەوێت یارمەتیی کورد بدات بەڕێز قەزاز گوتی"ئەگەر کورد لە بەدەستهێنانی ئۆتۆنۆمییەکی سنووردار یا سەربەخۆییدا سەر بکەون ئەوەیان قەد لەبیر ناچێت چ لایەنگەلێک لە ڕۆژی تەنگانەدا لە یارمەتیدانیان درێغی کردووە".

-بەڕێز سیلی زۆر ڕاشکاوانە گوتی حکومەتی ویلایەتە یەکگرتووەکان نایەوێت بکەوێتە ناو ئەم جۆرە ئۆپەراسیۆنە نهێنییانە و بەڕێز یۆنان وەک نموونە ئاماژەی بە چوونی هێزە سەربازییە دەریاوانییەکانی ئەمریکای ساڵی ١٩٥٨ی بۆ لوبنان کرد. بەڕێز سیلی گوتی ئێستا هەلومەرجەکە گۆڕاوە و هەڵوێست و بیروڕای گشتیی ئەمریکاش لەبارەی مەسەلەی کردەوە بێسەروبەرەکانی دەرەوە بەتەواوی جیاوازە. وادیار بوو بەڕێز قەزاز زۆر بەڕوونی تێگەیشت کە یارمەتی نهێنی لە لایەن ویلایەتە یەکگرتووەکان بۆ کورد لە ئارادا نییە.

- بەڕێز سیلی لەبارەی یارمەتی ڕێکخراوە نێودەوڵەتییەکان بۆ کوردە هەژارەکان پرسیاری لە قەزاز کرد. بەڕێز قەزاز گوتی JCRC لە ڕێگەی ڕێکخراوی مانگی سووری ئێرانییەوە هەندێ یارمەتیی کوردی داوە، بەڵام ڕێکخراوی خاچی سووری ئەمریکی هیچ یارمەتییەکی بۆ کورد نەداوە و هەست دەکات دەرگای یارمەتیی ئەم ڕێکخراوەیە بەتەواوی بە ڕووی کورد داخراوە.

لەبارەی کێشـــەی کورد لە ڕوانگەی مرۆڤدۆســـتانەوە، بەڕێز قەزاز گوتی کورد دەســـت بە داوێنی UTHANT بوونە بۆئەوەی کێشەکەیان لە کۆمیسیۆنی مافی مرۆڤ بخاتەڕوو، بەڵام وادیارە هیچ ئاکامێکی نەبووە.

- بەڕێز سیلی پرسیاری لە بەڕێز قەزاز کرد کورد بە نیازن چی لەو یارمەتییە بکەن کە داوای دەکەن؟ بەڕێز قەزاز گوتی کورد دەیانەوێت ڕژێمی ئێســـتای عێراق بڕووخێت و دەوڵەتێک جێگەی بگرێتەوە کە زۆرتر هاوکاری کورد بکات. ناوبراو ڕوونی نەکردەوە چۆن دەکرێت ئەم ئامانجە جێبەجێ بێت. بە هەرحاڵ قەزاز پێداگری لەسەر ئەوە کرد کە کورد هەرگیز هاوکاری لەگەڵ دەوڵەتێکی عێراقی نـاکەن کە مـافەکـانی کورد بە فەرمی قەبووڵ نەکـات و گوتی هەرچەنـدە کورد خوازیاری ســـەربەخۆیی نین (بەڵکوو داوای ئۆتۆنۆمییەکی ســـنووردار و ســـەروەری کولتووری دەکەن)، بەڵام ناتوانێت گەرەنتی جۆری داواکارییەکانیان لە ٥ یا ١٠ ســـاڵی داهاتوودا بکات. بە واتەیەکی دیکە کورد بەتەواوی بێزار بوونە و هیچ متمانەکیان بە عەرەبەکانی عێراق نەماوە و نایانەوێت لەگەڵیان بسازن.

- بەشداربووە ئاشوورییەکان گوتیان ئاشوورییەکانی ناوچە کوردنشینەکان چوونەتە پاڵ کورد لە خەبات دژی عێراق و شـانبەشـانی کورد شـەڕ دەکەن و یەکێ لە پاسـەوانەکانی ئیدریس بارزانی (کە کوڕی مەلا مســـتەفایە، یەکێ لە فەرماندەکانی هێزەکانی کوردە) ئاشـــوورییە. بەڕێز سیلی ئاماژەی بەوە کرد بەشداری ئاشوورییەکان لە شۆڕشی کورد کۆمەڵێک مەترسی بۆ کۆمەڵگەی ئاشووریی بەگشتی لە عێراق بەدواوە دەبێت.

- بەڕێز ســـیلی، بەڕێز قەزازی دڵنیا کردەوە کە ویلایەتە یەکگرتووەکان خەمخۆری ئێش و کوێرەوەرییەکـانی کورد و ئـاشـــوورییەکـانە، بەڵام بە هەرحـاڵ پشـــتیوانی لە دەوڵەتیکی سـەربەخۆیی کورد و ئاشـووریی ناکات و ئامادە نییە بە نهێنی یان بە ئاشـکرا پشـتیوانی لەم ئامانجە بکات. بەڕێز سیلی ئەوەشی زیاد کرد ویلایەتە یەکگرتووەکان بەرژەوەندی زۆری لە ناوچەکە هەیە و ناچارە حیساب بۆ ئەم بەرژەوەندییانەش بکات.

-لە کۆتاییدا بەڕێز ســـیلی گوتی بە بیروبۆچوونی ئەو، ئەم دانیشـــتنە ســـوودمەند بووە بۆ ئاڵوگۆڕکردنی بیروڕا و گوتی خۆشحاڵ دەبێت دیسان لە داهاتوودا پێکەوە گفتوگۆ بکەن.

کاتێک بەڕێز قەزاز لە کۆبوونەوەکە دەچووە دەرەوە، دکتۆر پیرلی بەڕێز (باس)ی کێشـــایە سووچێک و پێی گوت لە ڕاستیدا لایەنگری دەوڵەتی سەربەخۆیی کورد نییە، چونکە دەزانێت ئەوکاتە کوردە موسڵمانەکان، مەسیحییەکان سەرکووت دەکەن.

ئاژانسی هەواڵگریی ناوەندیی ئەمریکا (CIA)

واشنتۆن

٩ی ئاداری ١٩٧٠

بەتەواوی نهێنی، هەستیار

DOI ٤-٧ country Iran/ Iraq/ Israel

بابەت: دیداری ئیدریس بارزانی لەگەڵ کاربەدەستانی دەوڵەتی ئیسرائیل

بۆ زانیاری:

دکتۆر "ڕەی ستینیر کلین"، لە وەزارەتی دەرەوە.

"ژەنەڕاڵ بن"، لە ئاژانسی هەواڵگریی وەزارەتی بەرگریی.

"ژەنەڕاڵ مەک کریستیەن"، لە بەشی جێگری فەرماندەیی ستادی سوپای ئەمریکا/ ناوەندیی فەرماندەیی سەربازیی نیشتمانییی.

ئەدمیراڵ "هارلفینگیر"، جێگری سەرۆکی شاڵاوە دەریاییەکانی هێزی دەریاوانی ئەمریکا.

"ئەدمیراڵ گایلێر"، لە ئاژانسی ئاسایشی نەتەوەیی.

"ژەنەڕاڵ تیریانتافلۆ"، لە ناوەندیی فەرماندەیی هێزی ئاسمانی.

١- ئیدریس بارزانی، کوڕی مەلا مستەفا بارزانی ڕابەری کورد، ڕۆژی ٤ی ئاداری ١٩٧٠ لەسەر بانگهێشتی ڕێکخراوی ئاسایش و هەواڵگریی نیشتمانیی ئێران (SAVAK) گەیشتە تاران، بۆئەوەی لەبارەی مەسەلەکانی پەیوەندیدار بە داهاتووی شۆڕشی کورد باس و گفتوگۆ بکات. ڕۆژی ٤ و ٥ی ئادار ئیدریس بارزانی، سامی سنجاری و ئەمیر قاسمی[١] لەگەڵ نوێنەرانی دەوڵەتی ئیسرائیل دیداریان کرد. کاربەدەستانی ئیسرائیل نوێنەرانی کوردیان زۆر هان دا لە باکووری عێراق دەست بە شەڕ لەگەڵ دەوڵەتی بەغدا بکەنەوە و بەڵێنیان پێدان ئیسرائیل چەکی دژە فڕۆکە و تۆپ و هاوەنیان بداتێ.

١- مەبەستی لە سامی سنجاری، سامی عەبدولڕەحمانە. مەبەستی لە ئەمیر قاسمی، شەمسەددین موفتییە کە نوێنەری شۆڕشی ئەیلوول بووە لە تاران. "وەرگێڕ"

ئیدریس بارزانی داوای لە کاربەدەستە ئیسرائیلییەکان کرد ئۆتۆمبێلی نەفەرهەڵگری زرێپۆشی گەورە و بچووک بدەن بە کورد. کاربەدەستە ئیسرائیلییەکانیش ئەو داواکارییەیان قەبووڵ کرد.

لە گفتوگۆکانی ڕۆژی دواتردا ئیسرائیلییەکان بەڵێنیان دا لە ڕێگەی ئێرانەوە تانک و پسپۆڕی بەکارهێنانی تانک بە کورد بدەن، بەڵام گوتیان دەبێت (هێزەکانی) مەلا مستەفا بارزانی هەوڵ بدەن دەستبەسەر لایەنی کەم دوو تانکی هێزەکانی عێراقدا بگرن (بۆئەوەی وا نیشان بدەن کە ئەو تانکانەی ئیسرائیل داویەتی بە کورد، کورد خۆیان لە هێزەکانی عێراقیان سەندووە، وەرگێڕ).

ئیدریس بارزانی گوتی وای پێی باشترە نەفەرەکانی بەکارهێنەری ئەو تانکانە کورد بن و داوای لە کاربەدەستە ئیسرائیلییەکان کرد کورد فێر بکەن چۆن ئەو تانکانە بەکار بهێنێت. ئیسرائیلییەکانیش بە خۆشحاڵییەوە ئەو داواکارییەیان قەبووڵ کرد.

٢- ئیدریس بارزانی ڕۆژی ٦ی ئادار لەگەڵ ژەنەڕاڵ نیعمەتوڵا نەسیری، سەرۆکی SAVAK کۆبۆوە. نەسیری گوتی ئێران دەیەوێت زیاتر یارمەتیی مەلا مستەفا بارزانی بدات و ئاماژەی بەوە کرد کە ئێران نیگەرانی وتووێژەکانی بارزانی لەگەڵ ڕژێمی عێراقە. نەسیری هەروەها گوتی ئێران بەتەواوی پشتگیری لە پلانەکەی ئیسرائیل بۆ دەستپێکردنەوەی شەڕ لە باکووری عێراق دەکات و جەختی لەسەر ئەوە کردەوە کە دەبێت ئیدریس بارزانی بەدیقەت پێشنیارەکانی ئیسرائیل بنووسێت.

ئیدریس بارزانی ڕۆژی ٧ی ئادار دیسان لەگەڵ نەسیری کۆبۆوە، بۆئەوەی زیاتر پێشنیارەکانی ئیسرائیل تاوتوێ بکەن.

٣- مانگی ڕابردوو دەوڵەتی ئیسرائیل و ئێران بایی یەک ملیۆن و دوو سەد هەزار دیناری عێراق (سێ ملیۆن و سێ سەد و شەست هەزار دۆلاری ئەمریکا) یارمەتیی بارزانییان داوە.

لە مەکئارتور، باڵوێزی ئەمریکا لە ئێران بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

١٩ی ئاداری ١٩٧٠

نهێنی

بابەت: نیگەرانی توندی شا لە ڕێککەوتننامەی ١١ی ئادار

ڕۆژی ١٨ی ئادار سەردانی شام کرد. شا هەر لە سەرەتای قسەکانیدا نیگەرانی خۆی سەبارەت بە ڕێککەوتننامەکەی ١١ی ئاداری نێوان کورد و دەوڵەتی عێراق دەربڕی و گوتی ئەو ڕێککەوتننامەیە پێگەی عێراق بەهێزتر دەکات و توانایی عێراق زیاتر دەکات، بۆئەوەی خراپەکاری لە کەنداو بکات. هەروەها شا ئاماژەی بەوە کرد کە ئەو ڕێککەوتننامەیە لە ئەنجامی گوشاری سۆڤیەت لەسەر دەوڵەتی عێراق و هەوڵەکانی شیوعییەکانی عێراق واژوو کراوە. شا جەختی لەسەر ئەوە کردەوە کە شیوعییەکان هەم لە لیژنەی کورد و هەم لە لیژنەی دەوڵەتی عێراقدا بۆ گفتوگۆکانی ڕێککەوتننامەکە بەشداریان کردووە. شا لە کۆتایی قسەکانیدا گوتیهیوادارم ڕێککەوتننامەکە هەڵبووەشێتەوە.

مەک ئارتور

لە وەزارەتی دەرەوەی ئەمریکا بۆ:

باڵوێزخانەی ئەمریکا لە تەلئەڤیڤ

١٤ی نیسانی ١٩٧٠

نهێنی

بابەت: نیگەرانی توندی دەوڵەتی ئیسرائیل لە ڕێککەوتنی ١١ی ئاداری ١٩٧٠

بۆ زانیاری: باڵوێزخانەی ئەمریکا لە عەمان، ئەنقەرە، بەیروت، جدە، کوێت، لەندەن، مۆسکۆ، پاریس، تاران و نووسینگەی پاراستنی بەرژەوەندییەکانی ئەمریکا لە قاهیرە.

١- وەزیری دەرەوەی ئەمریکا ڕۆژی ١٠ی نیسان لەگەڵ دیرگین ڕافائیل، وەزیری دەرەوەی ئیسرائیل گفتوگۆی کرد. وەزیری درەوەی ئیسرائیل بە وەزیری دەرەوەی ئەمریکای گوت: "لە ڕێککەوتنی ١١ی ئاداری کورد و دەوڵەتی عێراقدا، سۆڤیەت ڕۆڵی سەرەکی بینیوە. عێراق بە هیچ شێوەیەک پێی خۆش نەبووە کێشەی کورد چارەسەر بکات، بەڵام سۆڤیەت گوشاری خستووەتە سەر عێراق و پێی گوتووە دەبێت ناوچەی کوردستان کە نزیکە لە سنووری سۆڤیەت ئارام بێت. ئەو کاربەدەستانەی عێراق کە لەگەڵ کورد وتووێژیان کردووە داوایان لە سەرکردایەتی کورد کردووە مەرجەکانی خۆیان بۆ ڕێککەوتن لەگەڵ حکومەتی ناوەندیی باس بکەن، بێ ئەوەی زۆر لەسەری بچن ڕێککەوتنەکەیان واژوو کردووە".

٢- ڕافائیل گوتی بەگوێرەی ئەو زانیارییانەی دەست ئیسرائیل کەوتووە کە بەتەواویش جێگەی متمانەن، سۆڤیەت دەیەوێت لە ڕووی سەربازییەوە زیاتر یارمەتی عێراق بدات و لە بواری نەوتدا زیاتر هاوکاری عێراق بکات، لەوانەشە بەڵێنی ئەوەی بە عێراق دابێت کە پشتیوانی لەڕۆڵی زیاتری عێراق لە کاروباری کەنداوی فارس بکات.

٣- ڕافائیل لە درێژەی قسەکانیدا گوتی سۆڤیەت هەر لە کۆنەوە ویستوویەتی دزە بکاتە ناو کەنداوی فارس، چونکە دەروازەی باشووری ئاسیا و دەریای سوورە، هەروەها دەروازەی ڕۆژئاوای ئەفریقایە. ڕافائیل هەروەها گوتی ئەم گوشارەی سۆڤیەت لەسەر عێراق بۆ ڕێککەوتن لەگەڵ کورد قۆناغی یەکەمی بەرنامەیەکی نوێی سۆڤیەتە بۆئەوەی بەسەر کەنداوی فارسدا زاڵ بێت.

تێبینی: هەرچەندە ئیسرائیلییەکان زانیاریی باشیان لەبارەی کورد هەیە، بەڵام پێمانوایە ئەم قسانەی ڕافائیل لەبارەی ڕۆڵی سۆڤیەت لە ڕێککەوتنی عێراق و کورد زیادەڕۆیی تێدایە. پێشوازی لەبیروبۆچوونەکانتان لەم پەیوەندییەدا دەکەین.

پەراوێزی وەرگێڕ: وەزارەتی دەرەوەی ئەمریکا لە ١٤ی ئاداری ١٩٧٠ پەیامێکی بۆ باڵوێزخانەی ئەمریکا لە تاران ناردووە و ئاماژەی بەوە کردووە:

"ئێمە لەگەڵ ئەوەدا هاوڕاین کە سۆڤیەت پشتیوانی لە ڕێککەوتنی کورد و دەوڵەتی عێراقی کردووە، بەڵام لە ڕاستیدا بەتەواوی ڕوون نییە سۆڤیەت چەندە کاریگەری لەسەر پێکهاتنی ئەو ڕێککەوتننامەیە هەبووە. هەڵوێستی سۆڤیەت سەبارەت کورد هەوراز و نشێوی زۆری بەخۆیەوە بینیوە و بەگشتی لەسەر بنەمای سیاسەتەکانی دیکەی سۆڤیەت لە ناوچەکە بووە. چاوەڕوان دەکرا سەرمایەگوزاری گرنگی سۆڤیەت لەناو دەوڵەتی عێراق بە هۆی ناکۆکییە ناوخۆییەکان نەمێنێت، کەوابوو سۆڤیەت وای بە باشتر زانیوە کورد و دەوڵەتی عێراق ڕێکبکەون. هەرچەندە سۆڤیەت پێیخۆشە پێگە و دەسترۆیشتوویی خۆی لەنێو کورد بەرفراوانتر بکات، بەڵام ئێمە گومانمان هەیە کە لە داهاتوویەکی نزیکدا ئەمە تاکە ئامانجی سۆڤیەت بێت، بەتایبەت ئەوە بە دوور دەزانین سۆڤیەت هەوڵ بدات ناوچەیەکی تایبەتی کورد لەم کاتەدا دروست بکات. دروستکردنی ئەم ناوچەیە کۆمەڵێک پرسیار لەنێو عەرەبەکانی دۆستی سۆڤیەت لەبارەی مەبەست و نیازی ڕاستەقینەی سۆڤیەت دروست دەکات، چونکە عەرەبەکان بە دابڕاندنی هەرێمێکی گرنگ لە وڵاتێکی عەرەبی دەیبینن. جگەلەوەش وادیارە عەرەبەکان نایانەوێت لە ڕێگەی بەرنامەیەک کە لەوانەیە کاردانەوەی توندی ئێران و تورکیای لێ بکەوێتەوە، پەیوەندییە هەستیارەکانی خۆیان لەگەڵ ئێران و تورکیا بخەنە مەترسییەوە".

ئاژانسی هەواڵگریی ناوەندیی (CIA)

واشنتۆن

١٠ی ئابی ١٩٧٠

نهێنی

بابەت: ئەگەری دەستپێکردنەوەی شەڕ لەنێوان مەلا مستەفا بارزانی و دەوڵەتی عێراق

١- پەیوەندییەکانی کورد و دەوڵەتی عێراق ئاڵۆزە. کوردی بارزانی داوای پێکهاتنی بەرەیەکی نیشتمانیی، ئازادی حیزبە سیاسییەکان و جێبەجێکردنی خێرای ڕێککەوتننامەی ١١ی ئاداری ١٩٧٠ دەکەن کە لەنێوان کورد و دەوڵەتی عێراقدا واژوو کراوە. ڕژێمی عێراق بەتوندی دژی دوو داواکارییە سەرەکییەی کورد (پێکهاتنی بەرەیەکی نیشتمانیی، ئازادی حیزبە سیاسییەکان) ڕاوەستاوە. هەرچەند نیازپاکی و ئامادەیی خۆی بۆ جێبەجێکردنی ڕێککەوتننامەکەی ١١ی ئاداری ١٩٧٠ دەربڕیوە، بەڵام بڕیاری داوە بۆ جێبەجێکردنی ئەو ڕێککەوتننامەیە، زۆر بە هێواشی هەنگاو هەڵبگرێت.

٢- پشتیوانی ڕوونی کورد لە پشتگیری ویلیام ڕاجێرز، وەزیری دەرەوەی ئەمریکا لە پێشنیاری ئاشتی (ئیسرائیل- فەلەستین) و قەبووڵکردنی ڕێگەچارەی ئاشتیخوازانە بۆ کێشەی فەلەستین لە لایەن جەمال عەبدولناسری سەرۆک کۆماری مسر، بووە بە یەکێکی دیکە لە هۆکارەکانی گرژبوونی پەیوەندییەکانی کورد و دەوڵەتی عێراق. بەپێچەوانەی دەوڵەتی عێراق کە هێرشی کردووەتە سەر پێشنیارەکانی ئاشتی (نێوان ئیسرائیل- فەلەستین)، ڕۆژنامەی (التاخی)، زمانحاڵی کوردی بارزانی پشتیوانی لەو پێشنیارانە کردووە.

٣- کوردی بارزانی پێشبینی ئەوە دەکەن شەڕەکەیان لەگەڵ دەوڵەتی عێراق دەست پێ بکاتەوە، هەر بۆیە خۆیان بەهێزتر دەکەن و هەوڵی هاوپەیمانی لەگەڵ لایەنەکانی دیکە دەدەن. کورد هەوڵ دەدەن هێزەکانی جەلال تاڵەبانی پەراوێز بخەن، بۆ گەیشتن بەم ئامانجە ئەو کەسانەی سەرکردایەتی بارزانی قەبووڵ دەکەن بەرەو لای خۆیان ڕادەکێشن و هێرش دەکەنە سەر ئەو کەسانەی ڕابەرایەتی بارزانی ڕەتدەکەنەوە. کوردی بارزانی چەند نوێنەرێکیان بۆ لەندەن ناردووە، بۆئەوەی قەناعەت بە ئیبراهیم ئەحمەد و جەلال تاڵەبانی بهێنن بە ڕیزەکانی بارزانی پەیوەست بن.

کورد و بارزانی پەیوەندی کارای نزیکیان لەگەڵ حیزبی شـــیوعیی عێراق (CPI) دروســـت کردووە. حیزبی شـــیوعیی عێراق پشـــتیوانی لە داواکارییەکانی کورد بۆ پێکهاتنی بەرەیەکی نیشـتمانیی، ئازادی حیزبە سیاسییەکان و جێبەجێکردنی خێرای ڕێککەوتننامەی ١١ی ئازاری ١٩٧٠ کردووە. ئەو ڕابەرانەی شـیوعی کە کاربەدەسـتانی عێراق بەشـوێنیانن جارێکی دیکە خۆیان لە ناوچە پارێزراوەکانی ژێر دەسەڵاتی بارزانی حەشارداوە.

لە باڵوێزخانەی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا لە لوبنان بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

واشنتۆن

١٦ی تەمووزی ١٩٧١

نهێنی

بابەت: داواکاری مەلا مستەفا بارزانی بۆ پەیوەندی نهێنی لەگەڵ دەوڵەتی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا

کورتە:

زەید عوسمان کە یەکێ لە دۆستە نزیکەکانی ڕابەری کوردی عێراق، مستەفا بارزانییە، داواکاری بارزانی بۆ گفتوگۆی نهێنی لەنێوان نوێنەرانی گرووپەکەی و نوێنەرانی دەوڵەتی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکای گەیاندووە بە باڵوێزخانەی ویلایەتە یەکگرتووەکان لە بەیروت. بارزانی پێیخۆشە ئیمکانی پشتیوانی ویلایەتە یەکگرتووەکان لە ڕاپەڕینێکی کورد-عەرەب دژی ڕژێمی عێراق تاوتوێ بکرێت.

ئێمە بە "زەید عوسمان"مان گوت سیاسەتی ویلایەتە یەکگرتووەکان ئەوەیە نایەوێت خۆی بخاتە ناو کێشەی ناوخۆیی وڵاتانی دیکە. دوای دوو هەفتەی دیکە زەید عوسمان دەیەوێت لەگەڵ بنەماڵەکەی لە ڕێگەی بەیروتەوە لە لەندەن بگەڕێتەوە عێراق و لەوانەیە سەردانی باڵوێزخانە بکات بۆئەوەی بزانێت ئایا هەڵوێستی ویلایەتە یەکگرتووەکان ئاڵوگۆڕی بەسەردا هاتووە یان نا.

پەیامەکەی مستەفا بارزانی:

زەید عوسمان کە کوردێکی هاوڕێی بارزانییە لە ٨ی تەمووز سەردانی باڵوێزخانەی کرد بۆئەوەی پەیامی مستەفا بارزانی بگەیەنێتە دەستی دەوڵەتی ویلایەتە یەکگرتووەکان. زەید عوسمان سەرەتا گوتی داواکاری بارزانی ئەوەیە لەگەڵ ویلایەتە یەکگرتووەکان هاوکاری بکات و پێیخۆشە دەوڵەتی ویلایەتە یەکگرتووەکان درک بەوە بکات کە ئامانجی دادپەروەرانەی کورد بەدی نایێت، مەگەر ئەوکاتەی ڕژێمێکی دیموکرات لە عێراق بە دەسەڵات بگات و ڕێز لە عەرەب و کورد بگرێت و پرەنسیپەکانی کۆمەڵگەی کورد لەسەر بنەمای مافی "ئۆتۆنۆمی نەتەوەیی" بپارێزێت.

زەید عوسمان گوتی بارزانی دەیەوێت دەوڵەتی ئەمریکا ئەوە بزانێت کە کورد داواکاریی ڕژێمی بەعسی ڕەتکردووەتەوە بۆئەوەی دژی ئێران کار بکات، و هەروەها هەرگیز کوردی تورکیایان دژی دەوڵەتی تورکیا هان نەداوە، واتە لە کاروباری تورکیا دەستێوەردانیان نەکردووە.

لە ڕوانگەی بارزانییەوە ڕژێمی بەعس خراپ لەگەڵ خەڵکی عێراق هەڵسوکەوت دەکات. کوردی لایەنگری بارزانی لەم ڕژێمە بێزارن و متمانەیان پێی نییە. هەرچەندە بارودۆخ ناچاری کردوون ڕێککەوتنێک لەگەڵ دەوڵەتی عێراق مۆر بکەن، بەڵام هەرگیز چاوەڕوانی ئەوە ناکەن بەعسییەکان ڕێز لەم ڕێککەوتنە بگرن. ئێستا کورد ئامادەن دژی دەوڵەت ڕاپەڕن، ئەگەر پێویست بکات لە ڕاپەڕینێکی گشتی لەگەڵ عەرەبەکانی نەیاری ڕژێم بەشداری دەکەن و بۆ ئەم مەبەستە پێشتر پەیوەندییان لەگەڵ عەرەبەکان گرتووە. ئەو حکومەتەی لە ئەنجامی ئەم ڕاپەڕینە دێتە سەر دەسەڵات دەبێت بە لایەنگری ویلایەتە یەکگرتووەکان. بارزانی دەیەوێت دەوڵەتی ویلایەتە یەکگرتووەکان بە پەرۆشەوە سەیری بارودۆخی عێراق بکات. بارزانی ئامادەیە لە هەموو مەسەلە سیاسییەکاندا لەگەڵ دەوڵەتی ویلایەتە یەکگرتووەکان ڕاوێژ بکات و کەسایەتییە نەیارەکانی ئەمریکا لە ناوچەی ژێر کۆنترۆڵی خۆی دەربکات.

لە ئەنجامدا زەید عوسمان گوتی ئەگەر دەوڵەتی ویلایەتە یەکگرتووەکان بیەوێت دەربارەی ئەم خاڵانە گفتوگۆ بکات، بارزانی بەشانازییەوە پێشوازی لە نوێنەرانی فەرمی ویلایەتە یەکگرتووەکان لە بارەگای سەرکردایەتیی خۆی لە کوردستان دەکات، یان ئیدریسی کوڕی و زەید عوسمان دەنێرێت بۆ واشنتۆن بۆ دانیشتن لەگەڵ کاربەدەستانی ویلایەتە یەکگرتووەکان.

لە وەڵامی هەندێ پرسیاردا، زەید عوسمان پەیوەند بە پێشنیارەکەی بارزانی گوتی بارزانی کۆنترۆڵی تەواوی کەرتی ناوچە شاخاوییەکانی لە سنووری ئێران تا ڕۆژئاوای ڕواندوز بەدەستەوەیە. هەرچەندە شارە سەرەکییەکانی کوردستان بە دەستی حکومەتەوەیە، بەڵام بەتوندی لە لایەن هێزەکانی بارزانی لە شاخەکاندا گەمارۆ دراون.

بەگوێرەی مەرجەکانی ڕێککەوتننامەی ئاداری ١٩٧٠ کورد ئەنجوومەنی شۆڕش و لیژنەی کارگێڕیان هەڵوەشاندووەتەوە. بە هەرحاڵ دەزگای ئیداری کە بۆ بەڕێوەبردنی ناوچەکەیان پێویستە هیشتا هەر لە کاردایە. بارزانی هەر دوومانگ ٥ دینار دەدات بە پێشمەرگەکانی، بۆ دابینکردنی خەرجی ئیدارەکردنی هێزەکانی و حکومەتەکەی پێویستی بە یارمەتیی ماددیی

هەیە. حکومەتی ویلایەتە یەکگرتووەکان دەتوانێت ئەم یارمەتییە بە شێوەی ناڕاستەوخۆ لە ڕێگەی عەرەبستانی سعوودی، ئوردن یا ئێرانەوە دابین بکات، لە ڕابردوودا بارزانی کۆمەڵێک یارمەتی لە ئێران وەرگرتووە.

زەید عوسمان بە ڕووگرژییەوە گوتی ئێران پێشتر بەشداری زۆری کردووە لە هەموو پیلانەکانی عەرەبەکان دژ بە ڕژێمی بەغدا، سەرنەکەوتنی ئەم پیلانە بووەتە هۆی لە سێدارەدانی نزیکەی ٥٠ کەس لە پیلانگێڕان لە ١٩٧٠. زەید عوسمان وا هەستی دەکرد کە بۆ ئێران فەرقی نییە ئەنجامەکە چی بێ.

بە هەرحاڵ بارزانی دەیەوێت پەیوەندی نهێنی لەگەڵ دەوڵەتی ویلایەتە یەکگرتووەکان دابمەزرێنێت و پێشنیارەکانی ویلایەتە یەکگرتووەکان وەربگرێت، لەبارەی ئەوەی چۆن شۆڕشەکەی دژی ڕژێمی عێراق پێشبخات. لەوانەیە بکرێت نوێنەرێکی ئەمریکا لە بارەگای سەرکردایەتیی بارزانی (کە کۆخێکی لە قوڕ دروستکراوە) لە حاجی ئۆمەران دیدار بکات کە ٣ کیلۆمەتر لە سنووری ئێران دوورە و کاتژمێرێک و نیو تا دوو کاتژمێر بە ئۆتۆمبێل لە شاری ڕەزاییە لە ئێران دوورە (لە تارانەوە دەتوانی بە فڕۆکە بچێتە ڕەزاییە). ڕوونە دەوڵەتی ئێران ئاگاداری دیدارێکی وا دەبێت، بەڵام نابێت دەوڵەتی عێراق پێی بزانێت. ئەگەر حکومەتی ویلایەتە یەکگرتووەکان بڕیار بدات پێشوازی لە نوێنەرانی بارزانی لە واشنتۆن بکات، ئەم لیژنەیە ئیدریس بارزانی سەرۆکایەتیی دەکات کە تەمەنی ٢٧ ساڵە و لەنێو ٦ کوڕەکەی بارزانیدا بە تواناترین کەسە. ئیدریس نازانێت زۆر بە ئینگلیزی قسە بکات، بەڵام زەید عوسمان لەگەڵی دێت.

پلانەکانی ڕاپەڕین:

زەید عوسمان ئەو ڕوانگەیەی دەربڕی کە بە هۆی ئەوەی بەعس زۆر توند کۆنترۆڵی بارودۆخەکە دەکات زەحمەتە کودەتا دژی ئەم ڕژێمە لە پایتەختی عێراق سەر بکەوێت. سوپای عێراق بەگشتی لە بارودۆخەکە ڕازی نییە، بەڵام هیچ کەس ناوێرێت دژی ڕژێم کار بکات. لە ئەنجامدا تەنیا هیوا بە ڕاپەڕین هەیە، کە ئەویش دەبێ لەو ناوچەیە دەست پێ بکات کە لە کۆنترۆڵی کورددایە لە باکوور.

بارزانی هیوادارە قەناعەت بە دەوڵەتی ویلایەتە یەکگرتووەکان بهێنێت پشتیوانی لە ڕاپەڕینێکی وا بکات. تەمەنی بارزانی ئێستا ٦٨ ساڵە و بە وتەی عوسمان ئەگەر بارزانی پێش لە ئازادی عێراق کۆچی دوایی بکات ئەو مەترسییە گەورەیەی دێتە ئاراوە کە بزووتنەوەی

ئازادیخوازی کورد بکەوێتە دەستی کەسایەتییە توندڕەوەکان و کۆمەڵگەی گەورەتری کورد لە تورکیاش بکەوێتە ژێر کاریگەری ئەم توندڕەوییە.

زەید عوسمان بۆ بەدەستهێنانی یارمەتیی ئەمریکا بۆ شۆڕش، ئێستا چالاکانە هەوڵ دەدات و کەسایەتییەکە لە لایەن بارزانییەوە ئەو دەسەڵاتەی پێ دراوە بچێتە هەموو شوێنێک، بۆ نموونە واشنتۆن یا نەتەوە یەکگرتووەکان. ئێران بەڵێنی بە کورد داوە ئەگەر شەڕ دەست پێ بکاتەوە یارمەتییان بدات. زەید عوسمان چەند مانگ پێش لەگەڵ مەلیک فەیسەڵ دیداری کردووە و فەیسەڵ پێشوازییەکی دۆستانەی لێ کردووە و پشتیوانی لە پرەنسیپی ڕاپەڕین لە عێراق کردووە، بەڵام پێش ئەوەی وەڵامی عوسمان بداتەوە داوای زانیاری زۆرتری لەم پەیوەندییەدا کردووە.

زەید عوسمان گوتی دوای ماوەیەکی کورت لە بەیروت دەچێت بۆ لەندەن بۆئەوەی سەردانی بنەماڵەکەی بکات کە بە فڕۆکە لە بەغدا چوونەتە لەندەن. زەید عوسمان دەیەوێت لە کۆتایی مانگی تەمووز بگەڕێتەوە بەیروت و لەوانەیە سەردانی باڵوێزخانە بکات بۆئەوەی بزانێت ئایا هەڵوێستی ویلایەتە یەکگرتووەکان هیچ بەرەوپێشچوونێکی بەخۆوە بینیوە یان نا. هەروەها لەوانەیە سەردانی مەلیک فەیسەڵ و مەلیک حوسێن بکات.

ژیاننامەی زەید عوسمان:

زەید عوسمان تەمەنی نزیکەی ٤٧ ساڵە، پێش لە شۆڕشی کورد لە زانکۆی قاهیرە خوێندوویەتی و دوای ئەوە کاری یاسایی کردووە لە بەغدا. لە ساڵی ١٩٦٦ بەشداری کردووە لە ئامادەکردنی ڕەشنووسی ڕێککەوتننامەی کورد و حکومەتی عێراق لە سەردەمی سەرۆک وەزیران بەزاز. زەید عوسمان دەڵێت بە هۆی چالاکی سیاسیی پێنج جار لە بەغدا خراوەتە بەندیخانە. ڕووخانی حکومەتەکەی بەزاز و درزی دواتری نێوان بارزانی و حکومەتی عێراق لە ١٩٦٨ ناچاری کردووە رابکات و ماڵوحاڵی لە بەغداد بەجێبێڵێت. لەو کاتەوە عوسمان لە بارەگای سەرکردایەتیی بارزانی دەژی و زۆربەی جاران وەک لیژنە دەچێتە دەرەوەی عێراق.

زەید عوسمان دوای ڕێککەوتننامەی ئاداری ١٩٧٠ی نێوان بارزانی و حکومەتی عێراق تا ئێستا نەچووەتە لای بنەماڵەکەی لە بەغدا، چونکە متمانەی بە ڕژێمی بەعس نییە. زەید عوسمان هەرچەندە زۆر شارەزای زمانی ئینگلیزییەوە و بە ڕاستی بەسەر ئەم زمانەدا زاڵە، بەڵام مرۆڤێکی بە شەرم و حەیایە و لە قسەکردندا بەتەواوی مرۆڤ بە قەناعەت دەگەیەنێت، زەید عوسمان لایەنگری شێوە ژیانێکی دیموکراتانەیە وەک ئەوەی لە ئەمریکادا هەیە.

هەڵوێستی ویلایەتە یەکگرتووەکان:

کاربەدەستی باڵوێزخانە سوپاسی زەید عوسمانی کرد بۆ شیکردنەوەی بارودۆخی عێراق و جەختی لەسەر ئەوە کردەوە ویلایەتە یەکگرتووەکان سیاسەتی دەستێوەرنەدان لە کاروباری ناوخۆیی وڵاتانی دیکە پەیڕەو دەکات، کەوابوو پێی وانییە حکومەتی ویلایەتە یەکگرتووەکان بتوانێت هیچ کارێک لەم بارودۆخەدا ئەنجام بدات.

بوفووم

پەراوێزی وەرگێڕ:

زەید ئەحمەد عوسمان، کەسایەتییەکی سیاسیی و ڕۆشنبیریی شاری هەولێر بووە، لە ساڵی ١٩٢٤ لە هەولێر لەدایک بووە، لە ١٧ی ئەیلوولی ١٩٧٨ کۆچی دوایی کردووە و لە گۆڕستانی بنەماڵەکەی لە باداوە نێژراوە. زەید ئەحمەد عوسمان لە ساڵی ١٩٥٨ وەک نوێنەری هەولێر هەڵبژێردراوە، دوای کودەتای ١٩٦٨ چووەتە ناو شۆڕشی ئەیلوول، جێگەی متمانەی سەرکردایەتی شۆڕش بووە و بەشداری لەو شاندانە کردووە کە لەگەڵ حکوومەت وتووێژیان کردووە. زەید ئەحمەد عوسمان ئەوەندە مرۆڤێکی تێگەیشتوو و چالاک بووە، تەنانەت باڵوێزخانەی ئەمریکاش ستایشی کەسایەتیی بەرزی کردووە. بەداخەوە ئێمەی کورد دەوڵەتی خۆمان نەبووە ئەگەرنا کەسی لێهاتوو و شارەزای زۆرمان بووە بۆ بەڕێوەبردنی ئەو دەوڵەتە. زەید عوسمان بەراورد بکەن بە سادقی خەرازی، نوێنەری کۆماری ئیسلامی ئێران لە نەتەوە یەکگرتووەکان لە سەردەمی دەسەڵاتداری محمد خاتەمیدا، کە یەک وشە زمانی ئینگلیزی نەزانیوە و هیچ شارەزای کاری دیپلۆماسی نەبووە، ئەو پۆستەی وەرگرتووە بە هۆی ئەوەی برای وەزیری دەرەوەی ئێران بووە.

لە باڵوێزخانەی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا لە بەیرووت بۆ:

وەزارەتی دەرەوە، واشنتۆن دیسی، ٥٣٨٤

٣ی تشرینی دووەمی ١٩٧١

نهێنی

بابەت: ناوەڕۆکی دانیشتن لەگەڵ سکرتێری گشتیی پارتی دیموکراتی کوردستان

بۆ زانیاری: باڵوێزخانەی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا لە تاران

ئاماژە بە، تێلیگرامی ٩٦١٢ی باڵوێزخانەی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا لە بەیروت.

١- ڕۆژی ٢ی تشرینی دووەم، کاربەدەستێکی باڵوێزخانە و حەبیب محەمەد کەریم پێکەوە دیداریان کرد. لەو دیدارەدا وەک ئەوەی پێشبینی دەکرا، حەبیب محەمەد کەریم داواکاری بارزانی بۆ پشتگیری ئەمریکا دژی ڕژێمی عێراق خستەڕوو. حەبیب محەمەد کەریم پێشبینی ئەوەی دەکرد لە بەهاری ١٩٧٢دا ڕاپەڕینێکی گشتیی بەرفراوان لە لایەن کورد و لایەنەکانی دیکەی دژ بە بەعس لە عێراق ڕوو دەدات.

کاربەدەستەکەی باڵوێزخانە سیاسەتی ئەمریکای جارێکی دیکە بۆ حەبیب محەمەد کەریم باس کرد و ڕوونی کردەوە ئەمریکا نە تەنیا سەبارەت بە کێشەی کورد، بەڵکوو سەبارەت بە عێراق بەگشتی سیاسەتی دەستێوەرنەدان پەیڕەو دەکات. حەبیب محەمەد کەریم ئەو هەڵوێستەی بە ڕوویەکی خۆشەوە قەبووڵ کرد و تەنیا ئەوەی گوت هیوادارە ڕەوتی ڕووداوەکانی داهاتوو لە عێراق، ئەمریکا هان بدات بە سیاسەتی خۆیدا بچێتەوە.

٢- لەبارەی هەمان بابەت حەبیب محەمەد کەریم بانگەشەی ئەوەی کرد ئەمریکا هەرگیز وەڵامێکی ڕوونی بەو داواکارییەکەی بارزانی بۆ دانیشتنی تاکەکەسی لەگەڵ نوێنەری ئەمریکا نەداوەتەوە کە پێشتر تەسلیم بە کاربەدەستانی ئەمریکا لە تاران و بەیروت کراوە. کاربەدەستەکەی باڵوێزخانە لە وەڵامدا گوتی سیاسەتی ئەمریکا لەو پەیوەندییەدا پێشتر بە نوێنەرانی کورد ڕاگەیەندراوە و جەختی لەسەر ئەوە کردەوە دیداری نوێنەری ئەمریکا لەگەڵ بارزانی خزمەت بە هیچ ئامانجێک ناکات، بەپێچەوانەوە لەوانەیە هیوای هەڵە لەنێو کورد دروست بکات و ببێتە هۆی بە هەڵەتێگەیشتن لە داهاتوودا.

حەبیب محەمەد کەریم داوای کرد وەزارەتی دەرەوە ئەو بۆچوونەی باڵوێزخانە پشتڕاست بکاتەوە بۆئەوەی کورد وەڵامێکی ڕوون وەربگرن.

بوفووم

لە لایەن بەرپرسی بەشی ڕۆژهەڵاتی نزیک و باشووری ئاسیا لە ئاژانسی هەواڵگریی ناوەندیی (بەڕێز والیر) بۆ:

یاریدەری وەزیری دەرەوە بۆ کاروباری ڕۆژهەڵاتی نزیک و باشووری ئاسیا (بەڕێز سیسکۆ)

واشنتۆن

٩ی ئاداری ١٩٧٢

نهێنی، هەستیار

بابەت: هەوڵی ڕابەری کورد، بارزانی بۆ نزیکبوونەوە لە ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا لە ڕێگەی دەزگای هەواڵگریی ئێرانەوە

بۆ زانیاری: بەڕێوەبەری بەشی هەواڵگریی و لێکۆڵینەوە (بەڕێز کلین)

١- لە سەرەتای ئاداری ١٩٧٢، سەرچاوەیەکی باوەڕپێکراوی ئاژانسی هەواڵگریی ئەمریکا ڕاپۆرتی دا کە مەلا مستەفا بارزانی، ڕابەری کوردی عێراق لەژێر گوشارێکی بەرچاوی یەکێتیی سۆڤیەتدایە بۆئەوەی لە ڕژێمی بەعسی عێراق نزیک بێتەوە. یەکێتیی سۆڤیەت هاوکات لەگەڵ ئەم هەوڵە، گوشاریش دەخاتە سەر حیزبی بەعسی عێراق و حیزبی شیوعیی عێراق، بۆئەوەی ناکۆکییەکانیان چارەسەر بکەن و لەپێناو پێکهێنانی دەوڵەتی بەرەی نیشتمانیی پێکەوە کار بکەن. لە ئەنجامی ئەم گوشارەی سۆڤیەتدا بارزانی لەو باوەڕەدایە هەم بزووتنەوەی کوردی عێراق و هەم نەتەوەی عێراق لە مەترسیدان، چونکە بارزانی ناچار دەبێت ملکەچی ئەم گوشارانە بێت، ئەگەر لە دەرەوەی عێراق یارمەتی وەرنەگرێت.

لە ئەنجامدا بارزانی جارێکی دیکە دەیەوێت نوێنەرەکانی خۆی ڕەوانەی ئەمریکا بکات بۆئەوەی قەناعەت بە دەوڵەتی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا بهێنێت و ئامادەکاری سەفەری بارزانی بۆ ئەمریکا بکات، بۆئەوەی خودی بارزانی کێشەکەی لەگەڵ دەوڵەتی ئەمریکا باس بکات. بارزانی گوتویەتی تا هەڵوێستی ئەمریکا لەبارەی ئامانجی کورد هەڵنەسەنگێنێتەوە، هیچ چەشنە ڕێککەوتننامەیەک لەگەڵ حیزبی بەعسی عێراق واژوو ناکات. دوایین دانیشتنی نێوان دەوڵەتی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا و نوێنەرانی بارزانی لە سەرەتای تشرینی دووەمی ١٩٧١ لە بەیروت ئەنجام درا کە زانیارییەکانی ئەو دانیشتنە لە تێلیگرامی نهێنی ٩٦٨٩، ڕێکەوتی ٣ی تشرینی دووەمی ١٩٧١ لە لایەن باڵوێزخانەی ئەمریکا لە بەیروت بۆ وەزارەتی دەرەوە ڕاپۆرت دراوە.

٢- لە ٦ی ئاداری ١٩٧٢ کاربەدەستێکی پایەبەرزی ڕێکخراوی هەواڵگریی و ئاسایشی ئێران (ساڤاک) لەگەڵ (ڕەش کراوەتەوە) پەیوەندی گرت و گوتی ساڤاک لەو باوەڕەدایە عێراق ڕۆژبەڕۆژ زیاتر دەکەوێتە ژێر کاریگەری سۆڤیەت. کاربەدەستە فەرمییەکەی ساڤاک ئاماژەی بە گوشارەکانی سۆڤیەت لەسەر بارزانی و ناوەڕۆکی پەیماننامەکەی عێراق-سۆڤیەت کرد و گوتی ئەم هۆکارانە ڕێگە بۆ دەستڕۆیشتوویی زیاتری سۆڤیەت لە عێراق خۆش دەکات و لە ئەنجامدا کێشە بۆ ئێران و کەنداوی فارس دروست دەکات.

کاربەدەستەکەی ساڤاک دەیویست بزانێت دوایین هەڵوێستی ئەمریکا سەبارەت بە مەسەلەی هەوڵدان بۆ ڕووخاندنی دەوڵەتی بەعسی عێراق چییە. کاربەدەستە فەرمییەکەی ساڤاک هەروەها پێی خۆش بوو بزانێت ئایا ئەمریکا خۆی ئامادە دەکات بۆئەوەی بەشێوەی ماددیی و سەربازیی پشتیوانی لە هەوڵدان بۆ ڕووخاندنی دەوڵەتی بەعسی عێراق بکات و یارمەتی کۆکردنەوەی کەسایەتییە عێراقییەکانی دانیشتووی تاراوگە دەدات بۆئەوەی دەوڵەتێکی جیاواز کە سەرەتا لەژێر پاراستنی بارزانیدا بێت پێکبهێنن؟ نوێنەری ئەمریکا وەڵامی دایەوە کە پرسیارەکانی ساڤاک دەخاتە بەر دەستی کاربەدەستانی ئەمریکا.

بەرپرسی بەشی ڕۆژهەڵاتی نزیک و باشووری ئاسیا

جان واڵێر

لە لایەن هارۆڵد سەندێرز لە ستافی ئەنجوومەنی ئاسایشی نیشتمانیی بۆ:

جێگری یاریدەری سەرۆک کۆمار بۆ کاروباری ئاسایشی نیشتمانیی (ژەنەڕاڵ هەیگ)

واشنتۆن

٢٠ی ئاداری ١٩٧٢

نهێنی

بابەت: پەیوەندییەکانی سۆڤیەت و ژەنەڕاڵ بارزانی

دوابەدوای سەردانەکەی سەدام تکریتی بۆ مۆسکۆ لە شوباتی ١٩٧٢، دەوڵەتی بەعسی عێراق خۆی لە سەرکردایەتی کورد نزیک کردووەتەوە و داوای لێ کردووە "پەیمانی نیشتمانیی" واژوو بکات. چەند ڕۆژ دواتر لە ٢٨ی شوبات لیژنەیەکی سۆڤیەت کە لە چوار کەس پێکهاتووە سەردانی بارەگای مەلا مستەفا بارزانی کردووە. سەردانی ئەو لیژنەیە شتێکی نائاسایی و لەناکاو و گرنگ بووە. لیژنەکەی سۆڤیەت لەم کەسانە پێکهاتبوو:

١- ڕۆمانیتسۆڤ، لە نووسینگەی نێودەوڵەتیی حیزبی کۆمۆنیستی یەکێتیی سۆڤیەت.

٢- فیدۆرۆڤ، کە وەک یاریدەری ڕۆمانیتسۆڤ هاتبوو. کەسێکی دیکە بە هەمان ناو لە باڵوێزخانەی سۆڤیەت لە بەغدا کار دەکات کە لەوانەیە هەر ئەو کەسە بێت.

٣- ئازەرۆڤ، سکرتێری یەکەمی باڵوێزخانەی سۆڤیەت لە بەغدا.

٤- خایجیۆڤ، (ناسنامەی دیار نییە).

لیژنەی سۆڤیەت ئەم پێشنیارانەی خستووەتە بەردەم بارزانی:

١- کورد دەبێت "پەیمانی نیشتمانیی" واژوو بکەن و پەیوەست بن بە بەرەی گشتی لەبن سەرکردایەتی حیزبی بەعسدا. شیوعییەکانیش پەیوەست بەو پەیمانە دەبن.

٢- سۆڤیەت لەگەڵ کورد پەیوەندی دەگرێت و لیژنەیەکی سۆڤیەت لە بارەگای بارزانی دادەمەزرێت، بۆئەوەی پەیوەندییەکانی بارزانی و سۆڤیەت بەردەوام بێت و بارزانی بپارێزێت.

٣- بانگهێشتی بارزانی کراوە سەردانی یەکێتیی سۆڤیەت بکات و دڵنیا کراوەتەوە کە بە سەلامەتی دێت و دەگەڕێتەوە.

٤- بەڵێن بە بارزانی دراوە ئەگەر ئەم پێشـــنیارانە قەبووڵ بکات ســـۆڤیەت پشـــتیوانی لێ دەکات.

وادیارە ئەم جموجۆڵەی ســـۆڤیەت-عێراق لەڕووی ژیۆپلۆتیکییەوە زۆر گرنگە. لەوانەیە ئامانجی ئەم جموجۆڵە ئەوە بێت کە دەستی هێزەکانی عێراق بۆ چالاکی سیاسیی-سەربازیی لە کەنداوی فارس ئاوەڵا بکرێت، هەروەها دژی بەرژەوەندی نەوت لە ناوچەکە بەکار ببردرێت.

لە لایەن هارۆڵد سەندێرز لە ستافی ئەنجوومەنی ئاسایشی نیشتمانیی بۆ:

جێگری یاریدەری سەرۆک کۆمار بۆ کاروباری ئاسایشی نیشتمانیی (ژەنەڕاڵ هەیگ)

واشنتۆن

٢٧ی ئاداری ١٩٧٢

نهێنی، هەستیار

بابەت: پێداگری ئێران لەسەر پشتیوانیکردنی ئەمریکا لە مەلا مستەفا بارزانی

دەزگای هەواڵگریی ئێران، ساڤاک، جارێکی دیکە پێداگری کردووە کە ئێمە لە ڕێگەی (ڕەش کراوەتەوە) یارمەتیی ڕابەری کوردی عێراق، مەلا مستەفا بارزانی بدەین. لە ماوەی ١٠ ساڵی ڕابردوودا کورد ویستویانە لە ئەمریکا نزیک ببنەوە، بەڵام ئەم داواکارییە لە لایەن ئەمریکاوە ڕەت کراوەتەوە. دەوڵەتی بەریتانیاش دەستێوەردانی لە مەسەلەکەدا نەکردووە. دەوڵەتی ئیسرائیل مانگانە یارمەتییەکی ماددیی بەرچاوی کورد دەدات و لەوانەیە مەلیک حوسێن لە کاتی سەردانەکەی بۆ ئەمریکا لە داهاتوودا پشتیوانی لە دەستێوەردانی ئەمریکا لەو مەسەلەیەدا بکات[١].

بەگوێرەی ڕاپۆرتێکی CIA، سۆڤیەت پێداگری لەسەر بارزانی و کورد کردووە کە پەیوەست بن بە دەوڵەتی بەرەی نیشتمانیی عێراق کە لە شیوعییەکان، لایەنگرانی جەمال عەبدولناسر و کوردی ژێر ڕکێفی حیزبی بەعسی عێراق پێکدێت. هەروەها لەوانەیە بزانن کە کورد لە ماوەی دوو ساڵی ڕابردوودا تاڕاددەیەک بێدەنگ بوونە. ئامانجی دەوڵەتی ئێران لە جموجۆڵەکانی ئێستای ئەوەیە جارێکی دیکە بۆ ڕووخاندنی دەوڵەتی بەعسی عێراق هەوڵ بدات و دەرفەتەکانی دەستڕۆیشتوویی سۆڤیەت لە عێراق کەم بکاتەوە. بەگوێرەی هەندێ لە ڕاپۆرتەکان ئەگەری واژووبوونی پەیماننامەیەک لەنێوان سۆڤیەت و عێراق (هاوچەشنەی پەیماننامەکەی مسر و سۆڤیەت) نزیکە.

وەزارەتی دەرەوە و CIA دەیانەوێت درێژە بە سیاسەتی دەستێوەرنەدان لەم مەسەلەیەدا بدەن. ئێران و ئیسرائیل دەتوانن بەتەواوی پێداویستییەکانی بارزانی دابین بکەن و

١- کیسنجەر لە لاپەڕەی ٥٩٠ی کتێبەکەیدا (سالانی بوژانەوە) دەڵێت: مەلیک حوسێن، پادشای ئوردن لە ٢٨ی ئاداری ١٩٧٢ (واتا یەک ڕۆژ دوای ئامادەکردنی ئەم بەڵگەنامەیە) نامەیەکی مەلا مستەفا بارزانی گەیاندووە بە نیکسۆن، سەرۆک کۆماری ئەمریکا. "وەرگێڕ"

پێویستیان بە هیچ شتێکی ئێمە نییە و تەنیا دەیانەوێت ئێمە بخەنە ناو کێشەکە. هۆکاری دیکە ئەوەیە هەلومەرجەکە لەبار نییە بۆ سەرکەوتنی کورد، هەروەها ئەگەر بۆ یەکەمجار خۆمان بخەینە ناو کێشەکە لەوانەیە سۆڤیەت وەک کردەوەیەک بە دژی خۆی لێکیبداتەوە.

من پێم باشترە ئێمە درێژە بە سیاسەتی ڕابردوومان بدەین و خۆمان نەخەینە ناو ئەو کێشەیە، بەڵام هەست دەکەم ئێوە لەو مەسەلەیەدا دەبێت ئاگاداری لایەنی سۆڤیەت بن.

پێشنیار: پێشنیار دەکەم بە CIA بڵێین لەگەڵ هەڵسەنگاندنەکەی ئەواندا هاوڕاین کە نابێت خۆمان بخەینە ناو کێشەی کورد[١].

نزیکبوونەوەی ئێران لە دەوڵەتی ئەمریکا بە ئامانجی یارمەتیدانی کورد:

لە کۆتاییی تشرینی دووەمی ١٩٧١، ساڤاک پێشبینی کرد لە ماوەی ٣ یا ٤ مانگی داهاتوودا دەوڵەتی بەرەی نیشتمانیی لە عێراق پێکدەهێندرێت و ئەم دەوڵەتە لە شیوعییەکان، لایەنگرانی جەمال عەبدولناسر و کوردی ژێر ڕکێفی حیزبی بەعسی عێراق (BPI) پێکدێت و بارودۆخێک دەخوڵقێنێت و دەبێت بە مەترسی هەم بۆ بەرژەوەندییەکانی ئێران و هەم بەرژەوەندییەکانی ئەمریکا. ساڤاک ڕایگەیاند ڕابەری کورد، مستەفا بارزانی تەنیا کەسایەتییەکی بەردەستمانە کە بۆ دژایەتیکردنی حیزبی بەعسی عێراق دەتوانێت ببێت بە کۆڵەکەی چالاکییە کاریگەرەکانمان.

لە سەرەتای ئاداری ١٩٧٢ ساڤاک ئاماژەی بە پەیوەندییە ڕۆژبەڕۆژ ڕوو لە زیادبوونەکانی سۆڤیەت و عێراق و گوشارە هاوبەشەکانی عێراق و سۆڤیەت لەسەر بارزانی کرد، بۆئەوەی هەم لەگەڵ حیزبی بەعسی عێراق و هەم لەگەڵ حیزبی شیوعیی عێراق ڕێکبکەوێت. ساڤاک ڕایگەیاند ئەم پێشهاتانە ڕێگە بۆ دەستڕۆیشتوویی زیاتری سۆڤیەت لە عێراق خۆش دەکات و لە ئەنجامدا کێشە بۆ ئێران و کەنداو دروست دەکات. ئێستا ساڤاک دیسان داوا دەکات ئەمریکا یارمەتی بە دژایەتیکردنی حیزبی بەعسی عێراق بدات و لە چوارچێوەی یارمەتیی ماددیی، دابینکردنی پێداویستی سەربازیی و کردەوەی سیاسیی پشتیوانی لە بارزانی بکات.

هاوکات (ناوەکەی ڕەش کراوەتەوە) لە ڕاپۆرتێکدا باسی لە گوشاری سۆڤیەت کرد و ئاماژەی بەوە کردووە کە بارزانی دەیەوێت نامەیەک بۆ ڕاجێرز، وەزیری دەرەوەی ئەمریکا

١- ژەنەڕاڵ هەیگ یادداشتنامەیەکی ناردووە بۆ کیسنجەر و پێشنیارەکانی ناو ئەم یادداشتنامەیەی پەسەند کردووە. هەیگ هەروەها لە لایەن کیسنجەرەوە لەسەر یادداشتنامەکە نووسیویەتی: "بە CIA بڵێن لانی کەم ڕێگەیەکی پێشگیرانە بگرێتەبەر و وەبیریان بهێننەوە کە نوێنەرانی بارزانی لە ڕێگەی هاتن بۆ واشنتۆن دان". والێر لە ٢٩ی ئادار لە وەڵامی کیسنجەر بەم یادداشتنامەیە ئاگادار کراوەتەوە. "وەرگێڕ"

بنێرێت و داوای پشتیوانی ئەمریکا دژی حیزبی بەعسی عێراق بکات. هەمووی ئەم پێشهاتانە لە یادداشتنامەی (ڕەش کراوەتەوە) بە وەزارەتی دەرەوەی ئەمریکا ڕاگەیەندراوە.

لە ١٥ی ئاداری ١٩٧١ ساڤاک و (ڕەش کراوەتەوە) ڕایانگەیاند بارزانی داوای لە ساڤاک کردووە دەوڵەتی ئەمریکا ئاگادار بکاتەوە کە ئەگەر ئەو ڕەوتە ئاوا بەردەوام بێت عێراق وەک وڵاتانی ڕۆژهەڵاتی ئەوروپا دەبێت بە خاوەنی سەتەلایتی (ڕەش کراوەتەوە). ساڤاک دووبارە داوای لە دەوڵەتی ئەمریکا کرد پشتیوانی لە بارزانی بکات، بۆئەوەی پێش لە پێکهاتنی دەوڵەتی بەرەی نیشتمانیی لە عێراق بگرێت و لە ئەنجامدا بەدەسەڵاتگەیشتنی دەوڵەتێکی کۆمۆنیستی لە عێراق پووچەڵ بکاتەوە. ساڤاک هەروەها ڕایگەیاند دەکرێت یارمەتیی ئەمریکا بۆ کورد لە کەناڵی (ڕەش کراوەتەوە) بە شێوەی نهێنی جێبەجێ بکرێت و تەنیا بارزانی ئاگاداری بێت.

شایانی وەبیرهێنانەوەیە لە ماوەی ١٠ ساڵی ڕابردوودا داواکاریگەلێکی هاوشێوە لە لایەن ساڤاکەوە بە نوێنەرایەتیی بارزانی خراوەتە بەردەم دەوڵەتی ئەمریکا.

پەراوێزی وەرگێڕ:

ژەنەڕاڵ هەیگ یادداشتنامەیەکی ناردووە بۆ کیسنجەر و پێشنیارەکانی ناو ئەم یادداشتنامەیەی پەسەند کردووە. هەیگ هەروەها لە لایەن کیسنجەرەوە لەسەر یادداشتنامەکە نووسیویەتی: "بە CIA بڵێن لانی کەم ڕێگەیەکی پێشگیرانە بگرێتەبەر و وەبیریان بهێننەوە کە نوێنەرانی بارزانی لە ڕێگەی هاتن بۆ واشنتۆن دان". والێر لە ٢٩ی ئادار لە وەڵامی کیسنجەر بەم یادداشتنامەیە ئاگادار کراوەتەوە.

ئاژانسی هەواڵگریی ناوەندیی (CIA)

واشنتۆن دی سی، ٢٠٥٠٥

نووسینگەی بەڕێوەبەر

لە لایەن بەڕێوەبەری ئاژانسی هەواڵگریی ناوەندیی (هێڵمز) بۆ:

یاریدەری سەرۆک کۆمار بۆ کاروباری ئاسایشی نیشتمانیی (کیسنجەر)، وەزیری دەرەوە (ویلیام ڕاجێرز) و وەزیری بەرگریی (لایرد)

واشنتۆن

٢٩ی ئاداری ١٩٧٢

نهێنی

بابەت: هەوڵەکانی مەلا مستەفا بارزانی بۆ وەدەستخستنی پشتیوانی نێودەوڵەتیی لە هەڵوێستەکەیان دژی پەیوەندییە نزیکەکانی سۆڤیەت- عێراق کە لە ئەنجامدا دەبێتە هۆی ئەوەی کورد بکەونە ژێر گوشار.

بۆ ئاگاداری:

- یاریدەری سەرۆک کۆمار بۆ کاروباری ئاسایشی نەتەوەیی

- وەزیری دەرەوە

- وەزیری بەرگریی

بۆ زانیاری:

- یاریدەری وەزیری دەرەوە بۆ کاروباری ڕۆژهەڵاتی نزیک و باشووری ئاسیا

- بەڕێوەبەری بەشی هەواڵگریی و لێکۆڵینەوە

کورتە: مەلا مستەفا بارزانی، ڕابەری کورد، لە مانگی ئاداری ١٩٧٢ نوێنەرێکی ڕەوانە کردووە بۆئەوەی لە دەوڵەتی ئەردەن و ئەمریکا نزیک بێتەوە، بۆئەوەی یارمەتیی کورد بدەن. بارزانی سەرۆک وەزیرانی پێشووی عێراق، ژەنەڕاڵ (عبدالرزاق النایف)ی بانگهێشت کردووە بەشداری لە پێکهاتنی دەوڵەتێکی کوردی-عەرەبی لە باکووری عێراق بکات. نوێنەری بارزانی گوتی بارزانی لەو باوەڕەدایە وڵاتانی ڕۆژئاوا ناتوانن لە داهاتوودا مەسەلەی

بەهێزتربوونی پەیوەندییەکانی سۆڤیەت و عێراق پشتگوێ بخەن کە نیشانەکانی دەرکەوتووە. نوێنەرەکەی بارزانی هیوادارە لەمیانەی گفتوگۆکانی لە وڵاتانی ڕۆژئاوا، وەڵامێکی خوازراو بۆ سەرجەم یان هەندێ لەم داواکارییانەی کورد وەربگرێت:

ا- گفتوگۆی سیاسیی لەگەڵ وڵاتانی ڕۆژئاوا بە شێوەیەکی بەردەوام.

ب- وەدەستخستنی یارمەتیی ماددیی.

ج- وەدەستخستنی ئێزگەیەکی ڕادیۆی بەهێز و ڕاهێنانی کەسانێک بۆ بەڕێوەبردنی ئەو ئێزگەیە لە ڕووی تەکنیکییەوە.

د- هاوکاری لەگەڵ دەزگای هەواڵگریی کورد کە مەسعود بارزانی بەرپرسیەتی.

و- دانی بورس (زەماڵەی خوێندن) بۆ کورد بۆئەوەی لە زانکۆکانی ڕۆژئاوا بخوێنن.

١- لە مانگی ئاداری ١٩٧٢ مەلا مستەفا بارزانی، بەڕێز (ناوەکەی ڕەش کراوەتەوە)، وەک نوێنەری تایبەتی خۆی ڕەوانە کرد تا لەگەڵ نوێنەری دەوڵەتی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا و (ڕەش کراوەتەوە، بەڵام مەبەستی بەریتانیایە- وەرگێڕ) گفتوگۆ بکات.

٢- نوێنەرەکەی بارزانی لەمیانەی دانیشتنەکانی لەگەڵ (ڕەش کراوەتەوە) پێشهاتەکانی ئەم دواییەی عێراقی شیکردەوە، لەوانە پەیماننامەی دۆستایەتی عێراق و سۆڤیەت کە لەمیانەی سەفەرەکەی سەدام حوسێن ئەلتکریتی، جێگری سەرۆکی ئەنجوومەنی سەرکردایەتیی شۆڕشی عێراق (RCC) و یاریدەری سکرتێری گشتیی حیزبی بەعسی عێراق بۆ مۆسکۆ لە مانگی شوبات لەسەری ڕێککەوتوون و بەم زووانە واژوو دەکرێت. نوێنەرەکەی بارزانی ئاماژەی کرد بە گوشارەکانی سۆڤیەت لەسەر کورد بۆ واژووکردنی پەیمانی نیشتمانیی لەگەڵ حیزبی بەعسی عێراق و حیزبی شیوعیی عێراق و ئەنجام و ئاکامەکانی ئەم پێشهاتانە بۆ ناوچەکە.

٣- نوێنەرەکەی بارزانی گوتی ئەم پێشهاتانە کورد دەخاتە پەراوێزەوە، ئەگەر کورد بەوە ڕازی بن لەگەڵ حیزبی بەعسی عێراق و حیزبی شیوعیی عێراق بچنە ناو بەرەی نیشتمانیی، ئیدی مومکین نییە کورد بتوانن خۆیان لە دەستی حیزبی بەعس ڕزگار بکەن، و ئەو پشتیوانییە زۆرەی ئێستا سۆڤیەت لە دەوڵەتی بەعسی عێراقی دەکات ڕاستیی ئەو مەسەلەیە زیاتر دەسەلمێنێت. هەروەها گوتی ئەگەر کورد نەچنە ناو ئەو بەرەیە دەبێت لەگەڵ ئەنجام و ئاکامەکانی دەستپێکردنەوەی شەڕ ڕووبەڕوو ببنەوە.

هاوکات یەکێتیی سۆڤیەت گوشاری خستووەتە سەر کورد بۆئەوەی بچنە ناو ئەو بەرەیە، بەڵام دەوڵەتی ئێران هەموو هەوڵی خۆی خستووەتەگەڕ بۆئەوەی قەناعەت بە کورد بهێنێت نەچنە ناو ئەو بەرەیە. ئێران داوای لە ئیدریس بارزانی، کوڕی مەلا مستەفا کردووە لیستی ئەو پێداویستییە سەربازیی و ماددییانەیان پێ بدات کە کورد پێویستیان پێیەتی. ئەو لیستە تەسلیم بە ئێران کراوە و ئێران قەبووڵی کردووە پێداویستییەکانیان دابین بکات. بە هەرحاڵ کورد متمانەیان بە ئێران نییە بەڵێنەکانی جێبەجێ بکات.

٤- نوێنەرەکەی بارزانی لە درێژەی قسەکانیدا گوتی: کورد ئیدی تەنیا بیر لە خۆیان ناکەنەوە و پێشهاتەکانی ئەم دواییانە وەک کێشەیەک بۆ سەرجەم عێراق لێکدەدەنەوە. پەیماننامەی سۆڤیەت و عێراق کە بەم زووانە واژوو دەکرێت، ئەنجام و ئاکامی ستراتژیکی بۆ سەرانسەری ناوچە بەدواوە دەبێت. کورد وەک هەوڵێک بۆ چارەسەرکردنی کێشەی سەرانسەری عێراق، لەگەڵ کەسایەتییە عەرەبە عێراقییەکانی دانیشتووی قاهیرە پەیوەندییان گرتووە، بەڵام متمانەیان پێیان نییە. نوێنەرەکەی بارزانی گوتی: ئەگەر (ناوەکەی ڕەش کراوەتەوە، بەڵام وادیارە مەبەستی ژەنەڕاڵ عبدالرزاق النایفە- وەرگێڕ) لەو باوەڕەدایە ئێستا کاتی هاتووە خۆی لە پێکهاتنی کۆمیتەی هاوبەشی کورد وعەرەب لە کوردستان بەشداری بکات کە دروشمەکەی "شۆڕشی عێراق لە باکوور"ە. کۆمیتەکە دەبێت تۆڕی پەیوەندی نێودەوڵەتیی لە سەرانسەری جیهان دابمەزرێنێت و لە ڕێگەی دەوڵەتێکی نەتەوەیی لە باکووری عێراق، بنەمای ڕژێمێکی نوێ لە عێراق دابنێت. دواتر دەبێت دەست بە سەر سوپای عێراقدا بگرێت و بەعس لە بەغدا دەربکات.

نوێنەرەکەی بارزانی گوتی کۆمیتەی کورد وعەرەب دەبێت بۆ ئێرانی ڕوون بکاتەوە کە هاوکات لەگەڵ ئەوەی یارمەتییە سەربازیی و ماددییەکانی قەبووڵ دەکات، بەڵام کۆنترۆڵکردن یان دەستێوەردانی ڕاستەوخۆی ئێران لە کاروباری ناوخۆی عێراق قەبووڵ ناکات. ئەزموونی درێژخایەنی کارکردنی کورد لەگەڵ ئێران هیچ گومان لەوەدا ناهێڵێتەوە کە سیاسەتی ئێران ئەوەیە دەوڵەتێکی لاواز لە بەغدا بە ڕابەرایەتی کەسانێک وەک (عبدالغنی الراوی) پێکبێت.

نوێنەرەکەی بارزانی گوتی ئەگەر بڕیارە شتێک بکرێت، دەبێت لە ماوەی سێ مانگی داهاتوودا دەست پێ بکات و پێشنیاری کرد لەگەڵ (ناوەکەی ڕەش کراوەتەوە، بەڵام وادیارە مەبەستی مەلیک حوسێن، پادشای ئوردنە- وەرگێڕ) دیدار بکات کە پێشتر بەڵێنی داوە قەناعەت بە شای ئێران بهێنێت پێداویستییە سەربازییەکانیان دابین بکات، بێ ئەوەی ئێران

ڕاســـتەوخۆ لە کاروباری ناوخۆی (عێراقدا) دەســـتێوەردان بکات و کۆنترۆڵی ڕووداوەکان بگرێتە دەســـتی خۆی. هەروەها نوێنەرەکەی بارزانی گوتی هیوادارە لەگەڵ کاربەدەســـتانی پایەبەرز لە واشـــنتۆن گفتوگۆ بکات بۆئەوەی ئاکامە ســـتراتژیکەکانی جموجۆڵەکانی ئەم دواییەی سۆڤیەت لە عێراقیان بۆ شی بکاتەوە و داوایان لێ بکات هەندێ کردەوەی ئاسایی بۆ یـارمەتیـدانی کورد بگرنەبەر، جەختی کردەوە کە ئەو یـارمەتییە بەتەواوی بە نهێنی دەمێنێتەوە.

٦- نوێنەرەکەی بارزانی هاوکات لەگەڵ ئەوەی دەیزانی ســیاســەتی ڕۆژئاوا ســەبارەت کورد هەر لە کۆنەوە ئەوە بووە دەستێوەردان لە مەســەلەکەدا نەکەن، بەڵام گوتی کورد باوەڕیان بەوە نییە کە زلهێزەکانی ڕۆژئاوا بۆ هەمیشــە پێشــهاتەکانی عێراق پشــتگوێ بخەن و هیوای دەربڕی کە وەڵامی ئەرێنی بە ســـەرجەم، یان هەندێ لەم داواکارییانەی خوارەوە لە ڕۆژئاوا وەربگرێت:

ا- گفتوگۆی سیاسیی لەگەڵ وڵاتانی ڕۆژئاوا بە شێوەیەکی بەردەوام.

ب- وەدەستخستنی یارمەتیی ماددیی.

ج- وەدەســـتخســـتنی ئیزگەیەکی ڕادیۆی بەهێز و ڕاهێنانی کەســـانێک بۆ بەڕێوەبردنی ئەو ئیزگەیە لە ڕووی تەکنیکییەوە.

د- هاوکاری لەگەڵ دەزگای هەواڵگریی کورد کە مەسعود بارزانی بەرپرسیەتی.

ڕیچارد هێڵمز

بەڕێوەبەری ئاژانسی هەواڵگریی ناوەندیی (CIA)

ئاژانسی هەواڵگریی ناوەندیی (CIA)

نووسینگەی بەڕێوەبەر

لە لایەن ڕیچارد هێڵمز، بەڕێوەبەری ئاژانسی هەواڵگریی ناوەندیی (CIA) بۆ:

- یاریدەری سەرۆک کۆمار بۆ کاروباری ئاسایشی نیشتمانیی (کیسنجەر)،

- وەزیری دەرەوە (ڤیلیام ڕاجێرز)

- وەزیری بەرگریی (لایرد)

واشنتۆن

٣١ی ئاداری ١٩٧٢

نهێنی

بابەت:

ا - بیروبۆچوونی گرووپی دەسـەڵاتداری کورد کە لە دەوروبەری بارزانیدان و تێبینییەکانی کورد لەبارەی وتووێژ لەگەڵ بەعس

ب- تێبینییەکانی کورد لەبارەی سەردانی برژنێڤ یا کۆسیگی لە بەغدا کە بڕیارە لە نیسانی ١٩٧٢ ئەنجام بدرێت.

بۆ زانیاری:

- یاریدەری وەزیری دەرەوە بۆ کاروباری ڕۆژهەڵاتی نزیک و باشووری ئاسیا.

- بەڕێوەبەری بەشی هەواڵگریی و لێکۆڵینەوە.

١- بە وتەی (ڕەش کراوەتەوە) سەرکردایەتی کورد لەو بیروباوەڕەن کە سەردانەکەی سەدام حوسێن ئەلتکریتی، جێگری سەرۆکی ئەنجوومەنی سەرکردایەتیی شۆڕشی عێراق (RCC) و یاریدەری سکرتێری گشتیی حیزبی بەعسی عێراق (BPI) بۆ مۆسکۆ لە ناوەڕاستی شوباتی ١٩٧٢ قۆناغێکی نوێی لە هاوکارییەکانی یەکێتیی سۆڤیەت و دەوڵەتی حیزبی بەعس لە بەغدا کردووەتەوە. نوێنەرانی کورد لە بەغدا ڕاپۆرتیان داوە کە کاربەدەستانی پایەبەرزی عێراق زۆر لەو ڕێککەوتننامە سەربازییە ڕازین کە لەمیانەی سەفەرەکەی سەدام حوسێن بۆ موسکۆ واژوو کرا کە بەپێی ئەو ڕێککەوتننامەیە سۆڤیەت مینی ئاوی، قایقی ئەژدەر و تانکی

زیاتر دەدات بە عێراق و بەڵێنی داوە فڕۆکەی جەنگی MIG-٢٣یشـی بداتێ (سـەرچاوەکە جۆری ئەو فڕۆکە جەنگییانەی ڕوون نەکردەوە کە بڕیارە سـۆڤیەت بیدات بە عێراق، چونکە عەرەبەکان بە فڕۆکەی "FOXBAT" دەڵێن، MIG-٢٣).

٢- کورد بەوەیان زانیوە کە کاربەدەستانی سۆڤیەت پێشنیاریان کردووە سیستمی بەرگریی موشەکی SAM لە شوعەیبە دابمەزرێت. بە هەرحاڵ بە بۆچوونی کورد خاڵی گرنگتر ئەوەیە سەدام حوسێن پێشنیارێکی خستووەتە بەردەم یەکێتیی سۆڤیەت بۆ نیشتمانیکردنی سەرجەم دامەزراوە نەوتییەکانی بیانی لە عێراق و بانگهێشتکردنی سەرکردایەتی سۆڤیەت بۆ سەردانکردنی بەغدا، و سەرکردایەتی سۆڤیەت قەبووڵیان کردووە. کورد پێیان وایە سکرتێری گشتیی حیزبی شیوعیی یەکێتیی سۆڤیەت، لیۆنید برژنف، یان سەرۆک وەزیران ئالیکسی کۆسیگین لە نیسانی ١٩٧٢ سەردانی بەغدا دەکەن و ئەوکاتە عێراق بە پەیڕەوی لە پەیماننامەی دۆستی مسر-سۆڤیەت کە لە مانگی گوڵانی ١٩٧١ واژوو کرا، ڕێککەوتننامەی دۆستایەتی لەگەڵ یەکێتیی سۆڤیەت واژوو دەکات.

٣- تەنیا مەرجێک کە یەکێتیی سۆڤیەت بۆ پشتیگیری تەواو لە دەوڵەتی بەعسی بەغدا دایناوە ئەوەیە حیزبی بەعس، حیزبی شیوعیی عێراق و پارتی دیموکراتی کوردستان (KDP) پەیمانی نیشتمانیی (ئەلمیساق ئەلوەتەنی) پێکەوە واژوو بکەن و جێبەجێی بکەن. دوابەدوای واژووکردنی پەیمانی نیشتمانیی، ئەنجوومەنی وەزیرانی نوێ پێکدەهێندرێت کە لە وەزیرە شیوعییەکان و ئەو وەزیرە کوردانە کە ئێستا لە دەوڵەتدان، پێکدێت.

٤- ئەو لیژنەیەی سۆڤیەت کە لە کۆتایی مانگی شوباتی ١٩٧٢ بۆ شەوێک سەردانی کوردستانی کرد ڕاستەوخۆ گوشاری خستووەتە سەر کورد (بۆئەوەی بچنە ناو پەیمانی نیشتمانیی). ئەو لیژنەیە لە ئەندامێکی جێگری کۆمیتەی ناوەندیی (حیزبی شیوعی)ی سۆڤیەت و نوێنەرانی باڵوێزخانەی سۆڤیەت لە عێراق، لەوانە ئەفسەری هەواڵگری پێکهاتبوو. ڕاپۆرتێکی دیکە نیشان دەدات کە ئەو نوێنەرانیی کۆمیتەی ناوەندیی حیزبی شیوعیی سۆڤیەت کە لەو لیژنەیەدا بووە، ناوی ڤ. پ. ڕویامنتسوڤە و بەرپرسی بەشی عەرەبی یان ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستی ئۆفیسی نێودەوڵەتیی کۆمیتەی ناوەندیی حیزبی شیوعیی سۆڤیەتە (بەڵام خۆی ئەندامی سەرکردایەتی یان ئەندامی جێگری ئەو کۆمیتەیە نییە).

مەلا مستەفا بارزانی، ڕابەری پارتی دیموکراتی کوردستان، لە کاتی گفتوگۆکانی لەگەڵ لیژنەکەی سۆڤیەت زۆر بەتوندی هێرشی کردووەتە سەر کارەکانی سەدام حوسێن ئەلتکریتی و دەوڵەتی بەعس. بارزانی بۆ ئەندامانی ئەو لیژنەیەی سۆڤیەتی ڕوونی کردووەتەوە کە

ئەزموونی هەڵسوکەوتی کورد لەگەڵ بەعس دوابەدوای هەوڵێکی سەرنەکەوتوو بۆ کوشتنی بارزانی لە ٢٧ی ئەیلوولی ١٩٧٠ کۆتایی پێهاتووە و بووەتە هۆی ئەوەی کورد ئیدی متمانە بە بەعس نەکەن. هەروەها بارزانی ئاماژەی بەوە کردووە کە کورد پەیوەندییەکانیان لەگەڵ ئێران باش بەرەوپێش بردووە و دەیانەوێت درێژە بەو پەیوەندییە بدەن. ئەندامانی لیژنەکەی سۆڤیەت لە وەڵامدا گوتویانە کورد دوابەدوای واژووکردنی پەیمانی نیشتمانیی بەرەبەرە متمانە بە بەعس دەکەن و کەم کەم لە ڕێژەی گرێدراوبوونیان بە ئێران کەم دەبێتەوە. لیژنەکە هەروەها پێشنیاریان کردووە ئەفسەرێکی نوێنەری سۆڤیەت بنێرن بۆئەوەی بۆ هەمیشە لە بارەگای بارزانیدا بمێنێتەوە و ئاسایشی بارزانی بەتەواوی بپارێزێت.

٥- دوای ئەوەی لیژنەکەی سۆڤیەت کوردستانی بەجێ هێشتووە، نوێنەرانی کورد لە بەغدا لەوانە محەمەد مەحمود عەبدولڕەحمان (سامی)، وەزیری دەوڵەت، ساڵح یوسفی، نووری شاوەیس (کە لایەنگری سۆڤیەتە)، دارا تۆفیق (کە شیوعییە)، وەزیری شارەوانی ئیحسان شێرزاد و وەزیری کشتوکاڵ، نافیز جەلال بانگهێشت کراون بگەڕێنەوە باکووری عێراق.

گرووپی دەسەڵاتداری کورد کە لە دەوروبەری بارزانی دان، واتە ئیدریس و مەسعود بارزانی، دکتۆر مەحمود عوسمان و حەبیب عبدالکەریم لەنێوان نوێنەرانی کورد تەنیا متمانەیان بە سامی هەیە. نوێنەرانی کوردی بەغدا پێیان وایە بەعس شتی زۆری بۆ کورد پێیە و کورد خۆیان کەمتەرخەمن، بەتایبەت بە هۆی ئەوەی پشتیان بە ئێران بەستووە. ئەو نوێنەرە کوردانە دەڵێن بەعس بەڕاستی دەیەوێت لەبارەی پەیمانی نیشتمانیی وتووێژ بکات. لە وەڵامدا بارزانی جارێکی دیکە بەتوندی هێرشی کردووەتە سەر بەعس و گوێی لە ڕوانگەکانی نوێنەرانی کورد نەگرتووە. لەگەڵ ئەمەشدا کۆمیتەیەک لە محەمەد مەحمود عبدولڕەحمان، ساڵح یوسفی و دارا تۆفیق پێکهاتووە بۆئەوەی لەگەڵ بەعس وتووێژ بکات. ئەو کۆمیتەیە خێرا باسی مەرجە دژوارەکانی وتووێژەکانیان لەگەڵ بەعس و گەیشتن بە ڕێککەوتنێکی خێرا کردووە و داوایان کردووە کات بە کورد بدرێت، بۆئەوەی هەلومەرجەکە تاوتوێ بکەن.

ئەو مەرجانە بریتیین لە:

ا- ئۆتۆنۆمی خێرای هەرێمی بۆ ناوچە کوردنشینەکان بەو شێوەیەی لە ڕێککەوتننامەی ١١ی ئاداری ١٩٧١دا هاتووە.

ب- گەڕانەوەی ناوچەی کەرکووک بۆ سەر هەرێمی کورد.

ج- دوو لە پێنجی داهاتی عێراق بەگوێرەی ڕێژەی ژمارەی دانیشتووی کورد لە ناوچە کوردنشینەکان خەرج بکرێت.

٦- ڕابەرە کوردەکان باش دەزانن بەعس ئەم مەرجانە قەبووڵ ناکات، بەڵام لەوە دەترسن ئەگەر بە هۆی هۆکارگەلی تاکتیکی پێشنیاری ڕێککەوتن لەگەڵ بەعس بخەنەڕوو، بەعس مەرجەکانی ئەو ڕێککەوتننامەیە جێبەجێ نەکات. کورد لە سەرئەو باوەڕن بەعس لە هەموو دەرفەتێک کەلک وەردەگرێت بۆئەوەی پیلان بە دژیان دابڕێژێت، و پارە بە (جاشە) کوردەکان دەدات دژایەتی بارزانی بکەن، و هەوڵ دەدات بارزانی گوشەگیر و لاواز بکات بۆئەوەی ئەوکاتەی بارزانی بەتەواوی لاواز بوو یان بیکوژێت یان شەڕی لەگەڵدا بکات. بارزانی دڵنیا نییە بڕیاری ئەوە بدات دژی بەعس بجوڵێتەوە، چونکە لەوە دەترسێت یەکێتیی سۆڤیەت بە دژی بجوڵێتەوە. یەکێتیی سۆڤیەت بە ئاشکرا ڕایگەیاندووە دژی سەرجەم ئەو لایەنانەیە کە دژی بەعس کار بکەن. بارزانی لەو باوەڕەدایە بەو بڕە کەمە یارمەتییەی لەم چەند مانگەی دواییدا لە ئێران وەریگرتووە نەتوانێت لەم بارودۆخەدا لەگەڵ بەعس شەڕ بکات.

٧- ئەگەر "دەوڵەتی عێراق لە تاراوگە" کە لە کورد و عەرەبەکان پێکدێت، لە باکووری عێراق دامەزرێت و لایەنە بیانییەکانی دیکە پشتیوانی لێ بکەن، هیوایەکی باش بۆ ڕووخاندنی بەعس دێتە کایەوە. کورد لەو باوەڕەن ئەگەر لایەنە بیانییەکان یارمەتییان نەدەن، خواستی ڕوو لە زیادبوونی یەکێتیی سۆڤیەت بۆ پشتگرتنی بەعس، ببێتە هۆی ئەوەی کورد کەم کەم پێگەی سەربەخۆی خۆیان لە دەست بدەن و ڕێگە خۆش بێت بەعس کۆنترۆڵی هەموو عێراق بگرێتە دەست.

ڕیچارد هێڵمز

بەڕێوەبەری ئاژانسی هەواڵگریی ناوەندیی (CIA)

وەزارەتی دەرەوە

یادداشتنامەی گفتوگۆکان

٣ی نیسانی ١٩٧٢

بابەت: مەلا مستەفا بارزانی دەیەوێت "دەوڵەتی عێراق لە تاراوگە" لە کوردستان دابمەزرێنێت

بەشداربووان:

- تام ج سکات، بەرپرسی کاروباری عێراق لە نووسینگەی کاروباری ڕۆژهەڵاتی نزیک و باشووری ئاسیای وەزارەتی دەرەوە.

- زەید عوسمان، نوێنەری تایبەتی مەلا مستەفا بارزانی.

شوێنی گفتۆگۆ: هۆتیل های ئادامز، واشنتۆن، دی سی.

کورتە: لەمیانەی دانیشتنێک لەگەڵ زەید عوسمان، نوێنەری تایبەتی مەلا مستەفا بارزانی، ڕابەری کورد، لە ڕۆژی ٣ی نیسان کە لەسەر داواکاری زەید عوسمان ئەنجام درا، زەید عوسمان ئەم خاڵانەی خستە بەردەم تۆماس سکات، بەرپرسی بەشی کاروباری عێراقی ئۆفیسی کاروباری ڕۆژهەڵاتی نزیک و باشووری ئاسیای وەزارەتی دەرەوە:

ا- لە ئەنجامی دیدارەکەی ئەم دواییەی سەدام حوسێن ئەلتکریتی، جێگری سکرتێری گشتیی حیزبی بەعسی عێراق لە مۆسکۆ، دەسەڵاتی سۆڤیەت لە عێراق بەشێوەیەکی زۆر نائاسایی زیادی کردووە.

ب- ئێستا سۆڤیەت لە درێژەی هەوڵەکانی بۆ پتەوکردنی پێگەی خۆی لە عێراق، گوشار دەخاتە سەر مەلا مستەفا، بۆئەوەی پەیوەست بێت بە حیزبی بەعس و حیزبی شیوعیی عێراق و دەوڵەتی بەرەی نیشتمانیی پێکبهێنن.

ج- مەلا مستەفا نایەوێت بچێتە ناو دەوڵەتی بەرەی نیشتمانیی، چونکە لەوە دەترسێت حیزبی بەعس وەک ئامرازێک بۆ لەناوبردنی پارتی دیموکراتی کوردستان (KDP) کەلک لەو پێشنیارە وەربگرێت.

د- مەلا مستەفا داوای لە دەوڵەتی ئەمریکا کردووە بە شێوەی ماددیی و سەربازیی یارمەتی بدات بۆئەوەی بتوانێت "دەوڵەتی عێراق لە تاراوگە" کە لە کورد و عەرەبەکان پێکدێت لە

کوردستانی عێراق دابمەزرێنێت، بۆئەوەی بەردی بناغەی ڕووخانی حیزبی بەعسی عێراق دابندرێت.

ی- یارمەتییەکەی ئەمریکا دەکرێت بە شێوەی ڕاستەوخۆ، یان ناڕاستەوخۆ (بۆ نموونە لەڕێگای مەلیک حوسێنەوە) تەسلیم بە بارزانی بکرێت. ئەگەر ئەو یارمەتییە لە داهاتوویەکی نزیکدا تەسلیم بە بارزانی نەکرێت مەلا مستەفا ناتوانێت لە بەرانبەر گوشاری سۆڤیەت و بەعسدا ڕابوەستێت، لە ئەنجامدا عێراق بەرەبەرە دەبێت بە داردەستی سۆڤیەت، کەوابوو بەرژەوەندییەکانی جیهانی ئازاد لە کەنداوی فارس و هەروەها ئێران و تورکیا دەکەوێتە مەترسییەوە.

ف- زەید عوسمان نامەیەکی تەسلیم بە ئێمە کرد کە بارزانی بە زمانی عەرەبی بۆ ویلیام ڕاجێرز، وەزیری دەرەوەی ئەمریکا نووسیویەتی و تێدا داوای هەمان ئەو شتەی کردووە کە باس کرا. زەید عوسمان داوای کرد پێش ئەوەی ڕۆژی ٦ی نیسان واشنتۆن بەجێ بهێڵێت، وەڵامی داواکارییەکەی وەربگرێت.

١- **دواکاری بارزانی بۆ یارمەتیدانی ئەمریکا:** زەید عوسمان گوتی وەک نوێنەری تایبەتی مەلا مستەفا بارزانی هاتووەتە ئەمریکا، تا لەم کاتە هەستیارەی مێژووی عێراق و بزووتنەوەی نەتەوەیی کورددا هەوڵ بۆ بەدەستهێنانی یارمەتی ئەمریکا بدات. زەید عوسمان لە درێژەی قسەکانیدا گوتی لە ئەنجامی سەفەرەکەی ئەم دواییەی سەدام حوسێن تکریتی، جێگری سکرتێری گشتیی حیزبی بەعسی عێراق بۆ مسکۆ، ئێستا سۆڤیەت پشتیوانی لە هەوڵەکانی حیزبی بەعسی عێراق بۆ دامەزراندنی دەوڵەتی بەرەی نیشتمانیی لە عێراق دەکات، ئەم پشتیوانییەی سۆڤیەت لەو گوشارەدا ڕەنگ دەداتەوە کە سۆڤیەت دەیخاتە سەر مەلا مستەفا بارزانی، بۆئەوەی داواکاریی بەعس قەبووڵ بکات. کاربەدەستێکی پایەبەرزی حیزبی شیوعیی سۆڤیەت بەم دواییانە لە کوردستان بووە و هەوڵی داوە قەناعەت بە بارزانی بهێنێت داواکارییەکەی بەعس قەبووڵ بکات. بە هەرحاڵ بارزانی هەست دەکات ئەگەر پارتی دیموکراتی کوردستان (KDP) پەیوەست بە حیزبی بەعس و حیزبی شیوعیی عێراق بێت، بزووتنەوەی نەتەوەیی کورد دەشکێت و بێهێز دەبێت.

زەید عوسمان شیکردەوە کە ئامانجی سۆڤیەت لە پشتیوانیکردن لە دەوڵەتی بەرەی نیشتمانیی لە عێراق ئەوەیە پێگەی خۆی زیاتر لە عێراق قایم بکات، بەتایبەت لەم ساتوکاتەدا کە پێگەی سۆڤیەت لە سوریا و مسر قابلی پێشبینیکردن نییە. زەید لە درێژەی قسەکانیدا گوتی بەرژەوەندییە ئابووریی- سیاسییەکانی سۆڤیەت لە عێراق لە ماوەی چەند

ســـاڵی ڕابردوودا بە شــێوەیەکی بەرچاو بەرەوپێش چووە و ســۆڤیەت دەیەوێت ئەم ســەرمایەگوزارییە بپارێزێت. زەید گوتی کورد لەو باوەڕن ســۆڤیەت دەیەوێت نەک تەنیا لە کەنداوی فارس، بەڵکوو دژی ئێران و تورکیاش کەلک لە عێراق وەربگرێت.

زەید لە ئەنجامی ئەو بەشە لە قسەکانیدا گوتی بارودۆخەکە زۆر هەستیارە و تەنیا ئەمریکا دەتوانێت لە ڕێگەی پشــتیوانیکردنی ڕاســتەوخۆ یان ناڕاســتەوخۆ لە بارزانی ئەو کڵوکپەی سۆڤیەت بنیشێنێتەوە.

لە وەڵامی پرسیاری مندا زەید گوتی کورد هەم لەگەڵ شا و هەم لەگەڵ مەلیک حوسێن لە پەیوەندیدان. بە هەرحاڵ شـــا زۆر گەرموگوڕە و شــێلگیرە لە پشــتیوانیکردن لە بزوتنەوەی نەتەوەیی کورد، بەڵام بارزانی ناتوانێت بە پشتبەستن بەم پشتیوانییە کە نازانێت لە داهاتوودا بە چی دەبێت، خۆی بەتەواوی بخاتە ناو خەباتێکی بەرفراوان دژی ڕژێمی بەعســی بەغدا. مەلیک حوســێن هەرچەندە لەگەڵ کورد هاوخەمە، بەڵام نەیتوانیوە جگە لە پشـــتیوانی ئەخلاقی، بەڵێنی هیچ چەشـنە یارمەتییەکی دیکەیان پێ بدات. بە هەرحاڵ مەلیک حوسێن نیازی خۆی دەربڕیوە بۆئەوەی ســەردانی تاران بکات و شـــا هان بدات زیاتر یارمەتیی کورد بدات، بەڵام بارزانی لەوە زیاتر ناتوانێت چاوەڕوانی شا یان مەلیک حوسێن بکات.

سۆڤیەت و سەرکردایەتی حیزبی بەعس، ئێستا بارزانییان خستووەتە ژێرگوشار بۆئەوەی لە ماوەی ٣ یان ٤ هەفتەی داهاتوودا وەڵامیان بداتەوە، هەر بەو هۆکارە، بارزانی بڕیاری داوە نامەیەک بۆ وەزیری دەرەوەی ئەمریکا بنێرێت و تێیدا بۆ دواجار داوای یارمەتی لە ئەمریکا کردووە. ئەگەر ئەم یارمەتییە بە بارزانی نەدرێت، بارزانی ناچار دەبێت بچێتە ناو بەرەی نیشــتمانیی، کەوابوو دوایین دەرفەتی ڕۆژئاوا بۆ پووچەڵکردنەوەی پیلانەکلانی ســۆڤیەت لە عێراق لەناو دەچێت.

٢- **پلانی بارزانی:** زەید عوســـمان دواتر ئەوەی شــیکردەوە کە بارزانی دەیەوێت چی بکات ئەگەر ئەمریکا پشتیوانی لێ بکات و لە سەرەتای قسەکانیدا گوتی لەوانەیە ئەمریکا بیەوێت بە شێوەی ناڕاستەوخۆ، بۆ نموونە لە ڕێگەی مەلیک حوسێنەوە یارمەتیی کورد بکات و گوتی کورد ئەمەیان قەبووڵە و لە هەر حاڵەتێکدا متمانەیان بە مەلیک حوســێن هەیە. زەید لە درێژەی قســـەکانیدا گوتی خۆی بە نوێنەرایەتی لە لایەن بارزانییەوە لەگەڵ کۆمەڵێک لە کەســایەتییە ناسراوەکانی عێراق کە دژی بەعســـن لە پەیوەندیدایە و ئامادەن هاوکاری کورد بکەن بۆئەوەی ڕژێمی بەعس بڕووخێنن. بە هەرحـاڵ ئەم کەســـــایەتییە عەرەبـانە هیچ

بەرپرسیاریەتێکی ئاشکرایان نییە پشتیوانی لە بارزانی بکەن، مەگەر ئەوەی هەم لە پشتیوانی ماددیی و هەم پشتیوانی ئەخلاقیی ئەمریکا دڵنیا بن.

زەید عوسمان چەندجار دووپاتی کردەوە کاتێک ئەو کەسایەتییە عەرەبانە بزانن ئەمریکا پشتیوانی لە بارزانی دەکات، لە باکووری عێراق کۆدەبنەوە و دەکرێت باکووری عێراق وەک ناوەندێک بەکار بێت بۆئەوەی سەرەتا لەوێوە هێرشی پڕوپاگەندەیی و دواتر ئەگەر پێویستی کرد هێرشی سەربازیی بکرێتە سەر ڕژێمی بەعس.

لە وەڵامی پرسیارێکی مندا (لەبارەی کردەوەکانیان دژی دەوڵەتی عێراق) زەید نەیویست تەنیا لەسەر کردەوەگەلی سەربازی چڕ بێتەوە و گوتی دواتر وردەکارییەکانی ئەو مەسەلەیە ئامادە دەکرێت. زەید لەوە دڵنیا بوو بە لەبەرچاوگرتنی ئەو بێزارییە بەرفراوانەی لە عێراق دژی ڕژێمی بەعس هەیە، هەم سوپای عێراق و هەم خەڵکی عێراق پێشوازی لە دامەزراندنی بزووتنەوەی ڕزگاریی لە باکووری عێراق دەکەن. هەروەها زەید ئاماژەی بەوە کرد کورد پێشتر لەگەڵ کەسایەتییە بێکاریگەرەکانی ناو سوپای عێراق پەیوەندییان گرتووە و ئەو کەسایەتییانە تەنیا چاوەڕوانی شتێک دەکەن، تا پەیوەست بن بە بارزانی. زەید لە درێژەی قسەکانیدا گوتی هەڵبەتە بارزانی دەبێت بتوانێت مووچەی ئەم کەسایەتییانە دابین بکات و بنەماڵەکانیان بەخێو بکات، ئەگەر شتێکیان لێ بقەومێت. ئەم پشتیوانییە ماددییە جگە لەو پشتیوانییە ماددییە کە ئێستا بارزانی بۆ دابینکردنی مووچەی هێزەکانی خۆی (پێشمەرگە) پێویستی پێیەتی. ئێستا ڕژێمی عێراق مانگانە نزیکەی ١٥٠ هەزار دیناری عێراقی (بە نزیکەی ٤٢٠ هەزار دۆلار) دەدات بە بارزانی، بۆئەوەی مووچەی هێزەکانی پێدابین بکات.

زەید لە درێژەی قسەکانیدا گوتی ئەگەر بارزانی نەچێتە ناو بەرەی نیشتمانیی، لەوانەیە دەوڵەتی عێراق ئەم پارەیە ببڕێت، لە ئەنجامدا بارزانی پارەی نامێنێت بیدات بە هێزەکانی. لەم پەیوەندییەدا زەید گوتی ئێستا نزیکەی بیست و چوار هەزار پێشمەرگە چەکدارن، یان دەکرێت لەماوەی ٢٤ کاتژمێردا چەکدار بکرێن. زەید ئەوەی بەسەر قسەکانیدا زیاد کرد ئەگەر پارەیان پێ بدرێت، کورد دەتوانن تەنیا لە ماوەی چەند مانگدا ژمارەی هێزەکانیان لە باکووری عێراق بگەیەننە پەنجا هەزار کەس. زەید گوتی هەروەها بارزانی پێویستیشی بە چەکی هێرشبەر دەبێت، بۆئەوەی ئەو چەکە بەرگرییانەی پێ قایم بکات کە ئێستا کورد هەیانە.

٣- **بەعس داوای چی لە بارزانی دەکات؟:** زەید گوتی بەهۆی ئەوەی هەندێ لەلایەنەکان دەیانەوێ بارزانی لە دەوڵەتی بەرەی نیشتمانییدا بەشدار بێت، دەوڵەتی عێراق چاوەڕوانی

ئەوە دەکات بارزانی سنووری ئێران دابخات و ڕێگە بەوە بدات بنکەی سەربازانی عێراق لە باکوور دابمەزرێندرێت، بەڵام بارزانی نایەوێت ئەم پێشنیارانە قەبووڵ بکات. سۆڤیەت هەوڵی داوە لە نیگەرانی بارزانی لەم پەیوەنییەدا کەم بکاتەوە و ئامادەیی خۆی دەربڕیوە بۆئەوەی کاربەدەستێکی پایەبەرزی سۆڤیەت بنێرێت بۆ هەمیشە لە باکوور لای بارزانی بمێنیتەوە، بۆئەوەی بارزانی دڵنیا بێتەوە بەعسییەکان ڕێککەوتننامەکەیان لەگەڵ کورد جێبەجێ دەکەن (ئەو ڕێککەوتننامەیە کە ئۆتۆمییەکی بەرفراوانی شانۆیی دەدات بە باکوور). بارزانی نە متمانەی بە سۆڤیەت هەیە و نە بە بەعس.

٤- **ئامانجەکانی سۆڤیەت:** زەید عوسمان چەندجار هەڵسەنگاندنی خۆی سەبارەت بە ئامانجەکانی سۆڤیەت لە عێراق و ناوچە دووپات کردەوە. هەروەها کە باس کرا زەید گوتی سۆڤیەت سەرەتا دەیەوێت بەرژەوەندییە سیاسیی و ئابوورییەکانی لە عێراق بپارێزێت. زەید لەم پەیوەندییەدا گوتی لەوانەیە سۆڤیەت چاویشی بڕیبێتە نەوتی عێراق و ئاماژەی بەوە کرد کورد لە سەرچاوەیەکی باوەڕپێکراو بیستویانە کە سەدام حوسێن بەدوای یارمەتی و ڕاپرسی لەگەڵ سۆڤیەتدایە، بۆئەوەی دەست بەسەر بەشە نەوتی بەریتانیا و ئەمریکا لە کۆنسورتیۆمی IPC (کۆمپانیای نەوتی عێراق) بگرێت. زەید لە درێژەی قسەکانیدا جەختی لەسەر ئەوە کردەوە ئامانجی درێژخایەنی سۆڤیەت لە عێراق ئەوەیە وەک ناوەندێک کەلک لە عێراق وەربگرێت بۆئەوەی هێرش بکاتە سەر تورکیا و ناتۆ، و دژی ئێران و کەنداوی فارس خراپەکاری بکات. زەید گوتی سۆڤیەت ئێستا یارمەتیی عێراق دەدات بۆئەوەی سیستمی بەرگریی موشەکی لە بنکەی ئاسمانی شوعەیبیە لە نزیکی بەسرە دابمەزرێنێت.

٥- **دەستێوەردانی ئێران لە مەسەلەکەدا:** زەید هەرچەندە سوپاس و پێزانینی خۆی سەبارەت یارمەتییەکانی ئێران لە ڕابردوودا دەربڕی، بەڵام ئاماژەی بەوە کرد ئێران یان نازانێت چۆن لەگەڵ عێراق هەڵسوکەوت بکات یان لە بارودۆخی عێراق بۆ ئامانجەکانی خۆی کەلک وەردەگرێت. زەید زیاتر لەسەر کەلکوەرگرتنی ئێران لە بارودۆخی عێراق ڕۆیشت و گوتی ئێران هەوڵی داوە نەهێڵێت کورد لەگەڵ سەرچاوەکانی دیکەی یارمەتی وەرگرتن وەک (**ڕەش کراوەتەوە**) پەیوەندی بگرن. زەید هەروەها گوتی ئێران زۆر بەهەڵەدا دەچێت ئەگەر پێی وابێت دەتوانێت لەم پەیوەندییەدا کەلک لە کورد و لایەنە میانڕەوەکانی دیکەی عێراق وەربگرێت. زەید هەروەها ئاماژەی بەوە کرد نابێت ئامانجی ئێران ئەوە بێت عێراق بەردەوام ناسەقامگیر بێت و گوتی وادیارە ئێستا ئامانجی ئێران هەر ئەوەیە.

٦- نزیکبوونەوەی مسر لە بارزانی، زەید گوتی بەم دواییانە مسر چەند نوێنەرێکی ناردووە بۆ لای بارزانی و ئامادەیی مسر و سوریای دەربڕیوە بۆ هاوکاریکردنی کورد بۆئەوەی ڕژێمی بەعسی عێراق بڕووخێنن. بە هەرحاڵ مسر وتویەتی پێویستە کورد لەگەڵ کەسایەتییە نەتەوەییە عەرەبەکان هاوکاری بکەن، بەڵام بارزانی ئامادە نییە لەگەڵیان هاوکاری بکات چونکە پێیوایە ئەو کەسایەتییانە بەگشتی لەبەرچاوی خەڵکی عێراق کەوتوون.

٧- **بارودۆخی باکوور:** بە وتەی زەید بارودۆخی باکوور ئارامە. سەرەڕای ئەو ڕاپۆرتانەی باس لەوە دەکەن کە دەوڵەتی ناوەندیی یارمەتیی کورد دەدات، زەید بانگەشەی ئەوەی کرد لە ڕاستیدا زۆر کەم یارمەتی دراون و ئاماژەی بەوە کرد یەکێ لە هۆکارەکانی ئەوەی بارزانی بە ڕژێمی بەعس و بەڵێنەکانیان بەدبینە، هەر ئەوەیە. جگە لەوەش هەوڵەکانی ئەم دواییەی بەعس بۆ کوشتنی بارزانی، جێگەی هیچ متمانەیەکی کوردی بە ڕژێمی بەعس نەهێشتووەتەوە. هەرچەندە دانیشتووانی عەرەب ناوچەی هەولێریان بەجێهێشتووە، بەڵام دەوڵەتی بەغدا درێژە بە هێنانی عەرەبەکان بۆ ناوچەی کەرکووک دەدات و بە ئاشکرا هەوڵ دەدات ئەو ناوچەیە تەعریب بکات، پێش ئەوەی سەرژمێری لەو هەرێمە ئەنجام بدرێت (بارزانی گومانی لە جێبەجێکردنی ئەو سەرژمێرییە هەیە). ئێستا زۆربەی هەرە زۆری عەشیرەتەکان پشتیوانی لە بارزانی دەکەن، لەوانە هەندێ لەو عەشیرەتانەی کە هەر لە کۆنەوە دژی بارزانی بوونە وەک عەشیرەتی لۆلان و هەرکی و زۆربەی زێبارییەکان. جگەلەوەش باڵی جەلال تاڵەبانی لەنێو KDP ئێستا بەتەواوی لەپشتی بارزانیدایە و تاڵەبانی و ئیبراهیم ئەحمەد لە باکوور لە بارەگای سەرکردایەتیی بارزانیدان.

٨- **بارودۆخی بەغدا:** زەید عوسمان بارودۆخی بەغدای وەها وەسف کرد کە دژایەتی لەگەڵ ڕژێمی بەعس لە بەغدا ڕوو لە زیادبوونە. ئەوەشی زیاد کرد بە هەرحاڵ کردەوە تیرۆریستییەکانی ڕژێمی بەعس زۆربەی خەڵکی بەغدای ترساندووە. زەید ئاماژەی بەوە کرد ئەو ئەشکەنجەیە کە ئێستا لە بەندیخانەکانی عێراقدا هەیە زۆر لە ئەشکەنجەی سەردەمی ڕژێمە کۆمۆنیستەکانی پێشوو خراپترە. زەید لەم پەیوەندییەدا گوتی بەگوێرەی ڕاپۆرتەکان دەوڵەتی ئەڵمانیای ڕۆژهەڵات ئێستا ئیستیخباراتی عێراق ڕادەهێنێت. زەید جارێکی دیکە گوتی خەڵکی عەرەبی عێراق ئامادەن پشتیوانی لە هەر بزووتنەوەیەک بکەن کە ببێتە هۆی ڕووخاندنی ڕژێمی بەعس، بەڵام جەختی لەسەر ئەوە کردەوە بە هەرحاڵ عەرەبەکانی عێراق پشتیوانی لە کەسایەتییەکانی ڕژێمەکانی پێشوتری عێراق، یان ئەو ناسیۆنالیستە عەرەبانە ناکەن کە تەنیا دروشم دەدەن.

لە لایەن ئاندرۆ کیلگۆر لە نووسینگەی کاروباری ڕۆژهەڵاتی نزیک و باشووری ئاسیای وەزارەتی دەرەوە بۆ:

جێگری وەزیری دەرەوە بۆ کاروباری ڕۆژهەڵاتی نزیک و باشووری ئاسیا (جۆزێف سیسکۆ)

واشنتۆن

٥ی نیسانی ١٩٧٢

بابەت: نامەی مەلا مستەفا بارزانی بۆ وەزیری دەرەوەی ئەمریکا و هۆکارەکانی یارمەتی نەدانی ئەمریکا بۆ کورد

ئەوەی هاوپێچ کراوە، یادداشتنامەی گفتوگۆکانی زەید عوسمان و تۆماس سکاتە. زەید عوسمان داوای یارمەتیی ڕاستەوخۆ، یان ناڕاستەوخۆی ئەمریکای کردووە بۆئەوەی بارزانی بتوانێت "بزوتنەوەیەکی ئازادیخواز"ی عەرەبی، کوردی بە ئامانجی ڕووخاندنی ڕژێمی بەعسی بەغدا لە کوردستانی عێراق دابمەزرێنێت. زەید عوسمان هەروەها نامەیەکی بارزانی بۆ وەزیری دەرەوەی ئەمریکای ڕادەستی ئێمە کرد کە تێیدا بارزانی داوای هەمان شتی کردووە. زەید عوسمان داوای کرد تا ڕۆژی ٦ی نیسان وەڵامی داواکارییەکەی بدرێتەوە.

بە بۆچوونی ئێمە بە لەبەرچاوگرتنی ئەم هۆکارانە، دەبێت وەڵامی نەرێنی بەم داواکارییە بدەینەوە:

ا- ڕژێمێک کە لەژێر دەسەڵاتی بارزانیدا بێت زەحمەتە بتوانێت لە بەرانبەر دژایەتیکردنی عەرەبەکان هەم لەناوخۆ و هەم لە دەرەوەی عێراق کە بێگومان ڕۆژبەڕۆژ زیاتر دەبێت، درێژە بە مانی خۆی بدات.

ب- پێگەی ئابووریی سۆڤیەت لە عێراق بەهێزە، کەوابوو ئەگەر بارزانی لە ڕووخاندنی ڕژێمی بەعسیشدا سەربکەوێت، دووره بتوانێت پەیوەندییەکانی عێراق لەگەڵ مۆسکۆدا بپچڕێنێت، مەگەر ئەوەی ئێمە خۆمان ئامادە بکەین بەشێوەی خێرا و بەرفراوان یارمەتیی (عێراق) بدەین.

ج- ئەگەر دەوڵەتی ئەمریکا پشتیوانی لە هەڵمەتی کودەتایەک دژی بەعس بکات (کە لە باشترین حاڵەتی خۆیشیدا دیسان لە ڕووی ڕێکخستنییەوە لاواز دەبێت) شاردنەوەی ئەو شاڵاوە کارێکی زەحمەتە، کەوابوو ئەمریکا زیاتر پەیوەندییەکانی خۆی لەگەڵ وڵاتانی دیکەی

عەرەبی تێکدەدات، چونکە پشتیوانی لە بزووتنەوەیەکی غەیرە عەرەبی کردووە کە لە لایەن دەوڵەتانی غەیرە عەرەبی دیکە (ئێران و ئیسرائیل) دژی عەرەبەکان یارمەتی دراوە.

د- ئاسانکاریکردن بۆ بە دەسەڵات گەیشتنی دەوڵەتێک لە بەغدا کە کورد پشتیوانی لێ بکەن کوردی ئێران و تورکیاش دەوروژێنێت، کەوابوو لایەنی کەم نیگەرانی لەنێو دەوڵەتی تورکیا دروست دەکات (تەنانەت ئەگەر ئێران نیگەران نەکات).

ی- هەرچەشنە هاندانێکی کورد دەبێتە هۆی وروژاندنی هەست و سۆزی نەتەوەیی کورد کە ئامانجیان دامەزراندنی بەرەبەرەی وڵاتی سەربەخۆیی کوردستانە. ئەم هەنگاوە دەبێتە هۆی پارچەپارچەبوونی زیاتری ناوچەکە کە لە خۆیدا پێشتر پارچە پارچە بووە.

سەرەڕای ئەو شتانەی باس کرا، ئێمە ئەم مەسەلەمان لەگەڵ بەڕێز "ڕۆی"ی باس کردووە و "ڕۆی" لەگەڵ ئەوەدایە ئێمە پێش ئەوەی بڕیاری کۆتایی خۆمان سەبارەت داواکارییەکەی زەید عوسمان بدەین بارودۆخی کورد لەگەڵ مایک والیر لە CIA تاوتوێ بکەین. CIA یش لە ڕێگەی سەرچاوەگەلی سەربەخۆوە، هەمان زانیاری و داواکارییانەی بەدەست گەیشتووە. ئەم پێشنیارەی ئێمە لەگەڵ ئەو بۆچوونانەی ئێوەدا هاوتەریبە کە دوێنێ لە فرۆکەخانە بۆ بەڕێز تام سکات باستان کرد و گوتتان "ئێمە دەبێت درێژە بە نوێکردنەوەی هەڵسەنگاندنەکانمان بدەین و نابێت تەنیا بەگوێرەی ئەقڵی ئاسایی خۆمان بجوڵێینەوە." لە هەمان کاتدا پێشنیار دەکەین جەنابت بە شێوەی زارەکی بەکورتی وەزیری دەرەوە لەم مەسەلەیە ئاگادار بکەیتەوە، چونکە نامەکەی بارزانی بۆ ئەو نووسراوە.

هاوپێچەکان:

١- ناوەڕۆکی گفتوگۆکان لەگەڵ زەید عوسمان، نوێنەری بارزانی لە وەزارەتی دەرەوەی ئەمریکا.

٢- وەرگێڕانی نامەکەی بارزانی بۆ وەزیری دەرەوەی ئەمریکا[١].

١- نامەکەی مەلا مستەفا بارزانی لەنێو بەڵگەنامەکەدا نییە.

وەزارەتی دەرەوەی ئەمریکا

توێژینەوەیەکی نووسینگەی هەواڵگریی و لێکۆڵینەوە لەبارەی کوردی عێراق

٣١ی گوڵانی ١٩٧٢

بابەت: کوردی عێراق: هەڵگیرسانەوەی شۆڕش

کوردی عێراق جارێکی دیکە داوای پشـتیوانی دەرەکی دەکەن بۆ شـەڕە ناوخۆییەکەیان لەگەڵ دەوڵەتی عێراق کە لەوانەیە هەڵبگیرسێتەوە. ئەم توێژینەوەیە ڕابردووی ناکۆکییەکانی کورد و دەوڵەتی عێراق و پێگەی کورد لە پەیوەنـدییەکـانی ئێران و عێراق و نێو وڵاتـانی عەرەبی و دەرفەتەکانی سەرهەڵدانەوەی ئەم شەڕە و ئاکامەکانی شیدەکاتەوە.

کورتە: خەڵکی کورد هەر لە دێرینەوە لە زۆربەی ئەو ناوچە شاخاوییانە ژیاون کە ئێستا لێی دەژین و ژمارەیان ئێستا نزیکەی ٦ ملیۆنە و پەیوەندییەکانیان لەگەڵ هەموو ئەو دەوڵەتانەی کە تێیاندا دەژین، واتە یەکێتیی سۆڤیەت، تورکیا، ئێران، عێراق و سوریا ئاڵۆزە. مەلا مستەفا بـارزانی کە دوایین ڕابەری کوردە هێزی مەعنەوی پێویســتی هەیە بۆئەوەی عەشـیرەتە جۆراوجۆرەکان لە چوارچێوەی هێزێکی نیمچەسـەربازیی بەرچاودا کۆبکاتەوە، ســەرەتا لە دەیەی ١٩٤٠ دژی پاشـــایەتیی عێراق ڕاپەری، بەڵام نـاچار بوو بچێتە ئێران، دواتر بچێتە یەکێتیی سۆڤیەت و ١١ ساڵ لەوێ ژیا و بۆی دەرکەوت نابێت متمانە بە سۆڤیەت بکات.

مەلا مستەفا ماوەیەکی کورت دوای شۆڕشی ١٩٥٨ گەڕایەوە عێراق و ساڵی ١٩٦١ بوو بە ڕابەرێکی بێوێنە لەناو عەشیرەتەکانی کورددا و ڕابەری شەڕێکی پێشمەرگەیی کرد کە دوای گۆڕانی چوار ڕژێم لە عێراق (ئەم شـــەڕە یارمەتی ڕووخانی هەر چواری داوە) تا ئێســـتا بەردەوامە. لە ماوەی چوار سـاڵ شـەڕی قورسـدا، هێزەکانی مەلا مسـتەفا لە لایەن ئێران و وڵاتانی دیکە (لە ڕێگەی ئێرانەوە) یارمەتی دەدران و پۆشـتە دەکران. ئامانجی ئێران ئەوە بوو، دەستڕۆیشتوویی و کاریگەریی جەمال عبدولناسر لەسەر دراوسێ لاوازەکەی (عێراق) لا ببات و پێش لە بڵاوبوونەوەی کێشەکە لە نێو کوردی ئێراندا بگرێت.

ڕژێمی ئێســتای عێراق لەژێر گوشـاری هەندێ لە دەوڵەتانی عەرەبیدایە بۆ ڕازیکردنی کورد بۆئەوەی سـوپای عێراق (کە بە هۆی پەرەسـەندنی شـۆڕشـی کورد بەتەواوی دەسـتی بەسترابووەوە) بتوانێت دەستی ئاوەڵا بێت، ئەگەر هاتوو دوژمنایەتی عەرەب-ئیســـرائیل بەتەواوی پەرەبسێنێت.

سۆڤیەت بەردەوام پێداگری لەسەر ئەوە کردووە عێراق کورد کۆنترۆڵ بکات، بە هەمان شێوە کە خودی سۆڤیەت کەمینە نەتەوەییەکانی خۆی کۆنترۆڵ دەکات. لەوانەیە سۆڤیەت لەو پێشنیارە یەک لایەنەیە ڕۆڵی بینیبێ کە حکومەتی عێراق بۆ چارەسەرکردنی کێشەکەی لەگەڵ کورد خستییەڕوو و کوردیش قەبووڵیان کرد، بەڵام هەرگیز بەتەواوی جێبەجێ نەکرا.

ئێستا سۆڤیەت دەیەوێت لە ڕێگەی پەیماننامەیەکی نوێ و بەرنامەگەلێکی گەورەی یارمەتیدانی سەربازیی و تەکنیکیی بۆ عێراق، پەیوەندییەکانی لەگەڵ ئەم وڵاتە پتەوتر بکات. سۆڤیەت نایەوێت خۆی بخاتە ناو کێشەی عێراق و ئێران و بکەوێتە نێو شەڕی ناوخۆیی بێکۆتایی عێراق لەگەڵ کورددا. سۆڤیەت گوشار لە کورد دەکات تا پەیوەست بن بە دەوڵەتی بەرەی نیشتمانیی کە حیزبی بەعس و حیزبی شیوعیی عێراق سەرکردایەتی دەکەن.

مەلا مستەفا بە دروستی پێشبینی ئەوەی کردووە ئەگەر بەم پلانە ڕازی بێت، نیمچە ئۆتۆنۆمییەکەی ناوچە کوردنشینەکان لەناو دەچێت کە بە هێزی سەربازی بە دەستیان هێناوە. مەلا مستەفا دەزانێت دەوڵەتی عێراق (لەوانەیە سۆڤیەت) لە پشتی هەوڵی کوشتنی خۆی و کوڕە گەورەکەی، ئیدریس بن کە لە هاوینی ڕابردوو ئەنجام درا[1]. بارزانی هیچ متمانەیەکی بە دوو لایەنی دیکەی ئەم هاوپەیمانییە پێشنیارکراوە نییە. هەروەها دەزانێت دەوڵەتی عێراق بەم دواییانە هەوڵی داوە پشتیوانی عەشیرەتە نەیارەکانی بارزانی بەرەو لای خۆی ڕابکێشێت و هەوڵی داوە لە ڕێگەی بەرتیلدان بە هەندێ لە هاوڕێکانی، بارزانی لەبەرچاوان بخێت.

باڵێکی گەنجتر و چەپ لەناو کورددا هەیە، سەرۆکی ئەو باڵە جەلال تاڵەبانییە کە لە کاتی شەڕدا وەفاداری خۆی بۆ بارزانی دەربڕی، بەڵام لە کاتی ئاشتیدا دژایەتیی بەرنامەکەی بارزانی کرد. هەرچەندە دەسەڵاتی تاڵەبانی لە بارزانی زۆر کەمترە (تاڵەبانی هەرگیز دەسەڵاتی لەناو خەڵکی عەشیرەتی و نیمچە فیۆدالی و نەریتیدا نییە)، بەڵام داوای جۆرە

١- ئاماژە بەوەیە لە ٢٩ی ئەیلوولی ساڵی ١٩٧٠ بۆ ڕەواندنەوەی گرژییەکانی نێوان کورد و دەوڵەتی عێراق، وەفدێکی زانایانی ئایینی لە بەغداوە سەردانی مەلا مستەفا بارزانییان کرد، بەڵام ڕژێمی بەعس بە بیانووی تۆمارکردنی دەنگی گفتوگۆکان، بۆمبێکی لەناو جلوبەرگی یەکێ لە مەلاکان بە ناوی، "ئیبراهیم خوزاعی" دانابوو، چونکە دەیزانی مەلا مستەفا ڕێز لە کەسایەتیيە ئایینییەکان دەگرێت و نایانپشکنێت، بەڵام لەو کاتەدا کە بۆمبەکە دەتەقێتەوە پێشمەرگەیەک خەریکی دانانی چای دەبێت و دەکەوێتە نێوان بارزانی و خوزاعی و بەو شێوەیە بارزانی بە شێوەیەکی موعجزەیی بە سەلامەتی ڕزگاری دەبێت. هیچ کام لە مەلاکان ئاگایان لەو پیلانەی بەعس نەبوو، جگە لە شۆفیری ئەو ئۆتۆمبیلانە کە مەلاکانیان هێنابوو، شۆفێرەکانیش بەدەستی پێشمەرگەکان کوژران. "وەرگێڕ"

دەسەڵات و سەرکردایەتیەک دەکات کە دەوڵەتی عێراق و (سۆڤیەت) پێیان باشترە. ئەگەر بارزانی شەڕ نەکات سەرکردایەتیە تاکەکەسییەکەی هێدی هێدی لە ئەنجامی ئەم تاکتیکانە لەناو دەچێت. هەروەها ڕۆژگاریش لەگەڵ بارزانیدا یار نییە (تەمەنی ٦٩ ساڵە هەرچەندە هێشتا بەهێزە). کەوابوو ڕاستییەکەی ئەوەیە هاوڕێ پێشمەرگەکانی بارزانی پێیان خۆش نییە دوای دە ساڵ شەڕ لە شەستەکاندا جارێکی دیکە بەم زووانە دیسان چەک هەڵبگرنەوە.

بە هەرحاڵ وادیارە ئێستا بارودۆخەکە باشتر بووە بۆئەوەی بارزانی بتوانێت بۆ هەڵگیرساندنەوەی شۆڕش، پشتیوانی پێویستی دەرەکی بە دەست بهێنێت. ئەگەر بارزانی ئەم پشتیوانییە بە دەست نەهێنێت، ناتوانێت هیوادار بێت کە هیچ کارێک جگە لە بەرگریکردن لە خۆی لە شاخەکان ئەنجام بدات. هەڵگیرسانەوەی شۆڕشێکی دیکەی کورد لەوانەیە ببێتە هۆی ڕووخانی حکومەتی بێزلێکراوی بەعس. بە هەرحاڵ لەوانەیە کورد نەتوانن پێکهاتەی ڕژێمی دوایی عێراق دیاری بکەن و دیارە ڕژێمەکانی دواتری عێراق لە ڕژێمی ئێستا سەقامگیرتر، بەهێزتر و سەربەخۆتر لە سۆڤیەت نابن.

بارزانی لەنێو نەوەی خۆیدا بەهێزترین کەسایەتییە، بەتوندی خۆی لە هاندانی سیاسی یان ڕێکخستنی کوردی وڵاتانی دراوسێی عێراق بەدوور گرتووە. سۆڤیەت (لەوانەیە ڕاستەوخۆ بکەوێتە ناو کێشەی کورد) بارودۆخێکی سیاسیی دژواری هەیە، بەڵام ئامرازەکانی ئەوەشی لە دەستدایە کە گوشار بخاتە سەر ئێران و (لە ئاستێکی کەمتردا) تورکیا، ئەگەر بڕیار بدات کەلکی لێ وەربگرێت.

ئیدارەی کاروباری ڕۆژهەڵاتی نزیک و باشووری ئاسیا لە وەزارەتی دەرەوە بەڕێوەبەر:

کورتیس جونز

ئامادەکردنی: شارلۆت مۆرهاوس

کورد کێیە و لە کوێ دەژی

کورد گرووپێکی ئەتنیکی جیاوازی هیندۆئەوروپاییە، زۆربەی دانیشتووانی سەرزەمینێکی شاخاوی پێکدەهێنن کە نزیکەی ١٥٠ هەزار میلی چوارگۆشەیە و لەگەڵ تورکیا، ئێران، عێراق، سوریا، ئازەربایجان و ئەرمەنستانی سۆڤیەت هاوسنوورە. ئەم کوردستانە دێرینە هەرگیز کیانێکی سیاسیی جیاوازی نەبووە، کەوابوو بەوردی پێناسە نەکراوە. هەندێ کۆمەڵگەی کورد لە دەرەوەی ئەم ناوچە کوردنشینانە لە عێراق، ئێران، تورکیا و سوریا هەیە و لە لوبنان و ئەفغانستان بڵاون.

هیچ ئامارێکی ورد لەبارەی ژمارەی کورد لە بەردەستدا نییە و ئاماری دەوڵەتەکان، کورد بە خەڵکێکی جیاواز دانانێن، بەڵام بەگوێرەی هەڵسەنگاندنە باوەڕپێکراوەکان، ژمارەیان لەنێوان ٥ و ٦ ملیۆن کەسە کە ٨٩ هەزاریان لە سۆڤیەت دەژین.

نزیکەی نیوەی ئەو کوردانەی لە دەرەوەی سۆڤیەت دەژین لە تورکیان کە گەورەترین کەمینەی ئەم وڵاتەن و ژمارەیان ٣ ملیۆن کەسە واتە ٨%ی دانیشتووانی گشتیی تورکیا پێکدەهێنن. هەروەها ژمارەیەکی بەرچاو لە کورد (نزیکەی ملیۆنێک و پەنجا هەزار کەس کە دەکاتە نزیکەی ٣% لە سەرجەم دانیشتووانی ئێران) لە ئێران و نزیکەی ملیۆنیک و ٧٩٥ هەزار لە عێراق دەژین کە دەکاتە ١٨%ی سەرجەم دانیشتووانی ئەم وڵاتە و نزیکەی ٢٤٠ هەزار لە سوریا دەژین. زۆربەی هەرەزۆری کورد موسڵمانی سوونەن، بەڵام لە عێراق ٢٥ هەزار ئیزدی (کە لقێکی جیابوو لە ئایینزای شیعەیە و باوەڕی نائیسلامی و مەسیحی تێدایە[١]) و یەک لە سێ، یان کەمتری کوردی ئێران موسڵمانی شیعەن کە ئایینی زاڵی ئێرانە.

کورد لە دێرینەوە لە ناوچە شاخاوییەکانی خۆیاندا ژیاون و "گزینفۆن[٢]" باسی کردوون و مێژوونووسە کلاسیکەکان لەژێر ناوی "کاردۆکی" و "گۆتی" ناوی بردوون (کوردی ئێران هەندێجار بە نادروست خۆیان یان نەوەی مادەکانی کەونار دەزانن). کورد شاخنشینن و زۆرتر ئاژەڵداری ڕەوەند و نیمچەڕەوەندن، هەرچەندە هەندێکیان یەکجێنشینن و هەندێکی دیکەیان شارنشینن.

کورد شانازی بە خۆیان دەکەن و خۆڕاگر و هێژان. کوردە خوێندەوارەکان پۆستگەلی باڵایان لەو وڵاتانە بە دەست هێناوە کە تێیدا دەژین. هەستی کوردایەتی و پاراستنی شوناس و دابونەریتی باوباپیران لەنێو کوردان بەهێزە و بەتوندی لە بەرانبەر تاواندنەوە، بەتایبەت لە وڵاتانی عەرەبیدا ڕاوەستاون، چونکە کوردەکان بەگشتی هەر لە کۆنەوە خۆیان لە عەرەبەکان بە ڕەسەنتر زانیوە.

١- ئایینی ئێزدی هیچ پەیوەندییەکی بە ئایینی شیعەوە نییە. "وەرگێڕ"

٢- ئاماژەیە بە گزێنفۆن، شاگردی سوقرات و سەرداری یۆنانی کە ساڵی ٤٠١ی بەر لە زایین، کاتی گەڕانەوە لە ئێران بەرەو یۆنان تووشی کورد بووە و لە کتێبەکەیدا بە ناوی، "ئانابازیس" یان گەڕانەوەی ١٠ هەزار کەسی، باسی ئەو زەبرانەی کردووە کە کورد لە سوپاکەی وەشاندوویەتی. "وەرگێڕ"

سەربەخۆیی سیاسیی کوردستان ئاواتی لەمێژینەی کوردە و لە کۆنفرانسی ئاشتی دوای شەڕی یەکەمی جیهانی[1] داوای سەربەخۆییان کرد، بەڵام ئەم سەربەخۆییە زۆرتر بە هۆی ڕکابەری و جیاوازی عەشیرەتی و دوژمنایەتی ناوخۆیی کورد دەستەبەر نەبوو. بە هۆی نەبوونی کەناڵی پەیوەندی لەنێوان سەرزەمینی شاخاوی کورد، سێ شێوەزاری جیاوازی کوردی دروست بووە کە ئەوانەی قسەیان پێ دەکەن بە دەگمەن لەیەک تێدەگەن. زاراوەی ناوچەی سلێمانی لە عێراق نزیکترین زاراوەیە بە زمانی فەرمی کوردی.

بیست و سێ گرووپی عەشیرەتی سەرەکی لەنێو کورداندا هەیە کە گرنگترینیان دزەیی، هەرکی و جاف-ن. بارزانی عەشیرەت نییە، بەڵکوو کۆنفدراسیۆنی کۆمەڵێک گوندە کە لە لایەن بزووتنەوەیەکی ئایینییەوە لە سەرەتای سەدەی ١٩ بە ڕێکخستن کراوە.

ڕاپەڕینە سەرەکییەکان:

ڕاپەڕینە جددییەکانی کورد تەنیا کاتێک بووە بە کێشە بۆ دەوڵەتەکان کە ڕابەرێکی کورد توانیبێتی بە هێزی مەعنەوییەوە عەشیرەتە جۆراوجۆرەکان بەڕێکخستن بکات. ڕاپەڕینگەلێکی وەها لە دەیەی ١٩٢٠ لە ئێران و لە ساڵی ١٩٣١ لە عێراق بە ڕابەرایەتی شێخ مەحمود (باوکی بابا عەلی، وەزیری پێشووی کابینەی عێراق کە جار جار وەک ناوبژیوانێکی بێلایەن لە کاتی شەڕی کورد و دەوڵەتی عێراق لەگەڵ ئەم دوو لایەنە وتووێژی دەکرد) ڕوویداوە.

مەلا مستەفا بارزانی سەرەتا دژی سیستمی پاشایەتیی عێراق لە دەیەی ١٩٤٠ ڕاپەڕینی کرد و ناچار بوو لەگەڵ هاوڕێکانی بچێتە باکووری ئێران (ڕۆژئاوای ئێران ڕاستە- وەرگێڕ) و لە کۆماری کورت تەمەنی کوردستاندا بەشداری کرد کە بە پشتیوانی سۆڤیەت لە بەشێک لە ئێران دامەزرا کە لە کاتی جەنگی دووەمی جیهانیدا سۆڤیەت داگیری کردبوو. کاتێک سۆڤیەت ناچار بوو ساڵی ١٩٤٦ لە ئێران بچێتە دەرەوە، کۆماری کوردستان بەخێرایی ڕووخا و مەلا مستەفا لەگەڵ ٥٠٠ کەس لە هاوڕێکانی لە ساڵی ١٩٤٧ چووە ناو خاکی سۆڤیەت و ١١ ساڵ لەوێ مایەوە.

کۆماری تورکیا هەوڵی زۆری داوە بۆئەوەی کورد بکات بە تورک و لەو باوەڕەدایە ئێستا کورد مەترسی سیاسی نین بۆ تورکیا، هەرچەندە هەستی سەربەخۆیی کوردستان لە نێویاندا

١- مەبەستی کۆنفرانسی ئاشتی پاریسە کە ژەنەڕاڵ شەریف پاشا بە نوێنەرایەتی نەتەوەی کورد تێیدا بەشداری کرد و پەیماننامەی "سێڤر"ی لێکەوتەوە کە بواری بۆ سەربەخۆیی کوردستان لە ئیمپراتۆری عوسمانی خۆش دەکرد. "وەرگێڕ"

هەر هەیە. لە کاتی پەرەسەندنی شەڕی ناوخۆی عێراق لە دەیەی ١٩٦٠ چەند سەد کەس لە کوردی تورکیا هاتنە ڕیزی برا کوردەکانیان لە عێراق.

کوردی ئێرانیش بەردەوام ڕەخنەیـان لە حکومەتی ئێران گرتووە کە زۆرتر بە هۆی هەڵاواردنی ئابوورییە کە بە وتەی خۆیان ئێران دژ بەوان پەیڕەوی دەکات. ڕاپەڕینی کوردی عێراق و هەروەها چەند هۆکارێکی دیکە بووەتە هۆی ئەوەی کۆمەڵێک چاکسازیی بەپەلەی ئابووری لە کوردستانی ئێران ئەنجام بدرێت.

کورد و سیاسەتی عەرەبەکان:

لە عێراق کورد بێ لەبەرچاوگرتنی ژمارەیان، خاوەن قورساییەکی سیاسیین، چونکە وڵاتی عێراق پێکهاتەیەکی ئەتنیکی و ئاینی تایبەتی هەیە. دانیشـــتووە عەرەبەکانی عێراق بە شێوازێکی یەکسان بە شیعە و سوونە دابەش کراون. لە ڕاستیدا ژمارەی عەرەبە شیعەکان لە عەرەبە ســوونەکان زۆرترە، بەڵام بە هۆکارگەلێکی مێژوویی هەمیشــە عەرەبە ســوونەکان دەســەڵاتیان بەدەســتەوە بووە. کورد لە ڕووی ئەتنیکییەوە لە عەرەبەکان جیاوازن، بەڵام لە ڕووی ئـایینییەوە (مەزهەبیەوە-وەرگێڕ) ســوونەن، کەوابوو هـاوســەنگی هێزەکەیـان بەدەســتەوەیە. حکومەتی عێراق بە هۆی ئەم هـاوســەنگییە ئایینییە داواکـاری کورد بۆ ئۆتۆنۆمی ناوچەیی ڕەتدەکاتەوە، لەبەرئەوەی دەترسێت ئەگەر داواکارییەکەی کورد جێبەجێ بکات شــیعەکان و کەمینە بچووکترەکانی دیکەش داوای هەمان ماف بکەن و هەروەها بە هۆی ئەوەی کۆنترین و گەورەترین نـاوچەی بەرهەمهێنـانی نەوتی عێراق لەســەرزەمینی کورددایە.

کورد دوای شــەڕی یەکەمی جیهانی نەیانویســت ببن بە بەشــێک لە دوو وڵاتی عەرەبی عێراق و سوریا و بەرژەوەندیان لەوەدا بوو دژایەتی هەر چەشنە یەکێتییەکی عەرەبی بکەن کە تێیدا ببەن بە کەمینەیەکی بچووکتر، هەربۆیە کورد دژی یەکێتی سەرنەکەوتووی عێراق و ئوردن لە دژی جەمال عبدولناسر لە ١٩٥٨ ڕاوەســتان. هەروەها کورد دژی هەوڵەکانی ناسر بۆ یەکخســتنی عەرەبەکان ڕاوەســتاون و بە چاوێکی نەرێنی ســەیری حیزبی بەعســی دەســەڵاتداریان کردووە کە بە شــێوازێکی توندڕەوانە لایەنگری یەکێتیی عەرەبەکانە. کورد تەنانەت هەندێجار هەوڵیان داوە بەعسییەکان و لایەنگرانی ناسر دژی یەکدی هان بدەن.

ماوەیەکی کورت دوای شــۆڕشــی ١٩٥٨، واتە ئەوکاتەی قاســم هاتە جێگەی ئەو ڕابەرە نیشتمانییانە کە لەگەڵ ڕژێمی پێشوو هاوکارییان کردبوو، عبدولکەریم قاسم، مەلا مستەفا و هاوڕێکانی بانگهێشت کرد لە سۆڤیەت بگەڕێنەوە عێراق و لەبەرچاوی خەڵک کردی بە شێر.

قاسم ئەوەی بە دروستی هەڵنەسەنگاندبوو کە مەلا مستەفا هێشتاش سومبوڵی خەبات دژی حکومەتی ناوەندییە. مەلا مستەفا وەک سەرکردەکانی دیکەی کورد دەیویست ئەو بەشانە لە خاکی کوردستان بە دەست بهێنێتەوە کە لە لایەن هێزەکانی دیکەوە داگیر کرابوو، کەوابوو ئەم هەست و گڕوتینە بەدەر لە چوارچێوەی ئەو پێوانانە بوو کە قاسم ئامادە بوو پێی بدات.

قاسم زۆر درەنگ هەوڵیدا یارمەتیی عەشیرەتەکانی نەیاری بارزانی بدات، بۆئەوەی پێش لە پەرەسەندنی بزووتنەوەی کورد بگرێت و لە ئابی ١٩٦٠ شەڕی نێوان عەشیرەتەکان هاتە ئاراوە. بارزانی تا تەمووزی ١٩٦١ عەشیرەتە دوژمنەکانی دەرکرد، یان خستنییە ژێر ڕکێفی خۆی.

یاسای بنەڕەتی ١٩٥٨ی عێراق مافە ئابووری و کولتوورییەکانی کوردی لەخۆ دەگرت و پێشنیاری ئەوەی دەکرد دەوڵەتی فیدراڵی عەرەب و کورد دابمەزرێت و دوو پایەختی لە بەغدا و سلێمانی هەبێت. سەرکردایەتی کورد بە واقعبینییەوە ئەوکاتە و دوای ئەوەش خوازیاری سەربەخۆیی نەبوو و تەنیا داوای ئۆتۆنۆمی لە چوارچێوەی عێراقی دەکرد. لە ناوەڕاستی ئەیلوولی ١٩٦١ حکومەتی عێراق دەستی کرد بە بۆمبارانکردنی ئاسمانی ناوچە کوردنشینەکان و لە ١٩٦٣ گازی کیمیاویی دژی کورد بەکار هێنا. ئەم تاکتیکەی عێراق، هەرچەندە لە ڕووی سەربازییەوە سەرکەوتوو بوو، بەڵام بووە هۆی شەرمەزاربوونی عێراق، چونکە ئاڕاستەی با کیمیاوییەکەی برد بەرەولای سنووری ئێران و کاری کردە سەر هەندێ لە گوندەکانی ئێران و چەند سەر مەڕومالاتێکی کوشت.

ناکۆکی نێوان کورد و حکومەتی عێراق بەخێرایی بوو بە بەربەرەکانییەکی سەربازی و کورد کۆنترۆڵی تەواوی ناوچە شاخاوییەکانی باکووریان (لە باشوورەوە تا ڕووباری زێی بچووک و لە ڕۆژئاواوە تا چیای حەمرین) گرتە دەست، بەڵام هەوڵیان نەدا شارە سەرەکییەکانی ناو دەشتەکان وەک هەولێر و کەرکووک، یان ڕێگە سەرەکییە گرنگەگان بگرن، بەڵام هەرکاتێک بیانویستبایا جادەکانیان دەگرت و شارۆچکەکانیان گەمارۆ دەدا. کورد لە ناوچەی ژێر کۆنترۆڵی خۆیان (کە پتر لە ١١ هەزار میلی چوارگۆشە بوو، واتە بە قەد ویلایەتی "مریلەند" و "دیلوەیر"[١] دەبوو) دەوڵەتی باڵادەست بوون و باجیان کۆ دەکردەوە (لەو ناوچانەی کە کورد و حکومەت لەسەری ناکۆکبوون ئەم باجە دووجار وەردەگیرا) و گومرگیان لە خاڵەسنوورییەکان دانابوو و ئیدارەکەیان ڕۆژبەڕۆژ نوێتر دەکردەوە.

١- Maryland and Delaware

ئەم بارودۆخە هەروا ٨ ساڵ بەردەوام بوو (بەڵام بە هۆی سەرمای زستان یان هەوڵی وتووێژەکان شەڕ ڕادەوەستا) و کورد نەیانتوانی ناوچەی زیاتر لەژێر چنگی هێزەکانی حکومەت بهێننە دەرەوە و هێزەکانی حکومەتیش نەیانتوانی سەرکەوتنێکی یەکلاییکەرەوە بەدەست بهێنن. لە ماوەی ئەم ٨ ساڵەدا پێشمەرگەکان توانیان بە سەرکەوتوویی چوار لە پێنجی هێزەکانی عێراق سەرقاڵی خۆیان بکەن و بۆ ماوەگەلێکی کورت، تەناتەت زۆرتر لەم ڕێژەیەش لە سەرچاوەکانی عێراق بە فیڕۆ بدەن. زۆربەی ئەو کوردانەی پۆستی حکومەتیان هەبوو، یان بە هۆکاری ئەمنی دەرکران و یان خۆیان دەستیان لەکار کێشایەوە و سەدان کورد لەوانە دوو ئەفسەر بە پلەی ژەنەڕاڵی پەنایان بۆ لایەنی کورد برد.

بەردەوامبوونی شەڕی بێئاکامی ناوخۆیی یەکێ لە هۆکارەکانی ناکارامەبوونی حکومەت بەگشتی و سوپا لەنێو ئەم ڕژێمە یەک لە دوای یەکانە لەم دە ساڵەدا بووە، کەوابوو شەڕ یەکێ لە هۆکارە گرنگەکانی ڕووخانی خێرای ئەم ڕژێمانە بووە. پیلانگێڕانی کودەتا حیسابیان بۆ مەسەلەی کورد دەکرد و سەرکردایەتی کورد گەیشتبووە ئەو قەناعەتە کە بۆ یەکەمجار لە مێژووی عێراقدا کورد بووە بە هۆکارێکی ڕاستەوخۆی پێکهاتن و هەڵوەشانەوەی دەوڵەتە نیشتمانییەکانی عێراق. کەوابوو کاتێک کورد بەڵێنی ئەوەیان دەدا پشتیوانی لە دەوڵەتی عێراق بکەن، هۆشداری ئەوەشیان دەدا کە ئەم حکومەتە تێکدەدەن (هەڵبەتە بە یارمەتیی هێزەکانی دیکە)، ئەگەر داواکارییەکانیان قەبووڵ نەکات.

پەیوەندییە دەرەکییەکان، یارمەتی و پشتیوانی دەرەکی:

ڕوونە کورد بێ یارمەتیی دەرەکی نەیاندەتوانی ٩ ساڵ لەگەڵ حکومەت شەڕ بکەن. لە ڕاستیدا کورد سەرجەم یارمەتییەکانیان لە ئێران، یان لە ڕێگەی ئێرانەوە وەردەگرت. سەرەتا کوردی ئێران خۆیان ئەم یارمەتییانەیان پێشکەش بە کوردی عێراق دەکرد، بەڵام دواتر کە شا لەوە ترسا دراوسێ لاوازەکەی بکەوێتە ژێر ڕکێفی جەمال عبدولناسر، ئاشکرا بوو کە ئێران پێداویستییەکانی مەشقکردن و پێداویستی ماددیی و داوودەرمان بۆ کورد دابین دەکات. لە بەرانبەردا ئێران داوای لە مەلا مستەفا دەکرد کوردی ئێران هان نەدات و نەهێڵێت بێنە ڕیزی شۆڕشەکەی.

حکومەتی عێراق سەرەڕای ئەو هەموو دڵنیاکردنەوانەی کە لە ڕێگەی ئەندامانی پەیمانی CENTOوە پێی دەدرا، پێی لەسەر ئەوە دادەگرت کە ئەم چالاکییانە بە ڕەزامەندی ئەمریکا (ئەگەر نەڵێین بەشداری) بەڕێوە دەچێت و ئەم تاوانبارکردنەی ئەمریکا کاری کردە سەر ئاڵۆزبوونی پەیوەندییەکانی عێراق و ئەمریکا لە ١٩٦٣ تا ئەوەی لە کاتی شەڕی عەرەب و

ئیسـرائیل لە حوزەیرانی ١٩٦٧ بەتەواوی پچڕا. دەوڵەتی عێراق هەروەها لەوە بەدگومان بوو کە بەریتانیا بە هۆی بەرژەوەندییە نەوتییەکانی و ئیســرائیل بە هۆکارگەلی ڕوون پشتیوانی لە کوردە ڕاپەریوەکان دەکەن.

هەرچەندە مەلا مســتەفا وەرگرتنی یارمەتی لە ڕۆژئاوا بە باشــتر دەزانێت، بەڵام ئەم یارمەتییە لە هەموو ســەرچاوەیەک وەردەگرێت. بە وتەی یەکێ لە دۆســتە کۆنەکانی مەلا مستەفا بارزانی، کاتێک لە دوورە وڵاتی لە ئەکادیمیای سەربازیی سۆڤیەت مەشقی پێدەکرا، دەیویســت پڕۆژەی دروســتکردنی جادە و تۆڕی پەیوەنـدی جێبەجێ بکـات بۆئەوەی کوردسـتانی عێراق لە ڕێگەی باکووری ئێرانەوە گرێ بدات بە ئەرمەنسـتانی سـۆڤیەت و لەو باوەڕە بوو کە سۆڤیەت پشتیوانی لە شۆڕشی کورد دەکات.

لە کانوونی یەکەمی ١٩٦٠، کانوونی دووەمی ١٩٦١ (٧ مانگ پێش لە هەڵگیرســانی ناکۆکی کورد و حکومەت) مەلا مســتەفا چوو بۆ موســکۆ و ئامانجی نەتەوەیی کوردی لە کۆبوونەوەی حیزبی کۆمۆنیســت خســتەڕوو، بەڵام بە هۆی ئەوەی ڕژێمێکی چەپ تازە لە عێراق بە دەســەڵات گەیشــتبوو، ســۆڤیەت داواکارییەکەی مەلا مســتەفای ڕەتکردەوە. بە هەرحاڵ لە ١٩٦٣ کاتێک بەعس بە دەســەڵات گەیشــت و شــیوعییەکانی عێراقی ئازاردا، سۆڤیەت شوێنێکی ئارامی لە ناوچە کوردنشینەکان بۆ شیوعییە هەڵهاتووەکان دۆزییەوە و لە بەرانبەردا باری ٢-٣ فڕۆکە چەکی ســووکی دا بە کورد. ســەرەنجام ســۆڤیەت (هەروەک ئەمریکا) وەک کێشەیەکی ناوخۆیی مامەڵەی لەگەڵ کێشەی کورد کرد، بەڵام لە هەمان کاتدا پێداگری لەسەر دەوڵەتی عێراق کرد کە نەرمونیانتر بێت و ڕێگەچارەیەک بۆ ڕازیکردنی کورد بدۆزێتەوە. مەلا مستەفا لە لایەن خۆیەوە هەستی کرد لە لایەن سۆڤیەتەوە بەکارهێندراوە و خیانەتی پێ کراوە، هەر بۆیە ئیدی متمانەی بە سۆڤیەت نەما.

هەوڵە سیاسییەکان:

لە کۆتـایی ١٩٦٢ تـا ١٩٦٥، ســەرکردایەتی کورد بە هەموو شــێوەیەک هەوڵی دەدا کێشــەکەی بە نێودەوڵەتی بکات و پشــتیوانی ماددیی و ســیاســیی دەرەکی بەرەولای خۆی ڕابکێشـێت. سـەرکردایەتی کورد کەلکی لە کوردە شـارەزاکانی نیشـتەجێی تاراوگە وەرگرت و نوێنەری نارد بۆ دەرەوە کە مەلا مســتەفا نامەی تاکەکەســی متمانە پێبەخشــینی دەدانێ. عیسمەت شەریف وانلی، سەرۆکی ڕێکخراوی خوێندکارانی کورد لە ئەوروپا لەم پەیوەندییەدا ســەردانی گەلێک شــوێنی کردووە و دووجاریش ســەردانی ویلایەتە یەکگرتووەکانی کردووە. ســاڵی ١٩٦٤ عیسـمەت شـەریف وانلی داواکارییەکی تەسـلیم بە ڕێکخراوی خاچی سـووری

نێودەوڵەتیی لە ژنێڤ کرد و لە ساڵی ١٩٦٥ هەوڵێکی سەرنەکەوتووی دا، بۆئەوەی کێشەی کورد لە نەتەوە یەکگرتووەکان بخاتەڕوو.

نوێنەرانی مەلا مستەفا سەرەتا لە ڕێگەی کونسوڵگەری ویلایەتە یەکگرتووەکان لە تەورێز (لە ئێران) و دواتر لە ڕێگەی باڵوێزخانەی ویلایەتە یەکگرتووەکان لە تاران، بەغدا و بەیروت پەیوەندییان لەگەڵ حکومەتی ویلایەتە یەکگرتووەکان گرت. مەلا مستەفا لایەنی کەم دوو نامەی ناردووە بۆ جاکسۆن، سەرۆک کۆماری ئەمریکا و چەند نامەی دیکەشی بۆ شای ئێران ناردووە. مەلا مستەفا هەروەها پەیوەندی تاکەکەسیشی لەگەڵ کەسایەتییەکانی ناوخۆی ئەمریکا هەیە، لەوانە دادوەر ڤیلیام داگلاس و چەند کەس لە ئەندامانی کۆنگریس و گەلێک لە سەرۆکەکانی ڕێکخراوە جوولەکەکان.

لەمیانەی ئاگربەستی ١٩٦٣-١٩٦٤ ویلایەتە یەکگرتووەکان هەوڵیدا بەرنامەی pl٤٨٠ بۆ یارمەتیدانی کورد و پرۆژەی دابینکردنی خۆراک جێبەجێ بکات. بە هەرحاڵ دەوڵەتی عێراق کۆسپی بۆ جێبەجێبوونی ئەم پرۆژەیە دروست کرد و توانی زۆربەی یارمەتییەکانی ئەم پرۆژەیە بەرەو لای کوردی لایەنگری حکومەت ڕابکێشێت و سەرەنجام بە هۆی ئەوەی ئاسایشی ئەم پرۆژەیە دابین نەکرا، ویلایەتە یەکگرتووەکان ناچار بوو دەستی لێ بکێشێتەوە.

یەکگرتوویی لە یەکنەگرتوویيدا:

تەنانەت لەو کاتانەدا کە شۆڕشی کورد لەوپەڕی هێزدا بووە، کورد هەرگیز بەتەواوی یەکگرتوو نەبوون و هەندێ لە بەکرێگیراوانی کورد لە پاڵ دەوڵەتی عێراق لەم شەڕە بەردەوامەدا بەشداریان کردووە و هەندێ لە عەشیرەت و نیمچەعەشیرەتەکان جار جار لە پاڵ دەوڵەت و جار جار لە پاڵ کورددا شەڕیان کردووە. هەندێ بنەماڵەش لەم شەڕەدا بێلایەن بوونە و گرووپێکی دیکەشیان لە پاڵ یەکێ لە لایەنەکاندا بووە. گەورەترین یەکگرتوویی کورد ئەوکاتە بوو کە دوابەدوای کۆبوونەوەیەک لە کۆیە لە گوڵانی ١٩٦٣ کۆنفدراسیۆنیک بۆ شۆڕش پێکهات کە هەموو گرووپەکانی سەر بە عەشیرەتە گرنگەکان، چەپەکان، شارنشینەکان و لایەنگرانی سیاسیی پارتی دیموکراتی کوردستانی عێراق و تەنانەت کەمینە بچووکترەکانی باکووری عێراق (ئێزدی، تورکمان و ...هتد) تێیدا بەشدارییان کرد کە لە لایەن ئەنجوومەنی سەرکردایەتیی شۆڕشەوە ڕابەرایەتی دەکرا و نوێنەرانی کوردی سوریاش تێیدا جێیان گرتبوو.

بە هەرحاڵ کەم و زۆر بەردەوام ناکۆکی لەنێو کەسایەتییە سیاسییە شارنشینەکان (کە سەرەکیترینیان ئیبراهیم ئەحمەد و جەلال تاڵەبانی)ین و ئاغا عەشیرەتییە نەریتییەکان (کە

مەلا مســـتەفا یەکێ لە نموونەکانیانە) هەبووە. ئەم دوژمنایەتییە (کە لەســـەر چۆنییەتی چارەســـەرکردنی کێشـــەی کورد و بەڕێوەبردنی کۆمەڵگەی کورد لە دوای شـــەڕە) ماوەیەکی کورت دوای کۆبوونەوەکەی کۆیە سەری هەڵدا. لە قۆناغی ڕاوەستانی شەڕ لەگەڵ دەوڵەتی عێراق کە ماوەیەکی درێژی خایاند (١٩٦٤-١٩٦٥) پێکدادانگەلێکی توند لەنێوان ئەو دوو گرووپەدا ڕوویدا کە لە ئەنجامدا مســـتەفا بارزانی ســـەرکەوت و تاڵەبانی دواتر گەڕایەوە ناو گۆڕەپان.

لایەنی کەم دووجار کورد (وادیارە بە پێشـــنیاری ئێران) پەیوەندییان لەگەڵ کەســـایەتییە شـــیعە کۆنەپارێزە ئایینی و کۆمەڵایەتییەکان گرت و هەوڵیان دا بەرەی دووەمی شـــەڕ لە باشووری عێراق بکەنەوە، بەڵام سەرکەوتوو نەبوون.

دامرکانەوەی شەڕ:

هەرچەندە، کورد و حکومەتی عێراق لە شـــوباتی ١٩٦٤ ئاگربەســـتیان کرد و هیوایان دەربڕی بۆ چارەســـەرکردنی کێشـــەکە وتووێژ بکەن، بەڵام هیچ کام لە لایەنەکان بەڵێنەکانی خۆیان بەتەواوی جێبەجێ نەکرد. کورد زۆربەی چەکەکانیان تەســـلیم بە حکومەت نەکرد و حکومەتیش بەپێچەوانەی بەڵێنەکانی، بەندکراوەکانی کوردی ئازاد نەکرد و هەرگیز لە ڕووی ماددییەوە کوردی قەرەبوو نەکردەوە. کورد بەردەوام گلەیی و گازندەیان دەکرد کە حکومەت بازرگانی بە کێشـەی کوردەوە دەکات و کێشـەکە هەر لە بنبەستدا مابووەوە. دوایین شـەڕی قورس لە ١٩٦٥ ڕوویدا و لە کۆتاییدا هێزەکانی عێراق شـــاخە بەرزەکانیان گرت کە زاڵ بوو بەسەر ئەو ڕێگەیانەی پێشمەرگەکان لەوێوە یارمەتییان لە ئێران وەردەگرت.

ئاگربەســـتێکی نیوەچڵ بەردەوام بوو تا ئەوە لە ١١ی ئاداری ١٩٧٠ حکومەتی عێراق یەکلایەنە پێشنیاری ڕێککەوتنی ئاشتی کرد کە زۆربەی داواکارییەکانی کوردی لەخۆ دەگرت. هەرچەندە، کورد بەم ڕێککەوتنە ڕازی بوون، بەڵام تەنیا هەندێ لە مەرجە کولتوورییەکانی بەڕاستی جێبەجێ کرا و لە ئەیلوولی ١٩٧١ پیاوەکانی سەدام حوسێن ئەلتکریتی هەوڵیان دا لە ڕێگەی تەقاندنەوەی ئۆتۆمبێلێک مەلا مستەفا بکوژن و پێش ئەوەش تەقەیان لە ئیدریسی کوڕی کرد. ئیدی دوای ئەو هەموو ڕێککەوتنە درێژخایەنانە، هیچ کام لە لایەنەکان متمانەی بە لایەنی بەرانبەر نەما.

لە ڕوانگەی کوردەوە گرنگترین خاڵە جێبەجێنەکراوەکانی ئەم ڕێککەوتننامەیە بریتی بوو لە:

١- دیاریکردنی ســـنووری ناوچە کوردنشـــینەکان، لەوانە پارێزگای کەرکووک لە ڕێگەی ڕیفراندۆم.

٢- دانانی کوردێک وەک جێگری ســـەرۆک کۆمار لە حکومەتی ناوەندیی. هەروەها کورد داوای نوێنەریان لە ئەنجوومەنی سەرکردایەتیی شۆڕش دەکرد کە لەناو حکومەتدا بڕیاردەری ڕاستەقینە بوو.

٣- ئەنجامدانی هەڵبژاردنێک بۆ دیاریکردنی ڕێژەی نوێنەری کورد لە پەرلەمانی داهاتووی عێراقدا.

٤- کۆنترۆڵکردنی هێزەکانی ئاســـایش لە ناوچە کوردنشـــینەکان. دوابەدوای شـــەپۆلی دەســـتبەســـەرکردن و ڕفاندنی کورد لە هاوینی ســـاڵی ڕابردوو ئەم داواکارییە جاریکی دیکە پێشـــێل کرا. هەروەها کورد داوای دڵنیاییان دەکرد کە عێراق دژ بە وان لەگەڵ دەوڵەتێک، یان دەوڵەتگەلێکی دیکەی عەرەب نەبێت بە هاوپەیمان.

ئاڵۆزبوونی پەیوەندییەکانی ئێران و عێراق، پەیوەندییەکانی کورد و حکومەتی عێراقیشی ئاڵۆز کرد. حکومەتی عێراق ئێرانی تۆمەتبار دەکرد کە پیلانی کودەتای دژی بەعس داڕێژتووە و لەوە زۆر توڕە بوو کە ئێران لە ١٩٧١چەند دوورگەیەکی بچووکی لە کەنداو داگیر کردووە. حکومەتی عێراق نزیکەی ٦٠ هەزار هاووڵاتی عێراقیی بە ڕەگەز ئێرانی لە وڵاتەکەی دەرکرد (مەبەســـتی کوردە فەیلییەکانی بەغدادە، وەرگێڕ). ئێرانیش عێراقی تاوانبار کرد کە ئاژاوە لە پارێزگای زۆرتر عەرەبنشینی خوزستان لە باشووری ئێران دەنێتەوە.

حکومەتی عێراق دەڵێت کورد دەبێت هەموو پەیوەندییەکانیان لەگەڵ ئێران بپچڕێنن، بۆئەوەی نیازپاکیی خۆیان بۆ چارەســـەرکردنی ئاشـــتیخوازانەی کێشـــەکە بســـەلمێنن. کورد بانگەشـــەی ئەوە دەکەن حکومەتی عێراق داوای لێ کردوون کوردی ئێران دژی دەوڵەتی ئێران ڕاپەڕن و ئەوانیش ڕەتیان کردووەتەوە. بە هەرحاڵ دیار نییە کام لەم بانگەشانە ڕاستە، بەڵام بووەتە هۆی بەدگومانییەکانی ئەم دواییە.

تەنانەت کوردیش تەنیا یەک ڕێگەیان لەپێش نییە:

مەلا مســـتەفا هەرچەندە، ئێســـتا لەژێر گوشـــاردایە، بەڵام نایەوێت لەگەڵ بەعس و شیوعییەکانی عێراق بچێتە ناو بەرەیەکی نیشتمانیی. کورد قازانجی زۆریان دەست ناکەوێت ئەگەر بچنە ناو ئەم بەرەیە و شتی زۆریش لە دەست دەدەن. ئێستا مەسەلەکە ئەوەیە ئایا کورد درێژە بە شەڕ دەدەن یان نا.

مەلا مستەفا تەمەنی ٦٩ ساڵە و بە شوێن ئەو دەستکەوتە سیاسییانەدایە کە خەڵکەکەی شەڕی بۆ کردووە.

دەوڵەتی عێراق باش دەزانێت مەلا مستەفا تەنیا کەسایەتییەکە کە دەتوانێت خەڵکەکەی بۆ شـۆڕشـی چەکداری دژی حکومەتی عێراق ڕێکبخات، هەربۆیە دوابەدوای سـەرنەکەوتنی پیلانی کوشـتنی بارزانی لە سـاڵی ڕابردوو، بە دوای ڕێگەگەڵێکی دیکەدا دەگەڕێت بۆئەوەی مەلا مســتەفا تێکبشــکێنێت و لاوازی بکات. لەپێناو ئەم ئامانجەدا حکومەتی عێراق پارە بە عەشیرەتە نەیارەکانی بارزانی دەدات، چەکداریان دەکات و بەرتیل بە پێشمەرگەکان دەدات بۆ ئەوەی چەک دابنێن.

ئاژانسی هەواڵگریی ناوەندیی (CIA)

لە بەڕێوەبەرایەتیی ئاژانسی هەواڵگریی ناوەندیی (CIA) بۆ:

یاریدەری سەرۆک کۆمار بۆ کاروباری ئاسایشی نیشتمانیی (کیسنجەر)

واشنتۆن دی سی، ٢٠٥٠٥

نووسینگەی بەڕێوەبەر

٦ی حوزەیرانی ١٩٧٢

نهێنی، هەستیار

بابەت: پێداگری شا لەسەر دانیشتنی هنری کیسنجەر لەگەڵ نوێنەرانی تایبەتی بارزانی

١- ڕۆژی ٥ی حوزەیرانی ١٩٧٢، بەڕێز (ناوەکەی ڕەش کراوەتەوە) داوای دیدارێکی خێرای کرد. لە دانیشتنکەدا بەڕێز (ناوەکەی ڕەش کراوەتەوە) گوتی بەم دواییانە شای بینیوە و شا کۆمەڵێک پەیامی پێ بووە کە بیگەیەنمە ئێوە.

شا دەیەوێت بەڕێز هێڵمز ئەم پەیامە بگەیەنێتە دەستی دکتۆر کیسنجەر:

"بە لەبەرچاوگرتنی گفتوگۆکانی ئەم دواییەی شا لەگەڵ دکتۆر کیسنجەر لەبارەی بارودۆخی کورد، شا لەو باوەڕەدایە کە نوێنەرانی کوردی مەلا مستەفا بارزانی کە لە داهاتوودا بۆ ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا سەفەر دەکەن، دەبێت لە لایەن خودی دکتۆر کیسنجەرەوە وەربگیردرێن. شا لەو باوەڕەدایە کە دکتۆر کیسنجەر دەبێت گوێ لە قسەکانی ئەو نوێنەرانی کوردانە بگرێت و کێشەکەیان تاوتوێ بکات. شا چاوەڕوانی ئەوە دەکات کە دکتۆر کیسنجەر دوای قسەکردن لەگەڵ نوێنەرانی کورد، بیروبۆچوونەکانی خوی لەبارەی ئەو دانیشتنانە لەگەڵ شا باس بکات".

شا لەو باوەڕەدایە بە لەبەرچاوگرتنی سیاسەتەکانی ئێستای دەوڵەتی عێراق، دەبێت کورد بپارێزرێن و پێش لەوە بگیردرێت کورد بە شوێن سیاسەتگەلێک وەک سیاسەتەکانی دەوڵەتی عێراقدا بچن. دەبێت لە بەرانبەر کاریگەری کۆمۆنیزم کورد بپارێزرێن.

شا دەیەوێت ئەم پەیامە بگاتە دەستی بەڕێز هێڵمز: "زەحمەت نەبێت لەگەڵ نوێنەرانی کورد دابنیشە، گوێ بۆ قسەکانیان بگرە و قسەکانیان تاوتوێ بکە و بیروبۆچوونی خۆتم لەم پەیوەندییەدا پێڕابگەیەنە". پەیامی سێیەمی شا بۆ بەڕێز (ناوەکەی ڕەش کراوەتەوە) ئەوەبوو

کە شا چاوەڕوانە پێش سەفەرەکەی ڕۆژی ١٢ی حوزەیران یان پشوودانی ئەوڕوپا، وەڵامی ئەم پەیامانە لە ڕێگەی (ناوەکەی ڕەش کراوەتەوە) وەربگرێت. من پرسیارم لە بەڕێز (ناوەکەی ڕەش کراوەتەوە) کرد کە شا لەو ماوەیەی دیاری کردووە بەوردی داوای چ جۆرە وەڵامێک دەکات، ئەویش گوتی شا دەیەوێت بزانێت کە ئایا دکتۆر کیسنجەر و بەڕێز هێڵمز دەیانەوێت لەگەڵ نوێنەرانی کورد دابنیشن یان نا، و دوای ئەو دیدارە بۆچوونەکانی خۆیان لەگەڵ شا باس بکەن. ناوی نوێنەرانی کورد و کاتی دیدارەکەیان هێشتا دیار نییە.

٢- کورتەیەک لەم زانیارییانە خراوەتە بەردەم باڵوێز فەرلاند.

٣- باکگراوەند: لەم چەند ساڵەی دواییدا دەوڵەتی ئێران، بەردەوام مەسەلەی پشتیوانیکردنی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا لە بارزانی خستوەتەڕوو. لە تشرینی دووەمی ١٩٧١ بەڕێز (ناوەکەی ڕەش کراوەتەوە) داوای کرد پەیوەند بە مەسەلەی پەرەسەندنی بەرەی نیشتمانیی عێراقدا، ئەگەر بکرێت ویلایەیە یەکگرتووەکان یارمەتی بارزانی بدات. ئەوکاتە بەڕێز (ناوەکەی ڕەش کراوەتەوە) بەگوێرەی ڕێنوێنییەکانی واشنتۆن، بە بەڕێز (ناوەکەی ڕەش کراوەتەوە)ی گوت سیاسەتی ئەمریکا ئەوەیە دەست لە کاروباری کورد وەرنەدات. لە ئاداری ١٩٧٢، بەڕێز (ناوەکەی ڕەش کراوەتەوە) پێشنیاری کرد ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا بە شێوەی نهێنی پشتیوانی لە بارزانی بکات. بەڕێز (ناوەکەی ڕەش کراوەتەوە) جارێکی دیکە گوتی سیاسەتی ئەمریکا ئەوەیە دەست لە کاروباری کورد وەرنەدات.

دواتر لە ئاداری ١٩٧٢ بارزانی نوێنەرێکی تایبەتی ڕەوانەی لەندەن و واشنتۆن کرد بۆئەوەی لەگەڵ کەسایەتییە بەرچاوە عێراقییەکانی دانیشتووی تاراوگە و نوێنەرانی دەوڵەتی ئەمریکا و بەریتانیا گفتوگۆ بکەن. بەڕێز (ناوەکەی ڕەش کراوەتەوە، بەڵام مەبەستی زەید عوسمانە- وەرگێڕ) لەمیانەی ئەو سەفەرەدا لەگەڵ کاربەدەستانی وەزارەتی دەرەوەی ئەمریکا لە ئاستی DESK LEVELدا گفتوگۆی کرد. لە نیسانی ١٩٧٢ بارزانی نوێنەرێکی تایبەتی دیکەی ڕەوانەی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا کرد بۆئەوەی پشتیوانی فەرمی و نافەرمی ئەمریکا لە کورد بەدەست بهێنێت. لە مانگی گوڵان بەڕێز (ناوەکەی ڕەش کراوەتەوە) پێشنیاری کرد بەڕێز (ناوەکەی ڕەش کراوەتەوە، بەڵام مەبەستی مەلا مستەفا بارزانییە- وەرگێڕ) لەمیانەی سەفەری سەرۆک کۆماری ئەمریکا بۆ ئێران، لەگەڵ ئێوە یان وەزیری دەرەوە، ویلیام ڕاجێرز دیدار بکات. ئەو پێشنیارە بە هۆی نەبوونی کات ڕەتکرایەوە.

ریچارد هێڵمز

سەرۆکی ئاژانسی هەواڵگریی ناوەندیی (CIA)

لە لایەن هارۆڵد ساندێرز لە ئەنجوومەنی ئاسایشی نیشتمانیی ئەمریکا بۆ:

جێگری سەرۆک کۆمار بۆ کاروباری ئاسایشی نیشتمانیی (دکتۆر کیسنجەر)

واشنتۆن،

٧ی حوزەیرانی ١٩٧٢

نهێنی، هەستیار

بابەت: هۆکارەکانی یارمەتیدان و یارمەتی نەدانی ئەمریکا بۆ مەلا مستەفا بارزانی و شێوازەکانی جێبەجێکردنی ئەو یارمەتییە

هێڵمز: بەڕێوەبەری ئاژانسی هەواڵگریی ناوەندیی (CIA) ڕاسپێردراوە ئەم پەیامەی شا بە ئێوە بگەیەنێت، لەسەر بنەمای ئەو گفتوگۆیەی لەگەڵ ئێوە لە تاران لەبارەی بارودۆخی کورد کردوویەتی.

بە بیروبۆچوونی شا ئێوە دەبێت لەگەڵ دوو نوێنەرە کوردەکەی مەلا مستەفا بارزانی ڕووبەڕوو دابنیشن کە لە داهاتوویەکی نزیکدا سەردانی ویلایەتە یەکگرتووەکان دەکەن. ئەم دوو نوێنەرەی کوردە بریتین لە ئیدریس بارزانی، کوڕی ڕابەری کورد، مەلا مستەفا بارزانی و مەحمود عوسمان کە زۆربەی جاران وەک نوێنەری کورد کار دەکات. شا چاوەڕوانی ئەوەیە ئێوە دوای تاوتوێکردنی کێشەی نوێنەرانی کورد، بیروبۆچوونەکانتان لەبارەی ئەو مەسەلەیە لەگەڵ ئەو (شا) باس بکەن.

بە لەبەرچاوگرتنی سیاسەتەکانی ئێستای عێراق، شا لەو باوەڕەدایە دەبێت کورد لە بەرانبەر دەستڕۆیشتوویی کۆمۆنیزم بپارێزرێن و پێش لەوە بگیردرێت بە شوێن سیاسەتەکانی عێراقدا بچن. لەوانەیە کورد لە ئەنجامی بانگهێشتەکەی ئێوە بانگەشەی ئەوە بکەن کە ئەمریکا پشتیوانیان لێ دەکات. تەنانەت ئەگەر ئێمە بڕیاری یارمەتیدانی کورد بدەین، دەبێت ئەم یارمەتییە نهێنی بێت. ئێستا هەردوو تای تەرازووەکە وەک یەکە کە ئایا پشتیوانی لە کورد بکەین یان نا.

هۆکاری سەرەکی ئێمە بۆ پشتیوانیکردن لە کورد ئەوەیە:

- ڕێگە بە کورد بدەین یان هانیان بدەین لە سەرچاوەی ناسەقامگیربوونی عێراق بەردەوام بن و هەوڵی سۆڤیەت بۆ هاندانی پێکهاتنی حکومەتی یەکێتیی نیشتمانیی (کە دەبێتە هۆی بەهێزتربوونی پێگەی سۆڤیەت) پووچەڵ بێتەوە.

- ئێران، ئوردن و ئیســـرائیل بەردەوام پشتیوانیان لە کورد کردووە، وەک ئامرازێک بۆئەوەی هێزەکانی عێراق بە کێشـەی ناوخۆیی وڵاتەکەیانەوە سـەرقاڵ بکەن و ئاسایشـی خۆیان قایم بکەن. بە هەرحاڵ قایمبوونی ئاسایشی ئەو وڵاتانە لە بەرژەوەندیی ئێمەشدایە. جگەلەوەش ئێسـتا ئەگەری ئەوە هاتووەتە ئاراوە عێراق چالاکانە دەسـتێوەردان لە کەنداودا بکات، بەڵام ئەگەر عێراق لە ناوخۆ ناســەقامگیر بێت توانای عێراق بۆ دەســتێوەردان لە کەنداو لاواز دەبێت. (ڕەش کراوەتەوە، بەڵام وادیارە مەبەسـتی مەلا مسـتەفا بارزانییە- وەرگێڕ) لەوانەیە بتوانێت لە پەیوەندی کورد لەگەڵ هەندێ کەسایەتی سـەربازی نەیاری ڕژێمی عێراق کەلک وەربگرێت بۆئەوەی ئەم دەوڵەتە بڕووخێنن کە پەیماننامەی لەگەڵ سۆڤیەت واژوو کردووە.

سەرەکیترین هۆکارەکانی پشتیوانی نەکردنی ئێمە لە کورد بریتین لە:

١- خۆمان دەخەینە ناو شـەڕێکی گەریلایی، تەنانەت ئەگەر وایدابنێین ئەو شـەڕە سـەریش بکەوێت، زۆرترین ئەنجامی ئەوەیە پەیوەندییەکانمان لەگەڵ حکومەتی عێراق دەپچڕێت و کورد دەگەن بە ئۆتۆنۆمی. ئەگەریش شــەڕەکە بە زیانی کورد بشــکێتەوە ئێمە نە هیچ دەستکەوتێکمان دەبێت نە بەرژەوەندیشمان لەوەدایە بە شێوازێکی یەکلاییکەرەوە پشتیوانی لە کورد بکەین.

٢- سـەرچاوە ماددییەکانی یارمەتیدانی کورد لە ڕاستیدا لە ئێران و عەرەبستانی سعوودییە. ئەوە مەســەلەیەکە دەبێـت ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا بە ڕاوێژ لەگەڵ دەوڵەتانی ناوچە بە شێوازگەلێکی جۆراوجۆر پشتیوانیان لە کورد کردووە، جێبەجێی بکات و ڕاشکاوانە بەو وڵاتانە بڵێت ئێمە هەســت دەکەین دەبێت ئەم یارمەتیدانە هەوڵێکی ناوچەیی بێت، نەک تەنیا ئێمە بەشێوەی ڕاستەوخۆ یارمەتیی کورد بدەین.

٣- پشــتیوانیکردن لە کورد دەبێـت لە چوارچێوەی گفتوگۆکانی کۆبوونەوەکەی مۆســکۆ لێکبدرێتەوە. بە هۆی ئەوەی سـۆڤیەت بەم دواییانە هەوڵی داوە قەناعەت بە کورد بهێنێت لە چوارچێوەی حکومەتی یەکێتیی نیشتمانییدا بە حیزبی بەعس پەیوەست بن، پشتیوانیکردن لە کورد دەبێت بە دژەکردەوەیەکی ڕاستەوخۆ لە بەرانبەر سۆڤیەت.

سـیاســەتی ویلایەتە یەکگرتووەکان بۆ ماوەیەک ئەوە بووە خۆی نەخاتە ناو کێشــەی کورد. دوایین نزیکبوونەوەکان لەگەڵ کورد لەمیانەی ســەفەری ســەرۆک کۆماری ئەمریکا بۆ تاران ئەنجام درا. ئەوکاتە هەمان وەڵام دووپات بوویەوە کە ئێمە خۆمان ناخەینە ناو ئەو کێشەیە. وەزارەتی دەرەوەش تا ئێســتا تەنیا لە ئاســتی DESK LEVEL دا لەگەڵ نوێنەرانی کورد دانیشـتووە. CIA ئێسـتا لایەنگری دانیشـتن لەگەڵ کورد نییە، کەوابوو هەمووی دەگەڕێتەوە

ســـەر ئەوەی ئایا ئێوە دەتانەوێت بەو جۆرەی شـــا داوای کردووە لەگەڵ نوێنەرانی کورد دابنیشـــن یان نا. هەڵبەتە ئەم مەســـەلەیە زۆر پەیوەندی بەوە هەیە کە ئێوە دەربارەی ئەم خاڵە تایبەتانە چەندە خۆتان لە بەرانبەر شا بە پابەند دەزانن.

من بۆ خۆم لە سەر ئەو باوەڕەم باشتر ئەوەیە ئێوە لەم قۆناغەدا خۆتان نەخەنە ناو کێشەکە، چونکە لە داهاتوویەکی زۆر نزیکدا سەرۆک کۆماریش دەخەنە ناو کێشەکە (تەنانەت ئەگەر ناڕاستەوخۆش بێت). بە بۆچوونی من ئێوە دەتوانن ڕاستەخۆ ئەمە بە شا بڵێن، و ئەوەشـی پێبڵێن کە ئێوە بە منتان (هارۆلد ســـاندیرز) گوتووە بەتەواوی گوێ بۆ قســـەکانی نوێنەرانی کورد بگرم و ڕاپۆرتەکەتان تەســـلیم بکەمەوە. هەروەها بە شـــا بڵێن "هێڵمز"یش لەگەڵ نوێنەرانی کورد گفتوگۆ دەکات.

شـا داوای وەڵامی ئەم نامەیەی کردووە پێش ئەوەی ڕۆژی دووشـــەممە ئێران بەرەو ئەوڕوپا بەجێ بهێڵێت.[١]

پێشنیارەکان:

١- پێشنیار دەکەم ئەم وەڵامە بۆ شا بنێرنەوە:

"من (کیسنجەر) لەوە نیگەرانم ئەگەر خۆم لەگەڵ نوێنەرانی کورد دابنیشم، ئەوان بە هەڵەدا بچن و چاوەڕوانی پشـــتیوانی ڕاســـتەوخۆ لە ویلایەتە یەکگرتووەکان بکەن، لە کاتێکدا وەک خۆتان دەزانن دەوڵەتی ئەمریکا بڕیاری نەداوە پشتیوانی لە کورد بکات. بە هەرحاڵ من داوا لە جێگری یەکەمی خۆم بۆ کاروباری ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست دەکەم بەتەواوی گوێ لە قسەی نوێنەرانی کورد بگرێت و ڕاپۆرتەکەی بە من بداتەوە، دواتر بیروبۆچوونەکانی خۆمتان لەم پەیوەندییەدا بۆ دەنێرم".

٢- ســـاڤاک ڕاپۆرتی داوە ئێوە بە "شـــا"تان گوتووە ئەمریکا لە ڕێگەی "نوێنەرانی کورد لە واشنتۆن" پێشتر هەندێ پشتیوانی لە کورد کردووە. CIA دەیەوێت ئەو مەسەلەیە پشتڕاست بکاتەوە و بڵێت ئەو ڕاپۆرتە ڕاست نییە.

١- کیســـنجەر لەســـەر ئەم بەڵگەنامەیە نووســـیویەتی، "پیموابێت جێبەجێی دەکەین". نوســـخەیەکی واژوونەکراوی ئەم بەڵگەنامەیە لە ئاژانســـی هەواڵگریی ناوەندیی (CIA) لە بەشـــی فایلە تایبەتەکان بە ژمارەی Job ٨٠B٠١٠٨٦A, Box ١ Executive Registry Subject Files, I-١٣, Iran,دا هەیە.

ئاژانسی هەواڵگریی ناوەندیی CIA

واشنتۆن دی سی ٢٠٥٠٥

٩ی حوزەیرانی ١٩٧٢

نهێنی

یادداشـتیک لە لایەن یاریدەری وەزیری دەرەوە بۆ کاروباری ڕۆژهەڵاتی نزیک و باشـووری ئاسیا

بابەت: ڕابەری کورد، بارزانی بەتەمایە لە دەوڵەتی ئەمریکا نزیک بێتەوە

١- لە سەرەتای ئاداری ١٩٧٢ سەرچاوەیەکی باوەڕپێکراوی ئاژانسەکەمان گوتی مەلا مستەفا بارزانی، ڕابەری کوردی عێراق لەژێر گوشارێکی بەرچاوی یەکێتیی سـۆڤیەتدایە بۆئەوەی لە ڕژێمی بەعسی بەغدا نزیک بێتەوە. هاوکات یەکێتیی سۆڤیەت گوشار دەخاتە سەر حیزبی بەعسی عێراق و حیزبی شیوعیی عێراق ناکۆکییەکانیان چارەسەر بکەن و کار بۆ پیکهێنانی دەوڵەتی بەرەی نیشـتمانیی بکەن. بە بۆچوونی بارزانی لە ئەنجامی ئەم گوشـارەدا هەم بزووتنەوەی کوردی عێراق و هەم گەلی عێراق لە مەترسـیدان، لەبەرئەوەی بارزانی ناچار دەبێت تەسـلیمی ئەم گوشـارانە بێت، ئەگەر لە دەرەوەی عێراق یارمەتی نەدرێت. لە ئەنجامدا بارزانی جارێکی دیکە بەتەمایە لیژنەیەک بنێرێت بۆئەوەی نیگەرانییەکانی بە کاربەدەستانی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا بگەیەنێت و ئامادەکاری بۆ سەفەری خودی بارزانی بۆ ئەمریکا بکەن، بۆئەوەی خۆی مەسـەلەکە باس بکات. بارزانی گوتوویەتی هیچ ڕێککەوتنێک لەگەڵ حیزبی بەعسی عێراق واژوو ناکات، پێش ئەوەی لە هەڵویستی ئەمریکا سـەبارەت بە دۆزەکەی ئاگادار نەکرێتەوە. دوایین دانیشـتنی دەوڵەتی ئەمریکا و نوێنەرانی بارزانی لە سەرەتای تشرینی دووەمی ١٩٧١ لە بەیروت ئەنجام درا.

٢- لە ٦ی ئاداری ١٩٧٢ کاربەدەستێکی باڵای ئاژانسی هەواڵگریی نیشتمانیی ئێران -ساڤاک- پەیوەنـدی لەگەڵ گرتین و گوتی پێیوایە عێراق ڕۆژبەڕۆژ زیـاتر دەچێتە ژێر هەژموونی سـۆڤیەت. هەروەها باسـی ئاکامەکانی هاوپەیمانیی عێراق و سـۆڤیەتی کرد و گوتی ئەم هۆکارانە دەستڕۆیشتویی سۆڤیەت لە عێراق زیاد دەکات و کێشە بۆ ئێران و کەنداوی فارس دروست دەکات. کاربەدەستەکەی ساڤاک لە کۆتاییدا پرسیاری دوایین هەڵوێستی ئەمریکای سـەبارەت بە مەسـەلەی هەوڵدان بۆ ڕووخاندنی دەوڵەتی بەعسـی عێراق کرد. هەروەها

ویستی بزانێت ئایا ئەمریکا ئامادەیە هاوکاری سەربازیی و ماددیی دابین بکات بۆ هەوڵی کۆکردنەوەی کەسایەتییە عێراقییە دوورخراوەکان لە دەوری یەکدی، بە مەبەستی پێکهێنانی دەوڵەتیکی جیاواز کە سەرەتا لە لایەن بارزانییەوە پشتیوانی و دڵنەوایی بکرێت. نوێنەرەکەمان وەڵامی دایەوە کاربەدەستانی سەرەوە لە مەسەلەکە ئاگادار دەکاتەوە.

جان والێر

بەرپرسی بەشی ڕۆژهەڵاتی نزیک و باشووری ئاسیا

لە لایەن سەرۆکی نووسینگەی ڕۆژهەڵاتی نزیک و باشووری ئاسیا لە ئاژانسی هەواڵگریی ناوەندیی (CIA)، بەڕێز والێر بۆ:

بەڕێوەبەری ئاژانسی هەواڵگریی ناوەندیی (CIA)، بەڕێز هێڵمز

واشنتۆن،

١٢ی حوزەیرانی ١٩٧٢

نهێنی

بابەت: هەوڵەکانی ڕابەری کورد، بارزانی، بۆ بەدەستهێنانی پشتیوانی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا

١- ئەم یادداشتنامەیە بۆ زانیاریی ئێوە ئامادەکراوە، پەیوەند بەو دانیشتنەی بڕیارە جەنابت و ژەنەڕاڵ هێگ لەگەڵ نوێنەرانی ڕابەری کورد، مەلا مستەفا بارزانی ئەنجامی بدەن. نوسخەیەکی پێداچوونەوەکراوی ئەم یادداشتنامەیە بۆ ژەنەڕاڵ هێگیش ئامادەکراوە.

بارودۆخی کورد بە کورتی:

٢- گوشارەکانی یەکێتیی سۆڤیەت و دەوڵەتی بەعسی عێراق بۆئەوەی کوردی عێراق بچنە ریزی دەوڵەتێکی یەکێتیی نیشتمانیی لە بەغدا، ئەو بانگەشانەی کوردی بەڕاست خستووەتەوە کە بێ یارمەتیی ماددیی وڵاتێکی ڕۆژئاوایی بۆ هێزی کوردی بارزانی، واتە هێزی پێشمەرگە (بەتایبەت پشتیوانی ئەخلاقیی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا بۆ ڕووبەڕووبوونەوە لەگەڵ پشتیوانی سۆڤیەت لە بەعسی عێراق) لەوانەیە کوردی عێراق ناچار بن لەگەڵ دوژمنەکانیان سازش بکەن.

٣- شای ئێران لەوە نیگەرانە عێراق ڕۆژبەڕۆژ زیاتر دەکەوێتە ژێر دەسەڵاتی سۆڤیەت، ئەمەش بۆ ئاسایشی ئێران و بەرژەوەندییەکانی ئێران و وڵاتانی ڕۆژئاوایی لە کەنداوی فارس مەترسییە. کەوابوو شا هەوڵ دەدات کاریگەری سۆڤیەت لەسەر ئێران بگەیەنێتە کەمترین ئاستی خۆی و لەم پەیوەندییەدا شا پێیوایە باشترین شت ئەوەیە بارزانی بەهێز بێت، بۆئەوەی بتوانێت درێژە بە خەباتەکەی دژی ڕژێمی بەعسی بەغدا بدات.

٤- بە هۆی ئەو شتانەی لەسەرەوە باس کرا لەم مانگانەی دواییدا هەم بارزانی و هەم ساڤاک (بە نوێنەرایەتی شا) بۆ بەدەستهێنانی پشتیوانی ڕۆژئاوا، هەوڵەکانیان چڕوپڕتر کردووەتەوە، بەتایبەت پشتیوانی ئەخلاقیی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا و بەریتانیا، وەک

دژەکردەوەیەک لە بەرانبەر پشتیوانی سۆڤیەت لە بەعسییەکان. هەرچەندە مەلا مستەفا بارزانی دەڵێت هەر چەشنە پشتیوانییەکی ئەخلاقیی ئەمریکا بەنهێنی دەپارێزێت و ناهێڵێت کەس پێی بزانیت، بەڵام ئەم بەڵێنە کەلکی ئەوتۆی بۆ مەلا مستەفا نابێت، ئەگەر نەتوانێت ئەو مەسەلەیە بۆ بەدەستهێنانی پشتیوانی ئەمریکا بەکار بهێنێت، ئەمەش بە واتەی ئەوەیە مەسەلەکە ئاشکرا دەکات.

٥- ئاواتی کورد بۆ بەدەستهێنانی یارمەتیی ماددیی، هۆکاری ڕاستەقینەی خۆی هەیە. ئەو یارمەتییەی دەوڵەتی بەغدا دوای کۆتاییپێهاتنی شەڕی ناوخۆ لە ١٩٧٠ بە کوردی دەدا، بەم دواییانە پچڕاوە و ئەو یارمەتییەی ئێران پێش لە کۆتاییپێهاتنی شەڕ بە بارزانی دەدا، لەو کاتەی یارمەتییەکانی بەعسییەکان کەوتە بواری جێبەجێکردنەوە، زۆر کەم بووەتەوە. لە ئەنجامدا لەم مانگانەی دواییدا بارزانی ناچار بووە مووچەی هێزەکانی زۆر کەم بکاتەوە و ژمارەیەکی زۆر لەو هێزانە دەستیان لە کارەکەیان کێشاوەتەوە.

هەڵسەنگاندنی ئێمە ئەوەیە بارزانی تەنیا بۆ مووچەی هێزەکانی (کە بۆ خۆی دەڵێت ئێستا نزیکەی ١٥ هەزار کەس دەبن) ساڵانە پێویستی بە ٢٤ ملیۆن دۆلار هەیە. بارزانی پێشنیاری ئەوەی کردووە ژمارەی هێزەکانی بۆ ٥٠ هەزار کەس بەرز بکاتەوە، ئەوکاتە جگە لە پارەی پێداویستییەکان و چەک و تەقەمەنی، تەنیا بۆ مووچەی ئەو ٥٠ هەزار کەسە ساڵانە پێویستی بە ٢٤ ملیۆن دۆلار دەبێت.

کورتەیەک لە هەوڵەکانی ئەم دواییەی بارزانی بۆ نزیکبوونەوە لە ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا و وەڵامەکانی ئێمە و پێشهاتە پەیوەندیدارەکان:

٦- لە تشرینی دووەمی ١٩٧١ بەڕێز (ناوەکەی ڕەش کراوەتەوە) بە لەبەرچاوگرتنی مەسەلەی بەرەپێشچوونی دەوڵەتی بەرەی نیشتمانیی لە عێراق، داوای کرد ئەمریکا یارمەتی بارزانی بدات. بەڕێز (ناوەکەی ڕەش کراوەتەوە) بەگوێرەی ڕێنوێنییەکانی وەزارەتی دەرەوە گوتی سیاسەتی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا ئەوەیە دەست لە کاروباری کورد وەرنەدات. لە ئاداری ١٩٧٢ مەسەلەی یارمەتیدانی نهێنی ئەمریکا بۆ بارزانی خرایەڕوو و جارێکی دیکە، نەک تەنیا وەزارەتی دەرەوە، بەڵکوو نووسینگەی دکتۆر کیسنجەریش ئەوەی پشتڕاست کردەوە کە سیاسەتی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا ئەوەیە دەست لە کاروباری کورد وەرنادات. دواتر لە مانگی ئادار، بارزانی نوێنەرێکی تایبەتی ڕەوانەی واشنتۆن و (ڕەش کراوەتەوە، بەڵام مەبەستی لەندەنە) کرد بۆئەوەی لەگەڵ کاربەدەستانی ئەمریکا و (ڕەش کراوەتەوە، بەڵام مەبەستی بەریتانیایە) گفتوگۆ بکات.

٧- بەڕێز (ڕەش کراوەتەوە، بەڵام وادیارە مەبەستی شایە) ئەوکاتەی لە واشنتۆن بوو، هەوڵیدا لە دەستڕۆیشتوویی خۆی کەلک وەربگرێت بۆئەوەی یارمەتی نهێنی ئەمریکا بۆ بارزانی بە دەست بهێنێت. لەمیانەی دیدارەکەی جەنابت لەگەڵ (ڕەش کراوەتەوە) ناوبراو ئاماژەی بە بارودۆخی عێراق و ئەو دوو گرووپە دژبەرە کرد کە ئەو پەیوەندی لەگەڵیاندا هەبوو. ئێوەش وەڵامتان دایەوە کە بەگشتی لەبارەی بارودۆخی عێراق، لەگەڵ بۆچوونەکانی ئەو هاوڕان و ئاماژەتان بەوە کرد کە ویلایەتە یەکگرتووەکان ناتوانێت ڕاستەوخۆ خۆی بخاتە ناو کێشەکە.

٨- قسەکانی بەڕێز و ڕاپۆرتەکەی (ڕەش کراوەتەوە) نیشان دەدات کە بارزانی و شا هیوادارن لە داهاتوودا ئەمریکا یارمەتییان بدات.

٩- بەڕێز (ڕەش کراوەتەوە، بەڵام مەبەستی زەید عوسمانە) لەمیانەی سەفەرەکەی لە مانگی نیسان لەگەڵ کاربەدەستانی وەزارەتی دەرەوەی ئەمریکاش دیداری کرد و هەر لەو مانگەدا بارزانی نوێنەرێکی تایبەتی دیکەی ڕەوانەی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا کرد بۆئەوەی پشتیوانی فەرمی و نافەرمی ئەمریکا لە کورد بەدەست بهێنێت. بەڕێز (ڕەش کراوەتەوە) لەم ڕۆژانەی دواییدا لەگەڵ نووسینگەی "سەناتۆر گراویڵ لە هاتووچۆ و پەیوەندیدا بووە. لە مانگی گوڵان بەڕێز (ناوەکەی ڕەش کراوەتەوە) پێشنیاری کرد، بەڕێز (ناوەکەی ڕەش کراوەتەوە) لەمیانەی سەفەری سەرۆک کۆماری ئەمریکا بۆ ئێران، لەگەڵ وەزیری دەرەوە، ویلیام ڕاجێرز یان دکتۆر کیسنجەر دیدار بکات. ئەو پێشنیارە بە هۆی نەبوونی کات ڕەتکرایەوە. دواتر شا داوای کرد خودی جەنابت و دکتۆر کیسنجەر لەگەڵ نوێنەرەکانی بارزانی دابنیشن. هەروەها شا داوای کرد دوای ئەو دانیشتنە جەنابت و دکتۆر کیسنجەر بیروبۆچوونی خۆتانی پێڕابگەیەنن. دوایان پەیامێک بۆ شا نێردرا کە تێیدا هاتبوو "ئەگەر نوێنەرەکانی بارزانی هاتن بۆ واشنتۆن، جەنابت و ژەنەڕاڵ هێگ پێکەوە لەگەڵیان دادەنیشن".

جان والێر

سەرۆکی بەشی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست و باشووری ئاسیای

ئاژانسی هەواڵگریی ناوەندیی (CIA)

وەزارەتی دەرەوەی ئەمریکا

یادداشتنامەی گفتوگۆکان،

واشنتۆن

٥ی تەمووزی ١٩٧٢

نهێنی، هەستیار

بابەت: ناوەڕۆکی دانیشـتنی فەرمی و نهێنی لەگەڵ نوێنەرانی تایبەتی مەلا مسـتەفا بارزانی لە وەزارەتی دەرەوە لە واشنتۆن

١- لە ڕێگەی ئاسـانکارییەکانی شـای ئێران، نوێنەرانی ڕابەری کورد[١]، مەلا مسـتەفا بارزانی لە ٣٠ی حوزەیرانی ١٩٧٢ لەگەڵ ڕیچارد هیلمز، کۆلۆنێل ڕیچارد کنێدی و کاربەدەستێکی CIA دیداریان کرد. ئەم یادداشـتنامەیە ناوەڕۆکی ئەم دیدارە لەخۆ دەگرێت. هەروەها کۆمەڵێک زانیاری باکگراوەندی دیکە و وردەکارییەکانی پشـــتیوانیکردن لە داواکارییەکانی کورد بۆ یارمەتیدانیان هاوپێچ کراوە. هەروەها لە کاتی گفتوگۆ فراوانەکان لە ١ی تەمووزی ١٩٧٢، ئەم زانیارییانە خراوەتە بەردەم نوێنەرانی CIA کە لەم گفتوگۆیەدا بەشدار بوون.

٢- وەک وتەبێژی نوێنەرانی کورد، بەڕێز (ناوەکەی ڕەش کراوەتەوە) بە سـڵاو و ڕێزی مەلا مستەفا بارزانی بە نیکسۆن (سەرۆک کۆماری ئەمریکا) و خەڵکی ئەمریکا، دانیشتنەکەی ١ی تەمووزی کردەوە و لە لایەن بارزانییەوە سـوپاسـی ئەمریکای کرد بۆ ڕەخسـاندنی ئەم هەلە (کە کورد لەمێژە هەوڵی بۆ دەدەن) بۆ خستنە بەرباسی ڕاستەوخۆی مەسەلەی کورد لەگەڵ دەوڵەتی ویلایەتە یەکگرتووەکان و داوای لە هەردوولا کرد تەواو بە ڕاشکاوانە گفتوگۆ بکەن. ناوبراو دواتر بەگشتی باسێکی کورتی لەبارەی مێژووی بزووتنەوەی کورد و شەڕ بۆ ئوتۆنۆمی لە چوارچێوەی عێراق خســتەڕوو، وێڕای شـــیکردنەوەی باردۆخی کوردســـتان لە ڕووی ژیۆپلۆتیکییەوە گوتی تەنیا هەڵکەوتی ژیۆپلۆتیکی کوردســتانە دەتوانێت ببێت بە کۆســـپ لەسەر ڕێگەی دەسەڵاتی تەواوی سۆڤیەت بەسەر عێراق و کاریگەرییەکانی لەسەر وڵاتانی دیکە، بەتایبەت ئێران، تورکیا، عەرەبســتانی ســعوودی، ئوردن و وڵاتانی کەنداوی فارس. ناوبراو بەوردی باسی هەوڵە هاوبەشەکانی عێراق و سۆڤیەتی کرد بۆئەوەی کورد بخەنە ژێر کۆنترۆڵی ڕژێمی بەعس لە بەغدا، بەتایبەت ئاماژەی بە توندتربوونی گوشـــارە ســـیاســـییە

١ - ئەو دوو نوێنەرە خوالێخۆشبوو ئیدریس بارزانی و دکتۆر مەحموود عوسمان بوون. "وەرگێڕ"

ڕاستەوخۆکانی سۆڤیەت لەسەر ڕابەری کورد کرد، لەوانە دیداری ڕابەرە سەرەکییەکانی حیزبی شیوعیی یەکێتیی سۆڤیەت و کۆماری دیموکراتیی ئەڵمانیای ڕۆژهەڵات لەگەڵ بارزانی.

ناوبراو گوتی لە کۆتایی حوزەیرانی ١٩٧٢ سۆڤیەت داوای لە بارزانی کردووە کورد بە دەوڵەتی بەرەی نیشتمانیی لە عێراق پەیوەست بن. ناوبراو ئەم هەوڵەی سۆڤیەتی وەک یارمەتییەک بە ئابووری، سوپا و هەوڵە تیرۆریستییەکانی عێراق ناوزەد کرد کە ئامانجی تێکشکاندنی بارزانی و سەرکردایەتی سیاسیی کوردی عێراقە.

وتەبێژی نوێنەری کورد گوتی بارزانی و سەرکردایەتی دیکەی عێراق لەو باوەڕەدان ئەگەر یارمەتییەکی بەرچاویان لە دەرەوە نەدرێت، ناتوانن لە ٦ مانگ زیاتر لە بەرانبەر گوشارە هاوبەشەکانی عێراق و سۆڤیەت بووەستن، ئەگەر ئەم یارمەتییە بە دەستیان نەگات کورد لە ماوەی ٦ مانگدا ناچار دەبن یان لەگەڵ حکومەتی ناوەندیی عێراق سازشێکی سیاسیی بکەن، یان شەڕی لەگەڵ بکەن کە بەدڵنیاییەوە سەرکەوتوو نابن.

٣- ناوبراو جەختی کردەوە بارزانی خوازیاری زیادبوونی یارمەتی دەرەکییە، نەک تەنیا بۆئەوەی ناوچەکەی لە بەرانبەر سۆڤیەت و عێراق بپارێزێت، بەڵکوو دەیەوێت لەپاڵ ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا و دۆست و هاوپەیمانەکانی، بەتایبەت ئێران، تورکیا، ئیسرائیل، عەرەبستانی سعوودی، ئوردن و وڵاتانی کەنداوی فارس، لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا کوردستانیش بکات بە ئەکتەرێکی ئەرێنی. هەروەها گوتی بارزانی لەو باوەڕەدایە کە سۆڤیەت ئێستا کۆنترۆڵی ڕووداوەکانی عێراق دەکات و کاتی ئەوە دێت کە ڕۆژئاوا و هاوپەیمانەکانی ببن بە هاوسنووری عێراق. بارزانی لەو باوەڕەدایە کوردستان هەرچەندە وڵاتێکی بچووکە، بەڵام دەتوانێت لە هەڵکەوتە ستراتیژییەکەی کەلک وەربگرێت و وەک ئەکتەرێکی کاریگەر لە جیهانی ئازاددا شەڕ بکات، بۆئەوەی ڕێگە لە پەرەسەندنی سۆڤیەت لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست بگرێت و دەستپێشخەر بێت بۆ جیهانی ئازاد و هاوپەیمانەکانی لە ناوچەکەدا. لەم پەیوەندییەدا ناوبراو ئاماژەی بەوە کرد سەرچاوەکانی نەوتی عێراق زۆرتر لە ناوچە کوردنشینەکاندایە، کەوابوو کوردستانێکی بەهێز دەتوانێت ببێت بە فاکتەرێکی گرنگ لە سیاسەتی نەوتی عێراقدا.

٤- ناوبراو گوتی لەم چوارچێوەیەی ئاماژەی پێ کرا بارزانی خوازیاری یارمەتیی سیاسی، ماددی، سەربازی و هەواڵگریی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکایە بەم شێوازەی خوارەوە:

ا- بە فەرمیناسینی ئامانجی ئۆتۆنۆمی کورد و بەردەوامبوونی پەیوەندی نهێنی ڕاستەوخۆ لەنێوان بزووتنەوەی کورد و حکومەتی ئەمریکادا.

ب- یارمەتیدانی ماددیی بە کورد وەکوو پێویست بۆئەوەی کورد بن بە هێزێکی چەکداری هێرشبەر، بەو مەبەستەی ڕاستەوخۆ دەوڵەتی بەعس لە بەغدا بڕووخێنن، یان لایەنی کەم زۆربەی هێزەکانی سوپای عێراق بخەنە ناو شەڕێکی فراوان، بۆئەوەی ڕژێمی عێراق بڕووخێنن (وەک دەوڵەتێک کە لەژێر دەسەڵاتی سۆڤیەتدایە و هەڕەشەیە بۆ بەرژەوەندی ئەمریکا و جیهانی ئازاد و هاوپەیمانەکانی لە ناوچەکە).

ج- دابینکردنی یارمەتیی سەربازیی.

د- دروستکردنی پەیوەندی هەواڵگریی لەنێوان کورد و ویلایەتە یەکگرتووەکان، بۆئەوەی یارمەتیی هەواڵگریی بە کورد بدەن.

٥- بۆ جێبەجێکردنی داواکاریی سەرەوە بۆ دروستکردنی پەیوەندی ڕاستەوخۆی بەردەوام لەنێوان سەرکردایەتی کورد و حکومەتی ویلایەتە یەکگرتووەکان، ناوبراو گوتی بارزانی پێشنیار دەکات بەڕێز (ناوەکەی ڕەش کراوەتەوە) بۆ هەمیشە یان بۆ ماوەیەک بێتە حاجی ئۆمەران، ئەگەریش ئەم پێشنیارە بە باش نازانن، بزووتنەوەی کورد لە هەر شوێنێکی گونجاو کە ویلایەتە یەکگرتووەکان بە باشی بزانێت دەتوانێت لەگەڵ ئەمریکا لە پەیوەندیدا بێت. ناوبراو گوتی بارزانی لە قۆناغی یەکەمدا چاوەڕوانی ئەوە دەکات لە هەر کاتێکدا هەلومەرجی سیاسی ڕێگە بدات، سەردانی ویلایەتە یەکگرتووەکان بکات و جەختی کردەوە لە بەرانبەر ئەو یارمەتییەی کورد لە ئەمریکا داوای دەکات، بارزانی ئامادەیە بزووتنەوەکەی و هێزە شەڕڤانەکانی ڕەچاوی سیاسەتی ئەمریکا بکەن. ناوبراو ئەوەی زیاد کرد پێش دەرچوونی لە واشنتۆن خۆی و بەڕێز (ناوەکەی ڕەش کراوەتەوە) بوار و وردەکاری داواکارییەکانیان بۆ (ناوەکەی ڕەش کراوەتەوە) ئامادە دەکەن.

٦- بەڕێز (ناوەکەی ڕەش کراوەتەوە) گوتی هەست دەکات نیگەرانی و داواکارییەکانی بارزانی (کە لەسەرەوە ئاماژەی پێ کراوە) زۆر نزیکە لە لێدوانەکانی سەرۆک نیکسۆن لە کۆنفرانسە چاپەمەنییەکەی ٢٩ی حوزەیران، پەیوەند بە هەڕەشەی سیاسەتەکانی سۆڤیەت بۆ ئاشتی جیهانی لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا. ناوبراو گوتی هەوڵی ئێستای سۆڤیەت و عێراق بۆ کۆنترۆڵکردنی کوردستان دەبێت بە بەشی کۆتایی سیاسەتی سۆڤیەت، بۆئەوەی عێراق بکات بە دەوڵەتێکی داردەست کە لە پێش هەموو شتێک هەڕەشەیە بۆ بەرژەوەندییەکانی ئەمریکا لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا.

٧- ناوبراو ئاماژەی بەوە کرد خۆی و بەڕێز (ناوەکەی ڕەش کراوەتەوە) پێستی بەورێکیان لە کوردستان هێناوە بۆ سەرۆک نیکسۆن وەک پێشکەشییەک لە لایەن بارزانییەوە و ئەم پێشکەشییە دەنێرێت بۆ بەڕێوەبەرە پەیوەندیدارە ئەمریکییەکە، بۆئەوەی لە لایەن ڕابەری کوردەوە بیدات بە سەرۆک کۆماری ئەمریکا. ناوبراو لە کۆتایی قسەکانیدا گوتی بارزانی هیوادارە دیداری نوێنەرانی کورد لە واشنتۆن کە زۆر نزیکە لە جەژنی ڕۆژی سەربەخۆیی ئەمریکا لە ٤ی تەمووز، حکومەتی ویلایەتە یەکگرتووەکان هان بدات بۆ یارمەتیدانی کورد بۆ گەیشتن بە سەربەخۆیی، و وەڵامی ئەرێنی بەم داواکارییەی ئەوان بداتەوە.

٨- بەرپرسی بەشی پەیوەندیداری وەزارەتی دەرەوە سوپاسی نوێنەری کوردی کرد بۆ دیدار لە واشنتۆن و سوپاسی بەڕێز (ناوەکەی ڕەش کراوەتەوە) کرد بۆئەوەی بە جوانترین شێوە هەڵوێست و داواکارییەکانی خەڵکی کورد و سەرکردایەتیەکەی ڕوون کردووەتەوە. ناوبراو گوتی خۆی و "کۆلۆنێل هێڵمز" لە لایەن دکتۆر کیسنجەر-ەوە ڕێگەیان پێدراوە هاوسۆزی ویلایەتە یەکگرتووەکان لەگەڵ بزووتنەوەی کورد بە ڕابەرایەتی بارزانی بەوان ڕابگەیەنن. بەڕێز هێڵمز ئاماژەی بەوە کرد دانیشتن لەگەڵ نوێنەرانی کورد لە ئۆفیسێکی وەها لە وەزارەتی دەرەوە ئەوە دەسەلمێنێت کە ئێمە هاوهەڵوێستین لەگەڵ کورد و ئامادەین داواکارییەکانیان تاوتوێ بکەین. بەرپرسی ئۆفیسەکە گوتی دەوڵەتی ویلایەتە یەکگرتووەکان دەیەوێت درێژە بە پەیوەندییەکانیی لەگەڵ بزووتنەوەی کورد بدات و ئامادەبوونی نوێنەرانی کورد هەنگاوی یەکەمی ئەم پەیوەندییانەیە.

٩- بەتەواوی ڕەش کراوەتەوە.

١٠- دواتر بەرپرسی ئۆفیسەکە داوای لە (ناوەکەی ڕەش کراوەتەوە) کرد بە زووترین کات پێداویستییە ماددیی و سەربازییەکانی کورد بەوردی ئامادە بکات، بۆئەوەی دەوڵەتی ویلایەتە یەکگرتووەکان بتوانێت بە زووترین کات تاوتوێی بکات. بەڕێز هێڵمز جەختی کردەوە کات بۆ کورد زۆر هەستیارە و حکومەتی ویلایەتە یەکگرتووەکان لەم پەیوەندییەدا هەرچی لە دەستی بێت دەیکات و بە زووترین کات ئەم یارمەتییانە بۆ کورد دابین دەکات. ناوبراو هەروەها گوتی وەڵامەکەی ویلایەتە یەکگرتووەکان لە ڕێگەی (ناوەکەی ڕەش کراوەتەوە، بەڵام مەبەستی شایە- وەرگێڕ) بە بارزانی دەدرێتەوە.

بەڕێز هێڵمز وەک بەرپرسی ئۆفیسەکە لە پێشەوە کوردی ئاگادار کردەوە کە بۆ ویلایەتە یەکگرتووەکان زۆر زەحمەتە بتوانێت یارمەتیی سەربازیی ڕاستەوخۆ بە کورد بدات، بێ ئەوەی بیروڕای گشتی ئاگاداری بێت. ناوبراو گوتی لەوانەیە ئێمە بۆ دابینکردنی ئەم

یارمەتییە لە ڕێگەی ئێران یان (ڕەش کراوەتەوە، بەڵام مەبەستی ئیسـرائیلە- وەرگێڕ) بتوانین تاوتوێی کەناڵێک بکەین. بەرپرسـی ئۆفیسـەکە بە ڕاشـکاوی گوتی نهێنیپارێزی مەرجی سەرەکی ئەم پەیوەندییەیە، ئەگەر ئەم نهێنییە نەپارێزرێت، پەیوەندییەکە ئاڵۆز دەبێت.

١١- بەڕێز (ناوەکەی ڕەش کراوەتەوە) لە وەڵامدا گوتی سـەرکردایەتی کورد درک بە گرنگی نهێنیپارێزی ئەم مەسـەلەیە دەکات و ئامادەیە سـەرجەم ئەو ڕێوشـوێنانەی ئەمریکا لەم پەیوەندییەدا دایدەنێت جێبەجێ بکات و هەموو یارمەتییەکانی ئێمە قەبووڵ بکات، بەو شـێوەیەی ئێمە پێیان دەڵێین. ناوبراو بۆ نیشـاندانی نیازپاکی کورد لەم پەیوەندییەدا گوتی تەنیا حکومەتی ئێران ئاگاداری دیداری کوردە لە واشنتۆن.

١٢- کۆلۆنێـل کنێـدی سـوپاس و پێزانینی دکتۆر "کیسـنجەر"ی بە کورد ڕاگەیـانـد بۆ ئامادەبوونیان لە واشنتۆن و ڕوونکردنەوەی بارودۆخی هەستیار و مەترسیداری کوردستان و پوتانسییەلەکەی بۆئەوەی لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست ڕۆڵ ببینێت. ناوبراو هەروەها ستایشی (ناوەکەی ڕەش کراوەتەوە، بەڵام مەبەستی ئیدریس بارزانییە- وەرگێڕ) کرد کە بە نوێنەرایەتی لە لایەن مەلا (مستەفا) بارزانییەوە لەو دانیشتنە گرنگەدا بەشدار بووە.

دواتر دانیشتنەکە کۆتاییپێهات و هەردوولا لەسەر ئەوە ڕێککەوتن کە نوێنەرانی کورد دیسان لەگەڵ (ناوەکەی ڕەش کراوەتەوە) دیدار بکەن بۆئەوەی وردەکارییەکانی داواکارییەکانیان بخەنە بەردەستی "هێڵمز" و "کۆلۆنێل کنێدی".

هاوپێچەکان:

هاوپێچی سیاسیی

هاوپێچی ماددیی

هاوپێچی سەربازیی

هاوپێچی هەواڵگریی

هاوپێچی سیاسیی

باکگراوەند

ئامانجی یەکەمی بزووتنەوەی کورد لە عێراق ئۆتۆنۆمییە بۆ ناوچە کوردنشـینەکان. ئەو ئۆتۆنۆمییەی کورد داوای دەکەن بەراورد دەکرێت لەگەڵ ئۆتۆنۆمی هەرکام لە ویلایەتەکانی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا کە خۆی کۆنترۆڵی سـیسـتمی پەروەردەی خۆی بکات و

خزمەتگوزارییە بنەڕەتییە کۆمەڵایەتییەکان بۆ هاووڵاتییانی خۆی دابین بکات. ئەم ئۆتۆنۆمییە بە هیچ شێوەیەک لەگەڵ سەربەخۆیی بەراورد ناکرێت. ئامانجی دووەمی بزووتنەوەی کورد پەرەپێدانی دیموکراسییە لە سیستمی سیاسیی دەوڵەتی عێراقدا.

کەوابوو گرنگترین لایەنی سیاسیی پەیوەندی کورد لەگەڵ هەر دەوڵەتێک (لەوانە دەوڵەتی ناوەندیی عێراق) ئەوەیە لە چوارچێوەی کۆماری سەربەخۆیی عێراقدا، وەک مافیکی ڕەوا و یاسایی ئەو دەوڵەتە ئۆتۆنۆمییەی کورد بە فەرمی بناسێت.

ئەم ئۆتۆنۆمییە یەکەمجار لە "ڕاگەیاندننامەی کریسمەس" لە ٢٤ی کانوونی یەکەمی ١٩٢٢ بە فەرمی ناسرا کە تێیدا بەریتانیا بەتایبەت ئۆتۆنۆمی کوردی بە فەرمیناسی و ئەو دەسەڵاتەی بە کورد دا کە ناوچەی ئۆتۆنۆمی خۆیان بەڕێوەبەرن. بەداخەوە ئەم ڕاگەیاندننامەیە هەرگیز لە لایەن بەریتانیا و عێراقەوە جێبەجێ نەکرا و لە پێش هەموو شتێک بووە هۆی ڕاپەڕینی یەک لە دوای یەکی کورد. ئامانجی کورد لەم شەڕانەدا ئەوە بوو ئەو ئۆتۆنۆمییە فەرمییە یاساییە کە لە "ڕاگەیاندننامەی کریسمەس"دا پێیان درابوو بە کردەوە بە فەرمی بناسرێت.

دوای کودەتای قاسم لە ١٤ی تەمووزی ١٩٥٨ حکومەتی عێراق یاسایەکی بنەڕەتی دانا کە لە ماددەی ٣دا ئەوەی بە فەرمی دەناسی کە کورد و عەرەب لە بەڕێوەبردنی وڵات بەشدارن، بەڵام بە هەرحاڵ ئەم ماددەییە هەرگیز جێبەجێ نەکرا. لە ڕاستیدا ساڵی ١٩٦١ عەبدولکەریم دەستی بە کۆمەڵێک هەوڵی بەرچاو کرد، بۆئەوەی بزووتنەوەی کورد تێکبشکێنێت. قاسم بارەگاکانی پارتی دیموکراتی کوردستانی (ڕێکخراوێکی سیاسییە کە نوێنەری بزووتنەوەی کوردە) داخست، ڕۆژنامەکەی داخست، هێزی سەربازیی نارده کوردستان و هەوڵیدا عەشیرەتە عەرەبەکان لە ناوچە کوردنشینەکان نیشتەجێ بکات. لە وەڵامی ئەم کردەوانەدا مەلا مستەفا بارزانی بزووتنەوەی خۆڕاگری کوردی تەنیا بە ٦٠٠ پێشمەرگەوە لە ١٩٦١ ڕێکخست تا ١٩٦٣ ئامانجی ئۆتۆنۆمی بزووتنەوەی کوردی عێراق لە مێشکی بارزانی و هاوڕێکانیدا جێگیر بوو. شەڕ درێژەی کێشا تا ئەوەی لە ١١ی ئاداری ١٩٧٠ بارزانی ڕێککەوتننامەیەکی لەگەڵ حکومەتی بەعس لە بەغدا مۆر کرد. چەند مانگ دوای ئەوە، ڕژێمی بەعسی سەدام ئەلتکریتی، بۆ تێکشکاندنی سەرکردایەتی کورد دەستی بە جێبەجێکردنی پیلانێک کرد، دواتر هەوڵیدا مەلا مستەفا بارزانی و کوڕەکەی، ئیدریس بکوژێت.

هەوڵەکانی بەعس بۆ تێکشـــکاندنی کورد هەتا ڕۆژی ئەمڕۆ بە هـاوئاهەنگی لەگەڵ گوشـــارە توند و بەرفراوانەکانی ســـۆڤیەت، کۆماری دیموکراتی ئەڵمانیا، بولگاریا و دەوڵەتە کۆمۆنیستەکانی دیکە بەردەوامە. یەکێتیی سۆڤیەت بۆ پاراستنی زیاتری ڕژێمە داردەستەکەی لە بەغدا، گوشـاری خسـتووەتە سـەر مســـــر (دوژمنی لەمێژینەی بەعس) تا ڕەفتارێکی دۆســـتانەتر لەبارەی عێراق بگرێتەبەر، تەنانەت باوەڕی بە ســـوریا (کە یەکێ لە نەیارەکانی حیزبی بەعســـی عێراقە) هێناوە، تا کۆتایی بە کردەوەکانی دژی ڕژێمی بەعســـی عێراق بهێنێت. ئەم ڕووداوانە لەگەڵ کەشـــوهەوای کوشـــتن و ئەشـــکەنجەدانی ڕژێمی بەعس بە ڕابەرایەتی سـەدام حوسێن ئەلتکریتی تێکەڵ بووە، تا عێراق بکات بە داردەسـتی سـۆڤیەت، هەرچەندە زۆربەی خەڵکی عێراق (وەک زۆربەی خەڵکی چکســـلۆڤاکیا) لەم ڕژێمە بێزارن، بەڵام بە هەرحاڵ تیرۆر و دڕندەیی لە ڕادەبەدەری بەعسـییەکان بووەتە هۆی ئەوەی بەسـەر ئەم خەڵکەدا زاڵ بن.

ئێســـتا کوردســـتان لە ڕێگەی (ســـەدام التکریتی)یەوە، تەنیا شـــوێنە کە لەســـەر ڕێگەی زاڵبوونی تەواوی سـۆڤیەت بەسـەر عێراقدا بووە بە کۆسـپ. ئەگەر ئەم ئامانجەی سـۆڤیەت جێبەجێ بێت، ســـۆڤیەت لە پێش هەموو شـــتێک دەتوانێت لە ڕێگەی عێراق و یەمەنی باشـوور (کۆماری دیموکراتی گەلی یەمەن) گوشارێکی یەکجار زۆر بخاتە سـەر دەوڵەتە لاواز و تازە پێگەیشتووەکانی کەنداوی فارس. کورد ئاگادارن ڕابەری یەمەنی باشوور، عەبدولفەتاح ئیسـماعیل لەگەڵ کۆسـیگێن (وەزیری دەرەوەی سـۆڤیەت) ڕێککەوتووە تا لەگەڵ عێراق بە هاوئاهەنگی ئەم ڕۆڵە لە کەنداو بگێڕن.

بارودۆخی ئێســـتای هێزەکانی بارزانی ڕێگەی بۆ ئەوە خۆش کردووە بزووتنەوەی کورد تەنیا هەڵوێســـتێکی بەرگرییانەی لاواز لە بەرانبەر هێزی دوژمنە هاوبەشـــەکەی بگرێتەبەر. بـارزانی پێیوایە بەو ڕێژە یـارمەتییەی ئێســـتا لە ئێران و (ڕەش کراوەتەوە) وەریـدەگرێـت ناتوانێت لە کاتی خۆیدا دژی ڕژێمی عێراق شـەڕ بکات. بارزانی هەسـت دەکات لە ماوەی ٦ مـانگی داهـاتوودا نـاچار دەبێـت یان لەگەڵ ڕژێمی عێراق ڕێکبکەوێـت (ئەمەش بە واتەی تەسـلیمبوونی سـیاسـییە) یان هێزی پێشـمەرگە و سـەرکردایەتی کورد بخاتە ناو شـەڕێکی کورتخایەن کە بەدڵنیاییەوە بە شکستی هەمیشەییان کۆتایی پێدێت.

بارزانی تەنیا بەدوای ئەوەدا نییە یارمەتی پێویست بۆ ئەوە بە دەست بهێنێت تا بتوانێت کوردستان لە بەرانبەر عێراق و سۆڤیەت بپارێزێت، ئەمە بچووکترین ئامانجی مەلا مستەفایە. مەلا مستەفا ئەوە بە باشتر دەزانێت یارمەتیی سیاسیی، ماددیی و سەربازیی وەکوو پێویست

بۆ کورد دەستەبەر بکات، بۆئەوەی بارودۆخی بەرگرییانەی خۆیان بگۆڕن و ببن بە هێزێکی هێرشبەر دژی عێراق و هاوپەیمانە سۆڤیەتییەکانی. خۆشبەختانە لەم بارودۆخەدا کورد دەتوانن لەگەڵ عەرەبە نەیارەکانی بەعس تێکەڵ بن، بۆئەوەی یان ڕژێمی بەعسی عێراق بڕووخێنن، یان ڕژێم و هێزەکانی ئەوەندە دژی یەک هان بدەن و لاوازی بکەن کە ئیدی نەتوانێت ببێت بە هەڕەشەیەک بۆ ئێران، تورکیا، عەرەبستانی سعوودی، ئوردن یا دەوڵەتانی کەنداوی فارس.

لەگەڵ ئەوەی سەرکردایەتی کورد ئاگادارە کە لە ناوچەیەکی بەرفراواندا دەتوانن ڕۆڵێکی بچووک بگێڕن، بەڵام لەگەڵ ئەمەشدا لەو باوەڕەدان دەتوانن یارمەتییەکی زۆر بە پاراستن و تەنانەت بەرەوپێشبردنی بەرژەوەندییەکانی ویلایەتە یەکگرتووەکان و هاوپەیمانەکانی لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست بدەن.

ئەمە خاڵێکە نوێنەرانی کورد لە واشنتۆن دەیانەوێت زۆر جەختی لەسەر بکەنەوە. هەروەها جەخت دەکەنەوە بارزانی دەیەوێت بزووتنەوەکەی لەگەڵ ئامانج و سیاسەتە ناوچەییەکانی ویلایەتە یەکگرتووەکان هاوئاهەنگ بکات، بەو مەرجەی ئەمریکا پێداویستییەکانی کورد دابین بکات. نوێنەرانی کورد دەڵێن ئەم هاوکارییە لەگەڵ فەلسەفەی هاوبەشی سیاسیی کوردستان و ویلایەتە یەکگرتووەکان (واتە ئازادی خەڵک کە دەیەوێت بەو شێوازەی خۆی پێی باشە، بژی و کاروباری خۆی بەڕێوە ببات) دەگونجێت. بەتایبەتیتر نوێنەرانی کورد لە واشنتۆن بە شوێن ئەوەدان ویلایەتە یەکگرتووەکان ئامانجی سیاسیی کورد، واتە ئۆتۆنۆمی بە فەرمی بناسێت کە دەوڵەتانی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست، لەوانە دەوڵەتی ناوەندیی عێراق، یەکێتیی سۆڤیەت و دەوڵەتە کۆمۆنیستەکانی دیکە پێشتر بە فەرمییان ناسیوە.

کورد دەزانن بە هۆی پێویستی نهێنیپارێزی پەیوەندییەکانیان لەگەڵ ویلایەتە یەکگرتووەکان، ئەم هاوخەمیی و بە فەرمیناسینەی هەڵوێستەکەیان لە لایەن ویلایەتە یەکگرتووەکانەوە، دەبێت بەتەواوی نهێنی بێت. بە هەرحاڵ ئەوان هیوادارن دەرفەتی ئەوە بڕەخسێت ویلایەتە یەکگرتووەکان کوردستان وەک قەوارەیەکی سیاسیی خاوەن ئۆتۆنۆمی لە چوارچێوەی وڵاتی عێراقدا بەتەواوی بە فەرمی بناسێت.

کاتێک بەڕێز (ناوەکەی ڕەش کراوەتەوە) لە ٤ی حوزەیران سەردانی شای کرد، شا گوتی بەتەواوی لەگەڵ ئەوەدایە پەیوەند بە ئامانجی ئۆتۆنۆمی کورد، دوو ڕەوتی کار بگیردرێتە بەر: ڕەوتی یەکەم، شا بە باشتر دەزانێت بۆ ڕووخاندنی ئەم حکومەتە کەلک لە کورد و

عەرەبە نەیارەکانی بەعسی عێراق وەربگیردرێت. ڕەوتی دووەم، پشتیوانیکردنە لە کوردستانێکی خاوەن ئۆتۆنۆمی لە چوارچێوەی عێراق، تا بتوانێت لەسەر پێی خۆی بوەستێت و لە بەرانبەر ئەو هەوڵانەش بوەستێتەوە کە بۆ تێکشکاندنی دەدرێت. ئەمە ڕوونترین شێوازی بە فەرمیناسینی ئۆتۆنۆمی کوردە کە تا ئێستا ئێران کردوویەتی.

بزووتنەوەی کورد یارمەتی دەوڵەتی ویلایەتە یەکگرتووەکانی بۆ ئەوە دەوێت کە قەناعەت بە ئێران و تورکیا بهێنێت بزووتنەوەی کورد لە عێراق هیچ زیادەخوازییەکی سەرزەمینی یان سیاسی سەبارەت کوردی ئێران یان تورکیا نییە. بزووتنەوەی بارزانی بەتایبەت نیگەرانی دەوڵەتی تورکیایە کە بەردەوام هەر چەشنە پەیوەندییەکی لەگەڵ کوردی عێراق ڕەتکردووەتەوە، سەرەڕای ئەو ڕاستییەی لە ماوەی ١٠ ساڵی ڕابردوودا گولەیەک بەرەو سنووری تورکیا نەتەقێندراوە، بەپێچەوانەوە بزووتنەوەی کورد ئاسایشی سنووری ئێران و تورکیای لەگەڵ کوردستان بەتوندی پاراستووە. کەوابوو ئەمە لە پێش هەموو شتێک ئاسایشی زۆربەی سنووری ئێران و تورکیا لەگەڵ عێراقی نەیاریان دابین دەکات.

کورد سوپاسی ئۆفیسی پەیوەندیداری ئەمریکا دەکەن، ئەگەر پەیوەندی ڕاستەوخۆ لەنێوان کورد و دەوڵەتی تورکیا دروست بکات. هەروەها نوێنەرانی کورد ئامادەیی کوردی عێراقیان دەربڕی، بۆئەوەی هەموو چەشنە گرەنتییەک بە ئێران یان تورکیا بدەن، بۆ پاراستنی سنوورەکانیان و ئەوەیان زیاد کرد کە ئەم دوو دەوڵەتە هەر چەشنە گرەنتییەکیان لەبارەی ئاسایشی سنوورەکانیان لەگەڵ کوردستان بوێت، دەتوانن بینووسن و کورد واژووی دەکەن.

سەرەنجام، بزووتنەوەی کورد داوا لە دەوڵەتی ویلایەتە یەکگرتووەکان دەکات درێژە بەو پەیوەندییە ڕاستەوخۆیە بدات کە یەکەمجار لە ٣٠ی حوزەیرانی ١٩٧٢ لە نێوانیاندا دروست بووە. بزووتنەوەی کورد ئەوە دەزانێت پەیوەندییەکی ڕاستەوخۆی وەها دەبێت بەتەواوی نهێنی بێت.

لە ئەنجامی گفتوگۆکانی ٣٠ی حوزەیرانی ١٩٧٢ لە واشنتۆن دی سی نوێنەرانی کورد و (ڕەش کراوەتەوە، بەڵام وادیارە مەبەستی شایە- وەرگێڕ) گەیشتوونەتە ئەو باوەڕە کە هاوخەمی ئەمریکایان بۆ ئۆتۆنۆمی سیاسیی و جوگرافیایی کورد لەناو عێراقدا بەدەستهێناوە. کورد درک بەوە دەکەن دەوڵەتی ویلایەتە یەکگرتووەکان ڕەزامەندی خۆی دەربڕیوە بۆئەوەی درێژە بە پەیوەندی ڕاستەوخۆ لەگەڵ سەرکردایەتی سیاسیی کوردستان بدات. سەرەنجام ئەوان درک بەوە دەکەن دەوڵەتی ویلایەتە یەکگرتووەکان بە زووترین کات داواکارییەکانی کورد بۆ یارمەتیی ماددیی و سەربازیی تاوتوێ دەکات و (ڕەش کراوەتەوە).

وەزارەتی دەرەوەی ئەمریکا

نهێنی، هەستیار

١٨ی تەمووزی ١٩٧٢

بابەت: چۆنییەتی یارمەتیدانی ئەمریکا بۆ ڕابەری کوردی عێراق، مەلا مستەفا بارزانی

١- ئەم یادداشتنامەیە باسی پێشنیارێک دەکات کە هێڵمز، بەڕێوەبەری CIA بۆ یارمەتیدانی نهێنی بە ڕابەری کوردی عێراق، مەلا مستەفا بارزانی ئامادەی کردووە. هاوپێچکراوەکان بریتین لە:

هاوپێچی (ا)، باسی چۆنییەتی تەسلیمکردنی چەک و تەقەمەنی بە کورد دەکات. هەروەها هاوپێچی (ب)، بارودۆخەکە هەڵدەسەنگێنێت و سوود و زیانەکانی یارمەتیدانی ئەمریکا بۆ کورد شیدەکاتەوە.

٢- ئەو یارمەتییە ماددییەی مەلا مستەفا بۆ درێژەدان بە خەبات دژی ڕژێمی عێراق پێویستییەتی دوو جۆرە: یارمەتیی ماددیی و چەک و تەقەمەنی.

٣- پەیوەند بە یارمەتیی ماددیی، دەزگای هەواڵگریی ئێمە بەردەوام بوودجەیەکی ساڵانەی بۆ دابینکردنی یارمەتیی ماددیی بۆ ٢٥ هەزار پێشمەرگە (هێزە چەکدارەکانی بارزانی) تەرخان کردووە کە دەکاتە نزیکەی ١٨ ملیۆن دۆلار. لە کاتێکدا نوێنەرانی بارزانی بەم دواییانە گوتوویانە ساڵانە بەگشتی پێویستیان بە ٦٠ ملیۆن دۆلار هەیە، بەڵام ئەمە پارەیەکی خەیاڵییە، چونکە بە ٦٠ ملیۆن دۆلار دەکرێت خەرجی ٦٠ هەزار سەربازی هێرشبەر و خەرجی ژێرخانی حکومەت و خزمەتگوزارییە کۆمەڵایەتییە تایبەتەکان بۆ دانیشتووانی ناوچە کوردنشینەکان دابین بکرێت.

ئێمە نابێت پشتیوانی لە یارمەتییەکی زیادەخوازانە و زۆر هاندەرانەی وەها و چالاکییەکی ئەوەندە بەرفراوان (کە جێبەجێش ناکرێت) بکەین و لەوانەیە لە سنووری یارمەتییەکی نهێنی بچێتە دەرەوە.

٤- لە بڕی ئەو ١٨ ملیۆن دۆلارە کە بۆ شەڕی پێشمەرگایەتی پێویستە و لە بنەڕەتدا بۆ بەرگریکردن لە خۆ کردنە، لەوانەیە ئێران بتوانێت نیوەی ئەم پارەیە، واتە ٩ ملیۆن دۆلاری دابین بکات.

٥- لە چوارچێوەی یارمەتیی مادددییدا، پێشــنیار دەکەین ســاڵێ ٣ ملیۆن دۆلار بە بارزانی بدەین. بە هەرحاڵ هەم بارزانی و هەم شــا چاوەڕوانی یارمەتیی ئێمەن. ئەم بڕە پارەیە لەگەڵ ئەوەی تاڕاددەیەک سەلیقەییە، هاوکات کاتێک بە دەستی لایەنی بەرانبەر دەگات کە یەکەم: لایەنی کەم نیوەی ســەرجەم پارەکە لە لایەن ئێرانەوە دابین بکرێت، چونکە ئێران وەک دراوسێی عێراق قازانجی زۆری لەم مەسەلەیەدا هەیە. دووەم: (ڕەش کراوەتەوە).

٦- لە چوارچێوەی یارمەتیی چەک و تەقەمەنیدا، ئێستا CIA ئەو چەک و تەقەمەنییە زیادەی لە دەستدایە کە کورد پێویستیان پێیەتی. ئەم چەک و تەقەمەنییە نابێت هی ئەمریکا بێت، واتە یان دەبێت لە وڵاتانی دیکەدا دروست کرابێت، یان ئەو چەک و تەقەمەنییانەی ئەمریکا بێت کە بە شێوازی ئاسایی لە ئێران و عێراقدا هەیە (جگە لە تۆپی زەمینی و دژەئاسمانی و تانک کە بە هەرحاڵ ئێمە ناچار نین بە کوردی بدەین) کەوابوو بەگشــتی دەبێت بۆ دابینکردنی چەک و تەقەمەنی بۆ کورد، بڕی دوو ملیۆن و چوار هەزار و ســەد و نەوەد (٢٠٠٤١٩٠) دۆلار تەرخان بکرێت (جگەلە خەرجی گواستنەوەی ئەم چەک و تەقەمەنییە بە پاپۆڕ بۆ ناوچەکە).

٧- مەســەلەی گواســتنەوەی ئەم چەک و تەقەمەنییە دەبێت بە کێشــەیەکی بەرچاو، ئێمە پێشنیار دەکەین ئەم چەک و تەقەمەنییە تەسلیم بە کورد بکرێت (ڕەش کراوەتەوە)، کەوابوو ئێران ئەم ئەرکە لە ئەســتۆ دەگرێت. دابینکردنی ئاســایشــی ئەو کەشــتییانەی ئەم چەک و تەقەمەنییە دەگوازنەوە و وەرگرتن و گواســتنەوەی لە ئێران بۆ کوردســتانی عێراق، بێ ڕاوێژ لەگەڵ چەند (ڕەش کراوەتەوە) بەتەواوی چارەسەر ناکرێت.

٨- لەم کاتەدا پێشنیار دەکەین ئەم هەنگاوانە هەڵبگیردرێت:

ا- بڕی ٥٣٧٩١٩٠٨٠ دۆلار بۆ پشتیوانیکردن لە کورد بۆ یەک ساڵ، بەم شێوازە دابەش بکرێت و تەرخان بکرێت:

١- سێ ملیۆن دۆلار بۆ یارمەتیی مادددیی.

٢- (ڕەش کراوەتەوە).

ب- ڕاوێژکردن لەگەڵ (ڕەش کراوەتەوە) بۆ دیــاریکرنی تەواوی چۆنییەتی وەرگرتن و گواستنەوەی چەک و تەقەمەنییەکە بۆ کوردستان بەو شێوازە کە لەسەرەوە شیکراوەتەوە.

هاوپێچی ب

١٨ی تەمووزی ١٩٧٢

کێشە و ڕوانگەکانی یارمەتیدانی کورد

ئاماری خوارەوە هەڵسەنگاندنێکی سەرەتاییە و بەوردی نرخاندنەکانی پەیوەندیدار بە پشتیوانی دەوڵەتی ویلایەتە یەکگرتووەکان لە کوردی عێراق بە سەرکردایەتی مەلا مستەفا بارزانی دەخاتەڕوو.

کورتە:

١- ڕوونە ئەگەر ڕژێمی ئێستای عێراق لاواز بکرێت و تەنانەت بڕووخێت، بە سوودی ویلایەتە یەکگرتووەکان و دۆست و هاوپەیمانەکانی لە ناوچەکەیە، ئەگەر ئەم ئامانجە بێ پەرەسەندنی ناکۆکییەکان لە ئاستی نێودەوڵەتییدا بەدی بێت. کاریگەرترین و دڵنیاترین ئامرازەکانی گەیشتن بەم ئامانجە تەیارکردن و پشتیوانیکردنی بارزانی و کوردە، بۆئەوەی بتوانن بەردەوام دژایەتیی ڕژێمی عێراق بکەن. ڕژێمی عێراق کە لە ئاستی ناوخۆییدا ڕژێمێکی دیکتاتۆرە، سەبارەت بە ئێران، کوێت، ئوردن، عەرەبستانی سعوودی و فدراسیۆنی تازەدامەزراوەی ئیماراتی یەکگرتوویی عەرەبیی، نیازی دەستدرێژیکارانەی هەیە.

ئەو مەترسییەی لە دوژمنایەتییەکانی عێراق کەوتووەتەوە، بووەتە فاکتەرێکی ڕۆژبەڕۆژ گرنگ لە ناوچەکە بە هۆی پشتیوانی بەردەوامی سۆڤیەت لە عێراق کە ئێستا لە پەیماننامەی دۆستی و هاوکاری نێوان ئەم دوو وڵاتەدا بەردەست بووە کە لە ٩ی نیسانی ١٩٧٢ واژوو کراوە. ئاگاداربوونی سۆڤیەت لە مەترسی دوژمنایەتیکردنی کورد لەگەڵ ڕژێمی عێراق، بووەتە هۆی ئەوەی بەم دواییانە سۆڤیەت و ئەڵمانیای ڕۆژهەڵات گوشارەکانیان لەسەر بارزانی زیاد بکەن، بۆئەوەی بارزانی بە بەرەی نیشتمانیی عێراق پەیوەست بێت کە سۆڤیەت و ڕژێمی عێراق پشتیوانی لێ دەکەن.

هەم سۆڤیەت و هەم ڕژێمی عێراق دەزانن، ئەگەر سوپای عێراق بۆ شەڕێکی نوێ دژی کورد تەیار بکرێت، ئەگەری ئەوە کەمتر دەبێت کورد بکەونە ژێر کۆنترۆڵی ڕژێمی عێراق، بەمەش توانای ڕژێم بۆ چالاکی دژی دراوسێکانی کەمتر دەبێت. لەگەڵ ئەمەشدا ئێستا کۆمەڵێک هۆکار نیشان دەدەن کە ڕژێمی عێراق خۆی ئامادە دەکات هێرشی سەربازی بکاتە سەر کورد و ئەم ئەگەرە زیاتر دەبێت ئەگەر ڕژێمی عێراق پێ ئاگادار بێت کە کورد ئێستا بۆ

بەدەســـتهێنـانی پـســـتیوانی ئەو دەوڵەتە لە حکومەتی ویلایەتە یەکگرتووەکـان نزیـک بوونەتەوە.

٢- ڕژێمی عێراق چ کردەوەی ســـەربـازی دژی کورد ئەنجـام بـدات، چ ئەنجـامی نەدات، حکومەتی ویلایەتە یەکگرتووەکان دەتوانێت یارمەتی بارزانی بدات بۆئەوەی دژایەتیی کورد لەگەڵ ڕژێمی عێراق بەردەوام بێت. ئەگەر کورد لە لایەن هێزەکانی عێراقەوە بکەونە بەر هێرش، دەســـتبەجێ پێویســـتیـان بە چەک و تەقەمەنی دەبێـت. یـارمەتیی ویلایەتە یەکگرتووەکان دەبێت بەوپەڕی نهێنیپارێزی و ئاســایشـــی ئیداری و فیزیکی ئەنجام بدرێت، بۆئەوەی لە کاتی پێویستدا حاشـای لێ بکرێت. هەرچەندە چوارچێوەی ئەم یارمەتییە چەند ڕەهەنـدییە، بێگومـان مەســـەلەی ئاڵۆزی پـاراســـتنی ئـاســـایش لەخۆ دەگریت. جگە لە بەرچاوگرتنی لایەنی حاشـــاکردن لەم یارمەتییە لە کاتی پێوێســـتی خۆیدا، ڕێژە و شـــێوازی یارمەتیی ماددیی و ســـەربازیی دەوڵەتی ویلایەتە یەکگرتووەکان بۆ کورد دەبێت ئەوەندە بێت کە کورد هانتر بدات درێژە بە ئۆپەراسـیۆنە پێشـمەرگایەتییەکەیان بدەن لە سـنووری ناوچە شـاخاوییەکانی خۆیاندا کە هەر لە کۆنەوە تێیدا باڵادەسـت بوون، هەروەها دەوڵەتی ویلایەتە یەکگرتووەکان دەبێت تا ئەو شوێنەی پێی دەکرێت مەترسی ئەوە دوور بخاتەوە کە پەرەســەندنی چالاکی ســەربازیی کورد ببێتە هۆی ئەوەی سـۆڤیەت ڕاسـتەوخۆ دەسـت لە کێشەکەدا وەربدات.

٣- پشـــتیوانی نهێنی ویلایەتە یەکگرتووەکان لە کورد کۆمەڵێک کێشـــەی تایبەتی بەدواوە دەبێت، لەوانەیە سـۆڤیەت ڕاسـتەوخۆ بکەوێتە ناو کێشـــەکە. لە کاتێکدا دەســتێوەردانی سـۆڤیەت باشـبوونی پەیوەندییەکانی ئێران و سـۆڤیەت دەخاتە مەترسـی کە سـۆڤیەت لەم ســـاڵانەی دواییدا کاری بۆ کردووە، بەڵام لەوانەیە ســـۆڤیەت ئامادە بێت ئەم باجە بدات، بۆئەوەی سەرمایە و پێگەی خۆی لە عێراق بپارێزێت.

یەکێکی دی لە کێشـــەکانی یارمەتیدانی ئەمریکا بۆ کورد ئەوەیە تورکیا ســـەبارەت بە ناســیۆنالیزمی کورد هەسـتیارە، چونکە تورکیا لە کەمینەی گەورەی کوردی خۆی لە ناوچەی ڕۆژهەڵاتی ئەو وڵاتە نیگەرانە و سـەرەنجام لە ئێستادا، پشتیوانی نهێنی حکومەتی ویلایەتە یەکگرتووەکان لە کورد لە خۆیدا مەســـەلەیەکی ئاڵۆزە، چونکە وەزارەتی دەرەوەی ئەمریکا دەیەوێت لە کۆتایی ساڵی ١٩٧٢ نووسینگەی پاراستنی بەرژەوەندییەکانی ئەمریکا لە بەغدا بکاتەوە.

٤- ئەگەر ئەم کێشـــانە بنێینە لایەکەوە، ڕوونە تا کاتێک دەوڵەتی ویلایەتە یەکگرتووەکان و دەوڵەتە خاوەن بەرژەوەندییەکانی دیکە پشـــتیوانی زۆرتر لە بارزانی بکەن، بارزانی هیچ ئالتەرناتیڤێکی دیکەی نییە، بۆئەوەی بەم زووانە لەگەڵ ڕژێمی عێراق ڕێکبکەوێت کە بە قازانجی ئامانجەکانی ســۆڤیەتە و تواناکانی عێراق دەباتە ســەرەوە بۆئەوەی دەوڵەتەکانی دیکەی ناوچە ناســەقامگیر بکات. بارزانی و هەندێ لە لایەنەکانی دیکە کە پشــتیوانی لەو دەکەن بزووتنەوەی کورد بە بەشێک لە بزووتنەوەیەکی گەورەتر دەزانن، لەوانە هێزە غەیرە کوردییەکانی عێراق کە جێگەی ڕژێمی توندڕەوی بەعس دەگرنەوە و دەوڵەتێکی میانڕەو و ئاشتیخواز پێکدێنن.

٥- بە پێشـــبینیکردنی بڕیـاری دەرچوونی پشـــتیوانی نهێنی بۆ کورد لە لایەن ویلایەتە یەکگرتووەکانەوە، ئێمە چۆنییەتی ئەم پشتیوانییەمان تاوتوێ کردووە، بەتایبەت گرنگتربوونی دابینکردنی چەک و تەقەمەنی و چەکی ئاسایی زیادەی دیکە، بۆئەوەی کورد بتوانن بەرگری لە خۆیان بکەن. تاوتوێکردنە ســەرەتاییەکان نیشــان دەدات کە بۆ ئەم مەبەســتە چەک و تەقەمەنی پێویست لە بەردەستماندا هەیە.

پشتیوانی لە بارزانی: هەڵسەنگاندنێکی سەرەتایی

تێڕوانینەکان:

١- نوێنەرانی کورد لە گفتوگۆکانیاندا لەگەڵ نوێنەرانی ئێمە، پێداویستییە سیاسیی، ماددیی و هەواڵگرییەکانی خۆیـان بەوردی خســـتووەتەڕوو. ئێمەش ئەم پێـداویســـتییانە و ڕەوتی مـامەڵەکردن لەگەڵ کورد شـــیدەکەینەوە و دەبێـت ئـاکـام و ئەنجامەکـانی پەرەپێـدانی پەیوەندییەکانمان لەگەڵ کورد لەبەرچاو بگرین، بۆئەوەی بە کەمترین مەترسییەوە بە ئامانجە خوازراوەکانمان بگەین.

هەندێ مەسەلە هەیە کار دەکاتە سەر ئاست و چۆنییەتی پشتیوانی ئێمە لە کورد کە بریتین لە نیگەرانی سەبارەت پشتیوانی سۆڤیەت لە ڕژێمی عێراق و ئەرکەکانی حکومەتی عێراق لە بەرانبەر سۆڤیەت، بەگوێرەی پەیماننامەی نیسانی ١٩٧٢ و توانا سەربازیی و پێداویستییەکانی کورد و کۆمەڵێک کێشەی دیکەی وەک یەکنەگرتوویی خودی کورد، دوژمنایەتی تورکیا لەگەڵ کورد، چۆنییەتی پەیوەندی ئەمریکا لەگەڵ مەلا مســـتەفا بارزانی و پشـــتیوانی ماددیی و لۆجستی لە مەلا مستەفا.

هاوکاری ڕژێمی بەعس و سۆڤیەت دژی حکومەتە میانڕەوەکان و بەرژەوەندییەکانی ڕۆژئاوا:

٢- هیچ گومان لەوەدا نییە بەرژەوەندی ئێمە و هاوپەیمانەکانمان و دەوڵەتە دۆستەکانی دیکەمان لە ناوچەکە لەوەدایە ڕژێمی بەعسی عێراق لاواز بێت و ئەگەر بکرێت بڕووخێت، ئەگەر ئەم ئامانجە بێ زیادبوونی دەستڕۆیشتوویی سۆڤیەت لە عێراق یان پەرەسەندنی دوژمنایەتییەکان، تا ئاستێکی مەترسیداری نێودەوڵەتیی دەستەبەر بێت.

٣- ڕژێمی عێراق نەک تەنیا بە سەرەڕۆیی خاک و خەڵکەکەی خۆی کۆنترۆڵ دەکات، بەڵکوو لە لایەن ئایدۆلۆژیای نیمچەمارکسیستی داگیرکەری هەرزەکارانەوە پاڵی پێوە دەندرێت و چالاکییەکانی دژ بە دراوسێکانی و سەرجەم بەرژەوەندییەکانی ڕۆژئاوا لە کەنداو پەرەپێداوە. گرووپی سەرکردایەتیی بەعس بە سەرکردایەتیی سەدام حوسێن ئەلتکریتی هەوڵی داوە ڕژێمی کوێت، بەحرەین و ئیماراتی یەکگرتووی عەرەبیی بڕووخێنێت، هەروەها مەشقی بە خراپکارەکان و پیاوکوژەکان کردووە بۆ ئەنجامدانی چالاکی دژی شا، و کەمینەی عەرەب و بەلووجی ئێرانی بۆ ڕاپەڕین دژی حکومەتی شا هانداوە. گرووپی پیاوکوژەکانی بەعس کاری خۆیان بە سەرکەوتوویی لە کوێت و بەیروت ئەنجام داوە و هەوڵیان داوە یەکێ لە سەرۆک وەزیرەکانی پێشووی عێراق لە لوبنان بکوژن.

٤- لە کاتێکدا ئاوات و ئامانجەکانی بەعس تا ئێستا لە توانایییەکانی بەدەرە، پێشهاتەکانی ئەم چەند مانگی ڕابردوو نیشانی داوە کە ئەم ڕژێمە دەیەوێت بە جددییەتییەکی زۆرترەوە بە شوێن ئاواتەکانیدا بچێت. لە ماوەی ئەم چەند مانگەدا یەکێتیی سۆڤیەت نیازی خۆی بەڕوونی ئاشکرا کردووە، بۆئەوەی لەپێناو بەرەوپێشبردنی بەرژەوەندییە ستراتژیک و ئابوورییەکانی خۆی لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست ڕژێمی عێراق بەکار بهێنێت. هەرچەندە ئێستا گەلێک لە کردەوەکان و بانگەشەکانی پێشووتری سۆڤیەت کەم بووەتەوە، بەڵام ستراتژی سۆڤیەت بۆ کۆنترۆڵکردنی ناوچەکە و سەرچاوەکانی هەرگیز ئەوەندەی ئەمڕۆ ڕوون و ئاشکرا نەبووە.

٥- لە ٧ی نیسانی ١٩٧٢ سەرۆک وەزیرانی سۆڤیەت، "ئالێکسی کۆیسیگێن" لە ڕێوڕەسمی کردنەوەی بیری نەوتی "ڕومێلا" لە باکووری عێراق کە بە یارمەتی تەکنەلۆژی و زیاتر لە ٢٠٠ ملیۆن دۆلاری سۆڤیەت خراوەتەکار، قسەی کرد و بە ئەدەبیاتی پڕوپاگەندەیی کۆمۆنیزم (کە لە شەڕی یەکەمی جیهانییەوە تا ئێستا شەڕاشۆیی پێدەکات) گوتی وڵاتانی ناوچەکە دەبێت کۆتایی بە بەتاڵانچوونی نەوتەکەیان لە لایەن کۆمپانیا نەوتییەکانی کاپیتالیستەوە بهێنن و جەختی لەسەر ئەوە کردەوە بزووتنەوە ڕزگاریخوازە نەتەوەییەکان توانیویانە کۆلۆنیالیستەکان

ناچار بکەن لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست (وەک شوێنەکانی دیکەی جیهان) پاشەکشە پێ بکەن. "کۆسـیگێن" هەروەها بۆ پووچەڵکردنەوەی بانگەشـەکانی کۆمپانیای نەوتی کاپیتاڵیسـت لەبـارەی ئەوەی عەرەبەکـان نـاتوانن ئـابووری خۆیـان بەڕێوەبەرن، بەڵێنیـدا دەوڵەتە سۆسیالیستەکان یارمەتیی عەرەبەکان بدەن تا دەستیان بە پسپۆڕ و تەکنیکار و زانستڤان بگات، بۆئەوەی گیروگرفتەکانیان چارەسەر بکەن.

پەیماننامەی دۆستی و هاوکاریی سۆڤیەت و عێراق:

٦- دوو ڕۆژ دواتر لە ٩ی نیسـان لە بەغدا "کۆسـیگێن" و سـەرۆک کۆماری عێراق، (ئەحمەد حەسـەن ئەلبەکر) پەیماننامەی دۆسـتی و هاوکارییان واژوو کرد. بەگوێرەی ڕێوشـوێنە بڵاوکراوەکانی پەیماننامەکە ئەم دوو دەوڵەتە لە کاتی هاتنە ئارای مەترسی بۆ ئاشتی دەبێت لە لایەنی دیکە بەرگری بکـات و هەردوولا هـاوکـاری بەردەوامی یەکـدی بکەن، بۆ بەهێزترکردنی توانای بەرگریی خۆیان. ئەم مەرجانە عێراقی دڵنیا کردەوە، ئەگەر لایەنێکی دەرەکی هێرشـی بکاتە سـەری یان لەگەڵ ڕاپەڕینی ناوخۆیی ڕووبەڕوو بێتەوە، سـۆڤیەت پشتیوانی لێ دەکات.

مـاددەی ٩ی ئەم پەیماننـامەیە کـە پەیوەنـدی بـە بەهێزترکردنی توانـای بەرگرییە دوولایەنەکـانەوە هـەیـە، ڕێگە خۆش دەکـات بۆ زیـادبوونی دامەزراوە و پێداویسـتییە دەریاوانییەکانی سـۆڤیەت لە بەندەرەکانی عێراق لە کەنداو و دەسـتڕاگەیشـتنی زۆرتری سۆڤیەت بە سیستمی ئاسمانی عێراق. ئەم پەیماننامەیە، ئەو پەیماننامەیەمان وەبیر دێنێتەوە کە یەکێتیی سـۆڤیەت ٣٢ سـاڵ لەمەوبەر لەگەڵ ئەڵمانیای نازی مۆری کرد کە تێیدا یەکێتیی سۆڤیەت ڕایگەیاند ئامانجە سەرزەمینییەکانی خۆی لە باشووری قەڵەمڕەوی نەتەوەیی خۆی بەرەو ئاڕاستەی ئۆقیانووسی هیند دەباتە پێش.

پشتیوانی سۆڤیەت لە نیشتمانیبوونی IPC (کۆمپانیای نەوتی عێراق):

٧- کەمتر لە دوو مانگ دوای لێدوانەکانی "کۆسیگێن" لە "ڕومێلا" و واژووکردنی پەیماننامەی سـۆڤیەت و عێراق، حکومەتی بەعس لە ١ی حوزەیرانی ١٩٧٢ ڕایگەیاند IPC (کۆمپانیای نەوتی عێراق- وەرگێڕ) خۆمـاڵی کردووە و دوای ئەوە کتوپڕ وەزیری دەرەوەی عێراق بە سـەرۆکایەتی لیژنەیەک، بۆ بەدەسـتهێنانی پشـتیوانی سـۆڤیەت چوو بۆ موسـکۆ، بۆئەوەی ئەگەر دەوڵەت و کۆمپانیا ڕۆژئاواییەکان لە بەرانبەر عێراقدا دژەکردەوەیان نیشـان دا ئاکام و لێکەوتەی ئابووری (کە شتێکی چاوەڕوانکراو بوو) بۆ عێراق بەدواوە نەبێت.

ئاژانسی دەنگوباسی TASSی سۆڤیەت بەتوندی پشتیوانی لە خۆماڵیبوونی IPC کرد و وەک هەنگاوێک بەرەو ڕزگاریی عێراق لە دەسەڵاتی کاپیتالیزمی دەرەکی ناوزەدی کرد. لە ٣ی حوزەیران ڕادیۆی موسکۆ شرۆڤەیەکی بە زمانی فارسی بۆ ئێران بڵاوکردەوە و وتی خۆماڵیبوونی IPC دەبێت ببێت بە نموونەیەک بۆ ئێران، بۆئەوەی چۆناوچۆن لەگەڵ چالاکییە تاڵانکەرانەکانی کونسێرتیۆمی نێودەوڵەتیی نەوت هەڵسوکەوت بکات. هەروەها ڕادیۆی سۆڤیەت ڕایگەیاند: "ئەمڕۆ دەبینین دارایی و سەرمایەی کۆمپانیای نەوتی ئیمپریالیست لە عێراق خۆماڵی بووە، بێگومان ئەمە درەنگ یا زوو لە وڵاتانی دیکەش ڕوو دەدات. سۆڤیەت و وڵاتانی سۆسیالیستی دیکە پشتیوانی لە خەباتی ڕەوای بەرهەمهێنانی نەوتی وڵاتان دەکەن. ئەمە فاکتەرێکی گرنگە بۆ بەهێزبوونی پێگەی وڵاتان بۆ بەرهەمهێنانی نەوت. هیچ گومان لەوەدا نییە، خۆماڵیبوونیIPC لە لایەن عێراقەوە پێگەی پاوانخوازە نەوتییەکانی ئیمپریالیست لە وڵاتانی دیکە لاواز دەکات و دەبێتە هۆی ئەوەی خەباتی خۆیان دژی ئەم پاوانخوازانە بەهێز بکەن". (ڕادیۆی مۆسکۆ، بە زمانی فارسی بۆ ئێران، کاتژمێر ٩:٣٠ خولەک بە کاتی گرینیچ، ٣ی حوزەیرانی ١٩٧٢).

بزووتنەوەی کورد، کۆسپێک لەسەر ڕێگەی بەعس و سۆڤیەت:

٨- یەکێتیی سۆڤیەت بە ئاشکرا گرنگییەکی زۆری بەوە داوە کە مەلا مستەفا بارزانی و هاوڕێکانی ڕازی بکات بە بەرەی نیشتمانیی عێراق پەیوەست بن کە سۆڤیەت پشتیوانی لێ دەکات و حیزبی بەعس و حیزبی شیوعیی عێراق تێیدا بەشدارن. نوێنەرانی کورد و سەرچاوە سەربەخۆکانی خۆمان ئاماژە بەوە دەکەن بەم دواییانە کاربەدەستانی باڵای سۆڤیەت و لیژنەی ئەڵمانیای ڕۆژهەڵات لەگەڵ بارزانی دیداریان کردووە، بۆئەوەی ڕازی بکەن بەم بەرەیە پەیوەست بێت. سۆڤیەت و بەعس بە ڕوونی پەیان بەوە بردووە ئەگەر بارزانی لەمە زیاتر بتوانێت ناوچەیەکی سەربەخۆ لە باکووری عێراق بۆ خۆی ڕابگرێت، دەبێت بە هەڕەشەیەکی هەمیشەیی بۆ ڕژێمی دیکتاتۆری عێراق کە پێگەی لەناو خەڵکدا نییە.

٩- لە سەرەتا و ناوەڕاستی دەیەی ١٩٦٠ ڕاپەڕینی کورد دەستی زۆربەی هێزەکانی سوپای عێراقی بەستبوویەوە. ئەم بارودۆخە ڕێگەی خۆش کرد بۆ کۆمەڵێک کودەتای سەرکەوتووی سەربازیی، لە ڕاستیدا توانای عێراقی کەم کردەوە بۆئەوەی چالاکیی سەربازیی لە دەرەوەی عێراق دژی ئیسرائیل، کوێت، ئوردن و ئێران ئەنجام بدات. سەدام حوسێن تکریتی توانیویەتی کۆنترۆڵی سیاسیی بەعس بە سەر سوپادا زیاد بکات. ئەگەر حکومەتی عێراق ناچار بێت سوپای خۆی بۆ خەباتێکی دیکە دژی کورد وەگەڕبخات، بە هەرحاڵ پێویستی بە

چەک و تەقەمەنی و سـووتەمەنی زۆرتر دەبێت و دەبێت ئۆپەراسـیۆنێکی گەورەتر ئەنجام بدات. ئەمە دەسـەڵاتی حیزبی بەعس بەسـەر سـوپا کەم دەکاتەوە و هەل دەڕەخسـێنێت، بۆئەوەی کودەتایەکی سەربازیی ئەنجام بدرێت.

توێژینەوەکەی ئەم دواییـانەی ئیـدارەی لێکۆڵینەوەی هەواڵگریی وەزارەتی دەرەوەی (ئەمریکا) نیشـان دەدات، ئەگەر بارزانی پشـتیوانی دەرەکی وەکوو پێویسـت وەچنگ بخات بۆئەوەی شـۆڕشـەکەی هەڵبگیرسـێنێتەوە، باری زیادەی شـەڕێکی دیکەی کورد دەتوانێت حکومەتی بەعس بڕووخێنێت.

١٠- ڕابردووی سـیاسـەتەکانی دەوڵەتی بەعسـی عێراق نیشـان دەدات ئەم دەوڵەتە بە وەرگرتنی پوان ئاشـت نابێتەوە و تەنیا کاتێ لە کردەوە دەسـتدرێژیکارانەکانی خۆی پاشـگەز دەبێتەوە کە لە هەرەسهێنانی خۆی بترسێت و یا لە حاڵەتی بەرگریدا بمێنێتەوە.

١١- لە بـارودۆخی ئێسـتـادا ڕژێمی بەعس لەگەڵ کەمبوونەوەی جـددیی داهـات ڕووبەڕووبووەتەوە و سـەرکردایەتی سیاسـیی بە ڕێکخسـتنکراوی کورد هێشـتا دەتوانێت لە بەرانبەر ئەم ڕژێمەدا ڕابوەسـتێت. لەوانەیە دوایین دەرفەت بۆ ئێمە ئەوە بێـت پلانی ئۆپەراسـیۆنێک دابڕێژین بۆئەوەی لایەنی کەم ڕژێمی بەعس زەلیل و مـاندوو بکەین و یارمەتی بەوە بدەین کە بارودۆخێک بێتە ئاراوە، تێیدا کەسـانێک جێگەی بەعس بگرنەوە کە کەمتر دوژمنی بەرژەوەندییەکانی ئێمە و دۆستەکانمان لە ناوچەکە بن.

ئێمە دەبێت ئەوە بزانین ئەگەر شۆڕشی کورد هەڵبگیرسێتەوە، لەوانەیە ڕژێمی بەعس ناچار بێت داوای پشـتیوانی زۆرتر لە سـۆڤیەت بکات، ئەگەر ئێمە پشـتیوانی لە کورد نەکەین و لە ئاکامدا بزووتنەوەی کورد لەناو بچێت، کورد ناچار دەبن بەو بەرە نیشـتمانییە پەیوەسـت بن کە سـۆڤیەت پشـتیوانی لێ دەکـات. لە ئەنجـامـدا ڕژێمی بەعس دەتوانێـت بێ هیچ تەنگوچەڵەمەیەک سیاسەتی دەستدرێژیکارانەی خۆی لە ناوچەکە درێژە پێ بدات.

لەنێوان ئەم دوو ڕێگەیەدا، وادیـارە ڕێگەی بـاشـتر بۆ ئێمە ئەوەیە مەترسـییەکـانی زیندوومانەوەی بزووتنەوەی کورد قەبووڵ بکەین.

١٢- لە ڕوانگەی ئێمەوە باشتر ئەوەیە تاڕاددەی پێویست بارزانی هان بدەین و پشتیوانی لێ بکەین، بۆئەوەی پێویسـتی بە حکومەتی عێراق نەبێت و پێش لەوە بگرێت سـوپای عێراق سـەرەنجام کۆنترۆڵی سـەربازیی ناوچە کوردنشـینەکان بگرێتە دەسـت، کەوابوو هەتا کاتێک ناوچەی پارێزراوی کورد هەبێت، کەسـایەتییە ناڕازییەکانی ناو سـوپا و گۆڕەپانی سـیاسـیی عێراق لەوە بێهیوا نـابن کە ڕۆژێ بتوانن ڕژێمی عێراق بڕووخێنن. هەروەهـا مـانەوەی

بزووتنەوەی کورد (تەنانەت ئەگەر تەنیا لە ئاستی بەرگریشدا بێت) توانای ڕژێمی عێراق سنووردار دەکات، چالاکی زیادەخوازانە دژی ئێران، ئوردن و کەنداو ئەنجام بدات.

ئەگەری هێرشی ئەم زووانەی عێراق بۆ سەر بارزانی

١٣- سەرەڕای هیوادرابوون بە ئەنجامدانی هێرشێکی سەرەکی دژی عێراق، ئێستا بارزانی باش دەزانێت تا چەکی دژەئاسمانی و چەک و تەقەمەنی بەرگریکارانەی وەکوو پێویست لە دەستدا نەبێت، بە قازانجی نییە ئۆپەراسیۆنێکی هێرشبەرانە ئەنجام بدات، چونکە دەبێتە هۆی ئەوەی ڕژێمی عێراق لە بەرانبەردا هێرشی ئاسمانی و زەمینیی بکاتە سەر شار و گوندەکانی کورد.

١٤- بە هەرحاڵ خواستی بارزانی بۆئەوەی کردەوەی سەربازی ناوەخت دژی ڕژێمی عێراق ئەنجام نەدات، نابێتە هۆی ئەوەی بەعس لە داهاتوویەکی زۆر نزیکدا متمانەی پێ بکات. ساڤاک (ڕێکخراوی هەواڵگریی و ئاسایشی ئێران) کۆمەڵێک ڕاپۆرتی لە دەستدایە کە نیشان دەدات سوپای عێراق بەم دواییانە لە دەوروبەری مووسڵ و کەرکووک مەشقی بە سەربازە پەڕاشۆتڤانەکان (چەترباز) کردووە و دووجار جەولەی ئاسمانی لەسەر بارەگای سەرکردایەتیی بارزانی لە ناوچەی حاجی ئۆمەران ئەنجام داوە. بارزانی لەو باوەڕەدایە سوپای عێراق حەتمەن هێرش دەکات و فەرمانی بە خەڵکەکەی خۆی داوە تەقە لە فڕۆکەکان بکەن.

لە ماوەی هەفتەی ڕابردوو، چاپەمەنی و ڕادیۆی عێراق خەباتێکی بەرفراوانی بەڕێوە بردووە و بانگەشەی ئەوەی کردووە گرووپێکی ٣٠ کەسی (کە ١٥ کەسیان کورد بوونە) لە پێکدادانێکدا لە ٣ی تەمووز لە ناوچەی سنجار لە باکووری ڕۆژئاوای عێراق دەستگیر کراون کە بەکرێگیراوی داردەستەکانی ئیمپریالیزم و کۆمپانیا نەوتە پاوانخوازەکان بوونە، ئەمە یەکێ لە زنجیرە ئەڵقە پیلانگێڕییەکان دژ بە عێراق بووە.

هەروەها لەوانەیە بە هۆی ئەوەی بارزانی لە هەندێ لە دەوڵەتەکان نزیک بووەتەوە، یەکێتیی سۆڤیەت و بەعس لە هەوڵەکانی بارزانی بۆ بەدەستهێنانی پشتیوانی ئەمریکا ئاگادار ببنەوە کە ئەمەش نزیکبوونەوەی سۆڤیەت و بەعس زیاد دەکات، بۆئەوەی کردەوەی پێویست دژی بارزانی ئەنجام بدەن پێش ئەوەی بارزانی بتوانێت پێگەی خۆی قایم بکات.

پێویستیی بارزانی بە یارمەتی دەستبەجێ و درێژخایەن:

١٥- بارزانی لە ڕاستیدا هیچ ڕێگەیەکی نییە، جگەلەوەی بەرگری لە خۆی بکات و بۆ زیندوومانەوەی بزووتنەوەکەی خەبات بکات، کەوابوو بە زووترین کات پێویستی بە

تەقەمەنی هەیە بۆ ئەو چەکانەی کە پێشتر هەیبووە و هەروەها پێویستی بە جۆرە چەکگەلێکی دیکە هەیە کە کورد پێشتر بەکاریان هێناوە. ئەم پێداویستییە بە پەلەیە دەبێت بە شێوازگەلێک و لە ڕێگەگەلێکەوە تەسلیم بە کورد بکرێت کە بە زووترین کات بەدەستیان بگات و تا ئەو شوێنەی دەکرێت نهێنی بێت.

١٦- ئەگەر بارزانی لەگەڵ هێرشی کتوپڕی عێراق ڕووبەڕوو نەبێتەوە، ئێمە لە چوارچێوەی سێ ستراتژی ئەڵتەرناتیڤدا گرنگی بە دابینکردنی پێداویستییە درێژخایەنەکانی بارزانی دەدەین کە نوێنەرانی بارزانی خستوویانەتەڕوو. ئەم نوێنەرانە پێداویستییە ماددیی و سەربازییەکانیان لە سێ پلاتفۆرمدا گونجاندووە کە بریتین لە "بەرگریی، هێرش و شۆڕشگێڕانە".

١٧- بە وتەی نوێنەرانی کورد یەکەم جۆری پێداویستییەکان واتە "پلاتفۆرمی بەرگریی" دەبێت ئەوەندە زیاد بێت بزووتنەوەکەیان بتوانێت بارودۆخی ئێستا ڕابگرێت و لە بەرانبەر گوشارە سیاسیی، ئابووریی و سەربازییەکانی بەعسدا بوەستێت.

١٨- یارمەتییەکانی جۆری دووەم واتە "پلاتفۆرمی هێرش" کە بارزانی زۆرتر جەختی لەسەر دەکاتەوە دەبێت هەم ماددیی و هەم سەربازیی بێت، بۆئەوەی کورد بتوانن نەک تەنیا شوێنەکانی خۆیان ڕابگرن، بەڵکوو ڕژێمی بەعس ئەوەندە زەلیل و ماندوو بکەن ئیدی نەتوانێت هەڕەشەی سەربازی یا خراپکارانە لە دراوسێکانی و لە بەرژەوەندییەکانی ڕۆژئاوا بکات. پڕۆژەی بارزانی بۆ یارمەتیی ماددیی و پێداویستی سەربازیی شتێکی یەکلاییکەرەوەیە بۆ چالاکییەکانی نێو ئەم پلاتفۆرمە.

١٩- جۆری سێیەمی یارمەتییەکان واتە "پلاتفۆرمی شۆڕشگێڕانە" ئەوەیە وەک بنکەیەکی ئارام کەلک لە کوردستان وەربگیردرێت بۆئەوەی لە ڕێگەی هاوکاری هێزە عێراقییەکانی دژبەری ڕژێمی بەعس، هەوڵ بۆ ڕووخاندنی ئەم ڕژێمە بدرێت. نوێنەرانی کورد ڕایانگەیاند بۆ ئەنجامدانی ئەم چالاکییە پێویستیان بە تۆزێ یارمەتی زۆرتر (لەچاو یارمەتییەکانی پلاتفۆرمی دووەم) هەیە و دەبێت یارمەتیی ماددیی بە هاوکارە عەرەبەکانیان بدرێت.

٢٠- لە کاتی گفتوگۆ لەگەڵ نوێنەرانی کورد لەبارەی جۆری ئەو چەک و تەقەمەنییەی کوردەکان بۆ ئەنجامدانی چالاکییەکانی پلاتفۆرمی یەکەم و دووەم پێویستیان پێیەتی، ئەوەمان بۆ دەرکەوت کورد کۆمەڵێک بیروڕای ناواقعبینانەیان هەیە لەبارەی کردەوە سەربازییەکان و جۆری ئەو چەکانەی کە دەتوانن بەکاری بهێنن. بۆ نموونە داوای تانک دەکەن، بۆئەوەی لە دەرەوەی ناوچە شاخاوییەکان، واتە لە ناوچە دەشتەکاندا بەکاری بهێنن.

کورد دەیانەوێت ئەوەمان پێ بڵێن دەتوانن وەک شـــەڕی ئاســـایی نێوان دوو ســـوپا لەگەڵ سوپای عێراق شەڕ بکەن. هەروەها داوای بنکەیەکی لۆجستی لە ئێران دەکەن، وەک ئەوەی ڤێتنامی باکوور بۆ "ڤییەتکۆنگەکان[1]" دابینی کردووە. بە هەرحاڵ خۆشـــبەختانە نوێنەرانی کورد دانیان بەوەدا ناوە کە پێویستیان بە ڕاوێژی سەربازی هەیە.

٢١- ئەزموونەکانی ڕابردوو ئەوە دەســـەلمێنێت کورد زۆر باش دەتوانن لە بەرانبەر ســـوپای عێراقدا بوەستن، ئەگەر باش خۆیان لەناو شاخەکاندا بشارنەوە و تاکتیکگەلی هێرشبەرانەی پێشمەرگایانە ئەنجام بدەن و لە گەلێ شوێنەوە زەبر لە هێزەکانی عێراق بوەشێنن و لاوازیان بکەن. بە هەرحاڵ کورد بە هۆی ئەوەی هیچ پشتیوانییەکی ئاسمانییان نییە و چەکی گران و تۆپخانەی قورسیان لە دەستدا نییە، ناتوانن پێش لە بۆمبارانی شار و گوندەکانیان لە لایەن ســـوپای عێراقەوە بگرن، یان لە هاویندا کە جادەکان دەکرێنەوە ناتوانن ڕێگە لە ناردنی بەتـالـیـۆنـی پـڕچەک بـگـرن کـە هـێـرش دەکەنە ســـەر ئەو گـونـدانەی لە قـەراخ جـادە ســـەرەکییەکاندان. کورد بە چەکی ســـووک لەم لا و لاوە لە هەوراز و دۆڵەکان جموجۆڵ دەکەن، لە کاتێکدا ســـوپا بە چەکی قورس و ئۆتۆمۆبێل، تەنیا لەســـەر بۆ خواری جادەکان دەچێتە پێش. ســـوپا ناتوانێت لە گەردەنە بەرزەکاندا لەم لا بۆ ئەو لا و لەم هەوراز بۆ ئەو هەوراز جموجۆڵ بکات.

ڕۆڵی هێزی غەیرە کورد، لە دژایەتیکردنی ڕژێمی بەعس:

٢٢- کورد بۆ خۆیان دەڵێن بەتەنیا ناتوانن ڕژێمی بەعس بڕووخێنن و پێویستە هێزی دیکەش بێتە نێو کایەکە، بۆئەوەی زۆرترین گوشار بخرێتە سەر بەعس.

٢٣- داوا دەکەین ئەو کەسایەتی و گرووپانە بدۆزرێنەوە کە پێشتر دژایەتیی ڕژێمی بەعسیان کردووە یان دەکرێت ئێســـتا دژی ئەم ڕژێمە هان بدرێن، و ئەوە دیار بکرێت چ جۆرە دوژمنایەتییەک لەگەڵ بەعسییەکان زۆرترین سوودی دەبێت.

٢٤- لەم پەیوەندییەدا دەبێت لەسەر سێ گرووپ حیساب بکرێت: بەعس بۆ خۆی، سوپا و نەیارە سیاسییەکانی دانیشتووی تاراوگە.

١- ڤییەتکۆنگ ناوی ڕێکخراوی گەریلایی چەکدارانی چالاکیی کۆمۆنیســـتی ڤێتنامی باشـــوور بوو، کە لە کاتی شـــەڕی ڤێتنام و دەســـتدرێژی ئەمریکا بۆ ســـەر ئەم وڵاتە دژی هێزەکانی ئەمریکا و ئەو دەوڵەتەی ئەمریکا لە ڤێتنامی باشـــوور دایمەزراندبوو، شـــەڕیان دەکرد و ســـاڵی ١٩٦٠ لەگەڵ چەند ڕێکخراوی سەربەخۆخوازیی دیکە لە بەرەی ڕزگاریدەری نەتەوەیی ڤیەتمین کۆبوونەوە و سەرەنجام لە ساڵی ١٩٧٥ شکستێکی گرانیان بەسەر ئەمریکادا سەپاند."وەرگێڕ"

٢٥- ڕاپۆرتەکانی ئێمە نیشـان دەدات کە ئێسـتا لەنێوان سـەرۆک کۆمار "ئەلبەکر" و پیاوی بەهێزی حیزبی بەعس واتە سـەدام حوسـێن تکریتی، کۆمەڵێـک نـاکۆکی هەیە. ئەمە بەرچاوڕوونییەکە و دەتوانین کەلکی لێ وەربگرین. هەروەها کۆمەڵێک بواری ناڕازیبوونی دیکە لە ناوخۆی بەعسدا هەیە، بۆ نموونە پێگەی زۆر بەرزی ئەندامانی ئیدارەی پەیوەندییە گشتییەکانی ناو حیزبی بەعس و ناکۆکی نێوان باڵی سەربازیی و مەدەنیی ئەم حیزبە. ئێمە زانیاریی وردمان لەم پەیوەندییەدا لە دەستدا نییە.

٢٦- پاکتاوکردنەکانی ئەم دواییانەی کەسایەتییە گومانلێکراوەکانی ناو سوپا لە لایەن حیزبی بەعس بووەتە کۆسپ لەسەر ڕێگەی ئەوەی کە بزانین چ کەسانێک لەناوە ئەفسەرانی سوپادا لە ڕژێمی بەعس دەترسن و لێی بێزارن. جارێکی دیکە دووپاتی دەکەینەوە کە ئێمە زانیاریی زۆرمان لەم پەیوەندییەدا لە دەستدا نییە.

٢٧- ئێمە زانیاریی زۆرمان هەیە لەبارەی گرووپە سـیاسـییە نەیارەکانی عێراق کە ئێسـتا لە دەرەوەی وڵاتن و هەنـدێکیـان ڕابردووی پیلانگێڕی سـەرنەکەوتوویـان دژی ڕژێمی عێراق هەیە. هەروەها ئێرانیش لە ڕابردوودا هەوڵی داوە کودەتایەک لە عێراق هان بدات، بەڵام سەرکەوتوو نەبووە.

٢٨-دەبێت بەخێرایی و بە شـێوازی سیسـتماتیک سـەرجەم هێزە غەیر کوردییەکانی نەیاری ڕژێمی عێراق بدۆزینەوە، کە دەتوانن لەم پەیوەندییەدا چالاکی بکەن.

چۆنییەتی دابینکردنی پشتیوانی لۆجستیکی بۆ بارزانی:

٢٩- پەیوەند بەو چەکانەی ئێسـتا لە دەسـتماندایە و لەوانەیە بۆ کورد دابین بکرێت، ئێمە دەبێت زۆر گرنگی بەو چەک و تەقەمەنییە بدەین کە پێشـتر لە دەسـتی کورددا بووە، دوای ئەوەش دەبێت گرنگی بە چەکی دژەئاسـمانی و دژەتانک بدەین، لەوانە مین و ڕۆکێت کە بەئاسانی لە شـوێنێک بۆ شـوێنێکی دیکە دەگوازرێتەوە. فاکتەری گواستنەوە نیشان دەدات، ئێمە دەبێت ئامۆژگاری کورد بکەین لەباتی ئەوەی توانای خۆیان بۆ بەکارهێنانی تۆپ بە شێوازی شەڕی نێوان دوو سوپا زیاد بکەن، پشت بە ڕۆکێت و هاوەن ببەستن.

٣٠- وتەبێژی نوێنەرانی کورد ئـامـاژەی بەوە کردووە ئەگەر کورد بکەونە نـاو "پلاتفۆرمی هێرش" دەتوانن ژمارەی هێزی پێشمەرگە تا ٦٠ هەزار کەس زیاد بکەن، بەڵام ئێستا تەنیا ٢٤ هەزار پێشـمەرگەیان هەیە کە ١٤ هەزاریان پارێزەری سـنوور و پۆلیسـن و حکومەت مووچەیان دەداتێ و ١٠ هەزاریان سـەر بە هێزی سـەربەخۆیی پێشـمەرگەن. لۆجسـتیکی پێویست بۆ دابینکردنی پێداویستی ئەم ٦٠ هەزار کەسە کارێکی ئەستەمە.

دەستڕاگەیشتن بەم ناوچەیە لە ڕێگەی جادە لە ئێرانەوە، زەحمەتە و گواستنەوەی پێداویستییەکان لە ڕێگەی ئاسمانییەوە لە دەرەوەی توانای ئێرانە و نهێنیپارێزی مەسەلەکەش دەخاتە ناو مەترسی و دواتر بە ئاسانی حاشای لێ ناکرێت.

٣١- دەبێت لەبیرمان بێت داواکاری کورد بۆ (ڕەش کراوەتەوە) بۆ بەڕێوەبردنی "پلاتفۆرمی هێرش" تەنیا بۆ ئەوەیە مووچەی پێشمەرگە و یارمەتی بێوەژن و منداڵە هەتیوەکانیان پێ دابین بکرێت و خزمەتگوزاری کۆمەڵایەتی و پەروەردەی پێ بەڕێوەبچێت. لە کردەوەدا بۆ پشتیوانیکردن لە حکومەتی کورد، دەبێت لە بوودجەدا یارمەتییەکی بۆ تەرخان بکرێت. ئەم یارمەتییە خەرجی شەڕ، واتە دابینکردنی چەک و تەقەمەنی و ئامرازەکانی پەیوەندیگرتن لەخۆ ناگرێت.

ئەگەر مەسەلەی پەیماننامەی دۆستی و هاوکاری سۆڤیەت و عێراق ڕاستەوخۆ بێتە مەیدان، سۆڤیەت یارمەتی بەرفراوانی دەرەکی بە کورد پشتگوێ ناخات و بۆی گرنگ نییە چەندە ڕەچاوی پەیوەندییە هەستیارەکانی خۆی لەگەڵ شای ئێران بکات. سۆڤیەت حیسابێکی زۆری بۆ پێگەی خۆی لە عێراق کردووە و ئامادە نییە لە دەستی بدات، ڕژێمی بەعسیش تا ئێستا بە قەد ئەمڕۆ پوانی بە سۆڤیەت نەداوە. پەیماننامەی سۆڤیەت-عێراق (تەنانەت ئەگەر هیچ مەرجێکی نهێنیشی تێدا نەبێت) ڕێگەی بۆ دەستێوەردانی سۆڤیەت خۆش کردووە، لە کاتی پێویستی خۆیدا بۆ لەسەر دەسەڵات مانەوەی ڕژێمی ئێستای عێراق.

٣٣- کەوابوو ئێمە لە کاتی گفتوگۆی زۆرتر لەگەڵ نوێنەرانی بارزانی دەبێت چاوەڕوانییەکانیان لە ئاستی واقیعدا قەبووڵ بکەین و ئەوەندە یارمەتییان بدەین کە دواتر بتوانین حاشای لێ بکەین و ئامۆژگاریان بکەین هیچ کردەوەیەک ئەنجام نەدەن کە ببێتە هۆی ئەوەی بەربەرەکانییەکی نێودەوڵەتیی بێتە ئاراوە.

٣٤- چۆنییەتی دابینکردنی پشتیوانی سەربازیی و ماددیی بۆ کورد پەیوەندی بەوەوە هەیە کە ئێمە چەندە دەمانەوێت ئەم یارمەتییە نهێنی بێت و چەندە دەمانەوێت کورد لە ڕووی سەربازییەوە بەتوانا بن و دەمانەوێت بە چ ئامانجگەلێک بگەین.

٣٥- بەپێچەوانەی دابینکردنی چەک و تەقەمەنی، ئێمە دەتوانین ڕاستەوخۆ یان ناڕاستەوخۆ بە کەمترین گیروگرفت (لە ڕووی نهێنیپارێزییەوە) یارمەتیی ماددیی بۆ کورد دابین بکەین. هەروەها بە قازانجی ئێمەیە لەسەر بنەمای کۆمەڵێ هۆکاری ئەمنی، بۆ بەهێزترکردنی هەستی بەشداری ئێران لەم ڕەوتەدا، هەندێ یارمەتیی ماددیی زیادەش بە ئێران بدەین. هەروەها بە سوودی ئێمەیە، ڕاستەوخۆ بڕێک پارە بە خودی کورد بدەین، بۆئەوەی

دەسەڵاتمان بەسەریانەوە هەبێت و بتوانین لە لایەن خۆمانەوە کۆنترۆڵیان بکەین و لە ڕووی هەواڵگرییەوە بیانخەینە خزمەت خۆمان.

ئێمە دەتوانین میکانیزمەکانی بەدەستهێنانی ئەم بڕە پارەیە و تەسلیمکردنی بە کورد لە عێراق و شوێنەکانی دیکە تاوتوێ بکەین.

٣٦- دابینکردنی چەک و تەقەمەنی مەسەلەیەکی دیکەیە. ئێمە بە نوێنەرانی کوردمان گوتووە زۆربەی یارمەتییەکانی ئێمە دەبێت لە لایەن لایەنی سێیەمەوە تەسلیم بە کورد بکرێت. ئێران بە هۆی هەڵکەوتی جوگرافیایی دەتوانێت ببێت بە ناوەندێکی سەرەکی لە ڕەوتی تەسلیمکردنی چەک بە کورد (ڕەش کراوەتەوە).

ئاسایش و نهێنیپارێزی:

لە بەرنامەکەماندا دەبێت هەوڵ بدەین بەوپەڕی ئاسایش و نهێنیپارێزییەوە کار بکەین، هەرچەند کە بە هۆی ئەوەی چەند لایەنێک لەم پلانەدا بەشدارن، ناتوانین بەتەواوی نهێنی مەسەلەکە بپارێزین و لەوانەیە ڕۆژێک بێت حاشا لە بوونی پلانێکی وەها بکەین.

کورد لەناو خۆیاندا زۆر ناکۆکن و ڕێکخراوە هەواڵگرییە کارزانە بیانییەکان دەتوانن دزەیان تێدا بکەن و نهێنییەکانیان لێ بدزنەوە، هەروەها هەندێ لە لایەنەکانی سێیەمی ئەم ڕەوتە لەوانەیە نهێنییەکان بدرکێنن. بە لەبەرچاوگرتنی ئەوەی ئێمە پێشتر لە لایەن ڕژێمی عێراقەوە بەوە تۆمەتبار کراوین کە یارمەتی بە دوژمنەکانی دەدەین، دەبێت زۆر ئاگاداری ئەوە بین و هیچ بەڵگە و نیشانەیەک نەکەوێتە دەستی لایەنی بەرانبەر، بۆئەوەی دژی ئێمە کەلکی لێ وەربگرێت. ئەم ڕەوتە دەبێت بەردەوام بێت، تەنانەت ئەگەر بڕیاریشماندا هیچ کارێک نەکەین.

٣٨- پەیوەند بە بانگەشەکانی ڕژێمی عێراق، بۆ نموونە لە تەمووزی ١٩٧٢ ڕادیۆی بەغدا لە بەخشی ناوخۆی عێراقدا شرۆڤەیەکی بڵاوکردەوە و تێیدا هێرشی کردە سەر سەفەرەکەی بەڕێز ڕاجێرز، وەزیری دەرەوەی ئەمریکا بۆ ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست و وەک ئەڵقەی زنجیرە کردەوەگەلێکی گوماناوی بۆ پیلانگێڕی دژی نەتەوەی عەرەب لە قەڵەمیدا، بەتایبەت بە هۆی ئەوەی عێراق سامانی نەوتی خۆی لە ١ی حوزەیران ئازاد کردووە. ڕادیۆی بەغدا سەردانەکەی سەرۆک کۆمار نیکسۆنی بۆ تاران لە مانگی گوڵان وەک ئەڵقەیەکی گوماناویی دیکەی پیلانەکانی ئیمپڕیالیزمی جیهانی وەسف کرد و ڕووداوەکەی ناوچەی سنجار لە باکووری عێراق لە ٣ی تەمووزی بە کردەوەیەکی تاوانبارانە لە قەڵەم دا کە لە لایەن ئیمپڕیالیزم و داردەستەکانی کۆمپانیا نەوتییەکانەوە پیلانی بۆ داڕێژراوە.

دەستێوەردانی سۆڤیەت:

٣٩- ئەگەری ئەوە زۆرە سۆڤیەت بۆ پشتیوانی لە ڕژێمی بەعس دەستێوەردانی زۆرتر بکات، ئەگەر شەڕی ڕژێمی عێراق لەگەڵ کورد دەست پێ بکاتەوە، یان تەنانەت ئەگەر حکومەتی عێراق پێشبینی ئەوە بکات شەڕەکە هەڵدەگیرسێتەوە. سۆڤیەت ئێستا پێگەیەکی گەورەی لە عێراق هەیە. لە ڕاستیدا جێ پێگەی دەگەڕێتەوە بۆ خوولی دەسەڵاتداری عەبدولکەریم قاسم لە ١٩٥٨-١٩٦٣. بەپێچەوانەی ئەوەی ڕژێمی بەعس لە سەرەتای گەیشتن بە دەسەڵات لە شوبات- تشرینی دووەمی ١٩٦٣ دژی کۆمۆنیزم بوو و کۆسپی بۆ سۆڤیەت دروست دەکرد، لە ساڵی ١٩٦٨ تا ئێستا دەسەڵاتی سۆڤیەت لە عێراق زۆر پەرەی سەندووە و بە واژووبوونی هاوپەیمانییەکەی نیسانی ١٩٧٢ گەیشتە ئەوپەڕی خۆی.

٤٠- لە کاتی ڕووخانی حکومەتی پاشایەتیی لە تەمووزی ١٩٥٠ەوە تا ئێستا، سۆڤیەت زۆرترین یارمەتیی سەربازیی و ئابووریی بە ئیماراتی یەکگرتوویی عەرەبیی و دوای ئەوە بە عێراق داوە. تەنانەت لە مانگەکانی دوای کودەتای بەعس لە ٨ی شوباتی ١٩٦٣ دژی قاسم کە بەعس سەدان کەس لە شیوعییەکانی لە سێدارەدا و سۆڤیەت بزووتنەوەکەی بەعسی بە فاشیست ناوزەد کرد، سۆڤیەت کۆتایی بە دەستێوەردان لە سوپای عێراق و تەواوکردنی ئەو پڕۆژە ئابوورییانە نەهێنا کە دەستی پێکردبوو. سۆڤیەت مەزەندەی ئەوەی دەکرد هێدی هێدی هەر حکومەتێک لە عێراق بە دەسەڵات بگات، بۆ دابینکردنی تەقەمەنی و پۆشتەکردنی سوپا و هێزی ئاسمانی خۆی پێویستی بە هاوکاری سۆڤیەت دەبێت و هیچ ڕێگەیەکی دیکەی نابێت جگەلەوەی پەیوەندییەکانی خۆی لەگەڵ سۆڤیەت، تا ئاستی هاوکاری پەرەپێ بدات. هەڵسەنگاندنەکەی سۆڤیەت ڕاست بوو. حکومەتی یەکەمی بەعس و ئەو حکومەتە غەیرە بەعسی و ڕادیکاڵانە کە دوای بەعس بە دەسەڵات گەیشتن، ڕۆژبەڕۆژ زیاتر پێویستیان بە یەکێتیی سۆڤیەت بوو.

٤١- خێراتربوونی دەسەڵاتی سۆڤیەت لە عێراق لە سەرەتای ئەم ساڵەوە، بووەتە مایەی نیگەرانی تایبەتی ئێمە. سۆڤیەت دوای ئەوەی پارە و زانستی تەکنیکی بە عێراق دا، بۆئەوەی نەوتی کێڵگەی ڕومێلا بەرهەم بهێنێت، پێگەی خۆی لە ڕێگەی پەیماننانەی دۆستی و هاوکاریی ٩ی نیسان لە عێراق بەهێزتر کردووە. بەگوێرەی ٣ مادده لەم پەیماننامەیە:

ماددەی ٨: لە کاتی هاتنە ئارای هەر بارودۆخیکی نائاساییدا کە ببێتە هەڕەشە بۆ ئاشتی، هەردوولا دەستبەجێ دەبێت پەیوەندی لەگەڵ یەکدی بگرن، بۆئەوەی هەڵوێستەکانی خۆیان هاوئاهەنگ بکەن بۆئەوەی بەڕەنگاری مەترسییەکە ببنەوە و ئاشتی جێگیر بکەنەوە.

ماددەی ٢: لە پەیوەند بە ئاسایشی هەردوو وڵات، عێراق و سۆڤیەت درێژە بە هاوکارییەکانیان دەدەن بۆ بەهێزترکردنی توانای بەرگریی لە یەکدی.

ماددەی ١٠: هەردوو لا ڕایدەگەیەنن کە ناچنەناو هیچ هاوپەیمانییەک، یان بەشداری لە هیچ گرووپ یا چالاکی، یان کردەوەیەک ناکەن کە دژی لایەنی دیکە بێت. هەروەها هیچ کام لە لایەنەکان نابێت ڕێگە بدەن کەلک لە خاکی وڵاتەکەیان وەربگیردرێت، بۆ ئەنجامدانی هەر کردەوەیەک کە زیانی سەربازیی بۆ لایەنی دیکە هەبێت.

٤٢- سۆڤیەت چالاکانە هەوڵ دەدات پەیوەندییەکانی ڕژێمی بەعسی عێراق و ڕژێمی بەعسی سوریا ئاسایی بکاتەوە (ڕژێمی بەعسی سوریا توندترین دوژمنی ڕژێمی بەعسی عێراق بووە لە سەروبەندی خەباتی نەپساوەی ئەم دوو لایەنە بۆ گرتنەدەستی حیزبی بەعس). هەروەها سۆڤیەت هەوڵ دەدات پەیوەندییەکانی عێراق و ئیماراتی یەکگرتوویی عەرەبی باشتر بکات. ئەم دوو وڵاتە هەوڵ دەدەن هاوپەیمانییەک لەنێوان گرووپە سیاسییەکانی عێراق (لەوانە شیوعییەکان و ناسیۆنالیستە پێشووکانی لایەنگری جەمال عەبدولناسر) لە بەرەیەکی نیشتمانییدا بە سەرکردایەتی بەعس کۆبکەنەوە. سۆڤیەت (لەوانە خودی "کۆسیگین"ی وەزیری دەرەوە) هەوڵی داوە بارزانی ڕازی بکات بچێتە ناو ئەم بەرەیە. ئەم هەوڵانەی سۆڤیەت نیشان دەدات بۆ ئەم دەوڵەتە زۆر گرنگە ڕژێمی بەعس (کە زۆر ڕێگەی بە دەسەڵاتی سۆڤیەت داوە و زۆر بەپەرۆشە هێرش بکاتە سەر بەرژەوەندییەکانی ڕۆژئاوا لە ناوچە) بەهێز بێت.

٤٣- بە گوێرەی ڕاپۆرتی ساڤاک (ڕێکخراوی هەواڵگریی و ئاسایشی ئێران) ئێستا ئەفسەران و ڕاوێژکارانی سۆڤیەت، لە نزیکی مووسڵ و کەرکووک، مەشق بە پەڕەشۆتڤانانی (چەترباز) عێراق دەکەن. لە کاتی شەڕی ناوخۆی یەمەن سەربازانی کۆماریخوازی حکومەت (کە سۆڤیەت پشتیوانی لێ دەکردن) کەوتنە ژێر گوشاری توندی هێزەکانی لایەنگری پاشایەتیی، سۆڤیەت فڕۆکە و فڕۆکەوانی نارده یارمەتیی سەربازانی لایەنگری حکومەت. هەروەها فڕۆکە و فڕۆکەوانانی سۆڤیەت لە ئیماراتی یەکگرتوویی عەرەبیی بەگەڕخران، واتە ئەوکاتە مسر کەوتبووە ژێر کاریگەری هێرشە سێ قووڵەکانی ئیسرائیل. کەوابوو ئەگەر سۆڤیەت هەست بکات ڕژێمی بەعس لەگەڵ هەڕەشەی جددی ڕووبەڕووبووەتەوە، دوور نییە هەندێ هێز (تەنانەت هێزە کوردە بەکرێگیراوەکان) بنێرێت بۆ یارمەتیدانی بەعس و پاراستنی بەرژەوەندی سۆڤیەت لە عێراق. هەروەها لەوانەیە سۆڤیەت دەست بکات بە خەباتێکی سیاسیی، دیپلۆماتیک و پڕوپاگەندەیی بۆ پشتیوانی لە هاوپەیمانە عێراقییەکەی.

٤٤- لەوانەیە سۆڤیەت خۆی لە بەربەرەکانی لەگەڵ ئێران بە دوور بگرێت، چونکە نایەوێت ئەو قازانجانە بخاتە ناو مەترسی کە لەم ساڵانەی دواییدا لە ئێران بەدەستی هێناوە. بە هەرحاڵ لەوانەیە سۆڤیەت لای خۆی وا حیساب بکات دەتوانێت شا بترسێنێت و مەزەندەی ئەوە بکات تەنانەت ئەگەر شا لە هەڕەشەی دەستێوەردان یان هەڕەشەی ڕاستەقینەی سۆڤیەت بترسێت، دەستەوەستانتر دەبێت لەبەرئەوەی هاوپەیمانە ئەمریکاییەکەی نایەوێت یان ناتوانێت لە لایەن ئەوەوە لەگەڵ سۆڤیەت بەربەرەکانی بکات.

٤٥- ئەگەر لە ئەنجامی هەڵگیرسانەوەی شەڕی کورد و حکومەتی عێراق، سۆڤیەت سەرباز بنێرێتە یارمەتیی حکومەتی عێراق، یان بەعس هەست بکات وەکوو پێویست لە لایەن دوژمنە دەرەکییەکان وەک ئێران هەڕەشەی لێ دەکرێت، لەوانەیە ڕژێمی عێراق داوا لە سۆڤیەت بکات بۆ ماوەیەکی نادیار لەناو خاکی عێراقدا بمێنێتەوە. بوونی هێزی زەمینی و دەریایی سۆڤیەت لە ناوخۆی عێراق (ئەگەر بە قەد ئەو هێزانە بێت کە لە مسر هەیەتی) دەبێتە هۆی ئەوەی شیوعییەکان پشت ئەستوور بن و دەسەڵات لە بەعس بسێننەوە. ئێستا سۆڤیەت گوشار دەخاتە سەر هەموو لایەنەکان تا بچنە نێو بەرەی نیشتمانیی. پەیماننامەی سۆڤیەت و عێراق و بەرەوپێشچوونی بارودۆخەکە، لەوانەیە لایەنەکانی دیکە هێدی هێدی بخاتە ناو کایەی دەسەڵات، واتە سەربازیچێتی سۆڤیەت.

٤٦- لایەنی "تورکیا"ی ئۆپەراسیۆنە پێشنیارکراوەکە بۆ یارمەتیدانی کورد، پێویستی بە لێکدانەوەی زۆرتر هەیە. لە ڕاستیدا تورکەکان سەبارەت هەرچەشنە سەرهەڵدانێکی ناسیۆنالیزمی کورد لە وڵاتەکەیان زۆر هەستیارن. سێ ملیۆن کورد (کە دەکاتە نیوەی دانیشتووانی کوردی جیهان) لە تورکیا دەژین. هەرچەندە کورد بەتوندی لە لایەن حکومەتی تورکیاوە سەرکووت دەکرێن و ئێستا پێیان دەڵێت "تورکی شاخاویی"، بەڵام تورکیا هیشتا وەک هەڕەشەیەکی جددی لەسەر سەقامگیری ناوخۆ و یەکپارچەیی خاکی خۆی سەیری کورد دەکات. سەرەڕای ئەوەی تورکیا لە ڕژێمی بەعس و هاوپەیمانییەکەی لەگەڵ سۆڤیەت بێزارە، بەڵام ناسیۆنالیزمی چەکداری کورد لە بەعس بە مەترسیدارتر دەزانێت بۆ ئاشتی و ئاسایشی خۆی. لە ٢٨ی حوزەیرانی ١٩٧٠ کاتێک سەرۆک کۆماری عێراق، حەسەن بەکر سەردانی ئەنقەرەی کرد و لەبارەی کێشەی کورد لەگەڵ سەرکردایەتی تورکیا ڕاوێژی کرد تورکەکان لەسەر ئەوە هاوڕا بوون کە ئامانجی کورد ئەوەیە بەرەبەرە کوردستانی گەورە لەنێوان دانیشتووان و خاکی کوردی عێراق، ئێران و تورکیا دابمەزرێنن.

کەسایەتی مەلا مستەفا بارزانی:

٤٧- مەلا مستەفا بارزانی ڕۆڵی سەرەکی لە خەباتی کورد بینیوە بۆ گەیشتن بە ئۆتۆنۆمی لە عێراق، لە ١٩٤٣ڕابەری ڕاپەڕینی کورد بووە، لە ١٩٤٦ فەرماندەی سەربازیی "کۆماری مهاباد" بە سەرۆکایەتیی قازی محەمەد لە ئێران بووە. بارزانی لە ساڵی ١٩٦١ تا ئێستا ڕابەری خەباتی چەکداری کوردە دژی حکومەتی بەغدا.

مەلا مستەفا بارزانی تەنیا ڕابەرێکی کورد نییە، بەڵکوو کەسایەتییەکی جیهانیشە. بارزانی خۆی ڕابەرێکی عەشیرەتی نییە، بەڵکوو ڕابەرێکی ئایینی- (نەتەوەییە). بارزانییەکانی هەڤاڵی مەلا مستەفا بە واتەی ڕاستەقینەی خۆی عەشیرەتی نین، بەڵکوو خەڵکێکی کوردی نیشتەجێی دەڤەری بارزان لە باکووری ڕۆژهەڵاتی عێراقن.

تەمەنی بارزانی ٦٩ ساڵە و زۆر لە لایەن کوڕەکانییەوە، ئیدریس و مەسعود پشتیوانی لێ دەکرێت. مەسعود بەرپرسی ڕێکخراوی "پاڕاستن"ە و ئیدریس کاروباری پەیوەندییەکانی دەرەوە بۆ بەدەستهێنانی پشتیوانی دەرەکی بەڕێوە دەبات.

یەکنەگرتوویی کورد:

٤٨- تاقمچێتی قووڵ کە لە ناکۆکی عەشیرەتیی، سیاسیی و کۆمەڵایەتیی سەرچاوە دەگرێت کوردی لە یەک جیا کردووەتەوە. سەرچاوەی سەرەکی یەکنەگرتوویی کورد ناکۆکی عەشیرەتی کۆنە. ئەم بارودۆخە کۆمەڵێک کێشە دروست دەکات بۆ کاریگەری، بەتایبەت ئاسایشی بەرنامەکەی ئێمە بۆ یارمەتیدانی کورد، بەڵام بە هەرحاڵ ئەم مەسەلەیە نابێت ببێتە هۆی ئەوەی ئێمە بەرنامەی یارمەتیدانی نهێنی کورد جێبەجێ نەکەین کە بەشێکە لە هەوڵی ئێمە بۆ لاوازکردنی دەسەڵاتی بەعس و سۆڤیەت لەپێناو پاراستنی دۆستەکانمان و بەرژەوەندییەکانمان.

بە هەرحاڵ سەرەڕای یەکنەگرتوویی کورد، ئەمڕۆ بارزانی زۆرتر لە هەر ڕابەرێکی دیکەی کورد لە لایەن خەڵکەوە بەگشتی پشتیوانی لێ دەکرێت.

بەرنامەی وەزارەتی دەرەوەی ئەمریکا بۆ کردنەوەی نووسینگەی پاراستنی بەرژەوەندییەکانی ئەمریکا لە باڵوێزخانەی بەلژیکا لە عێراق بە کارمەندی ئەمریکییەوە:

٥٤- وەزارەتی دەرەوە ئامادەیە لە ١ی ئەیلوول بەشی FSO-٤ و خزمەتگوزاری ئیداری لە نووسینگەی بەرژەوەندییەکانی ویلایەتە یەکگرتووەکان لە باڵوێزخانەی بەلژیکا لە بەغدا بکاتەوە. ئێستا عێراق دوو کەسی وەک نوێنەر لە واشنتۆن هێشتووەتەوە، سەرەڕای ئەوەی

پەیوەندی دیپلۆماتیکی خۆی لە حوزەیرانی ١٩٦٧ەوە لەگەڵ ویلایەتە یەکگرتووەکان پچڕاندووە. کەوابوو بەرنامەی جێگیرکردن و هێشتنەوەی کاربەدەستانی ئەمریکا لە بەغدا ڕووبەڕووی مەترسی دەبێتەوە، ئەگەر عێراق لە بەرنامەی پشتیوانیکردنی ئێمە لە کورد ئاگادار بێتەوە.

ئەنجامەکان:

٥٦- هەڕەشەی ڕژێمی بەعسی عێراق (کە سۆڤیەتی لەپشتە) لەسەر حکومەتە میانڕەوەکانی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست و بەرژەوەندییەکانی ڕۆژئاوا ڕاماندەچڵەکێنێت تا یارمەتیی بارزانی بدەین، بۆئەوەی دوژمنایەتییەکەی لەگەڵ ڕژێمی عێراق درێژە پێ بدات.

٥٧- بێ لەبەرچاوگرتنی بەرنامەکانی بارزانی، لەوانەیە بارزانی لەگەڵ هێرشی سەربازی کتوپڕی عێراق ڕووبەڕوو بێتەوە. ئەگەر ئەم هێرشە ڕوو بدات بارزانی لە هەموو شتێ زۆرتر پێویستی بە چەک و تەقەمەنی بەرگری دەبێت.

٥٨- یارمەتیی ئێمە بۆ بارزانی (چ ماددیی بێت، چ سەربازیی) دەبێت بەوپەڕی ئاسایش و نهێنیپارێزی ئیداری و فیزیکییەوە ئەنجام بدرێت. نابێت ئەوەش لەبیر بکەین بە هۆی ئەوەی چەند لایەنێک لەم ڕەوتەدا بەشدارن، بەدڵنیاییەوە کۆمەڵێک گیروگرفتی ئەمنی دێتە ئاراوە.

٥٩- یارمەتیی ماددیی و سەربازیی ئێمە بە کورد نابێت ئەوەندە زیاد بێت نەتوانین ڕۆژێ لە ڕۆژان حاشای لێ بکەین، چونکە ئەگەر ئەم یارمەتییە لە هەندێ چوارچێوەی تایبەت بچێتە دەرەوە، حاشاکردن لێی مومکین نابێت.

٦٠- وەک هەوڵێکی تەواوکەر ئێمە دەبێت ڕاستەوخۆ یان ناڕاستەوخۆ کەلک لە هێزی غەیرە کوردی نێو گۆڕەپانی سیاسیی عێراق وەربگرین کە نەیاری ڕژێمی بەعسن.

٦١- بە لەبەرچاوگرتنی ئەوەی چەند دەوڵەتێک لە ڕەوتی پشتیوانیکردن لە بارزانی و هێزە نەیارەکانی دیکەی ڕژێمی بەعس بەشدارن، دەبێت هەوڵی هەموو لایەنەکان هاوئاهەنگ بێت بۆئەوەی ئاسایش و کاریگەری مەسەلەکە بپارێزرێت و بە یەک شێوە و یەک ئامانج کارەکان ئەنجام بدرێت.

کۆشکی سپی، واشنتۆن

٢٨ی تەمووزی ١٩٧٢

لە لایەن ژەنەڕاڵ هێگ[1] بۆ:

هنری کیسنجەر، یاریدەری سەرۆک کۆمار بۆ کاروباری ئاسایشی نیشتمانیی

نهێنی، هەستیار

بابەت: یارمەتیی ماددیی و سەربازیی ئەمریکا بۆ مەلا مستەفا بارزانی و شێوازەکانی جێبەجێکردنی ئەو یارمەتییە

ئەوەی هاوپێچ کراوە، یادداشتنامەیەکە کە بەڕێز "هێڵمز" (بەڕێوەبەری CIA) ئامادەی کردووە و ئەنجامەکانی گفتوگۆی خۆی و "کنێدی" لەگەڵ نوێنەرانی کورد و پێشنیارێک بۆ دەوڵەتی ویلایەتە یەکگرتووەکان لەخۆ دەگرێت. پێشنیارەکە لە چوارچێوەی دوو جۆرە یارمەتی بۆ بارزانی پۆلێنبەندی کراوە، یەکەم: یارمەتیی ماددیی و دووەم: دابینکردنی چەک و تەقەمەنی.

١- لەبارەی یارمەتیی ماددییەوە، پێشنیار دەکرێت زێدەباری یارمەتییەکانی ئێران، ساڵانە ٣ ملیۆن دۆلار لە لایەن ویلایەتە یەکگرتووەکان بۆ کورد تەرخان بکرێت. "هێڵمز" ئەم (ڕەش کراوەتەوە) تەواو دەکات، بەڵام بە ئاگاداری تەواوی شا و بارزانی.

٢- لەبارەی دابینکردنی چەک و تەقەمەنی بۆ کورد، ویلایەتە یەکگرتووەکان نزیکەی ٢ ملیۆن دۆلار بۆ ئەم مەبەستە تەرخان بکات (جگە لە خەرجی گوازتنەوەی ئەم چەک و تەقەمەنییە بۆ ناوچە). چەک و تەقەمەنییەکە تەسلیم بە ئێران دەکرێت، تا ئەویش تەسلیم بە کوردی بکات. وردەکارییەکانی خەرجی گواستنەوەی چەک و تەقەمەنییەکە لە بەشی ٣ی یادداشتنامە هاوپێچکراوەکەدا گونجاندراوە.

"هێڵمز" و "کنێدی" هەردوویان لایەنگری پشتیوانیکردنن لە بارزانی. ئەم مەسەلەیە ئێستا لە ڕابردوو گرنگترە بە هۆی ڕووداوەکانی ئەم دواییانەی مسر کە لەوانەیە ببێتە هۆی

١- Alexander Meigs Haig ژەنەڕاڵ ئەلیکساندێر مەیس هێگ، جێگری فەرماندەی ستافی سوپای ئەمریکا، سەرۆکی ستافی کۆشکی سپی لە سەردەمی سەرۆک کۆماری ڕیچارد نیکسۆن و جێراڵد فۆرد و وەزیری دەرەوەی ئەمریکا لە سەردەمی سەرۆک کۆماری ڕۆناڵد ڕەیگان بووە، ژەنەڕاڵ هێگ ساڵی ٢٠١٠ کۆچی دوایی کرد. "وەرگێڕ"

توندتربوونی هەوڵەکانی سۆڤیەت لە عێراق. لە هەمان کاتدا بە هۆی دەسەڵاتخوازی لە ڕادەبەدەری سۆڤیەت لە ئەنجامی ڕووداوەکانی مسر، لەوانەیە بارودۆخەکە لە ڕادەبەدەر هەستیار بێت.

٣- لەم ڕەوتەدا ئێمە دوو ڕێگەمان لەپێشە، یەکەم: خۆمان لە کۆمیتەی ٤٠ بدزینەوە و لە ڕێگەی یادداشتنامەیەکەوە ڕاستەوخۆ بچینە لای سەرۆک کۆمار و دوای ئەوەش تەنیا لەگەڵ OBMو "هێڵمز" مامەڵە بکەین. ڕێگەی دووەم: تەنیا ئەندامانی سەرەکی کۆمیتەی ٤٠ (جانسۆن، ڕۆش، سەرۆکی JCS و هێڵمز) بێ هیچ نووسراوێک، تەنیا بە شێوازی زارەکی، ئاگادار بکەینەوە و پێیان بڵێین سەرۆک کۆمار ویستوویەتی وەها بکرێت.

پێشنیارەکان

بە بۆچوونی من، ئێمە دەبێت ڕێگەی دووەم بگرینەبەر، نەوەک شتێک ڕوو بدات و دەبێت پێداگری لەسەر ڕێوشوێنە جێکەوتووەکان بکەین کە گیراوەتەبەر. لەمە زیاتر من زۆر گومانم هەیە سەبارەت بەوەی ئەم ئۆپەراسیۆنە ئەنجام بدرێت، ئەگەر لە هەندی ڕووەوە لە کەناڵە فەرمییەکاندا نەخرێتەڕوو. ئەگەر ئێوە ڕازی بن من ئەمە دەکەم بە یادداشتنامەیەک بۆئەوەی ئێوە پەسەندی بکەن و تەسلیمی سەرۆک کۆماری بکەن و پێی بڵێن ئەگەر جەنابیان بڕیاری لەسەر بدات، ئێمە ئەندامانی سەرەکی کۆمیتەی ٤٠ ڕێنوێنی دەکەین، هەروەها دەیخەینە بەردەم CIA و OBM بۆئەوەی کاری پێویست لەم پەیوەندییەدا ئەنجام بدەن.

کۆشکی سپی، واشنتۆن

لە لایەن یاریدەری سەرۆک کۆمار بۆ کاروباری ئاسایشی نیشتمانیی (هنری کیسنجەر) بۆ:

جێگری وەزیری دەرەوە بۆ کاروباری سیاسیی

جێگری وەزیری بەرگریی

سەرۆکی هێزە هاوبەشەکانی وەزارەتی بەرگریی

سەرۆکی ئاژانسی هەواڵگریی ناوەندیی (CIA)

بەڕێوەبەری ئاژانسی هەواڵگریی ناوەندیی (CIA)

٢١ی ئابی ١٩٧٢

نهێنی، هەستیار

بابەت: فەرمانی سەرۆکی ئەمریکا بۆ یارمەتیدانی بارزانی و کوردی عێراق لە خەباتی دژ بە ڕژێمی بەعس

بە ئامانجی یارمەتیدانی مەلا مستەفا بارزانی و کوردی عێراق لە خەباتەکەیان دژی ڕژێمی بەعسی عێراق، سەرۆک کۆماری ئەمریکا فەرمانی داوە ئەم کردەوانەی خوارەوە بگێردرێتەبەر:

١- ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا ڕێژەی (ڕەش کراوەتەوە) دۆلار بۆساڵێک، یان بەگشتی سێ ملیۆن دۆلار تەرخان بکات. بەڕێز هێڵمز بەڕێوەبەری (ئاژانسی هەواڵگریی ناوەندیی-CIA) لە ڕێگەی کەناڵەکانی خۆیەوە ئەم یارمەتییە جێبەجێ دەکات.

٢- ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا، هەروەها ڕێژەی دوو ملیۆن دۆلار بۆ دابینکردنی پێداویستییەکان (تەنیا بۆ دابینکردنی خەرجی گواستنەوەی پێداویستییەکان) تەرخان دەکات. ئەم پێداویستییانە لە ڕێگەی کەناڵەکانی CIAوە تەسلیم بە کورد دەکرێت.

هنری کیسنجەر[١] - یاریدەری سەرۆک کۆمار بۆ کاروباری ئاسایشی نەتەوەیی

١- کیسنجەر ئەو بیرۆکەیەی پەسەند کردووە کە Rob Roy Ratliffe لەمەوبەدوا ئەو مەسەلەیە جێبەجێ بکات و ئە یادداشتەی زیاد کردووە کە: "دەبێت ڕۆبی بێت بمبینێت". ئەم بەڵگەنامەیە بەشی ٢ی

کۆشکی سپی

واشنتۆن

١٥ی کانوونی دووەمی ١٩٧٣

نهێنی، هەستیار

لە لایەن هنری کیسنجەر بۆ: سەرۆک کۆمار

بابەت: پەیامی پیرۆزبایی مەلا مستەفا بارزانی بە بۆنەی ساڵڕۆژی لەدایکبوونی جەنابتان

سەرۆک بارزانی لە پارتی دیموکراتی کوردستانی عێراق ئەم پەیامەی ناردووە بۆ جەنابتان:

زۆر بەگەرمی پیرۆزبایی شەستەمین ساڵڕۆژی لەدایکبوونی سەرۆک کۆمار دەکەین. تەندروستی و سەرکەوتنی بۆ بە ئاوات دەخوازین.

تێبینی: پێویست ناکات جەنابت وەڵامی ئەم پەیامی پیرۆزباییە بدەیتەوە.

یادداشتنامەکەی ڕێکەوتی ٣١ی حوزەیرانە کە تام لاتیمێر لە ستافی ئەنجوومەنی ئاسایشی نەتەوەیی بۆ هێگی Haig نووسیوە.

کۆشکی سپی

واشنتۆن

٢٦ی کانوونی دووەمی ١٩٧٣

نهێنی، هەستیار

لە لایەن هنری کیسنجەر بۆ: سەرۆک کۆمار

بابەت: پەیامی پیرۆزبایی مەلا مستەفا بارزانی بە بۆنەی دەستبەکاربوونی جەنابتان

سەرۆک بارزانی لە پارتی دیموکراتی کوردستانی عێراق ئەم پەیامەی ناردووە بۆ جەنابتان:

زۆر بەگەرمی پیرۆزبایی لە سەرۆک کۆمار دەکەین، بە بۆنەی دەستبەکاربوونی لە خوولی دووەمی سەرۆک کۆماریدا و هیوای سەرکەوتنی بۆ بە ئاوات دەخوازین، لە هەوڵەکانی دا بۆ خزمەتکردن بە ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا و چەسپاندنی ئاشتی لە ئاستی جیهاندا، لەسەر بنەمای دادپەروەری، ئازادی و یارمەتیدانی گەلانی چەوساوە لە خەباتە ڕەواکەیاندا.

تێبینی: پێویست ناکات جەنابت وەڵامی ئەم پەیامی پیرۆزباییە بدەینەوە.

پەراوێزی وەرگێڕ:

بەگوێرەی بەڵگەنامەیەکی دیکە، ڕێکەوتی ٢٩ی کانونی دووەمی ١٩٧٣ مەلا مستەفا بارزانی نامەیەکی پیرۆزبایی دیکەی ناردووە بۆ سەرۆک کۆماری ئەمریکا. لە بەڵگەنامەکەدا تام لاتیمێر بۆ کیسنجەری نووسیوە: "بە لەبەرچاوگرتنی ئەوەی ئەمە چوارەمین نامەیە کە بارزانی لە مانگی ڕابردوودا ناردوویەتی بۆ سەرۆک کۆمار- نامەیەک بەبۆنەی ڕۆژی لەدایکبوون، نامەیەکی دیکە بە بۆنەی هەڵبژاردنی وەک سەرۆک کۆمار و نامەیەکی دیکە بە بۆنەی دەستبەکاربوونی وەک سەرۆک کۆمار- پێویست ناکات جەنابت ئەم پەیامی پیرۆزباییە بگەیەنیتە دەستی سەرۆک کۆمار".

لە لایەن یاریدەری سەرۆک کۆمار بۆ کاروباری ئاسایشی نیشتمانیی (کیسنجەر) بۆ: سەرۆک کۆمار نیکسۆن

واشنتۆن

٢٩ی ئاداری ١٩٧٣

نهێنی

بابەت: بەردەوامبوونی یارمەتیی نهێنی ئەمریکا بۆ مەلا مستەفا بارزانی

مانگی ئابی ساڵی ڕابردوو، بەگوێرەی داواکاری شای ئێران، جەنابت فەرمانت دا بە دەستپێکردنی یارمەتیی نهێنیی ماددیی و پشتیوانی سەربازیی بۆ بەهێزکردنی کورد، بە سەرکردایەتی مەلا مستەفا بارزانی، بۆئەوەی دەسەڵاتی بەعس (دۆستی سەرەکی سۆڤیەت لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست) لە عێراق پتەو نەبێت.

CIA دەڵێت زیاتر لە هەزار تەن چەکی نا ئەمریکایی، دەواو دەرمان و بەتانی دابین کراوە بۆ کورد کە بەهاکەی (ڕەش کراوەتەوە). یارمەتییە مانگانەکانی ئێمە وای کردووە مەلا مستەفا بارزانی بتوانێت ٢٥ هەزار پێشمەرگەکەی بژێنێت و بەهێزی بکات. بەگوێرەی ئەو زانیارییە هەواڵگرییانەی لە بارەگای سەرکردایەتیی بارزانییەوە پێمان گەیشتووە (ڕەش کراوەتەوە) یارمەتییەکانی ئێمە لە ڕێگەی دەوڵەتی ئێرانەوە (ئەوانیش ساڵانە ٤/٨ ملیۆن دۆلار لەگەڵ بڕێک چەک و پێداویستی دیکە دەدەن بە کورد) و بە هاوئاهەنگی لەگەڵ (ڕەش کراوەتەوە) گەیشتووەتە دەستی کورد.

ئێستا مەلا مستەفا بارزانی لە لوتکەی هێزدایە، لەچاو ئەو ١٢ ساڵەی دژی دەوڵەتی عێراق خەباتی کردووە. بەهێزبوونی بارزانی ڕێگەکەی ئاسانتر کردووە، بۆئەوەی هەڕەشەکان و نەوازش و چاپلوسییەکانی عێراق و سۆڤیەت ڕەت بکاتەوە و هێزەکانی ببن بە قەڵغانێک لە بەرانبەر دزەکردنی گرووپەکانی سەر بە عێراق لەناو خاکی ئێران و ئەنجامدانی خراپەکاری و کردەوەی تیرۆریستی لە ئێران. ئەمانە ڕژێمی بەغدای نیگەران کردووە و ناچاری کردووە دوو لە سێی هێزە زەمینییەکانی لە باکوور جێگیر بکات و بەم شێوەیە توانایی عێراق کەم بکاتەوە، بۆئەوەی هێرش بکاتە سەر وڵاتانی دیکە.

ڕژێمی بەعس درێژە بە پشتیوانیکردن لە خراپەکاری لە وڵاتانی دیکە دەدات کە دوایین نموونەی وڵاتی پاکستان بووە، هەروەها درێژە دەدات بە بەخشینی یارمەتیی ماددیی بە

گرووپە تیرۆریستە فەلەستینییەکان و هێشتا یەکێک لە ڕژێمە نەیارە سەرسەختەکانی وتوویژ و ئاشتی نێوان ئیسرائیل و فەلەستینە. ڕژێمی عێراق هەڕەشەی ئەوە دەکات ئەو ڕێککەوتننامانە تێکدەدات کە وڵاتانی نەرمونیانی ناوچەکە لەگەڵ کۆمپانیا نەوتییەکانی ڕۆژئاوا واژووی بکەن، ئێمە دەبێت بەردەوام هەوڵ بدەین ئەم ڕژێمە ناسەقامگیر بکەین.

CIA پێشنیار دەکات ئەو یارمەتییانەی ساڵی ڕابردوو بۆ کورد دابینمان کردووە، بە هەمان ڕێژە لە ساڵی ١٩٧٤یش بەردەوام بێت، واتە یارمەتیی مادديی و دەواو دەرمان لەگەڵ بڕێک چەک و تەقەمەنی. هەروەها پێشنیار دەکەن وەجبەیەکی دیکە یارمەتی زیاد بکرێت بۆئەوەی کورد بتوانن لە بارودۆخی سەختدا بەرەنگاری هێزەکانی عێراق ببنەوە. تێچووی گشتی ئەم پێشنیارە بۆ ساڵی ١٩٧٤، پێنج ملیۆن دۆلارە.

پێشنیار: پێشنیار دەکەین جەنابت فەرمانی بەردەوامبوونی پشتیوانی نهێنی لە کورد بە سەرکردایەتی مەلا مستەفا بارزانی پەسەند بکەیت، لەگەڵ دابینکردنی بڕێک پێداویستی دیکە، بۆئەوەی کورد بتوانن لە بارودۆخی سەختدا بەرەنگاری هێزەکانی عێراق ببنەوە، لەگەڵ هەڵمەتێکی سیاسییدا کە تێچووەکەی ٥ ملیۆن دۆلارە بۆ ساڵی ١٩٧٤.

بۆ: ڕیچارد هێڵمز، باڵوێزی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا لە تاران

١١ی حوزەیرانی ١٩٧٣

نهێنی

بابەت: ناوەڕۆکی دیداری کاربەدەستانی سۆڤیەت لەگەڵ مەلا مستەفا بارزانی

١- سوپاست دەکەم کە پەیامەکەی "شا"ت بۆ ناردم کە تێیدا شا ئامۆژگاری مەلا مستەفا بارزانی کردووە بە هاوپەیمانی بەعس و شیوعییەکان پەیوەست نەبێت و پێی وتووە پەیوەستبوون بە هاوپەیمانی بەعس و شیوعییەکان کارێکی خۆکوژییە.

٢- کورد بە ئێمە و ئێرانیان ڕاگەیاندووە کە دوو کاربەدەستی باڵوێزخانەی سۆڤیەت لە بەغدا سەردانی کردوون. ئێمە هەمیشە ئامۆژگاری کوردمان کردووە کە هەموو پەیوەندییەکانیان لەگەڵ سۆڤیەت بە شێوەیەکی ڕێکوپێک و خێرا بە کاربەدەستانی ئێران ڕابگەیەنن، بۆئەوەی بەدگومانی کاربەدەستانی ئێران کەم بکەینەوە، سەبارەت بەوەی ئەگەری هەیە بارزانی ڕۆڵێکی دووفاقی بگێڕێت[1].

٣- ئەو نووسراوەی هاوپێچی ئەم پەیامە کراوە، کورتەیەکە لەو شتانەی کورد بە ئێمەیان گوت. لە ٩ی حوزەیران ئەو نووسراوەمانە نارد بۆ نووسینگەکان، بۆئەوەی بیروڕای جیاواز لەو بارەوە پێکنەیێت. دەبوایا ئەو نووسراوەم زووتر بۆتان بناردابا، بەڵام هەروەک خۆتان ئاماژەتان پێکردووە ئەم هەڵسوکەوتەی سۆڤیەت شتیکی ئاساییە و کاردانەوەی کوردیش لە چوارچێوەی وەڵامەکانی پێشوویان بە سۆڤیەت بووە. ڕاپۆرتەکەی کورد بە زمانی عەرەبی بۆ من نێردراوە و خۆم وەرگێڕانم کردووە.

١- ڕۆژی ٢ی حوزەیرانی ١٩٧٣ ڤیکتۆر ئابوسۆڤ بوک، سکرتێری یەکەمی باڵوێزخانەی سۆڤیەت لە بەغدا و ئیگنۆر پیتراکۆڤ، سکرتێری دووەمی باڵوێزخانەی سۆڤیەت سەردانی ناوچەی کوردنشینیان کردووە و بە کوردیان گوتووە بە ڕاسپاردەی ڕابەرایەتی سۆڤیەت،

١- مەبەستی ئەوەیە کاربەدەستانی ئێران لەوە بەدگومانن بارزانی هاوکات لەگەڵ سۆڤیەت و عێراقیش لە پەیوەندیدا بێت. "وەرگێڕ"

لەوانە برژنیف[١]، کۆسیگێن[٢] و پۆدگۆرنی[٣] سەردانی ئەوانیان کردووە و ئامانجی سەفەرەکەیان ئەوەیە مەلا مستەفا بارزانی و مەکتەبی سیاسیی KDP دڵنیا بکەنەوە و بیروڕای بزووتنەوەی کورد و پارتی دیموکراتی کوردستان بەگشتی و بارزانی بەتایبەتی وەربگرن، بەڵام بە هەرحاڵ هەڵوێست و بۆچوونەکانیان نیشان دەدات کە ئامانجی ڕاستەقینەیان ئەوە بووە گوشار بخەنە سەر بارزانی بۆئەوەی لەگەڵ سەدام ئاشت بێتەوە و لەگەڵی هاوکاری بکات و بە بەرەی نیشتمانیی پەیوەست بێت کە لە بەعسییەکان و شیوعییەکان پێکهاتووە. سۆڤیەتییەکان بەتایبەت جەختیان کردووەتەوە لەسەر پشتیوانیکردنیان لە سەدام حوسێن ئەلتەکریتی و گوتوویانە پێویستە کوردیش لەگەڵ سەدام هاوکاری بکەن و لە هەموو هەلومەرجێکدا پشتیوانی لێ بکەن.

٢- هەروەها ئەفسەرانی سۆڤیەت بە تێروتەسەلی باسی ئەوەیان کردووە کە یەکێتیی سۆڤیەت زۆر گرنگی بە عێراق و کێشەی کورد دەدات و پێیان باشترە کێشەی کورد لەگەڵ دەوڵەتی ئێستای عێراق و شیوعییەکان لە چوارچێوەی بەرەی عێراقی یەکگرتوو و دژە ئیمپڕیالیست چارەسەر بکرێت. سۆڤیەتییەکان ئامادەیی خۆیان دەربڕیوە کە ئەوەی لە دەستیان دێت بیکەن بۆ یارمەتیدانی گەلی کورد لە ناوچە جۆراوجۆرەکان، دوای ئەوەی کورد لەگەڵ دەوڵەتی عێراق ڕێککەوتن.

٣- مەلا مستەفا بارزانی و مەکتەبی سیاسیKDPیش بە تێروتەسەلی باسی هەڵوێستی بەعس و خاڵە ناکۆکی لەسەرەکان وەک بەرنامەی تەعریب، دیارنەکردنی سنووری هەرێمی کوردنشین، ڕێگەنەدان بە بەشداریکردنی کورد لە دەوڵەت، هەوڵدان بۆ کوشتنی بارزانی و مەسەلەکانی دیکەیان کردووە کە نیشان دەدات نیازی بەعس پاک نییە. ئەمانە وای کردووە کورد بە هیچ شێوەیەک متمانەیان بە ڕژێمی بەعس و تواناکەی بۆ چارەسەرکردنی کێشەی کورد نەبێت. کورد بە تێروتەسەلی ڕوانگە و بۆچوونەکانی خۆیان دەربڕیوە و نوێنەرانی سۆڤیەتیش بەڵێنیان داوە بۆچوونەکانیان بگەیەنن بە سەرکردایەتی سۆڤیەت.

٤- کاربەدەستانی سۆڤیەت هیچ پێشنیارێکی تایبەت یان چرۆپڕیان پێ نەبووە، بۆئەوەی لەپێناو چارەسەرکردنی کێشەی کورددا بیخەنە بەردەستی کورد یان دەوڵەتی عێراق. زیاتر بۆ

١- BREZHNEV، لیۆنید برزنێف سکرتێری یەکەمی کۆمیتەی سەرکردایەتی حیزبی شیوعیی یەکێتی سۆڤیەت بووە.

٢- KOSYGIN، ئالیکسی کۆسیگین وەزیری دەرەوەی سۆڤیەت بووە.

٣- PODGORNY، نیکۆلیا پۆدگۆرنی سکرتێری یەکەمی ئەنجوومەنی سەرکردایەتیی سۆڤیەت بووە. "وەرگێڕ"

ئەوە هەوڵیان داوە کە بارزانی ڕازی بکەن لەگەڵ سەدام حوسێن ئەلتەکریتی و ڕژێمی عێراق هاوکاری بکات و پەیوەست بێت بە بەعس و شیوعییەکان لە چوارچێوەی بەرەی نیشتمانییدا. دوو دیپلۆماتە سۆڤیەتییەکە پەیامێکی زارەکی سەرکردایەتی سۆڤیەتیان گەیاندووە بە بارزانی و تەوەرە سەرەکییەکانی گفتوگۆکانیان لەگەڵ کورد نووسیوە. هەروەها دوو کاربەدەستە سۆڤیەتییەکە گوتوویانە ڕژێمی عێراق بڕیاری داوە یاسای ئۆتۆنۆمی کوردستان تا ١١ی ئاداری ١٩٧٤ پەسەند بکات.

٥- تێبینی: ئەندامێکی کۆمیتەی ناوەندیی KDP چووە بەگژ کاربەدەستە سۆڤیەتییەکاندا و تۆمەتباری کردوون کە سۆڤیەت گازی کیمیاویی داوە بە عێراق و سوپای عێراق خەریکی ڕاهێنانە، بۆئەوەی گازی کیمیاویی بۆ جینۆسایدکردنی کورد بەکار بهێنێت[١]. کاربەدەستانی سۆڤیەت گوتوویانە ئاگایان لەو مەسەلەیە نییە و داوایان لە کورد کردووە بۆ سەلماندنی ئەو بانگەشەیە بەڵگە، یان زانیاری بخەنەڕوو. کاربەدەستە کوردەکەش گوتوویەتی زانیارییەکانی جێگەی متمانەن و جەختی لەسەر ئەوە کردووەتەوە سەرچاوەی زانیارییەکانی بۆ سۆڤیەتییەکان ئاشکرا ناکات، بەڵام سۆڤیەت خۆی باش دەزانێت کە ئەو شتە ڕاستە.

٦- تێبینی: کاربەدەستانی سۆڤیەت ڕۆژی ٥ی حوزەیران بارەگای بارزانییان بەجێ هێشتووە. دوای ڕۆیشتنی سۆڤیەتییەکان، مەلا مستەفا بارزانی بە هەندێ لە ڕاوێژکارە کوردەکانی خۆی گوتووە نیگەرانی ئەوەیە سۆڤیەت کەم کەم بە هەموو شێوەیەک پشتیوانی لە عێراق بکات، بۆئەوەی لە ڕێگەی شاڵاوی سەربازی کورد تێکبشکێنێت.

کاربەدەستە سۆڤیەتییەکان گوتوویانە دەوڵەتی ئێران و عێراق بە شێوەی نهێنی خەریکی وتووێژی دیپلۆماتیکن و پرسیاریان لە کورد کردووە سەبارەت بەو مەسەلەیە چۆن بیر دەکەنەوە. سەرکردایەتیی KDPش لە وەڵامدا گوتوویانە ئەو مەسەلەیە پەیوەندی بە خودی ئەو دوو دەوڵەتەوە هەیە و پەیوەندی بەوانەوە نییە، بەڵام بە هەرحاڵ لە ڕاستیدا کورد ئاگاداری وتووێژەکانی ئێران و عێراقن و تاڕادەیەک نیگەرانی ئەوەن، ئەگەر ئێران ئیمتیازی (پوان) شەتولعەرەب لە عێراق وەربگرێت و کۆتایی بە پشتیوانیکردن لە بارزانی بهێنێت، یان پشتیوانییەکەی کەم بکاتەوە. لەگەڵ ئەوەشدا دەستپێکردنەوەی پڕوپاگەندەی ئێران دژی

١- بنواڕن بۆ کۆتایی بەڵگەنامەکە.

عێراق لە ٥ی حوزەیرانەوە کوردی گەیاندووەتە ئەو ئەنجامەی پشتیوانی ئێران لەدەست نادەن.

پەراوێزی وەرگێڕ:

ڕۆژی ٢٧ی تەمووزی ١٩٧٣ لە دانشتنێکی بەتەواوی نهێنیدا لەگەڵ هنری کیسنجەر، ڕاوێژکاری سەرۆک کۆماری ئەمریکا بۆ کاروباری ئاسایشی نەتەوەیی، هارۆلد سەندیرز، بەرپرسی ستافی ئەنجوومەنی ئاسایشی نەتەوەیی ئەمریکا، ڕیچارد هێلمز، باڵوێزی ئەمریکا لە ئێران و ئەردەشیر زاهیدی، باڵوێزی ئێران لە ئەمریکا، شا گوتوویەتی: "من ڕاشکاوانە بە کوردەکانم گوتووە لە دەوڵەتی بەرەی نیشتمانیی عێراقدا بەشداری نەکەن. هەروەها بە کوردەکانم گوتووە ئیدی لەگەڵ نوێنەرانی دەوڵەتی سۆڤیەت، یان عێراق دانەنیشن".

پەراوێزی وەرگێڕ:

بۆ یەکەمجار ئیدارەی هەواڵگریی و لێکۆڵینەوەی وەزارەتی دەرەوەی ئەمریکا لە توێژینەوەیەکدا لەبارە کوردی عێراق کە لە ٣١ی گوڵانی ١٩٧٢ ئامادە کراوە، ئاماژەی بەوە کردووە دەوڵەتی عێراق لە ١٩٦٣ گازی کیمیاویی دژی کورد بەکارهێناوە. جاری دووەم ڕۆژنامەی، "دترویت نیوز"ی ئەمریکا لە ٤ی ئەیلوولی ١٩٧٣ وتارێکی بڵاو کردووەتەوە و ئاماژەی بەوە کردووە، سۆڤیەت گازی کیمیاویی داوە بە عێراق و ئەگەری ئەوە هەیە عێراق دژی کورد بەکاری بهێنێت. دواتر لە ٦ی تشرینی ١٩٧٣ لە ئەنجوومەنی نوێنەرانی ئەمریکا، کۆنگرێسمەن هابز ئەو مەسەلەیەی خستووەتەڕوو و ئاماژەی بەوە کردووە، سۆڤیەت پسپۆڕی ناردووە بۆ عێراق، بۆئەوەی هێزەکانی عێراق فێری چۆنییەتی بەکارهێنانی گازی کیمیاویی بکەن.

لە نووسینگەی پاراستنی بەرژەوەندییەکانی ئەمریکا لە بەغدا بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

واشنتۆن دی سی ٤٣٤

١ی تەمووزی ١٩٧٣

نهێنی

بابەت: ئەمریکا دەبێت پەیوەندییەکانی لەگەڵ کورد بپچڕێنێت، چونکە سەرکەوتنی بزووتنەوەی کورد دژی سەقامگیری ناوچەکەیە

بۆ زانیاری: باڵوێزخانەی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا لە عەمان، ئەنقەرە، بەیروت، مۆسکۆ و تاران

ئاماژە بە:

- تێلیگرامی ٧٣٥١ی باڵوێزخانەی ئەمریکا لە بەیروت
- تێلیگرامی ٣٦٩ی نووسینگەی پاراستنی بەرژەوەندییەکانی ئەمریکا لە بەغدا

١- ئەگەر پێمان خۆشە بۆ باشترکردنی پەیوەندییەکانمان لەگەڵ عێراق کار بکەین، بە بۆچوونی من ئێستا کاتی ئەوە هاتووە داواکاری کورد بۆ یارمەتیی سەربازیی ئەمریکا بەتەواوی ڕەت بکەینەوە و ئیدی نوێنەرانی کورد، تەنانەت بۆ بیستنی داواکارییەکانیانیش، وەرنەگرین. بڕیارێکی وەها دەتوانێت خزمەت بە بەرژەوەندییە بەرفراوانترەکانی ئێمە لەپێناو سەقامگیری ناوچەکەدا بکات.

ئەو پێشنیار و ئامۆژگارییە لەسەر بنەمای ئەم هۆکارانەی خوارەوەیە:

٢- ڕژێمی بەعس (بە هەرحاڵ ئەمریکا و زۆربەی عێراقییەکان حەزیان لێی نییە) لە بنەڕەتدا ڕژێمێکی نەتەوەپەرەستە و دەیەوێت بە هەموو شێوەیەک خۆی یەکپارچە ڕابگرێت. ڕژێمی بەعس دانی بەوەدا ناوە ناتوانێت بەشێوەی سەربازی بەسەر کورددا سەربکەوێت و لە ڕێککەوتننامەی ١١ی ئاداری ١٩٧٠دا مافی کولتووری و مافەکانی دیکەی کوردی قەبووڵ کرد کە زۆر لەو مافانە زیاترە کە کورد لە وڵاتانی دراوسێدا هەیانە، بەڵام نە ڕژێمی بەعس و نە هیچ ڕژێمێکی دیکەی عێراقی نایەوێت ئەو جۆرە ئۆتۆنۆمییە قەبووڵ بکات کە بارزانی داوای دەکات، چونکە ئەو جۆرە ئۆتۆنۆمییە یەکپارچەی خاکی عێراق دەخاتە مەترسی.

٣- بارزانی هەتا کاتێک یارمەتی لە ئێران وەربگرێت و بە یارمەتیدانی ئەمریکا هیوادار بێت لەگەڵ بەعس سازش ناکات، کەوابوو چاوەڕوان دەکرێت شەڕ بەردەوام بێت و عێراق لە ڕووی ئابوورییەوە گەشە نەکات، هەروەها دیارە شاڵاوە سەربازییەکانی دەوڵەتی عێراق دژی کورد لەباتی لاوازکردنی کاریگەری سۆڤیەت، دەبێتە هۆی بەهێزتربوونی کاریگەری سۆڤیەت، لەوانەیە ڕاپەڕینی کورد دزە بکاتە ناو تورکیاش و هێدی هێدی لە ئێرانیش بڵاو بێتەوە. من نازانم تورکیا چەندە بە جددی سەیری کێشەی کورد دەکات، بەڵام باڵوێزی تورکیا لە عێراق، جوهروک، بە جددی سەرنج بە هەموو لایەنەکانی ئەو مەسەلەیە دەدات و لە کاتی دیدارە پێنج ڕۆژییەکەی ئەم دواییەی وەزیری ناوخۆی تورکیا لە عێراق، تا ئاستێک وەزیری ناوخۆی لەبارەی نیگەرانییەکانی سەبارەت کورد ئاگادار کردووەتەوە.

٤- پێمان خۆش بێت یان پێمان ناخۆش بێت دەبێت ئەو ڕاستییە قەبووڵ بکەین کە داهاتووی کورد لەوەدایە لەناو وڵاتی عێراقدا بمێننەوە. هەڵبەتە بەو مەرجەی بۆ بەدەستهێنانی ئۆتۆنۆمی، تا ئەو شوێنە هەوڵ بدەن کە پێیان دەکرێت. کورد تەنیا کاتێک دەتوانن بە ئۆتۆنۆمی ڕاستەقینە بگەن کە بەشێوەیەکی بەرفراوان لە دەرەوە یارمەتی بدرێن، بەڵام دیارە وڵاتانی دیکە، تەنانەت ئێرانیش بەو جۆرە یارمەتییان نادات. هەروەها بە لەبەرچاوگرتنی مەسەلەی سەقامگیری ناوچەکە، باشتر ئەوەیە بزووتنەوەی کورد سەرنەکەوێت.

٥- یارمەتیدانی ئێران و ئیسرائیل بۆ کورد، خزمەتی بەرژەوەندی ئێران و ئیسرائیل کردووە، بەڵام خزمەتێکی ئەوتۆی بە بەرژەوەندی گەلی کورد نەکردووە، تەنیا ئەوە نەبێت کە ئاسۆی سەربەخۆیی بەرەبەرەی کوردی زیندوو ڕاگرتووە و هیوای کوردی بۆ سەندنی کۆمەڵێک پوان لە ڕژێمی بەعس زیندوو هێشتووەتەوە. بەگوێرەی ئەو سەرچاوە زانیارییە کەمانەی ئێرە، بە هەرحاڵ لە کاتی ڕاوەستانی شەڕی کورد و دەوڵەتی عێراق لە ئاداری ١٩٧٠ تا ئێستا، کوردستان هەرێمێکی شڵەژاو بووە و لە ڕووی ئابوورییە گەشەی نەکردووە و وەک وڵاتێکی گەمارۆدراو بووە. بۆ نموونە بەگوێرەی لێکۆڵینەوەیەکی پسپۆریی ئەم دواییانەی ڕێکخراوی نێودەوڵەتیی کار (ILO) داهاتی هونەرمەندانی کورد بە قەد ٤٠%ی داهاتی هونەرمەندانی شوێنەکانی دیکەی عێراقە.

٦- کێشەی کورد هەڵبەتە پەیوەندی ڕاستەوخۆی بە سیاسەتی ئێران سەبارەت بە عێراقەوە هەیە. هەتا کاتێک ئێران یارمەتیی کورد بدات کێشەی عێراق چارەسەر نابێت و پەیوەندییەکی درێژخایەن لەنێوان ئێران و عێراقدا دروست نابێت. من هاوکات لەگەڵ ئەوەی بەگشتی دان بە گرنگی سیاسەتی ئێراندا دەنێم، بەڵام پێشنیار دەکەم سیاسەتی

ئەمریکا سەبارەت بەو مەسەلەیە بۆ سەرجەم لایەنە پەیوەندیدارەکان ڕوون بکەینەوە. من لەو باوەڕەدام هەڵوێستی ئەمریکا دەبێت ئەوە بێت کە کێشەی کورد و دەوڵەتی عێراق تەنیا مەسەلەیەکی ناوخۆیی عێراقە، ئەمریکا نایەوێت خۆی بخاتە ناوی. ئەم هەڵوێستە دەبێت بۆ نوێنەرانی بارزانی (هەر کاتێک کە هەوڵیاندا بۆ وەدەستخستنی یارمەتی ئەمریکا لە ئێمە نزیک ببنەوە) هەروەها بۆ دەوڵەتی عێراق (باشترە لە ڕێگەی یادداشتێکی فەرمییەوە) ڕوون بکرێتەوە.

لە باڵوێزی ئەمریکا لە ئێران (هێلمز) بۆ:

یاریدەری سەرۆک کۆمار بۆ کاروباری ئاسایشی نیشتمانیی (کیسنجەر)

تاران، ١٥٥٠Z

٩ی تەمووزی ١٩٧٣

نهێنی

بابەت: ناوەڕۆکی دانیشتنی CIA لەگەڵ مەسعود بارزانی و مەحمود عوسمان

١- ڕۆژی ٦ی تەمووز بە هاوڕێیەتی بەرپرسی نووسینگەی CIA لە ئێران، لەسەر پێداگری خۆیان، بە شێوەی نهێنی لەگەڵ مەسعود، کوڕی مەلا مستەفا بارزانی کە بەرپرسی دەزگای هەواڵگرییە و دکتۆر مەحمود عوسمان کە ئەندامی مەکتەبی سیاسیی پارتی دیموکراتی کوردستانە بە سەرکردایەتی بارزانی دیدارم کرد. من و کۆلۆنێل کنێدی ساڵی ڕابردوو لە واشنتۆن لەگەڵ دکتۆر مەحمود عوسمان و ئیدریس بارزانی دیدارمان کرد، واتە ئەوکاتەی بڕیارمان دا لە ڕێگەی ئێرانەوە یارمەتیی سیاسیی و سەربازیی مەلا مستەفا بارزانی بدەین.

٢- مەسعود بارزانی کە مەحمود عوسمان قسەکانی دەکرد بە ئینگلیزی، بەناوی ژەنەڕاڵ بارزانییەوە سوپاسی ئێمەی کرد بە بۆنەی زیادکردنی یارمەتییەکانمان بۆ کورد لە ساڵی ڕابردوودا. لە ئەنجامی یارمەتییەکانی ئێمەدا، کورد ئێستا لە بارودۆخێکی زۆر باشتردان بۆئەوەی بەرگری لە خۆیان بکەن و لە بەرانبەر ڕژێمی عێراقدا سەربەخۆ بن.

٣- دواتر دکتۆر مەحمود عوسمان بەم شێوەیە باسی بارودۆخی عێراقی کرد: ڕژێمی بەعس ڕژێمێکی دیکتاتۆر و سەرەڕۆیە، لە ڕێگەی ترساندن و تۆقاندنی نەیارە سیاسییەکانییەوە بە دەسەڵات گەیشتووە. ڕژێمی بەعس بەتوندی لە لایەن سۆڤیەتەوە پشتیوانی لێ دەکرێت و سیاسەتێکی بیانی ناپاکی گرتووەتەبەر و هەڕەشەی داگیرکردنی کوێت و خراپەکاری لە وڵاتانی شێخنشینی کەنداو دەکات. کورد تەنیا بە هۆی هەڵکەوتی جوگرافیایی، هێزی سەربازیی سەربەخۆ و یەکگرتوو و ڕۆڵی بارزانی دەتوانن ناوچەیەکی جیاوازیان هەبێت کە نەیارانی ڕژێمی عێراق خۆیان تێدا بشارنەوە و خۆیان ڕێکبخەن، بۆئەوەی جێگەی ڕژێمی عێراق بگرنەوە. لایەنی کەم کورد توانیویانە دەستی دوو لە سێی سوپای عێراق ببەستنەوە.

٤- ئاگربەستی ١١ی ئاداری ١٩٧٠ لە ئاداری ١٩٧٤ کۆتایی پێدێت. کورد لەو بڕوایەدان ڕژێمی بەعس خۆی ئامادە دەکات بۆئەوەی دەست بکاتەوە بە شەڕ دژی کورد، لەوانە بەکارهێنانی

گازی کیمیاویی، مەگەر ئەوەی تەسلیمی گوشارەکانی سۆڤیەت، بەعس و حیزبی شیوعی بن بۆئەوەی لەگەڵ حیزبی شـــیوعی و بەعس بچنە ناو بەرەی نیشـــتمانیی کە هەڵبەتە حیزبی بەعس بە ســەریدا زاڵ دەبێت. ئەگەر کورد بچێتە ناو بەرەی نیشـتمانیی، بزووتنەوەی کورد لاواز دەبێت و شیوعییەکان بە سەریدا زاڵ دەبن و کوردی بێ چەک ئیدی ناتوانێت ببێت بە هەڕەشەیەکی گرنگ بۆ بەعس.

٥- دکتۆر مەحمود عوسمان گوتی لەوانەیە بۆ کورد باش نەبێت بۆ هێرشکردن بۆ سەر بەعس دەستپێشخەر بێت، و جەختی کردەوە بۆ هێرشکردن بۆ سەر هێزەکانی عێراق پێویستیان بە چەکی قورستر و پێشکەوتووتر هەیە.

٦- ئێسـتا ژمارەی هێزی پێشـمەرگە ٢٥ هەزار کەسـە و ٢٥هەزار کەس چەکداری دیکەش لە ماڵی خۆیاندان. ئەم هێزانە چەکی باشـــیان هەیە بۆ بەرگری، بەڵام چەکی ئەوەیان نییە لە دەرەوەی ناوچەی شاخاوی کوردسـتان هێرشـی گەورە ئەنجام بدەن. یارمەتیی بیانی بە کورد تەنیا بەشـــی ئەوە دەکات مانگێ ١٤ دۆلار بە هەر پێشـــمەرگەیەک بدەن. بارزانی داوای یارمەتیی زیاتر دەکات بۆئەوەی ئاستی ژیانی پێشمەرگەکانی باشتر بکات کە ئێستا کەمتر لە ئاستی هاووڵاتییانی ئاسایی عێراقە.

٧- دکتۆر مەحمود عوســـمان گوتی هیوادارە ئەمریکا لە دیمانەکەی ژەنەڕاڵ بارزانی لەگەڵ جیم هۆگلاند زیز نەبووبێت کە لە ڕۆژنامەی واشـنتۆن پۆسـتدا بڵاوبووەتەوە. لە دیمانەکەدا ژەنەڕاڵ بارزانی داوای یارمەتی لە ئەمریکا کردووە و بە جۆرێک لە جۆرەکان ئاماژەی بەو ڕاسـتییە کردووە کە کورد پێشـتر ئەم یارمەتییان بە شـێوەی نهێنی و ڕاسـتەوخۆ لە ئەمریکا وەرگرتووە. هەروەها بە هۆی ئەوەی تەنیا چەند کەس لە کورد ئاگاداری یارمەتیدانی ئێمەن بۆ کورد، ئەو نوێنەرانەی کورد کە ئاگاداری ئەم مەسەلەیە نین، بەردەوام داواکاری تەسلیم بە باڵوێزخانەکانمان و هەواڵنێرە ئەمریکاییەکان دەکەن، بۆئەوەی ئەمریکا پشـــتیوانی لە کورد بکات.

٨- منیش گوتم ئێمە درک بەو مەسـەلەیە دەکەین و لە قسـەکانی ژەنەڕاڵ بارزانی زیز نین. هەروەها سـتایشـی ئەوانم کرد کە بەم ڕادەیە نهێنییەکەیان پاڕاسـتووە و جەختم کردەوە درکاندنی ئەم نهێنییە وامان لێ دەکات نەتوانین درێژە بە یارمەتیدانتان بدەین. هەروەها هیچ قسـەیەکم نەکرد بۆئەوەی هیواداریان بکەم کە ئێمە بتوانین ئاسـتی پشـتیوانییەکەمان زیاتر بکەین.

٩- ڕۆژی ٧ی تەمووز کورتەیەک لە ناوەڕۆکی ئەم دیدارەم نارد بۆ نووسینگەکەی کنیدی.

لەگەڵ ئەوپەڕی ڕێزمدا

هێڵمز

ناوەڕۆکی گفتوگۆکانی ئەندامانی باڵای گرووپی پێداچوونەوە

واشنتۆن

٢٠ی تەمووزی ١٩٧٣، کاتژمێر ٣:١١ - ٤:٠٦

بە هەموو شێوەیەک نهێنی

بابەت: ئامانجی ئەمریکا لە یارمەتیدانی مەلا مستەفا بارزانی

بەشداربووان:

ڕیچارد هێڵمز، باڵوێزی ئەمریکا لە ئێران.

هنری کیسنجەر، یاریدەری سەرۆک کۆمار بۆ کاروباری ئاسایشی نیشتمانیی.

ژەنەڕاڵ ڤێرنۆن واڵتێرز، CIA.

ساموئێل هاسکینسۆن، CIA.

جان واڵێر، CIA.

کینیت ڕوش، وەزارەتی دەرەوە.

جۆزیف سیسکۆ، وەزارەتی دەرەوە.

ئاڵفرێد ئەسیرتۆن، وەزارەتی دەرەوە.

توماس تۆرۆنتۆن، وەزارەتی دەرەوە.

ڤیلیام کلیمۆنت، وەزارەتی بەرگریی.

ڕۆبێرت سی هێڵ، وەزارەتی بەرگریی.

جەیمس نۆیەس، وەزارەتی بەرگریی.

دەریادار توماس مۆرێر، فەرماندەیی هێزە چەکدارە هاوبەشەکان

جێگری دەریادار جان پ. وەینێل، فەرماندەیی هێزە چەکدارە هاوبەشەکان.

جێراڵد نێسێل، وەزارەتی خەزێنەداریی.

ژەنەڕاڵ برێنت سکۆکراڤت، ئەنجوومەنی ئاسایشی نیشتمانیی.

هارۆڵد سەندێرز، ئەنجوومەنی ئاسایشی نیشتمانیی.

کۆلۆنێل تی سی پینکێنی، ئەنجوومەنی ئاسایشی نیشتمانیی.

خاتوون جێن دەیڤیس، ئەنجوومەنی ئاسایشی نیشتمانیی.

کیسنجەر: با بچینە سەر مەسەلەی کورد:

سیسکۆ: ئێمە دەتوانین درێژە بدەین بە پشتیوانیکردن لە ئێران و ئوردن، بەڵام عێراق و سوریا نا.

کیسنجەر: با جارێ عێراق و سوریا هەر لەناو کێشەدا بن، بەهێز ڕاگرتنی کورد لە عێراق دژی بەرژەوەندی ئێمە نابێت.

سیسکۆ: بەهێزبوونی کورد بە هیچ شێوەیەک دژی بەرژەوەندی ئێمە نییە. پێم سەیر بوو سێ ڕۆژ لەمەوپێش کاربەدەستێکی باڵای عێراق ڕایگەیاند پێیخۆشە لە دەرفەتێکدا لەگەڵمان گفتوگۆ بکات. دەوڵەتی عێراق پەیوەندییەکان و هاتووچۆی بەرپرسی نووسینگەی پاراستنی بەرژەوەندییەکانی ئەمریکای لە بەغدا زۆر سنووردار کردووە، بەڵام کۆمەڵێک هێما نیشان دەدات کە عێراق لایەنی کەم هەوڵ دەدات دەرگەکە بەتەواوی بە ڕووی ڕۆژئاوا دانەخات، ئەوپەڕی ئەوەیە کە پەیوەندییەکانیان لەگەڵ سۆڤیەت بپچڕێنن.

ژەنەڕاڵ واڵتێرز: دەوڵەتی عێراق بەم دواییانە ڕازی بووە زیاتر لەگەڵ شیوعییەکانی عێراق کار بکات.

سیسکۆ: دەوڵەتی عێراق دوو شیوعی کردووەوە بە وەزیر، بەڵام خەریکی گفتوگۆشن بۆئەوەی چەند کوردێک بکەن بە وەزیر، ئەمە ڕێککەوتنێکی سێ لایەنەیە (مەبەستی ڕێککەوتنی شیوعییەکان، دەوڵەتی بەعس و کوردە- وەرگێڕ).

هێڵمز: کۆمەڵێک پێشنیاری نوێمان لە کوردەوە بەدەست گەیشتووە، نامەوێت بچمە سەر وردەکارییەکانی. تەنیا دەمەوێت وەبیری سەندێرز، کێندی و CIA بێنمەوە کە بەرنامەیەک دابنێین بۆئەوەی چەندە پارە بدەین بە کورد. ڕابەری کورد، مستەفا بارزانی بەم دواییانە هاتبوو بۆ تاران و سەردانی شای کرد. داوای کرد چاوی پێم بکەوێت. نەمویست چاوم پێی بکەوێت، بەڵام بە بەرپرسی نووسینگەی CIAم گوت لەگەڵی دابنیشێت. هەموو ئەو چەکوچۆڵانە کە پارساڵ بەرنامەمان بۆ داڕشت، بەوپەڕی نهێنیپارێزییەوە گەیەندرایە دەستی کورد. مەلا مستەفا بارزانیش باش ڕۆڵی خۆی دەگێڕێت. بەم دواییانە لە لێدوانێکدا بە ئاشکرا داوای یارمەتی لە ئەمریکا کرد، ئەمەش بۆ ئەوە بوو کە کەس نەزانێت ئێمە یارمەتی دەدەین. من هێشتا لەو باوەڕەدام نابێت چەکوچۆڵی هێرشکردن بۆ سەر هێزەکانی عێراق بدەین بە

بارزانی. کورد ناتوانن بە سەر هێزەکانی عێراقدا سەر بکەون کە هەموو جۆرە چەکوچۆڵێکی سۆڤیەتیان هەیە.

کیسنجەر: کورد دەبێت لە ڕووی ماددییەوە کەموکورتییان نەبێت، بۆئەوەی بەردەوام کێشە بۆ دەوڵەتی عێراق دروست بکەن.

هێڵمز: دەبێت ئێستا بڕیاری ئەوە بدەین کە چی جۆرە چەکێک بە مەلا مستەفا بارزانی بدەین. کۆمەڵێک داواکاری نوێمان لە بارزانییەوە بەدەست گەیشتووە. دەبێت ئەم داواکارییانە تاوتوێ بکەین. هەروەها دەبێت ئەوە تاوتوێ بکەین کە لە ئەنجامی ئەو چەکوچۆڵانەی پارساڵ بۆ بارزانیمان ناردن، کورد ئێستا لە چی بارودۆخێکدان.

کیسنجەر: دەبێت دڵنیا بین کە سۆڤیەت، ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست بە ناوچەیەکی زۆر هەرزان دەزانێت بۆئەوەی ڕۆڵی تێدا ببینێت.

هێڵمز: بە بۆچوونی من کورد دەبێت پارە لە کوێت و عەرەبستانی سعوودی وەربگرن، بەڵام ئەم دوو وڵاتە تا ئێستا هیچ یارمەتیی کوردیان نەداوە. پێموایە دەبێت کورد گوشاریان بخەنە سەر بۆئەوەی پارەیان بدەنێ. پێموایە ئێمەش دەبێت تۆزی زیاتر یارمەتییان بدەین. دەمەوێت یارمەتییە ماددییەکان بۆ کورد زیاتر بکەین، نە چەکوچۆڵ. پێموایە کورد ئەوەندە چەکوچۆڵیان هەیە بەرگری لە خۆیان بکەن و بەرپەرچی هێرشەکانی عێراق بدەنەوە. بۆیە جارێ تەنیا پارەیان دەدەمێ نە چەکوچۆڵ.

کیسنجەر: ئامانجی من ئەوەیە سەرکردایەتی سۆڤیەت لە مێشکی خۆیان بهێننە دەرەوە کە لەوە زیاتر دەستوەربدەنە نێو کاروباری ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست. دەمەوێت وەبیریان بهێنمەوە کە ناچاربوون لە مسر بچنەدەرەوە و حاڵیان لە عێراقیش لەوە باشتر نابێت. دەمەوێت "شا"ش بۆ ئەم ستراتژییە یارمەتیمان بدات. نامانەوێت پشتی سۆڤیەت بەتەواوی بشکێت، بەڵکوو تەنیا دەمانەوێت لەبیریان بێت کە بەهای چالاکی لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست زۆرە. هەروەها دەمانەوێت عەرەبەکانی ناوچەش وەخەبەر بێنین ئەگەر بکەونە ژێر دەسەڵاتی سۆڤیەت دەستیان دەبەسترێتەوە. دەمانەوێت کورد بەهێز بن بۆئەوەی بەردەوام زەرەر لە دەوڵەتی عێراق بدەن.

هێڵمز: هەتا ئێستا شاڵاوی یارمەتیدانی ئەمریکا بۆ کورد بە باشترین شێوە بەڕێوەچووە.

کیسنجەر: کورد چی دەکەن بە یارمەتییەکانی ئێمە؟

هیڵمز: هێشــتا هیچ. ئەگەر لەبیرتان بێت ئامانجی یارمەتییەکانی ئێمە ئەوە بوو کورد ئەوەندە هێزیان هەبێت بەرگری لە خۆیان بکەن، ئەگەر هات و عێراق هێرشــی کردە سەریان. هێشتا عێراق هێرشی نەکردووەتە سەریان، بەڵام لە سەرەتای ١٩٧٤کە ئاگربەست کۆتایی پێ دێت شەڕ دەست پێدەکاتەوە.

پەراوێزی وەرگێڕ:

مەلا مســتەفا بارزانی لە ســاڵی ١٩٧٣ و ١٩٧٤ لە کاتی گفتوگۆ لەگەڵ ڕۆژنامەنووســە بیانییەکان بەردەوام داوای لە دەوڵەتی ئەمریکا دەکرد یارمەتیی بزووتنەوەی کورد بدات. ئەمە لە کاتێکدا بوو کە ئەمریکا لە ئابی ١٩٧٢وەوە یارمەتیی بزووتنەوەی کوردی دەدا، بەڵام بە هۆی ئەوەی پەیوەندییەکە ١٠٠ لە ١٠٠ نهێنی بوو، سەرکردایەتی کورد ئەوەی دەشاردەوە. دەوڵەتی عێراق و تەنانەت سۆڤیەتیش پێیانوانەبوو ئەمریکا ڕاستەوخۆ یارمەتیی بزووتنەوەی کورد بدات. هەتا کاتی بڵاوبوونەوەی ڕاپۆرتی پایک لە کانوونی دووەمی ١٩٧٦ جگە لە شا و ئیسرائیل و چەند کەسێک لە کاربەدەستانی باڵای دەوڵەتی ئەمریکا کەس ئاگاداری پشتیوانیکردنی ئەمریکا لە بزووتنەوەی کورد نەبوو.

کۆشکی سپی

واشنتۆن

تۆمارنامەی گفتوگۆکان

٢٤ی تەمووزی ١٩٧٣، کاتژمێر ١٠:٤٣- ١٢:٣٥

بە هەموو شێوەیەک نهێنی

بابەت: نابێت مەلا مستەفا بارزانی هەوڵ بۆ دامەزراندنی دەوڵەتی سەربەخۆیی کورد بدات

بەشداربووان:

نیکسۆن، سەرۆک کۆماری ئەمریکا.

محەمەد ڕەزا، شای ئێران.

ڕیچارد هێلمز، باڵوێزی ئەمریکا لە ئێران.

دکتۆر هنری کیسنجەر، جێگری سەرۆک کۆمار بۆ کاروباری ئاسایشی نیشتمانیی.

شا: ستراتژیی سۆڤیەت لە ئەفغانستان سەرکەوتووە. تەنانەت ئەگەر ئەوەی ئەفغانستان کودەتای ڕووسەکانیش نەبووبێت، ڕووسەکان ئاگاداری بوون. کودەتاکە ٥٠ ئەفسەری لاو کردوویانە و (ژەنەڕاڵ) داودیان کردووە بە سەرۆکی خۆیان. کێشەیەکی هاوشێوەش لە عێراق هەیە. ئێوە دەتوانن یارمەتیمان بدەن بۆ مەسەلەی عێراق. گرنگ ئەوەیە، بە هۆکارگەلێکی دەروونی (ڕەوانی) کورد دەزانن کە ئەمریکای زلهێز لەپشتیانە. تورکیا پێی خۆش نییە لەم پەیوەندییەدا یارمەتیی کورد بدات. تورکیا هەمیشە لە کورد دەترسێت و پێیخۆش نییە عێراق لاواز بێت. ئێمە ناهێڵین بەعس، کورد و شیوعییەکان ببن بە هاوپەیمان، پێشی پێ دەگرین.

کیسنجەر: دەربارەی پلانەکانتان سەبارەت بە عەرەبستانی سعوودی، نابێت ئەم شتانە بە شێوەی نووسراو و تێلیگرام تاوتوێ بکەین، یانی ئەردەشیر زاهیدی، باڵوێزی ئێران لە ئەمریکا بە تێلیگرام ئاگادار ناکرێتەوە.

شا: باشە، سەبارەت بە پەیوەندییەکانمان لەگەڵ کوردیش دەبێت هەروا بکەین. پەیوەندییەکانمان لەگەڵ کورد دەبێت بە شێوەی زارەکی بێت نەک نووسراو.

کیسنجەر: سەبارەت بە کورد ئەوەی لە دەستمان بێت دەیکەین. بە بڕوای من دەبێت ئێمە و ئێوە زیاتر یارمەتییان بدەین. ئەگەر جەنابت پێت وایە دەبێت زیاتر یارمەتیی کورد بدەین، ئێمە بە جددی تاوتوێی دەکەین.

هێڵمز: خاوەنشکۆ، دوێنی لەگەڵ دکتۆر کیسنجەر چاوێکمان بە بارودۆخەکەدا خشاند. ئەو چەکانە کە پارساڵ بڕیارمان دا بیدەین بە کورد، ئێستا ئامادەیە. دەبێت بارودۆخی ئێستا تاوتوێ بکەین بۆئەوەی بزانین کورد دەبێت چی بکەن و چی نەکەن، دواتر کە بارودۆخەکەمان تاوتوێ کرد بڕیار دەدەین چۆن یارمەتییان بدەین.

کیسنجەر: باشە سەیرێکی بارودۆخە دەکەین، بۆئەوەی بزانین کورد پێویستیان بە یارمەتی هەیە یان نا.

شا: دەبێت دڵنیا بین کە کورد لە ڕووی چەکوچۆڵەوە هیچ کەموکورتیان نەبێت. دەبێت لە ڕووی ڕێکخستنیشەوە یارمەتییان بدەین. بۆ نموونە ئەگەر پێویستیان بە بنکەی تەندروستی هەبوو، دەبێت سەیر بکەین، بزانین دەتوانین یارمەتییان بدەین.

کیسنجەر: جەنابی سەرۆک لەگەڵ بۆچوونەکانی جەنابت هاوڕایە. کێشەی ئێمە ئەوەیە زانیاریی تەواومان لە واشنتۆن لە دەستدا نییە. لە ڕاستیدا دەبێت بزانین کورد پێویستیان بە چییە، بۆئەوەی بۆیان دابین بکەین. لەم پەیوەندییەدا بەرنامەیەک ئامادە دەکەین و لەگەڵ جەنابت لە پەیوەندیدا دەبین.

شا: یەکێ لەو شتانەی دەبێت جێبەجێ بکرێت ئەوەیە کۆمەڵێک کەسایەتی عێراقی (نەک کۆچبەر) بدۆزینەوە و بیانێرین بۆ باکووری عێراق لە نزیک ناوچەی کورد، بۆئەوەی دەوڵەتی بەرەی نیشتمانیی یان دەوڵەتێک کە خۆیان هەر ناوێکی لەسەر دادەنێن، دابمەزرێنن. کورد دەبێت لە چوارچێوەی وڵاتی عێراقدا بمێننەوە و کێشەکەیان لە چوارچێوەی عێراقدا چارەسەر بکەن، بەڵام تەنیا ئامرازی بەردەستمان بۆئەوەی گوشار بخەینە سەر دەوڵەتی عێراق، کوردە.

کیسنجەر: لەم بارەوە سەرۆک دەیەوێت هەوڵی جددی بدات. ئێوە (هێڵمز) ئەم مەسەلەیە لای خۆتان باس دەکەن یا ئەمە تەنیا شالاوێکی ئەمریکا دەبێت؟.

هێڵمز: بەتەواوی لای خۆمان باسی دەکەین و لەگەڵ دەزگای هەواڵگریی ئێراندا هاوئاهەنگیمان دەبێت.

شا: زۆرباشە، بەم شێوەیە بیانوویەک دەدەین بە دەستی کوردەوە بۆئەوەی لەگەڵ دەوڵەتی عێراق ڕێکنەکەون.

کیسنجەر: یانی نابێت بهێڵین لەگەڵ عێراق ڕێکبکەون؟

شا: بەڵێ، نابێت بهێڵین. بەڵام ڕووسەکان گوشارێکی قورسیان خستووەتە سەر بارزانی، بۆئەوەی لەگەڵ دەوڵەتی بەغدا ڕێکبکەوێت و بە دەوڵەت پەیوەست بێت، بەڵام ڕابەری کورد، بارزانی بەڵێنی پێ داوم بێ ڕەزامەندی ئێمە هیچ نەکات. بارزانی داوای پشتیوانی ئەخلاقیی ئەمریکای دەکرد، منیش پێم گوت ئەمریکا ئەوە دەکات. بە بارزانیم گوت نابێت هەوڵ بۆ دامەزراندنی دەوڵەتێکی سەربەخۆ بدات. هەوڵێکی وەها تورکیا دەتۆقێنێت، نامانەوێت تورکیا لەخۆڕا بتۆقێت. ئەم کێشەی کوردە کارتێکی گەورەیە بە دەستمانەوە کە نابێت لە کیسی بدەین.

هێڵمز: پێموایە شالاوی یارمەتیدانی کورد کێشەیەکی تێدایە. دەبێت باش جێبەجێی بکەین. دەبێت کەس ئاگاداری نەبێتەوە، بەڵام کێشەکە ئەوەیە ئەگەر مەسەلەکە ئاشکرا بوو گوشارەکان لە سێنات (ئەنجوومەنی پیران) زیاد دەبێت.

لە بەڕێوەبەری CIA (واڵتێرز) بۆ یاریدەری سەرۆک کۆمار بۆ کاروباری ئاسایشی نیشتمانیی (کیسنجەر)

واشنتۆن

٢٦ی تەمووزی ١٩٧٣

نهێنی

بابەت: نامەیەکی نهێنی مەلا مستەفا بارزانی بۆ شای ئێران

١- ئەمە دەقی وەرگێڕدراوی ئینگلیزی نامەیەکی ژەنەڕاڵ مستەفا بارزانی، سەرۆکی پارتی دیموکراتی کوردستانە کە لە ١٧ی تەمووزی ١٩٧٣ لە کۆشکی سەعدئاباد تەسلیم بە شای ئێران کراوە.

٢- شا ئاگادارنییە ئەم نامەیە کەوتووەتە دەستی ئێمە. ئەمە دەقی نامەکەی ژەنەڕاڵ بارزانییە:

جەنابی خاوەنشکۆ شاهەنشای ئاریامیهر محەمەد ڕەزا شای پەهلەویی:

ئێمە زۆر سەربەرز و مەمنوونی جەنابی خاوەنشکۆین کە ئەم دەرفەتەت بۆمان ڕەخساند ئەم نامەیە تەسلیمتان بکەین. جەنابی خاوەنشکۆ بەردەوام خەمی گەلی کوردی خواردووە کە لە ماوەی ١٢ ساڵی ڕابڕدوودا بووەتە قوربانی سەرکووت و دوژمنایەتی ڕەگەزپەرەستانەی دەوڵەتە یەک لە دوای یەکەکانی عێراق. لە سایەی سەرکردایەتی خاوەنشکۆدا، ئێران ئەوەی لە دەستی هاتووە کردوویەتی بۆئەوەی یارمەتیمان بدات، تا لە بەرانبەر سیاسەتی داگیرکەرانەی دەوڵەتی عێراق بوەستین. لە لایەن کوردی عێراقەوە سوپاس و ستایشی سیاسەتی خێرخوازانەی خاوەنشکۆ دەکەین.

ئێستا ڕەوتی ڕووداوەکان نیشان دەدات کە ڕژێمی بەغدا نایەوێت مەرجەکانی ڕێککەوتننامەی ئاداری ١٩٧٠ جێبەجێ بکات کە بڕیارە تا ١١ی ئاداری ١٩٧٤ جێبەجێی بکات. کەوابوو ئێمە پێشبینی دەکەین ڕژێمی عێراق دەست بکاتەوە بە هێرشێکی بەرفراوان دژی گەلەکەمان و بە دووری نازانین ڕژێمی عێراق هەموو ئامرازێک، لەوانە چەکە قەدەغەکراوەکان وەک گازی کیمیاویی دژی خەڵکەکەمان بەکار بهێنێت. ئێمە هەست دەکەین دەبێت یارمەتیی گەلی کورد لە عێراق بدرێت، بۆئەوەی بۆ هەموو ئەگەرێک ئامادە بێت و کەم کەم دەستپێشخەری بکات بۆ هێرشکردن بۆ سەر داگیرکەران.

ئەگەر چاوێک بە پێکهاتەی سیاسەتی عێراقدا بخشێنین بەڕوونی بۆمان دەردەکەوێت کە کورد لە عێراق هەم بەهێزە و هەم سەقامگیرە و هەم لەسەر ڕەوتی ڕووداوەکانی ئەم وڵاتە کاریگەرییەکی فراوانی هەیە. جگەلەوەش هەست دەکەین ئێستا گرنگی مەسەلەی کورد زیاتر بووە. مەسەلەیەکی گرنگی دیکە، ئەنجامەکانی هەوڵەکانی ڕژێمی بەعسە بۆئەوەی زلهێزە بیانییەکان بهێنێتە ناو ناوچەکە و هەوڵ دەدات بە هاوئاهەنگی لەگەڵ وڵاتانی دیکە ئاژاوە لە کەنداوی فارس بەتایبەتی و سەرانسەری ناوچەکە بەگشتی، لەوانە ئۆقیانووسی هیند و پاکستان دروست بکات.

بزووتنەوەی کورد تەنیا هێزی نەیاری نەبەزە لە عێراقدا و بە ئامۆژگاری و پشتیوانی خاوەنشکۆ دەتوانێت ڕۆڵی گرنگتر لە کاروباری ناوچەکە بگێڕێت. زۆربەی خەڵکی عێراق کە دژی ڕژێمن، پشتیوانی لەم ڕۆڵە دەکەن. بە لەبەرچاوگرتنی ناسەقامگیری و کێشە ناوخۆییەکانی ڕژێمی بەغدا کە دەستی بە لەناوبردنی هەنگاو بە هەنگاوی هەندێ لە ئەندامەکانی کردووە کە لە ڕووداوەکانی ئەم دواییەدا دەردەکەوێت، هەروەها خۆشەویستنەبوونی ڕژێم لای زۆربەی خەڵکی عێراق، بە ڕێنوێنی جەنابتان ئێمە دەتوانین لەگەڵ ڕابەرە عەرەبە ڕێزلێگیراوەکان ڕژێمی ئێستای عێراق بگۆڕین.

بۆئەوەی ئێمە لە لایەن خۆمانەوە دەستپێشخەری بکەین و لەم پێناوەدا ڕۆڵ بگێڕین، دەبێت تواناکانمان لە ئاستی "بەرگری" زیاد بکرێت، بۆ ئاستی "هێرش" و کێشە ماددییەکانمان چارەسەر بکرێت. ئێمە پێویستمان بە پشتیوانی هەمەلایەنە و پشتگیری وڵاتی خاوەنشکۆ هەیە، بۆ هەموو شتێک. لەم پەیوەندییەدا ئێمە لەو بڕوایەداین پێویستە ئەمریکا بەتەواوی درک بەوە بکات و پشتیوانی لەو ڕۆڵە گرنگە بکات کە ئێران بۆ خەبات لەپێناو سەقامگیری و ئازادی ناوچەکە و ئامانجی ئێمە و سەرجەم خەڵکی عێراق دەیگێڕێت. ئەم پشتیوانییە بەتایبەت کاتێک گرنگی زیاتری دەبێت کە بەتەواوی و بەڕوونی دەبینین لایەنی بەرانبەر لە لایەن سۆڤیەتەوە پشتیوانی لێ دەکرێت، و بەم شێوە توندوتۆڵە هەوڵ دەدەن دەسەڵاتی سۆڤیەت و شیوعییەکان لە ناوچەکە بەهێز بکەن.

خەڵکەکەمان چاوی لە جەنابت خاوەنشکۆ وەک باوک و پشتیوانە، و ئێمە دڵنیاین هەر دەرگایەک کە بە ڕووی ئێمە بکرێتەوە لە ئەنجامی هەوڵەکانی جەنابتدا دەکرێتەوە. کەوابوو بە لەبەرچاوگرتنی فەرمایشەکانی جەنابت کە هەمیشە فەرمووتە ئێران ناتوانێت لە ئاست کۆمەڵکوژی کورد لە عێراقدا بێدەنگ بێت و پەیوەندییەکانی ئێران و کوردی عێراق دەبێت تەنانەت قووڵتر بێت لە پەیوەندییەکانی تورکیا و تورکەکانی قوبرس، ئێمە چاومان لەوەیە

جەنابت لە بەرانبەر هەڕەشەکانی بەعسییەکان کە پشتیوانی سۆڤیەتی لەپشتە، پشتیوانیمان لێ بکەیت.

داواتان لێ دەکەین زیاتر پشـــتیوانی لە بزووتنەوەکەمان لە عێراق و دەرەوە بکەن. ئێمە ئامۆژگارییەکانی جەنابت ڕەچاو دەکەین و هیچ گومانمان لەوەدا نییە کە خاوەنشکۆ لە هیچ هەوڵێک بۆ یارمەتیدانمان درێغی ناکات و لە هەموو دەرفەتێکدا، لەوانە ســـەردانەکەی داهاتووی بۆ ئەمریکا بۆ یارمەتیدانمان هەوڵ دەدات.

بەدڵنیاییەوە هەرچەند بزووتنەوەکەمان بەهێزتر بێت خەبات بۆ سەقامگیری و ئازادی و پووچەڵکردنەوەی دەســـەڵاتی بیانی لە ناوچەکە گەشـــتر دەبێت. هەڵبەتە ئەم خەباتە بە ڕابەرایەتی خاوەنشـکۆ بەڕێوەدەچێت و ئێران ئازایانە ڕابەرایەتی دەکات و پەیوەندیشــی بە هەموو ئەو وڵاتانەوە هەیە کە بە سەرکەوتنی خەبات بۆ ئازادی پابەندن.

دەمانەوێت ڕوونی بکەینەوە خاوەنشکۆ مافی ئەوەی هەیە لە لایەن ئێمەوە لە ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا یان هەر شـــوێنێکی دیکە کە بەباشــی دەزانێت قســـە بکات. ئێمە ئامادەین لە بەرانبەر یارمەتیی جەنابتدا هەموو ئەرک و بەرپرســـیارەتییەک کە جەنابت بە باشی بزانیت جێبەجێ بکەین.

جەنابی خاوەنشکۆ جارێکی دیکە بە بۆنەی هەموو شتێکەوە سوپاستان دەکەین. دڵنیاین جەنابت ئەوەی لە دەســـتت بێت، بۆمان دەیکەیت، هەروەها دەمانەوێت ســـوپاسی دۆستەکەمان ژەنەڕاڵ نەسیری[1] بکەین کە هەمیشە فەرمانەکانی جەنابتی لەبارەی ئامانجی ئێمەدا بەوپەڕی نیازپاکییەوە جێبەجێ کردووە.

مستەفا بارزانی

١- ژەنەڕاڵ نیعمەتوڵلا نەسـیری سـەرۆکی سـاواک (ڕێکخراوی هەواڵگریی و ئاسـایشـی ئێران) بووە. لە ڕۆژەکانی سەرەتای شۆڕشی ئیسلامی خومەینیدا گیرا و کوژرا. "وەرگێڕ".

وەزارەتی دەرەوەی ئەمریکا

تۆمارنامەی گفتوگۆکان

واشنتۆن

٢٧ی تەمووزی ١٩٧٣

نهێنی

بابەت: هەڵوێستی ئەمریکا سەبارەت بە داواکارییەکی مەلا مستەفا بارزانی

بەشداربووان:

- شەفیق قەزاز، نوێنەری ڕابەری کورد، مەلا مستەفا بارزانی.

- ئیدوارد جیریجان، بەرپرسی کاروباری عێراق لە NEA/ ARNی وەزارەتی دەرەوە.

شەفیق قەزاز، نوێنەری ڕابەری کورد، مەلا مستەفا بارزانی، ڕۆژی ٢٧ی تەمووز لە وەزارەتی دەرەوە چاوی بە بەڕێز جیریجیان کەوت. قەزاز لە ناوچەی واشنتۆن دەژی و ١٤ ساڵە دانیشتووی ئەمریکایە. قەزاز بەنیازە ئەم پاییزە بگەڕێتەوە کوردستان، بۆئەوەی ببێت بە بەرپرسی نووسینگەی زانیاریی پارتی دیموکراتی کوردستان. ئەم نووسینگەیە تازە دامەزراوە.

خاڵە سەرەکییەکانی قسەکانی قەزاز بریتیبوون لە:

"مەلا مستەفا بارزانی هیچ هیوایەکی ڕاستەقینەی بەوە نییە دەوڵەتی عێراق بەگوێرەی مەرجەکانی ڕێککەوتننامەی ١١ی ئاداری ١٩٧٠ ئۆتۆنۆمییەکی سنووردار بدات بە کورد و کورد لە دەسەڵاتی سیاسییدا بەشدار بکات و مافی ئابووریی و کولتووریی بە کورد بدات. لە ڕاستیدا دەوڵەتی عێراق مووچەی پێشمەرگەکانی هێزی سنوورپارێز کە دەکاتە نزیکەی ٢٠٠ هەزار دۆلار، هەروەها خەرجی ئیداریی پارتی دیموکراتی کوردستانی لەم مانگانەی دواییدا دابین نەکردووە. ئەمە نیشانەیەکی دیکەی نیازخراپی دەوڵەتی بەغدایە و نیشان دەدات ڕێککەوتن لەگەڵ حیزبی بەعسی دەسەڵاتداری عێراق زەحمەتە. گومانی کورد سەبارەت ڕێککەوتن لەگەڵ بەعس لەسەر ئۆتۆنۆمییەکی سنووردار، بەڵام ڕاستەقینە، ڕۆژبەڕۆژ زیاتر دەبێت و مەیل و خواستی لاوانی کورد بۆ دامەزراندنی دەوڵەتێکی سەربەخۆ (لەوانەیە لەگەڵ ئێراندا لە پەیوەندیدابێت) ڕۆژبەڕۆژ زیاتر دەبێت.

قەزاز گوتی: ئێران بەردەوامە لە پشتیوانیکردن لە بزووتنەوەی کورد، بەڵام پشتیوانییەکەی سنووردارە. بۆ نموونە ئێران تەنیا چەکی سووک و مەوداکورت بە کورد دەدات. پشتیوانیکردنی ئێران لە کورد دوو ئامانجی لەپشتە، یەکەم: سنووری باکووری ڕۆژئاوای ئێران لە بەرانبەر خراپەکاری عێراقییەکان دەپارێزرێت. دووەم: کورد دەستی سوپای عێراق لە باکوری عێراق دەبەستنەوە. ئاڵوگۆڕی بازرگانی لەنێوان ئێران و کوردستانیش زیاتر بووە. شا ئیدی لە دامەزراندنی دەوڵەتێکی سەربەخۆی کورد لە عێراق ناترسێت کە لەوانەیە ببێتە هۆی ئەوەی کوردی ئێرانیش داوای سەربەخۆیی بکەن. بارزانی شای دڵنیا کردووەتەوە کە دەوڵەتی سەربەخۆیی کورد تەنیا لە کوردستانی عێراق دادەمەزرێت.

بە هەرحاڵ گەلێک لە کورد ئێستا بیر لە جۆرێک دەوڵەتی سەربەخۆ دەکەنەوە و وازیان لە بیرۆکەی ئۆتۆنۆمی کوردستان لەناو چوارچێوەی عێراقدا هێناوە کە پەیوەندی بە ڕژێمی بەغداوە هەبێت. لە ڕاستیدا KDP بە ئەنقەست هەوڵ دەدات کۆمەڵێک نووسینگە دروست بکات کە وەک وەزارەت وایە بۆئەوەی ڕێگە بۆ دەوڵەتێکی سەربەخۆی کورد خۆش بکات. قەزاز گوتی هەوڵەکانی ڕژێمی بەعس شکستی هێناوە، بۆئەوەی لە ڕێگەی دروستکردنی گرووپگەلێک وەک پارتی شۆڕشگێڕی کورد درز بخاتە نێو شۆڕشی کورد. جەلال تاڵەبانی لە کوردستان نیشتەجێ بووە و پەیوەندی دۆستانەی لەگەڵ بارزانی هەیە.

قەزاز باسی دیمانەکەی ئەم دواییانەی بارزانی کرد لەگەڵ ڕۆژنامەی "واشنتۆن پۆست" و پرسیاری کرد ئایا دەوڵەتی ئەمریکا هەڵوێستی خۆی سەبارەت بە کێشەی کورد و بەتایبەت یارمەتیدان بە کورد گۆڕیوە یان نا. بەڕێز جیریجیان لە وەڵامدا گوتی دەوڵەتی ئەمریکا هەڵوێستی خۆی نەگۆڕیوە، واتە هەڵوێستی ئێمە ئەوەیە نامانەوێت خۆمان بخەینە ناو کێشەی کورد. دیمانەکەی بارزانی لەگەڵ جیم هۆگلاند ڕۆژی ٢٤ی حوزەیران لە ڕۆژنامەی واشنتۆن پۆستدا بڵاوبووەوە کە تێدا بارزانی داوای کردبوو ئەمریکا بە ئاشکرا یان نهێنی یارمەتی بدات. ئێمە بە تامەزرۆییەوە دیمانەکەمان خوێندەوە. ئێمە خۆمان بە خەمخۆری کورد دەزانین و دژی ئەوە نین ڕێکخراوە مرۆڤدۆستە نێودەوڵەتییەکان یارمەتییان بدەن، بەڵام زۆر باش دەبێت ئەگەر ئەم پشتیوانییە لە کورد لە ڕێگەی دەوڵەتی عێراقەوە یان لایەنی کەم بە ڕەزامەندی دەوڵەتی عێراق جێبەجێ بکرێت.

قەزاز پرسیاری کرد ئایا پەیوەندییەکانی عێراق و ئەمریکا باشتر بووە یان نا. بەڕێز جیریجیان گوتی: دوای چارەسەربوونی کێشەی کۆمپانیای نەوتی عێراق لە مانگی ئادارەوە، پەیوەندییەکانی ئەمریکا و عێراق لە ئاستی بازرگانیدا تۆزێ باشتر بووە. دیمانەکانی ئەم

دواییەی سەدام حوسێن ئەلتکریتی لەگەڵ ڕۆژنامەنووسە ڕۆژئاواییەکان کە تێدا گوتوویەتی پێیخۆشە پەیوەندییەکانی عێراق لەگەڵ ڕۆژئاوا باشتر ببێت، بۆ ئێمە سەرنجڕاکێشە.

دەوڵەتی ئەمریکا پێشوازی لە باشتربوونی پەیوەندییەکانی لەگەڵ عێراق دەکات، هەروەها سەرجەم ئەو وڵاتانەی دوای شەڕی حوزەیرانی ١٩٧٢ی عەرەب و ئیسرائیل پەیوەندییە دیپلۆماتییەکانیان لەگەڵ ئەمریکا پچڕاندووە. قەزاز گوتی بارزانی زۆر بەوردی بەدواداچوون بۆ پەیوەندییەکانی ئەمریکا و عێراق دەکات، بۆئەوەی بزانێت دەبێت چاوەڕوانی پشتیوانی ئەمریکا بێت یان نا.

بەڕێز جریجیان جارێکی دیکە دووپاتی کردەوە سیاسەتی ئێمە ئەوەیە دەستوەرنەدەینە مەسەلەکە و کێشەی کورد بە کێشەی ناوخۆیی عێراق دەزانین کە کورد و دەوڵەتی عێراق خۆیان دەبێت چارەسەری بکەن.

قەزاز گوتی: بارزانی پێشوازی لە پشتیوانی ئەمریکا دەکات، تەنانەت ئەگەر ئەم پشتیوانییە بەناچاری لە ڕێگەی ئێرانیشەوە بێت. لە ڕاستیدا بارزانی دەیەوێت بزانێت ئایا ئەمریکا و ئێران دەچنە ڕیزی ئەو لایەنانەی پشتیوانی لە کورد لە عێراق دەکەن لە ڕێگەی دامەزراندنی کیانێکی سەربەخۆیی کورد لە عێراق.

بەڕێز جریجیان گوتی: ئێمە دەزانین ڕۆڵی ئێران سەبارەت بە عێراق و کورد گرنگە، بەڵام سیاسەتی ئێمە ئەوەیە بە هەمان شێوە دەست لە کێشەی کورد و کاروباری ئێران و عێراقیش وەرنادەین و وەک دوو وڵاتی سەربەخۆ و خاوەن سەروەری سەیریان دەکەین.

بەڕێز قەزاز گوتی: لەوانەیە ئەیلوولی ١٩٧٣ بگەڕێتەوە بۆ کوردستان و گوتی ئایا چەند ڕۆژێک پێش لە سەفەرەکەی دەتوانێت لەگەڵ ئێمە دیدار بکات. بەڕێز جریجیان گوتی خۆی یان ئەندامانی دیکەی نووسینگەکەی بە خۆشحاڵییەوە دیسان لەگەڵ قەزاز دادەنیشن.

پەراوێزی وەرگێڕ:

کوردی ڕۆژهەڵات ئەوەندە پشتیوانی شایان لە بارزانی پێخۆش بوو کە ساڵی ١٩٧٤ کە ژنی شا سەردانی مهابادی کرد، ژنەکەی قازی محمەد ڕۆیشتە پێشوازی و پێیوت: "مادام ئێوە بارزانیتان خۆش دەوێت و پشتیوانی لێدەکەن من لە خوێنی شووەکەی خۆم خۆش بووم".

خەڵکی ناوچەی ئێمە، جافەکانی لای پاوە، قەت ناوی قازی محمد یان ڕابەرێکی دیکەی کوردیان نەبیستبوو بەڵام هەموویان مەلا مستەفا بارزانییان دەناسی و خۆشیان دەویست.

مەلا مســتەفا بارزانی لە دیمانەکەیدا لەگەڵ ڕۆژنامەی واشــنتۆن پۆســت ڕایگەیاندبوو: "من متمانەم بە ئەمریکا هەیە، ئەمریکا زلهێزێکە کە لەوە گەورەترە خیانەت لە نەتەوەیەکی بچووک وەک کورد بکات. ئەگەر ئەمریکا لە بەرانبەر گورگەکانی بەغداد بمانپارێزێت پێمان باشــە کە کۆمپانیا ئەمریکییەکان نەوتی کەرکووک بەرهەم بهێنن، تەنانەت ئامادەین ببین بە ویلایەتی ٥١ی ئەمریکا".

لە بەڕێوەبەری CIA (ڤیلیام کۆڵبی) بۆ:

یاریدەری سەرۆک کۆمار بۆ کاروباری ئاسایشی نیشتمانیی (کیسنجەر)

واشنتۆن

٧ی ئابی ١٩٧٣

نهێنی

بابەت: سیاسەتی ئەمریکا سەبارەت بە بزووتنەوەی مەلا مستەفا بارزانی

١- بەگوێرەی گفتوگۆکانی خۆتان لەگەڵ شای ئێران و باڵوێز هیڵمز و داواکارییە تاکەکەسییەکەی مەلا مستەفا بارزانی لە نووسینگەی CIA لە تاران لە ناوەڕاستی تەمووز کە هەردووکیان پەیوەندی بە داواکارییەکەی مەلا مستەفاوە هەیە، بۆئەوەی ئەمریکا یارمەتیی زیاتر بۆ کورد بدات، ئێمە ئەم خاڵانەی خوارەوە بۆ چۆنییەتی وەڵامدانەوە بە داواکارییەکەی کورد دەخەینەڕوو:

٢- ئێمە نامانەوێت بارزانی کە ئێستا لە دۆخی بەرگریدایە هان بدەین هێرش بکاتە سەر هێزەکانی عێراق. ئەگەر هێزەکانی بارزانی هێرشی بەرفراوان بکەنە سەر هێزەکانی عێراق، بارزانی دەبێت بارودۆخی خۆی بەتەواوی بگۆڕێت و پێویستی بە پشتیوانی ماددیی و سەربازیی زیاتر دەبێت کە دابینکردنی ئەم پشتیوانییە بۆ بارزانی مەترسی ئەوەی لێ دەکەوێتەوە تێوەگلانی ئەمریکا لە مەسەلەکە ئاشکرا بێت. کەوابوو ئێمە دەبێت وەڵامی داواکارییەکەی شا بدەینەوە، بەڵام نابێت وا بکەین کورد بەو قەناعەتە بگەن کە ئێمە هەڵوێستی خۆمان گۆڕیوە و پێمان خۆشە کورد هێرش بکەنە سەر عێراق. لەم پەیوەندییەدا ٤ ڕێگەی دیکەمان لەپێشە:

ا- یارمەتییەکانمان بە بارزانی زیاد نەکەین: تەنیا شا ئاگادار بکەینەوە کە بڕیارمانداوە ئاستی یارمەتییە ساڵانەکانی ئێستامان بە کورد زیاد نەکەین. هەرچەندە بڕێک چەک و تەقەمەنی زیادە بۆ کورد تەرخان دەکەین، ئەگەر شەڕ بەرفراوانتر بێت. بوودجەی پێویست بۆ ئەم یارمەتییە لە بەرنامەی ئابووریی ١٩٧٤دا تەرخان کراوە.

ب- یەکجاری دیکە یارمەتیی کورد زیاتر بکەین. ئەگەر یەکجار یارمەتیی زیاتر بە کورد بدەین، کورد دەتوانن ئەو پێداویستییە پزشکی (دەواو دەرمان)، پەروەردەیی (فێرکاری) و خزمەتگوزارییە کۆمەڵایەتییەکانی دیکە دابین بکەن کە شا ئاماژەی پێکردووە. بۆ ئەم

مەبەستە دەبێ بڕێ (ڕەش کراوەتەوە- وەرگێڕ) لە بوودجەی بەرنامەی ١٩٧٤ تەرخان بکەین و لە هەمان کاتدا ڕێژەی یارمەتییەکانی ئێستامان هەر لەم ئاستەدا ڕابگرین. ڕاگرتنی ئاستی یارمەتییەکانی ئێستا وامان لێ دەکات کورد بزانن ئێمە بە شێوەی سنووردار یارمەتییان دەدەین و نابێت چاوەڕوانی یارمەتییەکی ئەوەندە زۆر لە ئێمە بکەن کە بتوانن هێرشی پێ بکەنە سەر هێزەکانی عێراق.

ج- ئاستی یارمەتییەکانمان بە ڕێژەی ٥٠% زیاد بکەین. بۆ ئەم مەبەستە دەبێت بڕی (ڕەش کراوەتەوە) لە بوودجەی بەرنامەی ١٩٧٤ تەرخان بکەین. لەوانەیە شا و کورد بەم بڕە یارمەتییە ڕازی بن و بتوانن پێداویستییەکانیان دابین بکەن، بەڵام ئەم یارمەتییەش دەبێت لە چوارچێوەی سیاسەتی ئێستاماندا سنووردار بێت، یانی کورد لە دۆخی بەرگریدابن نەک هێرش. بە هەرحاڵ ئەمە بە واتەی ئەوەیە ئێمە دەبێت ئاستی یارمەتییەکانمان بۆ کورد زیاد بکەین و لە داهاتوودا زەحمەتە ئاستی یارمەتییەکان کەم بکەینەوە.

د- ئاستی یارمەتییەکانی ئێستامان دووقات بکەین. بۆ ئەم مەبەستە دەبێت بڕی (ڕەش کراوەتەوە) تەرخان بکەین. شا پێیخۆشە ئێمە ئاستی یارمەتییەکانمان دووقات بکەین، بەڵام بە هەرحاڵ ئێمە لەو بڕوایەین ئەگەر وا بکەین لەوانەیە بارزانی وا تێبگات کە دەوڵەتی ئەمریکا پێی خۆشە کورد هێرش بکەنە سەر هێزەکانی عێراق (کە خودی کوردیش ئەمەیان پێ خۆشە).

٣- پێشنیارەکان: باشتر ئەوەیە وەڵامی ئەرێنی بە داواکارییەکەی شا بدەینەوە بۆئەوەی زیاتر یارمەتیی کورد بدەین. بە بۆچوونی ئێمە ڕێگەی (ب) باشترین ڕێگەیە واتە جارێکی دیکە یارمەتیی کورد بدەین. ئەم ڕێگەیە کار ناکاتە سەر بەردەوامبوونی ئاستی ئێستای یارمەتییەکانمان بە بارزانی و هەم شا و هەم کوردیش ڕازی دەکات. ئەگەر ئەم یارمەتییە بەشی کوردی نەکرد، پێشنیار دەکەین لە قۆناغی دواتردا ڕێگەی (ج) بگرینەبەر، یانی یارمەتییەکانمان بە ڕێژەی ٥٠% زیاد بکەین.

٤- جگە لە مەسەلەی هەڵبژاردنی یەکێ لەو چوار ڕێگەیە کە باسمان کرد بۆ زیادکردنی یارمەتییەکانمان بۆ کورد، ئێستا دەبێت چاوێک بە دوو لایەنی بەرنامەی یارمەتیدانی کورد لە ساڵی ١٩٧٤دا بخشێنین و ئێوە سەرنجی پێ بدەن:

ا- لە چوارچێوەی بەرنامەی یارمەتیدانی کورد لە ساڵی ١٩٧٤ کە ٥ ملیۆن دۆلارمان بۆ تەرخان کردبوو بۆ کڕینی چەک و تەقەمەنی بۆ کورد، ئەگەر هات و شەڕی کورد و هێزەکانی عێراق دەستی پێکردەوە. ڕێژەی پێویست چەک و تەقەمەنی لە ئەمباری CIAدا نییە، بۆیە داوامان

لە OMB (نووســـینگەی بوودجە و پلانـدانـان لە کۆشـــکی ســـپی) کردووە ڕێژەی (ڕەش کراوەتەوە) دابین بکات، بەڵام ڕەتیان کردەوە. بۆیە داواتان لێ دەکەین خۆتان لەگەڵ OMB قسە بکەن، بۆئەوەی ئەم ڕێژەیە بۆ بەرنامەی ساڵی ١٩٧٤ تەرخان بکەن.

ب- داواکاری بۆ ڕێگەپێدان بە دابینکردنی پارەی زیاتر لە پاشـــەکەوتی CIA: کاتێک لە ناوەڕاسـتی ١٩٧٢ دەسـتمان کرد بە یارمەتیدانی کورد، بڕیارمان دا سـاڵێک سـێ ملیۆن دۆلار یـارمەتییـان بـدەین کە دەکـاتە (ڕەش کراوەتەوە) دینـاری عێراق، بەڵام بەم دواییـانە نرخی دیناری عێراق بەرز بووەتەوە بۆیە دەبێت لە ســـێ ملیۆن دۆلار زیاتر تەرخان بکەین. گرنگ ئەوەیە گرانبوونی نرخی دینار کار نەکاتە ســـەر پەیوەندییەکانمان لەگەڵ کورد، کەوابوو داوا دەکەین بڕی (ڕەش کراوەتەوە) دۆلاری زیادە بەســـەر بەرنامەی ١٩٧٤دا زیاد بکرێت و لە پاشـــەکەوتی CIA تەرخان بکرێت بۆ دابینکردنی یارمەتیی مانگانە بۆ بارزانی بەگوێرەی دیناری عێراقی.

٥- ئەمەی هاوپێچ کراوە ڕاپۆرتی چالاکییە سەربازییەکانی کورد و هێزەکانی عێراقە تا ئەمڕۆ.

ڤیلیام کۆڵبی

لە یاریدەری سەرۆک کۆمار بۆ کاروباری ئاسایشی نیشتمانیی (کیسنجەر) بۆ:

باڵوێزی ئەمریکا لە ئێران (هێڵمز)

واشنتۆن

١٦ی ئابی ١٩٧٣، ١٣٥٤Z

نهێنی، تەنیا باڵوێز هێڵمز ببینێت

بابەت: چۆنییەتی زیاترکردنی یارمەتییەکانی ئەمریکا بۆ مەلا مستەفا بارزانی

لەبیرتانە لەگەڵ شا گفتوگۆمان کردووە بۆئەوەی چۆن بتوانین یارمەتیی زیاتری کورد بدەین. ڕاوێژی ئێمە لەگەڵ CIA نیشان دەدات کە کورد ئێستا ئەوەندە چەکوچۆڵیان هەیە بتوانن بەرگری لە خۆیان بکەن. پێویستە CIA ئەمباری چەکوچۆڵەکانی پڕ بکاتەوە، بەڵام بە هەرحاڵ دەتوانین خێرا چەکوچۆڵ بۆ کورد دابین بکەین، ئەگەر شەڕی کورد و هێزەکانی عێراق دەست پێ بکاتەوە. کەوابوو ئێمە سێ ڕێگەمان لەپێشە:

١- لە بارودۆخی ئێستادا ئەمباری CIA پڕ چەک بکرێت و بوودجەی زیاتری بۆ تەرخان بکرێت، بۆئەوەی بتوانین بەگوێرەی ڕێژەی ئێستا مانگانە بەگوێرەی دینار یارمەتیی کورد بدەین.

٢- یارمەتییەکانمان بۆ کورد بە ڕێژەی ٥٠% زیاد بکەین.

٣- یارمەتییەکانمان بۆ کورد بە ڕێژەی ١٠٠% زیاد بکەین. مەلا مستەفا بارزانیش داوای ئەمە دەکات.

٤- جارێ بڕی (ڕەش کراوەتەوە) بۆ خزمەتگوزاری ئابووریی، کۆمەڵایەتیی و تەندروستیی بۆ کورد تەرخان بکەین.

سوپاستان دەکەین ئەگەر بۆچوونی خۆتانمان لە بارەی ئەم چوار ڕێگەیە پێڕابگەیەنن و لەمبارەوە بۆچوونی "شا"ش وەربگرن. پێشنیاری ئێمە ئەوەیە لایەنی کەم ڕێگەی یەکەم و چوارەم تێکەڵ بکەین، بەڵام ئامادەین لەوە زیاتریش بچینەپێش، ئەگەر بە بۆچوونی جەنابت و شا ئەوە پێویست بێت. هەروەها سوپاستان دەکەین ئەگەر بەدڵنیاییەوە پێمان بڵێن ئایا شا خۆی دەیەوێت لەوە زیاتر یارمەتیی کورد بدات یان نا.

سوپاستان دەکەین، ئەگەر بە زووترین کات وەڵامان بدەنەوە.

لەگەڵ ئەوپەڕی ڕێزمدا

کیسنجەر

لە هێڵمز، باڵوێزی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا لە تاران بۆ:

هنری کیسنجەر، واشنتۆن

٣١ی ئابی ١٩٧٣

بابەت: بڕیاری ئەمریکا بۆ زیادکردنی یارمەتییەکانی بۆ بارزانی

بەتەواوی نهێنی، هەستیار

ئاماژە بە: تێلیگرامی WH ٣١٩٣٩

١- بەڕێز (ناوەکەی ڕەش کراوەتەوە[١]) ڕۆژی ٢٤ی ئاب لە نەوشەهر[٢] بڕیارەکەی ئێمەی بە شا ڕاگەیاندووە، بۆئەوەی لە سەرەتای ئەیلوولی ١٩٧٣ەوە، یارمەتییە ماددییەکەمان بۆ بارزانی بە ڕێژەی ٥٠% زیاد بکرێت[٣]. شا بەو بڕیارە زۆر خۆشحاڵ بووە و سوپاسی ئەمریکای کردووە کە بەخێرایی بڕیاری داوە و سوپاسی خۆتی (کیسنجەر) کردووە کە لەو پەیوەندییەدا یادداشتت بۆ ناردووە. شا ئیستا دەیەوێت یارمەتییە ماددییەکەی بۆ بارزانی بە ڕێژەی تۆزێ زیاتر لە ٥٠% زیاد بکات (پیاوەتییەکی شازادەیانە).

٢- شا گوتوویەتی بڕیارەکەی ئێمە هەم گرنگە و هەمیش زۆر لە کاتی خۆیدایە، چونکە بارزانی زۆر پێویستی بە پارەیە و یارمەتییەکانی ئێمە سومبوڵی پشتیوانی مەعنەوی ئێمەیە لە بارزانی. شا هەرچەندە ئەمەی نەگوتووە، بەڵام ئەوە ڕاستە کە زیادکردنی پشتیوانی ماددیی ئێمە لە بارزانی (کە لەسەر داواکاری شا بووە) سومبوڵی پشتیوانیکردنی ئێمەیە لە "شا" و شا ئەم دڵنیاییدانەوەی ئێمەی زۆر پێ خۆشە.

١- ئەو کەسەی ناوەکەی ڕەش کراوەتەوە، کاربەدەستێکی باڵای CIA بووە لە ئێران کە بۆ مەسەلەی یارمەتیدان بۆ بزووتنەوەی کورد لە عێراق نێوانگیری نێوان شا و کۆشکی سپی بووە."وەرگێڕ"

٢- نەوشەهر شارێکە لە باکووری ئێران و سەر بە پارێزگای مازندەرانە.

٣- ئەم بڕیارەی هنری کیسنجەر بۆ زیادکردنی یارمەتییەکانیان، بۆ بزووتنەوەی کورد دوای ئەوە دەرچووە کە شا لە ٢٧ی تەمووزی ١٩٧٣ لە دانشتنێکدا لە ئەمریکا لەگەڵ کیسنجەر، هێڵمز و سەندیرز، بەرپرسی ستافی ئەنجوومەنی ئاسایشی نەتەوەیی ئەمریکا، داوای لە ئەمریکا کردووە یارمەتیی زیاتری کورد بدات، بۆ ئەوەی کوردەکان نەچنە ناو بەرەی نیشتمانیی عێراق و لەگەڵ کاربەدەستانی سۆڤیەت دانەنیشن. "وەرگێڕ"

٣- بە بۆچوونی شـا، زۆر پێویسـتە پێش لەوە بگیردرێت بارزانی بە بەرەی نیشـتمانیی عێراق پەیوەست بێت کە لە بەعس و شیوعییەکان پێکهاتووە. شا ئەوەشی زیاد کرد، بارزانی بە دڵی ئەوی کردووە، چونکە گوتوویەتی یەکێ لە مەرجەکانی پەیوەسـتبوون بە بەرەی نیشـتمانیی ئەوەیە دەوڵەتی عێراق هەڵبژاردنێکی ئازاد لە سـەرانسـەری عێراق بەڕێوە ببات، بەعسـیش قەت ئەوە ناکات. شـا گوتی داوا لە بارزانی دەکات ڕۆژی یەکی ئەیلوول سـەردانی تاران بکات.

پەراوێزی وەرگێڕ:

ئەم بڕیارەی هنری کیسـنجەر بۆ زیادکردنی یارمەتییەکانیان، بۆ بزووتنەوەی کورد دوای ئەوە دەرچووە کە شـا لە ٢٧ی تەمووزی ١٩٧٣ لە دانشـتنێکدا لە ئەمریکا لەگەڵ کیسـنجەر، هێڵمز و سـەندیرز، بەرپرسـی سـتافی ئەنجوومەنی ئاسـایشـی نەتەوەیی ئەمریکا، داوای لە ئەمریکـا کردووە یـارمەتیی زیـاتری کورد بـدات، بۆ ئەوەی کوردەکـان نەچنە نـاو بەرەی نیشتمانیی عێراق و لەگەڵ کاربەدەستانی سۆڤیەت دانەنیشن.

لە بەرپرسی نووسینگەی پاراستنی بەرژەوەندییەکانی ئەمریکا لە عێراق (لۆڤری) بۆ:

جێگری یاریدەری وەزیری دەرەوە بۆ کاروباری ڕۆژهەڵاتی نزیک و باشووری ئاسیا (ئەسیرتۆن)

بەغدا

٢ی ئەیلوولی ١٩٧٣

بابەت: کورد ناتوانن وڵاتی خۆیان بەڕێوەببەن

بەڕێز ڕاکی دڵنیابە پەیامی نامەکەی ٣٠ تەمووزی جەنابت زۆر بە هەند وەردەگرم، سوپاستان دەکەم کە ئەوەندە کاتتان بۆ نووسینی ئەم نامەیە تەرخان کردووە. ڕووداوەکانی دوو مانگی ڕابردوو گرنگی زۆری مەسەلەی کوردی بۆ سەقامگیری عێراق و پەیوەندییەکانی لەگەڵ ئێران، سۆڤیەت و ڕۆژئاوا زەق کردووەتەوە. خۆشحاڵ بووم کە بروسکەکەی بەڕێز جیریجیان لە لایەن وەزارەتی دەرەوە بە هەند وەرگیراوە. جیریجیان لەو پەیوەندییەدا داوای بیروبۆچوونی منی کردووە، بۆیە دەمەوێت لەم پەیوەندییەدا ئاماژە بە چەند خاڵێک بکەم:

١- ئەمڕۆ لەناوبردنی مەسەلەی کورد مومکین نییە. ناسیۆنالیزمی کورد بەردەوامە، کورد لە ڕابردوودا یارمەتییان لە هەموو کەسێک وەرگرتووە و لە داهاتووشدا هەر وەریدەگرن. لەوانەیە لە جێی خۆیدا نەبێت، بەڵام ناواقعبینانە نییە بڵێین ئەگەر کورد ئەو مافانەی پێشبینی دەکەن بەدەست نەهێنن، مەسەلەکە سەر هەڵدەداتەوە.

٢- من لەگەڵ بۆچوونی ئەو کەسانە هاوڕام کە وا بیر دەکەنەوە زیادبوونی نەیارێتی کورد، ڕژێمی بەعس لاواز دەکات، یان تەنانەت دەتوانێت بیڕوخێنێت، بەڵام بە بۆچوونی من بۆ بەرەنگاربوونەوەی دەسەڵاتی سۆڤیەت لە عێراقدا ئەمە ڕێگەیەکی کاریگەر نییە، پێچەوانەکەی زیاتر لە ڕاست دەچێت. بەردەوامبوونی سیاسەتی سۆڤیەت لەم ناوچەیە لەم قسەیەی دکتۆر ئارتور میلیسپۆگدا دەردەکەوێت کە لە ١٩٤٦دا گوتوویەتی:

"دەوڵەتی سۆڤیەت دەیەوێت بەتەواوی بەسەر دەوڵەتێکدا زاڵ بێت کە لەسەر کەنداوی فارس بێت، بەڵام ئامانجە چڕوپڕترەکانی دیکەی ڕووسیا بەرەو لای باکوور ئاڕاستە دەکرێت، چونکە ئەم بەشەی ئێران پەیوەندی بازرگانی زیاتر بۆ ڕووسیا دابین دەکات. کەوابوو بۆ بەرەوپێشبردنی بەرژەوەندییەکانی، سۆڤیەت دەیەوێت باکوور خاوەن ئۆتۆنۆمی بێت و دەوڵەتی ئێران دۆستی سۆڤیەت بێت، یانی دەوڵەتێک بێت داردەستی سۆڤیەت بێت. تا

گەیشتن بەو ئامانجە دەوڵەتی سۆڤیەت پێی خۆش نییە هیچ دەوڵەتێک لە ئێران سەقامگیر یان باش بێت. سۆڤیەت دەوڵەتێکی دەوێت کە داردەست و گوێڕایەڵی بێت، یانی لێی بترسێت، بەڵام ئەگەر ئەو دەوڵەتە گوێرایەڵی سۆڤیەت بوو، سیستەم و سەقامگیری بەخێرایی بۆ باکوور دەگەڕێتەوە".

پرسیار ئەوەیە ڕژێمی ئێستای عێراق تا چ ڕاددەیەک خزمەت بەم ئامانجانەی سۆڤیەت دەکات، ئایا ئەگەری ئەوە هەیە دەوڵەتی دواتر باشتر خزمەتی بکات. وەک دەزانن من لەو بڕوایەدام ئەم ڕژێمەی ئێستای عێراق زۆر ناسیۆنالیستە و هەلپەرستە، بەتایبەت زۆر ڕقی لە حیزبی شیوعیی عێراقە و لێی دەترسێت. کردەوەکانی عێراق دوای چارەسەربوونی کێشەی کۆمپانیای نەوتی عێراق بەتایبەت دوای کودەتای سەرنەکەوتووی ٣٠ حوزەیران بەڕوونی نیشان دەدات کە دەوڵەتی عێراق سیاسەتێکی سەربەخۆ پەیڕەو دەکات، ئەگەر بەسەر کێشە ناوخۆییەکاندا زاڵ بێت.

هەر دەوڵەتێک جێگەی ئەم دەوڵەتەی ئێستا بگرێتەوە، بەتایبەت ئەگەر دەوڵەتێک بێت کە بیەوێت بە ڕێگەی سەربازیی کێشەی کورد چارەسەر بکات، زۆر لاواز و نایەکانگیر و ناسەقامگیر دەبێت،و لە کۆتاییدا دەتوانێت بەرژەوەندی سۆڤیەت دابین بکات. زۆربەی چاودێران لێرە لەگەڵ ئەو بۆچوونە هاوڕان کە هاوپەیمانی ئێستای بەعس و حیزبی شیوعی ئامانجی یەکەمی ئەوەیە پێش لە هاوپەیمانی حیزبی شیوعی و پارتی دیموکراتی کوردستان بگرێت. کەوابوو گرنگی ڕۆڵی حیزبی شیوعیی عێراق بە زەرەری ڕاستەوخۆی کوردە. بە بۆچوونی من ڕۆڵی سۆڤیەتیش هەر وایە، بەتایبەت لە بواری یارمەتیی سەربازییدا، هەرچەندە کەس ناتوانێت چاوەڕوانی ئەوە بێت کە ئەم ڕۆڵە لە ئاستی بەرژەوەندی هاوبەش کەمتر بێت.

٣- کوردی عێراق (کارم بەوە نییە شایانی چی بن) هێزێکی نەرێنین. هەموو ئەو کەسانەی من قسەم لەگەڵ کردوون پێیان وایە کورد توانای ئەوەیان نییە یان پەرۆشی ئەوە نین قەوارەیەک دروست بکەن و بەڕێوەی ببەن. شەڕکردن شتێکی دیکەیە[١]. لەوانەیە گرنگترین هۆکاری پاڵنەری ڕووداوەکانی ئەم دواییە ئەوە بێت کە کورد سەریان بۆ هەندێ شت دەخورێت. ئەندازیارێکی بەلژیکی کە لە سلێمانی کار دەکات پێی گوتم لە سلێمانی بۆ ٢٥ دینار پیاو دەکوژن. لەسەر بنەمای ئەم هۆکارانە و ناکۆکییە ڕوونە کۆمەڵایەتییەکان، کورد

١- مەبەستی ئەوەیە کورد لەوانەیە بۆ شەڕ ئازا بن، بەڵام ناتوانن وڵاتی خۆیان بەڕێوە ببەن. "وەرگێڕ"

لەوانەیە بتوانن دەوڵەتی بەغدا بڕووخێنن بەڵام ناتوانن چاوەڕوانی ئەوە بن دەوڵەتێک بێتە جێگەی دەوڵەتی ئێستا کە درێژخایەن بێت.

لەگەڵ ڕێزمدا

ئارتور ل لۆڤری

پەراوێزی وەرگێڕ:

نووسینگەی پاراستنی بەرژەوەندییەکانی ئەمریکا لە بەغداد کە بە هیچ شێوەیەک ئاگاداری پشتیوانیکردنی ئەمریکا لە بزووتنەوەی کورد نەبوو، لە زۆربەی ئەو پەیامانەدا کە ناردوویەتی بۆ وەزارەتی دەرەوە دژایەتیی بزووتنەوەی کورد و مەلا مستەفا بارزانی کردووە. بۆ نموونە بنواڕن بۆ پەیامێکی دیکەی نووسینگەی پاراستنی بەرژەوەندییەکانی ئەمریکا لە بەغداد بۆ وەزارەتی دەرەوە لە ٢٣ی کانوونی یەکەمی ١٩٧٤ یان ٣٠ی ئابی ١٩٧٦.

لە یاریدەری سەرۆک کۆمار بۆ کاروباری ئاسایشی نیشتمانیی (کیسنجەر) بۆ:

سەرۆک کۆمار (نیکسۆن)

واشنتۆن

٦ی ئەیلوولی ١٩٧٣

نهێنی

بابەت: دوایین زانیارییەکان لەبارەی بارودۆخی ماددیی بزووتنەوەی مەلا مستەفا بارزانی

شای ئێران لەمیانەی دوایین سەردانیدا بۆ ئەمریکا، مەسەلەی زیادکردنی یارمەتییەکانی ئەمریکای بۆ کورد خستووەتەڕوو، بۆئەوەی کورد پێش لە پتەوبوونی دەسەڵاتی بەعس لە عێراق بگرن. بەعس سەرەکیترین دۆستی سۆڤیەتە لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست. مەلا مستەفا بارزانیش داوای کردووە یارمەتییەکانمان بە کورد زیاد بکەین.

وەبیری جەنابتی دەهێنمەوە، جەنابت لە ئابی ١٩٧٢ لەسەر داوای شا بڕیاری دەستپێکردنی پشتیوانی سەربازیی و ماددیت بۆ کورد دەرکرد. شا گوتی زۆر خۆشحاڵ بووە بە یارمەتییەکانی ئێمە بۆ کورد کە چەک، تەقەمەنی، بەتانی، دەواودەرمان لەگەڵ یارمەتیی ماددیی بە بڕی (ڕەش کراوەتەوە) لەخۆ دەگرێت. لە ئەنجامی ئەم یارمەتییانە پێگەی بارزانی بەهێزتر بووە و نیازخراپی ڕژێمی بەعس بۆ هێرشکردنە سەر لایەنی دیکە کەمتر بووەتەوە.

دوای هەوڵە سەرنەکەوتووەکەی بەغدا لە ٣٠ حوزەیران بۆ پێکهێنانی دەوڵەتی بەرەی نیشتمانیی، کۆمەڵێک هەوڵ لە ئارادایە. کورد لە بەرانبەر گوشارەکانی پەیوەستبوون بە بەرەی نیشتمانیی ڕاوەستاون، هەرچەندە ئەگەر بەو بەرەیە پەیوەست نەبن مەترسی ئەوە لە ئارادایە دەوڵەتی عێراق هێرشێکی هەمەلایەنە بکاتە سەریان.

لە ١٩٧٢ەوە دەوڵەتی عێراق بوودجەی کوردی بڕیوە، (ئەمەش بووە هۆی ئەوەی کورد داوای یارمەتی لە ئێمە بکەن و جەنابت قەبووڵت کرد)، ئێستاش دەیەوێت ئەو یارمەتییە مانگانەی ملیۆنێک و ١٢٥ هەزار دۆلارە ببڕێت کە دەوڵەتی بەغدا بۆ دابینکردنی مووچەی هێزەکانی سنوورپارێز و پۆلیس و خزمەتگوزاری مەدەنیی لە کوردستان دەیدا. بارزانی پێشبینی ئەوە دەکات دەوڵەتی عێراق ئەم یارمەتییە ببڕێت، بۆیە داوا لە هەموو لایەنێک واتە خۆمان، ئێران و (ڕەش کراوەتەوە بەڵام مەبەستی ئیسرائیلە، وەرگێڕ) دەکات کە یارمەتییەکانیان دووقات بکەن.

جەنابت ڕێگەت بەوە داوە بۆ ساڵی ١٩٧٤ مانگانە بڕی (ڕەش کراوەتەوە) یارمەتیی ماددیی و چەکوچۆڵ و دەواودەرمان بۆ کورد دابین بکەین، ئەگەر هات و شەڕ هەڵگیرسایەوە. OMB (نووسینگەی بوودجە و پلاندانانی کۆشکی سپی) دژی زیادکردنی یارمەتییەکانە و بڕیارەکەی جەنابت وا لێکدەداتەوە تەنیا لە کاتی هەڵگیرسانی شەڕدا دەبێت یارمەتیی کورد بدەین. بە هەرحاڵ CIA دەڵێت چەک و تەقەمەنی غەیرە ئەمریکایی تەواوی نییە و پێویستی بە کات هەیە بۆئەوەی ئەو چەک و تەقەمەنییە ئامادە بکات. کەوابوو CIA ئێستا پێویستی بە پارە هەیە، بۆئەوەی ئەو چەک و تەقەمەنییە بۆ کاتی پێویست ئامادە بکات. جگەلەوەش هەڵاوسانی نرخی گۆڕینی دۆلار بە دیناری عێراقیش بۆ دابینکردنی یارمەتیی ماددیی بۆ کورد بووە بە کێشەیەکی دیکەیە. بۆ بەردەوامبوونی ئەم یارمەتییە CIA بۆ ئەم ساڵ پێویستی بە بڕی (ڕەش کراوەتەوە) دۆلاری دیکە هەیە، بۆئەوەی ئاستی یارمەتییەکانی بە کورد زیاتر بکات و خەرجی چالاکییە سیاسییە پەیوەندیدارەکانی لە ١٩٧٤ دابین بکات.

ئەم کردەوانە بۆ ڕووبەڕووبوونەوەی پێشهاتەکان و درێژەپێدان بە بارودۆخی ئێستایە، بەڵام وەڵامێک نییە بۆ داواکارییەکەی بارزانی بۆ یارمەتیی زیاتری ئەمریکا. نابێت بارزانی بۆ دابینکردنی پێداویستییەکان، ئاگاداری ئامادەکاری ئێمە بێت، چونکە ئەمە هانی دەدات هێرش بکاتە سەر هێزەکانی عێراق. شا دەڵێت دەبێت بە زووترین کات یارمەتییە زیادە مانگانەکە بگاتە دەستی بارزانی، بەتایبەت بۆئەوەی بتوانێت مووچەی پێشمەرگەکانی زیاد بکات. شا دەڵێت لە لایەن خۆیەوە یارمەتییەکانی بە بارزانی (کە بە وتەی کورد ٤٤٤ هەزار دۆلارە لە مانگدا) بە ڕێژەی ٥٠٪ زیاد دەکات و چەک و تەقەمەنی دیکەشیان بۆ دابین دەکات.

بۆچوونەکانی باڵوێز هێڵمزیش وەک بۆچوونەکانی شایە: هێڵمز لایەنگری ئەوەیە جارێکی دیکە یارمەتییە ماددییەکانمان بۆ بارزانی زیاد بکەین، بۆئەوەی کورد پێداویستییە کۆمەڵایەتیی و پەروەردەییەکانیان دابین بکەن و بەم شێوەیە وەڵامی داواکارییەکەی بارزانی بدەینەوە، بەڵام یارمەتییەکانمان لەم ئاستەدا ڕادەگرین بۆئەوەی دڵنیا بین بارزانی لە دۆخی بەرگریدا بێت نەک هێرش.

هێڵمز پێشنیاری کردووە ئاستی یارمەتییە ماددییەکانمان تا ڕێژەی ٥٠٪ زیاد بکەین و بڕێک پارەی دیکە بۆ هەڵاوسانی گۆڕینی نرخی دۆلار بە دینار لە ساڵی ١٩٧٤ تەرخان بکەین. نابێت بە بارزانی بڵێین ئەم ساڵ ئەم پارە زیادەیەی بە شێوەی مانگانە دەدەینێ،

بۆئەوەی ئەو تێگەیشـــتنەی لا دروســـت نەبێت کە بۆ درێژخایەن خۆمان دەگلێنینە ناو کێشەکەی. بە هەرحاڵ ئێمە لەگەڵ ئەو بۆچوونەی شادین کە کورد بتوانن بەرگری لە خۆیان بکەن.

پێشنیارەکان: پێشنیار دەکەین جەنابت:

ا- فەرمان بدەیت بە تەرخانکردنی بڕی (ڕەش کراوەتەوە) دۆلار لە بوودجەی CIA بۆئەوەی ئەگەر هات و شـــەڕێکی قورس لەنێوان کورد و دەوڵەتی عێراق ڕووی دا، پێداویســـتییەکانی کورد دابین بکەین.

ب- فەرمان بدەیت بە تەرخانکردنی بڕی (ڕەش کراوەتەوە) دۆلاری دیکە لە بوودجەی CIA بۆئەوەی ئاستی یارمەتییەکانی ئێستامان بۆ کورد بەردەوام بێت.

ج- فەرمان بدەیت بە تەرخانکردنی بڕی (ڕەش کراوەتەوە) دۆلاری دیکە لە بوودجەی CIA بۆئەوەی ئاستی یارمەتییەکانمان بۆ کورد تا ڕێژەی ٥٠% بۆ ساڵی ١٩٧٤ زیاد بکەین.

لە باڵوێزی ئەمریکا لە ئێران بۆ:

وەزیری دەرەوە، کیسنجەر

١٦ی تشرینی یەکەمی ١٩٧٣، ٠٩٣٠Z

نهێنی

بابەت: دژایەتیکردنی شای ئێران لەگەڵ هێرشی هێزەکانی مەلا مستەفا بارزانی بۆ سەر هێزەکانی عێراق

ئاماژە بە: تێلیگرامی WH٣٢٥٠٢

١- سەرلەبەیانی ١٦ی تشرینی یەکەم لە ڕێگەی وەزیری دەرباری ئێران، عەلەم بیروڕای "شا"م لەبارەی داواکارییەکەی جەنابت وەرگرت.

شا دەڵێت: (منیش لەسەر هەمان ئەو بۆچوونەی ئەوم) هەڵەیە داوا لە کورد بکرێت هەر چەشنە کردەوەیەکی سەربازیی ئەنجام بدەن کە ببێتە هۆی ئەوەی دەوڵەتی عێراق هێرشێکی سەربازیی بەهێزیان بکاتەسەر. ئێمە تەنیا بەو ئامانجە چەکمان داوە بە کورد کە بەرگری لە خۆیان بکەن. کورد ئەوەندە چەکوچۆڵیان نییە لە دەرەوەی ناوچەی شاخاوی خۆیان شەڕی پێ بکەن و لە دەشتەکاندا هێرش بکەنە سەر هێزەکانی عێراق.

ئەگەر کورد لە ڕووی سەربازییەوە بەهێزتر بن، کارتی کورد لە دەستی شا دەچێت و شا ئەمەی ناوێت. هەروەها شا پێی وانییە کاری بێسەروبەری سەربازیی کورد ببێتە هۆی ئەوەی باری گوشاری سەربازیی لەسەر ئیسرائیل لە سوریا سووکتر بێت.

لەگەڵ ڕێزمدا

هێڵمز

کۆشکی سپی

لە هنری کیسنجەر (یاریدەری سەرۆک کۆمار بۆ کاروباری ئاسایشی نیشتمانیی) بۆ:

باڵوێزخانەی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا لە تاران (تەنیا باڵوێز هێڵمز ببینێت)

٢٩ی کانوونی یەکەمی ١٩٧٣

نهێنی، هەستیار

بابەت: ئاکام و ئەنجامە مەترسیدارەکانی ئۆتۆنۆمییەکەی مەلا مستەفا بارزانی بۆ ئەمریکا

ئاماژە بە:

- تێلیگرامی ٨٥٧، ٨٦٩ و ٨٧٢ ی باڵوێزخانەی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا لە تاران بۆ کۆشکی سپی.

- تێلیگرامی ٤٠٧٧٠ی کۆشکی سپی بۆ باڵوێزخانەی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا لە تاران.

١- ئێستا دەتوانن بە شا بڵێن ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا ئامادەیە وەڵامی داواکاری کورد بۆ وەرگرتنی یارمەتی لە ئەمریکا بەم شێوەیە بداتەوە:

جگەلە درێژەدان بە یارمەتییەکانی پێشوومان، ئێمە ئامادەین بڕی یەک ملیۆن دۆلار بۆ یارمەتیدانی ئاوارەکان تەرخان بکەین، ئەگەر بەشێوەیەکی کاریگەر خەرج بکرێت. ئێمە دەمانەوێت ئەو بڕە پارەیە بۆ کڕینی خواردەمەنی بۆ ئاوارەکان (بەو جۆرەی شا لە تێلیگرامی ٨٦٩ی باڵوێزخانەدا پێشنیاری کردووە) یان بۆ کڕینی پێداویستییە زۆر پێویستەکانی دیکە خەرج بکرێت. دەوڵەتی ئێران دەبێت ئەو پێداویستییانە بکڕێت و خواردەمەنییەکان تەسلیم بە ئاوارەکان بکات. ئێمە ئامادەین دەستبکەین بە ناردنی بڕی ٩٠٠ هەزار پوند چەک و تەقەمەنی بچووک (کە وڵاتانی دیکە دروستیان کردووە) بە فڕۆکە بۆ ساڤاکی ئێران (بۆئەوەی بیدات بە کورد).

٢- پێش ئەوەی کورد لەم مەسەلەیە ئاگادار بکەنەوە، ئێوە لەبارەی ئەوە ئاڵوگۆڕی بیروڕا بکەن ئایا کورد دەبێت بەم زووانە ئۆتۆنۆمی ڕابگەیەنن یان نا. دوای ئەوەی ئەو بڕیارەتان لەگەڵ شا تاوتوێ کرد پێشنیارتان پێ دەکەین ئەم خاڵانەی خوارەوە کە (لەگەڵ بۆچوونەکانی

خۆتان هاوتەریبە کە لە تێلیگرامی ٨٧٢ی باڵوێزخانەی تاراندا ئاماژەتان پێکردووە) لەبەرچاو بگرن:

ئەلف- ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا جارێکی دیکە دووپاتی دەکاتەوە لەو باوەڕەدایە ڕاگەیاندنی پێشوەختی ئۆتۆنۆمی لە لایەن کوردەوە خزمەت بە بەرژەوەندییەکانی ئەمریکا و ئێران ناکات. بەرژەوەندی ئەمریکا لەوەدایە:

١- کورد لەبارەی ئەو مافانەی دەوڵەتی بەغدا بە فەرمی ناسیویەتی، بەردەوام لەگەڵ دەوڵەتی عێراق وتووێژ بکەن.

٢- دەستی دەوڵەتی ئێستای عێراق هەر بەم شێوەیە بە بەستراوی بمێنێتەوە، بەڵام عێراق پارچە پارچە نەبێت.

٣- عێراق بۆ هەمیشە پارچەپارچە نەکەن، چونکە ئەگەر هەرێمێکی سەربەخۆیی کوردی دابمەزرێت ناتوانێت لە ڕووی ئابوورییەوە خۆی بەخێو بکات و بەرژەوەندی ئێران و ئەمریکا لەوەدا نییە پەیوەندییە باشەکانیان لەگەڵ دەوڵەتی عێراق (کە لەژێر دەسەڵاتی سەرکردایەتیەکی مۆدێرندا بێت) بۆ هەمیشە بپچڕێنن.

٤- پشتیوانیکردن لە دەوڵەتێکی کوردی لە درێژخایەندا (بەو شێوە بەرفراوانەی بارزانی داوای دەکات) لەوە زیاتر ناتوانێت بە شاراوەیی بمێنێتەوە. هەروەها بە لەبەرچاوگرتنی جەوهەری بەرژەوەندییەکانمان، ئێمە پێمان وایە ناتوانین لە داهاتوودا لەو بڕە پارەیەی ئێستا بۆ کورد تەرخانمان کردووە، پارەی زیاتر تەرخان بکەین. ئەگەر ئێستا ئەوە قەبووڵ بکەین کورد ئۆتۆنۆمی ڕابگەیەنن، ناڕاستەوخۆ خۆمان پابەند دەکەین پشتیوانی لە کورد بکەین و ئاکام و ئەنجامەکانی ئەو پشتیوانییە قەبووڵ بکەین و خۆمان بخەینە ناو بەرەبەرەکانییەکی ئاشکرای درێژخایەن لەگەڵ دەوڵەتی عێراق، لە کاتێکدا ئێمە پێمانوایە بەربەرەکانیکردنی ئاشکرا لەگەڵ عێراق خزمەت بە بەرژەوەندییەکانی ئەمریکا و ئێران ناکات و لە درێژخایەنیشدا بە قازانجی کورد نابێت.

ب- ئەگەر دوای قسەکردن لەگەڵ شا هەستتان کرد هیچ شتێک نییە کە پێویستی بە دووبارە بیرکردنەوە و سەرلەنوێ بڕیاردانەوەی ئێمە بێت، ئێوە دەتوانن بە پرسوڕا لەگەڵ دەوڵەتی ئێران بەو شێوەیەی خۆتان پێتان باشترە بڕیاری خۆتان بە نوێنەرانی کورد ڕابگەیەنن.

لە باڵوێزخانەی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا لە مۆسکۆ بۆ:

وەزارەتی دەرەوە، واشنتۆن دی سی، ٦٩٢٨

١٦ی ئاداری ١٩٧٤

بابەت: ڕوانگەکانی سۆڤیەت سەبارەت بە کێشەی کورد و سەرکردایەتی پارتی دیموکراتی کوردستان

بۆ زانیاری: باڵوێزخانەی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا لە ئەنقەرە، بەیروت، تاران، کونسوڵخانەی ئەمریکا لە لینینگراد و نووسینگەی پاراستنی بەرژەوەندییەکانی ئەمریکا لە بەغدا و دیمەشق.

ئاماژە بە: تێلیگرامی ٣٥٩٠ی باڵوێزخانەی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا لە مۆسکۆ

١- کورتە: لە کاتی قسەوباس لەگەڵ باڵوێزی ئەمریکا لە ڕۆژی ١٦ی ئادار، جێگری بەرپرسی بەشی کاروباری وڵاتانی ڕۆژهەڵاتی نزیک لە وەزارەتی دەرەوەی سۆڤیەت، پێرلین، باسی کێشەی کورد و پەیوەندییەکانی ئێران و عێراقی کرد. پێرلین پشتیوانی تەواوی سۆڤیەتی لە سیاسەتی دەوڵەتی عێراق سەبارەت بە کورد دەربڕی و گوتی دەوڵەتی سۆڤیەت پێداگری لەسەر عێراق و ئێران کردووە، بە شێوەی ئاشتیخوازانە کێشە سنوورییەکانیان چارەسەر بکەن.

٢- کاتێک باڵوێزی ئەمریکا باسی پەیوەندییەکانی ئێران و عێراقی کرد، پێرلین باسەکەی گۆڕی بۆ کێشەی کورد و گوتی دەوڵەتی عێراق وەڵامی ئەرێنی بە خەباتی کورد بۆ ئۆتۆنۆمی داوەتەوە، بەڵام کێشەی کورد کێشەیەکی ئاڵۆزە. پێرلین بە هەمان شێوە کە باسی فەلەستینییەکانی دەکرد، لەبارەی کوردیش گوتی کورد ڕابەریان نییە و یەکگرتوو نین. هەروەها گوتی پارتی دیموکراتی کوردستان یەکدەست نییە و هەموو لایەنەکانی نێو پارتی بانگەشەی ئەوە دەکەن کە بەناوی سەرجەم پارتییەوە قسە دەکەن و هەمووشیان بانگەشەی ئەوە دەکەن کە بەناوی بارزانییەوە قسە دەکەن. پێرلین لەبارەی بارزانی گوتی "بارزانی پیر بووە".

٣- پێرلین گوتی دەستێوەردانی هێزە بیانییەکان، بارودۆخەکەی ئاڵۆزتر کردووە و ئاماژەی بەوە کرد ئێران و تورکیا کەمینەیەکی گەورەی کوردییان هەیە، هەر بۆیە بۆ نموونە تورکیا وەک کاردانەوەیەک لە بەرانبەر ڕاگەیاندنی ئۆتۆنۆمی کورد لە لایەن دەوڵەتی عێراقەوە،

ئاسـایشـی سـنوورەکانی خۆی لەگەڵ عێراق توندتر کردووە. پێرلین گوتی پێکدادانە سنوورییەکانی ئێران و عێراقیش پەیوەندی بە کێشەی کوردەوە هەیە.

٤- پێرلین گوتی پێکدادانەکانی ئەم دواییەی نێوان ئێران و عێراق بووەتە کێشە بۆ سۆڤیەت. هەروەها گوتی دەوڵەتی سـۆڤیەت هەوڵ دەدات پەیوەندی باشـی لەگەڵ ئێران و عێراق هەبێت و خۆشحاڵە کە لەم مانگانەی دواییدا پەیوەندییەکانی ئێران و عێراق بەرەو باشبوون چووە (مەبەسـتی ئاڵوگۆڕکردنی باڵوێز لەنێوان ئێران و عێراق بوو)، بەڵام گوتی بە هەرحاڵ پێکدادانە سـنوورییەکانی ئەم دواییە نیشـانیدا کە پەیوەندییەکانی ئێران و عێراق زۆر باشـتر نەبووە. پێرلین هەروەها گوتی سـۆڤیەت پێداگری لەسـەر ئێران و عێراق کردووە بە شـێوەی ئاشـتیخوازانە کێشـەکەیان چارەسـەر بکەن، بەڵام هیچ بەرەوپێشـچوونێکی ڕاسـتەقینە نەهاتووەتە ئاراوە، هەر بۆیە سۆڤیەت خۆی لەناو بارودۆخێکی دژواردا دەبینێت.

٥- لەبارەی پەیوەندییەکانی ئێران و عێراق، پێرلین ئەو زانیارییەی پشـتڕاسـت کردەوە کە عێراق یەک بەرمیل نەوت بە ١٢ دۆلار دەدات بە سۆڤیەت.

٦- هەڵسـەنگاندن: پشـتیوانیکردنی پێرلین لە سیاسـەتی دەوڵەتی عێراق سـەبارەت بە کورد لەگەڵ ئەو هێڵە هـاوتەریبە کە ڕۆژنـامەکـانی ئێرە دەیڵێن، بەڵام وادیـارە بەپێچەوانەی پێشـبینییەکەی ڕۆژنامەی "پراڤدا"یە کە نووسـیبووی لە ماوەی دوو حەوتووی داهاتوودا کێشـەی کورد و دەوڵەتی عێراق چارەسـەر دەبێت. پێرلین زۆر هیوای بە چارەسـەربوونی کێشەکانی نێوان کورد و دەوڵەتی عێراق نییە. بۆچوونەکانی پێرلین سەبارەت پەیوەندییەکانی ئێران و عێراق نیشـان دەدات لەگەڵ ئەوەی سـەبارەت بە کێشـەی کورد، سـۆڤیەت پشـتی سـیاسـەتی دەوڵەتی عێراق دەگرێت و ئاگاداری ئەگەری دەسـتێوەردانی وڵاتانی بیانی لە کێشەی کوردە، بەڵام سەبارەت بە کێشە سنوورییەکەی لەگەڵ ئێران پشتی دەوڵەتی بەغدا ناگرێت.

ستۆیسیل

لە نووسینگەی پاراستنی بەرژەوەندییەکانی ئەمریکا لە بەغدا بۆ:

وەزارەتی دەرەوە، واشنتۆن دی سی٨٤٢

١٧ی ئاداری ١٩٧٤

نهێنی

بابەت: ڕوانگەکانی مسر لەبارەی کێشەی کورد و پێکهاتەی سەرکردایەتی کورد

بۆ زانیاری: باڵوێزخانەی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا لە ئەنقەرە، بەیروت، تاران، قاهیرە، لیژنەی نوێنەرایەتیی ئەمریکا لە نەتەوە یەکگرتووەکان و نووسینگەی پاراستنی بەرژەوەندییەکانی ئەمریکا لە دیمەشق

ئاماژە بە: تێلیگرامی ١٣٦، ١٤١ و ١٤٤ی نووسینگەی پاراستنی بەرژەوەندییەکانی ئەمریکا لە بەغدا

١- باڵوێزی مسر لە عێراق، (عبدالمنعم النجار) داوای لێ کردم سەردانێکی بکەم و ڕۆژی ١٦ی ئادار بۆ ماوەی زیاتر لە کاتژمێرێک بینیم. ئەلنەجاڕ شتی زۆری لەبارەی کێشەی کورد لە مێشکدا بوو.

٢- ئەلنەجاڕ گوتی باڵوێزخانەی مسر پەیوەندی نزیکی لەگەڵ سەرکردایەتی کوردی عێراقدا هەیە و ئاماژەی بەوە کرد کە سەرکردایەتی کوردی عێراق لە سێ گرووپ پێکهاتووە: گرووپی یەکەم "ڕاسترەوەکانن" کە دژی قەبووڵکردنی یاسای ئۆتۆنۆمییەکەی بەعسن و دەیانەوێت ئەوەندە درێژە بە خەباتەکەیان بدەن تا دەوڵەتێکی کوردی دابمەزرێت و کوردی ئێران، تورکیا و سوریا لەخۆ بگرێت. گرووپی دووەم "میانڕەوەکانن" کە زیاتر لە کوردە غەیرە عەشیرەتییەکان پێکدێت و لە لایەن ئەو کوردانەی وەک وەزیر لەناو دەوڵەتی عێراقدا کار دەکەن و لە لایەن سەرنووسەری ڕۆژنامەی "التاخی"، دارا تۆفیقەوە نوێنەرایەتیی دەکرێن.

ئەم کەسانە کوردە ناسیۆنالیستە واقعبینەکانن و خوازیاری قەبووڵکردنی یاسای ئۆتۆنۆمیین و لەناو دەوڵەتی عێراقدا کار دەکەن، بۆئەوەی ئابووریی کورد باشتر بکەن و ئۆتۆنۆمی کولتووری کورد پەرە پێ بدەن. ئەم گرووپە دەڵێن ئەگەر بتوانن لە ماوەی پێنج ساڵی داهاتوودا لە عێراق بەم ئامانجانە بگەن، ئێران و تورکیاش ناچار دەبن کۆمەڵێک ماف بە کوردی خۆیان بدەن.

گرووپی سێیەم "چەپڕەوەکانن" کە جەلال تاڵەبانی و عەزیز عەقراوی نوێنەرایەتییان دەکەن و جارێکی دیکە لە بارزانی دابڕاون و دەوڵەتی عێراقیش پشتگوێی خستوون و خۆیان نوێنەرایەتیی خۆیان دەکەن.

٣- ئەلنەجاڕ گوتی "ڕاستڕەوەکان" زیاتر پێشمەرگەکان و سەرۆک عەشیرەتەکانن کە تا ئێستا زیاترین کاریگەرییان لەسەر بارزانی هەبووە. هۆکاری ئەوەی دارا تۆفیق و سەرکردایەتیی دیکەی کورد بەغدایان جێهێشتووە، ئەوە نییە لەوە ترسابن بەعس سزایان بدات (چونکە بنەماڵەکانیان هێشتا لە بەغدان)، بەڵکوو بۆ ئەوە بووە قەناعەت بە بارزانی بهێنن یاسای ئۆتۆنۆمی هەتا ڕۆژی کۆتایی واتە ٢٦ی ئادار قەبووڵ بکات. ئەلنەجاڕ گوتی ڕژێمی عێراق قازانجی ماددیی و مەعنەویی باش بە بارزانی وەک ڕابەری کورد دەدات ئەگەر بارزانی یاسای ئۆتۆنۆمی قەبووڵ بکات. بە هەرحاڵ ئەو شتە بە مردنی بارزانی کۆتایی پێدێت و نادرێت بەو کەسانەی جێگەی دەگرنەوە.

٤- ئەلنەجاڕ گوتی لە ڕوانگەی ئەوەوە، ئامانجی "ڕاستڕەوەکان" بەتەواوی ناواقعبینانەیە و ئاماژەی بەوە کرد "ڕاستڕەوەکان" داوای پشتیوانیان لە مسر کردووە و ئەویش پێی گوتوون مسر تەنیا لە چوارچێوەی مرۆڤدۆستانەدا سەرنج بە کورد دەدات و لەوە زیاتر ناچێتە پێش، چونکە دەبێتە هۆی تێکچوونی یەکێتیی عەرەب و سەقامگیری ناوچەکە و کەمینە نەتەوەییەکانی دیکەی ناو جیهانی عەرەب هان دەدات. ئەلنەجاڕ بەدڵنیاییەوە گوتی سەرجەم باڵوێزخانەکانی وڵاتانی دیکەی عەرەبیش هەمان وەڵامیان بە کوردە "ڕاستڕەوەکان" داوەتەوە.

٥- ئەلنەجاڕ لەو باوەڕەدایە تەنیا سەرچاوەیەکی بیانی کە یارمەتیی کورد دەدات ئێرانە و گوتی ئەگەر ئێران سنوورەکانی خۆی دابخات (بەو شێوەیەی تورکیا دایخستووە) کێشەی کوردی عێراق کۆنترۆڵ دەکرێت. ئەلنەجاڕ هەروەها پێیوایە عێراق بە جددی هەوڵ دەدات لە ئێران نزیک بێتەوە و جەختی لەسەر ئەوە کردەوە مسر هانی عێراق دەدات لەباتی پەیڕەوکردنی سیاسەتی بەعس، سیاسەتی جیهانیی عەرەب لە کەنداو پەیڕەو بکات، چونکە پەیڕەوکردنی سیاسەتی بەعس دەبێتە هۆی ئەوەی کێشەی لەگەڵ ئێران بۆ ساز بێت.

ئەلنەجاڕ گوتی خۆشحاڵە عێراق ڕازی بووە لە "کۆنفرانسی پیسبوونی کەنداو" لەگەڵ ئێراندا بەشداری بکات و جەختی لەسەر ئەوە کردەوە بەگشتی لە ڕەوتی پێشهاتەکانی عێراق خۆشحاڵە، بەتایبەت هەوڵە چڕوپڕەکانی دەوڵەتی عێراق بۆ گەشەپێدانی ئابووری، ڕێککەوتن

لەگەڵ فەڕەنسا و ژاپۆن، دەستپێکردنەوەی پەیوەندییەکانی لەگەڵ دەوڵەتی ئەڵمانیا و بەریتانیا کە چاوەڕوان دەکرێت بەم زووانە جێبەجێ بێت.

٦-هەڵسەنگاندن: هەرچەندە ئەلنەجار خۆی وای نەگوت بەڵام ڕوونە پێیوایە دەوڵەتی ئەمریکا دەتوانێت کاریگەری لەسەر دەوڵەتی عێراق دابنێت و لەو باوەڕەدایە ئێمە دەبێت هەرچی لە دەسمان دێت بیکەین بۆئەوەی کێشەی کوردی عێراق چارەسەر بێت، بۆئەوەی بەرژەوەندییە درێژخایەنەکانی سەقامگیری ناوچەکە و بەرژەوەندییە کورتخایەنەکانی مسر و جیهانیی عەرەب دەستەبەر بێت.

لۆڤری

لە باڵوێزی ئەمریکا لە ئێران (هێڵمز) بۆ:

جێگری یاریدەری سەرۆک بۆ کاروباری ئاسایشی نیشتمانیی (سکۆکراڤت)

تاران، ١٢٣٧Z

١٨ی ئاداری ١٩٧٤

نهێنی

بابەت: ناوەڕۆکی دانیشتنی ژەنەڕاڵ مستەفا بارزانی لەگەڵ CIA

ئاماژە بە: تێلیگرامی ٨٤٥ی باڵوێزخانە بۆ وەزارەتی دەرەوە و تێلیگرامی ٤٠٧٣٠ی وەزارەتی دەرەوە بۆ باڵوێزخانە

١- تکایە بە زووترین کات ئەم پەیامە بگەیەنن بە دەستی وەزیری دەرەوە، کیسنجەر.

٢- بەرپرسی نووسینگەی CIA لە ئێران، ڕۆژی ١٦ی ئادار بە هاوڕێیەتی ئەفسەرێکی پەیوەندیداری ساڤاک و ڕۆژی ١٧ی ئادار بە هاوڕێیەتی بەرپرسی ساڤاک، ژەنەڕاڵ نەسیری، لەگەڵ ژەنەڕاڵ مستەفا بارزانی و دکتۆر مەحمود عوسمان دیداری کرد. بۆ زانیاریتان ئەمەی خوارەوە کورتەی ناوەڕۆکی هەردوو دیدارەکەیە، بۆئەوەی بزانن بۆ زیادکردنی یارمەتییەکانی ئەمریکا بۆ کورد چۆن هەڵسوکەوت لەگەڵ داواکاری بارزانی و کاربەدەستانی ئێران بکرێت. نووسینگەی CIA لە ئێران کورتەیەک لە ناوەڕۆکی ئەم دوو دیدارەی ناردووە بۆ CIA لە واشنتۆن.

ا- ژەنەڕاڵ بارزانی گوتی "وره و ئیرادەی کورد بۆ بەرەنگاربوونەوەی ڕژێمی بەعس، ئێستا لە هەموو کاتێکی دیکە بەرزتر و زیاترە. کورد لە سەرانسەری عێراق شار و گوندی خۆیان بەجێهێشتووە و ڕوویان لە باکوور کردووە، بۆئەوەی بێنە ڕیزی هێزەکانی بارزانی. هەموو وەزیرانی کوردی دەوڵەتی بەغدا، هەموو قایمقامەکانی کورد و زۆربەی هەرە زۆری فەرمانبەرانی کوردی دائیرەکانی حکومەت لە باکوور و ٥ هەزار پۆلیس بە چەک و تەقەمەنییەوە هاتوونەتە ڕیزی بارزانی".

ب- هەروەها ژەنەڕاڵ بارزانی گوتی ئەم مەسەلەیە بۆ ڕژێمی بەعس شۆکێکی سیاسیی گەورە بوو، چونکە ڕژێمی بەعس هیوادار بوو ژمارەیەکی زۆر لە خەڵکی کوردستان لایەنگری لە دەوڵەت بکەن. بارزانی گوتی"دەوڵەت بنکە و بارەگاکانی لە شارۆچکە سەرەکییەکانی

باکوور وەک ڕواندوز، قەڵادزێ و ڕانیە چۆڵ کردووە، ئێستا سەرانسەری سنووری تورکیا و ئێران هەتا هەڵەبجە لە دەستی کورددایە، بەڵام دەوڵەتی عێراق بنکە و بارەگای لەسەر بەنداوی زۆر گرنگی دوکان و دەربەندیخان دامەزراندووە.

ج- بە هۆی کۆڕەوی ٢٥٠ هەزار کەس و گەمارۆی ئابووری دەوڵەتی عێراق لەسەر ناوچەی کوردنشین، بارزانی نەک تەنیا پێویستی بە چەکوچۆڵی زیاتر (ڕۆکێتی زەوی بە ئاسمان، ڕۆکێتی دژە تانک و چەکی دژە فڕۆکەی پێشکەوتوو) هەیە، بەڵکوو پێویستیشی بە پارە و پێداویستییەکانی ژیانی خەڵک وەک خۆراک، خێوەت و جلوبەرگ هەیە. بارزانی بۆئەوە هاتووە داوا لە شا و دۆستەکانی دیکەی بکات ڕێژەی یارمەتییەکانیان زیاد بکەن.

٤- بەرپرسەکەی CIA بە بارزانی گوت داواکارییەکەی دەگەیەنێتە دەستی کاربەدەستانی ئەمریکا و لەگەڵ کاربەدەستانی ئێرانیش باسی دەکات. بە هەرحاڵ بارزانی دەبێت ئاگاداری چەند مەسەلەیەک بێت کە بە هۆیانەوە ئێمە ناتوانین زیاتر لە ڕێژەی ئێستا یارمەتیی کورد بدەین:

ا- تەنانەت ئەگەر ئێران ڕۆکێتی زەوی بە ئاسمانی نەبێت (ڕەش کراوەتەوە).

ب- ڕێکخراوەکەی COS پارەی زۆری لەدەستدا نییە، بەڵام بەگوێرەی بوودجەکەی، تا ئەو شوێنەی پێی بکرێت یارمەتییەکانی بۆ کورد زیاد دەکات.

ج- هەروەها بارزانی دەزانێت ئاسایش و نهێنیپارێزی مەرجی سەرەکی جێبەجێکردنی ئەم پرۆژەیە، ئەگەر بە هۆی زیادکردنی یارمەتییەکانمان کۆمەڵێک زانیاری ئاشکرابێت، درێژەپێدان بە پشتیوانیکردن لە بارزانی زۆر مەترسیدار دەبێت.

٥- بارزانی گوتی پێیوایە دەوڵەتی عێراق دەیەوێت کورد بۆمبباران بکات، لەوانەیە دەوڵەتی تورکیاش هاوکاری عێراق بکات. هەروەها بارزانی ئاماژەی بەوە کرد تورکیا ژمارەیەکی زۆر سەربازی لەسەر سنوورەکانی جێگیر کردووە. بارزانی گوتی کورد لە شەڕ ناگەڕێ و نایەوێت توشی شەڕ بێ، بەڵام خاکی کوردستان تەسلیمی (دوژمن) ناکات.

٦- دواتر بارزانی گوتی ڕیشەی کێشەکەی لەگەڵ بەعس بۆ ئەوە دەگەڕێتەوە کە داواکارییەکی بەعسی ڕەتکردووەتەوە، بۆئەوەی لەگەڵ بەعس و شیوعییەکان بە دژی ئێران و ڕۆژئاوا هاوکاری بکات. بارزانی گوتی دەبێت بیر لە خۆشگوزەرانی گەلەکەی بکاتەوە، ئەگەر وەکوو پێویست لە لایەن ئێران و ئەمریکاوە پشتیوانی لێ نەکرێت باشترین ڕێگە ئەوەیە ناوچەکە جێبهێڵێت و پەنا بۆ ئێران بهێنێت و بە خەڵکی کورد بڵێت بە باشترین شێوە

لەگەڵ بەعسدا مامەڵە بکەن. بارزانی گوتی کورد دوو ڕێگەیان لەپێشە: یان پێشنیارەکانی بەعس بۆ ئۆتۆنۆمی کوردستان قەبووڵ بکەن و بە بەرەی نیشتمانیی پەیوەست بن، یان ڕەتی بکەنەوە و لەگەڵ بەعس شەڕ بکەن.

٧- کاربەدەستەکەی CIA بە بارزانی گوت ڕێگەیەکی دیکەش هەیە، ئەویش ئەوەیە کورد لە ڕووی سەربازییەوە خۆیان ڕۆژبەڕۆژ بەهێزتر بکەن و هاوکات لەگەڵ بەعس درێژە بە گفتوگۆ و دانوستان بدەن، بۆئەوەی پێکدادانی بەرفراوانی سەربازی لە نێوانیاندا ڕوو نەدات. کورد دەتوانن دابڕدرێن و لەگەڵ لایەنە عەرەبەکانی نەیاری بەعس کار بکەن، بۆئەوی ڕژێمی بەعس لاواز بکەن و کەم کەم بیڕووخێنن.

٨- بارزانی گوتی پێویستی بە ڕەزامەندی ئێران هەیە، بۆئەوەی دەوڵەتێکی عێراقی کوردی و عەرەبی لە باکوور دابمەزرێنێت و بیپارێزێت، دەوڵەتێک کە بتوانێت بانگەشەی ئەوە بکات دەوڵەتی ڕەوای عێراقە، بەڵام ئایا ئەمریکا و ئێران دان بەم دەوڵەتەدا دەنێن و پشتیوانی لێ دەکەن؟ کاربەدەستەکەی CIA گوتی پێیوایە پێش جێبەجێکردنی کارێکی وا، زۆر شت هەیە کە دەبێت زەمینەی بۆ خۆش بکرێت. کاربەدەستەکەی CIA بە بارزانی گوت ئەو ڕابەرە عەرەبە عێراقییانە ناویان چییە کە لەوانەیە بتوانن دەوڵەتێکی وەها پێکبێنن. بارزانی گوتی بە هۆکاری ئەمنی ناتوانێت ناویان بهێنێت تا کاتی خۆی. کاربەدەستەکەی CIA پێیوایە لە ڕاستیدا کورد هیچ ڕابەرێکی عەرەبی نەیاری بەعس شک نابەن کە ئامادە بێت لەم قۆناغەدا هاوکارییان بکات.

٩- بارزانی جارێکی دیکە گوتی زۆر پێیخۆشە چاوی بە باڵوێزی ئەمریکا لە ئێران بکەوێت و لەگەڵ دکتۆر کیسنجەر (وەزیری دەرەوە) دیدار بکات. کاربەدەستەکەی CIA ئەو هۆکارانەی دووپات کردەوە کە بە هۆیانەوە باش نییە بارزانی چاوی بە باڵوێز و کیسنجەر بکەوێت. بارزانی گوتی کاتێک شا ببینێت داوای لێ دەکات پێداگری لە دکتۆر کیسنجەر بکات چاوی بە بارزانی بکەوێت. بارزانی گوتی لەوانەیە دکتۆر کیسنجەر وەک نێوەندگیری بکەوێتە نێوانیان و داوا لە گرۆمیکۆ[1] بکات داوا لە عێراق بکات هێرش نەکەنە سەر کورد.

١٠- کاربەدەستەکەی CIA پێیوایە ئەو شتەی ئێستا بارزانی لە ئێمە داوای دەکات پارە و چەکوچۆڵی زیاترە. بارزانی بۆ چەکدارکردنی ئاوارەکان، داوای پشتیوانی سیاسیی و پارە و چەکوچۆڵی زیاتر لە ئێران دەکات.

١- ئاندرۆ گرۆمیکۆ، وەزیری دەرەوەی سۆڤیەت بووە.

١١- ڕۆژی ١٧ی ئادار ژەنەڕاڵ نەسیری باسی بارودۆخی کوردستانی کرد و ئەو شتانەی دووپات کردەوە کە بارزانی باسی کردبوو. نەسیری جەختی لەسەر ئەوە کردەوە هێزەکانی سوپای تورکیا سنووریان بەسەر هێزەکانی بارزانیدا داخستووە و عێراقیش گەمارۆی ئابووریی خستووەتە سەریان. نەسیری گوتی کورد پێویستیان بەم شتانەی خوارەوە هەیە:

ا- مووشەکی زەوی بە ئاسمان.

ب- چەکی دژە فڕۆکە.

ج- ڕۆکێتی دژە تانک.

د- تفەنگی زیاتر.

هەروەها پێویستیان بە خێوەت، جلوبەرگ، خۆراک و داوودەرمان هەیە.

١٢- کاربەدەستەکەی CIA بە نەسیری گوت ئێمە بۆ چەکی قورس بڕێک تەقەمەنی زیادەمان هەیە. هەروەها گوتی دوای تاوتوێکردنی بارودۆخەکە لەگەڵ باڵوێز، داواکارییەکەی بارزانی و کاربەدەستانی ئێران دەگەیەنێتە دەستی کاربەدەستانی CIA لە واشنتۆن.

١٣- کاربەدەستەکەی CIA بە نەسیری گوت: "دوێنێ ژەنەڕاڵ بارزانی پێی گوتم ئەگەر وەکوو پێویست پشتیوانیم لێ نەکرێت، لەوانەیە بڕیار بدەم واز لە خەبات بهێنم و پەنا بۆ ئێران بهێنم و داوا لە خەڵکەکەم بکەم خۆیان چۆنیان پێ باشترە بەو شێوەیە لەگەڵ بەعس مامەڵە بکەن". ژەنەڕاڵ نەسیری گوتی قەد پێم وانییە بارزانی شتی وا بکات. کاربەدەستەکەی CIAش گوتی منیش زۆر بە دووری دەزانم بارزانی ئەوە بکات. گوتیان: ئەمە تەنیا تاکتیکێکی بارزانییە، بۆئەوەی گوشاری زیاتر بخاتە سەر ئێران و ئەمریکا بۆئەوەی یارمەتییەکانیان زیاتر بکەن. هەڵوێستی خودی ژەنەڕاڵ نەسیری ئەوەیە دەبێت یارمەتییەکان بۆ بارزانی زۆر زیاتر بکرێت، چونکە بارزانی هیچ ڕێگەی دیکەی نییە جگە لەوەی ئاگای لەو ملیۆنێک و نیو خەڵکە بێت کە لەو ناوچەیەن و هیچ پشتیوانییەکی دیکەیان نییە.

١٤- پێش ئەوەی لەم بارەیە زیاتر لەگەڵ کورد و کاربەدەستانی دەوڵەتی ئێران هەنگاو هەڵبگرین، زۆر سوپاستان دەکەین لەمبارەوە ئاگادارمان بکەنەوە کە چۆن بچینە پێش.

لە لایەن هێڵمز، باڵوێزی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا لە تاران بۆ:

ژەنەڕاڵ برێنت سکۆکرافت، کۆشکی سپی

٢٠ی ئاداری ١٩٧٤

بەپەلە، نهێنی

بابەت: ناوەڕۆکی دیدارەکەی مەلا مستەفا بارزانی و شا

١- زەحمەت نەبێت ئەم پەیامە بە زووترین کات بگەیەنە دەستی هنری کیسنجەر، وەزیری دەرەوە.

٢- مەلا مستەفا بارزانی و دکتۆر مەحمود عوسمان ئێوارەی ڕۆژی ١٩ی ئادار لە مێوانخانەی ساڤاک لەسەر داواکاری خۆیان لەگەڵ (ناوەکەی ڕەش کراوەتەوە) دیداریان کرد[١]. مەلا مستەفا بارزانی و دکتۆر مەحمود عوسمان گوتیان ١٨ی ئادار لەگەڵ شا دیداریان کردووە و داوایان لێ کردووە لە ڕووی ماددیی و سەربازییەوە زیاتر یارمەتییان بدات و لەبارەی ئەوان لەگەڵ کاربەدەستانی دەوڵەتی تورکیا قسە بکات. هەروەها مەلا مستەفا و مەحمود عوسمان گوتیان هیوادارن شا ئەو پلانە ئۆتۆنۆمییە بەفەرمی بناسێت کە ئەوان بۆ هەرێمی کوردنشین ڕایانگەیاندووە و مەسەلەی کورد لە نەتەوە یەکگرتووەکان بخاتەڕوو، ئەگەر بێت و دەوڵەتی عێراق هێرش بکاتە سەریان.

٣- مەلا مستەفا و مەحمود عوسمان پێشنیارەکانی خۆیان لەبارەی چۆنییەتی دامەزراندنی دەوڵەتی ئۆتۆنۆمی کورد بە شێوەی نووسراو تەسلیم بە شا کردووە و وردەکارییەکانی بوودجەی پێویست بۆ بەشی ئیداریی، بەرگریی، پەروەردە و تەندروستییان خستوەتەڕوو و گوتوویانە ساڵانە لایەنی کەم پێویستیان بە ٦٠ ملیۆن دیناری عێراق (نزیکەی ١٨٠ ملیۆن دۆلار) و لانی زۆر ١٢٠ ملیۆن دیناری عێراق (نزیکەی ٣٦٠ ملیۆن دۆلار) هەیە.

٤- مەلا مستەفا و مەحمود عوسمان گوتیان شا لە وەڵامدا گوتوویەتی دەبێت داواکارییەکانیان بەوردی تاوتوێ بکرێت، بەڵام بەڵێنی پێداون لە ڕووی ماددییەوە زیاتر یارمەتییان بدات، چونکە بارودۆخەکە گۆڕاوە، بەتایبەت ٢٥٠ هەزار کەس ئاوارە بوون و ئەگەری ئەوە هەیە دەوڵەتی عێراق گەمارۆی ئابووری بخاتە سەر هەرێمی کوردنشین. هەروەها شا پێی گوتوون

١- بنوارن بۆ کۆتایی بەڵگەنامەکە.

بە ژەنەڕاڵ نەسیری دەڵێت سەیر بکات کە دەتوانێت چ یارمەتییەکی دیکەیان بدات، بەتایبەت هەوڵ بدات هەندێ ڕۆکێتی سووکی دژە ئاسمانی بەریتانیایان بۆ دابین بکات.

تێبینی: ئەم ڕۆکێتانە ئێستا لە ئەمباری ئێراندا نییە، ئەگەر بە دەستی کوردەوە بگیردرێت، دەبێت ئێران نکۆڵی لەوە بکات کە ئەو ڕۆکێتانەی بە کورد داوە.

٥- وادیارە مەلا مستەفا بارزانی و مەحمود عوسمان لە ئەنجامی دیدارەکانیان لەگەڵ کاربەدەستانی ئێران زۆر ڕازین. ئەوان چاوەڕوانی ئەوە نەبوون ئەمریکا خێرا وەڵامیان بداتەوە، بەڵام دەیانەویست بزانن ئایا دەوڵەتی ئەمریکا دەتوانێت باسی ئەوان لای تورکیا بکات و گوتیان هەموو چەشنە گەرەنتییەک بە تورکیا دەدەن. هەروەها بارزانی و مەحمود عوسمان گوتیان هیوادارن ئەمریکا شانبەشانی شا لە نەتەوە یەکگرتووەکان پشتیوانی لە دۆزەکەیان بکات.

بەڕێز (ناوەکەی ڕەش کراوەتەوە) هیچ وەڵامێکی ئەرێنی بەو داواکارییە نەدایەوە، بەڵام گوتی کاربەدەستانی ئێران (وەک هێزێکی ناوچەکە کە خۆیشی کەمینەی کوردی هەیە) سەبارەت بەو مەسەلەیە، باشتر دەتوانن لەگەڵ کاربەدەستانی تورکیا قسە بکەن، بەڵام ئەگەر ئێمە (ئەمریکا) و شا پێکەوە لەگەڵ تورکیا قسە بکەین بەدگومانی تورکیا سەبارەت بەوە زیاتر دەبێت کە ئێمە و شا پێکەوە یارمەتی بارزانی دەدەین. سەبارەت بە مەسەلەی نەتەوە یەکگرتووەکانیش کاربەدەستە ئەمریکاییەکە گوتی هەڵوێستی ئێمە لە نەتەوە یەکگرتووەکان پەیوەندی بەوەوە دەبێت کە ئایا بەڕاستی دەوڵەتی عێراق کورد ژینۆساید دەکات یان نا.

٦- تێبینی: وادیارە شا بڕیاری ئەوە نادات یارمەتیی کورد بدات بەو شێوەیەی کورد داوایان کردووە. شا ئەوەندە یارمەتیی کورد دەدات بتوانن بەرگری لە خۆیان بکەن و ناچار نەبن خۆیان تەسلیمی بەغدا بکەن. پێموانییە شا ئەو بڕە پارەیە دابین بکات کە کورد داوایان کردووە (١٨٠ تا ٣٦٠ ملیۆن دۆلار لە ساڵدا)، چونکە لەمێژە هەرێمی کوردنشین لە داهاتی نەوتی عێراق بێبەشە. ناوچەی کوردنشینی عێراق هیچ سەرچاوەیەکی پێشکەوتووی ئابووری یان ڕێگەیەکی پەیوەندی ئابووری لەگەڵ دنیای دەرەوە نییە، بۆئەوەی بتوانێت لە ڕووی ئابوورییەوە دەوڵەتێکی سەربەخۆی پێ بژێنێت.

پەراوێزی وەرگێڕ: هێڵمز لە ١٦ی ئاداری ١٩٧٤ پەیامێکی ناردووە بۆ هنری کیسنجەر، وەزیری دەرەوە و باسی ئەوەی کردووە کە ١٤ی ئادار چاوی بە شا کەوتووە و پەیامەکەی کیسنجەری بە شا ڕاگەیاندووە، لەبارەی ئەوەی لە ڕێگەی یارمەتیدانی کورد درێژە بە گوشاری سەربازیی

لەسەر دەوڵەتی عێراق بدرێت تا ئەوکاتەی دەوڵەتانی عەرەبی لەسەر بەرزاییەکانی جۆلان لەگەڵ ئیسرائیل سازش بکەن. شاش ڕەزامەندی خۆی سەبارەت بەوە دەربڕیووە و جەختی کردووەتەوە کە لە هەموو بارودۆخێکدا دەبێت پشتیوانی لە کورد بکات. هەروەها شا گوتوویەتی مەلا مستەفا بارزانی و دکتۆر مەحمود عوسمان بەپەلە داوایان کردووە چاویان پێی بکەوێت و کۆتایی ئەم هەفتەیە دێن بۆ تاران. لە درێژەی پەیامەکەدا هاتووە: "مەلا مستەفا بارزانی و دکتۆر مەحمود عوسمان چاویشیان بە (ناوەکەی ڕەش کراوەتەوە) دەکەوێت، ئەگەر شتێکی گرنگ لەبارەی هەڵوێست و داواکارییەکانیان هاتە ئاراوە، ئاگادارتان دەکەمەوە".

لە بەڕێوەبەری CIA (کۆڵبی) بۆ:

یاریدەری سەرۆک بۆ کاروباری ئاسایشی نیشتمانیی (کیسنجەر)

واشنتۆن

٢١ی ئاداری ١٩٧٤

نهێنی

بابەت: مەلا مستەفا بارزانی کۆمەڵێک پلانی نوێی بەدەستەوەیە

١- ڕۆژی ١١ی ئادار، دەوڵەتی بەعسی عێراق بە شێوەی یەکلایەنە یاسای ئۆتۆنۆمییەکی سنووورداری بۆ هەرێمی کوردنشینی عێراق دەرکرد. ڕابەری کورد، مەلا مستەفا بارزانی و هاوڕێکانی لە پارتی دیموکراتی کوردستان (KDP) بەم یاسایە ڕازی نەبوون، بەڵام هەوڵەکان بۆ وتووێژی گەیشتن بە ڕێککەوتنێک کە KDP پێی ڕازی بێت شکستی هێناوە. دەوڵەتی عێراق دەستی کردووە بە زیاترکردنی هێزەکانی لە ناوچەی کوردنشین، و سوپاکەی بە شێوەیەک خستووەتەگەڕ کە وادیارە دەیەوێت کۆتایی بە کێشەی کورد بهێنێت.

پێش و دوای ١١ی ئادار پێکدادان لەنێوان کورد و هێزەکانی عێراق ڕووی داوە و چاوەڕوان دەکرێت پێکدادانی زیاتر ڕوو بدات. بارزانی پێشبینی دەکات دەوڵەتی عێراق بۆ سەرکوتکردنی خەباتی کورد و لەناوبردنی بارزانی لە سەرکردایەتی کورد هەوڵی جددی بدات.

٢- بارزانی ئەم هەفتەیە لە تاران بووە و داوای یارمەتیی زیاتری لە کاربەدەستانی ئێران کردووە. بەکورتی بارزانی بە شێوەیەکی زیادەخوازانە داوای ئەمە دەکات:

ا- ٣٦٠ ملیۆن دۆلار یارمەتیی ماددیی.

ب- قەبووڵکردن و پشتیوانیکردنی ئێران لە دامەزراندنی دەوڵەتێکی جیای عەرەب-کورد لە ناوچەی ئارامی کوردستان کە بارزانی بیپارێزێت.

ئێمە هێشتا نازانین شا چۆن وەڵامی ئەم داواکارییانەی بارزانی دەداتەوە، بەڵام زۆر دوورە پێداویستییەکانی بارزانی بەو شێوەیەی داوای کردووە دابین بکات، یان دان بە دەوڵەتێکی جیاوازی کورد-عەرەب لە باکووری عێراقدا بنێت.

٣- هەروەها مەلا مستەفا بارزانی سەردانی نووسینگەی CIA لە تارانی کردووە و کاربەدەستانی CIAی ئاگادار کردووەتەوە کە داوای ئەمانەی لە شا کردووە. هەروەها بارزانی داوای یارمەتیی زیاتری لە ئەمریکا کردووە. پێمواية لەم بارەوە باڵوێز هێڵمز لەگەڵ جەنابت لە پەیوەندیدایە.

ڤیلیام کۆڵبی، بەڕێوەبەرەری CIA

ئاژانسی هەواڵگریی ناوەندیی ئەمریکا (CIA)

لە لایەن ژەنەڕاڵ سکۆکراڤت بۆ:

هێلمز، باڵوێزی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا لە تاران (تەنیا باڵوێز هێلمز ببینێت)

٢٥ی ئاداری ١٩٧٤

بابەت: مەترسییەکانی پلانی مەلا مستەفا بۆ دامەزراندنی دەوڵەتێکی ئۆتۆنۆمی بۆ عێراق، ئێران و ناوچەکە و خودی کورد

وەک خۆتان دەزانن ئێستا وەزیری دەرەوەی ئەمریکا لە واشنتۆن نییە. ئێمە هەوڵ دەدەین بەپێی توانا وەڵامتان بدەینەوە و یارمەتی بە ڕوونکردنەوەی ئەو بارودۆخە نوێیە بدەین کە بارزانی دەیەوێت دروستی بکات و لە پەیامەکەتاندا ئاماژەتان پێکردووە. ئێمە جارێ ئەم وەڵامە سەرەتاییەتان بۆ دەنێرین کە بەرهەمی بیر و فکری ستافی (CIA)یە، بۆئەوەی بیروبۆچوونی ئەوان بزانن و هەروەها ئەوانیش لەبارەی ئەو مەسەلانە بیروبۆچوونی ئێوە بزانن، بۆئەوەی لە کۆتایی ئەم حەفتەیە کە وەزیری دەرەوە هاتەوە، بیخەینە بەردەستی.

هەندێ لە لێکدانەوە بنەڕەتییەکانی ئێمە ئەمانەن:

١- پلانی مەلا مستەفا بۆ دامەزراندنی دەوڵەتێکی ئۆتۆنۆمی، بارودۆخەکە وا ئاڵۆز دەکات کە ئیدی نەتوانین بەشێوەی شاراوە کۆنترۆڵی بکەین. ئەو بارودۆخە ناچارمان دەکات بە شێوەی ئاشکرا پێداویستییەکانی بارزانی دابین بکەین و ئەوکاتە نهێنیپارێزی مومکین نابێت، کەوابوو هاوسەنگی سیاسیی تێکدەچێت. لە ڕاستیدا ئێمە هەر لە سەرەتای پەیوەندییەکەمانەوە هەموو ئەو شتانەمان بە مەلا مستەفا ڕاگەیاندووە، دواتریش کە باسی دامەزراندنی دەوڵەتێکی خاوەن ئۆتۆنۆمی دەکرد، بۆمان دووپات کردووەتەوە.

ئایا ئاشکرابوونی دەستێوەردانی ئێمە لەو مەسەلەیەدا پەیامێک دەبێت بۆ سۆڤیەت و ئەو مەسەلەیە چۆن کاریگەری لەسەر پەیوەندییەکانی تورکیا و ئەمریکا دەبێت و عەرەبەکان چۆن سەیری ئەو مەسەلەیە دەکەن. ئەمانە پرسیارگەلێکن دەبێت بە جددی بخرێنەڕوو.

٢- ئایا بە قازانجی ئێمەیە کە دەوڵەتێکی کوردی-عەرەبی یان هەر جۆرە دەوڵەتێکی لاوازی دیکە لە هەرێمی ئارامی کورد دابمەزرێت؟ تەنانەت ئایا بە قازانجی خودی مەلا مستەفایە، بەم شێوەیە ئۆتۆنۆمییەکەی فۆرمالیزە و سومبولیزە بکات؟ پێشهاتێکی وەها هیچ ڕێگەیەکی دیکە لە بەرانبەر دەوڵەتی عێراقدا ناهێڵێتەوە، جگە لەوەی بۆ پاراستنی یەکپارچەیی

خاکەکەی هێرشـــێکی بەرفراوان بکاتە ســـەر کوردســـتان. ئەو کردەوەیەی بارزانی بە واتای هێرشـکردن بۆ سـەر عێراقە، بەپێچەوانەی ئەو هەڵوێستەیە کە تا ئێستا گرتویەتییەبەر، واتە بەرگریکردن لەخۆ لە بەرانبەر هێرشـی بەغدا. لەم حاڵەتەی دواییدا (بەرگریکردن لە بەرانبەر هێرشی دەوڵەتی عێراق) بارزانی لایەنی کەم دەتوانێت هەندێ یارمەتی لە ئێران، یان وڵاتانی دیکە وەربگرێت، بەڵام لە حاڵەتی یەکەمدا (هێرشـــکردن بۆ ســـەر عێراق) ناتوانێت ئەو یارمەتییانە وەربگرێت. جگەلەوەش پرســـیارێکی جددی دیکە لە ئارادایە: ئایا بارزانی دەتوانێت دەوڵەتێک دابمەزرێنێت کە ســـەرجەم پێکهاتەکانی عێراق لەخۆ بگرێت. ئەگەر نەتوانێت ئەو جۆرە دەوڵەتە دابمەزرێنێت، عەرەبەکانی نەیاری دەوڵەتی عێراق لە خۆی نامۆ دەکات کە ئێمە هەســـت دەکەین ڕۆژبەڕۆژ بەهێزتر و کاریگەرتر دەبن (بەدڵنیاییەوە ئاماژەکان نیشان دەدات کە دەوڵەتی بەغدا لەم مەسەلەیە نیگەرانە).

٣- ئایا شـــا بە دامەزراندنی دەوڵەتێکی ئوتونومی (کوردی) ڕازی دەبێت؟ هەروەکو خۆمان قازانجی شـــاش لەوەدایە بارودۆخی عێراق هەروا لە بنبەســـتدا بێت و دەوڵەتی بەعس لە ئەنجامی پێداگریکردنی کورد لەسـەر نیمچە ئۆتۆنۆمییەک، بەتەواوی لاواز بێت. هەتا ئێسـتا نە شـا و نە خۆمان نەمانویستوە کێشـەی کورد و دەوڵەتی عێراق بە شـێوەیەک لە شـێوەکان چارەسـەر بێت، یانی بەو شـێوەیەی کورد داواکارییەکانی دەوڵەتی عێراق قەبووڵ بکەن، یان دەوڵەتێکی کوردی خاوەن ئۆتۆنۆمی (بەتایبەت دەوڵەتێک کە خۆی وا نیشان بدات زمانحاڵی عەرەبەکانیشە) دابمەزرێت.

هەوڵی مەلا مســـتەفا بۆ دامەزراندنی دەوڵەتێک لە هەرێمێکی ئارام، دەبێتە هۆی ئەوەی هەموو ڕێگەکان لەســـەر خۆی دابخات و لەخۆڕا دەوڵەتی عێراق (بە پشـــتیوانی بەهێزی سۆڤیەت و لەوانەشـە تورکیا) لە خۆی هان بدات. هەرچەندە عێراق خۆی بۆ هێرش بۆ سـەر کورد ئامادە کردووە، بەڵام لەوانەیە هێشتا دەرفەتی جۆرە سازشێک لەنێوان بارزانی و بەغدا مابێت، یان لایەنی کەم بارودۆخێک بێتە ئاراوە لە شـــەڕێکی هەمە لایەنە و بەرفراوان دوور بێت. ئایا ئێمە لەوە دڵنیایین بارزانی دەتوانێـت بۆ خۆی هەموو شـــتێک ببڕێنێتەوە و بەرەوپێشی ببات؟

٤- ئێمە دەزانین بـارزانی تەنـانەت ئەگەر لە دامەزرانـدنی دەوڵەتێکی ئۆتۆنۆمی کوردی پاشـگەز بێتەوە، هێشـتا لەگەڵ کۆمەڵێک کێشـەی جددی ڕووبەڕوو دەبێتەوە، لەوانە پچڕانی یارمەتییە ماددییەکانی عێراق، جموجۆڵی ســـەربازیی عێراق و ئاوارەبوونی خەڵک. لە وەها حاڵەتێکدا بارزانی پێویسـتی بە پارە و پێداویسـتی زیاتر دەبێت، بەڵام وەک ئاماژەمان پێکرد

ئێمە ناتوانین زیاتر لە سنووری یارمەتییە نهێنییەکانی ئێستا، یارمەتیی کورد بدەین. کەوابوو دیارە تەنیا کەسێک کە بتوانێت ئەو کێشەیە چارەسەر بکات، "شا"یە، چونکە بە قازانجی شا دەبێت کورد بەردەوام لە حاڵەتی دژایەتیکردنی دەوڵەتی عێراقدا بن و لەژێر کۆنترۆڵی بەغدادا نەبن.

ئەوەی ئێمە وەک شتێک بۆ خەمخۆری لەگەڵ کورد لە دەستمان دێت بیکەین ئەوەیە جگەلە یارمەتییەکانی ئێستا، لە ڕێگەی "ساڤاک"ەوە چارەکە ملیۆنێکی زیادە بۆ ئاوارە کوردەکان تەرخان بکەین (لەوانەیە ئەم ساڵ بە هۆی نرخی باشی گۆڕینی دۆلار بە دینار پاشکۆ مابێتەوە). هەروەها بە لەبەرچاوگرتنی ئەو ڕاستییە بەدڵنیاییەوە کورد ناچارن شەڕ بکەن بۆئەوەی خۆیان بپارێزن، لە ئەنجامدا زۆربەی ئەو چەک و تەقەمەنییانە خەرج دەکەن کە ئێستا هەیانە.

ئێمە بایی ۹۰۰ هەزار پۆند چەکی بچووک و تەقەمەنی وڵاتانی دیکە بە فڕۆکە بۆ ساڤاک دەنێرین، بۆئەوەی بیدات بە کورد. ئێمە بە هەزار زەحمەتی ئەو چەک و تەقەمەنییانەمان لە بازاڕی ڕەشدا کۆکردووەتەوە و بایی نزیکەی یەک لە سێی ملیۆنیک دۆلارە و باری ۲۰ فڕۆکەی C۱٤۱ –ە. ئێمە لە ڕێگەی ئەو دوو هەوڵەی خۆمانەوە هیوادارین بە بارزانی نیشان بدەین کە هێشتا لە کاتی تەنگانەدا دۆست و خەمخۆری ئەوین و ئامادەین تا ئەو ڕادەیەی لە سنووری نهێنییەوە نەچێتە دەرەوە یارمەتی بدەین، بەڵام ئەگەر شەڕێکی نوێ لەنێوان کورد و عێراقدا هەڵبگیرسێت ناتوانین ڕۆڵی سەرەکی تێدا بگێڕین.

هیوادارین ئەو شتانەی باس کرا، لە هەڵسەنگاندنە سەرەتاییەکان و دەستکورتییەکانی ئێمە، یارمەتی بە تێگەیشتنی ئێوە بدات. ئێمە سوپاستان دەکەین ئەگەر بۆچوون و پێشنیارەکانی خۆتان هەم لەبارەی ئەو مەسەلانەی باس کرا و هەم لەبارەی هەر مەسەلەیەکی دیکە کە ئێوە هەست دەکەن پەیوەندی بە بڕیاردانی ئێمەوە هەبێت، لەگەڵماندا باس بکەن. هەروەها باش دەبێت بزانین کاردانەوەی شا لەم پەیوەندییەدا چی دەبێت (ئەگەر ئێوە بتوانن کاردانەوەی شا هەڵبسەنگێنن، بێئەوەی مەسەلەکە لەگەڵ خۆی باس بکەن باشترە) و بزانین ئایا شا ئامادەیە هەنگاوی جددی بۆ دابینکردنی داواکارییە نوێکەی کورد (بە قەبووڵکردنی ئاکام و ئەنجامەکانی) هەڵبگرێت.

باش دەبێت ئەگەر ئێوە بتوانن بۆچوونەکانتان تا ڕۆژی ۲۸ی ئادار بە ئێمە ڕابگەیەنن، چونکە وەزیری دەرەوە ڕۆژی ۲۹ی ئادار دەگەڕێتەوە.

لەوپەڕی ڕێزماندا

ژەنەڕاڵ سکۆکراڤت

پەراوێزی وەرگێڕ:

لە ١٦ی نیسانی ١٩٧٤ ئاژانسی هەواڵگریی ناوندیی ئەمریکا (CIA) دەقی ڕاگەیاندننامەیەکی تێروتەسەلی ئۆتۆنۆمی پارتی دیموکراتی کوردستانی لە زمانی عەرەبییەوە کردووە بە ئینگلیزی کە لە ١١ لاپەڕە پێکهاتووە و ناردوویەتی بۆ هنری کیسنجەر، یاریدەری سەرۆک بۆ کاروباری ئاسایشی نەتەوەیی و وەزیری دەرەوەی ئەمریکا و تێدا ئاماژەی بەوە کردووە: پارتی دیموکراتی کوردستان پلانی ئۆتۆنۆمی کوردستانی لە وەڵامی پلانە ئۆتۆنۆمییەکەی دەوڵەتی عێراق بۆ کوردستان بڵاوکردووەتەوە. دیارە ئەو نیگەرانییەی ئەمریکا کە لەم پەیامەدا باسکراوە دوابەدوای ڕاگەیاندننامەی ئۆتۆنۆمی پارتی دیموکراتی کوردستان لە ئاداری ١٩٧٤ دروست بووە.

لە یاریدەری سەرۆک بۆ کاروباری ئاسایشی نیشتمانیی (کیسنجەر) بۆ:

سەرۆک کۆمار نیکسۆن

واشنتۆن

١١ی نیسانی ١٩٧٤

نهێنی

بابەت: ئامانجی ئێران و ئەمریکا لە یارمەتیدانی مەلا مستەفا بارزانی

ئەگەر لەبیرتان بێت دوابەدوای سەردانەکەتان بۆ تاران لە ١٩٧٢ دەستمان کرد بە کارکردن لەگەڵ ئێران بۆ دابینکردنی هەندێ یارمەتی بۆ کوردی باکووری عێراق. ئامانجی ئەم بەرنامەیە ئەوە بوو لە کاتی وتوویژ لەگەڵ دەوڵەتی عێراق بۆ ئۆتۆنۆمی، پێگەی کورد بەهێزتر بێت، بەڵام ئامانجی سەرەکیمان ئەوە بوو دەستی دەوڵەتی عێراق ببەستینەوە و تواناکانی سنووردار بکەین بۆئەوەی نەتوانێت لە دەرەوە خراپەکاری بکات. لەو کاتەوە مانگانە بڕی (ڕەش کراوەتەوە) دۆلار لەگەڵ بڕێک چەکی سووک و تەقەمەنیمان بە بارزانی داوە.

ڕۆژی ١١ی ئادار ئاگربەستە چوار ساڵییەکەی نێوان کورد و دەوڵەتی عێراق کۆتایی پێهات و کورد خۆیان بۆ ڕووبەڕووبوونەوە لەگەڵ هێرشە تازەکانی هێزەکانی عێراق ئامادە کردووە. ڕابەری کورد داوای یارمەتییەکی زۆری لە کاربەدەستانی ئێران کردووە، بۆئەوەی بتوانێت دەوڵەتێکی کورد-عەرەب لە هەرێمی ئارامی کوردستان لە باکووری عێراق دابمەزرێنێت. بۆ جێبەجێکردنی ئەم ئامانجە، ئێستا سەرکردایەتی کورد داوای (ڕەش کراوەتەوە) دۆلار دەکات.

بە کورتی ئەم هەڵمەتەی ئێستا کە کورد دەیانەوێت ئەنجامی بدەن، بەتەواوی لە هەڵمەتەکانی پێشوو جیاوازە. باڵوێز هێڵمز دەڵێت شا یارمەتییەکانی بە کورد زیاتر دەکات، بۆئەوەی کورد بتوانن پێگە و بنکەکانی ئێستای خۆیان ڕابگرن، بەڵام نایەوێت ئەوەندە یارمەتییان بدات بۆ ماوەیەکی درێژخایەن دەوڵەتێکی سەربەخۆ دابمەزرێنن. ئەمریکاش ناتوانێت بە شێوەی نهێنی لەو ئاستەدا کە کورد داوای دەکەن پشتیوانیان لێ بکات. جگەلەوەش لە بەرژەوەندی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکادا نییە پشتیوانی لە دامەزراندنی دەوڵەتێکی سەربەخۆ لە باکووری عێراق بکات.

کەوابوو ئێمە دەبێت تا ئەو ئاستە یارمەتییەکانمان بە کورد زیاد بکەین کە پێیان نیشان بدەین هێشتا خەمخۆریانین و دەمانەوێت درێژە بە پشتیوانیکردنیان بدەین، بەڵام ناتوانین لەو بەرنامە بەرفراوانەدا بەشداری بکەین کە لە مێشکیاندایە. پێشنیار دەکەین ئەم بڕە یارمەتییە پەسەند بکەن:

ا- بڕی (ڕەش کراوەتەوە) بۆ ئاوارەکان. ئەم بڕە پارەیە پێشتر تەرخان و ئامادە کراوە.

ب- گەیاندنی بڕی (ڕەش کراوەتەوە) چەکی سووک و تەقەمەنی بە دەستی دەزگای سیخوڕی ئێران بۆئەوەی بیدات بە کورد.

باڵوێز هێڵمز لەگەڵ ئەم بۆچوونەی ئێمە هاوڕایە کە ئەمە باشترین ڕێگەیە بۆئەوەی هاوسەنگییەک لەنێوان داواکارییەکانی کورد و ئامانجە سنووردارەکانی خۆمان ڕابگرین.

پێشنیارەکان: پێشنیار دەکەین جەنابت فەرمان بدەیت بە ناردنی ئەم تێلیگرامە هاوپێچکراوە بۆ باڵوێز هێڵمز و ڕێنوێنی بکەن کە کاربەدەستانی ئێران ئاگادار بکاتەوە ئێمە ئامادەین بەو شێوەیەی باسکرا هەنگاو هەڵبگرین.

لە باڵوێزی ئەمریکا لە ئێران (هێڵمز) بۆ:

وەزیری دەرەوە (کیسنجەر)

١٧ی نیسانی ١٩٧٤

نهێنی، هەستیار

بابەت: هەڵوێستی ئەمریکا سەبارەت بە ڕاگەیاندنی ئۆتۆنۆمی لە لایەن ژەنەڕاڵ بارزانییەوە

ئاماژە بە: تێلیگرامی ٨٧٠ی باڵوێزخانەی ئەمریکا لە تاران (نامەکەی بارزانی بۆ وەزیری دەرەوە، کیسنجەر)

١- سەرلەبەیانی ڕۆژی سێ شەمە، ١٦ی نیسان لە ڕێگەی سەرۆکی ساڤاک، ژەنەڕاڵ نەسیرییەوە، شا داوای لێ کردم دوای نیوەڕۆ چاوم پێی بکەوێت بۆ ئەوەی چاوێک بخشێنم بە ڕاگەیاندننامەیەکی ئۆتۆنۆمی پارتی دیموکراتی کوردستاندا کە ئەفسەرێکی ساڤاک نیوەڕۆ هێنابووی بۆ باڵوێزخانە. ڕاگەیاندننامەکە پێکهاتووە لە ٦ لاپەڕە پێشەکی و ٧ لاپەڕە شرۆڤەکردنی بنەماکان و ڕێکخراوەکان. دەقی ڕاگەیاندننامەکە نێردراوە بۆ (ڕەش کراوەتەوە) کە تێدا داوا کراوە کۆپیەکیشی بۆ نووسینگەکەی جەنابت بنێردرێت. ساڤاک ڕایگەیاندووە کورد دەیانەوێت لە ڕێگەی ڕادیۆ نهێنییەکەیانەوە (ڕادیۆی دەنگی کوردستان) ڕۆژی ١٦ی نیسان ڕاگەیاندننامەکەی ئۆتۆنۆمی بڵاو بکەنەوە.

٢- کاتێک "شا"م بینی گوتی دەیەوێت دەوڵەتی ئەمریکا ڕاگەیاندننامەکەی ئۆتۆنۆمی کورد تاوتوێ بکات. شا دەیەوێت بزانێت بیرورا و ڕوانگەی ئێمە سەبارەت بە ناوەڕۆکی ڕاگەیاندننامەکە چییە، ئایا ئێمە پێمان باشە لەم کاتەدا ئەم ڕاگەیاندننامەیە بڵاو بێتەوە.

٣- من گوتم بە بۆچوونی من ئەم ڕاگەیاندننامەیە هەنگاوێکە، پێش لە هەڵگرتنی دەبێت زۆر بەوردی لێکبدرێتەوە.

٤- شا گوتی کاتی ئەوەی نەبووە سەرجەم لایەنەکانی ڕاگەیاندننامەکە بخوێنێتەوە، بۆیە داوای بیروبۆچوونی ئێمە دەکات. شا گوتی"پێش ئەوەی لەمبارەوە بڕیار بدەم پێم خۆشە بیروڕای ئێوەش وەربگرم، چونکە ئێمە و ئێوە پێکەوە لەناو ئەم کارەداین".

٥- کاتێک لای شا بووم، تەلەفۆنی بۆ ساڤاک کرد و فەرمانی پێدان نابێت کورد لایەنی کەم تا ڕۆژی یەکشەممە، ٢٠ی نیسان ڕاگەیاندننامەی ئۆتۆنۆمی بڵاوبکەنەوە. شا گوتی ئێستا ژەنەڕاڵ بارزانی لە تارانە و لێرە چاوەڕوان دەکات تا بڕیاری خۆمی پێڕابگەیەنم.

٦- شا گوتی بە هەرحاڵ یارمەتییە ماددییەکانی بە کورد زیاتر دەکات، چونکە بە هۆی کۆڕەوی نزیکەی ٢٥٠ هەزار ئاوارە (کە هەزاران فەرمانبەر، مامۆستا، دکتۆر و ڕۆشنبیریان تێدایە) لە باشووری عێراقەوە بەرەو لای ناوچەی بارزانی، ئێستا کورد پێویستیان بە یارمەتی زیاترە.

٧- شا گوتی ڕژێمی ئێستای عێراق تێکەڵێکە لە دوو حیزبی زیادەخواز و داگیرکەری بەعس و شیوعی. هەروەها شا گوتی پێیخۆشە تا کاتی بەدەسەڵات گەیشتنی دەوڵەتێکی باش لە عێراق، پشتیوانی لە کورد بکات.

٨- من پێموایە لێکدانەوەکەی گرووپی توێژینەوەی وەزارەتی دەرەوە لە واشنتۆن کە لە تێلیگرامی WH٤٠٧٧٠ بۆ ئێمەش نێردراوە، بۆئەوەی ئێمەش بیروڕای خۆمان دەرببڕین[١] کۆمەڵێک هۆکاری باشی دەستنیشان کردووە، بۆئەوەی کورد لەم قۆناغەدا ئۆتۆنۆمی ڕانەگەیەنن. ڕاگەیاندنی ئۆتۆنۆمی دەبێتە هۆی ئەوەی ڕێگەی وتووێژ لەنێوان کورد و دەوڵەتی عێراق لە داهاتوویەکی نزیکدا بپچڕێت و بیانووی زیاتر بە دەستی ڕژێمی بەغداوە بدات هێرشی گەورەتر بکاتە سەریان. کورد هەمیشە کاتی ئەوەیان دەبێت ئۆتۆنۆمی ڕابگەیەنن، ئەگەر بزانن کە ڕاگەیاندنی ئۆتۆنۆمی بە قازانجییانە.

٩- ئەگەر ئێمە و شا لە ئێستادا پشتیوانی لە ڕاگەیاندنی ئۆتۆنۆمی کورد بکەین، دەبێت زیاتر یارمەتیی کورد بدەین و ئاکام و ئەنجامەکانیشی قەبووڵ بکەین. ئێمە دەزانین بۆ جێبەجێکردنی ئەم پڕۆژەیە، کورد ساڵانە پێویستیان بە بوودجەیەکی ١٨٠ ملیۆن دۆلاری هەیە، پێویستیان بە بڕێکی زۆر خۆراک و پێداویستییەکانی دیکەی دابینکردنی ژیانی خەڵکەکەیان هەیە کە ملیۆنێک و نیو کەسە. ناوچەی کورد لە ڕووی ئابوورییەوە جێگەی پشت پێبەستن نییە، کەوابوو ئایا بە قازانجی کوردە بەم شێوەیە پەیوەندییەکانیان لەگەڵ بەغدا بپچڕێنن و ئەم زەبرە قەرەبوونەکراوە لە خۆیان بوەشێنن. ئێمە لە تاران پێمان وانییە

١- مەبەستی تێلیگرامەکەی ٢٥ی ئاداری ١٩٧٤ی ژەنەڕاڵ سکۆکرافتە بۆ هێلمز، باڵوێزی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا لە تاران.

ئەمە بە قازانجیان بێت و پێشنیار دەکەین بە شا و خودی کوردیش بڵێین: پێمان باش نییە لە بارودۆخی ئێستادا ئۆتۆنۆمی ڕابگەیەنن.

٩- تکایە پێش لە ڕۆژی شەممە (٢٠ی نیسان) بۆچوونەکانتان بۆمان بنێرن.

لەگەڵ ئەوپەڕی ڕێزمدا

هێڵمز

لە باڵوێزی ئەمریکا لە ئێران(هێڵمز) بۆ:

وەزیری دەرەوە (کیسنجەر)

٢٢ی نیسانی ١٩٧٤

نهێنی، هەستیار

بابەت: مەلا مستەفا بارزانی زۆر دڵگەرمە بە پشتیوانی ئەمریکا

ئاماژە بە تێلیگرامی WH٤٠٩٨٨

١- ڕۆژی ٢٠ی نیسان ناوەڕۆکی پەیامەکەی جەنابتم بە تێروتەسەلی بە خاوەنشکۆ شای ئێران ڕاگەیاند.

شا بەتەواوی لەگەڵ هەڵوێستی ئێمە هاوڕایە کە کورد نابێت ئۆتۆنۆمی ڕابگەیەنن و ڕێگەی پێدام لەمبارەوە مەلا مستەفا بارزانی ئاگادار بکەینەوە. شا پێشوازی لە بڕیارەکەی ئێمە کرد بە تەرخانکردنی پارە بۆ ئاوارەکانی کورد و ئەو بەرنامەیەی بۆ یارمەتیدانی کورد دامانناوە کە بەم زووانە جێبەجێ دەبێت. لەبارەی بەرنامەکەمان شا کۆمەڵێک پێشنیاری خستەڕوو بۆ دۆزینەوەی چەند جۆر چەکی نوێ بۆ کورد. من ئەم پێشنیارانەم بە COS (نووسینگەی CIA لە ئێران) ڕاگەیاندووە.

شا گوتی یارمەتییەکانی خۆی بۆ کورد، ساڵانە لە ٢٠٠ ملیۆن تمەن (نزیکەی ٣٠ ملیۆن دۆلار) بۆ ٥٠٠ ملیۆن تمەن (نزیکەی ٧٥ ملیۆن دۆلار) زیاد کردووە.

٢- دوابەدوای دانیشتنەکەم لەگەڵ شا، بەرپرسی COS لەگەڵ ژەنەڕاڵ بارزانی و دکتۆر مەحمود عوسمان دیداری کرد. COS پێیڕاگەیاندن بڕیارمان داوە بڕی (ڕەش کراوەتەوە) دۆلار بۆ یارمەتیدانی ئاوارەکان تەرخان بکەین و بەم زووانە بە دەستیان دەگات. هەروەها COS بە ژەنەڕاڵ بارزانی و دکتۆر مەحمود عوسمانی ڕاگەیاند ئێمە و شا پێمانوایە لە ئێستادا باش نییە ئۆتۆنۆمی ڕابگەیەنن. بەپێچەوانەی ئەوەی چاوەڕوانمان دەکرد بارزانی لەم پێشنیارەی ئێمە دڵگران و بێهیوا بێت، بارزانی گوتی لە هەڵوێستی ئێمە تێدەگات و بە گەرمی سوپاسی ئەو یارمەتییە تازەیەی کرد کە بڕیارە بیگەیەنین بە دەستیان.

بارزانی بە COS ی گوت: سوپاسی سەرۆک کۆمار، وەزیری دەرەوە و ئەو کاربەدەستانەی CIA دەکەم کە لە هەوڵەکانی من (بارزانی) بۆ داکۆکیکردن لە مافی گەلەگەم تێدەگەن و

پشـتیوانی لە هەوڵەکانم دەکەن. بارزانی جارێکی دیکە جەختی کردەوە کە زۆر دڵگەرمە بە سیاسـەتی ئەمریکا و ڕۆڵی مێژوویی ئەمریکا بۆ پشـتیوانیکردن لە گەلانی بندەسـت. بارزانی گوتی خۆی و بزووتنەوەکەی ئامادەن هەر ئەرکێک ئەمریکا پێیان بسـپێرێت، جێبەجێی بکەن. بارزانی ئەوەی پشتڕاست کردەوە کە شا بەڵێنی پێ داوە ساڵانە یارمەتییەکانی بۆ ٥٠٠ ملیۆن تمەن زیاد بکات.

٣- ژەنەڕاڵ بارزانی زۆر بە جددی گوتی دەیەوێت دوو سـەرکردەی کورد بەناوی محەمەد مەحمود عەبدولڕەحمان و موحسـین دزەیی بنێرێتە نیویۆرک، بۆئەوەی لە نەتەوە یەکگرتووەکـان هەوڵ بۆ لۆبیکردن بۆ کورد بـدەن و کێشـەی کورد لەگەڵ ڕاگەیـاندنە نێودەوڵەتییەکان باس بکەن. محەمەد مەحمود عەبدولڕەحمان و موحسـین دزەیی، پێشـتر هەردووکیان لە کابینەی عێراقدا وەزیر بوون و پاسپۆرتی دیپلۆماسی عێراقیان هەیە.

٤- ئێمە پێمانوایە ئەم دانوسـتانەی دوایی نێوان شـا، کورد و خۆمان زۆر باش چووەتە پێش. هەم شـا و هەم بارزانی هەڵوێسـتە گونجاوەکەی ئێمەیان سـەبارەت بە ڕانەگەیاندنی ئۆتۆنۆمی لە لایەن کوردەوە قەبووڵ کردووە و درک بەوە دەکەن لەسـەر بنەمای کۆمەڵێک کۆسـپ ئێمە ناتوانین ئەوەندە یارمەتیی بە کورد زیاد بکەین کە لە سـنووری ئۆپەراسـیۆنی نهێنی دەربچێت. ئێمە هێشتا بۆ گەیاندنی پێداویستییەکان بە دەستی کورد لەگەڵ کۆمەڵێک کێشە ڕووبەڕووین، بەڵام کۆسپە سیاسییە دژوارەکانمان تێپەڕاندووە.

زۆر سوپاسی کارمەندانی وەزارەتی دەرەوە و CIA دەکەین کە یارمەتییانداین هەڵوێستێکی ئەرێنی و باش بگرینەبەر. هەروەها سـوپاسـی ڕێنوێنییە ڕوونەکان و بڕیاری جەنابت لەم مەسەلە زۆر ئاڵۆزەدا دەکەین.

لەگەڵ ئەوپەڕی ڕێزمدا

هێڵمز

لە بەڕێوەبەری CIA (کۆڵبی) بۆ:

یاریدەری سەرۆک کۆمار بۆ کاروباری ئاسایشی نیشتمانیی (کیسنجەر)

واشنتۆن

٢٣ی گوڵانی ١٩٧٤

نهێنی

بابەت: مەلا مستەفا بارزانی داوا دەکات چاوی بە وەزیری دەرەوەی ئەمریکا بکەوێت

١- ڕۆژی ١٥ی گوڵانی ١٩٧٤، نوێنەری مەلا مستەفا بارزانی، بەرپرسی نووسینگەی CIA لە تارانی ئاگادار کردەوە بارزانی زۆر پێیخۆشە چاوی بە جەنابت بکەوێت، بە هەر شێوەیەک جەنابت پێت باش بێت. نوێنەرەکەی بارزانی گوتی هۆکاری یەکەمی ئەوەی بارزانی دەیەوێت چاوی بە جەنابت بکەوێت ئەوەیە دەیەوێت خۆی بارودۆخی سیاسیی ئێستای کوردتان بۆ شیبکاتەوە.

بارزانی پێیوایە (بەگوێرەی قسەی ئەو سەربازە عێراقییانەی کورد بە دیلیان گرتوون) خەڵکی عێراق ڕۆژبەڕۆژ لە ڕژێمی بەعس بێزارتر دەبێت و ڕژێمی بەعس دەڕووخێت، ئەگەر کورد بتوانن زەبری کوشندە لە هێزەکانی دەوڵەت بدەن. بارزانی سەری لەوە سوڕماوە کە ژمارەیەکی زۆر لە کوردی عێراق چالاکانە پشتیوانی لێ دەکەن و هێزەکانی توانایەکی سەربازی زیاتریان لە سەربازانی عێراق هەیە، بەڵام کێشەی بارزانی ئەوەیە چەکوچۆڵی زۆری نییە، بەتایبەت تۆپ و هاوەنی قورس و چەکی دژە فڕۆکە، و پێیوایە هەر ئەمەش بووەتە هۆی ئەوەی کورد نەتوانن بە یەکجاری بەسەر دەوڵەتی عێراقدا سەر بکەون.

٢- ئەم داواکارییەی بارزانی بۆ بینینی جەنابت لەو داواکارییە سەرچاوە دەگرێت کە کورد بەم دواییانە خستییانە بەردەم خۆمان، ئێران و (ڕەش کراوەتەوە. بەڵام مەبەستی ئیسرائیلە، وەرگێڕ) بۆئەوەی چەکی قورس و تەقەمەنی بەهێزتری زیاتریان بدەینێ. پێمانوایە هۆکاری داواکاری بارزانی بۆ بینینی جەنابت ئەوەیە کە خۆی داواتان لێ بکات دەوڵەتی ئەمریکا هەم لە ڕووی چەندایەتی و هەم لە ڕووی چۆنایەتییەوە چەکی زیاتری بداتێ.

لەمبارەوە ئێمە سەرنجتان بۆ ئەم چەند خاڵە ڕادەکێشین:

ا- مەسەلەی نهێنیپارێزی یارمەتیدانی ئێمە بۆ کورد.

ب- بڕی یارمەتییەکانی ئەم ساڵمان بۆ کورد.

ج- هەڵسەنگاندنی بڕی ئەو یارمەتییەی ئێران و (ڕەش کراوەتەوە) داوییانە بە کورد، یان بەڵێنیان داوە پێیان بدەن.

د- بەرنامەی خۆمان بۆ درێژەدان بە یارمەتیدانی کورد لە ساڵی داهاتوو.

٣- بەگوێرەی ڕاگەیاندنە فەرمییەکانی کاربەدەستانی عێراق و ڕاپۆرتەکانی CIA، کاربەدەستانی عێراق هیچ بەڵگەیەکیان بەدەستەوە نییە کە دەوڵەتی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا یارمەتیی ماددیی، یان چەک و تەقەمەنی بە کورد داوە. بە هەرحاڵ کاربەدەستانی عێراق پڕوپاگەندەی زۆر دەکەن کە هەندێ چەک و تەقەمەنیان لە کورد سەندووە کە هی ئەمریکا بووە، بۆئەوەی بیسەلمێنن ئەمریکا دەستی لە مەسەلەکەدا هەیە، بێ ئەوەی بۆیان گرنگ بێت ئەم چەک و تەقەمەنییە چۆن کەوتووەتە دەستی کورد.

٤- هەرچەندە ئێمە بەتەواوی نازانین ئێران چی جۆرە یارمەتییەک بە کورد دەدات، بەڵام دەزانین دەیانەوێت بەم زووانە بڕی (ڕەش کراوەتەوە) یارمەتییان بدەن. ئێران بڕێکی زۆر تفەنگی برنۆ، ١٠٠ دانە ڕۆکێتی RPG-٧ی دژە تانک و کۆمەڵێک شتی دیکەی بە کورد داوە و بەڵێنی پێداون چەکی دژە فڕۆکەشیان بداتێ. ئێستا ئێران ساڵانە زیاتر لە ٧٥ ملیۆن دۆلار پارە بە بارزانی دەدات. کورد پێمانیان گوت جارێ چەکوچۆڵی باشیان هەیە، جگەلە چەکی دژە فڕۆکە نەبێت، بۆئەوەی بتوانن فڕۆکەی TU-٢٢ بخەنە خوارەوە.

٥- کەوابوو دەبێت ئێمە بۆ چارەسەرکردنی کێشەی چەکوچۆڵی کورد، بەرنامەیەکی نوێ دابنێین. هاوکات لەگەڵ درێژەپێدان بە دابینکردنی چەک و تەقەمەنی سووک بۆ کورد بە شێوەی ڕابردوو، دەبێت هەوڵ بدەین چەک و تەقەمەنی قورسیش لە ڕێگەی ئێرانەوە بگەیەنینە دەستی کورد.

٨- دیداری جەنابت لەگەڵ بارزانی، یان نوێنەرەکانی، مەترسی ئاشکرابوونی نهێنی پەیوەندییەکانی ئێمە لەگەڵ بارزانی زۆر زیاد دەکات. کەوابوو پێشنیار دەکەم جەنابت لەگەڵ بارزانی دیدار نەکەیت و ڕێگە بە بەرپرسی CIA لە تاران بدەیت بارزانی ئاگادار بکاتەوە کە کاتەکە بۆ دیدار لەگەڵ جەنابت گونجاو نییە.

ڤیلیام کۆڵبی، بەڕێوەبەری CIA

نامەی مەلا مستەفا بارزانی بۆ سکرتێری گشتیی نەتەوە یەکگرتووەکان

٢٦ی گوڵانی ١٩٧٤

جەنابی دکتۆر کورت ڤاڵدهایم، سکرتێری گشتیی نەتەوە یەکگرتووەکان

بە هۆی ئەو بارودۆخە دڵتەزێنەی گەلی کورد جارێکی دیکە تێیکەوتووە، بە پێویستی دەزانین سەرنجی جیهان بەرەو لای ئەو تاوانانە ڕابکێشین کە دەوڵەتی عێراق دژی گەلی کورد ئەنجامی دەدات کە هاووڵاتیی عێراقن.

لە ماوەی ١٣ ساڵی ڕابردوودا، ئەمە شەڕی پێنجەمی دەوڵەتە یەک لە دوای یەکەکانی عێراقە کە دژی کوردستان هەڵیانگیرساندووە، سێ شەڕیان لە لایەن دەوڵەتە یەک لە دوای یەکەکانی بەعسییەکان بەسەر کوردستاندا سەپێندراوە. دەتوانین بڵێین لە ماوەی ١٣ ساڵی ڕابردوودا گەلی کورد لە بارودۆخی شەڕدا ژیاوە (جگەلە قۆناغی ئاگربەست و وتووێژەکان) و دەوڵەتی عێراق لەم مایەوە کەلکی وەرگرتووە بۆئەوەی خۆی بەهێز بکات تا هێرش بکاتەوە سەر کوردستان. لە ڕاستیدا دەوڵەتی بەعس مەرجەکانی ڕێککەوتنی ئاشتی ١١ی ئاداری ١٩٧٠ ی جێبەجێ نەکردووە کە دەبوایا تا ١١ی ئاداری ١٩٧٤ جێبەجێیان بکات. لە ١١ی ئاداری ١٩٧٤وە دەوڵەتی عێراق شەڕی دژی گەلی کورد دەست پێکردووەتەوە.

ئەمڕۆ لە سەرانسەری جیهان بۆ چارەسەرکردنی کێشە نێودەوڵەتییەکان، وتووێژ و ڕێگەچارەی ئاشتیخوازانە پەیڕەو دەکرێت، بەڵام دەوڵەتی عێراق توندترین شەڕی جیهان دژی گەلی کورد بەڕێوە دەبات. کۆمەڵکوژی، ماڵوێرانی، برسێتی، کاولکردنی گوندەکان و سووتاندنی زەوی و مەزرا بووە بە چارەنووسی کورستانی عێراق. نیوەی گەلی کورد لە دڵەڕاوکێی بۆمبی ناپاڵم و ترسی گازی کیمیاوییدا دەژی. نیوەی دیکەش لەژێر چەوسانەوە و سەرکوتی دەوڵەتی عێراقدا دەژی.

ئیدی نابێت ئەم بارودۆخە بە کێشەی ناوخۆیی عێراق لە قەڵەم بدرێت، چونکە نکۆڵی لە مافی ژیانی گەلی کورد دەکرێت. نابێت کۆمەڵگەی جیهانی لە بەرانبەر ئەو کەسانە بێدەنگ بێت کە مافی مرۆڤ پێشێل دەکەن، بەتایبەت نەتەوە یەکگرتووەکان. کەواتبوو ئێمە بڕیارمان دا بەڕێز محەمەد مەحمود عەبدولڕەحمان کە ئەندامی مەکتەبی سیاسیی پارتی دیموکراتی کوردستانە و پێشتر وەزیری کاروباری باکووری دەوڵەتی عێراق بووە و بەڕێز موحسین دزەیی کە ئەندامی کۆمیتەی ناوەندیی پارتی دیموکراتی کوردستانە و پێشتر لە دەوڵەتی عێراقدا وەزیری کاروباری گشتیی بووە، بنێرین بۆ دەرەوە بۆئەوەی کاروباری

دەرەوەی کوردستان جێبەجێ بکەن و نامەیەک لەبارەی ژینۆسایدی گەلی کورد و پێشێلکرانی مافی مرۆڤ لە کوردستان بە دەستی دەوڵەتی عێراق بگەیەنن بە دەستی جەنابت.

لە لایەن گەلەکەمەوە داوا لە جەنابتان دەکەم سەرنج بەم نامەیە بدەن و لە کۆمیسیۆنە پەیوەندیدارەکانی نەتەوە یەکگرتووەکاندا بیخەنەڕوو.

ئێمە دەمانەوێت لەگەڵ خەڵکی عێراق کە بە دەستی دەوڵەتەکەیانەوە دەچەوسێندرێنەوە و ڕۆڵەکانیان لە شەڕی کوردستاندا بە کوشت دەدرێن، بە ئاشتی بژین و هاوکارییان بکەین. لەبارەی مافی مرۆڤ و چۆنییەتی هەڵسوکەوت لەگەڵ دیلەکانی جەنگدا، ئێمە پێشتر کۆمیتەی نێودەوڵەتیی خاچی سوورمان ئاگادار کردووەتەوە کە پابەندین بە مەرجەکانی پەیمانی ژنێڤ. ئێمە پێشوازی لە هاتنی لیژنە نێودەوڵەتییەکان، یان نوێنەرانی جەنابتان بۆ کوردستان دەکەین، بۆئەوەی ئەم ڕاستییە بە چاوی خۆیان ببینن.

داوا لە نەتەوە یەکگرتووەکان دەکەین کۆتایی بەم شەڕی ژینۆسایدە بهێنێت.

ئەوپەڕی ڕێز و سوپاسی خۆم و گەلی کورد قەبووڵ بفەرموون

مستەفا بارزانی

فەرماندەی گشتیی سوپای شۆڕشگێڕی کورد و سەرۆکی پارتی دیموکراتی کوردستانی عێراق ٢٦ی گوڵانی ١٩٧٤

پەراوێزی وەرگێڕ: نووسینگەی نوێنەرایەتی ئەمریکا لە ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان لە پەیامێکدا بۆ وەزارەتی دەرەوە لە ١٩ی حوزەیرانی ١٩٧٤ ڕایگەیاندووە:

"ڕۆژی ١٩ی حوزەیران، سێ کاربەدەستی کوردی پارتی دیموکراتی کوردستان (KDP) بە ناوی محەمەد مەحمود عەبدولڕەحمان، موحسین دزەیی و چالاک جوانڕۆیی سەردانی نووسینگەی نوێنەرایەتیی ئەمریکایان لە ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکانیان کرد بۆئەوەی چالاکییەکانیان لە نەتەوە یەکگرتووەکان بۆ ئێمە شیبکەنەوە و پشتیوانی ئەمریکا بەدەست بهێنن. نوێنەرانی کورد داوایان کرد، لەگەڵ بەرپرسی نووسینگەی نوێنەرایەتیی ئەمریکا لە ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان دیدار بکەن، بەڵام نوێنەری ئەمریکا لە نەتەوە یەکگرتووەکان، بەڕێز سکالی گوتی سەرقاڵە و ناتوانێت لەگەڵیان دیدار بکات. محەمەد مەحمود عەبدولڕەحمان داوای لە ئێمە کرد لەگەڵ ئۆرگوای، پاکستان و فەڕەنسا قسە بکەین،

بۆئەوەی ســـکاڵانامەکەی کورد لە کۆمیتەی مافی مرۆڤدا ڕەت نەکرێتەوە. ئێمە لە وەڵامدا گوتمان هەرچەندە ئەمریکا زۆر هاوخەمی بارودۆخی کوردە، بەڵام ئەو یارمەتییەی لە دەست نایێت چونکە ئەمریکا پەیوەندی دیپلۆماســی لەگەڵ عێراق نییە و دانوســتانمان پێکەوە زۆر زۆر کەمە. هەروەها گوتمان لەم قۆناغەدا ئەمریکا بەدوای چەســپانی ئاشــتی لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدایە (مەبەستی چارەسەرکردنی کێشەی ئیســرائیل و فەلەستینە، وەرگێڕ) و ناتوانێت شــتێک بخاتەڕوو کە دەوڵەتی عێراق هان بدات، چونکە عێراق دەتوانێت ڕەوتی ئاشــتی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاســت تێکبدات. محەمەد مەحمود عەبدولڕەحمان گوتی لە ســیاســەتی ئەمریکا تێدەگات، بەڵام زۆر هیوادارە ئەمریکا ئەوەی لە دەســتی دێت بیکات بۆئەوەی کێشەی کورد بەو شێوەیەی شایانییەتی بخریتەڕوو و سۆڤیەت لە باری نەبات".

سامی عەبدولڕەحمان، موحسین دزەیی و شەفیق قەزاز لە کاتی سەردانەکەیان بۆ نەتەوە یەکگرتووەکان، داوایان کردبوو لەگەڵ کاربەدەســتانی وەزارەتی دەرەوەی ئەمریکا دیدار بکەن، بەڵام وەزارەتی دەرەوە ئەو داواکارییەی ڕەتکردبووەوە. لە وەڵامی پرســیاری "لی هامیلتۆن"، ســەرۆکی کۆمیســیۆنی ڕۆژهەڵاتی نزیک و باشــووری ئاســیای ئەنجوومەنی نوێنەرانی ئەمریکـا کە بۆ وەزارەتی دەرەوە لەگەڵ نوێنەرانی کورد دانەنیشــتووە، لینۆد هاڵتۆن، یاریدەری وەزیری دەرەوە بۆ پەیوەندییەکانی کۆنگرێس گوتبووی: "هەڵوێســتی وەزارەتی دەرەوە ئەوەیە پێش هەموو شــتێک، کێشــەی کورد کێشەی ناوخۆیی عێراقە و وەزارەتی دەرەوە نایەوێت کوردەکان بەو باوەڕە بگەن کە ئەمریکا ئامادەیە بە ئاشکرا یان بە نهێنی پشتیوانی لە شۆڕشەکەیان لە عێراق دەکات، هەر بۆیە نایەوێت لەگەڵ ئەو نوێنەرانەی کورد دیدار بکات". ئەوە لە کاتێکدا بوو کە ئەمریکا یارمەتیی شــۆڕشــی کوردی دەدا، بەڵام وەزارەتی دەرەوە ئەو مەسەلەیەی لە کۆنگرێس دەشاردەوە. لە وەزارەتی دەرەوەش، جگەلە خودی هنری کیسنجەر و یەک دوو کەسی دیکە هیچ کەس ئاگاداری ئەو پەیوەندییە نەبوو.

لە یاریدەری سەرۆک بۆ کاروباری ئاسایشی نیشتمانیی (کیسنجەر) بۆ:

سەرۆک نیکسۆن

واشنتۆن

٢٤ی حوزەیرانی ١٩٧٤

نهێنی، هەستیار

بابەت: پلانەکانی ئەمریکا بۆ یارمەتیدانی کورد لە ساڵی ١٩٧٥

جەنابت لە تەمووزی ١٩٧٢ فەرمانت دا بە دەستپێکردنی یارمەتیی ماددیی و سەربازیی ئەمریکا بۆ مەلا مستەفا بارزانی و کورد، لەو کاتەوە تا ئێستا یارمەتییەکانت پشتڕاست کردووەتەوە و زیاترت کردووە.

کورد درێژە بە خەبات دژی ئەو گەمارۆ ئابوورییە دەدەن کە دەوڵەتی عێراق بە سەریاندا سەپاندوویە و ڕۆژبەڕۆژ زیاتر لەگەڵ هێرشی ئاسمانی و تۆپباران و هێرشی بەرفراوانی هێزەکانی عێراقدا ڕووبەڕوو دەبنەوە. لە ئەنجامی یارمەتییەکانی ئێمە و پشتیوانی بەرفراوانتری ئێران، کورد توانیویانە لە بەرانبەر هەوڵەکانی عێراقدا بەربەرەکانی بکەن.

CIA پێشنیاری کردووە بۆ ساڵی ١٩٧٥، ٨ ملیۆن و ٦٠ هەزار دۆلار بۆ پشتیوانیکردن لە کورد تەرخان بکرێت. بەشی هەرە زۆری ئەم پارەیە وەک ساڵی ڕابردوو مانگانە بە کورد دەدرێت هەرچەندە نرخی دینار لە بەرانبەر دۆلار بەرزتر دەبێتەوە. بڕی (ڕەش کراوەتەوە) بۆ کڕینی چەک و تەقەمەنی بۆ کورد تەرخان دەکرێت. ئەم بڕە پارەیە بەگوێرەی ڕێژەی ئەم ساڵی یارمەتیی ماددیی بۆ کورد دەبێت. ئەم بڕە پارەیە لە بوودجەی CIA تەرخان نەکراوە، بەڵکوو دەبێت لە پاشەکەوتی CIA دابین بکرێت.

پێشنیارەکان: پێشنیار دەکەین جەنابت ئەم فەرمانە پەسەند بکەیت کە بڕی ٨ ملیۆن و ٦٠ هەزار دۆلار لە پاشەکەوتی CIA بۆ پشتیوانیکردن لە کورد بۆ ساڵی ١٩٧٥ تەرخان بکرێت.

کۆشکی سپی

واشنتۆن

٨ی تەمووزی ١٩٧٤

نهێنی، هەستیار

لە لایەن ژەنەڕاڵ سکۆکرافت بۆ:

سەرۆک

بابەت: پەیامی پیرۆزبایی ڕابەری کورد، مەلا مستەفا بارزانی بە بۆنەیساڵڕۆژی سەربەخۆیی ئەمریکا

ئەم پەیامەمان لە لایەن مەلا مستەفا بارزانییەوە بە دەست گەیشتووە:

لە لایەن گەلی کوردەوە بە بۆنەی ساڵڕۆژی سەربەخۆیی نیشتمانییەکەتان زۆر بەگەرمی پیرۆزبایی لە سەرۆک و گەلی ئەمریکا دەکەین.

١٢ی تەمووزی ١٩٧٤

بابەت: نامەی مەلا مستەفا بارزانی بۆ کیسنجەر

بەڕێز دکتۆر کیسنجەر، وەزیری دەرەوەی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا

لە کاتێکدا هیواکان بۆ چەسپانی ئاشتی ڕاستەقینە لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست و جیهاندا بە خۆشییەوە ڕوو لە هەڵکشاندایە کە وڵاتەکەتان و خۆتان وەک تاکێک، ڕۆڵێکی بەرچاوتان لە وەڕاستگەڕانی ئەم هیوایە گێڕاوە، بەڵام بۆ قەڵاچۆکردنی گەلی کورد لە عێراق، شەڕ توندتربووەتەوە و خەڵکی سڤیلی ئێمە بە پێشکەتووترین فڕۆکە، تانک و تۆپی ڕووسیا لەناو دەبردرێت و کشتوکاڵ و ماڵوحاڵمان دەسووتێندرێت و ژیانی ئاژەڵداریمان لەناو دەبردرێت و گەمارۆییەکی گەورە خراوەتە سەر ژیانی ئابوورییمان.

ڕژێمی عێراق لەژێر دەسەڵاتی بەعس و شیوعییەکاندایە و بێ ڕەزامەندی و پشتیوانی ڕووسەکان و داردەستەکانیان، ناتوانێت ئەم شەڕە ئەنجام بدات و درێژەی پێ بدات. ئەم پشتیوانییە هەمەلایەنەیە، تەنیا بە ناوخۆی عێراقەوە سنووردار نییە، بەڵکو لە کەنداوی فارس و سەرانسەی ناوچەکەش چالاکییەکی خراپکارانەیە. هەروەها ئەم پشتیوانییەی سۆڤیەت، کاربەدەستانی عێراق هان دەدات بە ئاشکرا خۆیان وەک نەیاری سیاسەتی ئێوە، هاوپەیمانەکانتان و هەوڵە ئاشتیخوازانەکانتان لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست پێناسە بکەن. ئێمە وەک گەلێک لە عێراق، سوورین لەسەر ئەوەی داکۆکی لە مان و مافەکانمان بکەین و قوربانیشی بۆ بدەین. یارمەتی بەرفراوانی ئێران، وڵاتەکەی ئێوە و دۆستانی دیکە، لە بەرگری ئێمە لە بەرانبەر ئەم دەستدرێژەی عێراق، زۆر یارمەتیدەر بووە، بەڵام ڕاستییەکەی ئەوەیە عێراق بە پشتیوانی ڕووسەکان لە هەموو ڕوویەکەوە لە ئێمە باڵادەسترە و خەڵکەکەمان بەڕاستی ژینۆساید دەکرێت، برسێتی هەڕەشە لە ژیانی هەزاران کەسمان دەکات، بەتایبەت لە ناوچەکانی سەر سنووری تورکیا، چونکە تورکیا لەسەر داواکاری عێراق سنووری خۆی بەسەرمان داخستووە. ئێمە ناچارین جارێکی دیکە دەست بە داوێنی وڵاتەکەتان ببینەوە بە زووترین کات بارودۆخەکەمان تاوتوێ بکەن و یارمەتی گەلەکەمان بدەن، گەلەکەمان ئامادەیە خۆی بگلێنیتە ناو سیاسەتی وڵاتەکەتان و داکۆکی لە مانی خۆی بکات. دەست بە داوێنتان دەبین ئەوەی لە دەستتان دێت بیکەن، بۆئەوەی بە هەر شێوەیەک بۆتان دەکرێت یارمەتیمان بدەن.

ئێمە پێمانوایە ئەم یارمەتیدانەی ئێوە جگەلەوەی هەنگاوێکی خێرخوازانەیە، هاوکات لەگەڵ سیاسەتی ئێوە لەم ناوچەیە هاوتەبایە و لەسەر بنەمای ئەو پرەنسیپانەیە کە گەلی هێژای ئەمریکا لەسەر بنەمای ئەوانە دامەزراوە و هاوتەرییە لەگەڵ دۆکتۆرینی نیکسۆن کە دەڵێت: "ئێمە یارمەتیی ئەوانە دەدەین کە یارمەتیی خۆیان دەدەن".

جەنابی وەزیر ئەوپەڕی ڕێز و حورمەتم قەبووڵ بفەرموون و زۆر بەگەرمی پیرۆزبایی ڕۆژی سەربەخۆیی وڵاتەکەشتان لێ دەکەم.

مستەفا بارزانی

٧ی تەمووزی ١٩٧٤

لە ژەنەڕاڵ برێنت سکۆکرافت، کۆشکی سپی بۆ:

هێڵمز، باڵوێزی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا لە تاران (تەنیا هێڵمز بیبینێت)

٢٢ی ئابی ١٩٧٤

نهێنی

بابەت: زیادکردنی یارمەتییەکانی ئەمریکا بۆ مەلا مستەفا بارزانی مەترسی لێ دەکەوێتەوە

پەیامەکەتان بارودۆخەکە و پێشهاتەکانی بەڕوونی شیکردووەتەوە. وەک خۆتان دەزانن بەم دواییانە ئێمە پەیامێکمان لە لایەن مەلا مستەفا بارزانییەوە پێگەیشت کە داوای یارمەتیی زیاتری لێمان کردبوو. کاتێک یارمەتییەکەمان بەگشتی زیاتر کرد و ملیۆنێک دۆلارمان بەتایبەت بۆ ئاوارەکان تەرخان کرد، بەو ئەنجامە گەیشتین هەوڵەکانمان گەیشتووەتە قۆناغێک لەوە زیاتر ناتوانین یارمەتیی بارزانی بدەین، چونکە مەترسی ئەوەی لێ دەکەوێتەوە مەسەلەکە ئاشکرا بێت. لەسەر بنەمای پەیامەکەی ئێوە و داواکارییەکەی بارزانی، ئێمە جارێکی دیکە بارودۆخەکەمان هەڵسەنگاند، بەڵام بە هەمان ئەو ئەنجامە گەیشتین کە پێشتر پێیگەیشتبووین. ئێمە نابێت لەوە زیاتر بچینە پێش، چونکە مەترسی ئەوە لە ئارادایە سەرجەم ئەو شتانەی تا ئێستا (بۆ بارزانی)مان کردووە، ئاشکرا بێت.

ئێمە باش دەزانین کورد پێویستیان بە یارمەتییە و دەمانەوێت ئەوەی لە دەستمان بێت بۆ یارمەتیدانیان بیکەین. ئامانجیشمان لەو کارە تەنیا ئەوە نییە کە بەردەوام گوشار بخەینە سەر دەوڵەتی بەعس، بەڵکوو ئەوەشە پشتیوانی خۆمان بۆ شا نیشان بدەین. هەروەک خۆتان ئاگادارن، لە کاتی دیدار لەگەڵ "ژەنەڕاڵ نەسیری"دا ئێمە لەسەر ئەوە ڕێککەوتین بەرنامەکەمان بۆ دابینکردنی چەکی کلاشینکۆڤ و تەقەمەنی بۆ کورد بگۆڕین و لەباتی ئەوە ملیۆنێک دۆلارمان تەرخان کرد بۆ دابینکردنی چەکی دژەتانک بۆ کورد.

CIA یارمەتیی ئێران دەدات بۆئەوەی ئەو چەکانە لە شوێنی خۆی بکڕدرێت، بەڵام ئێمە ناتوانین یارمەتی دابینکردنی چەکی دژە فڕۆکە بە کورد بدەین. ئەو چەکانەی کورد بۆ بەرەنگاربوونەوەی فڕۆکە زۆر بەرزفڕەکانی عێراق پێویستیانە، زۆر گەورەن (گواستنەوەیان زەحمەتە)، بەکارهێنانیان زۆر زەحمەتە و نرخەکەشیان زۆر گرانە. ئێمە هەوڵ دەدەین زیاتر سەرنجی میدیاکان بەرەو لای شەڕەکە و کاریگەرییەکانی لەسەر کورد ڕابکێشین. هەروەها

هیوادارین بتوانین زیاتر یارمەتیی ئاوارەکانی کورد بدەین و لەمبارەوە پشـــتیوانی لە ئێران بکەین. پێشنیارەکانی ئێوەش لەم پەیوەندییەدا بەکار دێنین.

ببورە کە درەنـگ وەڵامم دایتەوە. هەروەک خۆت دەزانیـت لەم مـاوەیەدا زۆر زۆر ســـەرقاڵم، بەڵام دڵنیاتان دەکەمەوە درک بە نیگەرانییەکانتان دەکەم و هەوڵی بۆ دەدەم. "دیک کێنێدی"ش لە نزیکەوە بەدواداچوون بۆ مەسەلەکە دەکات.

کۆشکی سپی

تۆمارنامەی گفتوگۆکان

٢٦ی ئابی ١٩٧٤

بە هەموو شێوەیەک نهێنییە

بابەت: گفتوگۆی وەزیری دەرەوە لەگەڵ سەرۆک کۆماری ئەمریکا سەبارەت بە خەباتی کورد

بەشداربووان:

- جیراڵد فۆرد، سەرۆکی ئەمریکا.
- هنری کیسنجەر، وەزیری دەرەوە و یاریدەری سەرۆک بۆ کاروباری ئاسایشی نیشتمانیی.
- ژەنەڕاڵ برێنت سکۆکراڤت، جێگری یاریدەری سەرۆک بۆ کاروباری ئاسایشی نیشتمانیی.

کیسنجەر: کورد بە سەرکردایەتی ژەنەڕاڵ بارزانی خەریکن شەڕێکی پێشمەرگانە لە عێراق بەڕێوە دەبەن، دەبێت دەستی عێراق ببەسترێتەوە، ئەگەرنا بەرەو سوریا پێشڕەوی دەکات. مەترسییەکە ئەوەیە خەباتی کورد هەڵبوەشێتەوە. ئێمە یارمەتییە سەربازییەکانمان بە کورد زیاتر کردووە. شا داوای بۆچوونی ئێمەی کردووە بۆئەوەی هێزەکانی بنێرێتە ناو خاکی عێراق بۆئەوەی یارمەتیی کورد بدەن. CIA دژی ئەوە بوو هێزەکانی ئێران بچنە ناو خاکی عێراق.

لە وەڵامی ئێراندا گوتمان بڕیاری ئەوە بەدەستی خۆتانەوەیە. من پێم باش بوو هێزەکانی ئێران بچنە ناو خاکی عێراق، بەڵام نەمدەویست بە نووسراو ئەوە بە شا بڵێم، چونکە لەوە دەترسام لە شوێنێک بڵاو بێتەوە.

سەرۆک: لە شوێنێکدا خوێندمەوە سوپای عێراق لە بارودۆخێکی باشدا نییە، ئایا کورد جێگەی متمانەن؟

کیسنجەر: بەڵێ جێگەی متمانەن، هەر لەبەرئەوەیە یارمەتییان دەدەین.

پەراوێزی وەرگێڕ:

ڕۆژی ٢٣ی ئاب هێلمز، باڵوێزی ئەمریکا لە تاران پەیامێکی کورتی بۆ ژەنەڕاڵ سکۆکراڤت ناردووە و داوای لێ کردووە لە هنری کیسنجەر، وەزیری دەرەوە پرسیار بکات بیروڕای سەبارەت بەوەی سەربازەکانی ئێران بچنە ناو خاکی عێراق بۆ یارمەتیدانی کورد چییە. لە

وەڵامی ئەو پرسـیارەدا، لە ٢٤ی ئابی ١٩٧٤ کیسـنجەر بە باڵوێزی ئەمریکای ڕاگەیاندووە "بڕیاری ئەو مەسـەلەیە لە بنەڕەتدا لە دەسـتی ئێراندایە، دەبێت چاوەڕوان بکەین بزانین ئێران بڕیـار دەدات ئەوە بکـات یـان نـا". بەگوێرەی بەڵگەنـامەیەکی دیکە، ڕۆژی ١٧ی حوزەیرانی ١٩٧٤ باڵوێزی بەریتانیا لە ئێران چاوی بە شـا کەوتووە. شـا بە شـێوەیەکی تەواو نهێنی بە باڵوێزی بەریتانیای گوتووە فەرمانی بە هێزەکانی ئێران داوە بچنە ناو خاکی عێراق، بۆئەوەی یارمەتیی کورد بدەن و بەرپەرچی هێرشی هێزەکانی عێراق بدەنەوە.

لە کونسوڵخانەی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا لە تەورێز بۆ:

وەزارەتی دەرەوە، واشنتۆن دی سی ٩٤

١٧ی ئەیلوولی ١٩٧٤

بابەت: داواکارییەکی زۆر جیاوازی مەلا مستەفا بارزانی لە ئەمریکا

بۆ زانیاری: باڵوێزخانەی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا لە ئەنقەرە، دیمەشـــق، بەیروت، تاران، کونســـوڵخانەی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا لە خوڕەمشـــەهر و نووســـینگەی پاراستنی بەرژەوەندییەکانی ئەمریکا لە بەغدا

ئاماژە بە: تێلیگرامی٠٠٢٠ی کونسوڵگەری ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا لە تەورێز

١- موڵکدارێکی کوردی ئێران (کونســوڵخانەی ئەمریکا لە تەورێز لە ناوەڕاسـتی ١٩٥٠کانەوە دەیناســێت) بەم دواییانە ســەردانی کونســـوڵخانەی کرد و داواکارییەکی زارەکی لە لایەن، "کۆمیتەی ناوەندیی پارتی دیموکراتی کوردســـتان"ەوە پێ بوو، بۆئەوەی ئەمریکا لە ڕێگەی دیپلۆماســـییەوە پشـتیوانی لە کورد بکات. ئەو داواکارییە لە داواکارییە پێشـــووەکانی کورد جیاواز بوو، چونکە تێیدا داوای یارمەتیی سـەربازیی یان پشـتیوانی ڕاستەوخۆی سیاسیی لە ئەمریکا نەکرابوو، بەڵکوو تەنیا داوای ئەوە کرابوو دەوڵەتی ئەمریکا هەوڵ بدات قەناعەت بە دەوڵەتانی عەرەبی، بەتایبەت مسـر بهێنێت دەوڵەتی عێراق ڕازی بکەن شەڕ لەگەڵ کورد ڕابوەســـتێنێت و بە نیازپاکییەوە لەگەڵ پارتی دیموکراتی کوردســـتان وتووێژ بکات. لەو داواکارییەدا جەخت لەســەر لایەنە مرۆڤدۆسـتانەکانی شـەڕ و مەسـەلەی ئاوارەکان، گوندە ڕووخاوەکان و کوژران و برینداربوونی ژمارەیەکی زۆر لە خەڵکی مەدەنی کورســـتان کرابوو. بە هەمان شێوە کە لە داواکارییەکانی پێشووی کورددا باس دەکرا، ئەم داواکارییەش جەختی لەسەر تایبەتمەندی دژە کۆمۆنیستی شەڕی کورد و دەوڵەتی عێراق کردبووەوە.

٢- منیش هەروەک جاران لە وەڵامدا گوتم دەوڵەتی ئەمریکا خۆی ناخاتە ناو کاروباری ناوخۆیی وڵاتێکی دیکە، بەڵام گوتم پەیامەکەیان دەنێرم بۆ کاربەدەســـتانی ئەمریکا. داواتان لێ دەکەین ڕێنوێنیمان بکەن چۆن وەڵامی ئەم داواکارییەی کورد بدەینەوە، چونکە ئەم داواکارییە لە داواکارییەکانی پێشـووتری کورد زۆر جیاوازە. لەوانەیە ئەو بابەتە تەنیا یەکجار بخرێتەڕوو، بەڵام ئەگەر ڕۆژنامەکان گەورەی بکەنەوە، سـیاسـەتی ئێمە بۆ دەسـتێوەرنەدان

لەو مەسـەلەیە لەسـەر بنەمای مرۆڤدۆسـتانە باش ناچێتە پێش، وەک ئەوەی لە مەسـەلەی وڵاتی بیافرا و بروندیدا بینیمان.

٣- هەڵسـەنگاندنی کونسـوڵخانە: پێش ئەوەی وەڵامی کورد بدەینەوە لەوانەیە باڵوێزخانەی ئەمریکا لە قاهیرە بیەوێت بۆچوونی خۆی سەبارەت بەو مەسەلەیە دەرببڕێت. ئێمە نازانین دەوڵەتی مسـر چەندە لەگەڵ دەوڵەتی عێراق تێکەڵە، تەنانەت لە ڕووی کاروباری مرۆڤدۆستانەشەوە. کاربەدەستانی ئێران سەبارەت بە دەستڕۆیشتوویی وڵاتانی عەرەبی لە عێراق بەگومانن، لەگەڵ ئەوەشـدا ئەگەر وەزارەتی دەرەوە پێیوایە دەبێت ئێمە بۆ وەڵامدانەوەی داواکارییەکەی پارتی دیموکراتی کوردسـتان، هەندێ هەنگاوی ئەرێنی هەڵبگرین، بە بۆچوونی من دەبێت دەوڵەتی ئێران ئاگادار بکەینەوە کە دەمانەوێت چی بکەین. ئەگەر وا بکەین دەتوانین ئەوەش تاقیبکەینەوە دۆستایەتییە نوێکەی عێراق و مسـر لە چی ئاستێکدایە.

لە جێگری یاریدەری سەرۆک کۆمار بۆ کاروباری ئاسایشی نیشتمانیی (سکۆکراڤت) بۆ: بەڕێوەبەری CIA (کۆڵبی)

واشنتۆن

١٨ی ئەیلوولی ١٩٧٤

نهێنی، هەستیار

بابەت: ڕەتکردنەوەی پێشنیارێکی مەلا مستەفا بارزانی بۆ هێرشکردنە سەر دامەزراوەکانی نەوتی کەرکووک

سوپاستان دەکەین ئەگەر ئەم وەڵامە بە دەستی ژەنەڕاڵ نەسیری بگەیەنن (بۆ پەیامەکەی ڕۆژی ٧ی ئەیلوول):

زەحمەت نەبێت خاوەنشکۆ شای ئێران ئاگادار بکەنەوە وەزیری دەرەوە، کیسنجەر بەوردی ئەو پێشنیارەی ژەنەڕاڵ بارزانی تاوتوێ کردووە کە خستوویەتییە بەردەم شا، بۆئەوەی کورد هێرش بکەنە سەر دامەزراوەکانی نەوتی کەرکووک.

وەزیری دەرەوە، کیسنجەر پێیوایە کورد هەڵەیەکی زۆر گەورە دەکەن ئەگەر هێرش بکەنە سەر دامەزراوەکانی نەوتی کەرکووک. زۆر دوورە ئەم هێرشە ببێتە هۆی ئەوەی هێرشەکانی عێراق بۆ سەر کورد کەم بێتەوە. بەپێچەوانەوە دەبێتە هۆی ئەوەی دەوڵەتی عێراق بە هەموو توانایەوە هێرش بکاتە سەر کورد، بۆئەوەی بە زووترین کات کۆتایی بە خەباتی کورد بێنێت. جگەلەوەش لەوانەیە عێراق تۆمەتی هێرشەکە بخاتەپاڵ ئێران، یان پێیوابێت ئێران فەرمانی ئەو هێرشەی بە کورد داوە. کەوابوو ئەگەری ئەوە زۆر دەبێت عێراق لە تۆڵەی ئەو هێرشەدا، هێرش بکاتە سەر دامەزراوەکانی نەوتی ئابادان کە بۆ ئێران زۆر گرنگە. هەروەها لەوانەیە یەکێتیی سۆڤیەت هان بدات زیاتر پشتیوانی لە عێراق بکات، ئەوەش زیانی زیاتری بۆ کورد دەبێت.

بە لەبەرچاوگرتنی ئەم هۆکارانە کیسنجەر، وەزیری دەرەوە پێشنیار دەکات پێشنیارەکەی ژەنەڕاڵ بارزانی قەبووڵ مەکەن.

تکایە ناوەڕۆکی ئەم پەیامە بە باڵوێز هێڵمز ڕابگەیەنن.

برێنت سکۆکراڤت

لە نووسینگەی پاراستنی بەرژەوەندییەکانی ئەمریکا لە بەغدا بۆ:

وەزارەتی دەرەوە، واشنتۆن دی سی ١٢٦٥

٢٠ی ئەیلوولی ١٩٧٤

نهێنی

بابەت: دوایین هەوڵەکانی دەوڵەتی عێراق بۆ لەناوبردنی بزووتنەوەی کورد و مەلا مستەفا بارزانی

بۆ زانیاری: باڵوێزخانەی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا لە ئەنقەرە، بەیروت، مۆسکۆ، تاران و کونسوڵخانەی ئەمریکا لە ئەدانا و تەورێز.

دەمەوێت ئەم هەڵسەنگاندنانەی خوارەوە لەبارەی تێلیگرامە زۆر باشەکەی کونسوڵخانەی ئەمریکا لە تەورێز (کە باشترین و تەواوترین ڕاپۆرتە کە لەبارەی هێرشەکەی مانگی ئابی عێراق دژی کورد بینیومە) بهێنمە بەرباس:

١- زانیارییەکانی سەرچاوە سەربازییەکانی بەغدا نیشان دەدات تەواوی سوپای عێراق (جگەلە دوو لیوا لە بەغدا و سێ لیوا لە بەسرە) لە هێرشی عێراق بۆ سەر کورد بەشدارن، بۆئەوەی پێش زستان بارزانی بەتەواوی لەناو ببەن. بە هەرحاڵ بەردەوام کۆمەڵێک ڕاپۆرت بڵاو دەبێتەوە کە کورد دیسان قەڵادزێیان گرتووەتەوە و دەیانەوێت ڕواندوزیش بگرن، بەڵام هێرشەکەیان وەستێندراوە. زانیارییە مەترسیدارە نوێیەکان ئەو مەسەلەیە پشتڕاست دەکەنەوە کە هێزەکانی سوپای ئێران ڕەوانەی ناوچەی سەر سنووری قەڵادزێ کراون و بە تۆپی ١٧٥ میلیمەتری بەتوندی پشتیوانی لە کورد دەکەن.

٢- کاربەدەستێکی هەواڵگریی باڵوێزخانەی هیند کە بەردەوام زانیاری باشی لایە، پێیوایە ئێستا عێراق بەشێوەیەکی بەرفراوان کەلک لە فڕۆکەی Tu-22s وەرنەگرێت، چونکە ڕووسەکان ئێستا بەو فڕۆکانە لە بنکەی ئاسمانی حەبانییە مەشق بە فڕۆکەوانەکانی عێراق دەکەن. هەروەها ئەو کاربەدەستە هیندییە گوتی هێزی زرێپۆشی عێراق ئێستا نەک تەنیا تانکی T-55s، بەڵکوو تانکی مۆدیلی نوێی T-62ی سۆڤیەتیش بەکار دەهێنێت و ئاماژەی بەوە کرد بەم دواییانە ڕێککەوتنێکیان لەگەڵ عێراق واژووکردووە بۆئەوەی بەپەلە پێداویستی جلوبەرگی زستانانەی ١٥٠ هەزار کەس بۆ عێراق دابین بکەن. کاربەدەستە هیندییەکە گوتی عێراق ئامادەیە کەشتییەکی تایبەت بۆ گواستنەوەی ئەو پێداویستییانە ڕەوانە بکات. ئەو

ڕێژە زۆرەی پێداویستی کە عێراق داوای کردووە، ڕاستبوونی ئەو ڕاپۆرتە زیاتر دەسەلمێنێت کە دەوڵەتی عێراق وەک هێزێکی نیمچەسەربازی، ڕۆژبەڕۆژ کەلکی زیاتر لە عەشیرەتەکانی باشووری عێراق وەردەگرێت.

٣- دیارە ڕژێمی عێراق ڕۆژبەڕۆژ زیاتر ترسی ئەوەی لێ دەنیشێت کورد بە ئەنجامدانی هێرش لە بەغدا وەڵامی دەوڵەتی عێراق بدەنەوە. ئەو ڕێگایانەی بۆ شوێنی سەرچاوەکانی ئاوی خواردنەوە دەچن، بەتەواوی داخراون و پاسەوان لە شوێنی نوێ، لەوانە لەنێو ئەو ئاپارتمانانە داندراوە کە تەکنیککارە ڕووسییەکان و بنەماڵەکانیان تێیاندا دەژین. بازرگانێکی ئەمریکایی کە ڕۆژی ١٦ی ئەیلوول سەردانی کەرکووکی کردبوو، دەیگوت ژمارەیەکی زۆر سەرباز لەپاڵ ڕێگە سەرەکییەکان داندراون و ژمارەی هێزەکانی عێراق لە دەوروبەری سەرچاوەکانی نەوت زیاتر کراوە.

٤-هەڵسەنگاندن: زۆربەی شارەزایانی ئێرە پێیانوایە هێرشەکانی عێراق پێش زستان بە ئامانجی خۆی ناگات. شەڕ هێور دەبێتەوە و هێزەکانی عێراق ناچار دەبن لەو شوێنانەی گرتوویانە پاشەکشە بکەن (دوای هێرشەکانی ٦٠کاندا وایان دەکرد) و بەهاری داهاتوو دەست بە هێرشەکانیان بکەنەوە. چاوەڕوان دەکرێت لە وەرزی زستاندا عێراق بۆئەوەی تەنگ بە بارزانی هەڵچنێت، هەوڵ بدات پێش لە هاتنی پێداویستی و چەکی قورس لە ئێرانەوە بۆ لای بارزانی بگرێت و هێزە کوردییەکانی نەیاری بارزانی زیندوو بکاتەوە. من ناتوانم ئەو ڕاپۆرتانەی ڕۆژنامەکانی بەیروت پشتڕاست بکەمەوە کە دەڵێن وتووێژ لەنێوان بارزانی و دەوڵەتی عێراقدا دەستی پێکردووەتەوە.

٥- ئەگەر ڕاپۆرتی کەلک وەرگرتن لە تۆپخانەی ئێران ڕاست بێت، ئەوە نیشان دەدات پشتیوانی ئێران لە کورد بەشێوەیەکی بەرچاو پەرەی سەندووە و شەڕ لەسەر سنوورەکانی ئێران و عێراق زیاتر بووە.

لۆڤری

لە باڵوێزخانەی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا لە تاران بۆ:

وەزارەتی دەرەوە، واشنتۆن دی سی ٨٣٧٣

٢٧ی ئەیلوولی ١٩٧٤

نهێنی

بابەت: بۆچوونەکانی مەسعود بارزانی لەبارەی یارمەتیی نێودەوڵەتیی بۆ کورد

بۆ زانیاری: باڵوێزخانەی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا لە بەیروت، مۆسکۆ و تەلئەڤیڤ.

١- فرانک هاڤکینز، هەواڵنێری بەشی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستی AP هاوڕێ لەگەڵ جەیمس کلاریتی، هەواڵنێری ڕۆژنامەی "نیویورک تایمز"، ڕۆژی ٢٢ی ئەیلوول لە سەفەرە سێ ڕۆژییەکەی لە بەرەی شەڕی کوردستان گەڕایەوە. هاڤکینز بە باڵوێزخانەی گوت ئیدریس بارزانی و مەحوود عوسمان، وەزیری تەندروستی، هاتوون بۆ تاران، بۆئەوەی بەڕواڵەت لەگەڵ کاربەدەستانی (ڕێکخراوی) "شیروخورشید" ڕاوێژ بکەن. سەرچاوەکانی دیکە تا ئێستا هیچ وردەکارییەکی دیکەیان لەم پەیوەندییەدا بڵاو نەکردووەتەوە.

٢- هاڤکینز سەرەتا لە ڕۆژی ٢٥ی ئەیلوول چوار ڕاپۆرتی ناردووە و ئاماژەی بە زانیارییەکانی کورد لەبارەی یارمەتییە بەرفراوانەکانی سۆڤیەت بە هێرشەکانی سوپای عێراق دژی کورد کردووە. کورد بە هاڤکینگیان گوتووە: "سۆڤیەت بە فڕۆکەی پێشکەوتووی Su-٢٠ و Tu-٢٢کورد بۆمبباران دەکات، چونکە فڕۆکەوانەکانی عێراق هێشتا لەو ئاستەدا نین بتوانن ئەو فڕۆکانە بەکار بهێنن. بنکەی چالاکییە ئاسمانیەکانی عێراق لە بەغدا لە لایەن ژەنەڕاڵ ڤلادیمیر نیکۆلای ڕووسییەوە بەڕێوە دەبردرێت".

هەروەها کورد گوتوویانە کۆلۆنێل ئالیکساندیر واسیلیڤ وەک ڕاوێژکاری (بنکەی ئاسمانی) کەرکووک گەلێک هێرشی ئاسمانی دژی کورد ئەنجام دەدات. لە ڕاپۆرتەکەی "فرانک هاڤکینگ"دا هاتووە کورد داوای پشتیوانیان لە ئەمریکا کردووە و لەبارەی یارمەتیدانی ئێران بە ئاوارەکان ئاماژەی بە لێدوانەکانی مەلا مستەفا بارزانی کردووە کە وتوویەتی: "شا بۆ ئێمە باش بووە، بەڵام ئێمە پێویستمان بە چەکی زیاترە". ڕاپۆرتەکەی هاڤکینز ڕۆژی ٢٦ی ئەیلوول لە ڕۆژنامەی "تهران" بڵاوبووەوە (سەیری تێلیگرامی ٧٤/٩/٩ بکەن)، بەڵام هیچ ئاماژەیەک بە هەڵسەنگاندنەکانی خۆی و مەسەلەی یارمەتیی ئێران بە کورد و داواکاری کورد بۆ یارمەتیدانی ئەمریکا نەکرابوو.

٣- ئاندرۆ مورای، هەواڵنێری ڕۆژنامەی "ساندی تایمز"، سێ ڕاپۆرتی لەبارەی شەڕی کورد ئامادە کردووە کە لە ڕۆژنامەی "کەیهان بین المللی"دا بڵاوبووەوە. لە ڕاپۆرتەکەی ڕۆژی ٢٤ی ئەیلوولی "ئاندرۆ مورای"دا ئاماژە بە لێدوانەکانی مەسعود بارزانی کرابوو کە گوتبووی: "ئەمریکا تەنانەت وەڵامی داواکاری ئێمەشی نەداوەتەوە، ئیسرائیل هیچمان پێ نادات، خۆزگە ئەو شتانەی ڕادیۆی بەغدا لەبارەی یارمەتیی ماددیی زایۆنیزم و ئیمپریالیستەکان بە ئێمە دەیڵێت ڕاست بوایا، بەڵام ڕاست نییە." هاڤکینگ دەڵێت مەسعود بارزانی ڕوانگەیەکی جیاوازی دەربڕیوە و پێی گوتووە: "ئێران بێ ڕەزامەندی ئەمریکا چەک بە ئێمە نادات، تەنانەت ئیسرائیلیش دەبێت بە ڕەزامەندی ئەمریکا یارمەتیمان بدات".

هەڵسەنگاندن: زیادبوونی ژمارەی کوژراو و بریندارەکانی شەڕ و سەرنەکەوتنی هەوڵەکانی دەوڵەتی عێراق بۆ تێکشکاندنی کورد، جارێکی دیکە ڕۆژنامەنووسەکانی هان داوە سەردانی ناوچەی کوردنشینی عێراق بکەن. مەسەلەی یارمەتیی نێودەوڵەتیی بە کورد، خاڵی هاوبەشی ئەو وتارانەیە کە بڵاوبووەتەوە و چاوەڕوان دەکرێت ئەو مەسەلەیە بەردەوام بێت.

وەزارەتی دەرەوە

واشنتۆن

٤ی تشرینی یەکەمی ١٩٧٤

بابەت: نامەی مەلا مستەفا بارزانی بۆ سەرۆک کۆماری ئەمریکا

پارتی دیموکراتی کوردستان

مەکتەبی سیاسی

١٢ی ئەیلوولی ١٩٧٤

زۆر بەڕێز جەنابی جێرالد فۆرد، سەرۆک کۆماری ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا

کۆشکی سپی

واشنتۆن

جەنابی سەرۆک:

بە ناوی گەلی کوردی عێراق و پارتی دیموکراتی کوردستان، لە ناخی دڵەوە پیرۆزبایی لە جەنابت دەکەین بە بۆنەی هەڵبژاردنتان وەک سەرۆک کۆماری ویلایەتە یەکگرتووەکان. دڵنیاین لە ژێر ڕێنوێنی و ڕێنماییەکانی ئیدارەی جەنابت ئاشتی و خۆشبەختی لەم جیهانە پڕ لە کێشەدا دەچەسپێت.

جەنابی سەرۆک، چەند جار ڕوومان لە دەوڵەتی ویلایەتە یەکگرتووەکان کردووە و بەردەوام هەوڵمانداوە سەرنجی ئەمریکا بەرەو لای کێشە و ئازارەکانی گەلی کورد لە عێراق ڕابکێشین کە ١٤ ساڵە ناچار بووە بێوچان خەبات بکات بۆ مافە ئینسانییەکانی دژی دەوڵەتە دیکتاتۆرە یەک لە دوای یەکەکانی عێراق، کە تەنانەت نکۆڵییان لە سەرەتاییترین مافەکانی مرۆڤ کردووە کە بە گوێرەی جاڕنامەی گەلانی ئازاد و نەتەوە یەکگرتووەکان، مافی بنەڕەتی، ڕەوا و یاسایین.

جەنابی سەرۆک، ١٤ ساڵی ڕەبەقە وڵاتەکەمان بە شێوەیەکی دڕندانە بومبباران و تۆپباران دەکرێت. هێزە چەکدارەکانی عێراق کە بە چەکوچۆڵی پێشکەوتووی سۆڤیەت تەیار کراون، زۆربەی شار، شارۆچکە و گوندەکانمانی لەگەڵ زەوی تەخت کردووە. سەدان کەس لە خەڵکەکەمان وەک گا بە دەستی سوپای عێراق ملی بڕاوە، بەڵام ئەو ژن، منداڵ و گەنجانە

کە لە شــار و شــارۆچکەکان دەژین زیاتر بوونەتە قوربانی و زۆرێکیان ئەشــکەنجە دراون، لەسێدارە دراون و بە کۆمەڵ کوژراون. بۆ زانیاری جەنابتان لیستی ئەو کەسانە کە بە دەستی دەوڵەتی عێراق لەسێدارە دراون هاوپێچی ئەم نامەیە دەکەین[1].

لەمێژە گەلی کورد بووەتە قوربـانی ئەم نەهـامەتییە، بەڵام بەداخەوە هیچ دەوڵەتێکی ئازادیخواز، لەوانەش ویلایەتە یەکگرتووەکان- کە پێشەنگی ئازادی و دیموکراسییە و داکۆکی لە نەتەوە بچووکەکان لە بەرامبەر دیکتاتۆری کردووە و ســەرەڕۆیی کردووە و هانی ئاشــتی لەگەڵ دادپەروەری، یەکسانی و ئازادی دەدات- بێدەنگ بووە لە ئاست کۆمەڵکوژیی گەلەکەمان و ئەو نەهامەتییانە کە هاتووە بە سەر گەلی کورد و گەلی عێراق بە گشتیدا.

جەنابی سـەرۆک، گەلی کورد هیچ تاوانێکی نەکردووە، تەنها داوای دەوڵەتێکی دیموکرات دەکات بۆ عێراق کە ئوتونومییەکی راستەقینە و یاسایی بدات بە کوردسـتان. ئێمە پێمانوایە داواکارییەکانمان تەنها ئەو کاتە جێبەجێ دەکرێت کە دەوڵەتێکی ئازادیخواز، دیموکرات و سـەقامگیر لە عێراق بێتە سـەر دەسـەڵات، بۆ ئەوەی ئاشـتی لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاسـت زیاتر بچەســپێت. ئێمە پێمانوایە ویلایەتە یەکگرتووەکان و هەموو دەوڵەتە خەمخۆرەکانی ئازادی ئەوپەڕی هەوڵی خۆیان دەدەن بۆ چەسـپانی ئاشـتییەکی راستەقینە لەم ناوچە زۆر گرنگەی جیهاندا کە پڕە لە کێشــە و ناســەقامگیرە و زۆربەی ســەرچاوەکانی نەوتی جیهانی لە خۆ گرتووە.

ڕوونە کە دەسـەڵاتی دیکتاتۆریی حیزبی بەعسی عەرەبی سـوسیالیستی نەتەنها باڵی بە ســەر هەموو جمگەکانی دەوڵەتی عێراقدا کێشــاوە، بەڵکو عێراق و ناوچەی کەنداوی فارسـیشــی تێکداوە. سـیاســەتی دەرەوەی رژێمی بەعس کۆمەڵێک مەترسـیی جیددی بۆ ئاسایشی ناوچەکە دروست کردووە. سۆڤیەت بنکەیەکی دەریاوانیی گەورەی لە شوێنێک بە ناوی "ام قصیر" لە نزیک بەسرە لە باشووری عێراق داناوە. ئەم مەسـەلەیە بووە بە هەڕەشە بۆ ئاسایشی ناوچەی کەنداو. جگە لەوەش ئەمڕۆ ژمارەیەکی زۆر لە پسپۆڕی سەربازیی ڕوس لە عێراقن بە بیانووی ڕاهێنان و مەشقکردن بە سەربازانی عێراقی. ئێمە دڵنیایین کە دەوڵەتی عێراق ژمارەیەکی زۆریان بەکاردێنێت بۆ کاولکردنی شــار و گوندەکانمان، فڕۆکەی تۆپۆلۆڤ ٢٢ی ڕووسـی کە فڕۆکەوانەکانیان ڕوسـن، بومبارانمان دەکەن. ئەم بارودۆخە نەتەنها هەموو وڵاتی عێراقی خســتووەتە چنگی ڕوســیا، بەڵکوو کێشــەیچی دروســت کردووە بۆ وڵاتانی

[1] ١- هاوپێچەکە لە ناو بەڵگەنامەکەدا نییە. "وەرگێر"

بەرهەمهێنەری نەوتی دراوسێی عێراق، چونکە دەوڵەتی عێراق کە لەلایەن ڕوسیاوە پشتیوانی سەربازی لێدەکرێت و خەریکی کارە تێکدەرانەکانیەتی بەردەوام هەڕەشەیان لێدەکات و گوشاریان دەخاتە سەر کە لەوانەیە ببێتە هۆی تێکچوونی ڕەوتی ناردنی نەوت بۆ بازاڕەکانی جیهان.

گەلی کوردی عێراق کە نزیکەی سێ ملیۆنە و دووەمین نەتەوەی عێراقە، دەیەوێت بە ئاشتی لە ژێر دەسەڵاتێکی دیموکراتدا بژی، و کەڵک لە ئەزموونی سەرجەم نەتەوەکانی جیهان وەربگرێت و هاوکارییان بکات، ئەو نەتەوانە کە بوونەتە قوربانی شەڕێکی ماڵویرانکەر.

جەنابی سەرۆک، بە دڵنیاییەوە ئاگاداریت کە بە هۆی ئەو شەڕە ڕووخینەرە کە دەوڵەتی بەعسی عێراق لە ١١ی ئاداری ١٩٧٤ەوە دژی ئێمە دەستیپێکردووە زیاتر لە ١٠٠ هەزار کورد ئاوارەی وڵاتانی دراوسێ بوونە، و ئیستاش ڕۆژانە نزیکەی ٥ هەزار کەس ئاوارە دەبن. خەڵکەکامان زەوی و مەزرا و ماڵوحاڵی خۆی بەجێدێڵێت و پەنا دەبات بۆ وڵاتانی دیکە لەبەر ئەوەی ئازموونی ڕابردوو پێیان دەڵێت ئەگەر ڕانەکەن قەڵاچۆ دەبن.

ئێمە پێمانوایە پرەنسیپەکانی دادپەروەری، دیموکراسی و مرۆڤایەتی کە ویلایەتە یەکگرتووەکان پشتیوانی لێکردووە و پاراستوونی، پاڵ بە جەنابتەوە دەنێت بێدەنگ نەبیت لە ئاست ئەو نەهامەتی و کردەوە دڵڕەق و نامرۆڤانەی دەرهەق بە گەلی کورد دەکرێت. هیوادارین جەنابت بە پێی توانایی خۆت وەک سەرۆک کۆماری ویلایەتە یەکگرتووەکان، ئەوپەڕی هەوڵی خۆت بدەیت و دەسەڵاتی خۆت بەکاربێنیت بۆ ئەوەی ئەم کۆمەڵکوژییە ڕابوەستێت. هەروەها هیوادارین دەوڵەتەکەی جەنابت ئەوپەڕی هەوڵی خۆی بدات بۆ یارمەتیدانی گەلە لێقەوماوەکەمان و لە ڕووی مادی و مەعنەوییەوە یارمەتی بدات.

جەنابی سەرۆک، ئەوپەڕی سوپاس و پێزانینمان قەبووڵ بفەرموون.

لەگەڵ ڕێزمدا

مستەفا بارزانی

سەرۆکی پارتی دیموکراتی کوردستان و ڕێبەری شۆڕشی کورد

لە کونسوڵخانەی ئەمریکا لە تەوریز بۆ:

وەزارەتی دەرەوە، واشنتۆن دی سی

٣١ی تشرینی یەکەمی ١٩٧٤

بابەت: دوایین زانیارییەکان لەبارەی سیاسەتە ناوخۆییەکانی PDK و پەیوەندییەکانی شا و بارزانی

بۆ زانیاری: باڵوێزخانەی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا لە تاران، بەیروت، دیمەشق، نووسینگەی پاراستنی بەرژەوەندییەکانی ئەمریکا لە بەغدا و کونسولخانەی ئەمریکا لە خوڕەمشار و ئادانا

کورتە: بە وتەی سەرچاوەیەکی کوردی دانیشتووی بەیرووت، ئێران مانگانە ١٠ ملیۆن دۆلار یارمەتی بە شۆڕشەکەی مەلا مستەفا بارزانی دەدات. شا بەڵێنی بە بارزانی داوە ئەوەندە پشتیوانی لێ بکات عێراق بە سەریدا زاڵ نەبێت و بەڵێنەکەی خۆیشی بەگشتی بردووەتە سەر، بەڵام پێیخۆشە کۆنتڕۆڵی شەڕەکەی زیاتر لە دەستدا بێت. هەوڵەکەی ئەم دواییەی عەشیرەتێکی کورد بۆ دژایەتیکردنی پارتی دیموکراتی کوردستان (PDK) بەتەواوی شکستی هێناوە و بارزانی لە سەرووی هەموو ڕابەرەکانی دیکەی کوردەوەیە. لە هەمان کاتدا کوڕەکانی مەلا مستەفا، ئیدریس و مەسعود ڕۆژبەڕۆژ زیاتر سەرکردایەتی شەڕ دەگرنە دەست و لە ئەگەری کۆچی دوایی باوکیاندا دەتوانن بێ هیچ ململانێیەکی سەرکردایەتی جددی، کۆنتڕۆڵی تەواوی (خەبات) بەدەستەوە بگرن.

ئەمانەی باس کرا تەوەرە سەرەکییەکانی دوو گفتوگۆی ئێمە لە بەیرووت لەگەڵ ئەندامی بنەماڵەیەکی ناسراوی شیعەی عێراقە کە واسیتەی سەرەکی ئەو ڕۆژنامەنووسە بیانیانەیە دەیانەوێت سەردانی کوردستانی عێراق بکەن. باڵوێزخانەی ئەمریکا لە بەیرووت بۆ ئەم گفتوگۆیانە ئاسانکاری کردووە و بەو ئەنجامە گەیشتووە ناوبراو سەرچاوەیەکی زۆر باوەڕپێکراوە. ئەمە دەقی وتووێژەکەی ئێمە لەگەڵ ئەو سەرچاوەییە:

تۆمارنامەی گفتوگۆکان

٣١ی تشرینی یەکەمی ١٩٧٤

بەشداربووان:

- سەرچاوەیەکی باوەڕپێکراو.

- ڕۆناڵد نئومان، کونسوڵی ئەمریکا لە تەوریز.

کات و شوێنی گفتوگۆ: ٢٥ و ٢٨ی تشرینی یەکەمی ١٩٧٤، بەیرووت.

بابەتی گفتوگۆ: شەڕی کورد و عێراق و بەشداری ئێران لەو شەڕەدا.

هەمووی ئەو شتانەی خوارەوە لە لایەن سەرچاوەکەوە خراوەتەڕوو، مەگەر ئەو شتانەی دیاری کراوە.

پەیوەندییەکانی کورد و ئێران:

١١ی ئاداری ١٩٧٤ خودی بارزانی لەگەڵ شا دیداری کردووە و شا بەڵێنی پێ داوە ئەگەر لەگەڵ دەوڵەتی عێراق شەڕ بکات، ئەوەندە یارمەتی دەدات کە دەوڵەتی عێراق بە سەریدا زاڵ نەبێت. لە کردەوەدا ئێستا شا مانگانە ١٠ ملیۆن دۆلار یارمەتیی بارزانی دەدات، جگە لە خەرجی یەکجار زۆری بەخێوکردنی ئۆردوگای ئەو ٨٠ هەزار ئاوارە کوردەی عێراق کە لە ئێرانن. بارزانی ئەو ١٠ ملیۆن دۆلارە بە پارەی نەخت لە ئێران وەردەگرێت و لە بەرانبەردا پارەی هەموو ئەو شتومەکانەی پێ دەدات کە لە ئێران دەیکڕێت. سەرجەم پارەکە ڕاستەوخۆ بە بارزانی دەدرێت و هیچ پارەیەک بە کۆمیتەی ناوەندیی PDK یا سەرۆکی عەشیرەتەکان نادرێت.

کورد دەزانن، ئێران هەوڵ دەدات بەکاریان بهێنێت، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا زۆر مەمنوونی ئێرانن. هاوکات لەگەڵ ئەوەی بارزانی بەتەواوی متمانەی بە شا نییە، بەڵام دەزانێت تەنانەت ئەگەر کورد بە ئۆتۆنۆمی یان تەنانەت سەربەخۆییش بگەن، بە پشتیوانی ئێران گرێدراو دەبن و بۆ هەناردەکردنی نەوتی کوردستان بۆ دەرەوە، پێویستیان بە پشتیوانی ئێران دەبێت. کەوابوو بوونی پەیوەندی باش و درێژخایەن لەنێوان کورد و ئێران هەم مەسەلەیەکی بنەڕەتییە و هەمیش مومکینە. بە قەبووڵکردنی ئەم پەیوەندییە، نیگەرانییەکانی شا سەبارەت بە کوردی ئێران دەتوانێت کەمتر بێتەوە، چونکە بە قازانجی کوردی عێراقە کە کوردی ئێران بێدەنگ بن.

لەگەڵ ئەوەشدا کورد و شا لەسەر هەندێ مەسەلە ناکۆکن. شا پێیخۆشە زیاتر کۆنترۆڵی شەڕی کورد و دەوڵەتی عێراقی لە دەستدا بێت و دەیەوێت بە شێوەیەک یارمەتییەکانی بە کورد دابەش بکات کە بتوانێت بە شێوەیەکی خۆڕسک پشتیوانی لە سەرۆک عەشیرەتەکانی

دیکە بکات، بەڵام بارزانی ئەمەی ڕەتکردووەتەوە، هەروەها بۆ دروستکردنی تۆڕی سیخوڕی لە ناوچەی کوردنشین پێشی لە هەوڵەکانی دەزگای هەواڵگریی ئێران (ساڤاک) گرتووە. ئێران سەرەتا داواکاری بارزانی بۆ یارمەتیدانی کورد بۆ پێکهێنانی دەزگای ئیداریی مەدەنیی چڕوپڕتری PDK لە ناوچە کوردنشینە دابڕاوەکان ڕەتکردووەتەوە.

تێبینی: باڵوێزخانەی بەیرووت کۆمەڵێک ڕاپۆرتی لە سەرچاوەکانی دیکەوە بەدەست گەیشتووە کە نیشان دەدات ئەو شتانەی لە دوو ڕستەی دواییدا باس کراوە، ڕاستە.

سیاسەتی ناوخۆیی کورد:

کورد لە ڕادەبەدەر یەکگرتوون. تەنیا بەم دواییانە لە لایەن بەشێک لە عەشیرەتی هەرکییەوە هەوڵێکی جددی بۆ تێکدانی دەسەڵاتی بارزانی درا، بەڵام ئەو هەوڵە بەتەواوی شکستی هێنا و بە سەرکردایەتی یەکێ لە دوو براکانی (سەرۆکی عەشیرەتی هەرکی) ٣ تا ٤ هەزار کەس لە ئەندامانی عەشیرەتی هەرکی ناچار بوون بچن بۆ تورکیا و لەوێوە بە دەوروبەردا بڵاو ببنەوە و بگەڕێنەوە بۆ ناوچەکانی ژێر کۆنترۆڵی دەوڵەتی عێراق. ئەندامانی دیکەی عەشیرەتی هەرکی بە سەرکردایەتی برایەکی دیکەی (سەرۆکی عەشیرەتی هەرکی) ئێستا درێژە بە شەڕکردن لەگەڵ بارزانی دەدەن.

هەڵسەنگاندن: بە هۆی ئەوەی ئەو ناوچەیەی هەرکییەکان تێدا دەژین لەپاڵ سنووری ئێراندایە، ئەم سەرپێچیە سەرکەوتووەی ئەوان دەیتوانی هەڕەشەی جددی بۆ هاتووچۆی شتومەک لە ئێرانەوە بۆ هێزەکانی بارزانی دروست بکات، بەڵام شکستهێنان و دابەشبوونی عەشیرەتی هەرکی، لە کاتێکدا کە بارزانی لەگەڵ هێرشێکی گەورەی عێراق ڕووبەڕوویە، نیشانەی ئەوەیە کورد بە گشتی یەکگرتووە.

پێکهاتەی سەرکردایەتی PDK:

هاوکات لەگەڵ ئەوەی مەلا مستەفا خۆی سەرجەم بڕیارە سەرەکییەکان دەردەکات، بەڵام دەسەڵاتی شەڕی داوە بە ئیدریس و مەسعودی کوڕی. ئیدریس فەرماندەی ئۆپەراسیۆنە سەربازییەکان دەکات و مەسعود دەزگای هەواڵگری بەڕێوە دەبات و سەرکەوتنی زۆرباشی لە کاری خۆیدا تۆمار کردووە، یەکێ لەوانە ئەوەیە بەتەواوی دەستی بە پلانی هێرشی ئەم ساڵی عێراق گەیشتووە و پارساڵ مەسەلەی ناردنی چەک و تەقەمەنی لە لایەن پاکستان بۆ عێراق ئاشکرا کرد (باڵوێزخانەی ئەمریکا لە بەیرووت ئەو بابەتەی لە سەرچاوەیەکی دیکە وەرگرتووە). ڕێژەی ئەو دەسەڵاتەی ئیدریس و مەسعود هەیانە، نیشان دەدات ئەگەر هاتوو

بارزانی کۆچی دوایی بکات، ئەوان دەتوانن بێ کێشـــەیەکی ئەوتۆ ســـەرکردایەتی تەواوی (خەبات) بەدەستەوە بگرن.

لە دەرەوەی بنەماڵەی بارزانی، هیچ ڕابەرێکی دیکە خاوەن دەســـەڵاتی ڕاســـتەقینە نییە. جەلال تاڵەبانی ماوەیەک پشتیوانییەکی باشی لێ دەکرا، بەڵام زۆربەی هاوڕێکانی دەستیان لێکێشـــاوەتەوە و خۆی ئێســـتا لە بەیرووتە. جەلال تاڵەبانی وەک ناوەندگیری ســـەرەکی پەیوەندی کورد لەگەڵ عەرەبە چەپەکان کار دەکات، بەڵام لە ڕاســـتیدا نە کارێکی ئەوتۆ دەکات و نە دەســـەڵاتێکی ڕاســـتەقینەشـــی هەیە. دارا تۆفیق، ســـەرنووســـەری پێشـــووی ڕۆژنامەکەی PDK لە بەغدا (مەبەستی ڕۆژنامەی "التاخی"یە- وەرگێڕ) و سەرۆکی ئێستای بەشـــی زانیاریی PDK متمانەیەکی ئەوتۆی پێ ناکرێت، چونکە وەک لایەنگری پێشـــووی بەعس سەیر دەکرێت، و تا کاتی دەستپێکردنی (هێرشی دەوڵەتی عێراق) پێداگری دەکرد کە دەوڵەتی عێراق درێژە بە وتووێژ لەگەڵ کورد دەدات و هێرش ناکاتە سەر خەڵکی مەدەنی.

ڕەوتی شەڕ:

ئەو سەرچاوەیە پێداگری لەسەر ئەوە دەکات کورد ڕواندوزیان گرتووە و هێشتا شاخە ستراتژییەکانی دەوروبەری شاریان بەدەستەوەیە، هەرچەندە سەربازانی عێراق لە لێوارەکانی خواری شارەوە جێگیر بوونە. هێرشی عێراق ڕووی لە کۆتاییە و کورد خۆیان ئامادە دەکەن لە کەشوهەوای زستان کە زوو دەست پێدەکات کەلک وەربگرن.

تێبینی: ئەو زانیارییانەی ئێستا لە ئێران دەست دەکەوێت کۆنترۆڵی کورد بەسەر شاری ڕواندوز پشتڕاست ناکەنەوە.

کورد داهاتوو چۆن دەبینن؟

کورد هێشتا لەو باوەڕەدان بەردەوامبوونی شەڕ کەم کەم دەبێتە هۆی ڕووخانی ڕژێمی ئێستای عێراق، و لەوانەیە ببێتە هۆی هەڵوەشانەوەی تەواوی پێکهاتەی بەعس. کورد ئاماژە بە کۆمەڵێک ڕووداوی بچووک دەکەن (وەک سەرهەڵدانی یاخیبوونی بچووک- بچووک لەناو یەکەیەکی ســـوپای عێراق، تووڕەبوونی ژەنەڕاڵەکان لە دیدار لەگەڵ ســـەدام حوســـێن و لەسەرکارلابردنی سەرۆکی دەزگای هەواڵگریی عێراق) بۆئەوەی نیشان بدەن کە ناکۆکی و درزێک لەنێوان دەسەڵاتدارانی عێراقدا هەیە. کورد ناتوانن پێشبینی ئەوە بکەن کە چەندە کات بۆ ڕووخانی ڕژێمی ئێستای عێراق پێویستە، بەڵام پێیان وایە دەتوانن درێژە بە خەباتی خۆیان بدەن، تا ئەوکاتەی ڕژێمی عێراق دەڕووخێت. توندبوونی شەڕ دەیسەلمێنێت کە هەر

ڕژێمێکی عێراق لە بەرانبەر ئاشتی لەپێناو پتەوکردنی دەسەڵاتی خۆی و پێشخستنی وڵاتدا خۆی بە بەرپرسیار بزانێت، پێویستە بە شێوەی ڕاستەقینە لەگەڵ کورد سازش بکات.

هەرچەندە شتێکی لۆژیکییە کە وابیر بکەینەوە کورد بۆ کۆتاییپێهاتنی ئەم هەموو خوێنڕێژتنە داوای سەربەخۆیی بکەن، بەڵام ئەو سەرچاوەیە کە ئەم زانیارییانەی پێداین دەڵێت بارزانی وەک ڕێگەچارەیەکی ڕاستەقینە سەیری سەربەخۆیی ناکات. بارزانی بەردەوام داوای ئۆتۆنۆمییەکی ڕاستەقینە لەناو عێراق و داهاتی سەرچاوەکانی نەوتی کەرکووک (یان لایەنی کەم بەشێک لەو داهاتە) و بەشداریکردن لە دەوڵەتی نوێ بەغدا دەکات. تا کاتێک ئەم ئامانجانە بەدی نەیێت، شەڕ درێژەی دەبێت.

نئومان

لە بەڕێوەبەری CIA (کۆڵبی) بۆ:

یاریدەری سەرۆک بۆ کاروباری ئاسایشی نیشتمانیی (کیسنجەر)

واشنتۆن

٢ی تشرینی دووەمی ١٩٧٤

نهێنی

بابەت: نامەیەکی ژەنەڕاڵ مەلا مستەفا بارزانی بۆ وەزیری دەرەوە، کیسنجەر

١- ئەمە دەقی نامەکەی ژەنەڕاڵ بارزانییە کە لە تاران بە خۆیشتان نیشان دراوە[١]. هەروەها لیستی ئەو پێداویستییانەی کورد لە کاربەدەستانی ئێران داوایان کردووە و خۆشتان لە تاران بینیوتانە هاوپێچ کراوە.

٢- بارزانی لە بارودۆخێکی زۆر دژواردایە، چونکە دەبێت بەرگری لە ناوچەی ڕواندوز- حاجی ئۆمەران بکات کە ئێستا بووەتە ئامانجی هێرشی سەرەکی عێراق. ئەگەر ئەم ناوچەیە بکەوێتە دەستی عێراق، هێڵی سەرەکی گەیشتنی پێداویستییەکانی بارزانی لە ئێرانەوە لە دەست دەچێت. هەروەها بارەگای سەرکردایەتیی بارزانی لەم ناوچەیە هەڵکەوتووە و ئەگەر بکەوێتە دەستی عێراق، ورەی کورد دادەبەزێت. بەگوێرەی هەڵسەنگاندنی ئێمە، ئەگەر بارزانی ئەم ناوچەیە لەدەست بدات تەنیا ئەوەی بۆ دەمێنێتەوە لە ئاستێکی زۆرنزمدا درێژە بە هێرشکردن بۆ سەر هێزەکانی عێراق بدات و ئەگەری ئەوە دێتە ئاراوە ژمارەیەکی بەرچاو لە هێزەکانی ڕیزەکانی بارزانی جێبهێڵن.

٣- هەر وەک نموونەکانی پێشووتر، ئەمجارەش پێشنیار دەکەین داواکاری بارزانی بۆ زیادکردنی یارمەتییەکانمان بە کورد ڕەتبکەنەوە، چونکە زیادکردنی یارمەتییەکانمان مەترسی ئەوەی لێ دەکەوێتەوە ئەم هەڵمەتە هەستیارە ئاشکرا بێت.

کۆی گشتی یارمەتییەکانمان بۆ بارزانی لە ساڵی ١٩٧٣، ١٩٧٤ و ساڵی داهاتوو (١٩٧٥) دەکاتە ٢٠ ملیۆن دۆلار و زیاتر لە ١٢٥٠ تەن چەک و تەقەمەنی و پێداویستییەکانی دیکەمان بۆ دابین کردووە. ئاستی یارمەتییەکانی ئێران بۆ کورد زۆرە و دەگاتە ٧٥ ملیۆن دۆلار لە ساڵدا.

١- کیسنجەر لە ١ تا ٣ی تشرینی دووەم لە تاران بووە.

ئێران دەتوانێت سەرجەم پێداویستییەکانی کورد دابین بکات، بۆیە CIA پێشنیار دەکات یارمەتیدانی زیاتری کورد بخرێتە ئەستۆی ئێران.

٤- ئێمە پێشتر لە ڕێگەی نووسینگەی CIA لە تاران، کاربەدەستانی ئێران و بارزانیمان ئاگادار کردووەتەوە کە بە بۆچوونی ئێمە لەم بارودۆخەدا باش نییە بارزانی ئۆتۆنۆمی ڕابگەیەنێت، یان دەوڵەتی عێراق لە کوردستانی عێراق دابمەزرێنێت.

٥- ئەمە دەقی نامەکەی بارزانییە:

جەنابی وەزیری دەرەوە

جارێکی دیکە بەپێویستمان زانی ئەم نامەیەتان پێشکەش بکەین، بۆئەوەی ئاگاداری ئەو بارودۆخە دژوارە بن کە خەڵکەکەمان تێیدایە و ئەو کێشە سەربازیی، سیاسیی و ئابوورییانەی لە ئەنجامی شەڕێکی داگیرکەرانەدا بە سەریدا سەپاوە. هیوادارین دەوڵەتی ئەمریکا سەرنج بە بارودۆخەکەمان بدات و کێشەکامنان تاوتوێ بکەن و لێی تێبگەن و بە هەر شێوەیەک کە بۆتان دەکرێت یارمەتیمان بدەن.

ڕژێمی عێراق بە هەموو شێوەیەک لە لایەن سۆڤیەتەوە پشتیوانی لێ دەکرێت، زیاتر لە ٧ مانگە دەستی کردووە بە شەڕی ژێنۆساید لە کوردستان. لە ئەنجامی بەشداریکردنی چالاکانەی هەزاران پسپۆڕ، فڕۆکەوان و ئەفسەری ڕووسی لە شەڕی عێراق بە دژی ئێمە و و بەردەوامبوونی پشتیوانی ماددیی ڕووسیا و دابینکردنی چەکوچۆڵ بۆ دەوڵەتی عێراق، هێزەکانی عێراق لە ڕووی سەربازییەوە باڵادەستن و هێزەکانی ئێمە ئەو توانا سەربازییەی هێزەکانی عێراقی نەبووە و نییە. بۆ منوونە لە دوو مانگ و نیوی ڕابردوودا تەنیا لە بەرەی قەڵادزێ و ڕواندوز ١٢٠٠ کەسمان لێ کوژراوە و بریندار بووە، سوپای عێراق زۆربەی هێزەکانی کە لە ٣٠ فەوجی پیادە، ٦ بەتالیۆن هێزی تایبەت بە پشتیوانی ٤٠٠ تۆپ و هاوەن، ٦٠٠ تانک و سەدان فڕۆکە پێکهاتووە لەم دوو بەرەیەدا جێگیر کردووە. هەڵبەتە ئامانجی سەرەکی و کۆتایی عێراق لە هێرشکردن بۆ سەر ئەم دوو بەرەیە ئەوەیە بنکەی سەرەکی ئێمە لە باڵەکایەتی داگیر بکات کە زۆربەی بنکە و بارەگاکانی ئێمەی تێدایە.

ئەم ڕاستییە ناچاری کردووین لەم دوو بەرەیەدا لەگەڵ هێزەکانی عێراق ڕووبەڕوو ببینەوە، چونکە ڕوونە نابێت ئەم ناوچەیە لە دەست بدەین. هێزەکانی عێراق لە ئەنجامی گوشاری بەردەوامی سەربازیدا توانیویانە بێنە پێش و هەندێ لە شوێنە زۆر گرنگەکانی ئەم دوو بەرەیە بگرن و لەوێوە گەلاڵە تۆپباران بکەن و بیگرن کە نزیکترین شوێنە بە بارەگا سەرەکییەکامنان، ڕووداوێکی بەم شێوەیە قەت لە مێژووی بزووتنەوەکەماندا ڕووی نەداوە.

جگەلەوەش ٩٥% قوربانییەکانمان لە ئەنجامی هێرشی فڕۆکە و تانک و تۆپبارانددا کوژراون و بریندار بوونە. هێزەکانی عێراق وێڕای گەیشتن بەم ئامانجە، ژمارەیەکی زۆریان لێ نەکوژراوە و بریندار نەبووە، یانی ٦ هەزار کەسیان لێ کوژراوە و بریندار بووە.

جەنابی وەزیر، ئەمە بارودۆخەکەمانە. بۆئەوەی بتوانین باش بەرگری لە خۆمان بکەین دەستبەجێ پێویستمان بە چەکی پێشکەوتووی دژە تانک و دژە فڕۆکە هەیە، لەگەڵ تۆپی دوورهاوێژ و تەقەمەنییەکانی. هەروەها پێویستمان بەم چەکوچۆڵانە هەیە، بۆئەوەی بەرپەرچی هێرشەکانی عێراق بدەینەوە، تا لە ڕێژەی گوشاری سەربازیی عێراق کەم بکەینەوە کە ئێستا لەگەڵی ڕووبەڕووین. لیستی ئەم پێداویستییانە لەگەڵ ئەم نامەیە دەنێرینە خزمەتتان.

جگە لەم گوشارە سەربازییە، لەگەڵ بارودۆخێکی دژواری ئابووری ڕووبەڕووین کە ڕۆژبەڕۆژ خراپتریش دەبێت. نزیکەی ٤٠٠ هەزار کەس لە خەڵکەکەمان لە ماڵوحاڵی خۆی ئاوارە بووە و هەموو شتێکی لەدەست داوە. ١٠٠ هەزار کەسی دیکەشمان بە هۆی خێرخوازی دەوڵەتی ئێران لەژێر چاودێری ڕێکخراوی "شیروخورشید"دایە. بارودۆخی ئابووریی ناوچەکانی سەر سنووری تورکیا یەکجار مەترسیدارە، چونکە تورکیا سنووری خۆی لەسەرمان داخستووە. بە دەستپێکردنی وەرزی زستان، بارودۆخەکە لەم ناوچەیە زۆر خراپتر دەبێت، مەگەر هەوڵ بدرێت قەناعەت بە دەوڵەتی تورکیا بهێندرێت لەسەر بنەمای خێرخوازی سنوورەکانی بکاتەوە و بڕێکی زۆر یارمەتیی خێرخوازانە بگاتە خەڵکی ئەم ناوچەیە، ئەگەرنا قاتوقڕی بەم زووانە بۆ خەڵک دەبێت بە نەهامەتییەکی کوشندە. هیوادارین دەوڵەتی ئەمریکا ڕاستەوخۆ، یان لە ڕێگەی ڕێکخراوە مرۆڤدۆستە ئەمریکاییەکان دەستبەجێ یارمەتییەکانی زیاتر بکات.

جەنابی وەزیر، لە ڕووی سیاسییەوە دەوڵەتی عێراق ئێستا کۆمەڵێک هەنگاوی تایبەت هەڵدەگرێت بۆ جێبەجێکردنی ئەو شتەی خۆی ناوی ناوە یاسای ئۆتۆنۆمی و پێشتر ئەنجوومەنی یاسادانان و ئەنجوومەنی ڕاپەڕاندنی (تەنفیزی) بۆ ئەم ئامانجە پێکهێناوە. هەرچەندە زۆربەی خەڵکی کوردستان بەم دوو ئەنجوومەنە ڕازی نییە، بەڵام لەوانەیە بۆ دنیای دەرەوە سەرنجڕاکێش بێت. لە لایەن خۆمانەوە ئێمە دەبێت ڕێگەیەکی دیکەمان هەبێت، واتە یان دەبێت ئۆتۆنۆمی ڕابگەیەنین بۆ گەلەکەمان لە کوردستانی عێراق، یان ڕێگە بدەین خەڵکی عێراق دەوڵەتی خۆی لە ناوچەی ئێمە دابمەزرێنێت. بۆ ڕازیکردنی

گەلەکەمان و خەڵکی عێراق بەگشتی ئێمە دەبێت یەکێ لەو دوو هەنگاوە وەک ڕێگەیەکی سیاسی هەڵبگرین.

جەنابی وەزیر، ئەمانە کورتەی ئەو کێشە سەرەکییانەیە و هیوادارین جەنابت لەگەڵ دۆستە ئێرانییەکانمان تاوتوێی بکەیت. هەروەها دڵنیاین لەم بارودۆخە دژوارەدا دەوڵەتی ئەمریکا ئەوەی لە دەستی دێت بۆ یارمەتیدانمان دەیکات. ئێمە لە ڕابردوودا زۆر منەتباری خاوەنشکۆ شاهەنشا ئاریامیهر بووینە و ئێستاش منەتبارینیە کە یارمەتیمان دەدات و خاڵی سەرەکی پشتبەستنی خەباتی ئێمە جەنابیانە. هەروەها منەتباری ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکاین کە تا ئێستا یارمەتی داوین، بەڵام ئێستا پێویستمان بە یارمەتیی زیاتر هەیە، هەر بۆیە بە پێویستمان زانی ئەم داواکارییەتان پێشکەش بکەین، بۆئەوەی بە هەر شێوەیەک کە خۆتان پێتان باشترە و لەگەڵ سیاسەتی خۆتاندا گونجاوترە زیاتر یارمەتیمان بدەن.

هیچ گومان لەوەدا نییە دەوڵەتی عێراق بووە بە مەترسییەکی گەورە بۆ ناوچەکە، بەتایبەت کەنداوی فارس و ئۆقیانووسی هیند، هۆکاری ئەمەش تەنیا ئەوە نییە کە دەوڵەتی عێراق سیاسەتێکی دەمارگرژانە و خراپکارانەی گرتووەتەبەر، بەڵکوو عێراق بووە بە پردێک بۆئەوەی ڕووسەکان دزە بکەنە ناو سەرانسەری ناوچەکە و دەسەڵاتی خۆیان پتەو بکەن و خزمەتی بەرژەوەندییەکانی خۆیان بکەن، لە ڕێگەی وەشاندنی زەبر لە بەرژەوەندی وڵاتانی دیکە، بەتایبەت وڵاتی ئێوە و هاوپەیمانەکانی. یارمەتیدانی خەباتە خوێناوییەکەمان دژی دەوڵەتی عێراق، تەنیا یارمەتیدانی گەلێکی بندەست نییە، بەڵکوو سنووردارکردنی دەسەڵاتی سۆڤیەتیشە لە ناوچەکە و لاوازکردن و لە کۆتاییدا لەناوبردنی داردەستەکەشیەتی کە لەپێناو ئامانجی خۆیدا (مەبەستی دەوڵەتی عێراق- وەرگێڕ) بەم ئاسانییە بەکاری دەهێنێت.

جەنابی وەزیر، هیچ گومان لەوەدا نییە جەنابیشت لەگەڵ ئەوەدا هاوڕایت کە ئەمە مەسەلەیەکی جددییە و شایانی ئەوەیە جەنابت و دەوڵەتی ئەمریکا بەوردی سەرنجی پێ بدەن.

جەنابی وەزیر، ئەوپەڕی ڕێز و حورمەتمان قەبووڵ بفەرموون.

مستەفا بارزانی

٢٢ی تشرینی یەکەمی ١٩٧٤

ئەمە لیستی ئەو شتانەیە کە پێویستمان پێیەتی:

١- دە هەزار گولە تۆپی ١٥٥MM (Howitzer).

٢- دە هەزار گولە تۆپی Pounder ٢٥.

٣- دە هەزار گولە هاوەنی ڕووسی ١٢٠MM.

٤- دە هەزار گولە هاوەنی ١٢٠MM ئەمریکایی.

٥- شەش هەزار گولە هاوەنی ٨٢MM ڕووسی.

٦- دوو هەزار ڕۆکێتی دژە تانک.

٧- سێ هەزار ڕۆکێتی دژە تانکی ١٠٦.

٨- سێ هەزار ڕۆکێتی دژە تانکی ١٠٧.

٩- پێنج هەزار ڕۆکێتی دژە تانکی .R.P.G.

١٠- دە هەزار گولە هاوەنی ٦٠MM.

١١- دە هەزار گولە هاوەنی ڕووسی ١٢٢MM.

١٢- چوار هەزار تۆپی ڕووسی ١٢٢MM.

١٣- پەنجا هەزار گولەی دژە فڕۆکەی ٣٠MM.

١٤- سەد هەزار گولەی دۆشکەی قورس.

١٥- پەنجا هەزار گولەی دژە فڕۆکەی ١٤,٥.

١٦- پێنج ملیۆن فیشەکی تفەنگی Ammo Brno.

١٧- دوو ملیۆن فیشەکی کلاشینکۆفی ٧,٦٢X٣٦MM.

١٨- هەروەها پێویستیمان بە ژمارەیەکی یەکجار زۆر ڕۆکێتی دژە تانک و چەکی دژە فڕۆکە، بەتایبەت ڕۆکێتی دژە فڕۆکە هەیە.

١٩- سەد و پەنجا پارچە هاوەنی ٦٠MM.

٢٠- حەوت R.P.G ١٥٠.

٢١- پێنج هەزار نارنجۆکی دەستی.

پەراوێزی وەرگێڕ: لە دانیشتنێکدا لە ٣١ی تشرینی یەکەم، جێگری بەڕێوەبەری شاڵاوەکانی CIA ئاماژەی بەوە کردووە: "مەسەلەی شەڕی پێشمەرگایەتییانەمان بە کیسنجەر ڕاگەیاندووە، چونکە بارزانی لە هەر شوێنێک کە بۆی بکرێت کەڵک لە تاکتیکە

پێشـــمەرگاتییەکان وەردەگرێت. هێزەکانی بارزانی بەردەوام هێرش دەکەنە ســـەر جادە و دامەزراوە و بنکەکانی هێزەکانی عێراق لە سەرانسەری کوردستان. بە هەرحاڵ بارزانی ناچارە بەشـــێکی زۆری هێزەکانی تەرخان بکات بۆ بەرگریکردن لەو تەنیا ڕێگەیەی لە دەســـت کوردەکاندا ماوەتەوە و ڕێگەی ســـەرەکی گەیشـــتنی پێداویســـتییەکانی ئێران بۆ کوردەکانە. بارزانی نەک تەنیا پێویستی بە چەکوچۆڵ هەیە، بەڵکوو پێویستیشی بە بڕێکی زۆر خۆراک هەیە. کوردە گوندنشـــینەکان لەناو چەم و دۆڵەکاندا پێویســـتیان بە خۆراکی دەرەوە هەیە. ئێستا سەدان هەزار ئاوارەی کورد لە شارەکانەوە ڕوویان کردووەتە ئەو ناوچەیە و ژمارەیەکی لەوە زیاتریش لە ماڵ و زێدی خۆیان لە ناوچەکانی ژێر دەســـەڵاتی دەوڵەتی عێراق ئاوارە بوون. گەلێک لە بارزانییەکان بێ یارمەتیی ئێران لەگەڵ زســـتانێکی ســـەختی دوورودرێژ ڕووبەڕوو دەبنەوە".

ڕاپۆرتێکی نووسینگەی هەواڵگریی و لێکۆڵینەوەی وەزارەتی دەرەوە

واشنتۆن

١٨ی تشرینی دووەمی ١٩٧٤

بە هەموو شێوەیەک نهێنی

بابەت: پشتیوانی ئێران لە خەباتی مەلا مستەفا بارزانی گەیشتووەتە ئاستێکی مەترسیدار

بەم دواییانە پشتیوانی ئێران لە خەباتی کورد لە عێراق گەیشتووەتە ئاستێک کە دەتوانین لەگەڵ پشتیوانی هیند لە خەباتی بەنگلادیشییەکان لە ڕۆژهەڵاتی پاکستان بەراوردی بکەین، پێش شەڕی ١٩٧١. هەرچەندە هەردوولا دانیان بە خۆیاندا گرتووە بۆئەوەی کێشەکە قووڵتر نەبێتەوە، بەڵام ئێستا ئەگەری ئەوە لە ئارادایە پێکدادانی گەورە لەنێوان هێزەکانی ئێران و عێراقدا ڕووبدات.

کاربەدەستانی عێراق هەوڵیان داوە مەسەلەی دەستدرێژی ئێران لە دانیشتنی (کۆمکاری عەرەب) لە ڕەبات بورژێنن و لەوانەیە بەم زووانە لە دانیشتە نێودەوڵەتییەکانی دیکەشدا بیخەنەڕوو.

زیادبوونی دەستێوەردانی ئێران لە کێشەی کوردی عێراق:

ئێران لە ساڵی ١٩٦٤ەوە پشتیوانی لە خەباتی کورد بە سەرکردایەتی مەلا مستەفا بارزانی دەکات، لەم مانگانەی دواییدا ئێران بە شێوەیەکی ڕاستەوخۆتر دەستیوەرداوەتە نێو شەڕی کورد و دەوڵەتی عێراق کە لە بەهاری ڕابردوو تا ئێستا بەردەوامە.

- لە ٢٣ی ئابەوە گرووپێک لە هێزەکانی ئێران کە پسپۆڕی هاوەنی ١٢٠-mm بوون، بە ماوەی ٤٨ کاتژمێر لەناو خاکی عێراقدا مەشقیان بە کورد کردووە.

- لە ١٢ی ئەیلوول لە وەڵامی داواکارییەکی مەلا مستەفا بارزانیدا، فەرماندە ئێرانییەکانی ناوچەکە ڕێگەیان پێ دراوە بچنە ناو خاکی عێراق و مەشق بە کورد بکەن و لە ٢٥ی تشرینی دووەمەوە ڕێگەیان پێ دراوە ماوەی ١٠ ڕۆژ لەناو خاکی عێراقدا بمێننەوە و مەشق بە کورد بکەن.

- لە ٢٣ی ئابەوە هێزەکانی ئێران لەناو خاکی ئێرانەوە هاوەنی ١٧٥-mm ی ئەمریکایان بۆ بنکەی هێزەکانی عێراق لە دەوروبەری قەڵادزێ و ڕانیە هاویشتووە. لە ٢٦ی تشرینی

یەکەمەوە شا لەسەر داواکاری کورد فەرمانی داوە کە چوونی فەرماندە ئێرانییەکانی پسپۆڕی هاوەن و تۆپ بۆ ناو خاکی عێراق تەنیا بە مۆڵەتی خودی شا بێت.

- لە کۆتایی مانگی تشـــرینی یەکەمەوە بەتالیۆنێکی هێزەکانی ئێران کە تۆپی mm-١٣٠ی ڕووسییان پێیە لە ناوچەی حاجی ئۆمەران-ڕواندوز لەناو خاکی عێراق جێگیرکراوە.

- لە ٣ی تشـــرینی دووەمەوە دووجار تۆپی mm-١٥٥ و inch-٨ی ئەمریکایی هاوێژراوە بۆ ناو خاکی عێراق.

- یەکەکانی تۆپخانەی mm-٢٣ و mm-٣٥ی هێزی ئاســـمانی ئێران بۆ ناو خاکی عێراق نێردراون، بۆئەوەی هێزەکانی ئێران لە بەرانبەر هێرشـــی ئاســـمانی عێراق بپارێزن. لە ١١ی تشرینی دووەمیش دوو یەکەی موشەکی زەوی بۆ ئاسمانی ئێران چووەتە ناو خاکی عێراق.

- لە ١٢ی تشـــــرینی دووەم فڕۆکەییەکی Sukhoiی عێراق بە دەستی بەتالیۆنی ٢٣ی ئێران لەناو خاکی عێراق خراوەتە خوارەوە[١]. ئەو هێزانەی ئێران کە ئێستا لەناو خاکی عێراقدان، لە دوو بەتالیۆنی تۆپخانە (کە بەتالیۆنێکیان تۆپی mm-١٣٠ی ڕووسیی و ئەوەی دیکەیان تۆپی mm ١٥٥- و inc-٨ی ئەمریکاییان پێیە) و چەند یەکەی پســـپۆڕی هاوەن، دژە فڕۆکە و دوو یەکەی یاریدەری دیکە پێکدێت.

هۆکارە هاندەرەکانی ئێران و عێراق:

شا (خۆیشی بە قەد عێراق، کوردی هەیە) پێیخۆشە خەباتی بارزانی زیندوو و بەردەوام بێت بەڵام ســـەرنەکەوێت. بۆیە لەپێناو ئەم ئامانجەدا شـــا چەکوچۆڵی قورســـی هێزەکانی خۆی دەدات بە کورد. هاوکات شـــا نیگەرانی کاردانەوەی ســـۆڤیەتە لە بەرانبەر هەوڵە ڕوون و بەرفراوانەکانی ئێران دژی عێراق. کەوابوو لەم بارودۆخەدا ئامانجی شا تەنیا ئەوەیە:

ا- ڕژێمی بەعســـی عێراق لاواز بکات، یان بیڕووخێنت کە لوتبەرزانە دەڵێت بە شـــێوەی سەربازیی کۆتایی بە کێشەی کورد دەهێنێت.

ب- دەســـتی هێزەکانی عێراق ببەســـتێتەوە. ئێســـتا ٨٠%ی ســـوپای عێراق لە باکوور جێگیر کراوە.

١- لە ١٨ی کانوونی یەکەم باڵوێزخانەی ئەمریکا لە تێلیگرامێکدا بە وەزارەتی دەرەوەی ڕاگەیاندووە دەوڵەتی ئێران وەڵامی تۆمەتەکانی عێراقی داوەتەوە و دانی بەوەدا ناوە کە ئێران فڕۆکەکەکانی عێراقی خســـتووەتە خوارەوە، هۆشـــداری داوە ئێران کاردانەوەی توندی دەبێت ئەگەر جارێکی دیکە فڕۆکەکانی عێراق سنووری هەوایی ئێران ببەزێنن. "وەرگێڕ"

ج- گوشار بخاتە سەر عێراق بۆئەوەی لەسەر شەتولعەرەب لەگەڵ ئێران ڕێکبکەوێت.

عێراق کە لە باڵادەستی سەربازیی ئێران تووڕەیە هەنگاوێک هەڵناگرێت ببێتە هۆی ئەوەی دوژمنایەتییەکەی لەگەڵ ئێران زیاتر بێت، یان ئێران هان بدات لە شوێنەکانی دیکە لەسەر سنووری عێراق تۆڵە لە عێراق بسێنێتەوە. جگەلەوەش عێراق هێشتا بە ئاشکرا ئێرانی بە دەستێوەردان لە کێشەکەدا تۆمەتبار نەکردووە و مەسەلەکەشی لە نەتەوە یەکگرتووەکان نەخستووەتەڕوو لەبەرئەوەی:

- دان بەوەدا نەنێت کە خەریکی شەڕە لەگەڵ کوردی خۆیدا.

- لە دانیشتنی (کۆمکاری عەرەب- وەرگێڕ) لە ڕیبات و دانیشتنەکانی دیکەدا نەیتوانیوە پشتیوانی عەرەبەکان بە دژی ئێران بەدەست بهێنێت[١].

- هیوایەکی ئەوتۆی بەوە نییە سۆڤیەت یان وڵاتانی دیکە لەم پەیوەندییەدا پشتیوانییەکی زۆری لێ بکەن. جگەلەوەش باران و بەفری زستان دەستی پێکردووە و بەم زووانە چالاکی هێزە زەمینییەکانی عێراق و ئۆپەراسیۆنە ئاسمانیەکانی پەک دەخات، تا بەهار تەنیا ئەوەی لەدەست دێت کورد تۆپباران بکات.

ئەگەری بەرفراوانتربوونی دوژمنایەتی ئێران و عێراق

سەرەڕای ئەو شتانەی باس کرا، بەم هۆکارانە خوارەوە، ئەگەری بەرفراوانتربوونی کێشەی ئێران و عێراق لە ئارادایە:

- ڕابەری عێراق، سەدام حوسێن ئەلتکریتی ڕۆژی ١٢ی تشرینی دووەم پەیامێکی بۆ ئەنوەر ساداتی سەرۆک کۆماری مسر ناردووە و پێ گوتووە بە فڕۆکە هێرش دەکاتە سەر ئێران، ئەگەر هێرشی تۆپخانەی ئێران تا ١٠ ڕۆژی دیکە بە یەکجاری ڕاوەنەستێت. ئەنوەر سادات ئەم هۆشدارییەی ناردووە بۆ شا.

١- نووسینگەی پاراستنی بەرژەوەندییەکانی ئەمریکا لە بەغداد لە تێلیگرامێکدا بۆ وەزارەتی دەرەوە لە ٧ی گوڵانی ١٩٧٤ ڕایگەیاندووە: "هیچ کام لە باڵوێزی وڵاتانی عەرەبی وەڵامی داواکارییەکەی ٢٠ی نیسانی دەوڵەتی عێراقیان بۆ پشتیوانیکردن لە خەبات دژی بارزانی نەداوەتەوە. بە هەرحاڵ سوریا ڕێگەی بە لیوایەکی سوپای عێراق داوە بچنە ناو خاکی سوریا، بۆئەوەی لە نزیک سنجار لەپشتەوە هێرش بکەنە سەر هێزی پێشمەرگە و گەمارۆیان بدەن". "وەرگێڕ"

- کاردانەوەی سەربازی عێراق لە بەرانبەر چالاکییە سەربازییەکانی ئێران لەناو خاکی عێراق و هاتنی هێزەکانی تۆپخانەی ئێران بۆ ناو خاکی عێراق زۆر توندتر بووە. عێراق هەفتەی ڕابردوو بە ماوەی ٤ ڕۆژ بە تۆپ و فڕۆکە بنکەکانی ئێرانی لەناو خاکی عێراق بەتوندی بۆمبباران کردووە و ئێرانیش لە وەڵامدا ڕۆژی ١٠ و ١١ی تشرینی دووەم بنکەکانی عێراقی لەسەر سنوور تۆپباران کردووە.

- زیاتربوونی دەسەڵاتی فەرماندە ئێرانییەکان لە ناوچە بەسەر هێزەکان و تۆپخانەی کورد لەوانەیە هەڵسەنگاندنی هەڵە دروست بکات، بە هۆی نەبوونی هاوئاهەنگی لەگەڵ کاربەدەستانی باڵای ئێران.

٦- هێرشە ئاسمانیەکانی عێراق بۆ سەر بنکەکانی ئێران و فڕینی فڕۆکەکانی عێراق بەسەر ئاسمانی ئێراندا، لەوانەیە ببێتە هۆی هەڵگیرسانی شەڕی ئاسمانی لەنێوان ئێران و عێراق لەسەر سنوور، هەروەها لەوانەیە عێراق خۆی ئامادە بکات لە ئاستی جیهانیدا ئێران تۆمەتبار بکات کە بە چەکوچۆڵی ئەمریکایی دەستدرێژی کردووەتە سەر خاکەکەی.

ڕۆژی ٥ی تشرینی دووەم، وەزیری دەرەوەی عێراق تەلەفۆنی بۆ باڵوێزی ئێران کردووە و بە فەرمی سکاڵای لە ئێران کردووە و داوای لە باڵوێزی بەریتانیا و وڵاتانی عەرەبی کردووە سەردانی ئەو پێشانگەیە بکەن کە ئەو چەک و تەقەمەنییانەی ئەمریکا، ئیسرائیل و ئێرانی تێدا نیشاندراوە کە لە بەرەی شەڕی کورددا دۆزیویانەتەوە.

پەراوێزی وەرگێڕ:

بەگوێرەی بەڵگەنامەیەکی دیکە، ڕۆژی ١٧ی حوزەیرانی ١٩٧٤ باڵوێزی بەریتانیا لە ئێران چاوی بە شا کەوتووە. شا بە شێوەیەکی تەواو نهێنی بە باڵوێزی بەریتانیای گوتووە کە فەرمانی بە هێزەکانی ئێران داوە بچنە ناو خاکی عێراق، بۆئەوەی یارمەتیی کورد بدەن و بەرپەرچی هێرشی هێزەکانی عێراق بدەنەوە. شا بە باڵوێزی بەریتانیای گوتووە پێی وانییە سوپای عێراق بتوانێت ناوچە شاخاوییەکانی کوردستان بگرێت، بەڵام ئەگەر بۆمببارانەکانی عێراق بەم شێوەیە لە زستان بەردەوام بێت، بارودۆخی کورد جێگەی نیگەرانی دەبێت. باڵوێزی بەریتانیا پرسیاری لە شا کردووە ئەگەر کێشەکانی ئێران و عێراق بەگوێرەی بڕیارێکی ئەنجوومەنی ئاسایشی نەتەوە یەکگرتووەکان چارەسەر بێت چارەنووسی کورد بە چی دەبێت. شاش لە وەڵامدا گوتوویەتی بەدڵنیاییەوە واز لە کورد ناهێنم، چونکە وازهێنان لێیان کارێکی بێ پرەنسیپانە دەبێت. باڵوێزی بەریتانیا بە شای گوتووە دەوڵەتی عێراق بە کورد

ناڕووخێت، بەڵکوو دەبێت لە بەغداوە بڕووخێت. شـاش گوتوویە ئەوە ڕاسـتە، بەڵام ئاسـان نییە.

لە نووسینگەی پاراستنی بەرژەوەندییەکانی ئەمریکا لە بەغدا بۆ:

وەزارەتی دەرەوە، واشنتۆن دی سی ١٤٨٦

٢٣ی کانوونی یەکەمی ١٩٧٤

نهێنی

بابەت: هەڵوێستی ئەمریکا سەبارەت بە سەرکردایەتی بزووتنەوەی کورد و دەوڵەتی بەعس

بۆ زانیاری:

- بەڕێز سیسکۆ، جێگری وەزیری دەرەوە.

- بەڕێز ئەسیرتۆن، یاریدەری وەزیری دەرەوە.

- باڵوێزخانەی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا لە تاران.

١- وەک دەزانن کەوتنەخوارەوەی دوو فڕۆکەی عێراق (بە دەستی کورد) بە موشەکی ئێران، تەنیا یەکێ لە نموونە هەرە گەورەکانی دەستێوەردانی بەرفراوان و ڕاستەوخۆی ئەم دواییانەی ئێرانە لە کاروباری عێراق. دیارە ئەگەر ئەو دەستێوەردانەی ئێران نەبووایە، هێزە چەکدارەکانی عێراق ئەم ساڵ بەسەر بارزانیدا سەر دەکەوتن. لە ڕوانگەی منەوە ئێستا کاتی ئەوە هاتووە دەوڵەتی ئەمریکا ئەوپەڕی گوشار بخاتە سەر شا، بۆئەوەی کۆتایی بەم دەستێوەردانە بهێنێت کە نەک تەنیا لە بەرژەوەندی ئێراندا نییە، بەڵکوو لە بەرژەوەندی سەقامگیری ناوچەکەشدا نییە.

٢- ئامانجی شا ئەوەیە دەوڵەتێک لە عێراق بگات بە دەسەڵات کە مەترسی کەمتری بۆ ئێران هەبێت. ڕاستیەکەی ئەوەیە کە ڕژێمی بەکر-سەدام حوسێن دەیەوێت ئەمجارە بەتەواوی بەسەر کورددا زاڵ بێت، ئەگەر شەڕ هەروا درێژە بکێشێت، لەوانەیە ڕژێمێکی دیکە بێتە جێگەی ڕژێمی ئێستا. بە هەرحاڵ ئەمە بە واتای ئەوە نییە کە ئەو ڕژێمەی جێگەی ڕژێمی ئێستا دەگرێتەوە، بتوانێت بارودۆخەکە باشتر بکات. هەندێ لە پسپۆڕان، لەوانە پسپۆڕانی فەڕەنسا و بەریتانیا لەو باوەڕەدان هەر دەوڵەتێک جێگەی ڕژێمی ئێستای عێراق بگرێتەوە، لە ڕژێمی ئێستا توندئاژۆتر و تێکدەرتر دەبێت و لەوانەیە ناچار بێت بەتەواوی پشت بە سۆڤیەت ببەستێت. ئەگەری دیکە ئەوەیە سوپا بە دەسەڵات بگات، لەوانەیە دژی کۆمۆنیزم بێت، بەڵام لە مێژووی عێراقدا لە ئەنجامی دەسەڵاتی سەرجەم ڕژێمە سەربازییەکاندا عێراق

لە ناوخۆدا ناسەقامگیر بووە و ئەگەری ئەوە هەیە هەمان ئەنجام دووپات بێتەوە. لەوانەیە ئەم جۆرە ڕژێمە سەربازییە بۆ شا باش بێت، بەڵام زەحمەتە بزانین ئەو ڕژێمە چۆن لەپێناو سەقامگیری ناوچەدا خزمەتی بەرژەوەندییەکانی ئەمریکا یان ڕۆژئاوا دەکات.

٤- ڕژێمی بەعس سەرەڕای هەموو خراپییەکانی، لە شەش ساڵی ڕابردوودا عێراقی سەقامگیر کردووە. جگەلەوەش ئێستا دەیەوێت بەشێوەیەکی چڕوپڕ گەشە بە ئابووریی وڵات بدات و بە هەموو شێوەیەک هەوڵ دەدات لە وڵاتانی ڕۆژئاوای ئەوروپا و وڵاتە عەرەبە محافزەکارەکان نزیک بێتەوە (کە لە تێلیگرامی ٨٥٧دا ئاماژەمان پێکردووە). هەر ئامانجێک لەپشتی ئەم دوو سیاسەتەی عێراقدا بێت (گەشەی ئابووری و نزیکبوونەوە لە وڵاتانی دیکە) و لە هەر ڕیتمێکی توندئاژۆ بۆ شاردنەوەی ئەو ئامانجە کەلک وەربگیردرێت، ڕژێمی بەعس (ئەگەر باش سیاسەت بکات) دەتوانێت تایبەتمەندییەکانی خۆی بەتەواوی بگۆڕێت کە تا ئێستا وەک مشکێکی گۆشەگیر بووە.

٤- سەرکردایەتی کورد بۆ خەباتێکی بێهیوایانە شەڕ دەکات. هیچ لایەنێک پێیخۆش نییە کورد سەر بکەوێت. تەنانەت ئێرانیش دەڵێت ئەوەندە یارمەتیی کورد نادات بتوانن هێرش بکەنە سەر دەوڵەتی عێراق. کەوابوو تەنیا هیوای کورد ڕووخانی ڕژێمی بەغدایە، بەڵام هیوادابوون بەوەی دوای ڕژێمی ئێستا ڕژێمێک لە عێراق بەدەسەڵات بەگات کە سەبارەت بە کورد سیاسەتی باشتر بێت، لە هیواکەی شا خەیاڵاویترە. تا ئەو شوێنەی من دەزانم هەموو ڕژێمەکانی پێشووی عێراق، لەوانە ڕژێمی بەریتانیا، پاشایەتیی و سەربازی، ئەو جۆرە ئۆتۆنۆمییانە نەداوە بە کورد کە کورد داوای دەکات. هەروەها بە بۆچوونی من بیرۆکەی لەمێژینەی "هاوپەیمانی کورد و شیعە" هەم خەیاڵە و هەمیش ناڕاستە. نە کۆمەڵگەی کورد و نە کۆمەڵگەی شیعە هیچ کامیان خاوەن ئەو دامەزراوە یان کەسایەتییە نین بتوانن حکومەت بەڕێوە ببەن و درێژە بە ڕەوتی مۆدێرنیزاسیۆن بدەن. زۆربەی خەڵکی ئەو دوو کۆمەڵگەیە هێشتا بە شێوەی عەشیرەتی دەژین و وەک کۆمەڵگەکانی سەردەمی ناوەڕاستن.

٥- باڵوێزی بەریتانیا لە عێراق، گراهام بەشێوەیەکی زۆر نهێنی پێی گوتم عەلەم، وەزیری دەرباری ئێران، بەم دواییانە بە دەوڵەتی بەریتانیای ڕاگەیاندووە ئێران دەیەوێت شەڕی کورد و دەوڵەتی عێراق بۆ گەیشتن بەو ئامانجە بەردەوام بێت، و ئەوەندە پێداویستی بە بارزانی دەدات کە بتوانێت لە وەرزی زستاندا لە بەرانبەر ڕژێمی عێراق بوەستێت، و ئەوەندە چەکوچۆڵیشی دەداتێ کە بتوانێت لە بەهاردا هێرشە بەرفراوانەکانی دەست پێ بکاتەوە. ئەگەر شا ئاوا بیر بکاتەوە، بەدڵنیاییەوە ئێمە (ئەمریکا) بەرەو شەڕێکی بەرفراوانی ناوچەیی

پاڵ پێ وەدەندرێن. کەوابوو بە بۆچوونی من ئێستا کاتی ئەوە هاتووە دەوڵەتی ئەمریکا ئەوپەڕی گوشار بخاتە سەر شا، بۆئەوەی شا تێبگات کە بەرژەوەندی ئێران و ئەمریکا لەو مەسەلەیەدا یەک ناگرێتەوە و پێی نیشان بدات بەرژەوەندی هاوبەشی ئێران و ئەمریکا لەو مەسەلەیە لە چیدایە. وەک پێشتر باسم کرد بە بۆچوونی من باشترین هەنگاوێک کە ئەمریکا لەم پەیوەندییەدا دەبێت هەڵیبگرێت ئەوەیە ئامۆژگاری شا بکات لەباتی ئەوەی پێداگری لەسەر ئەوە بکات کە ڕژێمی بەعس دوژمنی سەرسەختی ئێرانە، جددیبوونی خواستی عێراق بۆ نزیکبوونەوە لە ئێران تاقیبکاتەوە.

لۆڤری

پەراوێزی وەرگێڕ: باڵوێزی بەریتانیا لە تاران لە ١٨ی کانوونی یەکەمی ١٩٧٤ پەیامێکی ناردووە بۆ وەزارەتی دەرەوە و ئاماژەی بەوە کردووە:

"دوێنێ ١٧ی کانوونی یەکەم چاوم بە عەلەم، وەزیری دەرباری ئێران کەوت. عەلەم گوتی"ئێستا کورد لە بارودۆخێکی باشتردان. کەوتنەخوارەوەی فڕۆکەکانی عێراق ورەی کوردی بەرز کردووەتەوە. دڵنیام ئەم هاوینە دەتوانن بەردەوام بن. دەوڵەتی ئێران دەتوانێت زۆر زیاتر یارمەتیی کورد بدات و وایان لێ بکات پاشەکشە بە هێزەکانی عێراق بکەن، بەڵام ئێران نایەوێت ئەمە بکات. شا نایەوێت ئەوەندە بگلێتە ناو کێشەکە، چونکە نایەوێت بە ئاشکرا لەگەڵ عێراق توشی شەڕ بێت". ئێران دەیەوێت کورد لە زستاندا بەهێز بن بۆئەوەی لە بەهار بەرپەرچی هێرشی عێراق بدەنەوە. کورد پێویستیان بە تۆپی دوورهاوێژ هەیە. تا ئەو شوێنەی من (باڵوێز) دەزانم ئێران پێشتر تۆپی دوورهاوێژی داوە بە کورد و عێراق هەوڵ دەدات چەکوچۆڵە قورسەکانی ئێران بە فڕۆکە لەناو ببات.

لە بەڕێوەبەری نووسینگەی هەواڵگریی و لێکۆڵینەوە (هیلاند) بۆ:

جێگری وەزیری دەرەوە بۆ کاروباری سیاسیی (سیسکۆ)

واشنتۆن

١٦ی کانوونی یەکەمی ١٩٧٤

نهێنی

بابەت: ئەگەری هەڵگیرسانی شەڕ لەنێوان ئێران و عێراق بە هۆی پشتیوانی شا لە ژەنەڕاڵ بارزانی

دەوڵەتی عێراق ڕایگەیاندووە ئێران دوو فڕۆکەی عێراقی بە موشەکی ئەمریکایی Hawk لەناو خاکی عێراق خستووەتە خوارەوە. ئێمە هیچ بەڵگەیەکمان بەدەستەوە نییە نیشان بدات ئێران موشەکی Hawkی لە نزیک، یان ناوەوەی خاکی عێراق بەکارهێنابێت[١].

بە هەرحاڵ کۆمەڵێکی زۆر وێنە بڵاوبووەتەوە کە ئێرانییەکان موشەکی زەوی بۆ ئاسمانی بەریتانیایی Rapierیان لەناو خاکی عێراق دامەزراندووە، ئەمەش بووە بە بەڵگە بە دەستی عێراقەوە. ئێمە لەم هاوپێچەی خوارەوە (١ی تشرینی دووەمی ١٩٧٤) باسی ئەوەمان کردووە لەوانەیە عێراق بە شێوەی فەرمی ئێران تۆمەتبار بکات بەوەی بە چەکوچۆڵی ئەمریکایی دەستدرێژی کردووەتەوە سەر عێراق.

پەراوێزی وەرگێڕ:

ڕاپۆرتیکی CIA لە ١٧ی کانوونی یەکەمی ١٩٧٤ ئاماژەی بەوە کردووە: "ڕادیۆی بەغدا ڕایگەیاند کۆتایی ئەم هەفتەیە دوو فڕۆکەی عێراق بە موشەکی زەوی بە ئاسمانی ئێران خراوەتە خوارەوە. ڕادیۆی بەغدا بانگەشەی ئەوەی کرد هێزەکانی ئێران کە لە کوردستانی عێراق جێگیرن بە موشەکی Hawkی ئەمریکایی ئەو دوو فڕۆکەیانەیان خستووەتە خوارەوە. لە کاتی بەرفراوانبوونی شەڕی کورد و عێراق لە ٩ مانگی ڕابردوودا ٤٠ فڕۆکەی عێراق کە

١- باڵوێزخانەی ئەمریکا لە ئێران ڕۆژی ١٧ی کانوونی یەکەم تێلیگرامێکی بۆ وەزارەتی دەرەوە ناردووە، تێیدا ئاماژەی بەوە کردووە بەپێچەوانەی بانگەشەکانی سوپای عێراق، لەوە ناچێت ئێران بە موشەکی Hawkی ئەمریکا ئەو فڕۆکانەی عێراقی خستبێتە خوارەوە، چونکە ئەمریکا موشەکی Hawkی هێشتا تەسلیم بە ئێران نەکردووە. "وەرگێڕ"

دەکاتە ١٠%ی فڕۆکە و هیلیکۆپتەری عێراق بە دەستی کورد خراوەتە خوارەوە. هەرچەندە دەوڵەتی عێراق هۆشداری داوە بە ئێران، بەڵام هیچی پێ ناکرێت دژی ئێران ئەنجام بدات، چونکە ٨٠%ی هێزە زەمینییەکانی عێراق لە شەڕی کورددا دەستیان بەستراوەتەوە. عێراق تەنیا ئەوەندەی لەدەست دێت بە تۆپ یان فڕۆکە گوندێکی ئێران بۆمبباران بکات".

٢٢ی کانونی دووەمی ١٩٧٥

نهێنی، هەستیار

بابەت: نامەیەکی دوورودرێژی مەلا مستەفا بارزانی بۆ وەزیری دەرەوە، کیسنجەر

بەڕێز دۆکتۆر هنری کیسنجەر

وەزیری دەرەوە

واشنتۆن

جەنابی وەزیر

بۆ ئەوەی جەنابت و دەوڵەتی ویلایەتە یەکگرتووەکان بەردەوام ئاگاداری مەسەلەی کورد لە عێراق بن، ئەم یادداشتنامەیەتان پێشکەش دەکەین، بۆ ئەوەی ئاگاداری ئەم بارودۆخە بن کە لە ئەنجامی شەڕی دەوڵەتی بەعسی عێراق دژی گەلەکەمان هاتوەتەئاراوە، و سەرنجتان بەرەولای کێشە سیاسی و سەربازییەکانمان و پێشهاتە چاوەڕوانکراوەکان ڕابکێشین.

لە بارودۆخی ئێستادا کێشەمان زۆرە و بێگومان زۆرتریش دەبێت چونکە سوپای عێراق دەیەوێت لە بەهاردا هێرشە سەربازییەکانی زیاتر بکات. کەوابوو هیوادارین جەنابت و دەوڵەتەکەتان سەرنج بەم یادداشتنامەیە بدەن و بە هەند وەریبگرن.

بارودۆخی سەربازیی لە هاوینی ڕابردووەوە بە جۆرێک گۆڕاوە، چونکە سوپای عێراق توانیویەتی لە بەرەی ڕواندوز و قەڵادزێ هەندێ سەرکەوتن بەدەستبهێنێت. بەهەرحاڵ سوپای عێراق هەوڵی بۆ گرتنی هەندێ بەرەی دیکەی داوە، بەڵام پێشمەرگەکانمان پێشیان پێگرتووە و بەرپەرچی هێرشە یەک لەدوای یەکەکانیان داوەتەوە بۆ گرتنی هەندێ شوێنی گرنگ لە گەڕوی عومەرئاغا و سەرتیز، کە جادەیەکی تێدایە کە ئەم بەرزاییانە بە بارزان و بادینانەوە دەبەستێتەوە. هێرشی سوپا لە بەرەی قەڵادزێ- ڕانییە لە مانگی تشرینی یەکەمیش شکستیهێنا و بە کوژرانی ژمارەیەکی زۆر لە هێزەکانی کۆتایی پێهات. هێزەکانمان بەرگری باشیان کردووە و لە دوو مانگی ڕابردوودا یەک لەو چوار دژە هێرشانەیان تێکشکاندووە کە سوپا کردوویەتی بۆ سەرلەنوێگرتنەوەی هەندێ شوێن لە چیای سەرتیز.

لە هەمان قۆناخدا پێشمەرگەکانمان دوو جار هێرشیان کردووەتەوە سەر هێزەکانی حکومەت لە ماکوک، و شوێنێکی سەربازییان لە کێوەڕەش لە باکوری ڕۆژئاوای ڕانییە گرتوەتەوە. جگە لەمە، چالاکییەکانی پێشمەرگەکانمان لەم قۆناخەدا بەردەوامە و توانیومانە

هێزەکانی حکومەت تێکبشکێنین و بەردەوام زەرەری گیانی و مادییان لێبدەین. ئەم پێشهاتانە نیشان دەدات شەڕەکە چەند بەرفراوان و توندە و قوربانی لێکەوتوەتەوە.

لە سەرەتای شەڕەوە هەتا کۆتایی ١٩٧٤ دە هەزار و شەشسەد و هەشتا کەس لە هێزەکانی سوپای عێراق کوژراون و هەفدە هەزار و دووسەدوو و هەفتا کەسیان لێ بریندار بووە، لە کاتێکدا کە تەنها هەزار پێشمەرگە کوژراوە و دوو هەزار و پێنسەدیان لێ بریندار بووە. هەروەها نزیکەی دوو هەزار و پانسەد جاش کوژراوە و بریندار بووە و هەزار و شەشسەد جاش و هەزار و دووسەد سرباز لە ڕیزەکانی حکومەت ڕایانکردووە و لەگەڵ ٣٠٠ دیل هاتونەتە ڕیزی پێشمەرگەکانمانەوە.

جەنابی وەزیر، هیچ گومان لەوەدا نییە کە دەتوانین کردەوە سەربازییەکانمان باشتر بکەین. لە بەر ئەوەی دەزانین بەهار شەڕ دەستپێدەکاتەوە و توندتریش دەبێت، خەریکین توانایی سەربازیی پێشمەرگەکانمان بۆ شەرکردن باشتر دەکەین. ئێستا خولی فێرکردنی تاکتیکی هێرشکردن، بەکارهێنانی چەکوچۆڵ [ی پێشکەوتوو] وچالاکیی پارتیزانیمان بۆ کردوونەتەوە. لە کۆبوونەوەی کومیتەی ناوەندی "پارتی دیموکراتی کوردستان"مان کە چەند هەفتە لەمەو پێش بەڕێوەچوو، هەندێ بڕیارمان دا بۆ باشترکردنی باری ئیداریی و چارەسەرکردنی کەموکوڕییە سەربازییەکانمان. بەڵام جەنابی وەزیر پێتان ڕادەگەیەنین کە ئەم قۆناخەی ئێستا تا پێش لە دەستپێکردنی بەهار، لە ڕوانگەی سەربازییەوە زۆر گرنگ و هەستیارە. دەبێ درێژە بە چالاکییەکانمان بدەین بۆ ئەوەی سوپای عێراق لەو شوێنانە دەربکەین کە ئیستا گرتوویانە، و بەرگری لەو بەرانە بکەین کە هێزەکانی عێراق لەوانەیە بتوانن هێرشیان بکەنە سەر. بە هۆی ئەوەی لایەنی بەرامبەر چەکی سەربازیی پێشکەوتووی هەیە، ئێمە پێویستمان بە پشتیوانی و دابینکردنی پێداویستییە سەربازییەکانمان هەیە بۆ ئەوەی لایەنەی بەرامبەر بەسەرماندا زاڵ نەبێت.

فەرمانی خاوەنشکۆ شاهەنشا ئاریامیهر بۆ ناردنی هێزیی پشتیوانی تۆپخانە، سوپای عێراقی تووشی کێشەی جیددی کردووە، چونکە بەردەوامن لە تۆپبارانکردنی بەرەی قەڵادزێ و ڕانییە. خستنەخوارەوەی فڕۆکەیەکی TU-١٦ ی عێراق لە ١٤ی کانوونی یەکەمی ١٩٧٤ بووەتە هۆی ئەوەی فڕۆکەکانی عێراق نزیکی ناوچەی بارەگای سەرکردایەتیمان نەبنەوە، و هەروەها بووەتە هۆی شپرزەبوونی دەوڵەتی بەعسی عێراق و ڕووخانی ورەی فڕۆکەوانەکانیان. ئەمانە کۆمەڵێک فاکتەری سەربازیی گرنگن کە دەبێ لەبەرچاو بگیردرێن، هاوکات نیشانیش دەدەن لەم ناوچە بچووکە کە پێشمەرگەکانمان بەرەنگاری هێزەکانی

سوپای عێراق دەبنەوە، کۆمەڵێک کەموکورتیمان هەیە، بۆ نموونە چەکی دژە تانکمان وەکوو پێویست نییە، ئەگەر وەکوو پێویست هەمان بێت و لە بەرەکانی دیکەدا وەک سلێمانی، هەولێر، بادینان و شوێنەکانی دیکە بەکاریبێنین، چالاکییە سەربازییەکانمان زۆر باشتر دەبێت.

جەنابی وەزیر، ئێمە باش دەزانین کە دەوڵەتی بەعس لە بەغداد لە ئاستی نێونەتەوەییدا گۆشەگیرە و لە ئاستی ناوخۆدا لەگەڵ مەترسی ئەم شەڕە گەورەیە ڕووبەڕووبە کە بێبەزەییانە دژی گەلی کورد ئەنجامی دەدات. دەوڵەتی عێراق لە کەشوهەوایەکی ناسەقامگیر و لەرزۆکی سیاسیدا دەژی. شەڕی دەسەڵات لە نێو ڕێبەرایەتیی حیزبی بەعس بەردەوامە و بەتایبەت لە کاتی نەخۆشکەوتنی بەکر، سەرۆک کۆمارەوە، ناکۆکیی نێوان باڵی سەربازی و مەدەنی توندتر بووە. نەبوونی بەکر لە مەیدانی گشتی و حکومەتیدا دەرفەتی بۆ سەدام حوسەین ئەلتەکریتی ڕەخساندووە پێگەی خۆی قایمتر بکات. تەنها ئەمدواییە ٣٧٠ ئەفسەر بە تۆمەتی پلاندارێژتن بۆ کوشتنی سەدام گیراون. بەلەبەرچاوگرتنی پلانە هاوشێوەکانی پێشووی سەدام، ئەمەش تەنیا بیانوویەکە بۆ ئەوەی نەیارەکانی لەناو ببات و ئێمە پێمانوایە ڕووسەکان لەم پەیوەندییەدا پشتی دەگرن. هەندێ شت هەیە کە دەریدەخات درز کەوتووەتە نێو لایەنگرانی بەکر و سەدام و سەدام بەمزوانە دەست بە سەرجەم جومگەکانی دەسەڵاتدا دەگرێت. ئەم بەڵگانە بەسە بۆ نیشاندانی ئەو ڕاستییە کە پشتیوانیکردنی ڕوسیا لە رژیمی بەعس لە بەغداد زیاتر بووە. ئەمدواییە سۆڤیەت ڕەزامەندی دەربڕیوە موشەکی SCUD کە مەوداکەی ٣٠٠ کیلۆمترە، تۆپی ١٨٠ و ٣٠ فڕۆکەی دیکەی MIG-٢٣ بدات بە سوپای عێراق. لەلایەکی دیکەوە ڕووسەکان گوشار دەخەنە سەر تورکیا و سوریا ڕێگەیان پێبدات لە ڕێگای سنورەکانیانەوە یارمەتی سەربازی بنێرێت بۆ عێراق. ئەمە لە خۆیدا پێشهاتێکی سەربازیی نوێ و مەترسیدارە. وڵاتانی دیکەی کومونیستیش بە ناردنی یارمەتی سەربازیی، پشتیوانی لە عێراق دەکەن، کە لەم نێوەدا ئاڵمانیای ڕۆژهەڵات و چکسلڤاکیا پشکی شیریان بەرکەوتووە. شیوعیەکانی عێراقیش، بێگومان بە ڕەزامەندیی ڕووسیا، درێژە بە پشتیوانیکردن لە سیاسەتی تێکدەرانە و دژمنکارانەی بەعس لە ئاستی ناوخۆ و ناوچە و نێونەتەوەییدا دەدەن.

هەروەها ڕوونە کە رژیمی بەعسی عێراق و سۆڤیەتی هاوپەیمانیان بەتەواوی هاوڕان لە سەر ئەو سیاسەتە کە دەوڵەتی عێراق لە هەمبەر وڵاتانی دیکەی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست و جیهان گرتوویەتیەبەر. بێگومان دەوڵەتی ئەمریکا ئاگاداری ئەو سیاسەتە دوو لایەنەیە کە دەوڵەتی بەعس لە بەغداد پەڕەوی دەکات. دەوڵەتی بەعسی عێراق ڕژێمێکە کە هەم لە ناوخۆی عێراق و هەم لە دەرەوە هەست بە هەڕەشە و ناسەقامگیری دەکات. لە ئاستی

ناوخۆدا ناکۆکی و کێشە کەوتووەتە نێو خۆی، و شەڕ ئەفرۆشێت بە کورد، کە ئەم شەڕە کەمکەم و لەسەرخۆ ژیانی هێزە چەکدارەکانیان تێکدەدات و وەرەیان دەڕۆخێنێت. ئەو ئۆتونومییە کارتۆنییە کە بۆ کوردستان ڕایانگەیاندووە و بەکارهێنانی هەندێ لایەن وەک داردەست بۆ سیاسەتی داهاتوویان سەبارەت بە کورد، نە دەبێتە هۆی ئەوەی کەس لە کوردستان گوێیان لێبگرێت و نە دەبێتە هۆی ئەوەی گەلی کورد لە عێراق پشتیوانیان لێبکات و متمانەیان پێبکات.

ڕژیمی بەعس هەست بە لاوازیی و گۆشەگیریی دەکات چونکە هیچ ڕۆڵێک ناگێڕێت یان ڕۆڵێکی زۆر کەم دەگێڕێت لە مەسەلە گرنگەکانی جیهانی عەرەبدا. بۆ دەرهاتن لە گۆشەگیریی و پەلەقاژەدان بۆ مانەوە و پەیداکردنی دۆست و لایەنگر بۆ خۆی، رژیمی بەعسی عێراق سیاسەتێکی بێهیوایانەی گرتووەتەبەر بۆ ئەوەی خۆی وەک ڕژیمێکی میانەڕەو و سەربەخۆ لە سۆڤیەت نیشان بدات کە ئامادەیە دەست لە ڕێڕەوی پێشووی خۆی هەڵبگرێت و ببێت بە دۆستی ڕۆژئاوا. بەڵام سیاسەت و کردەوەکانی نیشانی داوە کە شتەکە بەپێچەوانەیە.

ڕژیمی بەعسی عێراق بەردەوام پشتیوانی لە بەرەی نەیاریی چارەسەربوونی کێشەی عەرەب و ئیسرائیل دەکات، لە نزیکەوە هاوکاریی هەندێ لایەن وەک بەرەی گەل بۆ ئازادی فەلەستین بە ڕێبەرایەتی جۆرج حەبەش[1]، فەرماندەیی گشتیی بەرەی ئازادی فەلەستین بە ڕێبەرایەتی ئەحمەد جیبرەئیل[2]، و بەرەی دیموکراتی گەلی ئازادیی فەلەستین بە ڕێبەرایەتی ناسف هاواتاما[3]، و گروپی لادەری بەرەی ئازادی فەلەستین بە ڕێبەرایەتی سەبری ئەلبەننا[4] دەکات و دانیان پێدا دەنێت و یارمەتی ماددییان دەدات، و پشتیوانی لە کردەوە تیروریستییەکانیان، و کردەوە تیروریستییەکانی تونسییەکان و ئەوە کە لە فڕۆکەخانەی ئورلی کرا[5]، دەکات. ئەمانە نیشان دەدات کە رژیمی بەعس پشتی مەسەلەی فەلەستین دەگرێت. هەروەها رژیمی بەعس پروپاگەندا دەکات دژی سیاسەتی ویلایەتە یەکگرتووەکان و هەوڵە ئاشتیخوازانەکانی جەنابت بۆ چارەسەرکردنی ئاشتیخوازانەی کێشەی عەرەب- ئیسرائیل.

١- GEORGE HABASH

٢- AHMAD GABRIL

٣- NASIF HAWATAMA

٤- SABRI AL-BANNA

٥- مەبەستی ئەو هێرشە تروریستییەیە کە لایەنگرانی فەلەستین لە ١٣ و ١٩ی کانوونی دووەمی ١٩٧٥ لە فڕۆکەخانەی ئورلی پاریس کردیان. وەرگێڕ

ڕژێمی بەعس هەروەها چالاکانە مەشــق و ڕاهێنان بە خراپکارەکان دەکات، پروپاگەندا دەکات دژی دەوڵەتی عەرەبستانی سعودی، سیاسەتی دژمنکارانە دژی ئێران پەیڕەو دەکات، چاوی تەماحی بڕیوەتە خاکی کوەیت، لە بەلوچستان ئاژاوە دەنێتەوە و پشتیوانی لە زوفار و باشــووری یەمەن دەکات[1]. ئەمانە کۆمەڵێک نموونەی ئاشــکرا و زیندوون کە نیشــان دەدات ڕژێمی بەعس سیاسـەتی تێکدەرانەی خۆی لەهەمبەر وڵاتانی دراوسێی خۆی لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست یان ویلایەتە یەکگرتوەکانی ئەمریکا نەگۆڕیوە.

جەنـابی وەزیر، جگە لە هەموو ئەمـانە، رژێمی بەعس شـــەڕێکی دڕنـدانە دژی ئێمە بەرێوەئەبات، کەوابوو گەلی کورد لایەنی ســـەرەکییە کە بووەتە قوربانیی ســـیاســـەت و کردەوەکـانی بەعس. جگە لە ئەنجـامە ســـەربـازییەکـانی ئەم شـــەڕەی ڕژێم دژی ئێمە، گەلەکەمان لە ڕووی سیاسیشـەوە لە داهاتووی خۆی دڵنیا نییە. ئێمە وەک لایەنی سـەرەکی کە بەرەنگاری بەعس بووینەتەوە، تا ئیســـتا نەمانتوانیوە بگەیەن بە مافەکانمان. هەرچەند ئیدارەیەکمان بۆ خۆمان پێکهێناوە و پەرەمانپێداوە و بەهێزترمان کردووە لە پاڵ چالاکییە ســـەربازییەکانماندا، بەڵام هێشـتا لە بۆشـاییەکی سـیاسـیدا دەژین، و وەک بزووتنەوەیەک چالاکییە ســـیاســـی و ڕاگەیاندنکارانەکانمان ئەنجامێکی ئەوتۆی نەبووە و تەنها لە ئاســـتی بەرگریدا بووە چونکە هیچ هەنگاوێک بۆ دەستپێشخەرییەکی سیاسی تۆکمە نەگیراوەتەبەر. ئێمە پێمانوایە بۆ ئەوەی هەوڵە سەربازییەکانمان بە قازانجی سەرجەم لایەنە پەیوەندیدارەکان ســـەربکەوێت، دەبێ بە یارمەتیی دەوڵەتی خاوەن شـــکۆ شـــاهەنشـــا ئاریامیهر و دەوڵەتی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا ڕێگاچارەیەکی ســـیاســـیش بۆ کێشـــەی گەلەکەمان بدۆزرێتەوە.

گەلەکەمان بۆ هەتاهەتایە خۆی بە قەرزاربـاری دەوڵەتی خـاوەن شـــکۆ ئـاریـامیهر و ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا دەزانێت بۆ یارمەتیدانمان، بەڵام جەنابی وەزیر، ئێســـتا بەڕاستی کاتی ئەوە هاتووە پێش لە سیاسەتە تێکدەرانە و خراپکارانەکانی بەعس بگیردرێت، و لەم چوارچێوەیەدا بەپێویســتی دەزانین پلانێکی تۆکمە بۆ بەرەنگاربوونەوەی هێرشـەکانی بەعس لە کاتی دەسـتپێکردنەوەی شـەڕەکەی لە بەهاردا دابنێین. دەبێ کەڵک لەم بارودۆخە وەربگرین کە تێیدا سوپای عێراق ورەی ڕووخاوە، و بەعس تووشی کێشە و ناکۆکیی ناوخۆیی

---

[1]- مەبەســتی بەلوچســتانی ئێرانە کە ئەو کاتە تۆزێ جموجۆڵی تێدابووە دژی ڕژێمی شــای ئێران. زوفار ئەو بزووتنەوە کومونیســتییە بوو کە دژی دەوڵەتی سـولتان قابوس لە عەممان خەباتی دەکرد، لە ١٩٧٥ بە پشتیوانیی سەربازیی ڕاستەوخۆی شا سەرکوت کرا. ئەو کاتە یەمەنی جنووبی دەوڵەتێکی سەربەخۆ بووە، لە ١٩٩٠ لەگەڵ یەمەنی باکور یەکی گرتووەتەوە. وەرگێڕ

بووەتەوە. سروشتی ڕاستەقینەی بەعس و سیاسەتەکانی لە هەمبەر وڵاتان و مەسەلەکانی دیکە دەبێ بە هەند وەربگیردرێت و ئاڵتیرناتیڤێک بدۆزرێتەوە بۆ ئەوەی دەسەڵاتێک بێتە جێگای بەعس کە دان بە مافی سەرجەم پێکهاتەکانی عێراقدا بنێت. ئەو جۆرە حکومەتە کە ئێمە بیری لێدەکەینەوە بە قازانجی وڵاتانی میانەڕەوی عەرەبە کە تا ئێستا زەرەرو زیانی زۆریان بە هۆی سیاسەتەکانی رژێمی بەعسی عێراق پێگەیشتووە و بە قازانجی وڵاتانێک وەک عەرەبستانی سعودی، مسر، ئوردون و کوەیتە پشتیوانی لە پێکهاتنی ئەم جۆرە حکومەتە لە عێراق بکەن و دانی پێدابنێن.

لە کۆتاییدا دەبێ یارمەتی گەلی کورد بدرێت بگات بە مافە ڕاستەقینەکانی خۆی، بەپێچەوانەی بەڵێنە درۆ و پلانە چەوتەکانی بەعس.

لە بارودۆخی ئێستادا ئێمە هەست دەکەین پێویستە لە نزیکەوە یەکدی ببینین بۆ ئەوەی ئەم مەسەلانە بە وردی بخەینە بەر باس. کەوابوو هیوادارم خۆم یان نوێنەرێکمان بتوانین سەردانی وڵاتەکەتان بکەین بۆ ئەم ئامانجە.

جەنابی وەزیر، هیوادارین دەوڵەتی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا بە یارمەتی و ڕەزامەندیی دەوڵەتی خاوەن شکۆ شا یارمەتیمان بدات کۆتایی بە قەیرانی سیاسیی عێراق بهێنین، گەلی عێراق لە تەوقی دەسەڵاتدارێتی ترسان و تۆقانی بەعس ڕزگار بکەین، و یارمەتی گەلی لێقەوماوی کورد بدەن کێشەکەمان بە شێوەیەکی دادپەروەرانە و یەکسان چارەسەر بێت.

جەنابی وەزیر ئەوپەڕی ڕێز و حورمەتم قەبوڵ بفەرموون و هیوای باشترینەکانتان بۆ دەخوازم.

مەلا مستەفا بارزانی

لە باڵوێزخانەی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا لە تاران بۆ:

وەزارەتی دەرەوە، واشنتۆن دی سی ٩٤

٥ی شوباتی ١٩٧٥

بابەت: بارودۆخی تەندروستی مەلا مستەفا بارزانی

بۆ زانیاری: باڵوێزخانەی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا لە ئەنقەرە، بەیروت، موسکۆ و نووسینگەی پاراستنی بەرژەوەندییەکانی ئەمریکا لە بەغدا.

ئاماژە بە: تێلیگرامی ٠١٠٤ی نووسینگەی پاراستنی بەرژەوەندییەکانی ئەمریکا لە بەغدا.

ئەو زانیارییانە باڵوێزی مسر لە عێراق داویە بە نووسینگەی پاراستنی بەرژەوەندییەکانی ئەمریکا لە بەغدا کە گوایە مستەفا بارزانی نەخۆشە، یان تەنات کۆچی دوایی کردووە، ڕاست نییە. دەوڵەتی عێراق پار بانگەشەی ئەوەی کرد بارزانی کۆچی دوایی کردووە. ئەو بانگەشەیە لە ڕۆژنامەی "لسان الحال" چاپی بەیروت و ڕۆژنامە بیانییەکانی دیکەدا بڵاو بوویەوە، بەڵام دوابەدوای ئەوە گرووپێکی تەلەڤزیۆنێکی ئەڵمانیای ڕۆژئاوا لەگەڵ بارزانی دیمانەی کرد و وێنەی بارزانی بڵاوکردەوە، ئەو ڕۆژنامانە کە هەواڵی مردنی بارزانییان بڵاو کردبوویەوە توشی سەرسوڕمان بوون.

کاربەدەستانی دەوڵەتی ئێران دەڵێن بارزانی زیندووەوە و تەندروستی باشە و لە کوردستان دەژی (نە لە ئێران). لە کاتی دەستپێکردنەوەی شەڕ لەنێوان کورد و دەوڵەتی عێراق لە مانگی نیسانی ١٩٧٤ تا ئێستا، ئیدریسی کوڕی مستەفا بارزانی بووە بە فەرماندەی هێزی پێشمەرگە.

میکلۆس

پەراوێزی وەرگێڕ:

لە هەمان مانگدا، لۆڤری، بەرپرسی نووسینگەی پاراستنی بەرژەوەندییەکانی ئەمریکا لە بەغدا، لە سەر زاری ئەلنەجاڕ، باڵوێزی مسر لە عێراق، پەیامێکی بۆ وەزارەتی دەرەوەی ئەمریکا ناردووە کە ڕایگەیاندووە مەلا مستەفا بارزانی نەخۆشە و لە تاران لە نەخۆشخانەدایە. لەو پەیامەدا هەروەها ئاماژە بەوە کراوە کە ئیدریس بارزانی، کوڕی مستەفا بارزانی فەرماندەیی هێزەکانی لە ئەستۆ گرتووە.

لە پیتیر ڕۆدمان لە ئەنجوومەنی ئاسایشی نیشتمانیی بۆ:

وەزیری دەرەوە، کیسنجەر

واشنتۆن

٦ی شوباتی ١٩٧٥

نهێنی

بابەت: بارزانی بەرنامەیەکی سیاسیی زیادەخوازانەی دژی دەوڵەتی عێراق بەدەستەوەیە

ڕابەری کورد، مەلا مستەفا بارزانی نامەیەکی دوورودرێژی بۆ جەنابت نووسیوە و تێیدا بارودۆخی سیاسیی و سەربازیی کوردستان و عێراقی شیکردووەتەوە. بارزانی داوای یارمەتیی سەربازیی زیاتری لە جەنابت کردووە، بۆئەوەی لە وەرزی زستان بە باشترین شێوە کەلک وەربگرێت، تا لە ڕووی سەربازییەوە خۆی بەهێزتر بکات. بارزانی بەرنامەیەکی سیاسیی زیادەخوازانەی دژی دەوڵەتی عێراق بەدەستەوەیە کە لە نامەکەدا باسی کردووە.

بە هەرحاڵ بارزانی دەیەوێت چاوی بە جەنابت بکەوێت و بە تێروتەسەلی ئەم شتانەتان بۆ باس بکات. بارزانی داوای کردووە خۆی یان نوێنەرەکانی بێن بۆ واشنتۆن، بۆئەوەی چاویان بە جەنابت بکەوێت.

کۆڵبی (بەڕێوەبەری CIA) دەڵێت لەبەر دوو شت نابێت جەنابت چاوت بە بارزانی بکەوێت: یەکەم، لەبەرئەوەی ئامانجی سەرەکی بارزانی لە بینینی جەنابت ئەوەیە کە داوای یارمەتیی زیاترتان لێ بکات، ئێمەش ناتوانین لەمە زیاتر یارمەتی بدەین. دووەم، لەبەر هۆکاری ئەمنی، چونکە دیداری بارزانی لەگەڵ جەنابت ناشاردرێتەوە. کۆڵبی دەڵێت بەڵام دەکرێت بەنهێنی چاوت بە نوێنەری بارزانی بکەوێت، چونکە دەتوانین ئەوە بشارینەوە. لەگەڵ ئەوەشدا ئەم جۆرە دیدارانە هیچ ئەنجامێکی بەدواوە نابێت.

بە هەرحاڵ بە لەبەرچاوگرتنی هەوڵە گرنگ و درەوشاوەکانی کورد باش دەبێت جەنابت بە شێوەیەک لە شێوەکان وەڵامی ئەرێنی بە داواکارییەکەی بارزانی بدەیتەوە، باشترین ڕێگە ئەوەیە چاوت بە نوێنەرێکی بارزانی بکەوێت. ئەو هەوڵانەی ئێمە بۆ یارمەتیدانی کورد دەیدەین، بەسە بۆئەوەی جەنابت وەک وەڵامێک بە نوێنەرەکەی بارزانی بیدەیت.

ئەم ڕەشنووسەمان وەک وەڵامێک بۆ داواکارییەکەی بارزانی ئامادە کردووە، تکایە پەسەندنی بکەن.

لە جێگری یاریدەری سەرۆک بۆ کاروباری ئاسایشی نیشتمانیی (سکۆکرافت) بۆ:

سەرۆک کۆمار (فۆرد)

واشنتۆن

١٩ی شوباتی ١٩٧٥

نهێنی، هەستیار

بابەت: شا بەتەمایە لە جەزائیر لەگەڵ سەدام گفتوگۆ بکات

وەزیری دەرەوە، کیسنجەر داوای کردووە ئەم پایەمەتان بۆ بنێرم:

"ئەمڕۆ لە زوریخ[١]، ٤ کاتژمێر لەگەڵ شا قسەم کرد. لە هەموو ڕوویەکەوە گفتوگۆیەکی باش بوو، لە قسەکانی شادا بەڕوونی دیارە دەیەوێت پەیوەندییەکانی ئێران و ئەمریکا بەم گەرمییەی ئێستا بەردەوام بێت. شا نەک تەنیا بەڕوونی و واقعبینانە لە هاوکێشەکانی جیهان تێدەگات، بەڵکوو دەیەوێت ئێران بخاتە سەر ئەو ڕەوتە پێشکەوتنەی خۆی دەیەوێت.

گرنگترین بەشی گفتوگۆکەم لەگەڵ شا لەبارەی کاردانەوەی شا بوو بەرانبەر هەڵوێستی ئێمە سەبارەت گفتوگۆی نێوان وڵاتانی بەرهەمهێنەر و بەکارهێنەری نەوت و مەسەلەی نرخی نەوت و پێویستبوونی هاوکاری درێژخایەن لەنێوان وڵاتانی بەرهەمهێنەر و بەکارهێنەری نەوت بوو. شا کۆمەڵێک بۆچوونی سەرنجڕاکێشی هەبوو، لەبارەی هاوکاری درێژخایەنی ئێران و ئەمریکا. کاتێک گەڕامەوە، بە تێروتەسەلی بۆتی باسی دەکەم.

بە تێروتەسەلی باسی ڕێگەچارەی کێشەی فەلەستین و ئیسرائیلم بۆ شا کرد، ئەویش بەتەواوی پشتیوانی لە ڕێگەچارە قۆناغ بە قۆناغەکەی ئێستا کرد. هەروەها شا گوتی ئامادەیە ئیسرائیل دڵنیا بکاتەوە کە نەوتی پێویستی بۆ دابین بکات، ئەگەر بۆ جێبەجێکردنی قۆناغی دواتری ڕێککەوتنی ئیسرائیل و مسر، ئیسرائیل نەوتی ناوچەی ئەبوورۆدەی بۆ مسر بگەڕێنێتەوە. هەروەک ئاگاداریت لەم هەفتانەی دواییدا شا دیپلۆماسی خۆی لە جیهانی عەرەب وەگەڕخستووە. شا زۆر کەوتووەتە ژێر کاریگەری ئەنوەر سادات و لەو قەناعەتەیە سادات ڕێگەی ئاشتی لەگەڵ ئیسرائیل هەڵبژاردووە نەک جەنگ.

١- زوریخ شارێکی سویسرایە.

گرنگترین مەسەلەیەک کە مێشکی شای بەخۆوە سەرقاڵ کردووە مەسەلەی عێراقە. شا پێی گوتم خەباتی کورد لاوازە، هیچیان لێ شین نابێت و هیچ خیرێکیان بەدواوە نابێت. لە وەڵامی دەستپێشخەرییەکی عێراقدا، شا بەتەمایە لەگەڵ بەهێزترین سەرکردەی عێراق، واتە سەدام حوسێن دابنیشێت. شا پێی گوتم ناتوانێت دەوڵەتێکی ئۆتۆنۆمی کوردستان قەبووڵ بکات کە لەژێر دەسەڵاتی دەوڵەتێکی شیوعی لە بەغدا بێت[1]. شا لەوە دەترسێت عێراقییەکان کۆمەڵێک خراپەکاری لەسەر سنووری ئێران و عێراق ئەنجام بدەن و ببێتە هۆی ئەوەی کێشەی کورد ببێت بە کێشەیەکی نێودەوڵەتیی و بکەوێتە ئەجێندای ئەنجوومەنی ئاسایشی نەتەوە یەکگرتووەکان. شاش ئەمە بە شتێکی باش نازانێت. بەکورتی وەسوەسەی ئەوە کەوتووەتە ناو مێشکی شا کە هەنگاو هەڵبگرێت بۆئەوەی سەبارەت بە کێشەی کورد لەگەڵ عێراق ڕێکبکەوێت، بەڵام دڵنیا نییە بتوانێت ئەوە بکات. شا دەیەوێت هاوکات درێژە بە پشتیوانیکردن لە کورد بدات.

شا زۆری پێ خۆشە ئەم ساڵ چاوی بە جەنابت بکەوێت. شا گوتی پەیوەندییەکانی ئێران و ئەمریکا قەد باشتر نەبووە.

١- مەبەستی ئەوەیە شا لەوە دەترسا دەوڵەتێک بێتە جێگەی بەعس کە شیوعی بێت و مافی ئۆتۆنۆمی بە کورد بدات. شا زۆر ڕقی لە شیوعییەکانی ئێران بوو، زۆر لە دەسەڵاتی شیوعییەکانی عێراقیش دەترسا. یەکێ لە مەرجەکانی ڕێککەوتنەکەی شا لەگەڵ سەدام لە جەزائیر لە ٦ی ئاداری ١٩٧٥ ئەوەبوو دەوڵەتی عێراق ڕێگە بەوە نەدات هیچ کوردێکی شیوعی لە هەرێمی کوردستان بمێنێت. شا دەستی مەلاکانی ئێرانی کردەوە بۆ ئەوەی دژی شیوعیەکان چالاکی بکەن، بەڵام مەلاکان ئەم هەلەیان قۆزتەوە بۆ پتەوکردنی دەسەڵاتی خۆیان لە نێو خەڵکدا و لە کۆتاییشدا سەرکەوتن بە سەر ڕژێمی پاشایەتیدا."وەرگێڕ"

وەزارەتی دەرەوەی ئەمریکا

٢٢ی شوباتی ١٩٧٥

نهێنی، هەستیار

بابەت: نامەی وەزیری دەرەوەی ئەمریکا بۆ مەلا مستەفا بارزانی

ئەزیزم ژەنەڕاڵ بارزانی

زۆر خۆشحاڵ بووم کە پەیامەکەی ٢٢ی کانوونی دووەمی ١٩٧٥ی جەنابتم بەدەست گەیشت[١]. من ستایشی دەوڵەتی ئەمریکا بە ئێوە و گەلەکەتان ڕادەگەیەنم و دەسخۆشی لە تێکۆشانە قارەمانانەکەتان دەکەم. ئەو گیروگرفتانەی ئێوە لەگەڵیدا ڕووبەڕوون، زۆر دژوارە. من تێبینییەکانی ئێوە لەبارەی بارودۆخی سیاسیی و سەربازیی زۆر بەرز دەنرخێنم. دڵنیابن پایەبەرزترین کاربەدەستانی دەوڵەتی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا زۆر بە جددی سەرنج بە پەیامەکەی جەنابتان دەدەن، چونکە ئەو مەسەلەیە بۆ ئێمە گرنگە.

ئەگەر بتانەوێت نوێنەرێکی باوەڕپێکراو بنێرن بۆ واشنتۆن، بۆئەوەی زانیاریی زیاتر لەبارەی بارودۆخەکەتان بە دەوڵەتی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا بدات، ئێمە شانازی پێوە دەکەین و بە خۆشحاڵییەوە پێشوازی لێ دەکەین.

بە بۆچوونی من، نهێنیپارێزی گرنگییەکی لە ڕادەبەدەری لە مەسەلەی توانای ئێمە بۆ یارمەتیدانی ئێوەدا هەبووە، تەنیا بەهۆی ئەو مەسەلەشە (سەرباری نیگەرانی ئێمە سەبارەت بە ئاسایشی گیانی خۆتان) کە من ناتوانم لێرە لەگەڵ ئێوە دیدار بکەم، چاوەڕوانی بیستنی بۆچوونەکانی جەنابتم.

ئەوپەڕی ڕێزم قەبووڵ بفەرموون

هیوای باشیتان بە ئاوات دەخوازم

هنری کیسنجەر

وەزیری دەرەوەی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا

٢٢ی شوباتی ١٩٧٥

١- لەو پەیامەدا مەلا مستەفا بارزانی بارودۆخی سەربازی هێزیی پێشمەرگە و هێزەکانی عێراقی شیکردووەتەوە و داوای لە کیسنجەر کردووە لە ڕووی سەربازیی و ماددییەوە زیاتر یارمەتیی شۆڕشی کورد بدەن. هەروەها بارزانی لە پەیامەکەدا داوای کردووە لەگەڵ خودی کیسنجەر دیدار بکات.

لە باڵوێزی ئەمریکا لە ئێران (هێڵمز) بۆ:

جێگری یاریدەری سەرۆک بۆ کاروباری ئاسایشی نیشتمانیی (سکۆکرافت)

تاران، ١٠١٥Z

٨ی ئاداری ١٩٧٥

نهێنی، هەستیار

بابەت: نهێنییەکانی ڕێککەوتنی شا و سەدام لە زمانی سەرۆکی ساڤاکەوە

زەحمەت نەبێت ئەم پەیامە بگەیەنن بە دەستی وەزیری دەرەوە، کیسنجەر.

دوای نیوەڕۆی ئەمڕۆ یەکشـــەممە کاتژمێر ٥ چاوم بە شـــا دەکەوێت، بەڵام پێش ئەوە دەمەوێت ئەو شـتانەتان پێڕابگەیەنم کە ژەنەڕاڵ نەسیری، سـەرۆکی ساڤاک سـەرلەبەیانی ئەمڕۆ پێی گوتم.

١- محەمەد ڕەزا شاهەنشای ئێران، ژەنەڕاڵ نەسیری ڕاسپاردووە ئەم شتانەم پێ بڵێت، پێش ئەوەی دوای نیوەڕۆی ئەمڕۆ چاوم بە خۆی بکەوێت.

٢- هەروەک خۆتان ئاگادارن، ژەنەڕاڵ مەلا مســتەفا بارزانی، پێش ئەوەی بچێت بۆ جەزائیر، نامەیەکی بۆ خاوەنشکۆ شای ئێران نووسیوە.

٣- هەتا ئێســـتا ئێران هەر شـــتێک کە بارزانی داوای کردووە پێی داوە، لە پارەوە بگرە تا پێداویســـتییەکانی دیکە. تەنانەت ئێران چەند جۆر چەکی ســـووک و چەکی دژە فڕۆکەی بە بارزانی داوە، تەنانەت هێزەکانی ئێران بە جلوبەرگی مەدەنییەوە مەشـــقیان بە هێزەکانی بارزانی کردووە.

٤- جەنابی خاوەنشـکۆ محەمەد ڕەزا شـا، پێش ئەوەی بچێت بۆ جەزائیر نامەیەکی لە لایەن بارزانییەوە بەدەسـت گەیشـتووە کە تێدا بارزانی نووسـیویەتی: "هەر چەندە ژمارەیەکی زۆر لە هێزەکانمان دەکوژرێن و بریندار دەبن، بەڵام ئێمەی (کورد) دەتوانین گەلێک لە بنکە و سـەنگەرەکانی دوژمن بگرین، بەڵام ناتوانین پارێزگاری لەو بنکە و سـەنگەرانە بکەین، چونکە خێرا دوای ئەوەی بنکەکانمان گرت ســـوپای عێراق بە فڕۆکە و تۆپ هێرشـــی قوڕس دەکاتە ســـەرمان و لە ئەنجامدا ناچار دەبین ئەو شـــوێنانە چۆڵ بکەین کە گرتوومانە. (کۆتایی پەیامەکەی بارزانی بۆ خاوەنشکۆ محەمەد ڕەزا شا).

٥- لە لایەکی دیکەوە، بومیدییەن، سەرۆک کۆماری جەزائیر، ئەنوەر سادات، سەرۆک کۆماری مســـــر و مەلیک حوسێن، پادشای ئوردن پێمانیان ڕاگەیاند کاربەدەستانی عێراق ئامادەن سەرجەم ناکۆکییەکانیان لەگەڵ ئێران چارەسەر بکەن، بە مەرجێک ئێمە ئیدی یارمەتیی کورد نەدەین.

٦- هەروەک خۆتان دەزانن کورد گوتبوویان ناتوانن شـــەڕ بکەن. ســـوپای عێراق بەو چەکە پێشکەوتووانە کە لە سۆڤیەت وەریگرتووە، ئەم هاوینە بەئاسانی لەناویان دەبات.

٧- ئیدی بە قازانجی ئێران نییە هێزەکانی بنێرێتە ناو خاکی عێراق. کەوابوو لە جەزائیر خاوەنشـــکۆ محەمەد ڕەزا شـــا و ســـەدام حوســـێن ئەلتکریتی بە ئامادەبوونی بومیدییەنی ســـەرۆک کۆماری جەزائیر ڕێککەوتوون. هەفتەیەک کات بە کورد دەدرێـت بـارودۆخە هەڵبســـەنگێنن، دواتر هەر کەس پێی خۆش بێت بۆی هەیە لە ناوچەی کوردنشـــینی عێراق بمێنێتەوە و درێژە بە شەڕ بدات.[1] هەر کەسێکیش پێیخۆشە بێتە ئێران، دەتوانێت بێت. دوای دوو هەفتە ســـنوور بەتەواوی دادەخرێـت. ئەوانەی دێنە ئێـران، دەتـوانـن چەک و تەقەمەنییەکان لەگەڵ خۆیان بهێنن و تەسلیمی ئێرانی بکەن.

٨- ئەوانەی باسم کرد شتە سەرەکییەکان بوو، ئەمەش وردەکاری زیاترە:

٩- لە کاتی گفتوگۆی خاوەنشکۆ محەمەد ڕەزا شا، سەدام حوسێن و بومیدییەن، شا ئاماژەی بەوە کردووە لەوانەیە بزووتنەوەیەکی کوردی شیوعی هەوڵ بدات بۆشایی خەباتی بارزانی لە کوردســتان پڕ بکاتەوە. کاربەدەســتانی عێراق لە وەڵامدا گوتوویانە ناهێڵن تەنانەت یەک کوردی شـیوعیش لە عێراق بمێنێت. ژەنەڕاڵ نەسـیری بەشـێوەیەکی نهێنی پێی گوتم دەبێت چاوەڕوان بین بزانین عێراق ئەمە دەکات یان نا.

١٠- کاربەدەســـتانی عێراق دەیانەوێت هەتا کاتی کۆتاییپێهاتنی کێشـــەی کورد، درێژە بە پەیوەندییەکانیان لەگەڵ ســۆڤیەت بدەن، عێراق لە ٧ی ئادارەوە پڕوپاگەندەکانی دژی ئێران ڕاوەستاندووە.

١- مامۆستا هەژار دەڵێت: نەسیری پێمانی گوت "شا لەگەڵ سەدام ئاشت بووەتەوە و لە ئەمڕۆ بەولاوە هێزەکانی خۆمان دەکێشـینەوە، ئێوەش دەبێت تەسـلیمی بەعس بن. ئەگەر بێنە ئێران پەناتان دەدەین، دەنا ئەگەر هەر شـــەڕ بکەن لێتان دەدەین و یارمەتیی بەعس دەدەین. ئەوە پەیامی شـــاهەنشـــاهم پێڕاگەیاندن، خۆتان بیری لێ بکەنەوە." چێشـــتی مجێور، هەژار موکریانی، چاپی پاریس، ١٩٩٧، لاپەڕە ٥٥٣-٥٥٤.

١١- وەزیری دەرەوەی عێراق ڕۆژی ١٥ی ئادار لە تاران لەگەڵ وەزیری دەرەوەی ئێران دیدار دەکات. (کۆتایی قسەکانی ژەنەڕاڵ نەسیری)

لەگەڵ ئەوپەڕی ڕێزمدا

هێڵمز

لە باڵوێزی ئەمریکا لە ئێران (هێڵمز) بۆ:

جێگری یاریدەری سەرۆک بۆ کاروباری ئاسایشی نیشتمانیی (سکۆکراڤت)

تاران، ١٥٥٤Z

٨ی ئاداری ١٩٧٥

نهێنی، هەستیار، بەپەلە

بابەت: دوایین پەیامی ژەنەڕاڵ بارزانی بۆ شـــا و وردەکارییەکانی ڕێککەوتنی ئێران و عێراق لە جەزائیر

ئاماژە بە: تێلیگرامی ٠٩٥٠٨١٠١٥Z ی باڵوێزخانەی ئەمریکا لە تاران بۆ وەزارەتی دەرەوە[١]

زەحمەت نەبێت ئەم پەیامە بگەیەنن بە دەستی کیسنجەر، وەزیری دەرەوە:

١- سەرلەئێوارەی ٨ی ئادار لەگەڵ شا دیدارم کرد. لەو دیدارەدا شا باسی ئەو شتانەی کرد کە لە کاتی وتووێژەکانی لەگەڵ جێگری سـەرۆک کۆماری عێراق، سـەدام حوسـێن لە جەزائیر ڕووی دابوو. شا داوای لێم کرد ئەم پەیامە بە جەنابت (کیسنجەر) بگەیەنم:

"دوای ئەوەی لە زوریخ جەنـابتم بینی و گەڕامەوە ئێران، پەیـامێکم لە لایەن ژەنەڕاڵ بارزانییەوە بەدەسـت گەیشـت، تێیدا بارزانی گوتبووی ئیدی مومکین نییە کورد بتوانێت لەم بارودۆخەدا لەگەڵ هێزەکانی عێراق شـەڕ بکات. ئەگەر شـتێک نەکرێت، خەڵکی کورد کۆمەڵکوژ دەبێت. هەروەها ژەنەڕاڵ بارزانی ڕایگەیاندبوو کورد پێویستی بە پێشکەوتووترین چەکوچۆڵ و پشـتیوانی سـەربازی زیاتری ئێران هەیە، کەوابوو یان دەبێت لەو پەیوەندییەدا یارمەتیی کورد بدرێت، یان دەبێت ڕێگە بە کورد بدرێت سـەربەخۆیی خۆیان ڕابگەیەنن، بە هەمان شێوەی قوبرس کە سەربەخۆیی ڕاگەیاندووە".

شـا گوتی"ئەوکاتە درکم بەوە نەدەکرد چۆن ئێران بتوانێت یارمەتییە سـەربازییەکانی بۆ کورد زیاد بکات، بێ ئەوەی خۆی بخاتە ناو شەڕێکی ئاشکرا لەگەڵ هێزەکانی عێراقدا. دواتر لە ٢ی ئادار ئەشرەف مەڕوان[٢]، ڕاوێژکاری سادات، سەرۆک کۆماری مسـر سەردانی کردم کە

١- مەبەستی پەیامەکەی پێشووە.

٢- ئەم ئەشرەف مەروانە زاوای جەمال عەبدولناسر و جاسوسی ئیسرائیل بوو. ساڵی ٢٠٠٧ بە شێوەیەکی گوماناوی لە ماڵی خۆی لە لەندەن کوژرا. "وەرگێڕ"

تازە لە بەغدا هاتبوو بۆ تاران. ئەو دانیشتنە ڕۆژێک دوای ئەوە بەڕێوەچوو کە من دواجار ئێوەم بینی. مەڕوان ئەو پەیامەی دووپات کردەوە کە پێشتر لە ڕێگەی کۆمەڵێک کەسی دیکەوە بەدەستم گەیشتبوو، واتە سەدام حوسێن گوتبووی ئامادەیە عێراق لە بازنەی سۆڤیەت بکشێنێتەوە، ئەگەر ئێران ئەو گوشارە سەربازییە لەسەر عێراق لا ببات کە عێراقی ناچار کردووە لەگەڵ سۆڤیەت ڕێکبکەوێت. هەروەها مەڕوان گوتی دڵنیاییە، سەدام حوسێن وەکو بەڵێنی داوە، خۆی لە سۆڤیەت دوور دەخاتەوە".

شا گوتی ئاگاداری ئەوەیە پار سۆڤیەت لەگەڵ عێراق ڕێککەوتووە بۆئەوەی بڕێکی زۆر چەکی بەهێز بدات بە عێراق و گوتی کە گەیشتمە جەزائیر، سەرۆک کۆماری جەزائیر بومیدییەن، کەوتە جموجۆڵ و گوتی زۆر پێیخۆشە من و سەدام پێکەوە دیدار بکەین. دانیشتنی یەکەمی من و سەدام هیچ ئەنجامێکی نەبوو، سەدام هەمان ئەو شتانەی دەگوت کە کاربەدەستانی عێراق دە ساڵە دەیڵێن و منیش ئەوەم بە بومیدییەن گوت، بەڵام لە دانیشتنی دووەمدا گۆڕانکارییەکی گەورە هاتە ئاراوە و لە لایەن ڕاگەیاندنەکانەوە ئەنجامەکانی بڵاوکرایەوە.

شا گوتی سەبارەت بە کورد، من دوو بەڵێنم لە سەدام وەرگرت: یەکەم، یەک هەفتە کات بدرێت بە بارزانی و هاوڕێیانی، بۆئەوەی بڕیاری خۆیان بدەن کە دەیانەوێت لە عێراق بمێننەوە، یان بێ شەڕ و خوێنڕشتن بەرەو ئێران پاشەکشە بکەن و ژیانێکی باش لە ئێران دەست پێ بکەن[1]. شا گوتی بارزانی و هاوڕێیانی تا کۆتایی ئەم مانگە (پێم وابێت مەبەستی مانگی ئێرانی بوو کە ٢٠ی ئادار کۆتایی پێدێت) کاتیان لە بەردەستدایە بەرەو ئێران پاشەکشە بکەن. شا گوتی بەڵێنی دووەم، کە سەدام پێی دام ئەوە بوو هێزەکانی ئاسایشی ئێران و عێراق پێکەوە هاوکاری بکەن و بە یەکدی بڵێن کە کام کورد باشە و کام کورد خراپە (مەبەستی لە کوردەخراپەکان، کوردەکۆمۆنیستەکان بوو). شا گوتی هیوادارە لە ئەنجامی ئەو هاوکارییەی ئێران و عێراقدا، پێش لەوە بگیردرێت کۆمەڵگەیەکی کوردیی کۆمۆنیستی لەسەر خاکی بارزانی دابمەزرێت. شا لە درێژەی قسەکانیدا گوتی هەڵبەتە دەوڵەتی عێراق لێبوردن بۆ کورد دەردەکات و ئاماژەی بەوە کرد بەم دواییە دەوڵەتی عێراق پڕوپاگەندە دوژمنکارانەکەی دژی ئێران ڕاوەستاندووە.

١- لە تێلیگرامێکی دیکەدا لە ٩ی ئادار بۆ کیسنجەر، هێڵمز ڕایگەیاندووە: "ژەنەڕاڵ بارزانی لە تارانە و ئەم بەڵێنانەی سەدامی پێ ڕاگەیەندراوە، بەڵام بارزانی هێشتا بڕیاری خۆی بە شا ڕانەگەیاندووە".

شـــا گوتی هەموو ئەو شـــتانە بە ئامادەبوونی بومیدییەن ڕێککەوتنی لەســـەر کراوە و بومیدییەن هەمووی پەسەند کردووە. شا جەختی لەسەر ئەوە کردەوە کە کەس نازانێت ئەو ڕێککەوتنە چۆن دەچێتە پێش، بەڵام هەســـت دەکات ناچارە لەو هەلە کەلک وەربگرێت، ئەگەر وانەکات هیچ هیوایەک نامێنێت بۆئەوەی کورد لە داهاتوویەکی نزیکدا بە ئامانجی خۆیان بگەن و خۆیشـــی بەوە تۆمەتبار دەکرێت ئەو هەلەی لە کیس داوە کە عێراق لە بازنەی ســۆڤیەت بێنێتە دەرەوە. شــا گوتی بە هەرحاڵ بومیدییەن زۆر ئەو ڕێککەوتنەی پێ خۆش بوو، سەرجەم بەشدارانی کۆنفرانسی OPECیش خۆشحاڵ بوون.

هەروەها شا گوتی لەوانەیە بۆ من (هێڵمز) سەرنجڕاکێش بێت سەدام حوسێن دەیەوێت بە زووترین کات هەنگاو هەڵبگرێت بۆئەوەی پەیمانێکی ئاســایشـــی ناوچەیی بۆ کەنداوی فارس پێکبێت، بەڵام من گوتم هێشـتا کاتی ئەوە نەهاتووە و ئەو پێشـنیارەم ڕەتکردەوە. شا گوتی ئەو پێشنیارەی سەدامم بۆ ئەوە باس کرد تا پێت بڵێم سەدام کە سەرەتا زۆر دژی ئەو پەیمانە بوو، ئێســـتا چەندە بۆ ڕێککەوتن لەگەڵ ئێران ئامادەیە. شـــا گوتی ژەنەراڵ بارزانی ئێستا لە تارانە و بڕیارەکانی منی پێ ڕاگەیندراوە، بەڵام بارزانی هێشتا پێی نەگوتووە بڕیاری چییە.

٢- لە وەڵامی پرسـیارێکی مندا شـا گوتی لە کاتی وتووێژ لەگەڵ سـەدامدا، ئەو و بومیدییەن پێکەوە بە زمانی فەڕەنسی قسەیان کردووە و وەرگێڕێک ئەو قسانەی کردووە بە عەرەبی بۆ ســـەدام. شـــا گوتی ســـەدام پێش ئەوەی بگات بە دەســـەڵات تیرۆریســـت بوو، هیچ خوێندەواریەکی تایبەتی نییە و تا ئەو شـــوێنەی من دەزانم تەنیا زمانی عەرەبی دەزانێت. دواتر شـــا زەردەخەنەیەکی کرد و پێی گوتم ئایا دەتوانی مەزەندە بکەیت ئەوکاتەم چەندە پێ ناخۆش بوو کە لە بەرچاوی سـەرجەم بەشداربووانی کۆنفرانسـی OPEC، تیرۆریسـتێکی وەک سەدامم لەباوەش گرت.

٣- شـــا ئاماژەی بەوە کرد کتوپڕ دوای ئەوەی پەیماننامەکە لە جەزائیر مۆر کرا، دەوڵەتی عێراق فەرمانی بە هێزەکانی خۆی دا هێرش بکەنە ســـەر کورد و گوتی من ئەوەم وەبیری بومیدییەن هێناوەتەوە کە ئەو کارەی عێراق پێشێلکردنی تێگەیەشتنی هەر دوولایە لەبارەی ڕێککەوتنەکە، بەڵام گوتی نازانێت ئایا ئەو ناڕەزایەتی دەربڕینە هیچ کاریگەرییەکی لەســـەر دەوڵەتی عێراق بووە یان نا.

٤- دواتر شـا لەبارەی بنەماڵەی پەهلەویی دەسـتی بە فەلسـەفەبافی کرد و گوتی هەرچەندە هەموو کەس دان بەوە دادەنێت کە ڕەزا شـــای باوکم وڵاتپەرســـتێکی گەورە بووە، بەڵام

ڕەخنەی دوو شتی لەسەرە: یەکەم، نەوتی ئێرانی نیشتمانیی نەکرد. دووەم، پەیماننامەی ١٩٣٧ی لەبارەی سنووری شەتولعەرەبی قەبووڵ کرد[١]. دواتر شا گوتی بەڵام ئێستا ئێمە بەتەواوی سەرچاوەکانی نەوتی وڵاتەکەمان نیشتمانیی کردووە و سەرەنجامیش بەوە گەیشتین کە پرەنسیپی "تالوک" ببێت بە بنەمای پێناسەکردنی سنووری ڕووبارەکانمان. بە واتەیەکی دیکە شا لە بەدەستهێنانی ئەو دوو شتە، بەتایبەت ئەوەی شەتولعەرەب خۆشحاڵە.

ئەوپەڕی ڕێزم

هێڵمز

پەراوێزی وەرگێڕ:

لە ٨ی ئاداری ١٩٧٥ وەزیری دەربار، ئەسەدوڵڵا عەلەم سەردانی شای کردووە. وەزیری دەربار، سەبارەت بە ڕوانگەکانی شا بۆ ڕێککەوتن لەگەڵ سەدام حوسێن لە جەزائیر دەڵێت:

"خاوەنشکۆ فەرمووی لە دوو کاری باوکم زۆر دڵگران و زیز بووم: یەکەم، درێژکردنەوەی ڕێککەوتننامەی نەوت. دووەم، مەسەلەی شەتولعەرەب. لەوانەیە ڕۆژێ لە ڕۆژان ببایەتە عەیب و شوورەیی بۆ بنەماڵەی پەهلەویی. سوپاس بۆ خوا، کێشەی نەوتم بە شێوەی بنەڕەتی چارەسەر کرد و ڕێوشوێنەکانی شەتولعەرەبیشم لە جەزائیر هەڵوەشاندەوە. هەڵبەتە لە کردەوەدا ١٢ ساڵە ئێمە هیچ ڕێزێکمان لەو ڕێوشوێنانە نەگرتووە، بەڵام دیسانیش پێمخۆش نەبوو ڕێککەوتننامەکە بمێنێت و سوپاس بۆ خوا سەریش کەوتم".

هەروەها وەزیری دەربار، سەبارەت بە ڕوانگەکانی شا لەبارەی چارەنووسی شۆڕشی کوردستان و ئامانجە نەتەوەییەکانی کورد دەڵێت:

"پرسیارم لە خاوەنشکۆ کرد ئەی چارەنووسی کورد بە چی دەبێت؟ فەرمووی بە سەرۆکی "ساواک"م گوتووە بە کورد بڵێت ئەگەر بیانەوێت بێنە ئێران مێوانی ئێمە دەبن و بەوپەڕی خۆشحاڵییەوە بەخێویان دەکەین.

پرسیارم کرد ئەی مەسەلەی ئۆتۆنۆمی و ئامانجەکانی کورد بە چی دەبێت؟ خاوەنشکۆ فەرمووی: هیچ، کورد کە زۆر شکستیان لە عێراق دەخوارد و خۆیشیان باش دەزانن ئەگەر ئێمە نەباین لە بەرانبەر هێرشی هەمەلایەنەی عێراقدا ١٠ ڕۆژ نەیاندەتوانی بەربەرەکانی

١- مەبەستی ئەو پەیماننامەیە کە ساڵی ١٩٣٧ بە گوشاری بەریتانیا لەنێوان ئێران و عێراقدا واژوو کرا، ئێران بەوە ڕازی بوو بە قازانجی عێراق واز لە شەتولعەرەب بهێنێت.

بکەن[1]. کورد دەتوانن چی بڵێن؟ سەدام حوسێن لە چاوپێکەوتنەکەمان لە جەزائیر کە ٤ کاتژمێری خایاند دەیگووت: "چەندجار تەنیا هەنگاوێکمان مابوو بۆئەوەی بە یەکجاری بەسەر کورددا سەر بکەوین، بەڵام تۆپ و سەربازەکانی ئێوە نەیهێشت سەر بکەوین. ئێوە لاوە هەرە باشەکانی ئێمەتان کۆمەڵکوژ کرد". کەوابوو کورد خۆیان باش دەزانن تواناییان نییە، چی چاوەڕوانییەکیان لە ئێمە هەیە؟

منیش گوتم: ئەی قوربان چی بە قسە و بانگەشەکانیان لە داهاتوودا بکەین؟ خاوەنشکۆ فەرمووی: ئەو پرسیارە لە جێی خۆیدایە و شایانی بیر لێ کردنەوەیە، بەڵام من هیچ بە دووری نازانم عێراقییەکان (دەرگایەکی پەیوەندییان لەگەڵ ئێمە کردووەتەوە) نەیانەوێت بەتەواوی لە شەڕی سیاسەتە دەرەکییەکان، بەتایبەت سۆڤیەت خۆیان ڕزگار بکەن. دەبێت سەیر بکەین، بزانن چی دەبێت.

گوتم: ئاخر پار دەوڵەتی عێراق ئامادەبوو ئۆتۆنۆمی بە کورد بدات، بەڵام جەنابتان بە کوردتان فەرموو قەبووڵی مەکەن، ئەوانیش بە دڵی جەنابتیان کرد. خاوەنشکۆ فەرمووی هەم کورد و هەم عێراقییەکان باش دەزانن ئەوە ڕاست نەبوو، عێراق دەیویست کورد تێکبشکێنێت".

لە ١١ی ئاداری ١٩٧٥ وەزیری دەربار، سەردانی شای کردووە و ناڕاستەوخۆ پێی گوتووە دەبوایا شا زیاتر بۆ چارەنووسی کورد هەوڵی دابایە، چونکە ڕەخنەی زۆری لەبارەی قوربانیکردنی بزووتنەوەی کورد هاتووەتەسەر. وەزیری دەربار لەو پەیوەندییەدا دەڵێت:

"لەبارەی کورد و عێراق گوتم ڕادیۆکانی عێراق سووکایەتییمان پێ دەکەن و دیسان دەستیان کردووەتەوە بە پڕوپاگەندە دژی ئێمە. خاوەنشکۆ زۆر پێی سەیر بوو. گوتم مەسەلەی دیکە ئەوەیە، لەوانەیە سۆڤیەت هەوڵ بدات لە ڕێگەی سورياوە کورد بخاتە ژێر ڕکێفی خۆی. خاوەنشکۆ فەرمووی سوریا توانای ئەوەی نییە. گوتم بە هەرحاڵ ڕۆژنامەکانی ڕۆژئاوا و

١- ئەم قسانەی شا زیادەڕۆیی تێدایە، چونکە هێزی پێشمەرگە بە قارەمانەتییەکی زۆرەوە لە بەرانبەر سوپای عێراق ڕاوەستابوو. بۆ نموونە بەگوێرەی تێلیگرامێک کە نووسینگەی پاراستنی بەرژەوەندییەکانی ئەمریکا لە بەغداد لە ٦ی گوڵانی ١٩٧٥ ناردوویەتی بۆ وەزارەتی دەرەوە، دەوڵەتی عێراق ڕایگەیاندووە لە ٢٨ی ئاداری ١٩٧٤ تا ١٣ی ئاداری ١٩٧٥، ١٦٤٠ کەس لە هێزەکانی عێراق کوژراون (کە ٦٦ کەسیان ئەفسەری پلەدار بوونە) و ٧٩٠٣ کەسی دیکەش بریندار بوونە". دیارە ژمارەی کوژراو و بریندارەکان زۆر لەوە زیاتریش بووە کە دەوڵەتی عێراق بە فەرمی ڕایگەیاندبوو."وەرگێڕ"

خودی کورد تێکڕا دەڵێن ئێمە مامەڵەمان بەسەریانەوە کردووە. خاوەنشکۆ فەرمووی تا ئەبەد نەماندەتوانی سوپای ئێران لەوێ جێگیر بکەین و شەڕ بکەین. گوتم بە هەرحاڵ ئێمە کە پێشتر ڕێوشوێنەکانی شەتولعەرەبمان تێکدابوو، لەوانەیە بمانتوانیبا زیاتر بۆ چارەنووسی کورد هەوڵمان بدایە، چونکە وادیارە لە ٤٨ کاتژمێری ڕابردوودا سوپای عێراق بە شێوەیەکی بێبەزەییانە کورد تێکدەشکێنێت، سەرەڕای ئەوەی ئاگربەستیان ڕاگەیاندووە. خاوەنشکۆ ئیدی هیچی نەفەرموو"[١].

١- The Diaries of Asadollah Alam, volume VI, edited by Alinaghi Alikhani, IBEX Publishers, Bethesda, Maryland, USA

کۆشکی سپی

تۆماری گفتوگۆکان

نهێنی

یەک شەممە، ٩ی ئاداری ١٩٧٥، کاتژمێر ٧:٣٠ تا ٨ی سەرلەبەیانی

شوێن: ناو ئۆتومۆبێلی تایبەتی وەزیری دەرەوەی ئەمریکا، لە کاتی ڕۆیشتن لە کۆشکی سەرۆک کۆماریی سوریا بۆ فڕۆکەخانەی دیمەشق

بابەت: گفتوگۆ دەربارەی چارەنووسی بارزانی و شۆڕشی کورد

بەشداربووان:

- عەبدولحەلیم خەددام، جیگری سەرۆک وەزیران و وەزیری دەرەوەی کۆماری عەرەبی سوریا

- سامع توفیق ابو فارس، لە وەزارەتی دەرەوەی سوریا

- دوکتۆرهێنری کیسنجەر، وەزیری دەرەوەی ئەمریکا و یارمەتیدەری سەرۆک کۆمار بۆ کاروباری ئاسایشی نیشتمانی

- عیسی ک سباغ، یارمەتیدەری تایبەتی ئاکین (باڵوێزی ئەمریکا لە عەرەبستانی سعودی)

- پیتێر ڕودمان، ئەندامی ئەنجوومەنی ئاسایشی نیشتمانی

خەددام: توانیت بە سەرۆک کۆماری ئەمریکا بڵێیت شا دەربارەی ڕێککەتنی ئێران و عێراق چی وتووە؟

کیسنجەر: شا وتی عێراق نەوتەکەی بە کەمترین نرخ ئەدات بە ئەمریکا. (بە پێکەنینەوە) وام نەوت بە سەرۆک کۆمار. پێموانیایە سنووری ئێران دوو هەفتەی دیکە کراوە ئەبێت و پاشان دادەخرێت. ئەو کاتە هەل دەدرێت بە ڕێبەرایەتی کورد بچێت بۆ ئێران، یا هەر لە عێراق بمێنێتەوە. پێموایە حکومەتی عێراق هیچ ڕێبەرێکی کومونیست لە کوردستان ناهێڵت. من ئەوەندەی لێتێگەیشتووم.

خەددام: ئێمەش زانیاریەکی هاوشێوەمان بەدەست گەیشتووە. بەڵام بە گوێرەی زانیارییەکانی ئێمە بارزانی لە عێراق دەمێنێتەوە.

کیسنجەر: بەڕاست؟ هیچ زانیارییەکمان بەدەستنەگەیشتووە کە بارزانی دەیەوێت چی بکات.

خەددام: ئەمە لە ناو ڕێککەوتنەکەدا گونجێندراوە. بارزانی ڕێبەرایەتی ناوچەی کوردنشین دەکات لە داهاتوودا.

کیسنجەر: بەڕاست؟ ئەوەم نەزانیوە.

خەددام: لەوانەیە بارزانی سەرپەرەشتی گەلەکەی بکات، نە بەڕێوەبردنی ناوچەی کوردنشین.

کیسینجەر: هەڵسەنگاندنی سەرۆک کۆمار دەربارەی ئەنجامە ئیستراتژیکەکانی ڕێککەوتنەکە هەمان هەڵسەنگاندنی منە.

خەددام: دەبێ دان بەوەدا بنێم ئێمە رازین لە چارەسەربوونی ئەو کێشەیە.

کیسنجەر: بەڕاست؟

خەددام: بەڵێ، بەتایبەت لەبەر ئەوەی پەیوەندییەکانمان لەگەڵ ئێران بە عاقارێکی ئەرێنیدا پەرە دەسێنێت. کەوابوو چارەسەربوونی ئەو کێشەیە رەوتی باشتربوونی پەیوەندییەکانمان خێراتر دەکات.

کیسنجەر: بەڵێ راستە.

خەددام: بەتەمایت کەی بگەڕێیتەوە؟

کیسنجەر: با بزانین چۆن ئەبێت. ئەمشەو ئەچم بۆ ئیسرائیل، تا بەیانی لەوێ دەبم، پاشان ئەچم بۆ تورکیا. ئێوارەی بەیانی ئەگەڕێمەوە بۆ ئیسرائیل، پاشان ئەچم بۆ مسر.

خەددام: لە فڕۆخانە چی بە ڕۆژنامەنووسەکان دەڵێیت؟

کیسنجەر: لەم پەیوەندییەدا لەگەڵ سەرۆک کۆمار قسەم کرد. ڕێککەوتین بڵێم: "دەربارەی زۆر شتی پەیوەندیدار بە مەسەلەی ڕەوتی ئاشتی لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست ئاڵوگۆڕی بیروڕامان کردووە، و بەتەمام بگەڕێمەوە بۆ سوریا بۆ ئەوەی درێژە بەم گفتوگۆانە بدەین..."

خەددام: بەڵێ راستە.

کیسنجەر: جەنابی وەزیری دەرەوە تامی نانەکەتان زۆر زۆر خۆش بوو[1].

١- قسەکانی پاش ئەمە پەیوەندی بە بابەتەکەوە نییە، تەنها بۆ ئەوە وەرمگێڕاوە بزانین لە کاتێکدا ئەمانە خەریکی شۆخی و گەنجەفەی خۆیان بوون، شۆڕشی کورد قوڕ کرابوو بە سەریا، هەرچەند کە هەر کەس

خەددام: ئێمە زۆر سـپاسـی جەنابت دەکەین. چونکە لە ئەنجامی هەوڵە چڕوپڕەکانی جەنابتدا پەیوەندییەکانمان باش پەرەیسەندووە. ئەی سەردانی کوەیت ناکەیت؟

کیسنجەر: هەرچەند پەیوەندییەکانمان لەگەڵ کوەیت و فەلەستینییەکان باشە، بەڵام کاتێک ئەچم بۆ کوەیت سـەد کەس دائەنێن بۆ پاسـەوانیم. لێژنەی پاسـەوانی من ئەیانوت پاسەوانەکانی ئێوە باشترینن لە ناوچەکەدا، و ژیانی خۆیان ئەکەن بە قوربانی کارەکەیان.

خەددام: بەڵێ راستە، سەد کەسیان خۆیان ئەکەن بە قوربانی بۆ پاراستنی ژیانی مێوانەکانیان.

کیسنجەر: جارێکیان تەنها دوو پاسەوانم هەبوو، لێم پرسین باشە ئێوە چی ئەکەن ئەگەر دە تروریسـت هەوڵ بدەن دەسـتتان ببەسـتنەوە. وتیان وەڵا یان دەبێ بمانکوژن یان ناهێڵین دەستگیرمان بکەن.

خەددام: ئەم شتانە بۆ دڵنیاییدانەوەی خۆیان ئەڵێن... لە دیمەشق چی لەگەڵ خۆتان ئەبەن؟

شووەبێڵ، شۆفێری ئۆتومۆبیل: (بە پێکەنینەوە) زێڕ.

کیسـنجەر: ئەمانەی لەگەڵمدان پێشـتر ئامادەکاری باشـیان کردووە بۆ خۆیان، ٤٠ بوکس بیرەیان لە کەنارئاوەکانی ڕۆژئاوای ئەمریکا لەگەڵ خۆیان هێناوە.

خەددام: شـانسـت هێناویەتی سیسـکۆ ژنەکەی لەگەڵ خۆی هێناوە. سـەرقاڵی ژنەکەیەتی، ناپەڵژێتە سەر ئێوە.

پەراوێزی وەرگێڕ:

پێش ئەم گفتوگۆیە، کیسنجەر، سیسکۆ(جێگری کیسنجەر بۆ کاروباری سیاسی)، ڕودمان، ریچارد مورفی، باڵوێزی ئەمریکا لە سوریا، و ڕۆبێرت ئوکلی لە کاتژمێر سێ وچارەکی بەیانی تا حەوت و نیوی سەرلەبەیانی لەگەڵ خەددام و حافیز ئەسـەدی سـەرۆک کۆماری ئەو کاتی سوریا گفتوگۆیان کردووە. ئەسەد دەربارەی ڕێکەوتننامەی جەزائیر وتوویەتی:

"سەرەڕای جیاوازییەکانمان لەگەڵ عێراق، من چارەسەربوونی کێشەکانی ئێران و عێراق لە ڕیککەوتنی جەزائیر بە سـەرکەوتنێکی ئیسـتراتژیک بۆ جیهانی عەرەب دەزانم. کۆتاییپێهاتنی ئەم ناکۆکیانە هێز و توانایی عێراق زیاتر دەکات و تەنانەت هێز و توانایی ئیرانیش وەک

بەرپرسیارە لە بەرامبەر چارەنووسی خۆی، نابێت چاوەڕوان بین کیسنجەر و خەددام خەمی شۆڕشی کورد بخۆن. "وەرگێڕ"

وڵاتێکی موسڵمان زیاتر دەکات. لە ئەنجامی نەمانی ناکۆکییەکانی ئێران و عێراق، جیهانی عەرەب بەهێزتر دەبێت. هێشتا هەندێ شت لە نیو جیهانی عەرەبدا ماوە چارەسەر بێت بەڵام لەڕاستیدا ئیدی هیچ کێشەیەکی بنەڕەتی لە نیو عەرەبەکاندا نەماوە".

هەروەها لە ١٩ی ئادار لە میانەی دیدارێکدا لە گەڵ باڵوێزی کوەیت لە ئەمریکا، سەرۆک کۆماری ئەمریکا پرسیاری لە باڵوێز کردووە: "بیرۆبوچۆنی ئێوە چییە سەبارەت بە ڕێکەوتنی ئێران و عێراق. ئێوە بە بیستنی هەواڵەکە سەرتان سڕنەما؟". ئەویش وتوویەتی: "با، سەرمان سڕما. ئێمە وەک بەرخین و عێراق وەک گورگە. عێراق هێشتا چاوی تەماحی بڕیوەتە ئێمە. ئێستا کە کێشەی کورد نەماوە، عێراق لەوانەیە هێزی خۆی دژ بە ئێمە بخاتە گەڕ، بەڵام دیسان باشە ئیران و عێراق کێشەی سنووریان چارەسەر کردووە، هەرچەند لە درێژخایەندا ئەم ڕێکەوتنە بە قازانجی ئێمە نییە".

کۆشکی سپی

یادداشتی گفتوگۆکان

یەک شەممە، ٩ی ئاداری ١٩٧٥، کاتژمێر ١٠:٣٠ تا ٥٥: ١١ی شەو

شوێن: کۆشکی سەرۆک وەزیرانی ئیسرائیل، ئورشەلیم

نهێنی، هەستیار

بابەت: ناڕەزایەتیی کیسنجەر لە ڕێککەوتنی شا و سەدام لە جەزائیر

بەشداربووان:

- دکتۆر هنری کیسنجەر، وەزیری دەرەوەی ئەمریکا و یاریدەری سەرۆک بۆ کاروباری ئاسایشی نیشتمانیی.

- ئیسحاق ڕابین، سەرۆک وەزیرانی ئیسرائیل.

- ییگال ئالۆن، جێگری سەرۆک وەزیران و وەزیری کاروباری دەرەوەی ئیسرائیل.

- شیمۆن پرێز، وەزیری بەرگریی ئیسرائیل.

- سیمشا دینیتز، باڵوێزی ئیسرائیل لە ئەمریکا.

- کێنیت کیتینگ، باڵوێزی ئەمریکا لە ئیسرائیل.

- جۆزێف سیسکۆ، جێگری وەزیری دەرەوەی ئەمریکا بۆ کاروباری سیاسیی.

- ئاڵفرێد ئاسیرتۆن، جێگری وەزیری دەرەوەی ئەمریکا بۆ کاروباری ڕۆژهەڵاتی نزیک و باشووری ئاسیا.

- هارۆڵد سەندێرز، یاریدەری جێگری وەزیری دەرەوەی ئەمریکا بۆ کاروباری ڕۆژهەڵاتی نزیک و باشووری ئاسیا.

- ڕۆبێرت ئوکلی، ئەندامی ئەنجوومەنی ئاسایشی نیشتمانیی ئەمریکا.

- پیتیر ڕۆدمان، ئەندامی ئەنجوومەنی ئاسایشی نیشتمانیی ئەمریکا.

- ژەنەڕاڵ موردەخای گور، فەرماندەی هێزە هاوبەشە چەکدارەکانی ئیسرائیل.

- موردەخای گازیت، بەڕێوەبەری گشتیی نووسینگەی سەرۆک وەزیرانی ئیسرائیل.

- ئاوراهام کیدرۆن، بەڕێوەبەری گشتیی وەزارەتی کاروباری دەرەوەی ئیسرائیل.

ئیسحاق ڕابین: بیستوتە شا وازی لە کورد هێناوە؟

کیسنجەر: بەڵێ دوو هەفتە لەمەو پێش ئەوەم بە سیمشا گوت.[1]

ڕابین: بەڵێ ڕاستە.

کیسنجەر: هۆشداریم بە شا دا ئەوە نەکات، بەڵام هەر کردی.

ئیسحاق ڕابین: بەم دواییانە سێ شت ڕوویدا کە کۆمەڵێک ڕاستی سیاسیی نەخوازراو بوون: یەکەمیان، ئەو ڕاستییە بوو کە شا ئەو بڕیارەیدا لەگەڵ عێراق ڕێکبکەوێت و واز لە کورد بهێنێت و پشتیان تێبکات. هەرچەندە سەرجەم لایەنەکانی ئەو مەسەلەیە بەگشتی بۆ خەڵک ڕوون نییە، بەڵام بۆ خۆمان ڕوونە. دەبێت حیسابی بۆ بکەین.

کیسنجەر: بەڵێ ڕاستە.

ئیسحاق ڕابین: یانی ئەگەر نیوەی نەوتی ئیسرائیل لە لایەن "شا"وە دابین بکرێت، ئەگەر ئەو کەسەی ئێمە پشتی پێ دەبەستین ڕوانگەیەکی بەتەواوی جیاوازی هەبێت....

کیسنجەر: با ڕاستگۆییانە پێت بڵێم، لەوانەیە ئەنوەر سادات لە داهاتوودا هەڵوێستی خۆی بگۆڕێت بە هەمان شێوەی شا کە هەڵوێستی خۆی (سەبارەت بە کورد) گۆڕی. ئەوە لە سادات دەوەشێتەوە. ئەم بڕیارەی شا زۆر تێکیدام، لەبەرئەوەی ئێمەش بەشدار بووین لە بەرنامەی یارمەتیدانی کورددا، ئەو کارەی شا زۆر بێبەزەییانە بوو.

ئیسحاق ڕابین: ڕۆژی شەممە ئەمەت بیست؟

کیسنجەر: لە زوریخ شا بە شێوەیەکی گریمانەیی باسی ئەوەی بۆ کردم[2]. گوتی: "ئەگەر لە جەزائیر چاوم بە سەدام بکەوێت...." شا تەنیا وەک بیرۆکەیەک باسی ئەوەی کرد کە چی دەبێت ئەگەر لەگەڵ عێراق ڕێکبکەوێت. من زۆر بە جددی بە شام گوت ئەوە بیرۆکەیەکی خراپە، بەتایبەت نابێت باوەڕ بەو بەڵێنانەی عێراق بکات کە دڵنیای کردووەتەوە هیچ

١- کیسنجەر لە کتێبی "ساڵانی بووژانەوەدا" دەڵێت: دوو هەفتە پێش لە ڕێککەوتنی جەزائیر بە سیمشا، باڵوێزی ئیسرائیل لە ئەمریکام گوت شا بە تەمایە لەگەڵ سەدام دابنیشێت، بەڵام ئامۆژگاریم کردووە لەگەڵی ڕێکنەکەوێت. "وەرگێڕ"

٢- مەبەستی دانیشتنەکەیەتی لەگەڵ شا لە زوریخ لە ١٨ی شوبات. بنوارن بۆ پەیامی جێگری یاریدەری سەرۆک بۆ کاروباری ئاسایشی نیشتمانیی (سکۆکرافت) بۆ سەرۆک (فۆرد)، ١٩ی شوباتی ١٩٧٥.

شـیوعییەک لە کوردســتان ناهێڵن. پێم وانییە ڕێککەوتنەکەی شـا و سـەدام زۆر بخایەنێت. یەکەم نامەی فەرمیم دوای نیوەڕۆی دوێنێ (بە کاتی ئیســـــرائیل) و سەرلەبەیانی (بە کاتی واشنتۆن) پێگەیشت[1].

پەراوێزی وەرگێڕ:

بەگوێرەی بەڵگەنامەیەکی تەواو نهێنی، لە کۆبوونەوەی ئەنجوومەنی ئاسایشی نیشتمانیی ئەمریکا لە کۆشــکی ســپی لە ٢٨ی ئاداری ١٩٧٥ کە ســەرۆک، وەزیری بەرگریی، ســەرۆکی ستادی هێزەسـەربازییە هاوبەشـەکانی ئەمریکا، وەزیری خەزێنەداری و سـەرۆکی CIA تێیدا بەشدار بوونە، هنری کیسنجەر گوتویەتی:

"من تەییدی ئەو ڕەفتارە دڵڕەقە ناکەم کە ئێران و عێراق بە چارەنووســـی کوردیان کرد، بەڵام باشــی ڕێککەوتنەکەی ئێران و عێراق لەوەدا بوو بارودۆخێکی خوڵقاند کە عێراق ئیدی پێویستی بە سۆڤیەت نەما. هیوادارم سەرجەم وڵاتانی عەرەبی لە سۆڤیەت دوور بکەنەوە و لە ئەمریکا نزیک ببنەوە".

بەگوێرەی بەڵگەنامەیەکی دیکە، لە دانیشــتنێکی نێوان هنری کیســنجەر، وەزیری دەرەوە و یاریدەری سـەرۆک بۆ کاروباری ئاسـایشـی نیشـتمانیی، ژەنەڕاڵ برێنت سـکۆکراڤت، جێگری یاریدەری سـەرۆک بۆ کاروباری ئاسایشـی نەتەوەیی، سیمشا دینیتز، باڵوێزی ئیســـــرائیل لە ئەمریکا و مەردەخای شالێڤ، وەزیری دەوڵەتی ئیســـــرائیل لە کۆشکی سپی لە ٥ی شوباتی ١٩٧٥ واتە یەک مانگ پێش لە ڕێککەوتننامەی جەزائیر، کاربەدەستانی ئەمریکا و ئیســـرائیل بەرنامەکیان داناوە بۆئەوەی یارمەتییەکانیان بە کورد دووقات بکەن، بەڵام ڕێککەوتننامەی جەزائیر نەیهێشت بەرنامەکە جێبەجێ بێت. لەو دانیشتنەدا ژەنەڕاڵ سکۆکراڤت گوتوویەتی:

"گونجاوترین ڕێگە بۆ یارمەتیدانی کورد ئەوەیە بڕی ٢٨ ملیۆن دۆلار بە ســـەر بوودجەی ساڵی داهاتوودا زیاد بکەین. کۆشکی سپی ٢٨ ملیۆن دۆلار بەسەر ئەو بڕە یارمەتییەدا زیاد دەکات کە لەوانەیە بکرێت لە بیروکراســـی ئەمریکادا پاشـــکۆ بخرێت. بۆ هەوڵدان بۆ زیادکردنی ئەو بڕە پارەیە هەر لە ئێســـتاوە ئامادەکاری دەکرێت. بۆ چۆنییەتی کڕینی ئەو

١- مەبەستی دوو پەیامەکەی پێشووی هێڵمزە بۆ کیسنجەر لە ٨ی ئادار. هەروەها دەیڤید کۆڕن ئاماژەی پێ دەکـات کیســـنجەر بە بیســـتنی هەواڵی ڕێککەوتنەکە زۆر توڕە بووە، چونکە لە ئەنجـامی ئەم ڕێککەوتنەدا ڕژێمی عێراق بەهێز دەبوو و دەیتوانی کێشە بۆ ئیسرائیل ساز بکات. "وەرگێڕ"

پێداویستییانە (ئیسرائیل هەمیشە لە ئەوڕوپا دەیکڕێت) تەنیا ڕێگەچارە ئەوەیە داوا لە شا بکەین ئەو کارە جێبەجێ بکات. ئەم بڕە یارمەتییە بەشێک لە ٢٨ ملیۆن دۆلارەکە دەبێت".

بەگوێرەی تێلیگرامێکیش کە نووسینگەی پاراستنی بەرژەوەندییەکانی ئەمریکا لە بەغدا لە ٧ی نیسانی ١٩٧٥ ناردوویەتی بۆ وەزارەتی دەرەوە، تاریق عەزیز لە گفتوگۆیەکدا لەگەڵ گەوین یانگ، ڕۆژنامەنووسی بەریتانیایی گوتوویەتی ئەمریکا بە شای گوتووە لەگەڵ عێراق ڕێکنکەوێت، بەڵام شا بە دڵی ئەمریکای نەکردووە.

لە باڵوێزی ئەمریکا لە ئێران (هێڵمز) بۆ:

جێگری یاریدەری سەرۆک بۆ کاروباری ئاسایشی نیشتمانیی (سکۆکراڤت)، کۆشکی سپی، واشنتۆن

١٠ی ئاداری ١٩٧٥

نهێنی

بابەت: نامەیەکی بەپەلەی ژەنەڕاڵ مەلا مستەفا بارزانی بۆ وەزیری دەرەوەی ئەمریکا

بەڕێز جەنابی دکتۆر هنری کیسنجەر

وەزیری دەرەوەی ئەمریکا، واشنتۆن دی سی

جەنابی وەزیر،

ئێمە هەمیشە باوەڕیمان بە چارەسەربوونی ئاشتیخوازانەی ناکۆکییەکان، لەوانە ناکۆکییەکانی نێوان ئێران و عێراق، هەیە، و ئێستا خۆشحاڵین ئەم دوو وڵاتە لە جەزائیر پێکەوە ڕێکەوتوون، بەڵام بە هەرحاڵ دڵمان بریندارە کە دەبینین ئەنجام و ئاکامی ڕاستەوخۆی ئەو ڕێککەوتنە، تێکشکانی هەمەلایەنەی خەڵکی بێ پشتیوانی ئێمەیە، چونکە ئێران سنووری خۆی داخستووە و بەتەواویی کۆتایی بە یارمەتیدانی ئێمە هێناوە. لە کاتێکدا دەوڵەتی عێراق گەورەترین هێرشی دژی ئێمە دەست پێکردووە و ئێستاش بەردەوامە. گەلەکەمان و بزووتنەوەکەمان بە شێوەیەک کە کەس ناتوانێت باوەڕ بکات تێکدەشکێندرێت و هەموو کەس بێدەنگە.

جەنابی (وەزیر)،

ئێمە پێمانوایە ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا لە ڕووی ئەخلاقیی و سیاسییەوە لە بەرانبەر گەلەکەمان بەرپرسیارە، چونکە ئێمە باوەڕمان بە سیاسەتی وڵاتەکەی ئێوە کردبوو. بە لەبەرچاوگرتنی ئەم بارودۆخە، داوا لە جەنابتان دەکەین بە زووترین کات ئەم دوو هەنگاوە هەڵبگرن:

١- هێرشی عێراق ڕابوەستێنن و ڕێگە خۆش بکەن بۆ وتووێژی ئێمە لەگەڵ عێراق، بۆ گەیشتن بە ڕێگەچارەیەک، بۆئەوەی لایەنی کەم خەڵکەکەمان توشی کۆمەڵکوژی نەبێت.

٢- دەوڵەتی ئێرانی دۆســـتمان ڕازی بکەن لەم کاتوســـاتە مێژووییە خەمبار و دڵتەزێنەدا یارمەتیی خەڵکەکەمان بدات و ڕێگە بەوە بدات لایەنی کەم خەڵکەکەمان و پێشـــمەرگەکان ژیانی خۆیان بکەن و لایەنی کەم کۆمەڵێک چالاکیی پێشـــمەرگانە لە کوردســـتانی عێراق ئەنجام بدەن، تا ئەوکاتەی کێشـــەکەمان لە چوارچێوەی ڕێککەوتنە گشـــتییەکەی ئێران و عێراقدا چارەسەر دەبێت.

جەنابی وەزیر،

ئێمە بە دڵگرانییەوە چاوەڕوانی وەڵام و کردەوەی خێرای جەنابتانین و دڵنیاین کە ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا لەم کاتوساتە هەستیار و چارەنووسسازەدا بێدەنگ نابێت.

هەروەها ئێمە ئەم داواکارییانە بە تێروتەسەلی تەسلیم بە شاهەنشای ئێران دەکەین.

جەنابی وەزیر،

ئەوپەڕی ڕێز و پێزانینمان قەبووڵ بفەرموون و هیوای باشیتان بە ئاوات دەخوازین.

مستەفا بارزانی

تێبینی باڵوێز:

ڕوونە ئێران شتێکی بەدەستەوەیە و ئێمەش بە ڕێژەیەکی کەمتر شتێکمان بەدەستەوەیە، بارزانیش نیگەرانە و لە دڵەڕاوکێدایە. لەوانەیە باش بێت ئێوە پەیامێکی دڵنیاییدانەوەی بۆ بنێرن، ئەگەرنا لەگەڵ کۆمەڵێک جەنجاڵی نەخوازراو ڕووبەڕوو دەبینەوە کە بەم شـــێوەیە دەتوانین پێشـــی پێ بگرین. من و بەڕێز (ڕەش کراوەتەوە) پێشـــنیار دەکەین یارمەتییەکانمان بۆ کورد وەک خۆی بەردەوام بێت، بۆئەوەی زانیاریی هەواڵگریی ســـەربەخۆمان لەبارەی بارودۆخی کورد و عێراق بەدەســـت بگات. ئەمە ئەو شـــتەیە کە ئێمە دەمانەوێت لە ڕۆژانی داهاتوودا بیبینین.

لە CIA بۆ:

جێگری یاریدەری سەرۆک بۆ کاروباری ئاسایشی نیشتمانیی (سکۆکرافت)

واشنتۆن

١٣ی ئاداری ١٩٧٥

نهێنی، هەستیار

بابەت: بەرنامەی ئەمریکا بۆ ئارامکردنەوەی ژەنەڕاڵ بارزانی

ئەمانەی خوارەوە دوو پەیام لەبارەی بارودۆخی کورد لەخۆ دەگرێت کە بەڕێز (ڕەش کراوەتەوە) لە لایەن بەڕێوەبەری CIA، کۆڵبییەوە، ناردوویەتی بۆ وەزیری دەرەوە، کیسنجەر.

پەیامی ١:

"دان بەوەدا دەنێین ڕێککەوتننامەی ئەم دواییەی شا لەگەڵ عێراق، کوردی خستووەتە ناو بارودۆخێکی دژوار و ئێمە خۆمان بە شەریکی خەم و نیگەرانییەکانی ئێوە لەبارەی کورد دەزانین. لەگەڵ ئەوەشدا پێمانوایە بارودۆخەکە ئاڵۆزە و هەموو لایەنەکانی مەسەلەکە ڕوون نییە، بۆئەوەی بڕیار بدەین چۆن درێژە بە پەیوەندییەکانمان لەگەڵ کورد بدەین، لەوانە: چۆن مانگانە یارمەتییان بدەین. دەبێت چاوەڕوان بکەین بارودۆخەکە ڕوون بێتەوە و دەرفەتی ئەوەمان بۆ بڕەخسێت مەسەلەکە بەتەواوی تاوتوێ بکەین و ئاکام و ئەنجامەکانی لێرە هەڵبسەنگێنین.

پەیامی ٢:

بارودۆخەکە نیشان دەدات شا زۆر شانازی بە ڕێککەوتنەکەی لەگەڵ عێراق دەکات کە لە ٦ی ئادار بەتەواوی کۆتایی بە پشتیوانیکردن لە کورد هێنا. ئاکام و ئەنجامە سەختەکانی ڕێککەوتنەکەی شا بۆ کورد لەو نامەیدا دەردەکەوێت کە کورد نووسیویانە بۆ خۆمان و داوای یارمەتیی سەربازیی و ماددیی ڕاستەوخۆ و یەکلایەنەیان لێمان کردووە[1].

مەرجی سەرەکی پەیوەندی ئێمە لەگەڵ کورد لە ڕابردوودا، ئەوە بووە سەرجەم یارمەتییەکان دەبێت لە ڕێگەی ئێرانەوە بگاتە دەستی کورد. پێمانوایە لەم بارودۆخە نوێیەدا،

١- مەبەستی ئەو نامەیەیە کە مەلا مستەفا بارزانی ١٠ی ئادار لە تاران ناردوویەتی بۆ کیسنجەر. "وەرگێڕ"

نابێت بە هیچ شێوەیەک ڕاستەوخۆ یارمەتیی کورد بدەین. پێمان وانییە لەم بارودۆخەدا کە شا کۆتایی بە پشتیوانیکردن لە کورد هێناوە، شا قەبووڵی ئەوە بکات ئێمە لە ڕێگەی ئێرانەوە یارمەتیی کورد بدەین، بەڵام بەتەواوی لەمە دڵنیا نین، تا ئەوکاتەی هەلی ئەوەمان بۆ بڕەخسێت ئەم مەسەلەیە لەگەڵ شا باس بکەین.

بە هەرحاڵ تەنانەت ئەگەر شاش ئامادە بێت لە ڕێگەی ئێرانەوە ئێمە درێژە بە یارمەتیدانی کورد بدەین، ئەو پرسیارە زۆر جددییە لە ئارادایە ئایا بە قازانجمانە درێژە بە یارمەتیدانی کورد بدەین. هەروەک باسم کرد وەڵامی ئەم پرسیارە دەبێت بۆ ئەوکاتە دابنێین کە سەرجەم لایەنەکانی مەسەلەکەمان لێ ڕوون بێتەوە و کاتێک جەنابت گەڕایتەوە لێرە تاوتوێی بکەین[1].

لە هەمان کاتدا کورد لێیان قەوماوە و زەبری توندیان لێکەوتووە. هۆکارەکەشی ئەوەیە هەست دەکەن هاوپەیمانەکانیان پشتیان تێکردوون، کەوابوو ئەگەری ئەوە هەیە دەست بکەن بە کارێکی هەڵنەسەنگێندراو. بۆئەوەی کارێکی وا نەکەن، دەبێت بۆ ئارامکردنەوەیان دوو هەنگاو هەڵبگرین: یەکەم، (ڕەش کراوەتەوە، وادیارە مەبەستی ئەوە بووە داوا لە ئیسرائیل بکەن یارمەتی کورد بدات، وەرگێڕ). دووەم، پێشنیار دەکەم شا ڕازی بکەین لە ڕێگەی ساڤاکەوە یارمەتیی مانگی ئادار بدات بە کورد، بەڵام پێش ئەوەی ئەم داوایە لە شا بکەین، ڕەزامەندی ئێوەمان پێویستە. پێمانوایە ئەرکی سەرشانمانە ئەم مانگە یارمەتیی کورد بدەین لایەنی کەم بە هۆی ئەو شتانەی لە ١٥ ڕۆژی ڕابردوودا ڕوویداوە. هەروەها پێمانوایە لەسەر بنەمای خێرخوازی دەبێت لە قۆناغی ئاگربەستەکەی کورد و دەوڵەتی عێراق کە تا ١ی نیسان درێژ کراوەتەوە، یارمەتییان بدەین.

١- ئەو کاتە کیسنجەر بۆ چارەسەرکردنی کێشەی ئیسرائیل و فەلەستین لە ئیسرائیل بووە.

لە وەزارەتی دەرەوەی ئەمریکا، واشنتۆن دی سی بۆ:

نووسینگەی نوێنەرایەتیی ئەمریکا لە ئەسوان، مسر

١٣ی ئاداری ١٩٧٥

بابەت: هۆکارەکانی ڕێککەوتنی ئێران و عێراق لە جەزائیر و نسکۆی شۆڕشی کورد

بۆ زانیاری: وەزارەتی بەرگریی

ئاماژە بە: تێلیگرامی ١٩٦٨ و ٢٢٣٧ی باڵوێزخانەی ئەمریکا لە تاران

١- هێرشە بەردەوامەکانی هێزەکانی عێراق دژی کورد، ڕێککەوتنەکەی شا لەگەڵ عێراق لە جەزائیر دەخاتە مەترسییەوە. وەڵامی ئەو پرسیارە کە بۆ شا ئەو قومارەی کرد و خۆی خستە ناو ئەم بارودۆخە شڵەژاوە ئەوەیە:

٢- هەروەها لە تێلیگرامەکانی پێشووتردا ئاماژەمان پێکردووە، شا چوار ساڵ کاتی دەویست بۆئەوەی مەرجەکانی پەیماننامەی ١٩٣٧ لەبارەی شەتولعەرەب هەڵبوەشێنێتەوە. ئەو مەسەلەیە بۆ شا زۆر گرنگ بوو، لەو پەیوەندییەدا شا تەنیا بە گوێی خۆی دەکرد. دواتر کە جێگری سەرۆک کۆماری عێراق، سەدام حوسێن، بە شێوەی فەرمی لە دانیشتنی گەلێک لە سەرۆک کۆمارەکانی وڵاتانی عەرەبیدا بەوە ڕازی بوو کە سنووری شەتولعەرەب سەرلەنوێ لەسەر بنەمای هێڵی "تالوک" پێناسە بکرێتەوە، ئەو پوانە (کە تەنانەت نوری سەعیدیش بەردەوام ڕەتیدەکردەوە بیدات بە ئێران) بوو بە تەوەری ڕێککەوتنێکی نێودەوڵەتیی. ئەو مەسەلەیە پێگەی یاسایی ئێران بەهێزتر دەکات، تەنانەت ئەگەر ئەو کاتەش کە باسی وتووێژی ڕاستەقینە بۆ پێکهێنانی پەیماننامەیەکی نوێ هاتە ئاراوە، سەدام حوسێن نەچێتە ژێرباری ئەو مەسەلەیە.

هەروەها ڕژێمەکانی دیکەی عێراق لە داهاتوودا لە پێگەیەکی باشتردا دەبن بۆئەوەی هێڵی "تالوک" وەک مافی سنووری قەبووڵ بکەن، چونکە ئەو پرەنسیپە پێشتر لە لایەن دەوڵەتێکەوە کە ناسیۆنالیستە توندڕەوە عەرەبەکان تێیدا دەسەڵاتدارن، قەبووڵ کراوە. بۆ گەیشتن بەو پوانە شا "کارتی کورد"ی فڕێدا، چونکە بێگومان ئیدی کەلکی بۆی نییە. شا پێشبینی ئەوەی نەدەکرد سەدام حوسێن بە دەرکردنی بڕیاری هێرشی هەمەلایەنە بۆ سەر کورد، کتوپڕ مەرجەکانی ڕێککەوتنەکەی جەزائیر پێشێل بکات. شا هەرچۆنێک لای خۆی بیریشی کردبێتەوە، بەڵام لەگەڵ ئەو ڕاستییە ڕووبەڕووبوویەوە کە ناچارە ئەو بانگەشەیەی

دەوڵەتی عێراق قەبووڵ بکات کە هێزەکانی عێراق تەنیا بەرگرییان لە هێرشـەکانی کورد کردووە. بە واتەیەکی دیکە سەدام حوسێن بەشێوەیەکی سەرکەوتووانە فێڵی لە شا کردووە. بە لەبەرچاوگرتنی ئەو ڕاستییەی شا بڕیاری داوە ئیدی ڕاستەوخۆ خۆی نەخاتە ناو کێشـەی عێراق، هەر بۆیە خۆی ناخاتەوە شـک کە دەوڵەتی عێراق بە ئەنقەسـت ڕێککەوتنەکەی جەزائیری پێشێل کردووە.

ڕوونە شا بە پارێز و دیقەتەوە هەنگاو هەڵدەگرێت، بەڵام دیارە لەو مەسـەلەیەدا پەلەی کردووە. بە گوتەی ئوری لوبرانی، نوێنەری ئیسـرائیل لە ئەمریکا، کاربەدەستانی سیاسیی و سەربازیی ئێران یەکەمجار کاتێک ئاگاداری ڕێککەوتنەکەی شا و سەدام حوسێن بوونەتەوە، شا هەر لە جەزائیر گەڕاوەتەوە ئێران و هەر کە پێی گەیشتووەتە تاران، دەستی کردووە بە دەرکردنی فەرمان. وەزیری دەربـاری ئێران، عەلەم ڕۆژی پێنجشـەممە لە گفتوگۆیەکـدا جـارێکی دیکە جەختی کردەوە کە شـا پێداگرە لەبـارەی شـەتولعەرب لەگەڵ عێراق ڕێکبکەوێت. ڕوونە دەوڵەتی ئێران ئێسـتا لەگەڵ هەموو جۆرە ڕەفتارێکی سـەدام حوسـێن ڕووبەڕووبووەتەوە، چونکە بە قسـەی ئەو کەسـانەی شـێوەی بیرکردنەوەی بەعس دەناسـن، سەدام حوسێن هەموو شتێکی لێ دەوەشێتەوە. ئەو کەسانەی بەعس دەناسن پێیان سەیرە چۆن شا (خۆی باش عەرەبەکان دەناسێت) ئاوا بەم سانایییە کەوتووەتە ناو داو. ئەو کەسانە دەڵێن مەسـەلەی شـەتولعەرەب ئەوەندەش گرنگ نەبوو، بەڵام دیارە هەروەک ئاماژەمان پێکرد بۆ شا گرنگ بوو.

لوبرانی ئێوارەی ڕۆژی چوارشەممە پرسیاری لێ کردم ڕام چییە لەبارەی هەڵسووکەوتەکانی شا سەبارەت بە عێراق؟ من سەرباری خستنەڕووی ئەو شتانەی لە سەرەوە باس کرا، ئاماژەم بەوە کرد هیچ شـتێک لە ئارادا نییە نیشـان بدات ئێران لەبارەی ئەو مەسـەلەیە لە عەرەبە توندئاژۆکان یان وڵاتە عەرەبییەکان نزیک بووبێتەوە. شـا لەم ڕۆژانەدا بە خۆشحاڵییەوە ئەو گوتەیەی ئەشرەف مەڕوان، ڕاوێژکاری سادات، سەرۆک کۆماری مسـری دەگێڕایەوە کە لە کاتی سەردانەکەی ئەم دواییانەی بۆ ئێران گوتبووی: "ئێمەی مسـری لە لایەن عەرەبەکانەوە بەخێو دەکرێین". هەروەها هیچ شـتێک لە ئارادا نییە، نیشـان بدات شـا ئێسـتا لە چاو جاران متمانەی بە دەوڵەتی عێراق زیاتر بووبێت، بەڵکوو تەنیا دەیەوێت لەبارەی شـەتولعەرب لەگەڵ عێراق ڕێکبکەوێت.

لوبرانی بیری لەم شرۆڤـانەی من دەکردەوە، دواتر گوتی لە ڕووی دەروونییەوە ئەو شتانەی باست کرد لە شا دەوەشێتەوە. دواتر گوتی پێی وانییە دەوڵەتی عێراق بۆ ماوەیەکی

درێژخایەن ژمارەیەکی زۆر لە هێزەکانی لە بەرەی شـــەڕ لەگەڵ کورد بکشـــێنێتەوە و لە ئەنجامدا هاوسەنگی سەربازیی نێوان عەرەبەکان و ئیســـرائیل تیکناچێت. هەروەها لوبرانی گوتی دەوڵەتی عێراق هەوڵ دەدات بە خێراترین شێوە هەرێمی کوردنشین تەعریب بکات، بەڵام جەختی کردەوە ئەو سیاسەتە کاتی دەوێت. لوبرانی زیاتر نیگەرانی ئەوە بوو کە ئێران لە نەتەوە توندئاژۆ عەرەبەکان نزیک بووبێتەوە، بەڵام دیارە دوای ئەوەی بۆچوونەکانی منی بیست دڵنیاتر بووەوە.

ئینگیرسۆل بە وەکالەت لە لایەن هێڵمز

پەراوێزی وەرگێر:

باڵوێزخانەی ئەمریکا لە لەندەن لە ٢٠ی ئاداری ١٩٧٥ تێلیگرامێکی ناردووە بۆ وەزارەتی دەرەوە و ئاماژەی بەوە کردووە:

"ڕۆژی ١٩ی ئادار شـــا لەگەڵ باڵوێزی بەریتانیا لەبارەی ڕێککەوتنی جەزائیر قســـەی کردووە، شا بە باڵوێزی گوتووە بە هۆی ئەوەی سوپای عێراق بەم دواییانە سەرکەوتنی باشی بە سـەر کورددا بەدەست هێنابوو، ئێران دەبووایە دەستێوەردانی زیاتری لە شەڕی بەهاری ١٩٧٥ کردبا بۆ پشـــتیوانیکردن لە کورد، ئەوەش مەترســـی ئەوەی لێ دەکەوتەوە شـــەڕێکی بەرفراوان لەنێوان ئێران و عێراق هەڵبگیرسێت. شـا بە باڵوێزی گوتووە ڕابەری کورد، بارزانی پیر ببوو، بەگشـــتی ماندوو ببوو. کۆتاییپێهاتنی کێشـــەی کورد دەبێتە هۆی ئەوەی دەســـتی عێراق بکرێتەوە بۆئەوەی لە شـــوێنەکانی دیکە چالاکی بکات، بۆ نموونە ئیدی عێراق ئامادە نابێت بەگوێری مەرجەکانی کوێت، کێشـــەی ســـنوورەکەی لەگەڵ کوێت چارەســـەر بکات. کوێت و ئیسرائیل نیگەرانی ئەم بارودۆخەن".

لە باڵوێزخانەی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا لە بەیروت بۆ:

وەزارەتی دەرەوە، واشنتۆن دی سی، ٣٣٥٩

١٥ی ئاداری ١٩٧٥

نهێنی

بابەت: ناوەڕۆکی دوایین دیداری ژەنەڕاڵ بارزانی لەگەڵ کاربەدەستانی ئێران

بۆ زانیاری:

- باڵوێزخانەی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا لە تاران.

- نووسینگەی پاراستنی بەرژەوەندییەکانی ئەمریکا لە بەغدا.

١- لەوانەیە ئەم زانیارییانە بۆ باڵوێزخانەی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا لە تاران شتێکی نوێ نەبێت، بەڵام سەرچاوەیەکی دانیشتووی لوبنان کە پەیوەندی ڕاستەوخۆی لەگەڵ بارزانی و مەکتەبی ناوەندیی پارتی دیموکراتی کوردستانەوە هەیە، پێی گوتین سەرۆکی ساڤاک، ژەنەڕاڵ نەسیری ڕۆژی ٥ی ئادار لە تاران لەگەڵ مستەفا بارزانی دیداری کردووە. ژەنەڕاڵ نەسیری بەشێوەیەکی ڕاشکاوانە بە بارزانی گوتووە:

ا- سنووری ئێران و عێراق بە ڕووی هەموو کەسێک و هەموو هاتووچۆیەک دادەخرێت.

ب- کورد نابێت لەوە زیاتر چاوەڕوانی یارمەتیی ئێران بن.

ج- بارزانی دەبێت بەگوێرەی هەر مەرجێک کە دەتوانێت، کێشەکەی لەگەڵ دەوڵەتی عێراق چارەسەر بکات.

د- تەنیا بە مەرجێک ڕێگە بە هێزەکانی پێشمەرگە دەدرێت پەنا بۆ ئێران بێنن، کە بین بە گرووپگەلی بچووک بچووک و چەکەکانیان تەسلیم بە سوپای ئێران بکەن.

بە وتەی ئەو سەرچاوەیە، بارزانی بە شێوەیەکی ئارام و لەسەرخۆ وەڵامی قسەکانی ژەنەڕاڵ نەسیری داوەتەوە، بەڵام مەحمود عوسمان بەتوندی وەڵامی ئەو بڕیارییەی نەسیری و خیانەتی شا بە کوردی داوەتەوە و بەو هۆیەوە شا و نەسیری سەرزەنش کردووە. مەحمود عوسمان سوێندی خواردووە کە کورد دەست لە خەباتەکەیان دژی هێزەکانی عێراق هەڵناگرن و بەتوندی هەڕەشەی ئەوەی لە دەوڵەتی ئێران کردووە کە کوردی ئێران کێشە و گیروگرفت

بۆ شا دروست دەکەن. بارزانیش سەری لەقاندووە و ئەو قسانەی مەحمود عوسمانی پشتڕاست کردووەتەوە.

دوای ئەوە ژەنەڕاڵ نەسیری چووەتە دەرەوە، بارزانی بە هاوڕێکانی گوتووە پەیامێک بنێرن بۆ حاجی ئۆمران بۆئەوەی پارتی دیموکراتی کوردستان "پلانی ئامادەیی" جێبەجێ بکات کە چەند مانگ لەمەوپێش بۆ ئەگەرێکی وەها ئامادە کراوە.

٣- بە وتەی ئەو سەرچاوەیە پلانی ئامادەیی بارزانی کۆمەڵێک ئاڵوگۆڕی گرنگ لە تاکتیکەکانی کورد دژی سوپای عێراق لەخۆ دەگرێت. بەپێی ئەو پلانە لە باتی شەڕی بەرەیی لە باکووری عێراق، هێزی پێشمەرگە بەسەر گرووپگەلی بچووک بچووکی گەڕۆکدا دابەش دەبن و لە چیاکانەوە دزە دەکەنە ناوچەکانی خوارەوە و شەڕێکی پێشمەرگانەی بەرفراوان دژی بنکەکانی هێزەکانی عێراق لە شار و شارۆچکەکاندا دەست پێ دەکەن و ڕێگە سەرەکییەکان دەبڕن و هێرش دەکەنە سەر دامەزراوە نەوتییە گرنگەکانی عێراق. ئەو سەرچاوەیە بانگەشەی ئەوەی کرد، بارزانی بەم دواییانە پێی گوتووە هێزی پێشمەرگە چەک و تەقەمەنی پێویستی هەیە بۆئەوەی بە ماوەی چەند ساڵ بەم شێوەیە هێرشگەلی بەرفراوان بکاتە سەر هێزەکانی عێراق.

ئەو سەرچاوەیە گوتی ئەو زانیارییانەی سێ ڕۆژ لەمەو پێش بەدەست گەیشتووە، بەڵام سەرلەبەیانی ئەمڕۆ (١٣ی ئادار) بیستویەتی بارزانی، سەرەڕای هەڕەشەکانی پێشووی ژەنەڕاڵ نەسیری گەڕاوەتەوە کوردستانی عێراق. بارزانی پێش گەڕانەوە بۆ کوردستان پەیامێکی لە لایەن شاوە بەدەست گەیشتووە کە تێیدا شا بە هۆی "هەڵسووکەوتە خراپەکەی" ژەنەڕاڵ نەسیری داوای لێبوردنی لە بارزانی کردووە[1]. ئەو سەرچاوەیە هەروەها گوتی شا لە هێرشە گەورە نوێکانی سوپای عێراق دژی پێشمەرگەکان لە ٥ی ئادار توڕە بووە و ئەو کردەوەیەی عێراق بە پێشێلکردنی ڕێککەوتنەکەی خۆی و سەدام حوسێن لە جەزائیر دەزانێت.

هەروەها ئەو سەرچاوەیە گوتی لەوانەیە شا لەمەودوا بە چاوی گومانەوە سەیری مەرجەکانی ڕێککەوتنەکەی لەگەڵ دەسەڵاتدارانی عێراق بکات. سەرچاوەکە بانگەشەی ئەوە کرد

١- بە وتەی دکتۆر مەحموود عوسمان، هەڵسوکەوتی ژەنەڕاڵ نەسیری خراپ نەبووە و تەنیا بڕیارەکانی شای بەوان ڕاگەیاندووە. هەروەها مامۆستا هەژار (کە خۆی لەو دانیشتنەدا ئامادە بووە) لە لاپەڕەی ٥٥٣ی کتێبی، "چێشتی مجێور"دا دەڵێت: نەسیری هەر کە هاتووەتە ژوورەوە وەک هەمیشە مەلا مستەفای ماچ کردووە و هەڵسوکەوتی لەگەڵیان دۆستانە بووە. "وەرگێڕ"

دەوڵەتی سوریا، عەرەبستانی سعوودی و تەنانەت لیبیا پێیان ناخۆشە شا کتوپڕ لەگەڵ دەوڵەتی عێراق ڕێککەوتووە، و لەوانەیە عەرەبستانی سعوودی لە ڕێگەی باکووری سوریاوە یارمەتی بارزانی بدات.

گودلی

پەراوێزی وەرگێڕ:

دکتۆر مەحمود عوسمان دەربارەی ناوەڕۆکی ئەم بەڵگەنامەیە گوتی: ڕۆژی ١٢ی ئاداری ١٩٧٥ مەلا مستەفا، من، شەفیق قەزاز و موحسین دزەیی چووینە لای شا. شا گوتی:

"ئێوە ئەم دوایانە بوونە بارگرانی بۆ من و هەر چی شەڕەکە توندتر دەبوو ئێوە دەهاتنە دواوە و شەڕەکەتان لە سنووری ئێران نزیکتر دەکردەوە. من لە بەر بەرژەوەندی وڵاتەکەم لەگەڵ عێراق ڕێککەوتووم، چونکە ئەوە سەدام لە پەیوەندی لەگەڵ شەتولعەرەبدا بۆ منی کردوە، نوری سەعیدیش بۆی نەکردووم. عێراق بەڵێنیداوە پێککەوتنەکە جێبەجێ بکات. من بڕیاری خۆم داوە، هیچ بۆ باس و موناقشە نەماوە، لە ڕۆژانی داهاتوودا کاربەدەستانی عێراق دێنەلام، دەبێ بڕیاری ئێوەیان پێڕابگەیەنم، ئێوە ڕێککەوتنەکەتان قبوڵە یا نا ؟ شەڕ دەوەستێنن یا نا؟ ئێوە سێ ڕێگاتان لە پێشە: ڕێگای یەکەم ئەوەیە وەرنە ئێران، ئێمە وەرتاندەگرین و پێشوازیتان لێدەکەین. ڕێگای دووەم ئەوەیە بڕۆن لەگەڵ سەدام ڕێکبکەون و کێشەکەتان لەگەڵ عێراق چارەسەر بکەن. ڕێگای سێیەم ئەوەیە بڕۆن درێژە بە خەباتی خۆتان بدەن، بەڵام ئێمە سنورەکانمان بە تەواوی دادەخەین و هیچ چەشنە یارمەتییەکتان نادەین".

دیمانەی وەرگێڕ لەگەڵ دۆکتۆر مەحمود عوسمان، ١ی تشرینی دووەمی ٢٠١١، هەولێر.

هەروەها لەم پەیوەندییەدا شەفیق قەزاز گوتی: "شا زۆر مەجالی بە ئێمە نەدا قسە بکەین، بەڵام زۆر بە ڕێزەوە هەلسوکەوتی لەگەڵمان کرد و کاتێ هاتینە دەرەوە هەتا لای دەرگاکە لەگەڵمان هات".

دیمانەی وەرگێڕ لەگەڵ دۆکتۆر شەفیق قەزاز بە ڕێگای تەلەفۆن، گوڵانی ٢٠١٤. شەفیق قەزاز ساڵی ٢٠٢٠ لە سلێمانی کۆچی دوایی کرد.

ئەسەدوڵا عەلەم، وەزیری دەربار و سکرەتێری شا لە کتێبی بیرەوەرییەکانیدا ئاماژە بەوە دەکات کە ئەو ڕۆژە کە بڕیاربوو شا چاوی بە مەلا مستەفا بارزانی بکەوێت، شا زۆر بێزار و

غەمگین بوو. مەبەستی عەلەم ئەوەیە شا خیانەتی لە مەلا مستەفا بارزانی کردبوو بۆیە شەرمی دەکرد چاوی پێبکەوێت.

The Diaries of Asadollah Alam, volume VI, edited by Alinaghi Alikhani, IBEX Publishers, Bethesda, Maryland, USA

لە جێگری یاریدەری سەرۆک بۆ کاروباری ئاسایشی نیشتمانیی (سکۆکرافت) بۆ:

باڵوێزی ئەمریکا لە ئێران (هێڵمز)

واشنتۆن، ١٣٣٦Z

١٦ی ئاداری ١٩٧٥

نهێنی

بابەت: وەڵامی وەزیری دەرەوەی ئەمریکا بۆ نامە دڵتەزێنەکەی ژەنەڕاڵ بارزانی

وەزیری دەرەوە، کیسنجەر داوای لێم کردووە ئەم پەیامەتان پێ ڕابگەیەنم:

"ڕاپۆرتەکانی جەنابتم بە دەست گەیشت لەبارەی چۆنییەتی ڕێککەوتنی ئێران و عێراق و کاریگەرییەکانی لەسەر کورد[١]". هەروەها پەیامەکەی مەلا مستەفا بارزانیم لەگەڵ پێشنیارەکانی جەنابت بە دەست گەیشت[٢].

زەحمەت نەبێت بە شێوەی زارەکی ئەم پەیامە بگەیەنن بە ژەنەڕاڵ مەلا مستەفا بارزانی:

"ئێمە هاوخەمی قووڵی خۆمان لەگەڵ ئەو بارودۆخە دژوارە دەردەبڕین کە جەنابت لە نامەکەتدا بۆ من (وەزیری دەرەوە، کیسنجەر) باست کردووە. ئێمە لەوە تێدەگەین ئەو بڕیارە دژوارانە کە گەلی کورد لەگەڵی ڕووبەڕوویە بووەتە مایەی دڵگرانی و ئازاری زۆریان. زۆر ستایشی بوێری و لێهاتوویی گەلەکەتان دەکەین و دوعای خێرتان بۆ دەکەین. ئێمە لەگەڵ کاربەدەستە ئێرانییە دۆستەکانمان قسە دەکەین و دواتر ئاگادارتان دەکەینەوە". (کۆتا پەیام بۆ بارزانی).

هەروەها ئێوە (هێڵمز) دەبێت بەو شێوەیەی خۆتان پێتان باشترە لەبارەی ئەو مەسەلەیە قسە لەگەڵ کاربەدەستانی ئێران بکەن، بۆئەوەی بزانن ئێران دەیەوێت پەیوەندییەکانی لەگەڵ کورد لە داهاتوودا چۆن بێت. لە لایەکەوە هەروەک خۆتان ئاماژەتان پێکردووە، ئەرکی ئێمەیە درێژە بە یارمەتیدانی کورد بدەین و بە یەکجاری و لەناکاو کۆتایی بە یارمەتیدانیان نەهێنین و لە لایەکی دیکەوە ناتوانین بەپێچەوانەی ئامانجەکانی ئێران هەنگاو هەڵبگرین. ئەگەر کورد توشی کۆمەڵکوژی بوون و بارزانی تۆمەتباری کردین کە پشتمان

١- مەبەستی تێلیگرامەکانی ٨ی ئادارە لە باڵوێزی ئەمریکا بۆ کیسنجەر.

٢- مەبەستی ئەو نامەیەیە کە مەلا مستەفا بارزانی ١٠ی ئادار لە تاران ناردوویەتی بۆ کیسنجەر.

تێکردووە ئێوە دەبێت بە شـــێوەیەکی گونجاو ئەو کێشـــە و گیروگرفتانە شـــیبکەنەوە کە دەوڵەتی ئێران و ئەمریکا لەناوخۆی ئەمریکا و شـــوێنەکانی دیکە لەگەڵی ڕووبەڕوون. بارودۆخی کورد لەوانەیە ببێتە مایەی نیگەرانی مرۆڤدۆستانەی (کۆمەڵگەی جیهانی).

لە کۆتاییدا ئێوە بۆتان هەیە بە شـــا بڵێن ئێمە ئامادەین یارمەتییەکانی مانگی ئادار بۆ کورد دابین بکەین و بیروڕای خۆیشـــی لەم پەیوەندییەدا وەربگرن. ئەگەر پێویســـتتان بە وردەکاری زیاتر بوو ڤیلیام کۆڵبی (سەرۆکی CIA) زانیاریتان دەداتێ.

لە باڵوێزی ئەمریکا لە ئێران (هێڵمز) بۆ:

جێگری یاریدەری سەرۆک بۆ کاروباری ئاسایشی نیشتمانیی (سکۆکراڤت)

تاران، ٠٩٥٥Z

١٩ی ئاداری ١٩٧٥

ئاماژە بە: تێلیگرامی WH٥٠٤٥٣

نهێنی

بابەت: هۆکارەکانی وازهێنانی شا لە بزووتنەوەکەی بارزانی

زەحمەت نەبێت ئەم پەیامە بگەیەنن بە وەزیری دەرەوە، کیسنجەر:

١- ڕۆژی ١٧ی ئادار، پەیامەکەی جەنابت بۆ ژەنەڕاڵ مەلا مستەفا بارزانی بە شێوەی زارەکی بە نوێنەرەکەی لە تاران ڕاگەیەندرا، بۆئەوەی بیگەیەنێت بە بارەگای سەرکردایەتیی ژەنەڕاڵ بارزانی لە کوردستان. پێموایە پەیامەکەی جەنابت کاریگەری دەبێت و ئەگەری ئەوە کەم دەکاتەوە کە ژەنەڕاڵ بارزانی، یان ئەوانەی وان بە دەوروبەریدا تۆمەتبارمان بکەن کە پشتمان تێکردووە.

٢- ڕۆژی ١٨ی ئادار، بەرپرسی نووسینگەی CIA لە ئێران بەگوێرەی ئەو خاڵانەی جەنابت ئاماژەت پێکردبوو باسی مەسەلەی کوردی لەگەڵ شا کردووە. شا گوتویەتی دەرک بە کێشەکە دەکات و سوپاسی نیگەرانییەکانی ئێمەی کردووە. شا ئەو هۆکارە لۆژیکییانەی دووپات کردووەتەوە کە پاڵی پێوەناوە لە جەزائیر لەگەڵ عێراق ڕێکبکەوێت، هەروەک پێشتر بۆ خۆمی باس کردبوو، منیش لە تێلیگرامی ژمارە ٠٠٩٦دا لە ٨ی ئادار بۆم ناردن.

شا وتویەتی هیچ ڕێگەی دیکەی نەبووە، یان دەبووایە بێدەنگ ببایە لە بەرانبەر لەناوچوونی کورد لە ئەنجامی هێرشەکانی عێراق لە بەهاری ئەم ساڵدا، یان بە ئاشکرا لەگەڵ عێراق شەڕی کردبا بۆئەوەی کورد بپارێزێت.

٣- شا گوتویەتی هیوادارە کاربەدەستانی عێراق بەڵێنەکانیان جێبەجێ بکەن و ڕێگە بدەن ئەو ئاوارانەی خۆیان پێیان خۆشە، لە ئێران و باکووری عێراقەوە بگەڕێنەوە بۆ زێدی خۆیان و عێراق سزایان نەدات. شا پێشمەرگەی هان داوە تا سنوور دانەخراوە پەنا بۆ ئێران بێنن. شا گوتویەتی ئەو کوردانەی چەکدار نین، دەتوانن دواتر بێنە ئێران، چونکە عێراق کاری

بەســـەریانەوە نییە. شـــا دەیەوێت داوا لە تورکیا بکات ســـنوورەکانی بکاتەوە، بۆئەوەی ئاوارەکانی کورد لە ڕێگەی تورکیاوە بێنە ئێران. شا ئێستا تێگەیشتووە ئاسان نییە کورد بتوانن تا ١ی نیسان کە سنوورەکان کراوەیە بێنە ئێران.

٤- شا گوتی درێژە دەدات بە یارمەتیدانی ئاوارەکانی کورد لە ئێران، تا ئەو ئاستەی بتوانن بێ کێشە و سەربەرزانە بژین[١]. هەروەها بیرۆکەی ئەوە لە مێشکی شادا هەیە بەردەوام مەشقی سەربازی بەو پێشمەرگانە بکات کە دێنە ئێران.

٥- شـا لە ڕێگەی سـاڤاکەوە یارمەتییەکانی ئێمەی بۆ کورد بۆ مانگی ئاداری قەبووڵ کرد و گوتی خۆیشـــی دەیەوێت بە هەمان ڕێژەی جاران بۆ مانگی ئادار یارمەتیی ماددیی کورد بـدات، بەڵام لە مـانگی داهـاتووەوە ڕۆژبەڕۆژ یـارمەتییەکـانی بۆ کورد کەمتر دەکـاتەوە. بەرپرسی CIA لە ئێران شای ئاگادار کردەوە بە هۆی ئەوەی بارودۆخەکە بەتەواوی ئاڵوگۆڕی بەسەردا هاتووە، ئێمە ئیدی ناتوانین یارمەتیی کورد بدەین، شا لاری نەبوو.

٦- شـــا دەزانێت لەوانەیە عێراق هەندێ لە مەرجەکانی ڕێککەوتننامەی جەزائیر جێبەجێ نەکات. شـا هیوادارە باری یارمەتیدانی ئاوارەکانی کورد لەســـەر شـــانی ئێران لەوە قورســـتر نەبێت و نەتەوە یەکگرتووەکان و ڕێکخراوی نێودەوڵەتیی خاچی ســـوور زیاتر یـارمەتیی ئاوارەکان بدەن.

لەگەڵ ئەوپەڕی ڕێزمدا

هێڵمز

پەراوێزی وەرگێڕ:

شا لە کونفرانسێکی ڕۆژنامەوانیدا لە ئەمریکا لە ١٤ی ئایاری ١٩٧٥ دەربارەی ڕێککەوتننامەی جەزایر دەڵێت:

"پرسـیاری ڕۆژنامەنووسـێک: خاوەنشـکۆ هەندێ نیگەرانی دەربارەی چارەنووسـی کورد دوای ڕێککەوتنەکەی ئێران و عێراق هـاتوەتەگۆڕی. ڕێککەوتنەکە چی قـازانجێکی بۆ وڵاتەکەتان هەبووە؟

١- شا ئەو بەڵێنەی نەبردە سەر، چونکە پاش هاتنی شەپۆلی ئاوارەکان بۆ ئێران، ڕژێمی شا دەستی کرد بە ئەزیەتدانی ئاوارەکان و بە هەموو شـار و شـارۆچکەکانی ئێراندا (لە باشـوور تا باکوور و لە ڕۆژهەڵات تا ڕۆژاوا) بڵاوی کردنەوە و ڕۆژبەڕۆژ گوشـــارەکانی لەســـەر ئاوارەکان زیاتر کرد. ڕژێمی شـــا تەنانەت سەرکردایەتی شۆڕشی کوردستانیشی خستە ژێر گوشار و لەیەک جودای کردنەوە. "وەرگێڕ"

وەڵامی شا: رێککەوتنەکە تەنها بە قازانجی ئێران نییە، بە قازانجی ناوچەکەشمانە، چونکە کورد کە خزم و هاوڕەگەزی ئێمەن، ئیدی نەیاندەتوانی خۆیان ڕابگرن. خەڵک زیاتر دەکوژرا، دەبوا بە زووترین کات کۆتایی بەم خوێنڕژتنە بێت. بەڵام دەرگامان کردووەتەوە بۆ ئەوانەی ویستویانە بێنە ئێران و دەرگاشمان کراوەیە بۆ ئەوانەی دەیانەوێت بگەڕێنەوە. ناکۆکییەکانمان لەگەڵ عێراق چارەسەر کردووە. ئێستا عێراق لە پێناو ئاسایشی ناوچە هاوکاریمان دەکات. ئەمە خاڵێکی زۆر ئەرێنیی رێککەوتنەکەیە. ئیدی خوێن نارێژرێت، ئیدی کورد ناکوژرێت، ئەمەش خاڵێکی ئەرێنی دیکەی ڕێککەوتنەکەیە. هەندێک کەس ئەڵێن ئێمە کوردمان فرۆشتووە یان پشتمان شکاندوون، ئەمە بەتایبەت قسەی ئەو کەسانەیە کە هیچیان بۆ کورد نەکردووە.

پرسیاری رۆژنامەنووسێک: بە گوێرەی هەندێ راپۆرت لانیکەم ٣٩ کورد لە لایەن عێراقەوە لەسێدارەدراون. دەڵێن جەلال تاڵەبانی کە سەر بە باڵی چەپی کوردە، لە چیاکان ڕۆڵی هەیە.

وەڵامی شا: وانییە، تا ئەو شوێنە من ئاگادارم جەلال تاڵەبانی لە عێراق نییە".

تێلیگرام لە باڵوێزخانەی ئەمریکا لە بەیروت بۆ:

وەزارەتی دەرەوەی ئەمریکا، واشنتۆن دی سی، ٣٤٩١

٢٢ی ئاداری ١٩٧٥

بابەت: بارودۆخی شـــڵەژاوی بارەگای ســـەرکردایەتیی بارزانی و دوایین داواکاری بارزانی لە ئەمریکا

بۆ ئاگاداری خێرا: باڵوێزخانەی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا لە تاران.

بۆ زانیاری:

باڵوێزخانەی ئەمریکا لە عەمان، ئەنقەرە، قاهیرە، دیمەشـــق، کونســـوڵخانەی ئەمریکا لە تەوریز، نووسینگەی نوێنەرایەتیی ئەمریکا لە نەتەوە یەکگرتووەکان و نووسینگەی پاراستنی بەرژەوەندییەکانی ئەمریکا لە بەغدا.

١- هەواڵنێری ڕۆژنامەی واشـــنتۆن پۆســـت، جیم هۆگلاند ڕۆژی ٢٢ی ئادار ســـەردانی بـاڵوێزخـانەی کرد، بۆئەوەی داواکارییەکی زۆر بەپەلەی ڕابەری کورد، مســـتەفا بـارزانی بگەیەنێتە دەوڵەتی ئەمریکا. جیم هۆگلاند شەوی ١٩-٢٠ی ئادار لە کوردستان لەگەڵ بارزانی دیمانەی کردووە. بـارزانی بە هۆگلانـدی گوتووە هیچ هیوایەک بۆ درێژەپێـدان بە خەبـاتی کورد لە ئارادا نەماوە و لە ئەنجامی گوشـــاری ئێراندا فەرمانی بە پێشـــمەرگەکان داوە چەکەکانیان دابنێن، بۆئەوەی لەوە زیاتر خوێن بێ کەلک نەڕژێت. بارزانی لە هەمان کاتدا زۆر بەپەلە داوای لە دەوڵەتی ئەمریکا کردووە لە بەرانبەر دەوڵەتی ئێران و عێراقدا ئەوە لە دەســـتی دێـت بیکـات بۆئەوەی گەلەکەی کۆمەڵکوژ نەبێـت. هەروەهـا بـارزانی داوای لە ئەمریکا کردووە مافی پەنابەری بدات بە خۆی و بنەماڵەکەی و هاوڕێ نزیکەکانی.

٢- هۆگلاند دەیگوت کەشوهەوای بارەگای سەرکردایەتیی بارزانی لە ڕادەبەدەر خەمگین و شـــڵەژاو بووە: ئیدریس بارزانی، مەســـعود بارزانی و مەحمود عوســـمان بە تەواوەتی بێهیوا بوونە، بەڵام بەپێچەوانەوە خودی مەلا مســـتەفا ئارام و لەســـەرخۆ بووە. هۆگلاند دەیگوت هەندێ لە پێشـــمەرگەکان هاتوونەتە ئێران و چەکەکانیان تەســـلیمی ســـوپای ئێران کردووە، بەڵام ژمارەیەکی دیکە لە پێشمەرگەکان سەرپێچیان لە فەرمانەکەی بارزانی کردووە و داویانە لە شاخ بۆئەوەی دژی سوپای عێراق خەبات بکەن.

٢- بارزانی بە هۆگلاندی گوتووە لە هەموو شتێک زیاتر نیگەرانی بارودۆخی دژواری خەڵکی مەدەنیی کوردستانە، چونکە پێیوایە بەم زووانە توشی برسێتی، نەخۆشی و سەرماوسۆڵە دەبن و لەگەڵ ڕەفتاری بێبەزەیانەی کاربەدەستانی دەوڵەتی عێراق ڕووبەڕوو دەبنەوە. هۆگلاند پرسیاری کردووە ئەمریکا چی کارێکی تایبەتی لە دەست دێت بیکات بۆئەوەی بارودۆخەکە ئارام بێتەوە، بارزانیش لە وەڵامدا گوتویەتی ئەمریکا دەبێت گوشار بخاتە سەر دەوڵەتی عێراق بۆئەوەی ئاگربەستەکە لایەنی کەم بۆ مانگێکی دیکە، واتە تا کۆتایی مانگی نیسان درێژ بکاتەوە.

٣- هۆگلاند دەیگوت پێیوایە بارزانی و هاوڕێ نزیکەکانی تا ئێستا باکووری عێراقییان بەجێ هێشتووە و پەنایان بۆ ئێران هێناوە. هۆگلاند لەو باوەڕەدا بوو بارزانی و هاوڕێکانی نایانەوێت ئیدی دەست لە پێشهاتەکانی داهاتووی کوردستانی عێراق وەربدەن، بۆئەوەی ئەو ڕابەرە کوردانە کە لە عێراق ماونەتەوە بتوانن لەگەڵ ڕژێمی بەغدا ڕێکبکەون و نەهێڵن دەوڵەتی عێراق تۆڵە لە خەڵکی کورد بەگشتی بسێنێتەوە.

٤- زۆربەی ئەو شتانەی باس کرا، بەیانی، دووبەیانی لە ڕۆژنامەی "واشنتۆن پۆست" بڵاو دەبێتەوە، بەڵام جیم هۆگلاند نیگەرانی کوردە و دەیەوێت داواکارییەکەی بارزانی بە زووترین کات بگەیەنێتە گوێی کاربەدەستانی دەوڵەتی ئەمریکا[١].

پەراوێزی وەرگێڕ: جیم هۆگلاند لەبارەی ناوەڕۆکی ئەم تێلیگرامە بە وەرگێڕی گوت:

"ئەو ڕۆژە کە سەدام و شا لە جەزائیر خەریکی گفتوگۆ بوون، من لەوێ بووم و هەردووکیانم بینی. زانیم خەریکن ڕێکدەکەون، بۆیە دەستبەجێ گەڕامەوە کوردستانی عێراق، بۆئەوەی بارزانی ببینم. شەوی ١٩ لەسەر ٢٠ی ئادار بارزانی لە حاجی ئۆمەران گوتی خەبات کۆتایی پێهاتووە و کەس (لەوانە ئەمریکا) پشتیوانیمان لێ ناکات. بارزانی پێی گوتم تاوانی گەلی کورد چییە کە هەموو دەوڵەتەکان بوونەتە دژی. هەروەها گوتی پێم خۆش

١- وتارەکەی جیم هۆگلەند لەژێر ناوی "ڕێبەری کورد سەبارەت بە کۆمەڵکوژی خەڵکی سیڤیل هۆشداریی دەدات" ڕۆژی ٢٣ی ئادار لە ڕۆژنامەی واشنتۆن پۆست بڵاو بووەتەوە. هەروەها لە ٢٥ی ئادار وتارێکی بە ناوی، "تەسلیمبوونی کوردەکان: چیرۆکی خیانەت و پیلانگێڕی" و لە ٦ی نیسان وتارێکی زۆر تێروتەسەلی بە ناوی "مەرگی گەلێک" لە ڕۆژنامەی واشنتۆن پۆست بڵاو کردووەتەوە. "وەرگێڕ"

نییە بڵێم ئێران خیانەتی لێ کردووین، بەڵام ئێران و عێراق لەســـەر حیســـابی ئێمە بۆ بەرژەوەندی خۆیان ڕێککەوتوون. بارزانی داوای یارمەتیی ســـیاســـیی و مرۆڤدۆســـتانەی لە زلهێزەکان بەتایبەت ئەمریکا کرد، بۆئەوەی کورد توشی کۆمەڵکوژی نەبێت.

ڕۆژی ٢٠ی ئادار واتە دوایین ڕۆژی شـــۆڕشـــی کورد دوای کۆبوونەوە لەگەڵ کۆمەڵێک لە ڕۆژنامەنووســـانی بیانی، بارزانی منی کێشـــایە ســـووچێک و وێڕای ئەوەی داوای لێ کردم پەیامەکەی بگەیەنم بەدەســـتی کاربەدەســـتانی ئەمریکا، گوتی ئەمریکا پشـــتی تێکردووین. بارزانی گوتی لەژێر گوشـاری ئێراندا فەرمانی بە پێشـمەرگەکان داوە چەک دابنێن. هەروەها بارزانی گوتی کاربەدەستێکی باڵای ساڤاک لە دانیشتنێکی نهێنی لە بارەگای سەرکردایەتی لە حاجی ئۆمەران پێی گوتووم یان دەبێت تەسلیمی عێراق بن یان ئێران، هیچ ڕێگەی دیکەتان نییە.

کاتەکە زۆر هەستیار بوو و نەدەکرا زیاتر لەسەر ئەو مەسەلەیە بڕۆین چونکە تانکەکانی عێراق لە حـاجی ئۆمەران نزیـک دەبوونەوە، بۆئەوەی بـدەن لە بـارەگـای ســـەرکردایەتیی بارزانی. بە هەرحاڵ مەلا مســـتەفا لەو کەســـانە نەبوو لە هەڕەشـــەی شـــا بترســـێت، یان لە هەڵوێستەکەی پاشگەزبێتەوە، بەڵکوو مەبەستی ئەوە بوو بە هۆی ئەوەی شـا ئێدی چەکی قورس و دژەفڕۆکە نادات بە کورد، پێشمەرگە ناتوانێت بەو چەکوچۆڵە سووکانەی هەیەتی لە بەرانبەر سوپای دڕندەی عێراق ڕابوەستێت و ناتوانێت پێش لە کۆمەڵکووژی خەڵکی سیڤیل بگرێت. بارزانی لە کۆمەڵکوژی خەڵک بەدەستی سوپای عێراق دەترسا.

لە وەزارەتی دەرەوەی ئەمریکا، واشنتۆن دی سی بۆ:

- باڵوێزخانەی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا لە تاران

- نووسینگەی پاراستنی بەرژەوەندییەکانی ئەمریکا لە بەغدا

٢٢ی ئاداری ١٩٧٥

نهێنی، بەپەلە

بابەت: تاوتوێکردنی ئەگەری کۆمەڵکوژی کورد و داواکاری پەنابەری سیاسیی بارزانی

بۆ زانیاری:

- کونسوڵخانەی ئەمریکا لە ئورشەلیم.

- باڵوێزخانەی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا لە بەیروت.

- نووسینگەی نوێنەرایەتیی ئەمریکا لە نەتەوە یەکگرتووەکان لە نیویۆرک و ژنێڤ.

ئاماژە بە: تێلیگرامی ٣٥٤٧ی باڵوێزخانەی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا لە بەیروت

١- سوپاستان دەکەین بەپەلە بۆچوون و پێشنیارەکانتان بەگشتی و بەتایبەت لەبارەی ئەم تەوەرانەی خوارەوە بۆمان بنێرن:

ا- مەترسی کۆمەڵکوژی کورد تا چ ئاستێک لە ئارادایە؟

ب- ئایا پێویستە بۆ پاراستنی گیانی خەڵکی بێگوناح، ئاگربەست بۆ ماوەی یەک مانگ درێژ بکرێتەوە و ئەگەر پێویستە، دەوڵەتی ئەمریکا چۆن دەتوانێت بە باشترین شێوە هاندەربێت بۆ درێژکردنەوەی ئەو ئاگربەستە؟

ج- تا چ ئاستێک یارمەتیی مرۆڤدۆستانە بۆ کورد پێویستە (خواردەمەنی، خێوەت و بەتانی) و ئایا دەبێت ڕێکخراوە نێودەوڵەتییەکان ئەو یارمەتییانە بگەیەننە دەستی ئەوانەی پێویستیان پێیەتی؟

هەروەها بیروبۆچوونتان سەبارەت بەوە چییە کە دەوڵەتی ئەمریکا پەنابەری بە بارزانی و هەڤاڵانی بدات؟ ئایا هیچ کێشەیەک لە ئارادایە بۆئەوەی بارزانی و هاوڕێیانی لە ئێران بن بە پەنابەر؟.

ئینگیرسۆل

لە باڵوێزخانەی ئەمریکا لە تاران بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

تاران، ١٢٣٢Z

٢٣ی ئاداری ١٩٧٥

نهێنی

بابەت: ڕاستییەکانی هەواڵی کۆمەڵکوژی کورد و داواکاری پەنابەری سیاسیی بارزانی

تێبینی: باڵوێزخانەی ئەمریکا لە بەیروت نوسخەیەک لەم تێلیگرامە بۆ نووسینگەی پاراستنی بەرژەوەندییەکانی ئەمریکا لە بەغدا بنێردرێت

ئاماژە بە:

- تێلیگرامی ٣٥٤٧ی باڵوێزخانەی ئەمریکا لە بەیروت.

- تێلیگرامی ٢٦٥٣ی باڵوێزخانەی ئەمریکا لە تاران.

- تێلیگرامی ٦٠٢٦٣ی وەزارەتی دەرەوە.

١- باڵوێزخانە نەیتوانیوە زانیاریی تەواو بەدەست بهێنێت کە ئایا لە ڕاستیدا کۆمەڵکوژی کورد لە عێراق ڕوو دەدات یان نا. مەلا مستەفا بارزانی لە دیمانەیەکیدا لەگەڵ کۆمەڵێک لە ڕۆژنامەنووسەکان لە ١٩-٢٠ی ئادار باسی ژینۆسایدی نەکردووە، بەڵام لەوانەیە ژینۆسایدی کورد دەست پێ بکات. ئیریک پاس لە ڕۆژنامەی "نیۆیۆرک تایمز" و بیل تۆهی لە ڕۆژنامەی "لۆس ئەنجلۆس تایمز" خاڵە سەرەکییەکانی ڕاپۆرتەکەی جیم هۆگلاندیان پشتڕاست کردووەتەوە، جگەلەوە نەبێت کە بارزانی داوای پەنابەری لە ئەمریکا کردبێت. گوین ڕۆبێرتز، هەواڵنێری ڕۆیتەرز و لێرۆی ودسۆن، هەواڵنێری گۆڤاری تایمز کە لە کاتی دیمانەکەی جیم هۆگلاند لەگەڵ بارزانی ئامادە بوونە گوتوویانە هەرچەندە بارزانی دانی بەوەدا ناوە کە خەباتی کورد هەڵوەشاوەتەوە و کورد پەنایان بۆ ئێران هێناوە یان خۆیان تەسلیمی عێراق کردووە، بەڵام بارزانی داوای پەنابەری لە ئەمریکا نەکردووە. بە وتەی ئەم دوو ڕۆژنامەنووسە بارزانی گوتویەتی ئەگەر هات و کورد ژینۆساید کرا، داوای یارمەتی لە ئەمریکا دەکات و ئەگەریش کرا داوای پەنابەری لە ئەمریکا دەکات.

٢- ئیریک پەیس ڕۆژی ٢٢ی ئادار بە باڵوێزخانەی گوت: ١٧ی ئادار لە سەرچاوەیەکی کورد کە بانگەشەی ئەوەی کردووە لەگەڵ کونسوڵخانەی ئەمریکا لە تەورێز و باڵوێزخانەی ئەمریکا لە تاران لە پەیوەندیدایە، زانیاریی دروستی وەرگرتووە کە بارزانی دەستبەجێ داوای یارمەتی (لە ئەمریکا) کردووە. کەوابوو لەوانەیە ڕاپۆرتەکەی هۆگلاند کە تێیدا ئاماژە بەوە کراوە بارزانی داوای یارمەتی لە ئەمریکا کردووە، لەم زانیارییە نادروستەی ئیریک پاسەوە سەرچاوەی گرتبێت.

٣- ئەو ڕۆژنامەنووسانەی لە کوردستانی عێراق گەڕاونەتەوە، پشتڕاستیان کردووەتەوە کە خەڵک بە لێشاو پەنایان هێناوە بۆ ئێران. سەرچاوەکانی کورد دەڵێن ڕۆژانە ٢ تا ٥ هەزار کەس دەگەنە حاجی ئۆمەران. ئاوارەکان هەروەها لە خاڵی سنووری نزیک ئاشمان کە ٢٠ کیلۆمەتر لە باکووری پیرانشار (خانێ) دووره کەلک وەردەگرن. بە هۆی بارینی بەفر هاتووچۆی ئاوارەکان لەم خاڵە سنووریە هێواشە، بۆیە داوا دەکرێت وادەی هاتنی ئاوارەکان بۆ ئێران کە لە ١ی نیسان کۆتایی پێدێت، درێژ بکرێتەوە. گەلێ لە ئاوارە خوێندەوارەکان (وەک ئەندازیار و دکتۆر) لە ڕەزایە کۆبوونەتەوە و بە ڕۆژنامەنووسەکانیان وتووە هیوادارن ئەمریکا مافی پەنابەرییان بداتێ.

٤- ڕۆژی ٢٣ی ئادار دوو ئاوارەی کورد سەردانی باڵوێزخانەیان کرد و گوتیان دەیانەوێت بچین بۆ ئەمریکا. ئەم دوو کەسە پشتڕاستیان کردەوە کە مەلا مستەفا بارزانی ئامۆژگاری خەڵکی کردووە یان خۆیان تەسلیم بە عێراق بکەن، یان پەنا بێنن بۆ ئێران. بە وتەی ئەم دوو کەسە سەرجەم پێشمەرگەکان کە ٦٠ هەزار کەس دەبن و سەرجەم میلیشیاکان کە ٤٠ هەزار کەس دەبن هەڵاتوون بۆ ئێران لەبەرئەوەی بیستوویانە هەندێ کەس کە ویستویانە لە نزیک چیای زۆزک خۆیان تەسلیم بە هێزەکانی عێراق بکەن، بە دەستی عێراقییەکان کوژراون.

هەروەها بەگوێرەی زانیارییەکان، دەوڵەتی عێراق ئەو کوردانە دەخاتە ناو ئۆردوگا کە خۆیان تەسلیم دەکەنەوە. کەوابوو زۆربەی کورد پێیان باشترە بێن بۆ ئێران. هەرچەندە زۆریش متمانەیان بە ئێران نییە، چونکە دەڵێن ئێران یارمەتییە سەربازییەکانی پچڕاندووە و پشتی کوردی بەرداوە و لەوانەیە دوای ماوەیەک بە زۆر بیاننێرێتەوە عێراق.

ئەو دوو کەسە کە هاتن بۆ باڵوێزخانە، هەردووکیان خوێندەوارن و بۆ پارتی دیموکراتی کوردستان کاریان کردووە. یەکێکیان وەک ئەفسەری زانیاری لە دەربەند بۆ پارتی دیموکراتی کوردستان کاری کردووە و یارمەتیی ڕۆژنامەنووس و هەواڵنێرە بیانییەکانی داوە. ئەو دوو کەسە گوتیان زۆرێک لە ئاوارەکانی کورد شوان و جوتیارن و نایانەوێت لە ئەمریکا یان

وڵاتانی ڕۆژئاوایی بژین، بەڵکوو پێیان خۆشە لە ئێران بمێننەوە، بەڵام گەلێ گەنجی وەک خۆیانیش هەن کە پێیان خۆشە بڕۆن بۆ ئەمریکا بۆئەوەی لە چەرمەسەری و چەوسانەوە ڕزگاریان بێت و لەوێ کار بکەن.

٥- یارمەتیی مرۆڤدۆستانە: ئێریک باس ڕاپۆرتی داوە کە دکتۆرێک و دوو پەرستاری ڕێکخراوی منداڵپارێز لە ئێران یارمەتیی ئاوارەکان دەدەن. نوێنەری ڕێکخراوی نێودەوڵەتیی خاچی سوور، بە ناوی ئاگارتز کە خەڵکی سویدە لە ڕەزایە بنکەی داناوە. هەروەها کۆمەڵێکی زۆر دەواودەرمان لە سنووری تورکیاوە نێردراوە بۆ ئاوارەکان لەنێو خاکی عێراق. نە هەواڵنێرەکان و نە ئاوارەکان باسی ئەوەیان نەکردووە کە یارمەتیی مرۆڤدۆستانە زۆر پێویست بێت، چونکە ڕێکخراوی "شیروخورشید"ی ئێران یارمەتییان دەدات.

٦- هەڵسەنگاندن: ئێران ڕایگەیاندووە دەیەوێت یارمەتیی کورد بدات و ناچاریان ناکات بگەڕێنەوە عێراق، بەڵام ئاوارەکان دوودڵن، لایەنی کەم دڵنیا نین ئێران بۆ درێژخایەن قەبووڵیان بکات، بەڵام زۆربەیان ناچارن، چونکە هیچ شوێنێکی دیکە شک نابەن. ژمارەیەکی زۆر لە گەنجەکان کە لە تەمەنی هەرزەکاریدان لە ئۆردوگاکاندا توشی کێشە دەبن. ئەندامە کوردەکانی پەرلەمانی ئێران بە باڵوێزخانەیان گوت کۆمەڵێک ناکۆکی لەنێوان ئاوارەکان (دەخۆن و دەخەون و هیچ ناکەن) و کوردی ئێران (کە بۆ بژێوی خۆیان دەبێت بەردەوام کار بکەن) دروست بووە.

بەگوێرەی زانیارییەکان، دەوڵەتی ئێران دەیەوێت ژمارەیەکی زۆرتر لە کورد بنێرێت بۆ خوزستان بۆئەوەی لەگەڵ کوردی ئێراندا پەیوەندییان نەبێت. کورد پێیان خۆش نییە بچن بۆ خوزستان، چونکە ئاووهەوا و خاکی خوزستان زۆر لەوەی کوردستان جیاوازە کە پێی ڕاهاتوون. ئێستا کێشەی دابینکردنی پارە بۆ بەخێوکردنی ئاوارەکان لە ئارادا نییە، بەڵام لەوانەیە کەم کەم ببێت بە کێشە ئەگەر ئاوارەکان بۆ هەمیشە لە ئێران بمێننەوە.

هێڵمز

پەراوێزی وەرگێڕ: باڵوێزخانەی ئەمریکا لە تاران لە پەیامێکی دیکەدا بۆ وەزارەتی دەرەوە لە ٢٣ی نیسان ڕایگەیاندووە:

"دەمانەوێت مافی پەنابەری بدەین بە کۆمەڵێک لەو کوردە خوێندەوارانەی هاوکاری بارزانی و پێشمەرگەکانیان کردووە. نزیکەی ٤٠ کەس داوایان کردووە بچن بۆ ئەمریکا و بانگەشەی ئەوەیان کردووە کە ئەگەر بگەڕێنەوە بۆ عێراق گیانیان دەکەوێتە مەترسی.

زۆربەی ئاوارەکانی کورد لە ئێران شوان، جوتیار و گوندین، تەنیا دوو ڕێگەیان لەپێشە: یان لە ئێران بمێننەوە، یان بگەڕێنەوە بۆ عێراق و پێیان خۆش نییە بێنە ئەمریکا".

باڵوێزخانەی ئەمریکا لە تاران لە پەیامێکی دیکەدا بۆ وەزارەتی دەرەوە لە ٢٢ی ئابی ١٩٧٥ ڕایگەیاندووە: "شەفیق قەزاز، نوێنەری پارتی دیموکراتی کوردستان لە تاران لیستی ئەو کەسانەی هێناوە بۆ باڵوێزخانە کە دەیانەوێت ڕەوانەی وڵاتانی دیکە بکرێن و ٧٢٠ کەسن، ٨٧یان پیشەکار و ١٦٣ کەسیان دەرچووی قۆناغی دواناوەندی، یان خوێندکاری زانکۆن".

لە نووسینگەی پاراستنی بەرژەوەندییەکانی ئەمریکا لە بەغدا بۆ:

وەزارەتی دەرەوە، واشنتۆن دی سی ١٧٨٥

٢٤ی ئاداری ١٩٧٥

نهێنی، بەپەلە

بابەت: دژایەتی لەگەڵ داواکاری پەنابەری بارزانی و هاوڕێکانی لە ئەمریکا

ئاماژە بە:

- تێلیگرامی ٣٥٤٧ی باڵوێزخانەی ئەمریکا لە بەیروت.

- تێلیگرامی ٦٥٤٥٨ی وەزارەتی دەرەوە.

١- من بەتەواوی دژی ئەوەم ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا پەنابەری بدات بە بارزانی و هاوڕێکانی. لەوانەیە سەرەنجام کاربەدەستانی دەوڵەتی عێراق بگەنە ئەو قەناعەتە کە دەوڵەتی ئەمریکا یارمەتیی کوردی نەداوە و شای ڕازی کردووە کۆتایی بە شەڕ لەگەڵ عێراق بهێنێت (کە ڕاستیش نییە). ئێستا کۆسپە سەرەکییەکانی سەر ڕێگەی دەستپێکردنەوەی پەیوەندییەکانی نێوان عێراق و ئەمریکا نەماون، بەڵام ئەگەر پەنابەری بە بارزانی و هاوڕێیانی بدەین، ئەم دەستکەوتانە لە کیس دەدەین و بوونی سەرکردایەتی کورد لە ئەمریکا بۆ هەمیشە دەبێت بە کۆسپ لەسەر ڕێگەی ئاساییبوونەوەی پەیوەندییەکانی عێراق و ئەمریکا. بارزانی، بە هاندانی شا، خەڵکەکەی خۆی بەرەو شەڕێکی بێئەنجام پاڵ پێوەنا و من هیچ هۆکارێک نابینم دەوڵەتی ئەمریکا خۆی بخاتە ناو کێشەکەی بارزانی. بە هەرحاڵ ڕۆژنامەنووسانی ئەمریکا بەشێوەیەکی ڕۆمانتیک سەیری خەباتەکەی بارزانی دەکەن.

٢- من پێم وانییە دەوڵەتی عێراق بیەوێت خەڵکی کورد سزا بدات. سیاسەتی دەوڵەتی عێراق لەساڵی ڕابردوو لە ئەنجامی ئەو پارەیەی (دەوڵەت بۆ کڕینی کورد خەرجی کرد) سەرکەوت. بە هەرحاڵ سوپای عێراق بەهایەکی زۆری بۆ ئەو سەرکەوتنە دا و دەوڵەتی عێراق تۆڵەی خۆی لە هەندێ لە پێشمەرگە ناسراوەکان و کوردە بێگوناحەکان دەسێنێتەوە.

پێشنیار بە وەزارەتی دەرەوە دەکەین ژمارەیەکی زۆر لە هەواڵنێران هاندان بکات لە ڕێگەی بەغداوە سەردانی کوردستان بکەن. ئەگەر لە ڕێگەی بەغداوە نەبێت، دەوڵەتی عێراق ناهێڵێت هیچ هەواڵنێرێک سەردانی کوردستان بکات.

٣- ئەگەر کورد درێژە بە شەڕ بدەن، دەبێ ئاگربەست درێژ بکرێتەوە، بۆئەوەی گیانی خەڵکی بێگوناح بپارێزرێت. دەوڵەتی ئەمریکا دەتوانێت پێداگری لەسەر شا بکات و بۆ درێژکردنەوەی ئاگربەست هەوڵ بدات، بەڵام بە بۆچوونی من نابێت دەوڵەتی ئەمریکا بە شێوەی ڕاستەوخۆ نزیکی دەوڵەتی عێراق بێتەوە، چونکە دەوڵەتی عێراق ئێستا لەخۆباییە و ئەو نزیکایەتییە بێ ئەنجام دەبێت.

٤- هیچ گومان لەوەدا نییە کورد پێویستیان بە یارمەتیی مرۆڤدۆستانە هەیە. دەوڵەتی عێراق تا ئێستا ئەو یارمەتییانەی ڕەتکردووەتەوە و دژی ئەو لایەنانە ڕاوەستاوە کە لە ڕێگەی ئێرانەوە یارمەتیی ئاوارەکانیان داوە (تەنانەت ئەوانەی تەنیا بەتانیان بۆ ئاوارەکان ناردووە). تا ئەو شوێنەی من ئاگادارم دەوڵەتی عێراق داوای یارمەتیی لە ڕێکخراوە نێودەوڵەتییەکان نەکردووە. عێراق پێویستی بە یارمەتیی ماددیی نییە، بەڵکوو کێشەی عێراق لۆجستیک و دابەشکردنی پێداویستییەکانە. پێم وانییە دەوڵەتی عێراق هیچ چەشنە یارمەتییەکی بیانی، بەتایبەت یارمەتیی کەسانی بیانی قەبووڵ بکات. لەگەڵ ئەوەشدا لەوانەیە وەزارەتی دەرەوە، ICRC (کۆمیتەی نێودەوڵەتیی خاچی سوور) ئاگادار بکاتەوە ئێمە ئامادەین یارمەتی بە هەر پرۆگرامێک بدەین کە ئەوان لەگەڵ دەوڵەتی عێراقدا جێبەجێی بکەن.

گراهام

لە کونسوڵخانەی ئەمریکا لە تەوریز بۆ:

وەزارەتی دەرەوە، واشنتۆن دی سی، ١١٤

١٠ی نیسانی ١٩٧٥

بابەت: چارەنووسی شۆڕشی کورد و داواکاری کوردی عێراق لە زاری نوێنەری بارزانییەوە

بۆ زانیاری: باڵوێزخانەی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا لە ئەنقەرە، دیمەشق، بەیروت، تاران، جەزائیر، قاهیرە، کونسوڵخانەی ئەمریکا لە خورەمشەهر، لیژنەی نوێنەرایەتیی ئەمریکا لە نەتەوە یەکگرتووەکان لە ژنێڤ و نیویۆرک، فەرماندەی هێزە هاوبەشەکانی ئەمریکا لە ئەوروپا و نووسینگەی پاراستنی بەرژەوەندییەکانی ئەمریکا لە بەغدا.

١- دکتۆر ئیسفەندیار کە دکتۆرێکی کوردی نەشتەرگەریکارە و من لەمێژە دەیناسم، ڕۆژی ٥ی نیسان هات بۆ کونسوڵخانە و گوتی بە نوێنەرایەتی لە لایەن ژەنەڕاڵ بارزانییەوە هاتووە کە ئێستا دانیشتووی "نەغەدە"یە. دکتۆر ئیسفەندیار جەختی کردەوە کە سەرجەم چالاکییە سەربازییەکانی کورد کۆتایی پێ هاتووە و گوتی زیاتر لە ٥ هەزار پێشمەرگە خۆیان تەسلیمی دەوڵەتی عێراق کردووە و ژمارەیەکی زیاتریان هاتوونەتە ئێران. دکتۆر ئیسفەندیار ئاماژەی بەوە کرد، هەرچەندە لەوانەیە هەندێ لە پێشمەرگەکان چەکەکانیان شاردبێتەوە و هیوادار بن کە شەڕ دەست پێ بکاتەوە، بەڵام پارتی دیموکراتی کوردستان هیچ پلانێکی بۆ دەستپێکردنەوەی شەڕ نییە و هیچ چەکێکیشی لە دەستدا نەماوە. هەروەها گوتی تەواوی چەکە قورسەکانی کورد لە ناوچە سنوورییەکان لە لایەن لیژنەیەکی سەربازی هاوبەشی عێراق و جەزائیر (بە یارمەتیی ئێران لە پیرانشار لە ڕێگەی هامیلتۆنەوە هاتوونەتە عێراق) کۆکراوەتەوە و لە حاجی ئۆمەراندا ئەمبار کراوە.

٢- دکتۆر ئیسفەندیار گوتی کورد هەست دەکەن ئێران دەستی کردووە بە سیاسەتی گوشارخستن لەسەر ئاوارەکان، بۆئەوەی یان بگەڕێنەوە عێراق یان ئەو ئاوارانەی تەکنیککارن و شارەزای کارن ناوچە سنوورییەکان جێبهێڵن و لە ئێران کار بکەن. دکتۆر ئیسفەندیار گوتی یەکێ لە نیشانەکانی ئەو گوشارە ئەوەیە ئێستا بەڕێوەبەرایەتی زۆربەی ئۆردوگاکان لە دەستی سوپای ئێراندایە و چەندجار خواردەمەنی و ئاوی خواردنەوەی هەندێ لە ئۆردوگاکان بە ماوەی ١-٢ ڕۆژ کەم کراوەتەوە یان بەتەواوی بڕاوە.

٣- دکتۆر ئیسفەندیار گوتی بارزانی و سەرکردایەتی پارتی دیموکراتی کوردستان لەسەر بنەمای دوو هۆکار دەیانەوێت خەڵکی ناو ئۆردوگاکان پێکەوە ڕابگرن: یەکەم لەو ڕاستییە دەترسن ئەگەر بگەڕێنەوە عێراق، دەوڵەتی بەغدا شتێکیان بەسەر بهێنێت، چونکە دەنگۆی ئەوە زۆر بڵاوبووەتەوە ئەوانەی گەڕاونەتەوە بۆ عێراق لەسێدارە دراون و دەوڵەتی عێراق نەیهێشتووە جوتیارەکان بگەڕێنەوە سەر زەوی و مەزرای خۆیان. دووەم، کورد لەو باوەڕەدان (یان کەم کەم ئەو باوەڕەیان تێدا دروست دەبێت) کە مانگی هەنگوینی پەیوەندییە باشەکانی ئێران و عێراق کورتە و دەوڵەتی ئێران کەم کەم دەیەوێت جارێکی دیکە کورد بخاتەوە ناو جموجۆڵ دژی دەوڵەتی عێراق. دکتۆر ئیسفەندیار گوتی هەرچەندە کورد هیچ هیوایەکیان بە دەستپێکردنەوەی شەڕی چەکداری نییە، بەڵام پێیوایە بارودۆخێکی وەها لەوانەیە قورسایی سیاسیی ئەوان بۆ مامەڵەکردن لەگەڵ دەوڵەتی عێراق زیاتر بکات.

٤- دکتۆر ئیسفەندیار گوتی بە لەبەرچاوگرتنی ئەو هۆکارانەی باس کرا، ژەنەڕاڵ بارزانی داوای لە دەوڵەتی ئەمریکا کردووە گوشار بخاتە سەر ICRC (کۆمیتەی نێونەتەوەی خاچی سوور) یارمەتیی ئاوارەکان بدات و سەردانی ئۆردوگاکان بکات و جەختی کردەوە، ئەگەر وا نەکرێت کورد لەگەڵ گۆشەگیری زیاتر و دابڕان لە دنیای دەرەوە و هەڵسوکەوتی خراپی ئێران ڕووبەڕوو دەبنەوە. دکتۆر ئیسفەندیار گوتی کورد پێیان وایە ئێران بە ICRCی گوتووە ئیدی پێویست بە کاری ئەو ڕێکخراوەیە لە ئێران نییە و دەبێت ئێران جێبهێڵێت.

٥- منیش بە دکتۆر ئیسفەندیارم گوت: هەروەک خۆت دەزانێت دەوڵەتی ئەمریکا پەیوەندی بە شەڕی کورد و دەوڵەتی عێراقەوە نەبووە و ئێستاش کە ئاشتی بۆ ناوچەکە دەگەڕێتەوە، ئەمریکا پێی خۆش نییە لە ڕووی سیاسییەوە خۆی بخاتە ناو ئەو کێشەیە. هەروەها گوتم لە هەمان کاتدا مەسەلە مرۆڤدۆستانەکان بۆ ئێمە گرنگە و بەڵێنم پێ دا داواکارییەکەی بنێرم بۆ وەزارەتی دەرەوە.

٦- هەڵسەنگاندن: لە ڕوانگەی کونسوڵخانەی ئەمریکا لە تەورێز، بەردەوامبوونی دەستێوەردانی ICRC لە کێشەی کورد، سوودمەند دەبێت (هۆکاری ئەو سوودمەندبوونە تەنیا ئەو شتانە نییە کە کورد باسی دەکەن). ئەگەر کورد لە هەڵسوکەوتی خراپی ئێران دەترسن و لەژێر گوشاری ئێراندان بۆئەوەی بگەڕێنەوە عێراق، ڕاگەیاندنە گشتییەکان ئێران تۆمەتبار دەکەن لەگەڵ گەلێکی لێقەوماو و داماو خراپ هەڵسوکەوت دەکات و لەوانەشە ئەمریکا تۆمەتبار بکرێت چاوی خۆی لە ئاستی ئەو بارودۆخە گرتووە. جگەلەوەش ئەگەر دەوڵەتی عێراق بەشێوەیەکی زۆر خراپ و سەرکوتکارانە لەگەڵ ئاوارە گەڕاوەکان

هەڵســـوکەوت نەکات، ICRC دەتوانێت قەناعەت بە ژمارەیەکی زۆر لە ئاوارەکان بهێنێت بگەڕێنەوە عێراق.

ئەگەر وەزارەتی دەرەوە پێیوایە دەســـتێوەردانی ICRC (کۆمیتەی نێودەوڵەتیی خـاچی سـوور) لەم پەیوەندییەدا سـوودمەند دەبێت، لەوانەیە باشـترین ڕێگە بۆ گۆڕینی سیاسـەتی عێراق سەبارەت ئاوارەکان ئەوە بێت داوا لە مســـر و جەزائیر بکەین قەناعەت بە دەوڵەتی عێراق بهێنن، ڕێگە بەوە بدات لیژنەیەکی چاودێری کۆمیتەی نێودەوڵەتیی خاچی ســـوور هەنگاوی مرۆڤدۆستانەی گونجاو هەڵبگرێت و ئەو بانگەشەیە پشتڕاست بکاتەوە کە عێراق کورد ژینۆساید ناکات.

هەڵســـەنگاندنی باڵوێزخانە: ICRC لە ڕێککەوتننامەیەکی فەرمیدا ڕایگەیاندووە کۆتایی بە یـارمەتیـدانی کورد دەهێنێـت، کەوابوو قەنـاعەتهێنـان بە ICRC زۆر زەحمەتە بۆئەوەی یارمەتیی مرۆڤدۆسـتانەی زیاتر بە کورد بدات. هەروەها جاری پێشـوو باڵوێزخانە پێشـنیاری کرد، سادات (سەرۆک کۆماری مســـر) و بومیدییەن (سەرۆک کۆماری جەزائیر) یارمەتی بە درێژکردنەوەی ئەو ماوەیە بدەن کە دەوڵەتی عێراق بۆ هاتووچۆی ئاوارەکان لە ســـنووری ئێران و عێراقدا دیاری کردووە، ئێستاش باڵوێزخانە لەگەڵ ئەوە هاوڕایە کە جەزائیر یا مســـر پێداگری لەســـەر دەوڵەتی عێراق بکەن، ڕێگە بدات ICRC بەشـێوەیەکی سـنووردار پلانی خۆی جێبەجێ بکات.

نیئۆمان

ئەنجوومەنی نوێنەرانی ئەمریکا

١٧ی نیسانی ١٩٧٥

بابەت: ڕەخنەگرتن لە شێوەی هەڵسوکەوتی ئەمریکا و نەتەوە یەکگرتووەکان لەگەڵ بزووتنەوەی کورد و بارزانی

کۆنگرێسمەن "کۆچ":

بەڕێز سەرۆکی ئەنجوومەن، لە ساڵی ڕابردوودا کوردەکان بۆ مافی ڕەوای ئۆتۆنۆمی شەڕێکی خوێناوییان دژی دەوڵەتی عێراق کردووە. ڕێبەری کورد، مستەفا بارزانی بە ڕەتکردنەوەی ئەو جۆرە ئۆتۆنۆمییە سیاسییەی عێراق بەڵێنی دابوو، داوای لە خەڵکەکەی کرد لەگەڵ سوپای عێراق شەڕ بکەن کە لە لایەن سۆڤیەتەوە پۆشتە دەکرێت. کوردەکان ئازایانە شەڕیان کرد و هەندێک سەرکەوتنیان بەدەست هێنا. بەشێک لەم سەرکەوتنە بە هۆی ئەو چەک و تەقەمەنییە بوو کە شای ئێران ناردبووی بۆ کوردەکان. هاندەری شا بۆ ئەم یارمەتیدانە ئەوەبوو هەوڵی دەدا دوژمنە سەرسەختەکەی خۆی، واتە عێراق لە ڕێگەی کوردەوە لاواز بکات.

پەیماننامەی جەزائیر کە بەم دواییانە لەنێوان ئێران و عێراق واژوو کرا، هەڵوێستی بێبەزەییانەی شای بە نیسبەت کوردەکان خستەڕوو. شا لەسەر ئەوە ڕێککەوت کە کۆتایی بە هەموو یارمەتیەک بۆ کورد بهێنێت و لە ١ی نیسانی ئەم ساڵدا، سنوورەکانی بە ڕووی ئاوارە کوردەکان داخست. لە ئاکامدا، شا حوکمی مەرگی ئەو کوردانەی واژوو کرد کە لە وڵاتی خۆیاندا مابوونەوە.

تراژیدیای ئەم خیانەتە لەگەڵ بێدەنگی نەتەوە یەکگرتووەکان تێکەڵ بووە. لە کاتێکدا نەتەوە یەکگرتووەکان زۆر بە باڵای یاسر عەرەفاتدا دەخوێنێت، بەساردی لەگەڵ کوردەکان هەڵسوکەوتی کرد و بەتوندی نوێنەرە کوردەکانی ڕەتکردەوە، چونکە نوێنەری بزووتنەوەیەکی بێدەوڵەت بوون، ئەمە دووڕووییە.

کوردەکان تەنیا ئەوەیان دەوێت بە ئاشتی و بەو شێوازەی خۆیان پێیان باشترە بژین، بەڵام کۆمەڵگەی نێونەتەوەیی لە بەرانبەر هەوڵەکانی ئەواندا ڕاوەستاوە. ئێمە دەبێت هەرچی لە دەستمان دێت یارمەتی مرۆڤدۆستانە بە کوردەکان بدەین، چ ئەوانەی ئاوارەی ئێران بوونە و چ ئەوانەی لەژێر دەستی دەوڵەتی عێراقدان. ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا

کە بە پەناگای دوورخراوە سیاسییەکان ناسراوە، دەبێت داواکارییەکەی ڕێبەری کورد، مەلا مستەفا بارزانی قەبووڵ بکات، ئەگەر بێت و داوای مافی پەنابەری بکات.

کورد گەلێکی شاخنشینی ڕەسەنە، هەزاران ساڵە لەسەر خاکی خۆی دەژی. ئەم خاکە هی خودی کوردەکان بوو، پێش ئەوەی بە هۆی نەوتەوە خاکەکەیان ئەوەندە گرنگ پەیدابکات. لە ڕاستیدا چەندە ناخۆشە، لای هەندێ لە دەوڵەتەکان، نەوت لە چارەنووسی ئەم خەڵکە ئازایە و مافی ژیانیان گرنگترە.

لەم بەسەرهاتەدا، خاڵی کۆتایی کە زۆر کاری کردووەتە سەر من ئەوەیە کە پێشمەرگەکانی بارزانی قەد دەستیان نەبردووە بۆ تیرۆریزم و ئەمە لەنێو ئەو بزووتنەوانەی خەبات بۆ ڕزگاری نەتەوەیی دەکەن، بێوێنەیە. لەم شەڕەدا بارزانی لیستی دیلە عێراقییەکانی بڵاوکردووەتەوە و ئیزنی بە ڕێکخراوی خاچی سوور داوە سەردانیان بکات، سەرەڕای ئەو هەڵسوکەوتە خراپەی دەوڵەتی عێراق لەگەڵ دیلە کوردەکان. کوردەکان ئەوەندە جەسارەتیان هەیە داکۆکی لە ئازادی خۆیان بکەن، بێ ئەوەی دەست بۆ ئەم تاکتیکە سەرنجڕاکێش و دزێوانە ببەن. چەندە شەرمە بۆ شارستانییەت، ئەوانەی دەست بۆ تیرۆریزم نابەن توشی کارەسات دەبن، بەڵام ئەوانەی دەستی بۆ دەبەن بە فەرمی دەناسرێن.

پەراوێزی وەرگێڕ:

مەبەستی کۆنگرێسمەن کۆچ لە هەڵسوکەوتی نەتەوە یەکگرتووەکان لەگەڵ کێشەی کورد ئەوەیە کە چالاک جوانڕۆیی، نوێنەری پارتی دیموکراتی کوردستان لە نیویۆرک، ڕۆژی ٢٧ی ئادار لە کۆنفرانسێکی چاپەمەنیدا لە "نووسینگەی نێودەوڵەتیی مافی مرۆڤی نەتەوە یەکگرتووەکان" ڕایگەیاندبوو دەوڵەتی عێراق بەرنامەی دارێژتووە دوای کوتاییپێهاتنی ئاگربەست لە ١ی نیسان، هەڵمەتێکی بەرفراوان بۆ کۆمەڵکوژی کورد دەست پێ بکات. چالاک جوانڕۆیی هەروەها گوتبووی ژەنەراڵ بارزانی لەو باوەڕەدایە درێژەدان بە شەڕ بۆ ئۆتۆنۆمی بێ یارمەتیی بیانی هیچ ئەنجامێکی بۆ کورد نابێت. چالاک جوانڕۆیی داوای لە سکرتێری گشتیی نەتەوە یەکگرتووەکان کردبوو گوشار بخاتە سەر دەوڵەتی عێراق بۆئەوەی ئاگربەستەکەی ١٥ی نیسان تا ٣٠ی نیسان درێژ بکاتەوە، بۆئەوەی ئاوارەکان بتوانن بچنە ئێران یان تورکیا، بەڵام نەتەوە یەکگرتووەکان ئەم داواکارییانەی جێبەجێ نەکرد.

لە باڵوێزخانەی ئەمریکا لە لەندەن بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

١ی گوڵانی ١٩٧٥

نهێنی

بابەت: ئیدریس بارزانی دەڵێت خەباتی کورد جارێ کۆتایی پێهاتووە

بۆ زانیاری: باڵوێزخانەی ئەمریکا لە بەیروت، قاهیرە، دیمەشق، تاران، تەلئەڤیڤ، لیژنەی نوێنەرایەتیی ئەمریکا لە نەتەوە یەکگرتووەکان لە نیویۆرک و ژنێڤ و نووسینگەی پاراستنی بەرژەوەندییەکانی ئەمریکا لە بەغدا.

ڕۆژنامەی گاردییەن ڕۆژی ١ی گوڵان وتارێکی "جان ستاتۆس"ی بڵاوکردەوە و تێیدا ئاماژە بەوە کراوە ئاوارەکان شەپۆل شەپۆل لە ئێرانەوە دەگەڕێنەوە عێراق و کاربەدەستانی عێراق بە شێوەیەکی تاڕادەیەک باش هەڵسوکەوتیان لەگەڵ دەکەن جگە لە دوو گرووپ. بەگوێرەی ئەو زانیارییانەی لە سەرچاوە فەرمییە کوردییەکانی ناوچەکەوە بە لەندەن گەیشتووە، لایەنی کەم ١٠٠ هەزار ئاوارەی کورد کە دوای شەڕی مانگی ڕابردوو چوونەتە ئێران، دەیانەوێت بگەڕێنەوە عێراق. کورد دەڵێن دەوڵەتی عێراق لە ترسی کاردانەوەی کۆمەڵگەی نێودەوڵەتیی، بە نەرمونیانی لەگەڵ زۆربەی ئەوانەی گەڕاونەتەوە عێراق، هەڵسوکەوت دەکات و ئەو نیگەرانییە لە ئارادا نییە کە بە کۆمەڵ تۆڵە لە ئاوارەکان بکاتەوە.

دیارە گەڕانەوەی ئاوارەکان بۆعێراق دوابەدوای ئەوە دەستی پێکردووە کە ڕۆژی ١٠ی نیسان ئیدریس، کوڕی ژەنەڕاڵ بارزانی چووە بۆ ئۆردوگایەکی گەورە لە نەغەدە لە نزیک سنووری عێراق. کوڕی ڕابەری کورد کە دکتۆر مەحمود عوسمان، بەرپرسی کاروباری دەرەوەی پارتی دیموکراتی کوردستانیشی لەگەڵ بووە، ئاوارەکانی تێگەیاندووە کە KDP هیچ چارەی دیکە نییە، جگە لەوەی کۆتایی بە خەباتی کورد لە عێراق بهێنێت، لایەنی کەم لە ئێستادا. ئاوارەکان سەرپشک کراون بیری لێ بکەنەوە و بڕیار بدەن دەگەڕێنەوە عێراق، یان لە ئێران دەمێننەوە. بڕیاری گەلێ لە بنەماڵەکان پەیوەندی بەوەوە هەیە کە زۆر لە نیازی کاربەدەستانی

ئێران بەگومانن و ژنەکان دەیانەوێت منداڵەکانیان لە کەشـــوهەوایەکی ئارامدا گەورە بکەن.

کاربەدەستانی عێراق دەیانەوێت ئەو ئاوارانە جیا بکەنەوە کە هەستی بەهێزی نیشـتمانپەروەرییان تێدایە. بۆیە بە تێروتەسـەلی لەسـەر سـنوور پرسـیاریان لێ دەکەن لە کاتی خەباتی کورددا چیان کردووە. هەروەها دەبێت ناوی سێ کەس لە ئەندامانی "پاڕاســتن" (ڕێکخراوی ئاســایشــی کورد) بهێنن و لە کۆتاییدا دەبێت ڕاگەیـانـدنێـک واژوو بکەن کە تێیـدا نووسراوە KDP لە مـاڵوحـاڵی خۆیـان دەریکردوون.

ســـەرەڕای نەرمونیانبوونی عێراق، دوو گرووپ لە ئاوارەکان مافی ئەوەیان نییە بگەڕێنەوە نـاوچەکـانی خۆیـان لە عێراق. گرووپی یەکەم: ئەوانەن کە خەڵکی نـاوچە گرنگەکانی کەرکووک، سنجار (لە نزیک سنووری سوریا) و خانەقینن (لە خوارووترین شوێنی هەرێمی کوردنشـین). ئەم ناوچانە ئێسـتا بەتوندی تەعریب دەکرێن و KDP بانگەشـەی ئەوە دەکات جوتیاری مســری لە دەوروبەری کەرکووک نیشتەجێ کراون. گرووپی دووەم: (زۆرترین نیگەرانیشـیان لەسـەرە) ئەو کوردانەن کە دوای دەسـتپێکردنی ڕاپەڕینی کورد ڕیزی سـوپای عێراقیان جێهشـتووە و چوونەتە ڕیزی پێشـمەرگەکان. هەموو ئەم کەسانە لە ئۆردوگایەک لە نزیک دیوانییە لە باشووری عێراق بەندکراون و هیچ زانیارییەک لەبارەی چارەنووسیان لە دەستدا نییە.

ئاژانسی هەواڵگریی ناوەندیی (CIA)

وەزارەتی دەرەوە

ئاژانسی هەواڵگریی بەرگریی (DIA)

١ی گوڵانی ١٩٧٥

نهێنی

بابەت: ڕاپۆرتێک لەبارەی ئاکام و ئەنجامەکانی ڕێککەوتننامەی ئێران و عێراق لە جەزائیر بۆ کورد، مەلا مستەفا بارزانی و وڵاتانی ناوچەکە[١]

پێشەکی

ئێران لەمێژبوو هەوڵی بۆ ئەوە دەدا عێراق ڕازی بکات داواکاری ئێران بۆ پێناسەکردنی سنووری نێوان ئەو دوو وڵاتە، بەتایبەت سنووری شەتولعەرەب قەبووڵ بکات. خولیای شا ئەوە بوو دەسەڵاتی خۆی بەسەر ناوچەکەدا بسەپێنێت و هەوڵی بۆ ئەوە دەدا، دەستڕۆیشتوویی و چالاکییە نهێنییەکانی عێراق لە ناوچەکە سنووردار بکات و کاریگەری هێزە بیانییە چەپەکان لە بەغدا کەم بکاتەوە. ڕێککەوتننامەی جەزائیر کە لە سەرەتای مانگی ئادار لەنێوان ئێران و عێراقدا واژوو کرا، دیارە شای گەیاندووەتە ئامانجی یەکەمی خۆی، هەرچەندە جێگەی گومانە شا گەیشتبێتە ئامانجەکانی دیکەی. عێراق لە گیرۆدەبوون بە شۆڕشی کوردەوە ڕزگاری بوو و جارێ بەدەست بەربەرەکانی لەگەڵ ئێران ڕزگاری بووە. هەروەها دەستی عێراق لە گۆڕەپانی سیاسەتی دەرەوە بە شێوەیەکی بەرچاو ئاوەڵا بووە. ئێمە ئەنجام و ئاکامەکانی ڕێککەوتنامەی جەزائیر بۆ بەشدارانی ئەو ڕێککەوتننامەیە، وڵاتانی دیکەی ناوچەکە و زلهێزەکان بەم شێوەیە پێشبینی دەکەین:

١- شای ئێران و پیاوی بەهێزی عێراق، سەدام حوسێن تەکریتی ڕۆژی ٦ی ئادار ڕێککەوتننامەیەکیان بە مەبەستی چارەسەرکردنی کێشە سنوورییە درێژخایەنەکانیان واژوو کرد کە بە هۆی ئەو ناکۆکییانەوە کۆمەڵێک پێکدادانی جددی لە ساڵی ڕابردوودا لەنێوان ئەو دوو وڵاتەدا ڕووی دابوو. دەوڵەتی ئێران و عێراق کۆمەڵێک دەستکەوتی گرنگیان لەو

١- ڕەشنووسی ئەم ڕاپۆرتە لە لایەن CIA ئامادە کراوە و وەزارەتی دەرەوە و ئاژانسی هەواڵگریی بەرگریی (DIA) هاوکارییان کردووە.

ڕێککەوتنە بەدەست هێنا و ئەو لایەنە سەرەکییەی لە ئەنجامی ئەو ڕێککەوتنەدا دۆڕاندیان، کوردە شۆڕشگێڕەکانی عێراق بوون. ڕێژەی دانیشتووانی کوردستانی عێراق دوو ملیۆن کەسە کە دەکاتە ١٨%ی دانیشتووانی عێراق. سێ ملیۆن کورد لە تورکیا، ملیۆنێک و نیو لە ئێران و چەند سەد هەزار کەس لە سوریا هەیە.

٢- ئەو ڕێککەوتننامەیە کۆمەڵێک مەرجی گشتی و کۆمەڵێک بەرپرسیارێتی دوو لایەنە لەخۆ دەگرێت کە گرنگترینیان بریتین لە:

- دیاریکردنی سنووری زەمینی و دەریایی نێوان ئەو دوو وڵاتە.

- کۆنترۆڵکردنی توندی سنوور و پێشگرتن لە هاتووچۆی لایەنە خراپکارەکان لەنێوان سنووری ئەو دوو وڵاتەدا.

ئێران و عێراق ئەو ڕێککەوتنەیان بە ئاشکرا قەبووڵ کردووە و جەختیان کردووەتەوە کە پێشێلکردنی یەکێ لە مەرجەکانی ئەو ڕێککەوتننامەکەیە، بە واتەی پێشێلکردنی تەواوی ڕێککەوتننامەکەیە.

لێدوان و کردەوەکانی ئێران و عێراق لە ٦ی ئادارەوە نیشان دەدات، تێگەیشتنێکی نهێنی لەنێوان ئەو دوو وڵاتەدا لە ئارادایە و مەرجە ڕاستەقینەکانی ئەو ڕێککەوتنە هێشتا دیار نین. شا بە ئاشکرا بەڵێنی داوە یارمەتیی سەربازیی بە کورد نەدات. ئەم مەسەلەیە لەناو ڕێککەوتننامەکەدا ئاماژەی پێ نەکراوە، چونکە ئێران بەردەوام حاشای لەوە کردووە یارمەتیی سەربازیی بە کورد دابێت. هەروەها بارودۆخی ئاوارەکانی کورد لە ئێران باس و تاوتوێ کراوە و هەردوو لا بەڕوونی لەسەر ئەوە ڕێککەوتوون کە کۆتایی بە پڕوپاگەندەی دوژمنکارانە بێنن.

هەروەها چالاکییەکانی هێزە بیانییەکان لە کەنداو لە نێو ڕێککەوتننامەی جەزائیردا تاوتوێ کراوە، ئەو مەسەلەیە لە جۆری لێدوانی کاربەدەستە فەرمییەکانی ئەو دوو دەوڵەتە و میدیاکانی ئەو دوو وڵاتە لە کاتی واژووکرانی ڕێککەوتننامەکە تا ئێستا دیارە.

ئەو پوانە (ئیمتیازە) سەرەکییەی عێراق بە ئێرانی دا ئەوە بوو ڕێوشوێنەکەی ئێرانی قەبووڵ کرد، بۆئەوەی سنووری باشووری شەتولعەرەب بەگوێرەی هێڵی تالوک دیاری بکرێتەوە.

کاریگەری کێشەی کورد لەسەر ڕێککەوتنەکەی ئێران و عێراق

ئەنجامی سەرەکی ئەو ڕێککەوتننامەیە ئەوە بوو کۆتایی بە یارمەتیی سەربازیی ئێران بۆ کورد هێنا. ئەوە ئامانجی سەرەکی عێراق بوو، ئەوەش ئەو پوانە سەرەکییە بوو کە ئێران دای بە عێراق. پچڕانی یارمەتیی ئێران، کوردی ناچار کرد دەست لە چالاکییە پێشمەرگایەتییەکەیان هەڵگرن و یەکێ لەم دوو ڕێگەیە هەڵبژێرن: یان خۆیان بە دەوڵەتی بەغدا تەسلیم بکەن، یان بچن بۆ ئێران. کەوابوو ڕێککەوتننامەکە دەوڵەتی بەغدای لە کێشەیەکی ناوخۆیی کە عێراقی لاواز و ماندوو کردبوو ڕزگار کرد و دەستی عێراقی ئاوەڵا کرد، بۆئەوەی سەرچاوە (ماددییەکانی) بۆ گەشەپێدانی وڵات تەرخان بکات.

کۆتاییپێهاتنی شۆڕشی کورد سەدام حوسێن بەهێزتر دەکات. دەوڵەتی ئێستای بەعس (لە ساڵی ١٩٦٨ بە دەسەڵات گەیشتووە) لە ئیئتیلافی دژواری کوتلەسەربازیی و مەدەنییەکان پێکهاتووە. سەدام حوسێن بڕیاری ئەوەی دا کێشەی کورد بە شێوەی سەربازی چارەسەر بکات، لە کاتێکدا باڵی مەدەنیی حیزبی بەعس ڕابەری دەکات. سەرۆک کۆمار بەکر کە نوێنەری سەربازی لەناو سەرکردایەتی بەعسدایە و بەتەواوی نەخۆش و لەکار کەوتووە، لە ڕێککەوتنەکەی جەزائیر ڕازییە.

هەندێ بەڵگە نیشان دەدات شا وایدەزانی سەدام حوسێن بەگوێرەی ڕێککەوتنەکەی لەگەڵ ئێران، لە بەرانبەر ئەوەدا پابەندە کۆتایی بە بارودۆخی سەربازیی لە عێراق بهێنێت و لەگەڵ کورد وتووێژ بکات، بەڵام کتوپڕ دوای مۆرکرانی ڕێککەوتننامەکە، دەوڵەتی بەغدا فەرمانی هێرشی هەمەلایەنەی بۆ سەر کورد دەرکرد و ئەو هێرشە نزیکەی هەفتەیەک بەردەوام بوو، تا لە کۆتاییدا شا توانی دوو ڕۆژ پێش لە دانیشتنی وەزیرانی دەرەوەی ئێران و عێراق لە ١٥ی ئادار لە تاران ئاگربەستێک بە ئەنجام بگەیەنێت. دانیشتنی وەزیرانی دەرەوەی ئێران و عێراق لەپێشەوە بەرنامەی بۆ داڕێژرابوو، بۆئەوەی ڕەوتی جێبەجێکردنی ڕێککەوتننامەکە تاوتوێ بکەن. ئەو ئاگربەستە لەپاڵ لێبوردنەکانی دەوڵەتی بەغدا بۆ کورد لە ١ی نیسان کۆتایی پێ هات و دەوڵەتی عێراق دەسەڵاتی سەربازیی خۆی بەسەر سەرانسەری کوردستاندا سەپاند. ئەو داگیرکارییە لەگەڵ بەربەرەکانییەکی ئەوتۆدا ڕووبەڕوو نەبوویەوە. دەوڵەتی بەغدا (بەهاندانی ئێران) لێبوردنەکەی تا کۆتایی مانگی نیسان (دوای ئەوەش بۆ ٢٠ ڕۆژی دیکە) درێژ کردەوە، بۆئەوەی ئاوارەکانی کورد لە ئێران بگەڕێنەوە عێراق.

بە هۆی ناکۆکییە ئەتنیکیی، ئایینیی و سیاسییەکانەوە، لەمێژ بوو عێراق ببوو بە ئامانجی دوژمنایەتی و بەدگومانی توندی ئێران. شا، وەک داردەستی زیادەخوازییەکانی سۆڤیەت لە کەنداو و سەرچاوەی خراپەکاری لە سەرتاسەری ناوچەکە سەیری دەوڵەتی عێراقی دەکرد. بۆ ماوەیەک شا کوردی عێراقی بەکار دەهێنا، بۆئەوەی سەرنج و سەرچاوەکانی دەوڵەتی عێراق لە ڕێچکەی دەستێوەردان لە سیاسەتی کەنداو بگۆڕێت، و لە رووی سیاسیەوە زیاتر ناسەقامگیری بکات، و بە شێوەی ناڕاستەوخۆ عێراق ناچار بکات داواکاری ئێران بۆ سەرلەنوێ دیاریکردنەوەی سنووری (شەتولعەرەب) قەبووڵ بکات. بە هەرحاڵ شا یارمەتیدانی کوردی بە بەرپرسیارێتی بێکۆتایی خۆی نەدەزانی. شا پشتیوانی لە ئامانجی ئۆتۆنۆمی کوردی عێراق نەدەکرد، چونکە لەوە دەترسا ئەو مەسەلەیە هەست وسۆزی کوردی ئێرانیش هان بدات.

کێشەی کورد لە هاوینی ساڵی ڕابردووەوە چەند ڕەهەندێکی نوێی بەخۆوە گرت، واتە ئەوکاتەی دەوڵەتی عێراق بڕیاری دا سوپای خۆی (بە چەکوچۆڵی سۆڤیەتەوە پۆشتە کرابوو) بەکار بهێنێت بۆئەوەی بۆ هەمیشە کۆتایی بە کێشەی کورد بهێنێت. دەوڵەتی عێراق هێرشی کردە سەر ناوچەی ژێر دەسەڵاتی کوردە شۆڕشگێڕەکان و کەم کەم ٨٠% هێزەکانی سوپای خۆی دژی کورد بەکار هێنا. لە مانگی ئاب شا بۆئەوەی کۆسپ لەسەر هێرشەکەی عێراق دروست بکات و کارتە "کوردییەکەی" لەدەست نەچێت یەکەکانی تۆپخانە و هێزی ئاسمانی بەرگریی ئێرانی ڕاستەوخۆ ئاراستەی ناو خاکی عێراق کرد. ئەو دەستێوەردانەی ئێران (لەگەڵ خراپبوونی کەشوهەوا) کەم کەم هێرشەکەی عێراقی ڕاوەستاند، بەڵام کورد بەپێچەوانەی ساڵانی ڕابردوو نەیانتوانی لە زستاندا بستێک لەو خاکە بگرنەوە لەدەستیان دابوو.

سەرنەکەوتنی کورد، سوپای عێراقی لە پێگەیەکی باشدا هێشتەوە بۆئەوەی لەم بەهارەدا درێژە بە هێرشەکەی بدات. شا لەگەڵ ئەو مەسەلەیەدا ڕووبەڕووبوویەوە، ئەگەر بیەوێت کورد شەڕەکە نەدۆڕێنن، دەبێت یارمەتییە سەربازییەکانی بۆ کورد زیاد بکات. شا لەوە نیگەران بوو بکەوێتە ناو بەربەرەکانییەکی بەرفراوانی سەربازی لەگەڵ عێراقدا و لەگەڵ ئەنجام و ئاکامە هەمەلایەنەکانی ئەم سیاسەتە ڕووبەڕوو بێتەوە، هەر بۆیە بڕیاری دا لەوە زیاتر خۆی نەخاتە ناو ئەو کێشەیە. ئەم بڕیارەی شا بە واتای ئەوە بوو کە یارمەتییەکانی ئێران تەنیا تا کاتی دەستپێکردنی هێرشە پێشبینیکراوەکەی عێراق لە بەهاردا بەشی کورد دەکات. کەوابوو شا ئەوپەڕی هەوڵی خۆی دا بۆئەوەی لە جەزائیر شتێک وەدەست بخات. ئەو پوانەی عێراق لە شەتولعەرەب بە ئێرانی دا خۆی لە خۆیدا شتێکی بچووک نەبوو، بەڵام

لە ڕوانگەی شـاوە کەمترین شـتێک بوو کە لەسـەر بنەمای ئەوە شـا دەیتوانی پاسـاو بۆ ڕێککەوتنە لەناکاوەکەی لەگەڵ نەیارە سەرسەختەکەی بهێنێتەوە.

شـا بەو ئەنجامە گەیشـت ئەگەر لەوە زیاتر خۆی بخاتە ناو شـەڕی کورد، ئامانجە گەورەترەکەی دیکەی ئێران کە هاوکاریکردن لەگەڵ دەوڵەتانی میانڕەوی عەرەبە، دەکەوێتە مەترسییەوە. زیاتربوونی دەستێوەردانی سەربازی ئێران لەو کێشەیەدا، کۆمەڵێک کێشەی لە سـەرانسـەری جیهانی عەرەب بۆ شـا دروسـت دەکرد، لە کاتێکدا شـا هەوڵی دەدا پەیوەندییەکانی لەگەڵ سادات، سەرۆک کۆماری مسر و ڕابەرە میانڕەوەکانی دیکەی عەرەب پەرە پێ بدات.

دەوڵەتانی عەرەب لەژێر گوشاری دەوڵەتی عێراقدا بوون بۆئەوەی دەستێوەردانی ئێران لە کێشەی کورد کۆتایی پێ بێت. بەتایبەت مسر دەیگوت کۆتاییپێهاتنی بەربەرەکانی عێراق و کورد، یارمەتی بەوە دەدات عێراق زیاتر ڕوو لە گۆڕەپانی سیاسیی جیهانی عەرەب بکات و لە پشتبەستنی بە یەکێتیی سۆڤیەت کەم بکاتەوە. شا لە زیادبوونی دەسەڵاتی سۆڤیەت لە عێراق نیگەران بوو و لەوانەیە بۆچوونەکەی مسر کاری کرد بێتە سەر شا.

بەردەوامبوونی بەربەرەکانی چەکداری لەگەڵ کورد مەترسی بۆ سەدام حوسێن بەدواوە بوو، لەوانەیە ببایەتە هۆی ڕووخانی دەسەڵاتەکەی. هەر وەک ساڵانی ڕابردوو، سیاسـەتی دەوڵەتی عێراق سـەبارەت بە کورد ببووە هۆی ئەوەی درزێـک بکەوێتە نێو گرووپی دەسەڵاتدارانی عێراق. پیاوە بەهێزەکەی عێراق (سەدام حوسێن) بەرپرسیارێتیی تاکەکەسی لە ئەستۆ بوو، بۆئەوەی بە شێوەی سەربازی کێشەی کورد چارەسەر بکات. پرستیژی سەدام پەیوەندی بەو مەسـەلەیەوە هەبوو. سـوپای عێراق بە هۆی زۆربوونی ژمارەی کوژراو و برینداراەکانی و دەوڵەتی عێراق بە هۆی ناتوانایی بۆ وەڵامدانەوەی کاریگەر بە دەستێوەردانی ئێران، لەگەڵ ڕەخنە ڕووبەڕوو ببوونەوە. سـەرنجی عێراق بەگشـتی بەرەولای بەربەرەکانی سـەربازی لەگەڵ کێشـەی کورد ڕاکێشرـابوو. هەروەها عێراق پێویسـتی بە سـەرچاوە و پێداویسـتی سـەربازیی سـۆڤیەت بوو، ئەوەش وای لێ کردبوو نەتوانێت بە ئازادی لەگەڵ سۆڤیەت هەڵسوکەوت بکات.

سەدام حوسێن هەستی دەکرد ناتوانێت کۆتایی بە بەربەرەکانییە سەربازییەکەی لەگەڵ کێشـەی کورد بهێنێت و دان بە شـکسـتی خۆیدا بنێت. سـەدام بڕیاری دا بەهای پێویسـت بدات و داواکاری ئێران لەباری شـەتولعەرەب قەبووڵ بکات، چونکە ئەوە خێراترین هەنگاو بوو، بۆئەوەی ئێران بێدەنگ بکرێت.

بە هەرحاڵ کێشەکان هێشتا بەتەواوی چارەسەر نەکراوە. شا داوای کردووە، عێراق ئەو بەڵێنانەی لە جەزائیر داویەتی جێبەجێ بکات، بەڵام زەحمەتە عێراق بیەوێت سەرجەم ئەو بەڵێنانە جێبەجێ بکات کە بۆ چارەسەرکردنی کێشەی کورد لە ئەستۆی گرتووە.

لەو کاتەی ئێران هێزەکانی خۆی لە عێراق کشاندووەتەوە و کۆتایی بە یارمەتیدانی کورد هێناوە و سنوورەکانی داخستووە، ناکۆکییەکانی ئێران و عێراق بە ڕێژەیەکی بەرچاو کەمی کردووە. ئەگەر دەوڵەتی عێراق بیەوێت ڕێز لە ڕێککەوتننامەکە بگرێت، ئێران بەئاسانی ناتوانێت بزووتنەوەی کورد لەناو عێراق بە شێوەیەکی کاریگەر زیندوو بکاتەوە. ئێمە گومانمان لەوەدا هەیە ئەم ئاشتبوونەوەی ئێران و عێراق زۆر بخایەنێت.

شا پێش ئەوەی دۆزی کورد زیندەبەچاڵ بکات، ڕاوێژی لەگەڵ کەسێکی ئەوتۆ نەکردبوو. زۆربەی ڕاوێژکارەکانی شا هەرچی شا بڵێت دەڵێن وایە، لە ڕاستیدا لەبارەی مەسەلە سیاسییەکان ئاڵوگۆڕی بیروڕا نەکرابوو. بڕیارەکەی شا لەبارەی کورد، کۆمەڵێک ئاکام و ئەنجامی بۆ ئاسایشی ناوخۆی ئێران بەدواوە دەبێت. گەلێک لەو ١٥٠ هەزار ئاوارە کوردەی لە ئێرانن، لە خیانەتی ئێران توڕەن و هەندێ لە کوردی ئێران (ژمارەی دانیشتوانی کوردی ئێران ملیۆنیک و نیوە) لە کۆتاییپێهاتنی پشتیوانی ئێران لە خزمەکانیان لە عێراق دڵسارد بوونەتەوە.

ئێمە پێمانوایە هێزەکانی ئاسایشی ئێران دەتوانن هەر کێشەیەک کە لەنێو کوردی ئێران یان عێراقدا ڕوو بدات، کۆنترۆڵ بکەن. ئێران سەرجەم ئەو پێشمەرگە کوردانەی بێچەک کردووە کە پێش لە داخستنی سنوور هاتوونەتە ئێران و لە ئاوارە سڤیلەکان جیای کردوونەتەوە. دەوڵەتی ئێران نایەوێت ئاوارەکان لەناو ئۆردوگاکاندا بمێننەوە و هەوڵ دەدات بیانهێنێتە ناو کۆمەڵگەی ئێران (ئەگەر بکرێت لە دەرەوەی ناوچەی کوردنشین). لەوانەیە هەندێ لە ئاوارەکان لە بەرانبەر هەوڵەکانی ئێران ڕابوەستن بۆ نیشتەجێکردنیان لەو ناوچانەی کە لە ناوچە کوردنشینە شاخاوییەکانی خۆیاندا جیاوازە.

بە داوای ئێران، دەوڵەتی بەغدا هەندێ کەسی ناردووە بۆ ناو ئۆردوگاکان، بۆئەوەی ئاوارەکان دڵنیا بکەنەوە ئەگەر بگەڕێنەوە عێراق، دەوڵەتی عێراق لێیان دەبوورێت. ئەو هەڵسەنگاندنانەی لەبارەی ژمارەی ئەو کەسانەی دەیانەوێت بگەڕێنەوە عێراق بە ئێمە گەیشتووە، زۆر لە یەک جیاوازن. دەوڵەتی عێراق (بە هەمان شێوەی دەوڵەتی ئێران) دەزانێت کورد بۆ ئاسایشی ئێران کێشەن و ئەوەندە بەپەرۆش نییە ئەم بارەی شا سووک بکات.

شا هەوڵ دەدات ڕێککەوتننامەکە بەکار بهێنێت بۆئەوەی سیاسەتەکانی دەوڵەتی عێراق نەرمونیانتر بکات (بە یارمەتی سەرکردەکانی دیکەی عەرەب). شا بە کۆتاییهێنان بە یارمەتیدانی کورد و ئاساییکردنەوەی پەیوەندییەکانی لەگەڵ عێراق، پێگەی ئەو ڕابەرە عەرەبانەی بەهێزتر کردووە کە سەدام حوسێنیان هان دەدا پەیوەندییەکانی لەگەڵ سۆڤیەت کەم بکاتەوە. ڕێککەوتننامەکە هەروەها تاڕادەیەک ئەو بانگەشەیەی عەرەبە توندڕەوەکانی کەمتر کردووە کە ئێران دوژمنی سەرسەختی عەرەبەکانە.

کاریگەری ڕێککەوتننامەکە لەسەر وڵاتانی ناوچەکە:

کاربەدەستانی دەوڵەتی تورکیا پێشوازیان لە ڕێککەوتنەکەی ئێران و عێراق کردووە، چونکە کۆتایی بە یارمەتیدانی ئێران بە کوردە جوداخوازەکان هێناوە. دەوڵەتی تورکیا لەوە دەترسێت شەڕی کورد و دەوڵەتی عێراق پەرەبسێنێت، یان سێ ملیۆن کوردی تورکیا بکەونە جموجۆڵ و داوای ئۆتۆنۆمی بکەن.

مەلیک حوسێن، پادشای ئوردن زۆر لە ڕێککەوتنەکەی ئێران و عێراق نیگەرانە. مەلیک حوسێن هیوادار بوو عێراق هەڵوێستی خۆی سەبارەت بە کورد نەرمونیانتر بکات و کێشەی کورد بە شێوەیەک چارەسەر بکرێت کە بارزانی بتوانێت پێگەی خۆی وەک ڕابەری کۆمەڵگەی کورد ڕابگرێت. مەلیک حوسێن ئێستا لە هەوڵە خراپکارانەکانی عێراق دەترسێت و دەیەوێت بزانێت ئایا ڕێککەوتننامەکە دەبێتە هۆی ئەوەی عێراق هەرچیەکی پێیخۆشە بیکات یان نا.

دەوڵەتی سوریا پێشوازی لە ڕێککەوتنەکەی ئێران و عێراق نەکردووە. سوریا وای پێ باشترە دەوڵەتی عێراق بەردەوام بە کێشەی کوردەوە سەرقاڵ بێت. سوریا پێشبینی دەکات بەهۆی بەشداریکردنی لە وتووێژەکانی ئاشتی ئیسرائیل- فەلەستین، عێراق پڕوپاگەندەکانی دژی سوریا توندتر بکات و بە شێوەیەکی ئاشکراتر خوازیاری ڕووخانی ڕژێمی سوریی بێت.

ئاکامەکانی ڕێککەوتننامەکە بۆ کورد و مەلا مستەفا بارزانی:

سەبارەت بە چۆنییەتی مامەڵەکردن لەگەڵ کورد، تاڕاددەیەک دەستی دەوڵەتی عێراق ئاوەڵا بووە، بۆئەوەی خواستی خۆی بەسەر کورددا بسەپێنێت. جگە لە ئەنجوومەنی یاسادانان و ئەنجوومەنی ڕاپەڕاندن کە هاوینی ڕابردوو دامەزران، دەوڵەتی عێراق هیچ پوانێکی دیکە بە کورد نادات. دەوڵەتی عێراق هەوڵی داوە لە ڕێگەی نیشتەجێکردنی عەرەبەکان، کوردستان تەعریب بکات و لەوانەیە وەک بەشێک لە ڕێگەچارەیەکی درێژخایەن سەیری ئەم مەسەلەیە بکات.

بەردەوامبوونی خەباتی چەکداری کورد وەک ئەوەی ١٩٧٤ ئێستا بە هیچ شێوەیەک لە ئارادا نییە. لە سەرەتادا نزیکەی ١٠ هەزار کەس لە هێزی ٣٠ هەزار کەسی پێشمەرگە دەیانویست بە کەلکوەرگرتن لە تاکتیکگەلی پێشمەرگەیانە درێژە بە شۆڕشەکەیان بدەن. دەڵێن پێش هێرشی عێراق لە مانگی ئادار، کورد بڕێکی زۆر چەک و تەقەمەنیان لە شاخەکاندا شاردوەتەوە. هەروەها لەوانەیە پێش داخرانی سنوور لە ١ی نیسان، کورد چەک و تەقەمەنی زیادەیان لە ئێرانەوە بەدەست هێنابێت. لەوانەیە کورد هەوڵ بدەن لە سنووری سوریاوە پێداویستییەکانیان دابین بکەن. دەوڵەتی سوریا هەرچەندە لە کردەوە خراپکارانەکانی ڕکابەرەکەی، واتە ڕژێمی بەعسی عێراق تورەیە، بەڵام کەرەستەی زیاتری بەدەستەوەیە، بۆئەوەی بێ چەکدارکردنی کوردی عێراق، گوشار بخاتە سەر دەوڵەتی عێراق.

هەندێ لە کورد هیوادارن سوپای ئێران دەست بە یارمەتیدانی کورد بکاتەوە، ئەگەر بێت ڕێککەوتننامەی جەزائیر وەک خۆی جێبەجێ نەکرێت. ئەگەرێکی وەها دوورە، هەرچەندە بەگوێرەی هەندێ زانیاری، ئێران بۆ ئەگەری تێکچوونی پەیوەندییەکانی لەگەڵ عێراق، مەشق و ڕاهێنان بە هەندێ کورد دەکات. هەرچەندە کۆمەڵێک بەدگومانی قووڵ لە پەیوەندییەکانی ئێران و عێراقدا هەیە، بەڵام بەرژەوەندی هەردوو لا لەوەدایە پەیوەندییە نوێکەیان لایەنی کەم لە کورتخایەندا بپارێزن.

مەلا مستەفا بارزانی ئێستا لە سەرەتای تەمەنی ٧٠ ساڵیدایە و سومبوڵی بزووتنەوەی ئۆتۆنۆمی کوردە. ئێستا هیچ ڕابەرێکی دیکەی شۆڕشی کورد ئەو پێگەیەی نییە کە بتوانێت جێگەی بارزانی بگرێتەوە، هەرچەندە ڕێککەوتننامەی جەزائیر کاریگەری نەرێنی زۆری لەسەر دەسەڵات و پرستیژی بارزانی هەبووە. لەوانەیە سەرکردایەتی کورد بەئاسانی لەناو بچێت و ژمارەیەک لە گرووپە شۆڕشگێڕە سەربەخۆکان هەوڵ بدەن دژی دەوڵەتی عێراق خەبات بکەن. ڕوونە بێ پشتیوانییەکی بەرچاو، خەباتی کورد دژی عێراق، تەنیا بە لەناوبردنی هێزەکانی عێراق و هێرشکردنە سەر دامەزراوە ئابوورییەکان سنووردار دەبێت، تەنانەت لەوانەیە کورد هێرش بکەنە سەر دامەزراوە نەوتییەکانی عێراق.

کاریگەری ڕێککەوتننامەکە لەسەر پەیوەندییەکانی عێراق، ئەمریکا و سۆڤیەت:

کۆتاییپێهاتنی شۆڕشی کورد یەکێ لە کۆسپەکانی ئاساییبوونەوەی پەیوەندییەکانی عێراق و ئەمریکای لەناو بردووە. لەوانەیە عێراق پێی وابێت ئەمریکا لەگەڵ ئێران و ئیسرائیل بۆ دابینکردنی یارمەتیی سەربازیی بۆ کورد هاوکاری کردووە. بە هەرحاڵ ئەوەی بووەتە کۆسپی

ئاســـاییبوونەوەی پەیوەندییەکانی عێراق و ئەمریکا، ڕێککەوتننامەی جەزائیر نییە، بەڵکوو ئەوەیە کە عێراق وەک پشتیوانی سەرەکی ئیسـرائیل سەیری ئەمریکا دەکات.

تا ئەو شـوێنەی ئێمە ئاگادارین، یەکێتیی سـۆڤیەت هیچ ڕۆڵێکی لە نزیککردنەوەی ئێران و عێراقدا نەگێڕاوە. لە ڕاســـتیدا ســـۆڤیەت کۆمەڵێک بۆچوونی تێکەڵاوی لەبارەی ئاکام و ئەنجـامەکـانی ڕێککەوتنـامەی جەزائیر هەیە، هەرچەنـدە یەکێتیی ســـۆڤیەت بەردەوام پشتیوانی لە چارەسەرکردنی ناکۆکییەکانی ئێران و عێراق و ئۆتۆنۆمی بۆ کورد کردووە. ئێستا ســـۆڤیەت ســـەبارەت بە کاریگەرییەکانی ڕێککەوتننامەی جەزائیر لەســـەر پەیوەندییەکانی عێراق و یەکێتیی سۆڤیەت نیگەرانە.

کاریگەری ڕێککەوتننامەکە لەسەر ئیسـرائیل:

لە ناوەڕاستی دەیەی ١٩٦٠وە، ئێران ئیسـرائیلی هانداوە یارمەتی بە شۆڕشی کورد بدات و خۆیشی لەو یارمەتیدانەدا بەشداری کردووە. ئیســـــرائیل یارمەتیی ماددیی کوردی داوە و پێداویستییەکانی کوردی دابین کردووە و پسپۆڕی سەربازیی و هەواڵگریی ناردووە، بۆئەوەی لە کوردســـتانی عێراق و ئێران مەشـــق بە پێشـــمەرگە کورد بکات. هەروەها لەوانەیە لە ئیســـــرائیل مەشق بە کۆمەڵێک لە کورد کرابێت. یارمەتیدانی ئیســـــرائیل بە کورد بە هۆی یارمەتییەکانی ئێران بوو، ئەگەرنا بێ یارمەتییەکانی ئێران، دەرفەتی ئەوە کەم بوو ئیســـرائیل درێژە بە یـارمەتیـدانی کورد بـدات. هەڵوەشـــانەوەی شـــۆڕشـــی کورد و کەمبوونەوەی نـاکۆکییەکـانی ئێران و عێراق دەســـتی عێراق ئـاوەڵاتر دەکـات بۆئەوەی هێزەکـانی دژی ئیسـرائیل بەکار بهێنێت، ئەگەر بێت و شەڕێکی دیکە دەست پێ بکات.

ســـەرەڕای ئەوەی ئێران و عێراق ئێســـتا هاوکاری یەکدی دەکەن، دەوڵەتی عێراق هێشـتا وەک یەکەمین هەڕەشـــەی ســـەربازی ســـەیری ئێران دەکات و هێزەکانی (لەســـەر ســـنووری ئێران) جێگیر کردووە و هێزەکانی عێراق دەگەڕێنەوە بۆ بنکەکانی پێشوویان لەسەر سنووری ئێران. لە ساڵەکانی شەڕی دەوڵەتی عێراق و کورد، ژمارەیەکی زۆر لە هێزەکانی عێراق بوون بە قوربـانی و زەرەر و زیـانێکی مـاددیی زۆر لە ســـوپای عێراق کەوت، بەڵام عێراق بەبێ گرفتێکی ئەوتۆ دەتوانێت هێزەکانی خۆی دژی ئیسـرائیل تەیار بکات.

لە بەڕێوەبەری CIA (کۆڵبی) بۆ:

یاریدەری سەرۆک بۆ کاروباری ئاسایشی نیشتمانیی (کیسنجەر)

واشنتۆن

٤ی حوزەیرانی ١٩٧٥

نهێنی

بابە: کۆتاییپێهاتنی یارمەتییەکانی ئەمریکا بە مەلا مستەفا بارزانی

١- پشـــتڕاســـتی دەکەینەوە، CIA کۆتایی بە بەرنامەی یارمەتیدانی کورد هێناوە. هەروەک خۆتان لەبیرتانە، هەڵمەتی یارمەتیدانی کورد لەســەر داواکاری شــای ئێران دەســتی پێکرد، سەرجەم یارمەتییەکانی ئێمە بۆ کورد لە ڕێگەی ئێرانەوە گەیاندراوە بە دەستیان.

بە هەرحاڵ ئێســتا شــا کۆتایی بە ســەرجەم یارمەتییە ماددیی و ســەربازییەکانی بە کوردی عێراق هێنــاوە، دوای ئەوەی ٦ی ئــاداری ١٩٧٥ لە جەزائیر لەگەڵ عێراق ڕێککەوت. لە ئەنجامدا بزووتنەوەی کورد لە عێراق هەڵوەشــایەوە و ســەرکردایەتی کورد رایکرد بۆ ئێران. کەوابوو CIA هیچ ڕێگەیەکی دیکەی نییە جگە لە کۆتاییهێنان بە بەرنامەی یارمەتیدانی کورد.

٢- بەرنامەی یارمەتیدانی کورد لە چوارچێوەی ڕێوشوێنە ئاساییەکانی کۆمیتەی ٤٠ جێبەجێ نەکراوە.

ڤیلیام کۆڵبی/ بەڕێوەبەری CIA

لە کونسوڵخانەی ئەمریکا لە تەوریز بۆ:

وەزارەتی دەرەوەی ئەمریکا، واشنتۆن دی سی، ۱۲۷

۸ی تەمووزی ۱۹۷۵

بابەت: گوشاری ئێران لەسەر ئاوارەکان و مەلا مستەفا بارزانی

بۆ زانیاری: باڵوێزخانەی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا لە ئەنقەرە، بەیروت، دیمەشق، تاران،کونسوڵخانەی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا لە خوڕەمشەهر، نووسینگەی نوێنەرایەتیی ئەمریکا لە نەتەوە یەکگرتووەکان لە نیویورک و ژنیڤ، نووسینگەی پاراستنی بەرژەوەندییەکانی ئەمریکا لە بەغدا و بەشی ئەوروپای فەرماندەی هێزی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا لە واینگینی ئەڵمانیا.

۱- دکتۆرێکی کورد[1] کە بەردەوام میانگیری نێوان کونسوڵخانە و بارزانییە، ڕۆژی ٦ی تەمووز هات بۆ کونسوڵخانە، بۆئەوەی لەبارەی ئیمکانی ڕۆیشتنی خۆی بۆ ئەمریکا پرسیار بکات و ئەو شتانەی بارزانی پێی گوتووە بە ئێمە بڵێت. خاڵە سەرەکییەکانی قسەکانی ئەو دکتۆرە ئەوەبوو:

ا- ئێران گوشاری خستووەتە سەر کورد، بۆئەوەی یان بگەڕێنەوە عێراق یان خۆیان لەگەڵ کۆمەڵگەی ئێراندا بگونجێنن.

ب- ئێران هەوڵەکانی چڕتر کردووەتەوە، بۆئەوەی بارزانی لە کۆمەڵگەی ئاوارەکانی ناو ئێران جیا بکاتەوە.

ج- لە ماوەی سێ هەفتەی ڕابردوودا دەوڵەتی ئێران هەوڵەکانی زیاتر کردووە، بۆئەوەی پێش لە هاتنی ئاوارەکان بۆ ئێران بگرێت.

۲- ئێران بەم شێوەیە گوشار دەخاتە سەر ئاوارەکان: گۆشتی خواردنی ئۆردوگاکانی کەم کردووەتەوە، درنگ بەتانی دەدات بەو ئاوارانەی تازە هاتوونەتە ناو ئۆردوگاکان، گرووپێک لە ئاوارەکان گوازراونەتەوە ئۆردوگایەکی نزیک شیراز کە خێوەتی بە قەد ژمارەی ئاوارەکان تێدا نییە و ئاوی خواردنی کەمە. ئامانجی ئێران لەو گوشارانە ئەوەیە ئاوارەکان یان

۱- مەبەستی دکتۆر ئیسفەندیارە کە پێشتر ئاماژەی پێ کرا. دکتۆر ئیسفەندیار ماوەیەک پاش ئەوە ڕۆیشت بۆ ئەمریکا و ئێستاش هەر لەوێ دەژیت. "وەرگێڕ"

بگەڕێنەوە ناو شارەکان یان کۆچ بکەن بۆ شارەکانی دوور لە سنوور، بۆئەوەی لە چوارچێوەی گرووپگەلی بچووکدا کار بدۆزنەوە.

٣- گوشـــاری دەوڵەتی ئێران لەســـەر بارزانی ڕۆژبەڕۆژ زیاتر دەبێت، بۆئەوەی لە شـــوێنی ئێستای خۆی (کە نزیکی ڕەزایە)یە کۆچ بکات بۆ دەوروبەری تاران. کورد دەڵێن ئێران سەرەتا گوتوویەتی دە هەزار کەس لە ئەندامانی عەشـــیرەتی بارزانی و هاوڕێ نزیکەکانی دەتوانن لەگەڵ بارزانی بڕۆن بۆ دەوروبەری تاران، بەڵام ئێستا ئەو پێشنیارەی گۆڕیوە و دەڵێت ئەو شـــوێنە تەنیا جێگەی ١٥٠٠ کەســـی تێدا دەبێتەوە. هەروەها هاتووچۆی کوڕەکانی بارزانی، ئیدریس و مەسـعود بۆ ناو ئۆردوگاکانی شـوێنە جۆراوجۆرەکانی ئێران ڕۆژبەڕۆژ ئەسـتەمتر دەبێت. کورد هەســـت دەکەن هەوڵەکانی کاربەدەســـتانی ئێران ڕۆژبەڕۆژ زیاتر دەبێت، بۆئەوەی ڕۆڵی سـەرکردایەتی پارتی دیموکراتی کوردسـتان لەناو ئۆردوگاکاندا کەم بکەنەوە و پێ لەسەر ئەوە دادەگرن ئەو کوردانەی لە ئێران دەمێننەوە دەبێت ببن بە ئێرانی.

٤- بەپێچەوانەی قسـەکانی پێشـوویان، کورد ئێسـتا دەڵێن دەوڵەتی ئێران سـنووری بەسـەر ئاوارەکاندا داخســـتووە. ئەو دکتۆرە کوردە دەیگوت ئەم دواییانە گرووپێک لە ئاوارەکان هەوڵیان داوە بێنە ناو خاکی ئێران، بەڵام هێزەکانی ئێران تەقەیان لێ کردوون و لە ئەنجامدا دوو کەسیان لێ کوژراوە و کەسێکیان لێ بریندار بووە کە ئێستا لە نەخۆشخانەی ڕەزایەیە (کە دکتۆرە کوردەکە ئیشی تیدا دەکات).

٥- هەروەها کورد دەڵێن کاربەدەســـتانی دەوڵەتی عێراق ١٠ ڕۆژ مۆڵەتیان داوە بە کوردی دانیشـــتووی کەرکووک و دهۆک ئەو نـاوچەیە جێبهێڵن، ئەگەرنـا دەوڵەتـی عێراق دەیانگوازێتەوە باشـووری عێراق. دیارە ئامانجی دەوڵەتی عێراق لەو سـیاسـەتە، تەعریبی ناوچەکانی دەوروبەری سەرچاوەکانی نەوتە.

٦- هەڵسـەنگاندن: ئامانجی دەوڵەتی ئێران لە سـیاسـەتی گوشـارهێنان بۆ ئاوارەکان ئەوەیە کورد لەگەڵ کۆمەڵگەی ئێراندا بگونجێنێت و یەکڕیزی ئەو گرووپە کوردانە تێکبدات کە بە ئێران وەفادار نین.

نیئومان

لە باڵوێزخانەی ئەمریکا لە تاران بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

١٨ی تەمووزی ١٩٧٥

نهێنی

بابەت: مەرجەکانی شا بۆ سەفەری مەلا مستەفا بارزانی بۆ ئەمریکا

بۆ زانیاری: باڵۆزخانەی ئەمریکا لە ئەنقەرە، ئاتین، بەیروت، ڕۆما، نووسینگەی نوێنەرایەتیی ئەمریکا لە نەتەوە یەکگرتووەکان لە ژنێڤ و نیۆیۆرک و نووسینگەی پاراستنی بەرژەوەندییەکانی ئەمریکا لە بەغدا.

باڵوێزخانە نامەیەکی واژوونەکراوی لە ١٦ی تەمووز بەدەست گەیشتووە کە کەوتووەتە دەستی بەڕێز نێئومان، کونسوڵی ئەمریکا لە تەورێز. پێمانوایە ئەم نامەیە لە لایەن نووسینگەی پارتی دیموکراتی کوردستان لە تاران بۆ بارزانی لە ڕەزایە نێردراوە.

لە نامەکەدا ئاماژە بەوە کراوە دەوڵەتی ئێران بە ئیدریسی کوڕی مەلا مستەفا بارزانی گوتووە بە سێ مەرج، ڕێگە بە سەفەری بارزانی بۆ ئەمریکا دەدات: یەکەم، کارمەندێکی ساڤاک دەبێت لە ئەمریکا بەردەوام لەگەڵی بێت. دووەم، بارزانی بەڵێن بدات لە ئەمریکا لەگەڵ کورد پەیوەندی نەگرێت. سێیەم، نابێت بارزانی لەگەڵ ڕاگەیاندنە گشتییەکانی ئەمریکا گفتوگۆ بکات.

لە نامەکەدا داوای ئەوە نەکراوە ئەمریکا بۆ گۆڕینی ئەم مەرجانە دەستێوەردان بکات، بەڵام ئاماژە بەوە کراوە بارزانی گواستراوەتەوە کەرەج (٢٥ میل لە ڕۆژئاوای تاران). لە نامەکەدا داوا کراوە بەڕێز نێئومان لەگەڵ ئیدریس بارزانی دیدار بکات، بۆئەوەی پەیوەندی لەگەڵ کورد نەپچڕێت، ئەگەرنا لەوانەیە کۆمەڵێک شتی نەخوازراو ڕوو بدات.

٢- لە نامەکەدا ئاماژە بەوە کراوە نووسینگەی پارتی دیموکراتی کوردستان لە تاران، هەفتەی ڕابردوو لە لایەن دەوڵەتی ئێرانەوە داخراوە. فەرەیدوون ئەحمەدی (شەفیق قەزاز) کە پێشتر بەرپرسی ئەو نووسینگەیە بووە، هەواڵی داخرانی نووسینگەکەی پشتڕاست کردووەتەوە.

٣- باڵوێزخانە بۆ هاوکاریکردنی بارزانی بۆ دابینکردنی پاسپۆرت، هیچ هەنگاوێکی دیکەی هەڵنەگرتووە، چونکە دیارە دەوڵەتی ئێران بەم زووانە پاسپۆرتی بۆ دەردەکات. هەروەها هیچ ئاگادارییەکی فەرمی سەبارەت بە مەرجەکانی دەوڵەتی ئێران لەبارەی سەفەرەکەی نانێرین بۆ بارزانی، مەگەر ئەوەی خۆی دواتر لە کەناڵی فەرمییەوە ئاگادار بکرێتەوە.

٤- هەرچەندە "نێئومان" جار نا جار پەیوەندی لەگەڵ بنەماڵەی بارزانی هەیە، بەڵام جارێ چاوەڕوانە بۆ داواکردنی ڤیزا پاسپۆرتەکەی بارزانی بەدەست بگات. بە هەرحاڵ مەلا مستەفا بارزانی بۆ چارەسەری پزیشکی ئێستا لە تارانە و تا چەند ڕۆژی دیکە ناگەڕێتەوە شوێنی خۆی (کەرەج).

میکوولوس

لە ڕاب ڕۆی ڕاتلیف لە ئەنجوومەنی ئاسایشی نیشتمانیی بۆ:

وەزیری دەرەوە، کیسنجەر

واشنتۆن

٢٤ی تەمووزی ١٩٧٥

نهێنی، هەستیار

بابەت: دەبێت پێداگری لەسەر مەلا مستەفا بکەین، نهێنییەکان ئاشکرا نەکات

CIA دەڵێت شای ئێران سەرۆکی ساڤاکی ڕاسپاردووە بە CIA بڵێت، ڕابەری کورد، مەلا مستەفا بارزانی دەیەوێت بێتە ئەمریکا بۆئەوەی نەشتەرگەری دەماری بۆ بکرێت، کە پێویستە بۆی بکرێت.

CIA پێشنیاری کردووە جەنابت ئەم داواکارییەی بارزانی قەبووڵ بکەیت. CIA ئاگاداری مەترسییەکانی هاتنی بارزانی بۆ ئەمریکایە، بەڵام ئەگەر داواکارییەکەی بارزانی ڕەت بکەینەوە تووشی کێشەی زیاتر دەبین، یانی لەوانەیە بارزانی توڕە بێت و مەسەلەی یارمەتییەکانمان بە کورد لە ڕابردوودا ئاشکرا بێت.

لە لایەکی دیکەوە CIA پێیوایە هاتنی بارزانی بۆ ئەمریکا، کۆمەڵێک دەستکەوتی ئەرێنی بۆ ئێمە بەدواوە دەبێت، یانی مەلا مستەفا دەبێت بە منتبارمان و دەتوانین ڕاستەوخۆ پێداگری لەسەر مەلا مستەفا بکەین کە نهێنی یارمەتییەکانمان بە بزووتنەوەی کورد ئاشکرا نەکات و پێی بڵێین ئاگامان لە بڕیاری شا بۆ ڕێککەوتن لەگەڵ عێراق نەبووە و یارمەتیمان نەداوە.

لە بەڕێوەبەری CIA (کۆڵبی) بۆ:

یاریدەری سەرۆک بۆ کاروباری ئاسایشی نیشتمانیی (کیسنجەر)

واشنتۆن

٢٦ی ئەیلوولی ١٩٧٥

نهێنی

بابەت: مەلا مســـتەفا بارزانی داوا دەکات بەر لە مردن، چاوی بە کاربەدەســـتێکی فەرمیی ئەمریکا بکەوێت

١- لە یادداشـــتنامەی ٦ی ئەیلوولی ١٩٧٥ لەبارەی تووشـــبوونی مەلا مســـتەفا بارزانی بە شـێرپەنجە ئاماژەم بەوە کرد بارزانی داوای کردووە چاوی بە کاربەدەسـتێکی باڵای ئەمریکا بکەوێت، منیش ویســتم کاربەدەســتێکی پەیوەندیداری CIA بنێرم چاوی پێیکەوێت، بەڵام ئەو کـارمەنـدانەی CIA کە لەگەڵ بـارزانیـدان دەڵێـن بـارزانـی دەیەوێـت چـاوی بە سیاسەتمەدارێکی بڕیاربەدەست بکەوێت، و بە بینینی کارمەندێکی باڵای CIA ڕازی نابێت.

بارزانی پێداگری لەســـەر ئەوە دەکات دەبێت پێش ئەوەی بمرێت (کە لەوانەیە ٦-٨ مانگی دیکە بخایەنێت[1]) کێشـەی نەتەوەکەی لەگەڵ سیاسـەتمەدارێکی بڕیاربەدەسـت باس بکات. بارزانی ڕایگەیاندووە هەتا چاوی بە کاربەدەستێکی وا نەکەوێت ئەمریکا جێناهێڵێت.

٢- بە لەبەرچاوگرتنی ئەو ڕاســتییەی بەرنامەی یارمەتیی ئەمریکا بە بارزانی، تا ئێســـتا بە هەموو شــێوەیەک نهێنی بووە و ئەو نهێنییە پـارێزراوە، داواتـان لێ دەکەم ڕەزامەنـدی بفەرموون بۆئەوەی جێگری جەنابت، سـیسـکۆ، سـەردانی بارزانی بکات و قسـەی لەگەڵ بکات[2].

ڤیلیام کۆڵبی، بەڕێوەبەری CIA

١- ئەو پزیشـــکانەی جاری یەکەم لە مایۆ کلینیک پشـــکنینیان بۆ مەلا مســـتەفا بارزانی کرد، بە CIAیان ڕاگەیاند، مەلا مستەفا ئەوپەڕی ٦ مانگی دیکە زیندوو دەبێت و بەشی ٦ مانگ داوودەرمانیان بە بارزانی دا. CIA مەلا مستەفای ناردەوە ئێران، بەڵام مەلا مستەفا نزیکەی سێ ساڵ و نیوی دیکەش زیندوو بوو و جارێکی دیکەش چووە بۆ ئەمریکا و هەتا کۆچی دوایی لە ١ی ئاداری ١٩٧٩ لەوێ مایەوە. "وەرگێڕ"

٢- بنواڕن بۆ تێبینی کۆتایی بەڵگەنامەکە

پەراوێزی وەرگێڕ:

کیسنجەر ئەم پێشنیارەی CIA پەسەند کردووە و جێگرەکەی خۆی بۆ کاروباری سیاسی واتە "جۆزیف سیسکۆ"ی ناردووە لەگەڵ مەلا مستەفا دیدار بکات. سیسکۆ بە شەو چووەتە شوێنی ژیانی مەلا مستەفا بارزانی لە دەوروبەری واشنتۆن و لەوێ لەگەڵی دیداری کردووە. مەلا مستەفا بەتوندی لەگەڵ سیسکۆ قسەی کردووە و ناڕەزایەتیی خۆی سەبارەت بە شێوەی ڕەفتاری دەوڵەتی ئەمریکا دەربڕیوە. هەروەها مەلا مستەفا بە سیسکۆی گوتووە هەرگیز متمانەی بە شا نەبووە، بەڵام پێی وانەبووە ئەمریکا وا بە بزووتنەوەی کورد بکات. سیسکۆش لە وەڵامدا گوتوویەتی دەوڵەتی ئەمریکا تەنیا لەسەر داواکاری شا یارمەتیی کوردی داوە، ئێستاش بە داوای شا کۆتایی بەو یارمەتییانە هێناوە. هەروەها سیسکۆ جەختی کردووەتەوە ئەمریکا هیچ دەستێکی لە ڕێککەوتننامەی جەزائیردا نەبووە. لە کۆتایی دیدارەکەدا سیسکۆ بەڵێنی هیچ یارمەتییەکی بە بارزانی نەداوە، بەڵام گوتوویەتی داواکارییەکانی دەگەیەنێتە دەستی کیسنجەری وەزیری دەرەوە.

لە نووسینگەی پاراستنی بەرژەوەندییەکانی ئەمریکا لە بەغدا بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

٢٧ی ئەیلوولی ١٩٧٥

نهێنی

بابەت: بانگهێشتکردنی مەلا مستەفا بارزانی بۆ ئیسرائیل

بۆ زانیاری: باڵوێزخانەی ئەمریکا لە تەلئەڤیڤ، تاران، ئەنقەرە، دیمەشق و کونسوڵخانەی ئەمریکا لە ئورشەلیم.

٢٦ی ئەیلوولی ١٩٧٥ هەواڵێک لەژێر ناوی "مەلا مستەفای پاشڤەڕۆ بانگهێشت کراوە بۆ کیانی سەهیونیستی" لە لاپەڕەی یەکەمی ڕۆژنامەی "بەغدا ئابزیرڤێر"دا بڵاوکرایەوە. ئەمەش دەقی هەواڵەکەیە:

"حەبیب شیمۆنی، ئەندامی کنیسەی سەهیونیست ڕایگەیاند مانگی پێشوو بانگهێشتنامەیەکی فەرمی بۆ مەلا مستەفا بارزانی ناردووە، بۆئەوەی سەردانی کیانی سەهیونیستی بکات. ئامانج لە بانگهێشتکردنی بارزانی ئەوە بوو میدالیای شانازی بە ناوی "ڕۆڵەی ئازیزی کوردایەتی" پێشکەش بکرێت.

ئەم ئەندامەی کنیسەی سەهیونیستی لە لێدوانێکدا کە "ئاژانسی یونایتێد پرێس" بڵاوی کردەوە ڕایگەیاندووە مەلا مستەفا لە ناخی دڵەوە پێیخۆشە بچێت بۆ کیانی سەهیونیستی بۆ وەرگرتنی ئەم میدالیایە".

کیلۆگ

ئاژانسی هەواڵگریی بەرگریی (DIA)

واشنتۆن

٦ی تشرینی یەکەمی ١٩٧٥

نهێنی

بابەت: چارەنووسی ژەنەڕاڵ بارزانی و بزووتنەوەی کوردی عێراق

کورتە: لە ئاداری ١٩٧٥، هیوای کورد بۆ دامەزراندنی دەوڵەتیکی ئۆتۆنۆمی بوو بە بڵقی سەرئاو، واتە ئەوکاتەی ڕابەری کورد، مەلا مستەفا بارزانی پشتیوانی ئێرانی لەدەست دا و ناچار بوو هێزەکانی لە عێراق بباتە دەرەوە. ئێستا نزیکەی دوو ملیۆن کوردی عێراق دەیانەوێت کەم کەم خۆیان لەگەڵ کۆمەڵگەی عێراق بگونجێنن و لەناو کۆمەڵگەی عێراقدا بژین. ئێران و عێراق باری گرانی بەخێوکردنی ئەم ئاوارە کوردانەیان لەسەر شان دەبێت، تا ئەوکاتەی ئاوارەکان خانوویان بۆ بکرێت و دەست بەکار بن. ئەم مەسەلەیە بووە بە کێشەیەکی گەورە بۆ ئێران و عێراق، چونکە نە ئێران و نە عێراق نایانەوێت ناسیۆنالیستی کورد دەرفەتی ئەوەیان بۆ بڕەخسێت کیانێکی سەربەخۆیی کورد دابمەزرێنن.

کێشەی ئاوارەکان:

ئێران و عێراق بە دەستی ئەو ئاوارە کوردانەوە گیریان خواردووە کە دوابەدوای کۆتاییپێهاتنی پشتیوانی ئێران لە بزووتنەوەی کورد لە ماڵ و زێدی خۆیان دەردەبەدەر بوون. پێش ڕێککەوتنی ئێران و عێراق کە ٦ی ئادار لە جەزائیر مۆر کرا، زیاتر لە ١٤٠ هەزار ئاوارەی کورد لە ئێران بوون، هەروەها لە ڕۆژانی کۆتایی خەباتی کورددا ٣٠ هەزار کوردی دیکە لە دەستی سوپای عێراق رایانکرد بۆ ئێران.

کاردانەوەی عێراق

خێرا دوای ڕێککەوتنی ئێران و عێراق، دەوڵەتی عێراق دەستی کرد بە نیشتەجێکردنی ئاوارەکانی کورد. بەپێچەوانەی ئەوەی هەندێ کەس پێشبینیان دەکرد، عێراق تۆڵە لەو کوردانە بسێنێتەوە کە خۆیان تەسلیم بکەن، بەگوێرەی زانیارییەکان تەنیا چەند کەسێک لەوانەی خۆیان داوە بەدەستەوە یان گەڕاونەتەوە عێراق، کوژراون.

دەوڵەتی عێراق هەوڵ دەدات بارودۆخەکە لە باکوور ئاسایی بکاتەوە و لێبوردنی دەرکردووە بۆ هەموو کورد جگە لە ڕابەری کورد، مەلا مستەفا بارزانی و هاوڕێ نزیکەکانی.

ســـەڕەرای ئەوەی دەوڵەتی عێراق پەیتاپەیتا وادەی لێبوردنەکە درێژ دەکاتەوە، تا کۆتایی مانگی گوڵان، تەنیا ٧٠ هەزار کورد، لەوانە کۆمەڵێک خوێندەوار و ڕۆشـــنبیر، گەڕاونەتەوە عێراق. جگەلەوەش دەوڵەتی عێراق کۆمەڵێک لە بنەماڵەی کوردی بۆ باشـــووری عێراق ناردووە و هەوڵ دەدات باکووری عێراق تەعریب بکات، هەربۆیە لە مانگی تەمووز نزیکەی ٣ هەزار کوردی دیکە ئاوارەی ئێران بوونە. دەوڵەتی عێراق لێبوردنەکەی بۆ ئەو کەســـانەی فەرمانبەر یان سەرباز بوونە و تا ١٦ی تشرینی یەکەم درێژ کردووەتەوە.

بارودۆخی کورد ئەوەندە بۆ دەوڵەتی عێراق گرنگ نییە و پێداویســـتییەکانیان دابین ناکات، هەر بۆیە گەلێ لە ئاوارەکان پەشـــیمانن لە گەڕانەوە بۆ عێراق. دەوڵەتی عێراق نایەوێت ژمارەیەکی زۆر لەو کوردانەی لە ئێرانن بگەڕێنەوە عێراق، چونکە لەوە دەترســـێت ئاوارەکان جارێکی دیکە دەست بکەنەوە بە خەبات دژی عێراق.

بارودۆخی کوردی عێراق لە ئێران:

دەوڵەتی ئێرانیش نەیتوانیوە پێداویســـتییەکانی ١٠٠ هەزار کوردیی عێراق کە لە ئێران ئاوارەن دابین بکات، کار بۆ ئاوارەکان کەمە و گەلێ لە ئاوارەکان لە بارودۆخی نالەباری ئۆردوگاکان ناڕازین. ئەو ئاوارانە ئامادە نین لەو شوێنانە بژین و کار بکەن کە کاربەدەستانی ئێران بۆیان دیاری دەکەن، دەبێت کەم کەم بگەڕێنەوە عێراق. بە هۆی بارودۆخی نالەباری ئۆردوگاکان و خێرانەبوونی ڕەوتی نیشتەجێکردنی ئاوارەکان، هەڵوێستی ئاوارەکان سەبارەت بە ئێران ڕۆژبەڕۆژ خراپتر دەبێت. کاربەدەســـتانی ئێران گرنگی بە گلەیی و گازندەی کوردی عێراق لە ئۆردوگاکاندا نادەن. کورد هەست دەکەن، ئێران داواکارییەکانیان جێبەجێ ناکات و لەم بارودۆخەدا هیچیان نییە لە دەسی بدەن.

هەوڵەکان بۆ دەستپێکردنەوەی خەباتی کورد:

چەند ســەد کەس لەو کوردە ســەرســەختانەی لێبوردنەکەی عێراقیان ڕەت کردووەتەوە و پاشـــەکشـــەیان کردووە بۆ بەرزایی شـــاخەکان، درێژە دەدەن بە چالاکی پێشـــمەرگانە دژی دەوڵەتی عێراق. کۆمەڵێکی دیکە لە پێشـــمەرگەکان بە ســـەرکردایەتی جەلال تاڵەبانی (کە لەمێژە کەسایەتییەکی چەپە) هەڵاتوون بۆ سوریا و بزووتنەوەیەکی نوێیان بە ناوی "یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان" دامەزراندووە کە هەم دژی ئێرانە و هەم دژی عێراقە. ئەم ڕێکخراوەیە هێشـــتا کێشـــەی جددی بۆ دەوڵەتی ئێران یا عێراق دروســـت نەکردووە، بەڵام بە هەرحاڵ ئەگەر لە دەرەوە پشتیوانی لێ بکرێت دەتوانێت کێشە بۆ عێراق دروست بکات.

هەوڵەکان بۆ ناردنی ئاوارەکان بۆ وڵاتانی دیکە:

نەتەوە یەکگرتووەکان ئێســتا لە هەوڵ دایە بۆئەوەی ١٤٠٠ کەس لە ئاوارەکانی کورد لە وڵاتانی دیکە، لەوانە ئوستراليا، نەمسا (ئوتریش)، کەنەدا، دانیمارک، کۆماری فیدراڵی ئەڵمانیا، هۆلەند، ســوید، ســوێس، بەریتانیا و ئەمریکا نیشــتەجێ بکات. بە هەرحاڵ تەنانەت ئەگەر سەرجەم ئەم وڵاتانەش ئاوارەکان قەبووڵ بکەن، هێشتا زۆربەی هەر زۆری ئاوارەکان لە ئێران و عێراق دەبن. ئەو کوردانەش کە پێیان خۆش نییە بڕۆن بۆ وڵاتانی دیکە، یان وڵاتانی دیکە وەریان ناگرن، هەر ناڕازی دەبن.

بارودۆخی داهاتوو:

کێشــەی ئاوارەبوونی کورد لەســەر ســنووری ئێران و عێراق بەردەوام دەبێت. دەبێت دەوڵەتی ئێران کار و پێداویستی گونجاو بۆ ئاوارەکان دابین بکات. لە هەمان کاتدا دەوڵەتی عێراقیش نابێت کارێک بکات ئەو ١٠ تا ٢٩ هەزار ئاوارەیەی دەیانەوێت بگەڕێنەوە عێراق، بترســن و نەگەڕێنەوە. هەروەها نەتەوە یەکگرتووەکان دەبێت هەوڵ بدات وڵاتانی دیکە ڕازی بکات نزیکەی ٢٠ هەزار ئاوارەی کورد وەربگرن.

کورد گەلێکی خۆڕاگرن و تەنانەت ئەگەر کێشــەی ئاوارەکان کەم کەم چارەســەر بێت، گەلی کورد درێژە بە خەباتی خۆی بۆ ئۆتۆنۆمی دەدات.

لە وەزارەتی دەرەوەی ئەمریکا، واشنتۆن بۆ:

باڵوێزخانەی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا لە تاران

٣ی تشرینی دووەمی ١٩٧٥

نهێنی، بەپەلە

بابەت: دیداری جێگری وەزیری دەرەوەی ئەمریکا لەگەڵ مەلا مستەفا بارزانی لە ئەمریکا

بۆ زانیاری: باڵوێزخانەی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا لە کوێت، دۆحە، مەنامە، ئەبوزەبی، مەسقەت، جەدە و نووسیگەی پاراستنی بەرژەوەندییەکانی ئەمریکا لە بەغدا.

١- جگە لە ڕاپۆرتەکەی دان شۆر لەبارەی یارمەتییە سەربازییەکانی ئەمریکا بە کورد کە شەوی شەممە و سەرلەبەیانی ئەمڕۆ لە تەلەڤزیۆنی CBSدا بڵاو بووەوە، ئەو مەسەلەیە ڕۆژی یەکشەممە لە لاپەڕەی یەکەمی ڕۆژنامەی "واشنتۆن پۆست"یشدا بڵاوبووەوە. هەروەها دانا ئادامز شمیدس ڕۆژی دووشەممە ئەو ڕاپۆرتەی لە ڕۆژنامەی "کریستیەن ساینس مانیتۆر" بڵاوکردەوە کە بارزانی بە خانەخوێی CIA بۆ چارەسەری پزیشکی هاتووە بۆ ئەمریکا و جێگری وەزیری دەرەوەی ئەمریکا، سیسکۆ لەگەڵ بارزانی دیداری کردووە و بارزانی پێی خۆش نییە بگەڕێتەوە ئێران.

مەسەلەی یارمەتیدانی ئەمریکا بە کورد و سەردانەکەی بارزانی بۆ ئەمریکا لە کۆنفرانسە ڕۆژنامەوانییەکەی ٣ی تشرینی دووەم لە وەزارەتی دەرەوە نەخرایەڕوو، بەڵام بە وتەبێژی وەزارەتی دەرەوەمان گوتووە، ئەگەر لەبارەی سەردانەکەی بارزانی بۆ ئەمریکا پرسیاری لێ کرا، بەم شێوەیە وەڵام بداتەوە: "**لە کاتی سەردانەکەی بارزانی بۆ ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا بە مەبەستی چارەسەری پزیشکی، بەڕێز سیسکۆ بە شێوەی تاکەکەسی لەگەڵ بارزانی کە لە ئێران دەژی دیداری کردووە. ئێمە زۆر ڕێزمان بۆ بارزانی هەیە**".

هەروەها بە وتەبێژی وەزارەتی دەرەوەمان گوتووە، ئەگەر لەبارەی مەسەلەی یارمەتیدانی ئەمریکا بۆ کورد پرسیاری لێ کرا، بەم شێوەیە وەڵام بداتەوە: "**من نامەوێت لەبارەی ئەو بانگەشانە هیچ بڵێم، دواتر ڕوانگەی خۆمان دەردەبڕین**".

هنری کیسنجەر

پەراوێزی وەرگێڕ:

Dana Adams Schmidt یەکەم ڕۆژنامەنووسی ڕۆژئاوایی بوو کە لە سەردەمی شۆڕشی ئەیلوولدا سەردانی کوردستانی کرد و لە ساڵی ١٩٦٣ تا ١٩٧٥ بەردەوام ڕاپۆرتی لەبارەی شۆڕشی کورد لە ڕۆژنامەی، "نیۆیۆرک تایمز" و "لۆس ئانجلێز تایمز" بڵاو دەکردەوە. یەکەم جار ئەحمەد تۆفیق لە لوبنان هێنای بۆ کوردستان. دانا ئادامز بیرەوەرییەکانی خۆی لەبارەی کوردستان لە کتێبێکدا بە ناوی، "سەفەرێک بەناو پیاوە ئازاکان" بڵاو کردەوە و ساڵی ١٩٦٣ خەڵاتی "کۆمەڵەی جۆرج پۆلک"ی بە هۆی بڵاوکردنەوەی ڕووداوەکانی کوردستان پێ بەخشرا. دانا ئادامز ٢٥ی ئابی ١٩٩٤ لە تەمەنی ٧٨ ساڵیدا لە ئەمریکا کۆچی دوایی کرد.

کۆشکی سپی

لە پیتێر ڕۆدمان بۆ:

جەک کۆڤی

١٠ی تشرینی دووەمی ١٩٧٥

نهێنی

بابەت: مەسەلەی دیارییەکانی مەلا مستەفا بارزانی بۆ کیسنجەر

وەزیـری دەرەوە دوو دیـاری لەلایەن ڕێـبەری کـورد، مســـتەفـا بـارزانـی، لە ١٩٧٤ بەدەستگەیشتووە:

١- قالیچەیەکی ئەسفەهان، لە شوباتی ١٩٧٤

٢- ملوانکەیەکی ژنانەی کوردیی (کە بە ئاوی زێڕ و نەخشـــونگاری جۆراوجۆری نەناسراو دروست کراوە) بە بۆنەی ژنهێنانی وەزیری دەرەوە، لە نیسانی ١٩٧٤.

بە دروستی نازانین بەهای دیارییەکان چەندە، لە ٥٠ دولار زیاتر نییە.

کاتی خۆی ئەم دیارییانە بە دەسیانقەست بە پێچەوانەی ڕێوشوێنەکان تۆمار نەکراوە، بە هۆی هەســـتیاربوونی پەیوەندییەکانی خۆمان و کۆمەڵێک وڵاتی دیکە لەگەڵ کورد. CIAش پێداگری کردووە تۆمار نەکرێن.

ژەنەڕاڵ ســـکۆکرافت دەڵێت ئیســـتا دەبێ دڵنیابین کە وەک خۆی تۆمار بکرێت، چونکە کۆمیتەی پایک ئێســـتا مەســـەلەی پەیوەندییەکانی ئێمە و کوردی ئاشـــکراکردووە. بە (ڕەش کراوەتەوە، وەرگێڕ)م وتووە بەڵگەنامەکانی پەیوەندیدار بە قاڵیچەکە ڕادەســـتی کۆمیتەی پایک کراوە.

تا ئەو کاتە خۆتان بڕیار دەدەن دیارییەکان لێرە ڕادەگرم. بەڵگەنامەکانی دیارییەکانت بۆ دەنێرم.

یادداشتی مەلا مستەفا بارزانی کە لەگەڵ دیارییەکەدا هاتووە:

١٤ی نیسانی ١٩٧٤

بەڕێز دۆکتۆر هنری کیسنجەر

دۆستی بەڕێز

هیوادارین ئەم دیارییە کوردییە[1] بە بۆنەی ژنهێنانتانەوە قەبوڵ بفرموون.

هیوای باشترینەکان بۆ خۆتان و هاوسەرەکەتان دەخوازین و هیوادارین لە ژیانی سیاسی و غەیرەسیاسیتاندا سەرکەوتوو بن.

لەگەڵ ئەوپەڕی ڕێزم

دۆستتان

مستەفا بارزانی

پەراوێزی وەرگێڕ:

کۆنگرێسی ئەمریکا لیژنەیەکی بۆ لێکۆڵینەوە لەبارەی چۆنییەتی یارمەتییە نهێنییەکانی ئەمریکا بۆ بزووتنەوەی کورد لە ١٩٧٢-١٩٧٥ پێکهێنا. ئەم لیژنەیە لە ڕاپۆرتەکەی خۆیدا کە بە ڕاپۆرتی "پایک" بەناوبانگە و لە نیسانی ١٩٧٦ بە شێوەی نهێنی بڵاوبووەوە، ئاماژەی بەوە کرد ژەنەڕاڵ مەلا مستەفا بارزانی، ڕابەری کورد لە کۆتایی ١٩٧٤ سێ قالیچەی زۆر جوان و ملوانکەیەکی زێڕی ناردووە بۆ ژنەکەی کیسنجەر بە ناوی "نانسی" بە بۆنەی ئاهەنگی پێکهێنانی ژیانی هاوسەری. کیسنجەر لە وەڵامی پرسیارەکانی لیژنەکەی کۆنگرێس ئەو مەسەلەیەی ڕەتکردووەتەوە کە هیچ دیارییەکی لە ژەنەڕاڵ بارزانی وەرگرتبێت، بەڵام سکۆکراڤت، جێگری کیسنجەر پشتڕاستی کردووەتەوە کە ئەو دیارییانەیان لە لایەن مەلا مستەفاوە پێگەیشتووە، بەڵام بە هۆی ئەوەی پەیوەندییەکانی کورد و ئەمریکا بەتەواوی نهێنی بووە، CIA ئەو مەسەلەیەی شاردووەتەوە. دوابەدوای ئەوەی ڕۆژنامەکانی ئەمریکا مەسەلەکەیان ئاشکرا کردووە، وتەبێژی وەزارەتی دەرەوەی ئەمریکا ڕۆژی ٢٦ی کانوونی دووەمی ١٩٧٦ ڕایگەیاندووە مەلا مستەفا بارزانی ئەو دیارییانەی ناردووە بۆ کیسنجەر، و ئەویش تەسلیمی کردووە بە بەشی دیارییەکانی کۆشکی سپی، بەڵام بەرپرسی ئەو بەشە لە

١- لە خواروی نامەکەدا نووسراوە ئەم دیارییە ملوانکەیەکی ژنانەیە. "وەرگێڕ"

کۆشکی سپی ڕایگەیاندووە ئاگای لەو مەسەلەیە نییە. وتەبێژی کۆشکی سپیش ڕایگەیاندووە لەبارەی ئەو مەسەلەیە لێکۆڵینەوە دەکەن.

کاتی خۆی ئەوەندە کە ڕاگەیاندنەکان گرنگییان بە چارەنووسی ئەم دیارییانە داوە، ئەوەندە گرنگییان بە چارەنووسی شۆڕشی کورد نەداوە، و ئەوەندە کە مەسەلەی دیارییەکانیان دژی کیسنجەر زەق کردووەتەوە، نیوەی ئەوە باسی پشتیوانی و وازهێنانی ئەمریکا لە شۆڕشی کوردیان نەکردووە.

لە نووسینگەی پاراستنی بەرژەوەندییەکانی ئەمریکا لە بەغدا بۆ:
وەزارەتی دەرەوە
٣ی شوباتی ١٩٧٦
نهێنی
بابەت: بڵاوبوونەوەی هەواڵی یارمەتیی سەربازیی CIA بۆ مەلا مستەفا بارزانی

١- ڕۆژنامەکانی بەغدا ڕۆژی ١ی نیسان لە زمانی ڕۆژنامەی "نیۆیۆرک تایمز"ەوە کۆمەڵێک شتیان لەبارەی هەڵمەتی CIA بۆ دابینکردنی چەکوچۆڵ بۆ کورد لە ١٩٧٤بڵاوکردەوە. بە وتەی ڕۆژنامەکانی بەغدا نیکسۆن فەرمانی ئەو هەڵمەتەی دەرکردووە و بارزانی سوپاسی کیسنجەر، وەزیری دەرەوەی کردووە و بۆ دەستخۆشیلێکردن سێ دانە قالیچە و ملوانکەیەکی زێڕی ناردووە بۆ هاوسەرەکەی کیسنجەر. ئەم هەواڵە لە لاپەڕەی یەکەمی ڕۆژنامەی کوردی، "التاخی" و ڕۆژنامەی "ئەلسەورە"، زمانحاڵی حیزبی بەعس بڵاوبووەوە.

٢- تێبینی: ڕۆژنامەکان هیچ ئاماژەیەکیان بە ڕۆڵی شا نەکرد. لەوانەیە هۆکارەکەی ئەوە بووبێت کە ڕژێمی عێراق نایەوێت پەیوەندییەکانی لەگەڵ ئێران گرژ بکات. هەروەها پێمانوایە ڕژێمی عێراق نایەوێت زۆر دەوڵەتی ئەمریکا تۆمەتبار بکات، بۆیە لە وتارەکاندا تەنیا سەرزەنشتی نیکسۆن، سەرۆک کۆماری پێشووی ئەمریکا کراوە. خاڵی لەوە گرنگتر ئەوەیە، ئەم هەواڵە لە هەواڵنامەی ئینگلیزیدا بڵاو نەکرایەوە کە دەوڵەتی عێراق بۆ لیژنەی دیپلۆماتیکی وڵاتانی بیانی لە بەغدا ئامادەی دەکات.

ڤیلی

لە وەزارەتی دەرەوەی ئەمریکا، واشنتۆن دی سی بۆ:

- باڵوێزخانەی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا لە تاران

- نووسینگەی پاراستنی بەرژەوەندییەکانی ئەمریکا لە بەغدا

١٣ی نیسانی ١٩٧٦

بابەت: تاوتوێکردنی کاردانەوەی ئێران سەبارەت بە مانەوەی بارزانی لە ئەمریکا

١- بۆ باڵوێزخانەی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا لە تاران:

محەمەد دۆسکی، بەڕێوەبەری کۆمەڵەی کورد لە ئەمریکا پێی ڕاگەیاندین بارزانی لەگەڵ سێ هاوڕێی دیکەی بەمەبەستی چارەسەری پزشکی، دەیەوێت سەردانی مایۆ کلینیک بکات. دۆسکی جەختی کردووەتەوە لە کاتی سەردانەکەی بارزانیدا، هیچ جۆرە چالاکییەکی سیاسیی ئەنجام نادرێت.

٢- سوپاستان دەکەین، ئەگەر بێ پرسیارکردن لە دەوڵەتی ئێران پێمان ڕابگەیەنن کە ئایا دەوڵەتی ئێران ڕێگە بەوە دەدات بارزانی و هاوڕێکانی لە ئێران بێنە دەرەوە و دیسان بگەڕێنەوە ئێران یان نا؟

٣- هەرچەندە بارزانی داوای پەنابەری لە UNHCR (کۆمیسارياى باڵای نەتەوە یەکگرتووەکان بۆ کاروباری پەنابەران) نەکردووە و بە گوتەی دۆسکی، بارزانی نایەوێت پلانی نێودەوڵەتیی ئێستا بۆ نیشتەجێکردنی ئاوارەکانی کورد تێکبچێت، یان بارودۆخی ئەو ئاوارە کوردانە کە ئێستا لە ئێرانن بخاتە مەترسییەوە، بەڵام لەوانەیە بارزانی هەر کە گەیشتە ئەمریکا هەوڵ بدات لە ئەمریکا بمێنێتەوە و بنەماڵە گەورەکەشی بهێنێت بۆ لای خۆی.

ئەگەر ئێمە ڕێگە بە بارزانی بدەین لە ئەمریکا بمێنێتەوە، کاردانەوەی ئێران چی دەبێت؟ ئایا دەوڵەتی ئێران ڕێگە دەدات بنەماڵەی بارزانی بێن بۆ لای بۆ ئەمریکا؟

بارزانی لە ئەمریکا دەتوانێت داوای پەنابەری سیاسیی لە دەوڵەتی ئەمریکا یان UNHCR لە نیویۆرک بکات. UNHCR ڕایگەیاندووە بەگوێرەی پەیمانی ٢٧٣٩ی ژنێڤ ئاوارەکانی کورد ئەو مافەیان بەتەواوی هەیە کە لە لایەن UNHCRەوە بپارێزرێن.

٤- بۆ نووسینگەی پاراستنی بەرژەوەندییەکانی ئەمریکا لە بەغدا: سوپاسی ئێوەش دەکەین بۆچوونی خۆتانمان لەو پەیوەندییەدا پێڕابگەیەنن.

کیسینجەر

لە باڵوێزخانەی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا لە تاران بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

تاران، ٣٧٦٦

١٤ی نیسانی ١٩٧٦

نهێنی

بابەت: سەفەری بارزانی بۆ ئەمریکا بە قازانجی ئەمریکا نییە

ئاماژە بە: تێلیگرامی ٨٨٤٢٢ی وەزارەتی دەرەوە.

لە وەڵامی ئەو پرسیارەی لە تیلێگرامەکەدا باستان کردووە، بەتەواوی دڵنیا نین کە هەڵوێستی دەوڵەتی ئێران سەبارەت بە داواکارییەکەی بارزانی چی دەبێت، بۆئەوەی بۆ چارەسەری پزیشکی سەردانی ئەمریکا بکات.

من پێموایە کێشەکە ئەوەیە ئایا وەزارەتی دەرەوە و CIA دەیانەوێت بارزانی لەم کاتەدا لە ئەمریکا بێت، بەتایبەت ئەگەر دوای تەواوکردنی چارەسەری پزیشکی پێی خۆش بێت لە ئەمریکا بمێنێتەوە. لەبیرمان نەچێت جاری پێشوو پێش ئەوەی بارزانی بێت بۆ ئەمریکا، ٢-٣ کەس لە ئەندامانی کۆنگرێس ئەو مەسەلەیانە خستەڕوو کە ئایا بارزانی ئازادە سەفەر بکات بۆ ئەمریکا بۆ چارەسەری پزیشکی.

سەرەڕای ئەم نیگەرانییە مرۆڤدۆستانەیە بۆ بارزانی، بە هۆی کۆمەڵێک مەسەلەی سیاسیی، بوونی بارزانی لە ئەمریکا بە باش نازانم.

سوپاستان دەکەین، بۆچوونی خۆتانمان لەبارەی ئەم مەسەلەیەدا پێ ڕابگەیەنن.

هێڵمز

لە وەزارەتی دەرەوە بۆ:

باڵوێزخانەی ئەمریکا لە بەریتانیا، ئێران و نووسینگەی پاراستنی بەرژەوەندییەکانی ئەمریکا لە بەغدا

واشنتۆن، ٢١٢٧Z

٣٠ حوزەیرانی ١٩٧٦

نهێنی، خێرا

بابەت: قازانج و زیانەکانی دانیشتن لەگەڵ مەلا مستەفا بارزانی لە وەزارەتی دەرەوە

١- مەلا مستەفا بارزانی بە شێوەی فەرمی داوای کردووە چاوی بە کاربەدەستانی وەزارەتی دەرەوە بکەوێت.

بارزانی لە داواکارییەکەیدا نەینووسیوە دەیەوێت لە وەزارەتی دەرەوە چاوی بە کێ بکەوێت و ئاماژەشی بەوە نەکردووە کە بۆ دەیەوێت چاوی بە کاربەدەستانی وەزارەتی دەرەوە بکەوێت. پێمانوایە بارزانی دەیەوێت لە ئەمریکا بمێنێتەوە و دەیەوێت لەبارەی ئەم مەسەلەشە لەگەڵ وەزارەتی دەرەوە قسە بکات. هاوکات کاربەدەستانی ئێران فەرمانیان بەو کارمەندەی ساڤاک داوە کە لە ئێرانەوە لەگەڵ بارزانی هاتووە، لە ماوەی یەک مانگدا بارزانی بگەڕێنێتەوە ئێران.

٢- نەخۆشی شێرپەنجەکەی بارزانی بەتەواوی باش بووە و نەخۆشی دیکەشی نییە. بارزانی دەبێت تا دووشەممە، ٢٨ی حوزەیران لە مایۆ کلینیک بێت، بۆئەوەی پشکنینی باڵی بۆ بکرێت کە بە هۆی زۆربوونی کێشی بارزانییەوە دەئێشێت. (ڕەش کراوەتەوە) بەرنامەی دانەوە هەفتەیەک بارزانی بگەڕێنێت (بە ناو واشنتۆندا) و ئێوارەخوانێکی بۆ تەرتیب بکات.

٣- دانیشتنی فەرمی کاربەدەستانی وەزارەتی دەرەوە لەگەڵ بارزانی، پەیوەندییەکانمان لەگەڵ عێراق و تاڕادەیەک ئێران توشی کێشەی جددی دەکات. هەرچەندە کێشەکە زۆر گەورە نابێت، ئەگەر پلەوپایەی ئەو کەسەی لەگەڵ بارزانی دادەنیشێت بەرز نەبێت. بە لەبەرچاوگرتنی ئەم هۆکارانە، دەبێت حیساب بۆ ئەو ڕاستییانە بکەین کە پاییزی ڕابردوو سیسکۆ (جێگری وەزیری دەرەوە) سەردانی بارزانی کردووە و لەوانەیە لەگەڵ گوشاری جەماوەر و ئەندامانی کۆنگرێس ڕووبەڕوو بینەوە، یانی لەوانەیە بارزانی پێشتر لەگەڵ "سەناتۆر کنیدی، دادوەر داگلاس و جۆرج مینی پەیوەندی گرتبێت.

بە هەڵسەنگاندنی هۆکارە ئەرێنی و نەرێنییەکان، بەو ئەنجامە گەیشتووین کارێکی مەعقوول و لۆژیکی دەبێت کاربەدەستێکی پلە مامناوەندیی نووسینگەی کاروباری ڕۆژهەڵاتی نزیک (NEA) بە شێوەیەکی نهێنی و بەوریاییەوە لەگەڵ بارزانی دابنیشێت.

٤- ئەگەر بارزانی پێی خۆش بێت لە ئەمریکا بمێنێتەوە و ئێمەش ڕێگە بە مانەوەی بدەین، کێشەیەکی هەستیاری دیکەمان بۆ دروست دەبێت. بێگومان بارزانی لە ئەمریکا ڕاستەوخۆ یان ناڕاستەوخۆ دژی ئێران و بەتایبەت دژی عێراق پڕوپاگەندە دەکات. ئەمەش لەوانەیە پەیوەندییەکانمان لەگەڵ ئێران و عێراق ئاڵۆز بکات. عێراق بە فەرمی پێشتر ناڕەزایەتیی خۆی لەو مەسەلەیە دەربڕیوە کە ئاوارەکانی کورد لە ئێرانەوە کۆچ دەکەن بۆ ئەمریکا. ئەگەر ڕێگە بە مانەوەی بارزانی بدەین عێراق ناڕەزایەتیی زیاتر دەردەبڕێت.

پڕوپاگەندەکانی بارزانی دژی عێراق لە ئەمریکا، لەوانەیە کار بکاتە سەر هەوڵەکانی ئێران بۆ نزیکبوونەوە لە عێراق. لە هەمان کاتدا ئەگەر داواکارییەکەی بارزانی بۆ مانەوە لە ئەمریکا ڕەت بکەینەوە، لەوانەیە لەگەڵ ڕەخنەی ڕۆژنامەکان و کۆنگرێس ڕووبەڕوو بینەوە.

٥- ئەگەر بارزانی لەگەڵ کاربەدەستانی وەزارەتی دەرەوە دیدار بکات و مەسەلەی مانەوە لە ئەمریکا بخاتەڕوو، ئێمە بەنیازین هانی بدەین لە ئەمریکا نەمێنێتەوە، هەرچەندە ئەوەش ئاسان نابێت، ئەگەر بۆ نموونە بارزانی بڕیار بدات بە فەرمی داواکاری پێشکەش بکات بۆ مانەوە لە ئەمریکا و مەسەلەکە لە ڕاگەیاندنە گشتییەکاندا بڵاو بێتەوە. هەروەها بەنیازین کاربەدەستانی ئێران لە نزیکەوە ئاگاداری پێشهاتەکان بکەینەوە و بیروبۆچوونی ئەوانیش وەربگرین. نامانەوێت کاربەدەستانی عێراق لە بارودۆخەکە ئاگادار بکەینەوە.

٦- بۆ باڵوێزخانەی ئەمریکا لە لەندەن: زەحمەت نەبێت ئەو شتانەی باس کرا بە باڵوێزی ئەمریکا لە ئێران، هێڵمز ڕابگەیەنن و بیروبۆچوونەکانی وەربگرن.

٧- بۆ نووسینگەی پاراستنی بەرژەوەندییەکانی ئەمریکا لە بەغدا: سوپاستان دەکەین ئێوەش بۆچوونەکانی خۆتانمان لەم پەیوەندییەدا بۆ بنێرن، بەڵام جارێ مەسەلەکە لەگەڵ کاربەدەستانی عێراق باس مەکەن.

پەراوێزی وەرگێڕ:

هێڵمز، باڵوێزی ئەمریکا لە تاران لە ٤ی گوڵانی ١٩٧٦ پەیامێکی ناردووە بۆ وەزارەتی دەرەوە و تێیدا ئاماژەی بەوە کردووە: "ڕێوشوێنەکانمان بەدەست گەیشت بۆ دەرکردنی ڤیزا بۆ بارزانی، بەڵام ئاماژەتان بەوە نەکردووە، ئایا بارزانی دەتوانێت

بۆ ماوەیەکی درێژ لەوێ بمێنێتەوە یان نا. شـــەفیق قەزاز، نوێنەری کورد کە لە سـەفەرەکەی پێشـوودا بۆ ئەمریکا هاوڕێیەتی بارزانی کردووە، بەم دواییانە داوای کردووە چاوی بە کاربەدەســتانی باڵوێزخانە بکەوێت. پێمانوایە دەیەوێت لەبارەی مەسـەلەی ڤیزای بارزانی قسـەمان لەگەڵ بکات. سـوپاسـتان دەکەین پێش بینینی قەزاز، ڕێوشوێنەکانی ئەم مەسەلەیەمان پێ ڕابگەیەنن".

لە نووسینگەی پاراستنی بەرژەوەندییەکانی ئەمریکا لە بەغدا بۆ:

- وەزارەتی دەرەوە، واشنتۆن دی سی، ٣٣٢٦

- باڵوێزخانەی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا لە تاران

- باڵوێزخانەی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا لە لەندەن

٤ی تەمووزی ١٩٧٦

نهێنی

بابەت: کاریگەری مانەوەی بارزانی لە ئەمریکا لەسەر پەیوەندییەکانی عێراق و ئەمریکا

ئاماژە بە: تێلیگرامی ١٦٢٨١٩ی وەزارەتی دەرەوە.

١- دەوڵەتی ئێران، کاردانەوەیەکی ئەوتۆی لە بەرانبەر دیدارەکەی بەڕێز سیسکۆ[١] و بارزانی نیشان نەداوە و پێموانییە دانیشتنی کاربەدەستانی وەزارەتی دەرەوە لەگەڵ بارزانی (ئەگەر ئاستی ئەو کاربەدەستانە بەرز نەبێت) کێشەی جددی بۆ پەیوەندییەکانی عێراق و ئەمریکا دروست بکات. بە بۆچوونی من تەنیا بە مەرجێک لەگەڵ بارزانی دیدار بکەن کە بارزانی هەواڵی ئەو دیدارانە بڵاو نەکاتەوە، ئەگەر بکرێت تەنیا دەوڵەتی ئەمریکا و ئێران ئاگاداری ئەو دیدارانە بن.

٢- ئەگەر بارزانی بیەوێت بۆ هەمیشە لە ئەمریکا بمێنێتەوە، من پێموایە، کاردانەوەی توندی دەوڵەتی عێراقی بەدواوە دەبێت. ڕژێمی عێراق سەبارەت بە هاوکاری ئەمریکا و سوریا لە لوبنان بەدگومانە و ئاگاداری ئەوەیە دەوڵەتی سوریا پشتیوانی لە چالاکییەکانی کورد دژی عێراق دەکات، کەوابوو ئەگەر دەوڵەتی ئەمریکا ڕێگە بە مانەوەی هەمیشەیی بارزانی لە ئەمریکا بدات، دەوڵەتی عێراق بەو ئەنجامە دەگات کە دەوڵەتی ئەمریکا و سوریا دەسیان خستووەتە ناو دەستی یەک بۆئەوەی وەک چەکێک دژی ڕژێمی عێراق، کەلک لە کورد وەربگرن.

٣- ئەگەر ڕێگە بە بارزانی بدرێت بۆ هەمیشە لە ئەمریکا بمێنێتەوە، دەوڵەتی ئەمریکا زۆر بە زەحمەت دەتوانێت پێش لە چالاکییە سیاسییەکان و لێدوانە گشتییەکانی بارزانی بگرێت.

١- مەبەست دیدارەکەی جۆزیف سیسکۆ، جێگری هنری کیسنجەرە لەگەڵ مەلا مستەفا بارزانی لە تشرینی یەکەمی ١٩٧٥.

دەوڵەتی عێراق لە سیستمی ئەمریکا تێناگات و هەرگیز باوەڕ بەوە ناکات دەوڵەتی ئەمریکا ناتوانێت لەوە زیاتر بارزانی کۆنترۆڵ بکات، کەوابوو بەبۆچوونی من بۆئەوەی خۆمان توشی ئەم کێشانە نەکەین، باشتر ئەوەیە بارزانی بنێرینەوە ئێران، هەروەها بڕیار بوو ڕۆژی یەکەم بچێتەوە ئێران.

ڤیلی

لە وەزارەتی دەرەوەی ئەمریکا، واشنتۆن بۆ:

باڵوێزخانەی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا لە تاران

٢١ی تەمووزی ١٩٧٦

بابەت: دوایین پێشهاتەکانی پەیوەندیدار بە سەردانەکەی مەلا مستەفا بارزانی بۆ ئەمریکا

بۆ زانیاری: نووسینگەی پاراستنی بەرژەوەندییەکانی ئەمریکا لە بەغدا

ئاماژە بە: تێلیگرامی ١٦٢٨١٩ی وەزارەتی دەرەوە.

١- بەڕێوەبەری بەشی NEA/ARN [١] ڕۆژی ٩ و ١٠ی تەمووز لە ڕۆچێستێر، مینیسوتا[٢] لەگەڵ بارزانی قسەی کردووە. بارزانی گوتوویەتی، پێیخۆشە بۆ ٧ یا ٨ مانگ لە ئەمریکا بمێنێتەوە، بەڵام لە ڕووی ناچارییەوە ئەو ئامۆژگارییەی ئێمەی قەبووڵ کردووە، باشتر ئەوەیە دوای تەواوبوونی چارەسەرییە پزیشکییەکەی بەخێرایی بگەڕێتەوە ئێران. ئێمە بە بارزانیمان گوت: تەنیا بۆ چارەسەری پزیشکی ڤیزای هاتن بە ئەمریکامان پێداوە و دەوڵەتی ئێران لەو پەیوەندییەدا ئاسانکاری بۆ کردووە، و زۆرباش دەبێت ئەگەر بەو ڕێوشوێنانە پابەند بێت. ئەو پیاوەی ساڤاک کە لە تاران لەگەڵ بارزانیدا هاتووە، لەو دانیشتنەی بەڕێوەبەری NEA/ ARN لەگەڵ بارزانیدا ئامادە بوو و هەروەها گوێی لەم داواکارییانەی بارزانی بوو.

٢- بە هەرحاڵ ئێمە بڕیارمان دا مل بە داواکارییەکی دیکەی بارزانی بدەین، ئەویش ئەوە بوو ڕێگەی پێ بدەین پێش ئەوەی بڕواتەوە ئێران، بۆ چەند ڕۆژێک لە واشنتۆن بمێنێتەوە، بۆئەوەی لەگەڵ کۆمەڵێک کەس کە پێشتر لایەنگریان لە دۆزی کورد کردووە دیدار بکات و بۆ چەند ڕۆژێک بۆ ئیسراحەتکردن بچێتە شاخێکی ئێرە. ئەو کەسانەی پێشتر لایەنگرییان لە دۆزی کورد کردووە و بارزانی دەیەوێت بیانبینێت بریتین لە "سەناتۆر جەکسۆن، کۆنگرێسمەن ویلسۆن، نوێنەری تیگزاس و جۆرج مینی". هەروەها بارزانی گوتی دەیەوێت لەگەڵ داگلاس، دادوەری پێشوو دیدار بکات، بەڵام ئێمە پێمان گوت ناوبراو لە واشنتۆن نییە.

١- NEA/ ARN بە ئۆفیسی کاروباری ڕۆژهەڵاتی نزیک و باشووری ئاسیا و ئۆفیسی کاروباری لوبنان، سوریا، ئوردن و عێراق لە وەزارەتی دەرەوی ئەمریکا دەوترێت."وەرگێڕ"

٢- Rochester شارێکە سەر بە ویلایەتی نیۆیۆرک و Minnesota ویلایەتێکی یەکگرتووەکانی ئەمریکایە و دەکەوێتە باکووری ئەو وڵاتەوە.

پێمانوایە ئەم شێوە هەڵسوکەوتەی ئێمە، لە سەربەرزی و شانازی بەخۆکردنی بارزانی کەم دەکاتەوە، و ڕێگامان بۆ خۆشتر دەکات کە بارزانی بۆ ئامانجی یەکەممان کە گەڕانەوەیەتی بۆ ئێران، کێشەمان بۆ ساز نەکات، و پێش لە دووپاتبوونەوەی ئەو بەزمە بگرین کە حیزبەکەی بارزانی جاری پێشوو بۆی دروست کردین. هەروەها ئێمە ئەوپەڕی هەوڵی خۆمان دەدەین، بە ڕاوێژکردن لەگەڵ جەکسۆن، مینی و ویلسۆن، پێش لەوە بگرین لە کاتی دیداری بارزانی لەگەڵ ئەو کەسانەدا هەرایەکی پڕوپاگەندەی نەخوازراو بە دژمان ساز بێت.

٣- ئەگەر سەرەڕای هەموو هەوڵەکانمان مەسەلەی سەفەری بارزانی بۆ واشنتۆن بڵاوبوویەوە، هەڵوێستی ئێمە لەو کاتەدا ئەوە دەبێت:

ا- هەڵبەتە ئێمە هاوکاری بارزانیمان کردووە، بۆئەوەی لە لایەن ئەو پزیشکانەوە کە پێشتر چارەسەرییان کردووە و شارەزای فایلی نەخۆشیەکەین، چارەسەری بۆ بکرێت.

ب- ئێستا کە چارەسەرییەکەی تەواو بووە، بارزانی پێش لە گەڕانەوە بۆ ئێران بۆ ماوەیەکی کورت لێرە ئیسراحەت دەکات و سەردانی چەند کەسێک دەکات.

٤- بە لەبەرچاوگرتنی ئەو شتانەی باسمان کرد، کاربەدەستانی ئێران ئاگادار بکەنەوە ئێمە بڕیارمان داوە ڕێگە بە بارزانی بدەین بۆ چەند ڕۆژێک بێت بۆ واشنتۆن. ئێمە پێمانوایە ئەمە باشترین ڕێگەیە، بۆئەوەی کۆنترۆڵی مەسەلەکەمان لە دەست نەچێت، چونکە نوێنەری بارزانی لە واشنتۆن پێشتر لەگەڵ ئەو کەسانەی بارزانی دەیەوێت بیانبینێت، لە پەیوەندیدا بووە. ئەرکی ئێمە ئەوەیە پێش لەوە بگرین کە دیداری بارزانی لەگەڵ ئەو کەسانە ببێتە پڕوپاگەندەیەکی نەخوازراو لە لایەن ئەو کەس و دۆست و لایەنگرە نزیکانەی بارزانی بە دژی ئێمە. ڕاگەیاندنە گشتییەکان تا ئێستا ئاگاداری سەفەرەکەی بارزانی بۆ ئەمریکا نەبوونەتەوە.

٥- سوپاستان دەکەم وەڵامی کاربەدەستانی ئێرانم لەم پەیوەندییەدا بۆ بنێرن.

کیسنجەر

لە باڵوێزخانەی ئەمریکا لە ئێران بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

تاران ١٣٠٠Z

٣ ئابی ١٩٧٦

نهێنی

بابەت: دوایین زانیارییەکان لەبارەی چارەنووسی بزووتنەوەکەی بارزانی

ئاماژە بە: تێلیگرامی ٠٩٥٤ لە نووسینگەی پاراستنی بەرژەوەندییەکانی ئەمریکا لە بەغدا بۆ وەزارەتی دەرەوە.

کورتە: لیژنەی عێراق لێبوردنی بۆ ئەو کوردانە دەرکردووە کە هێشتا لە ئێرانن. بارزانییەکان دەیانەوێت لێبوردنەکە قەبووڵ بکەن و کورد هان بدەن بگەڕێنەوە عێراق.

١- ڕۆژی ٣ی ئاب کاربەدەستێکی نووسینگەی نوێنەرایەتیی کورد لە تاران، سەردانی باڵوێزخانەی کرد و گوتی سێ ئەندامی لیژنەیەکی دیپلۆماتی عێراق کە بەم دواییانە سەردانی ئێرانیان کردووە، ڕۆژی ٣١ی تەمووز لەگەڵ ١٠ نوێنەری کوردی عێراق لە وەزارەتی ناوخۆی ئێران دیداریان کردووە. سەرۆکی لیژنەی نوێنەرانی کورد عەبدولوەهاب ئەتروشی بوو کە ساڵی ١٩٧٠-٧٤ پارێزگاری هەولێر و بەرپرسی نووسینگەی سەربازیی پارتی دیموکراتی کوردستان (KDP) بوو. نوێنەرە عێراقییەکانیش بریتیبوونە لە: سەعدون موسلیح ئەلتکریتی، بەرپرسی نووسینگەی کاروباری باکوور (کوردستان)، موحسین خەلیل، بەرپرسی پێشووی ئەمنی هەولێر و عەبدولسەمەد حامید، ئەفسەری پەیوەندی نێوان ئەنجوومەنی سەرکردایەتیی شۆڕشی عێراق RCC) و دەوڵەتانی بیانی و سەلاح سامارمەد، وابەستەی (مولحەق) کولتووری باڵوێزخانەی عێراق لە تاران.

٢- ئامانجی ئەم دیدارە ئەوە بووە لیژنەکەی عێراق بڕیاری لێبوردنی ئەنجوومەنی سەرکردایەتیی شۆڕشی عێراقیان پێڕابگەیەنێت. لیژنەکەی عێراق ویستوویەتی بە هیلیکۆپتەر سەردانی ئاوارەکان بکات، بەڵام کاربەدەستانی ئێران نەیانهێشتووە.

٣- لێبوردنەکەی ئەنجوومەنی سەرکردایەتیی شۆڕشی عێراق درێژ ناکرێتەوە و بە ئاشکراش ڕاناگەیەندرێت و هەموو کوردی عێراقی دانیشتووی ئێران لەخۆ دەگرێت، جگە لە ژەنەڕاڵ بارزانی و مەسعود و ئیدریسی کوڕی و برازاکەی بە ناوی محەمەد خالید. ئاوارەکان

دەگەڕێندرێنەوە ناوچە کوردنشینەکانی هەرێمی ئۆتۆنۆمی، واتە هەولێر، سلێمانی و دهۆک. لەوانەیە دانیشتوانی یەکێ لەم پارێزگانە بۆ پارێزگای دیکە بگوازرێنەوە، بەڵام نانێردرێن بۆ باشووری عێراق. ئاوارەکان دەتوانن بگەڕێنەوە سەر کاری خۆیان، جگە لە فەرمانبەرانی سوپا و پۆلیس نەبێت کە کاری مەدەنییان پێ دەرێت. ئەوانەی تا ئەم وادەیە (ڕێکەوتەکەی بەتەواوی دیار نییە، بەڵام لەنێوان ٣٠ تا ٦٠ ڕۆژ دەبێت) لێبوردنەکە قەبووڵ نەکەن، ڕەگەزنامەی عێراقیان لێ دەسێندرێتەوە.

٤- لیژنەی کورد پرسیاری لە لیژنەکەی عێراق کردووە بۆ ئەم لێبوردنە مەلا مستەفا بارزانی و بنەماڵەکەی لەخۆ ناگرێت؟ عێراقییەکان لە وەڵامدا گوتوویانە بارزانییەکان ناتوانن بگەڕێنەوە عێراق، لەبەرئەوەی لەوانەیە شتێک ڕوو بدات و پێشیان وا نییە، بارزانی بیەوێت بگەڕێتەوە عێراق. لیژنەکەی عێراق گوتوویەتی، ئەگەر ئەوانەی ئێستا لە ئێرانن بگەڕێنەوە عێراق و نیشتەجێ بکرێن، ئەو کوردانەی لە باشووری عێراق نیشتەجێ کراون لەوانەیە بگەڕێندرێنەوە زێدی خۆیان لە باکوور.

٥- سەرچاوە کوردەکە بە باڵوێزخانەی گوت سەرکردایەتی سیاسیی کوردی عێراق لە ئێران پێشنیارەکەی عێراقی تاوتوێ کردووە و بەو ئەنجامە گەیشتووە، باشتر ئەوەیە لەبەر ئەم هۆکارانە لێبوردنەکەی عێراق قەبووڵ بکات:

ا- دەوڵەتی ئێران بەڵێنەکانی خۆی بۆ نیشتەجێکردنی ئاوارەکان جێبەجێ نەکردووە.

ب- ساڤاک بێ هیچ هۆکارێک کورد دەستبەسەر دەکات و لە لایەن ئێرانەوە گوشاری زیاتر دەخرێتە سەر ئاوارەکان.

ج- لەم هەلومەرجەدا بارودۆخی کورد لە ئێران لەوەی عێراق باشتر نابێت.

٦- بڕیاری کۆتایی لەسەر قەبووڵکردنی لێبوردنەکە هێشتا نەدراوە، چونکە چاوەڕوانن مەلا مستەفا بارزانی لە ئەمریکا بگەڕێتەوە (بۆ ئێران). بەرپرسەکەی نووسینگەی نوێنەرایەتیی کورد گوتی کاربەدەستانی ئێران پێیان گوتووە بارزانی بەم زووانە لە ئەمریکا دەگەڕێتەوە ئێران. کاربەدەستەکەی باڵوێزخانە پێی گوت، بەگوێرەی زانیارییەکانی ئێمەش بارزانی بەم زووانە دەگەڕێتەوە، بەڵام وردەکاری زۆرمان لا نییە. سەرچاوە کوردەکە گوتی کاربەدەستانی ئێران بە فەرمی پشتیوانیان لە لێبوردنەکەی عێراق نەکردووە، بەڵام گوشارەکانیان لەسەرمان دەست پێکردووە، بۆئەوەی قەبووڵی بکەین.

٧- کورد دەزانن هۆکاری دەستبەسەرکردنی کۆمەڵێک لە کورد، بەبێ هیچ هۆکارێک لە لایەن ساڤاکەوە ئەوەیە ساڤاک داوای لێیان کردووە هاوکاری بکەن و لە ئێستا و لە داهاتووشدا زانیاری لەبارەی عێراق کۆ بکەنەوە. ساڤاک بە سەرکردایەتی KDPی گوتووە، تەنیا هۆکاری گیرانی ئەو کوردانە ئەوەیە کە سەردانی باڵوێزخانەی وڵاتانی بیانیان کردووە. کورد دەڵێن ئێران نیگەرانی ئاسایشی وڵاتەکەیەتی و لەوە نیگەرانە ئەگەر کورد لێبوردنەکەی عێراق بەتەواوی قەبووڵ بکەن عێراق خراپکاری لە ئێران بکات.

٨- کاربەدەستەکەی نووسینگەی نوێنەرایەتیی کورد گوتی سێ ڕۆژی دیکە دەچێت بۆ لەندەن بۆئەوەی پارتی دیموکراتی کوردستان ڕێکبخاتەوە و گوتی بۆ ماوەیەکی درێژ لەوێ دەبێت. هەروەها ناوی کەسێکی پێداین کە لە جێگەی خۆی لەگەڵ باڵوێزخانە لە پەیوەندیدا دەبێت. ئەو کاربەدەستە کوردە بە شێوەیەکی زۆر نهێنی پێمانی گوت کاربەدەستانی سوریا لە سەرکردایەتی KDP نزیک بوونەتەوە، چونکە هەوڵیان داوە لەگەڵ گرووپی جەلال تاڵەبانی کار بکەن، بەڵام ماندوو بوونە.

هەروەها کاربەدەستە کوردەکە گوتیKDP کۆمەڵێکی زۆر لایەنگری لە سوریا، ئوردن و تورکیا هەیە و ئاماژەی بەوە کرد هەرچەندە هێشتا بڕیاری ئەوەیان نەداوە بە جددی دەست بە خەباتی چەکداری بکەنەوە، بەڵام دەیانەوێت KDP لە سوریا، ئوردن و تورکیا و وڵاتانی ئەوڕوپایی ڕێکبخەنەوە بۆ ڕووبەڕووبوونەوە لەگەڵ ئەگەرەکان و دەرفەتەکانی داهاتوو. هەروەها سەرچاوە کوردەکە گوتی ئامانجی سەرەکی لە ڕێکخستنەوەی KDP ئەوەیە سەرکردایەتیەکی سیاسی نوێ کە گەنج بێت و لە هەموو بوارێکدا چالاکتر بێت بۆ KDP دابنێن. سەرچاوەکە هەروەها گوتی ڕێکخستنەوەی KDP لە عێراق و لەنێو کوردی عێراقی دانیشتووی ئێران دەستی پێکردووە. کاربەدەستەکەی کورد لە کۆتایی قسەکانیدا گوتی هەرچەندە ژەنەڕاڵ بارزانی هەر ڕابەری KDP دەبێت، بەڵام گەلێ کەس خوازیاری ئەوەن کۆمەڵێک کەسی گەنج و تازە پێگەیشتوو پۆستە باڵاکانی KDP وەدەست بگرن.

هێڵمز

لە یاریدەری سەرۆکی ئەمریکا بۆ کاروباری ڕۆژهەڵاتی نزیک و باشووری ئاسیا (ئەسێرتۆن)

بۆ:

وەزیری دەرەوە (کیسنجەر)

واشنتۆن

٥ی ئابی ١٩٧٦

نهێنی

بابەت: ئاواتەکانی مەلا مستەفا بارزانی لە ئەمریکا

لەوانەیە شا ئەو مەسەلەیە لەگەڵ ئێوە باس بکات کە ڕابەری کورد، مەلا مستەفا بارزانی هەوڵ دەدات بۆ هەمیشە لە ئەمریکا بمێنێتەوە. بارزانی بە هاوڕێیەتی دوو کوڕەکەی (ئیدریس و مەسعود)، دکتۆرە تایبەتەکەی، ڕاوێژکارێکی سیاسیی و کارمەندێکی ساڤاک لە مانگی حوزەیرانەوە لە ئەمریکا دەژی. ئێمە و دەوڵەتی ئێران ڕێگەمان بە سەفەری بارزانی بۆ ئێرە داوە، بۆئەوەی چارەسەری پزیشکی و پشکنینی ددانی بۆ بکرێت لە مایۆ کلینیک، چونکە پێشتر لەو کلینیکە چارەسەری بۆ کراوە.

مایۆ کلینیک دەستنیشانی کردووە بارزانی توشی نەخۆشی شێرپەنجە بووە و چارەسەری بۆ کراوە و نەخۆشییەکەی ڕاگیراوە. تەندروستی بارزانی ئێستا باشە. مایۆ کلینیک لە بارودۆخی ئێستادا لەوە زیاتری لە دەست نایەت بۆ بارزانی بیکات، جگە لەوەی کە لە مانگی ئەیلوول تیشکی X-RAYS بۆ بگرێت، دەکرێت ئەوەش لە ئێران بۆی بکرێت.

بارزانی لە کاتی دانیشتن لەگەڵ بەڕێوەبەری نووسینگەی NEA/ ARN لە ٩-١٠ ی حوزەیران گوتوویەتی دەیەوێت ٧-٨ مانگ لە ئەمریکا بمێنێتەوە. دیارە بارزانی سەرەنجام ئامۆژگارییەکەی ئێمەی قەبووڵ کردووە، بۆئەوەی بگەڕێتەوە ئێران، چونکە ئێمە و ئێران پێکەوە هاوکارییمان کردووە بۆئەوەی بارزانی سەردانی ئەمریکا بکات تەنیا بۆئەوەی چارەسەری پزیشکی بۆ بکرێت.

دوای ڕاوێژی زیاتر لەگەڵ جەنابت (کیسنجەر) ئێمە بەوە ڕازی بووین بارزانی بێت بۆ واشنتۆن بۆئەوەی چاوی بە هەندێ لە کەسایەتییە تایبەتە ئەمریکاییەکان بکەوێت کە لە ڕابردوودا پشتیوانیان لە خۆی و بزووتنەوەکەی کردووە. جەنابت هەروەها گوتت، ئەگەر بارزانی بیەوێت بۆ چەند هەفتەیەک لە ئەمریکا بمێنێتەوە، نابێت ڕێگری لێ بکرێت.

لە کاتی مانەوەی لە واشنتۆن، بارزانی لەگەڵ ئەم کەسایەتییانە پەیوەندی گرتووە: "جۆرج مینی[1]، سەناتۆر جەکسۆن، سەناتۆر ستۆن، کۆنگرێسمەن ویڵسۆن، ڕای کلێن و بارنی بلاکمان، ئەندامی هەڵمەتی پڕوپاگەندەی سەرۆک کۆمار جیمی کارتێر". بە هەرحاڵ بارزانی داواکاری ڕۆژنامەنووسەکانی ڕەتکردووەتەوە بۆئەوەی دیمانەیان لەگەڵ بکات. ئەو بەسەرهاتانەی لەبارەی مانەوەی بارزانی لێرە لە ڕۆژنامەکاندا بڵاوبووەتەوە، لە سەرچاوەکانی دیکە وەرگیراوە نە خودی بارزانی.

هەفتەی ڕابردوو، بارزانی ڕایگەیاندووە پێیخۆشە بۆ هەمیشە لە ئەمریکا بمێنێتەوە. بارزانی و هاوڕێکانی لە ڕێگەی ژەنەڕاڵ هاشمەوە، سەرۆکی ساڤاک، ژەنەڕاڵ نەسیرییان ئاگادار کردووەتەوە کە دەیانەوێت لە ئەمریکا بمێننەوە. ژەنەڕاڵ نەسیریش ١ی ئاب پەیامێکی بۆ بارزانی ناردووە و داوای لێ کردووە لە ماوەی هەفتەیەکدا بگەڕێتەوە ئێران و پێی گوتووە: "ئەگەر نەگەڕێیتەوە، ئیدی چاوەڕوانی ئەوە لە من مەکە یارمەتیی خۆت و کەسوکارەکەت بدەم". بارزانی لە وەڵامی نەسیریدا گوتوویەتی پێیخۆشە تا کاتی کۆتایی پێهاتنی چارەسەری پزیشکی لە ئەمریکا بمێنێتەوە.

سەرلەئێوارەی ٢ی ئاب، بەڕێوەبەری NEA/ ARN لە وەزارەتی دەرەوە دانیشتنێکی دوورودرێژی لەگەڵ بارزانی بووە. بارزانی بە بەڕێوەبەری NEA/ ARN گوتووە پێیخۆشە بۆ هەمیشە لە ئەمریکا بمێنێتەوە و گوتوویەتی ئەگەر بگەڕێتەوە بۆ ئێران، جارێکی دیکە ڕێگەی پێ نادەن بگەڕێتەوە ئەمریکا. هەروەها بارزانی گوتوویەتی هیواداره بە مانەوە لە ئەمریکا قەناعەت بە دەوڵەتی ئەمریکا بهێنێت بە شێوەیەکی گونجاو گوشار بخاتە سەر عێراق و داوا لە ئێران و عەرەبستانی سعوودی بکات یارمەتیی گەلی کورد لە عێراق بدەن.

هەروەها بارزانی بە بەرپرسی NEA/ ARN گوتووە ئاگادار کراوەتەوە کە ژەنەڕاڵ نەسیری دەیەوێت ئەمڕۆ پێنج شەممە، ٥ی ئاب سەردانی شا بکات و باسی کێشەکەی (بارزانی) بۆ بکات. بارزانی گوتی چاوەڕوانە ژەنەڕاڵ نەسیری بەیانی، دووبەیانی لە ئەنجامی سەردانەکەی بۆ لای شا ئاگاداری بکاتەوە کە چی بووە. باڵوێز هێڵمز لە پەیامێکدا بۆ وەزارەتی دەرەوە پشتڕاستی کردووەتەوە، ژەنەڕاڵ نەسیری ٥ی ئاب سەردانی شا دەکات و

١- George Meany. بۆ ناوەرۆکی بەڵگەنامەیەکی دیکە لەبارەی بە پەرۆشبوونی جۆرج مینی بۆ کورد بنوارن بۆ کۆتایی ئەم بەڵگەنامەیە.

کێشەکەی بارزانی بۆ باس دەکات، بەڵام لەوانەیە شا بیەوێت ئەو مەسەلەیە لەگەڵ جەنابت (کیسنجەر) تاوتوێ بکات.

بەڕێوبەری NEA/ARN لە دیدارەکەی ٢ی ئابدا لەگەڵ بارزانی جەختی کردووەتەوە، زۆر گرنگە پەیوەندییەکانی بارزانی لەگەڵ کاربەدەستانی ئێران باش بێت و ئاماژەی بەوە کردووە هێشتا ٤٠ هەزار ئاوارەی کورد لە ئێرانن.

ڕوونە بارزانی دەیەوێت کات بە فیڕۆ بدات. بارزانی لە کۆتاییدا گوتی ئەگەر ڕێگەی پێ بدرێت هەتا ٢٠ی ئەیلوول لە ئەمریکا بمێنێتەوە، بۆئەوەی قۆناغی کۆتایی چارەسەری پزیشکی و پشکنینی XRAYS لە مایۆ کلینیک بۆ بکرێت، ئەوکاتە ئامۆژگارییەکەی دەوڵەتی ئەمریکا قەبووڵ دەکات بۆئەوەی یان بگەڕێتەوە ئێران، یان بەو شێوەیەی خۆی پێیخۆشە لە ئەمریکا بمێنێتەوە.

هەرچەندە لەوانەیە کۆمەڵێک لە کاربەدەستانی ئێران پێیان خۆش بێت بارزانی لە دەرەوەی ئێران بێت، بەڵام پێمانوایە شا پێیخۆشە بارزانی لە ئێران بێت، بۆئەوەی دەسەڵاتی بە سەر چالاکییەکانی بارزانیدا هەبێت و پەیوەندییە گەرموگوڕەکانی ئێران و عێراق ئاڵۆز نەکات، بەڵام ئەگەر بارزانی لە دەرەوەی ئێران بێت دەتوانێت زۆر بەئاسانی دژی ئێران و عێراق پڕوپاگەندە بکات.

لەگەڵ ئەوەی لەوانەیە بارزانی شارەزای ڕێوشوێن و سیاسەتەکانی ئێمە نەبێت، بەڵام ئەگەر بە فەرمی داوای پەنابەری سیاسیی لە ئەمریکا بکات، ڕەتکردنەوەی ئەو داواکارییە ئاسان نابێت، لایەنی کەم بە هۆی هۆکارە یاساییەکان. ئەگەر ئەو کەسەی داوای پەنابەری لە ئەمریکا دەکات، بتوانێت بیسەلمێنێت ئەگەر بگەڕێتەوە وڵاتی خۆی توشی ئازار و ئەشکەنجە دەبێت، مافی پەنابەری پێ دەبڕێت.

پەراوێزی وەرگێڕ:

بەگوێرەی بەڵگەنامەیەکی نهێنی کۆشکی سپی، هنری کیسنجەر، وەزیری دەرەوەی ئەمریکا لە ١٩ی گوڵانی ١٩٧٥ پەیامێکی بۆ سەرۆک کۆمار فۆرد ناردووە و تێیدا ئاماژەی بەوە کردووە:

"جۆرج مینی نامەیەکی بۆم ناردووە و نیگەرانی خۆی سەبارەت بە بارودۆخی ئاوارەکانی کورد لە ئێران و ڕەفتاری دەوڵەتی عێراق لەگەڵ ئەو ئاوارانەی گەڕاونەتەوە عێراق دەربڕیوە. لەبارەی ئەم مەسەلەیە لە باڵوێزخانەی تاران پرسیارمان کرد گوتیان ڕەفتاری ئێران لەگەڵ

ئاوارەکانی کورد باشـــە و ڕەفتاری دەوڵەتی عێراقیش لەگەڵ کورد زۆر لەوە باشـــتر بووە کە پێشـــبینیمان دەکرد و وادەی لێبوردنەکەی بۆ کورد درێژ کردووەتەوە، بۆئەوەی بگەڕێنەوە عێراق. ئێمە لەگەڵ ڕێکخراوە نێودەوڵەتییەکان لە پەیوەندیدان بۆئەوەی ئەگەر پێویســـت بکات یارمەتیی ئاوارەکان بدەن".

لە وەزارەتی دەرەوەی ئەمریکا، واشنتۆن دی سی بۆ:

- باڵوێزخانەی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا لە تاران

- نووسینگەی پاراستنی بەرژەوەندییەکانی ئەمریکا لە بەغدا

تەنیا هێڵمز، باڵوێزی ئەمریکا لە تاران و کیلۆگ، بەرپرسی نووسینگەی پاراستنی بەرژەوەندییەکانی ئەمریکا لە بەغدا بیبینن

٢٤ی ئابی ١٩٧٦

نهێنی

بابەت: کێشەکانی مەلا مستەفا بارزانی و هاوڕێکانی لە ئەمریکا

١- دیارە بارزانی کۆمەڵێک پەیامی لە لایەن کاربەدەستانی ئێرانەوە بەدەست گەیشتووە، نیشان دەدات کاربەدەستانی ئێران ئیدی پێداگری لەسەر بارزانی ناکەن زوو بگەڕێتەوە ئێران. یەکێ لە هاوڕێیانی بارزانی پێیراگەیاندین شا لە ڕێگەی ساڤاکەوە بە بارزانی گوتووە هەر کاتێک پێیخۆش بێت، دەتوانێت بگەڕێتەوە ئێران. ئەگەر لە داهاتوودا پێیخۆش بێت بۆ چارەسەریی پزیشکی بگەڕێتەوە ئەمریکا، ئێران هیچ کۆسپیکی بۆ دروست ناکات. ئەو کارمەندەی ساڤاک کە لەگەڵ بارزانی بووە و لە تاران لەگەڵیدا هاتووە گەڕاوەتەوە تاران.

٢- هاوکات بارزانی و هاوڕێکانی گوازراونەتەوە هۆتێلێکی ناو گەڕەکێکی هەرزان قیمەتی واشنتۆن و بەگوێرەی زانیارییەکان ئێستا بەدوای بەکرێگرتنی خانوویەک لە دەوروبەری واشنتۆندان.

٣- لایەنی کەم سێ کەس لە هاوڕێیانی بارزانی، لەوانە یەکێ لە کوڕەکانی، پێیان خۆشە بگەڕێنەوە ئێران، یان لە شوێنێکی دیکە لەگەڵ بنەماڵەکەیاندا یەک بگرنەوە. بۆ نموونە پزیشکی تاکەکەسی بارزانی، دکتۆر عومرانی[1] پێی گوتین دەیەوێت بەم زووانە بڕواتە لەندەن

١- DR. OMRANI. دیارە مەبەستی دکتۆر نەجمەددین کەریم عومەرە کە ئەو کاتە پزیشکی تایبەتی مەلا مستەفا بووە. ئەگەرنا مەلا مستەفا هاوڕێیەکی بە ناوی دۆکتۆر عومرانی نەبووە. دۆکتۆر نەجمەددین کەریم ساڵی ١٩٧٦ بە یەکجاری لە ئەمریکا مایەوە و درێژەی بە خوێندنەکەی دا و بڕوانامەی پزیشکی پسپۆڕی نەشتەرگەری دەماریی لە زانکۆی جۆرج واشنتۆن بەدەست هێنا. پاشان بوو بە ئەندامی سەرکردایەتی یەکێتی نیشتمانی کوردستان و پارێزگاری کەرکووک تا ١٦ی ئۆکتوبری ٢٠١٧. ساڵی ٢٠٢٠ کۆچی دوایی کرد."وەرگێڕ"

بۆئەوەی لەوێ بگات بە ژن و منداڵەکەی کە بەم زووانە بە پاسپۆرتی ئێرانییەوە دێنە لەندەن. لەوانەیە عومرانی و بنەماڵەکەی دواتر بۆ ماوەیەک بگەڕێنەوە واشنتۆن، بەڵام پێیان خۆشە بۆ هەمیشە لە لەندەن نیشتەجێ بن، بۆئەوەی دکتۆر عومرانی درێژە بە خوێندنی پزیشکی بدات و ئەگەر بکرێت دەست بە کاری دکتۆری بکات.

٤- سەرەڕای ئەم نیشانە ناسەقامگیرانە، ئێمە پێمانوایە سەرجەم هاوڕێیانی بارزانی بەتەواوی بە ڕابەرەکەیان وەفادار دەبن و تا هەر کاتێک بارزانی پێیخۆش بێت لای بارزانی دەمێننەوە.

٥- ئامانجەکانی بارزانی (جگەلەوەی دەیەوێت جارێ لە ئەمریکا بمێنێتەوە) بەتەواوی دیار نین. بارزانی بە بەرپرسی NEA/ ARN (بەشی کاروباری ڕۆژهەڵاتی نزیک و باشووری ئاسیای وەزارەتی دەرەوە) گوتووە ویستویەتی پشتگیری لەو لێبوردنە بکات کە دەوڵەتی عێراق دەری کردووە بۆ ئەو کوردانە کە لە ئێران ماونەتەوە، بەو مەرجە ڕێگە بە کورد بدرێت لە ناوچە کوردنشینەکانی باکوور کە لە کۆنەوە تێیدا ژیاون (جگەلە ناوچە سنوورییەکان) نیشتەجێ ببنەوە. هەروەها بارزانی بە شێوەی ناڕاستەوخۆ گوتویەتی، باشترین کارێک کە لەم بارودۆخەدا دەتوانێت بیکات بۆ ئاوارەکانی کوردی نێو ئێران، ئەوەیە پشتگیری لەو لێبوردنە بکات. هەروەها بارزانی گوتویەتی لەمەودوا هەوڵ بۆ ئەوە دەدات سەرنجی ڕژێمی عێراق بەرەو لای شتێک وەک ڕێککەوتننامەکەی ئاداری ١٩٧٠ ڕابکێشێت.

٦- بۆچوونی ئێمە ئەوەیە جارێ سیاسەتی "بنواڕە و چاوەڕوان بکە" سەبارەت بەم بارودۆخە بگرینەبەر. هەندێ ڕاپۆرت لەبارەی بارودۆخی بارزانی لە ئەمریکا لە لایەن ڕۆژنامەکانەوە بڵاوبووەتەوە، بەڵام سەرنجێکی ئەوتۆ بەو ڕاپۆرتانە نەدراوە. ئێمە پێمانوایە نابێت ئەوەندە گوشار بخەینە سەر بارزانی، ناچاری بکەین داوای یارمەتی لە هەندێ لە دۆستەکانی لێرە بکات، یان مەسەلەکە لەناو ڕاگەیاندنە گشتییەکاندا بتەقێتەوە. ئەنجامی کۆتایی ئەو مەسەلەیە ئەوەیە بارزانی داوای پەنابەری سیاسی لە ئەمریکا بکات، بۆ ئەوەش فایلێکی بەهێزی بەدەستەوەیە و ئێمە بەئاسانی ناتوانین داواکارییەکەی ڕەت بکەینەوە.

٧- لە ئەنجامدا ئێمە داوامان لە ئیدارەی کاروباری کۆچبەران کردووە ماوەی مانەوەی بارزانی و هاوڕێکانی لە ئەمریکا بۆ سێ مانگی دیکە درێژ بکاتەوە و ڕێگە بە هەندێ لە هاوڕێیانی بارزانی واتە دکتۆر عومرانی و موحسین دزەیی بدات سەردانی لەندەن بکەن و بگەڕێنەوە ئەمریکا.

٨- سوپاستان دەکەین ئەگەر بۆچوون و پێشنیارەکانی خۆتان لەبارەی چۆنییەتی هەڵسوکەوتکردن لەگەڵ کێشەی بارزانیمان بۆ بنێرن، بەڵام لە پلەی یەکەمدا گرنگی بە هەڵوێستی کاربەدەستانی عێراق و ئێران سەبارەت بەو مەسەلەیە بدەن.

بۆ هێڵمز، باڵوێزی ئەمریکا لە تاران: سوپاست دەکەین ئەگەر بۆمان ڕوون بکەیتەوە هەڵوێستی شا و دەوڵەتی ئێران چی دەبێت ئەگەر بارزانی لەمە زیاتر لە ئەمریکا بمێنێتەوە و داوای پەنابەری سیاسیی لە ئەمریکا بکات.

کیسنجەر

لە نووسینگەی پاراستنی بەرژەوەندییەکانی ئەمریکا لە بەغدا بۆ:

وەزارەتی دەرەوەی ئەمریکا، واشنتۆن دی سی، ٣٥٤١

٣٠ی ئابی ١٩٧٦

بابەت: ئاکام و ئەنجامەکانی مانەوەی بارزانی لە ئەمریکا

بۆ زانیاری: باڵوێزخانەی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا لە تاران

ئاماژە بە: تێلیگرامی ٢٠٩٨٩٧ی وەزارەتی دەرەوە.

١- من پێموایە دەوڵەتی عێراق وەک هێزێک سـەیری بارزانی دەکات کە ئیدی ناتوانێت لە داهاتوودا سـەرکردایەتی خەباتێکی دیکە بکات، یان ئیلهام بەو خەباتە بدات، مەگەر ئەوەی بارودۆخێک برەخسێت (ئەویش دووره) ئێران و عێراق شەڕ بکەن و شا بڕیار بدات جارێکی دیکە کەلک لە بارزانی وەربگرێت و پشتیوانی لێ بکات، بۆئەوەی دەستی بەشێک لە سوپای عێراق ببەستێتەوە.

٢- دەوڵەتی عێراق بۆی گرنگ نییە بارزانی لە کوێیە، مەگەر ئەوەی ئەو دەوڵەتەی خانەخوێی بارزانییە بەشێوەیەکی کاریگەر بارزانی هاندان بکات لە عێراق خراپەکاری بکات.

٣- بارزانی بێ پشـتیوانی دەرەکی ناتوانێت ببێت بە هێزیکی کێشـەخوڵقێنەر بۆ دەوڵەتی عێراق. بارزانی کێشە بۆ دەوڵەتی عێراق دروست ناکات، بەڵکوو کێشە بۆ دەوڵەتی ئەمریکا دەخوڵقێنێت بەتایبەت لە ئێسـتادا کە پەیوەندییە دیپلۆماتیکەکانی نێوان عێراق و ئەمریکا وردە وردە دەست پێدەکاتەوە و ئەگەری ئەوە هەیە، بارزانی گفتوگۆکانی داهاتووی ئەمریکا و عێراق بۆ دەسـتپێکردنەوەی پەیوەندییەکانیان لەبار ببات. دوور نییە بارزانی لۆبی بکات، یان لە ڕێگەی ئەو لایەنگرە جۆراوجۆرانە کە لەناو ڕاگەیاندنە گشـتییەکاندا هەیەتی، هەوڵ بدات کۆمەڵێک ماف بۆ کورد وەدەسـت بخات. لە ئەنجامی ئەوەشـدا دەسـتپێکردنەوەی پەیوەندییەکانی ئەمریکا و عێراق لە باردەچێت، یان بۆ ماوەیەکی درێژ پێش لەوە دەگرێت ئەمریکا و عێراق لە بواری کڕین و فرۆشـتنی نەوت و فڕۆکەی مەدەنی، یان چەکوچۆڵی سەربازی یان شتانی دیکە پێکەوە ڕێکبکەون.

٤- ئاماژەکردن بەم دوو خاڵە گرنگە:

ا- دەوڵەتی عێراق سیاسـەتی خۆی سـەبارەت بە کورد بە مەسـەلەیەکی ناوخۆیی لە قەڵەم دەدات.

ب- ئەو پێشـــنیـارەی دەوڵەتی عێراق لەبـارەی ئۆتۆنۆمی کورد خســتیەڕوو و بـارزانی ڕەتیکردەوە، پێشـنیارێکی نائینسانی نەبوو. دژوارترین خاڵەکانی ئەو پێشنیارە ئەوە بوون کە یەکەم کورد نـاچـارن وەک زمـانی دووەم فێری زمـانی عەرەبی بن و دووەم داهـاتی نەوتی کەرکووک بۆ وڵاتی عێراق تەرخان بکرێت، نەک تەنیا هەرێمی ئۆتۆنۆمی کوردستان. ئایا هیچ دەوڵەتێکی دیکە لە عێراق بە کەمتر لەوە ڕازی دەبێت؟ پێش دەستپێکردنی شۆڕشی بارزانی، دەوڵەتی عێراق هیچ پلانێکی نەبوو، بۆئەوەی ژمارەیەکی زۆر لە کورد بە زۆر لە دەشـتەکانی میزۆپۆتامیادا نیشتەجێ بکات.

٥- ئەگەر هاتوو بارزانی بڕیاری دا ئەمریکا بەجێنەهێڵێت، نابێت ناچاری بکەین لە ئەمریکا بچێتە دەرەوە، چونکە ئەوکاتە لەوانەیە بارزانی بیروڕایەکی گشـــتی کاریگەر لەناو ئەمریکا بەرەو لای ئەو مەســـەلەیە ڕابکێشـــێت، بۆئەوەی لە ئەمریکا بمێنێتەوە. ئەگەر شـــتێکی وا هـاتەپێش دەوڵەتی ئەمریکـا دەبێـت خۆی لەگەڵ بـارودۆخەکەدا بگونجێنێـت و کۆمەڵێک سـنوور بۆ چالاکییە سـیاسـییەکانی بارزانی لە ئەمریکا دابنێت. ئەگەر بارزانی بەوە ڕازی بوو کە ســـەبارەت بە بارودۆخی کوردســـتان بێدەنگ بێت، یان تەنانەت لەگەڵ دەوڵەتی عێراق سازش بکات، ئێمە دەتوانین لەو مەسەلەیە لەگەڵ دەوڵەتی عێراق مامەڵەیەک بکەین.

٦- بە لەبەرچاوگرتنی پەیوەندییە درێژخایەنەکانی تری ئەمریکا و عێراق، پێشـــنیار دەکەم چاوێک بە پەیماننامەی ٧ی حوزەیرانی ١٩٣٤ی ئەمریکا و عێراق بۆ گۆڕینەوەی تاوانباران دا بخشێنین (نووسینگەکەمان ئەو پەیماننامەیەی لا نییە) بۆئەوەی بزانین ئایا ئەو پەیماننامەیە هێشـــتا لەجێی خۆیدا ماوە، یان نا؟ ئەگەر هاتوو پەیوەندییەکانمان لەگەڵ عێراق دەســـتی پێکردەوە و ئەو پەیماننامەیە کەوتەوە کار، چی ڕوو دەدات ئەگەر دەوڵەتی عێراق داوا لە دەوڵەتی ئەمریکا بکات بەگوێرەی ئەو پەیمانـنامەیە بـارزانی تەســـلیم بە عێراق بکاتەوە، بۆئەوەی لە عێراق دادگایی بکرێت؟

کیلۆگ

پەراوێزی وەرگێڕ:

دۆکتۆر مەحمود عوسمان دەربارەی ناوەرۆکی ئەم بەڵگەنامەیە وتی:

"ئەم بۆچوونانە کە لەم راپۆرتەدا ئاماژەی پێکراوە دەربارەی هۆکارەکانی ڕێکنەکەوتنی کورد و ڕژێمی عێراق، راست نین، چونکە هۆکاری ڕێکنەکەوتنی کورد و دەوڵەتی عێراق ئەوە

بوو دەوڵەتی عێراق هیچ کام لە خاڵەکانی ڕێککەوتننامەی ١١ی ئاداری ١٩٧٠ی جێبەجێ نەدەکرد، تەنیا دەیویست کات بەفیڕۆ بدات و خۆی بەهێز بکات، بۆ ئەوەی بە هێرشی سەربازی کۆتایی بە کێشەی کورد بهێنێت. کورد هەرگیز داوای ئەوەی نەکردووە داهاتی نەوتی کەرکووک بەس بۆ هەرێمی کوردستان بێت، بەڵکوو کێشەکە ئەوە بوو دەوڵەتی عێراق کەرکووکی نەدەخستە ناو هەرێمی ئۆتۆنۆمی کوردستان و هاوکات سیاسەتی تەعریبی کەرکووک و ناوچە دابڕاوەکانی جێبەجێ دەکرد".

دیمانەی وەرگێڕ لەگەڵ دۆکتۆر مەحمود عوسمان، ١ی تشرینی دووەمی ٢٠١١، هەولێر.

لە وەزارەتی دەرەوەی ئەمریکا، واشنتۆن دی سی بۆ:

باڵوێزخانەی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا لە تاران

نووسینگەی پاراستنی بەرژەوەندییەکانی ئەمریکا لە بەغدا

١٧ی ئەیلوولی ١٩٧٦

نهێنی

بابەت: مەلا مستەفا بارزانی دەیەوێت بچێتە ئەوڕوپا

١- مەلا مستەفا بارزانی دەیەوێت ئەم هەفتەیە بچێتە ئەوڕوپا و دوو مانگ لەوێ بمێنێتەوە و دوای هەڵبژاردنەکانی سەرۆکایەتی ئەمریکا بگەڕێتەوە ئەمریکا. بارزانی پێی لەسەر ئەوە داگرتووە ئەگەر ئێمە ڤیزای هاتنەوەی بۆ ئەمریکا بە خۆی و هاوڕێکانی نەدەین لە ئەمریکا دەرناچێت، چونکە دەیەوێت لەوە دڵنیا بێت کە دەتوانێت بگەڕێتەوە ئەمریکا.

٢- بارزانی پێشتر داوای لە ئێمە کردبوو هاوکاری بکەین بۆئەوەی هەندێ لە هاوڕێکانی بۆ سەردانی لە ئەوڕوپاوە بێنە ئەمریکا، بەڵام ئێمە ئەو داواکارییەمان ڕەتکردەوە، چونکە ئەو کارە دەبووە هۆی ئەوەی چالاکییە سیاسییەکانی بارزانی لە خاکی ئەمریکا پەرەبسێنێت.

٣- ڕوونە بارزانی دەیەوێت بۆ پەیوەندی ڕاستەوخۆ لەگەڵ تۆڕی لایەنگرانی کوردی سەردانی ئەوڕوپا بکات و دواتر بگەڕێتەوە ئەمریکا، بۆئەوەی بزانێت ئایا ئەنجامی هەڵبژاردنەکانی سەرۆکایەتی ئەمریکا دەبێتە هۆی ئەوەی ئەمریکا پشتیوانی لە دۆزەکەی بکات. لە کۆتاییدا لەوانەیە بارزانی هەوڵ بدات بۆ هەمیشە لە ئەمریکا بمێنێتەوە. ئێمە ئاگاداری ئەوەین نوێنەری بارزانی لە واشنتۆن دەیەوێت خانوویەک لە ڤێرجینیا بۆ ماوەی ٥ ساڵ بە کرێ بگرێت.

٤- ئێمە دەمانەوێت ڤیزای هاتنەوە بۆ ئەمریکا بدەین بە بارزانی، و سەیر بکەین بزانین لە دوو مانگی داهاتوودا بارودۆخەکە چۆن بەرەوپێش دەچێت، چونکە ئەگەر ڤیزا نەدەین بە بارزانی، هەڵمەتی پشتیوانی لە بارزانی لە لایەن ڕاگەیاندنەکانەوە بەگەڕدەخرێت، دوای ئەوەش لەوانەیە بارزانی داوای پەنابەری لە ئێمە بکات و ئێمەش ناتوانین ئەو داواکارییە ڕەتبکەینەوە. ئەوکاتە مەسەلەکە ئەوە دەبێت، ئایا بارزانی دەتوانێت بە سەلامەتی بگەڕێتەوە وڵاتەکەی، واتە: عێراق (نەک ئێران).

ئێوە دەبێت بیروبۆچوونی کاربەدەستە پەیوەندیدارەکانی ئێران لەبارەی داواکارییەی بارزانی وەربگرن و بۆیان شـــیبکەنەوە کە دەمانەوێت ڤیزای هاتنەوە بۆ ئەمریکا بدەین بە بارزانی، هەرچەندە هێشتا بەتەواوی بڕیاری خۆمانمان لەو پەیوەندییەدا نەداوە. هەروەها سوپاستان دەکەین، ئەگەر بۆچوونەکانی خۆتانمان لەو پەیوەندییەدا بۆ بنێرن.

ڕۆبینسۆن

پەراوێزی وەرگێڕ:

وەزارەتی دەرەوەی ئەمریکا ڕۆژی ٨ی تشرـــینی یەکەمی ١٩٧٦ پەیامێکی ناردووە بۆ باڵوێزخانەی ئەمریکا لە تاران و پێی ڕاگەیاندووە کە، وەزارەتی دەرەوە لە کۆتایی مانگی ئەیلوول ڤیزای هاتنەوە بۆ ئەمریکای داوە بە مستەفا بارزانی، ڕێبەری پێشووی کورد و چوار کەس لە هاوڕێکانی. لە پەیامەکەدا ئاماژە بەوە کراوە کە بارزانی و هاوڕێکانی ڕایانگەیاندووە دەیانەوێت بچن بۆ لەندەن.

لە نووسینگەی پاراستنی بەرژەوەندییەکانی ئەمریکا لە بەغدا بۆ:

وەزارەتی دەرەوە

٢٢ی ئەیلوولی ١٩٧٦

نهێنی

بابەت: چالاکی سیاسیی بارزانی زیان بە پەیوەندییەکانی عێراق و ئەمریکا دەگەیەنێت

١- منیش لەگەڵ ئەوە هاوڕام کە مەسەلەی سەرەکی ئەوە نییە بارزانی لە کوێیە و لە کوێ نییە، بەڵکوو ئەوەیە ئایا دەوڵەتی ئەمریکا دەیەوێت ئاسانکاری بۆ چالاکیی سیاسیی بارزانی بکات. هەڵبەتە ئەگەر بارزانی لە ئەمریکا دەست بە چالاکیی سیاسیی بکات، بەتایبەت چالاکیی جەماوەریی، ڕژێمی عێراق وا دەزانێت بە ڕەزامەندی ئەمریکا ئەوە دەکات، تەنانەت ئەگەریش نەڵێت بە پشتیوانی ئەمریکا ئەوە دەکات.

٢- کەوابوو بۆ ڕاگرتنی هاوسەنگی مەسەلەکە، پێشنیار دەکەم دەوڵەتی ئەمریکا مەسەلەی سەفەری بارزانی بۆ ئەمریکا، یان شوێنی مانەوەی بارزانی لە ئەمریکا ئاشکرا نەکات، بەتایبەت لەبەرئەوەی یاساکانی ئەمریکا دەسەڵاتی دەوڵەت بۆ کۆنترۆڵکردنی ئەم بارودۆخە سنووردار دەکات.

لەباتی ئەوە پێشنیار دەکەم دەوڵەتی ئەمریکا هەوڵەکانی چڕ بکاتەوە، بۆئەوەی دڵنیا بێت بارزانی چالاکیی سیاسیی نەکات، بەتایبەت چالاکیی جەماوەریی. بەخۆشییەوە دەتوانین بە شێوەک لە شێوەکان لەگەڵ بارزانی و هاوڕێکانی مامەڵە بکەین، بۆئەوەی بارزانی لە بەرانبەر ئەو شتانەی لە دەوڵەتی ئەمریکا داوای دەکات، بە دڵمان بکات.

ڤیلی

ئەو زانیارییانەی ڕاپۆرتی پایک لەبارەی مەلا مستەفا بارزانی کە کیسنجەر لێیان دەترسێت

ئارۆن لاتام[1]

٤ی تشرینی یەکەمی ١٩٧٦

ڕۆژی ١٥ی ئەیلوولی ١٩٧٦ لەسەر کورسی لێکۆڵینەوەی کۆمیتەی کاروباری ئەخلاقیی کۆنگرێس دانیشتبووم، دڵم وەک تەپڵ لێی دەدا، پێمخۆش بوو لەباتی ئەوەی وەڵامی پرسیارەکانیان بدەمەوە، پرسیاریان لێ بکەم. کۆمیتەی کاروباری ئەخلاقیی کۆنگرێس دەیویست بزانێت کێ کۆپییەکی ڕاپۆرتی نهێنی کۆمیتەی هەواڵگریی کۆنگرێس (ئۆتیس پایک ئامادەی کردبوو) داوە بە دانییل شۆڕ، ئەویش لە ڕۆژنامەی "ڤیلەیج ڤۆیس"دا بڵاوی کردووەتەوە.

دەمویست بزانم ئەم ڕاپۆرتە بۆ ئەوەندە دەوڵەتی ئەمریکای شڵەژاندووە. بۆ ئیدارەی سەرۆک فۆرد بەم توندییە دژی بڵاوبوونەوەی ئەو ڕاپۆرتە کاردانەوەی نیشان داوە. بۆ سەرۆکی ئەمریکا داوای یارمەتی لە FBI (نووسینگەی لێکۆڵینەوەی فیدراڵی ئەمریکا) کردووە ئەو کەسە بدۆزێتەوە کە ڕاپۆرتەکەی ئاشکرا کردووە؟ بۆ وەزیری دەرەوە، کیسنجەر کۆنفرانسێکی ڕۆژنامەوانی ساز کردووە بۆئەوەی سەرکۆنەی بڵاوبوونەوەی ئەم ڕاپۆرتە بکات و بە جۆرێک "مەککارتیزمی نوێ"[2] لە قەڵەمی بدات؟ بۆ کۆشکی سپی ئەوەندە گوشاری خستووەتە سەر کۆنگرێس لە چۆنییەتی بڵاوبوونەوەی ڕاپۆرتەکە بکۆڵێتەوە؟ لە چی دەترسن؟

وەڵامی ئەم پرسیارە ئەوەیە، ئیدارەی فۆرد لەوە دەترسێت ڕاپۆرتەکەی کۆمیتەی پایک نهێنییەکانی یەکێ لە دووڕووترین و دزێوترین شاڵاوە نهێنییەکانی مێژووی دیپلۆماسی

١- What Kissinger Was Afraid In the Pike Papers", by Aaron Latham, *New York Magazine* (October ٤, ١٩٧٦)

٢- لە ئەدەبیاتی سیاسییدا مەککارتیزم بەوە دەگوترێت، کەسێک کەسێکی دیکە بە خیانەت و پەیمانشکێنی و بێوەفایی تۆمەتبار بکات، بێ ئەوەی بەڵگەی بەدەستەوە بێت بۆ سەلماندنی ئەو تۆمەتە. بەگشتی ئاماژەیەکە بە چالاکییە دژە کۆمۆنیستییەکانی سناتۆر جۆزێف مەککارتی لە سەرەتای شەڕی سارد کە بووە هۆی ئەوەی لە ١٩٥٠ تا ١٩٥٦ کەشوهەوای سانسۆر، تۆمەتبارکردن، دژایەتیکردن و ئەزیەتدانی ڕۆشنبیران بە تۆمەتی لایەنگیریکردن لە کۆمۆنیسم بەسەر ئەمریکادا زاڵ بێت. مەبەستی نووسەر لێرە ئەوەیە، کیسنجەر گوتوویەتی، من بە وازهێنان و خیانەتکردن لە کوردەکان تۆمەتبار کراوم، بێ ئەوەی هیچ بەڵگەیەک بەدەستەوە بێت بۆ سەلماندنی ئەو تۆمەتە. "وەرگێڕ"

ئەمریکا ئاشکرا بکات. کۆمیتەی پایک یەکەم لیژنە بوو کە ئاشکرای کرد ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا خیانەتی لە خەباتی کورد لە عێراق کردووە. لە ساڵی ١٩٧٢ سەرۆک ڕیچارد نیکسۆن و هنری کیسنجەر بە شێوەیەکی تەواو نهێنی بە یارمەتیدانی خەباتی کورد ڕازی بوون. دواتر لە ١٩٧٥ سەرۆک جێراڵد فۆرد و کیسنجەر بە شێوەی نهێنی بیروبۆچوونی خۆیان گۆڕی و وازیان لە پشتیوانیکردن لە کورد هێنا، نەک تەنیا کوردستانێکی سەربەخۆ، بەڵکوو گەلێ لە کوردیشیان فەوتاند. ئەمە نەک تەنیا یەکێ لە ڕسواییە هەواڵگرییە هەرە دزێوەکانی ئەمریکا بوو، تەنیا ڕسواییەکیش بوو کە ڕاستەوخۆ پەیوەندی بە خودی سەرۆک فۆردەوە هەبوو. بەڵێ، "جیری فۆردە" میهربان و باشەکەی جاران، ئەمجارە خیانەتی لە کورد کردووە. فۆرد بە هەموو توانای خۆیەوە هێرشی کردە سەر ڕاپۆرتی پایک و هەوڵیدا سەرنجی خەڵک لە ناوەڕۆکی ڕاپۆرتەکە لا بدات و بەرەو لای چۆنییەتی ئاشکرابوونی ڕاپۆرتەکە ڕابکێشێت.

هاوکات لەگەڵ ئەوەی دەوڵەتی ئەمریکا هەوڵی دەدا بزانێت کێ ڕاپۆرتەکەی بڵاوکردووەتەوە، من دەستم کرد بە لێکۆڵینەوە لەبارەی ناوەڕۆکی ڕاپۆرتەکە. چووم بۆ ئێران بۆئەوەی ژەنەڕاڵ مەلا مستەفا بارزانی بدۆزمەوە و گفتوگۆی لەگەڵ بکەم. مەلا مستەفا بارزانی کە تەمەنی ٧٣ ساڵە ڕابەرێکی ئەفسانەیی و هێمای خەباتی گەلی کورد بوو، بۆ دامەزراندنی دەوڵەتێکی سەربەخۆ. **ئەمەی خوارەوە بەسەرهاتی لێکۆڵینەوەکەی منە لەبارەی ژەنەڕاڵ بارزانی کە کیسنجەر و فۆرد خیانەتیان لێ کرد.**

نازناوی بارزانی "ژەنەڕاڵی سوورە" چونکە چەند ساڵ لە یەکێتیی سۆڤیەت بووە، پێش ئەوەی ببێت بە هاوپەیمانی ئەمریکا. بارزانی ساڵی ١٩٤٦ لە ئێران شەڕی کرد بۆ سەربەخۆیی، بەڵام سەرنەکەوت.[1] بارزانی لەگەڵ مەترسی لەناوچوون ڕووبەڕووبووەوە، بۆیە فەرماندەیی هێزەکانی کرد بۆ پاشەکشەیەکی دوورودرێژ بۆ ڕووسیا. پاشەکشەی بارزانی ئەوەندە لەنێو مێژووی حەماسی کورددا گرنگە کە بەراورد کراوە لەگەڵ ڕێپێوانە دوورودرێژەکەی مائۆ تسوتونگ لە چین[2].

١- مەبەستی دەوری بارزانی لە کۆماری کوردستانە. "وەرگێڕ"

٢- مەبەستی ڕێپێوانە مێژووییەکەی مائۆ تسێ تونگ، ڕێبەری شیوعیی چینە. دوابەدوای شکستی شیوعییەکان لە سوپای چیانکایچک لە تشرینی یەکەمی ١٩٣٤، شیوعییەکان و سوپای هەشتەمی چین کە نزیکەی ٩٠ هەزار کەس دەبوون، بە سەرکردایەتی مائۆ ڕێپێوانێکیان دەست پێ کرد لە باشوور بۆ باکووری چین کە نزیکەی دە هەزار کیلۆمەتر دەبوو. هێزکانی مائۆ ژمارەیەکی زۆریان لە ڕێگەدا لەناوچوون، بەڵام لە کۆتاییدا پاش ساڵێک لە تشرینی یەکەمی ١٩٣٥ گەیشتن بە بنکەی "نیان" لە ئەیالەتی شانسی لە

ساڵی ١٩٥٨ "بارزانی سوور" لە سۆڤیەت گەڕایەوە عێراق، بۆئەوەی درێژە بە شەڕەکەی بدات دژی عێراق بۆ سەربەخۆیی کوردستان. بارزانی سەرەنجام ڕێککەوتنی ئاشتی لەگەڵ دەوڵەتی عێراق لە ١٩٧٠ واژوو کرد کە تێیدا بەڵێنی ئەوەدرابوو لە ماوەی ٤ ساڵ ئۆتۆنۆمی بە کورد بدرێت، بەڵام بارزانی هەرگیز متمانەی بەوە نەبوو دەوڵەتی عێراق بەڵێنەکانی جێبەجێ بکات. تا ١٩٧٢ بارزانی خۆی ئامادە کردەوە بۆ شەڕ، چونکە عێراق هیچ ڕێگەی دیکەی بۆ نەهێشتەوە. ڕابەری کورد لەگەڵ شای ئێران پەیوەندی گرت و شاش بەڵێنی دا پشتیوانی لێ بکات.

شای ئێران و دیکتاتۆرە کۆمۆنیستەکانی عێراق دوژمنی کۆنن. شا خۆشحاڵ بوو یارمەتی بارزانی بدات، بۆئەوەی کێشە بۆ عێراق ساز بکات. بەڵام شا نەیدەویست هەموو خەرجیەکە لە ئەستۆی ئەو بێت. بۆیە ئەوکاتەی لە گوڵانی ١٩٧٢ نیکسۆن و کیسنجەر سەردانی کۆشکی شایان کرد، شای ئێران یەکێ لە سەرەڕۆترین هەنگاوەکانی مێژووی دیپلۆماسی هاوچەرخی هەڵگرت. نیکسۆن و کیسنجەر بەڵێنیان دا هەر چەکوچۆڵێک کە ئێران بیەوێت بفرۆشن بە شا، بەتایبەت فڕۆکەی جەنگی زۆر پێشکەوتووی F١٤ هەرچەندە کە پنتاگۆن بەوە ڕازی نەبوو.

هەروەها شا داوای لە کیسنجەر و نیکسۆن کرد چەکوچۆڵیش بدەن بە کورد. کیسنجەر و نیکسۆن ئەوکاتە وەڵامی ئەو داواکارییەیان نەدایەوە، گەڕانەوە ئەمریکا و چەند ڕۆژ بیریان لێ کردەوە و بڕیاریان دا یارمەتیی کورد بدەن، "جان کۆناڵ"یان نارده ئێران بۆئەوەی ئەو هەواڵە خۆشە بدات بە شا کە CIA بایی ١٦ ملیۆن دۆلار پارە و چەکوچۆڵ دەدات بە ئێران، بۆئەوەی بیگەیەنێتە دەستی کورد. بارزانی پێشوازی لە یارمەتییەکانی ئەمریکا کرد، چونکە پێویستی پێی بوو، متمانەی بە شای ئێران نەبوو، بەڵام متمانەی بە ئەمریکا بوو.

ڕاپۆرتی پایک دەڵێت: "لە ڕاستیدا پشتیوانی ئەمریکا وەک گەرەنتییەک بوو، بۆئەوەی شا لەناکاو واز لە کوردە خەباتگێڕەکان نەهێنێت". نیکسۆن و کیسنجەر ئەمریکایان خستە ناو

باکووری ڕۆژهەڵاتی چین. مورتزا زەربەخت، کەسایەتیی چەپی ئێران کە لە کاتی پاشەکشەی بارزانییەکان بۆ کوردستانی عێراق دوابەدوای ڕووخانی کۆماری کوردستان لەگەڵ مەلا مستەفا بووە لە کتێبی "لە کوردستانی عێراق بۆ ئەوپەڕی ڕووباری ئاراس"دا دەڵێت: "من ئەم ڕێپێوانەی بارزانی بۆ سۆڤیەت لەگەڵ ڕێپێوانەکەی مائۆ بەراورد دەکەم. تاکتیکەکانی بارزانی لەو ڕێپێوانە مێژووییەدا لە کۆلێژی جەنگ لە ئێران وەک وانە وتراوەتەوە". (از کردستان عراق تا آن سوی رود ارس، راهپیمایی تاریخی ملا مصطفی بارزانی، به کوشش مرتضی زربخت، انتشارات شیرازه، تهران، ١٣٧٦. "وەرگێڕ".

شەڕی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست، چونکە بە هەمان شێوە نەیاندەتوانی داواکارییەکەی برژنێڤ[1] ڕەتبکەنەوە، بە هەمان شێوەش نەیاندەتوانی داواکارییەکەی شا ڕەتبکەنەوە، بەڵام کیسنجەر و نیکسۆن بۆ پشتیوانیکردن لە بارزانی هۆکاری خۆشیان هەبوو، بۆ نموونە مەسەلەی نەوت. هەم کورد و هەم دەوڵەتی عێراق دەیانگووت نەوتی کەرکووک هی ئێمەیە. بارزانی بەڵێنی دا ئەگەر دەسەڵاتی کەرکووک بکەوێتە دەستی، نەوتەکەی بدات بە ئەمریکا.

لەگەڵ ئەوەشدا نیکسۆن و کیسنجەر بە هیچ شێوەیەک بە سەرکەوتنی کورد و ژەنەڕاڵ بارزانی ڕازی نەبوون، چونکە دەیانزانی سەرکەوتنی بارزانی چی ئاکام و ئەنجامێکی بەدواوە دەبێت. ئەگەر کوردی عێراق سەرکەوتبان، کوردی ئێرانیش ڕادەپەرین، ئەگەر کوردی ئێران سەرکەوتبان کوردی تورکیاش بە دڵنیایەوە ڕادەپەرین. کەوابوو دوو وڵاتی هاوپەیمانی ئەمریکا (ئێران و تورکیا) ناسەقامگیر دەبوون و ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست زیاتر پارچە پارچە دەبوو. دیپلۆماتێکی باڵوێزخانەی ئەمریکا لە تاران پێی گوتم، "ئیدی نەماندەتوانی کوردستانێکی سەربەخۆ قەبووڵ بکەین، چونکە دەبووە هۆی پارچەپارچەبوونی ئەو وڵاتانەی دۆستی خۆمانن".

کەوابوو ئەگەر ئامانجی نیکسۆن و کیسنجەر سەرکەوتنی بارزانی نەبوو، ئەی چی بوو؟ دیپلۆماتەکەی باڵوێزخانەی ئەمریکا گوتی ئەمریکا تەنیا دەیویست دەوڵەتی عێراق ناسەقامگیر بکات. نیکسۆن و کیسنجەر دەیانویست سەدام حوسێن، دەسەڵاتداری عێراق بڕووخێنن، دەیانویست خەباتی کورد دەوڵەتی عێراق ماندوو و لاواز بکات و سەدام بە دەردەکەی سالوادۆر ئالیندە[2] بڕوات، دەیانویست سەدام حوسێن و ئەنجوومەنی سەرکردایەتیی شۆڕشەکەی بڕووخێت و دەوڵەتێک لە عێراق بگات بە دەسەڵات کە دۆستی ئەمریکا بێت و ڕێگە بەوە بدات ئەمریکا بگەڕێتەوە ناو مەسەلەی نەوتی کەرکووک.

١- برژنێڤ سەرۆک کۆماری سۆڤیەت بوو. کیسنجەر و نیکسۆن پێش ئەوەی بچن بۆ تاران سەردانی مسکۆیان کردبوو و لەگەڵ برژنێڤ دیداریان کردبوو و پێیان وتبوو کە ئەمریکا هیچ هەنگاوێک دژی بەرژەوەندی سۆڤیەت هەڵناگرێت. "وەرگێڕ"

٢- سالوادۆر ئالیندە، سیاسەتمەدارێکی کۆمۆنیست و دامەزرێنەری حیزبی سۆسیالیستی شیلی بوو کە ساڵی ١٩٧٠ تا ١٩٧٣ سەرۆک کۆماری شیلی بوو، بەڵام ئوگۆستۆ پینۆشە بە پشتیوانی ئەمریکا کودەتای سەربازیی بەسەردا کرد. بەگوێرەی بەیاننامەی ڕەسمی دەوڵەتی شیلی، ئالیندە بە کلاشینکۆڤێک کە فیدل کاسترۆ پێشکەشی کردبوو خۆی کوشتووە، بەڵام سەرچاوەکانی دیکە باس لەوە دەکەن کە لە کاتی تۆپبارانی پەرلەماندا کوژراوە. مەبەستی نووسەر لێرە ئەوەیە، ئەمریکا بە هەمان شێوە کە پشتیوانی لە کودەتا دژی ئالیندە کرد دەیویست کۆتایی بە دەسەڵاتی سەدامیش بهێنێت. "وەرگێڕ"

بێگومان بۆ یارمەتیدانی کورد مەسەلەی نەوت لەپشتی بڕیارەکەی نیکسۆن و کیسنجەر بوو. لە ئابی ١٩٧١ شا داوای لە ئەمریکا کرد یارمەتیی کورد بدات، بەڵام ئەمریکا گوتی نا. لە ئاداری ١٩٧٢ شـــا جارێکی دیکە دوای لێ کردن یارمەتیی کورد بدەن، ئەمجارەش گوتیان نا، بەڵام دوو هەفتە دوای ئەوەی دەوڵەتی عێراق لە حوزەیرانی ١٩٧٢ کۆمپانیای نەوتی عێراقی خۆماڵیی (نیشتمانیی)ی کرد کە پێشتر لەژێر دەسەڵاتی ئەمریکا و ئەوڕوپادا بوو، ئەمریکا لە وەڵامی شادا گوتی باشە یارمەتیی کورد دەدەین.

ســـەرۆک کۆمـاری ئەمریکـا و وەزیری دەرەوە لە بـارزانی نزیـک بوونەوە، بەڵام ئەم جەنگاوەرانەی شـــەڕی ســـارد لە هاوپەیمانییەکەیان لەگەڵ پیاوێک کە نازناوی "ژەنەڕاڵی ســـوور" بوو، دڵگران بوون و ئەم دڵگرانییەیان بە خۆیشـــی ڕاگەیاندبوو. بۆیە بزووتنەوەی ســـەربەخۆیی کورد دەســـتی کرد بە دابڕان لە شـــیوعییەکان. لە ١٩٧٣ نزیکەی ١٠ کەس لە ئەندامانی حیزبی شـیوعی دوای ئەوەی لە وڵاتێکی سـۆسـیالیسـتییەوە گەڕانەوە، لە لایەن هێزەکانی بارزانییەوە دەسـتبەسـەر کران و دواتر هەموویان کوژران. پێشـمەرگەیەکی کورد پێی گوتم: "پێم وانییە بارزانی بە فەرمانی شـــا یان ئەمریکا یان هەردوویان ئەوەی کردبێت، بەڵکوو بۆ ڕازیکردنی ئەوان ئەوەی کرد".

دەبێت کورد پێش لە دەستپێکردنی شەڕ کۆمەڵێک نیشانەیان بینیبێت کە هەست بکەن ئەمریکا خیانەتیان لێ دەکات. یەکێ لەم نیشـــانانە ئەوەبوو لە کاتی شـــەڕی عەرەب-ئیســـــرائیل لە ١٩٧٣ کە تەواوی جیهانی عەرەب (لەوانە عێراقی دوژمنی کورد) تێوەگلابوو، بارزانی ئەمەی بە دەرفەتێکی زۆرباش زانی بۆئەوەی هێرش بکاتە ســـەر عێراق، بەڵام هنری کیسـنجەر ئامۆژگاری بارزانی کرد ئەوە نەکات. ئەم بڕیارەی کیسـنجەر هەم بۆ کورد و هەم بۆ ئیســـــــرائیل کە هاوپەیمان بوون زەروری بوو، چونکە لەوانەیە کورد ســـەرکەوتنی یەکلاییکەرەوەیان بەدەســت هێنابا و ئیســـــرائیلیش (بارزانی هان دەدا هێرش بکات)، لە ئەنجامەکانی شەڕی کورد لەگەڵ عەرەبەکان بێبەش بوو.

هەرچەندە لە ڕاپۆرتەکەی کۆمیتەی "پایک"دا نووسراوە هۆکاری ئەم بڕیارەی کیســـنجەر ئەوە بووە کە کاتەکە گونجاو نەبووە بۆ هێرشـــی کورد، بەڵام فەرمانەکەی کیســـنجەر بۆ هێرشنەکردنی کورد بۆ سەر عێراق لە ١٦ی تشـرینی یەکەمی ١٩٧٣ دەرچووە واتە یەک شەو پێش ئەوەی سوپای ئیســـرائیل لە کەناڵی سوێس تێپەڕ بێت و بچێتە ناو مســـر. ئەمە خاڵی وەرچەرخانی شەڕەکە بوو. ئیســـــرائیل لە ڕۆژەکانی یەکەمی شەڕدا دۆڕاندی، بەڵام لە ١٦ی

تشـرینی یەکەم نەک تەنیا سەرکەوتنی بەدەست هێنا، بەڵکوو نزیک بوو شکستێکی گرانیش بسەپێنێت بەسەر دوژمنە عەرەبەکانیاندا، بەڵام ئەوە مۆتەکەی گیانی کیسنجەر بوو.

کیسنجەر لە سەرکەوتنی یەکجارەکی ئیسـرائیل دەترسا، چونکە ئەگەر ئیسـرائیل بە یەکجاری سەرکەوتبا وەک شەڕی "شەش ڕۆژە"[1]، لەسەر مێزی وتوویژ زۆر بەهێز و سەرەڕۆ دەردەکەوت و کیسنجەر نەیدەتوانی بەو شێوەیەی خۆی پێیخۆش بوو، ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست دروست بکاتەوە. لە ١٦ی تشـرینی یەکەم کیسنجەر هەواڵی تێکشکانی بەرەی ئیسـرائیلی بیست. هەر هەمان ڕۆژ فەرمانی بە کورد دا هێرش نەکەنە سەر عێراق، لایەنی کەم لەو ڕۆژەدا کیسنجەر نەدەبووایە ئەو فەرمانەی دەرکردبا، بەڵام لەبەرئەوەی نەیدەویست کورد و ئیسرائیل سەر بکەون گوتی نا. وەزیری دەرەوە ئەم پەیامەی بۆ بەڕێوەبەری CIA نارد:

"هەر ئێستا ئەم وەڵامە بۆ کورد بنێرە: ئێمە بەباشی نازانین ئێوە ئەو هێرشە سەربازییە بکەنە سەر عێراق کە دەوڵەتی ئیسـرائیل پێشنیاری پێکردوون". بەم شێوەیە کیسنجەر نەیهێشت بەرەی ڕۆژهەڵاتی جیهانی عەرەب لەناوبچێت.

وەزیری دەرەوەی ئەمریکا یارمەتی بە دەستپێکردنی شەڕی کورد و عێراقدا و بەو شێوە ناخۆشە کۆتایی پێهات. شەڕی پێنجەمی کورد و عێراق بە فەرمی لە ئاداری ١٩٧٤ دەستی پێکرد، یانی ٤ ساڵ دوای ڕێککەوتننامەی ئاشتی ئاداری ١٩٧٠. بەهاری ١٩٧٤ سوپای ئەمریکا بنکەیەکی لە ڕەزایە لە نزیک سنووری عێراق و بەرەی شەڕ دامەزراند. ئەوکاتە گەلێک لە پسپۆڕە ئەمریکییەکان مەشقیان بە هێزەکانی ئێران لە سەرانسەری ئێران دەکرد، بەڵام ئەوەی ڕەزایە گرووپێک ئەمریکایی تایبەت بوون. ئەو ئەمریکایانە کە لە کاتی شەڕی کورد و عێراقدا لە ڕەزایە ژیابوون پێیان گوتین ئەمریکییەکان بەردەوام سەردانی سنووریان دەکرد، بۆئەوەی کورد ڕێنوێنی بکەن چۆن شەڕ بکەن.

١- شەڕی شەش ڕۆژە ئەو شەڕە بوو کە لە ٥ی حوزەیران تا١٠ی حوزەیرانی ١٩٦٧ لە نێوان ئیسرائیل لە لایەک و میسر، سوریا و ئوردن لە لایەکی دیکەوە ڕووی دا و بە سەرکەوتنی یەکجاری ئیسرائیل کۆتایی پێ هات. شەڕەکە بە هێرشی لەناکاوی فڕۆکەکانی ئیسرائیل بۆ سەر بنکەی ئاسمانی میسر لە ٥ی حوزەیران دەستی پێ کرد و لە ئەنجامدا ئیسرائیل لە ماوەی شەش ڕۆژدا توانی کەرتی غەزە، بیابانی سینا، قودسی ڕۆژاوا و کەرتی ڕۆژئاوای ڕووباری ئوردن و هەروەها بەرزاییەکانی جەولانی سوریا بگرێت. عێراق، عەرەبستانی سعوودیی، تونس، سودان، مەراکیش، ئەلجەزائیر، لیبی و کوێتیش شەڕیان دژی ئیسـرائیل ڕاگەیاند. ئەم شەڕە ئەنجامی جددی بۆ ژێئۆپلۆتیکی ناوچە بەدواوە بوو و خاکی ئیسرائیلی بەرفراوانتر کرد. "وەرگێڕ"

بەڵام سوپای عێراق زۆر تەیار بوو، فڕۆکەی MIG، TU-۲۲، SAGHO و تانکی T-٥٤ و T-٥٥ زۆری هەبوو. سوپای عێراق زیاتر لە جاران لە شاخەکان دەهاتە پێشەوە و لە زستاندا پاشەکشەی نەدەکرد. شا ناچار بوو بڕیار بدات و یەکێ لەم دوو ڕێگەیە هەڵبژێرێت: یان زیاتر یارمەتیی کورد بدات، یان وازیان لێ بهێنێت، بەڵام شا ڕێگەیەکی دیکەی هەڵبژارد و قەناعەتی بە کیسنجەر هێنا هاوڕێیەتی بکات[1]. لەو کاتەوە جیراڵد فۆرد بوو بە سەرۆکی ئەمریکا و بە هۆی ئەوەی هێشتا پێگەی قایم نەبوو، لەبارەی سیاسەتی دەرەوەدا هەرچی وەزیری دەرەوە دەیگووت، وای دەکرد، بۆیە ئاسان بوو کیسنجەر سەرۆک ڕازی بکات واز لە کورد بهێنێت.

هۆکاری وازهێنانی کیسنجەر لە کورد دوو شت بوو، یەکەم: کیسنجەر دەیویست خولی دووەمی وتووێژەکانی عەرەب-ئیسرائیل دەست پێ بکاتەوە و سوریای بە گەورەترین کۆسپ دەزانی بۆ چارەسەرکردنی ئاشتیخوازانەی کێشەی عەرەب- ئیسرائیل. سوریا و عێراقیش دوژمنی کۆن بوون. کیسنجەر دەیزانی بۆئەوەی گوشار بخاتەسەر سوریا، دەبێت یارمەتیی عێراق بدات و بۆ یارمەتیدانی عێراقیش دەبێت کۆتایی بە خەباتی کورد بهێنێت. کەوابوو ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا زەرەری لە کورد دا بۆئەوەی یارمەتی عێراق بدات، بۆئەوەی عێراقیش زەرەر لە سوریا بدات، بۆئەوەی سوریا کۆسپ بۆ وتووێژەکانی کیسنجەر دروست نەکات.

هۆکاری دووەم: ئەوەبوو ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا بایی ملیۆنەها دۆلار ئاڵوگۆڕی بازرگانی لەگەڵ شا هەبوو، کەوابوو نەیدەتوانی دژایەتیی شا بکات. لە ٤ی ئاداری ۱۹۷٥ ئێران و ئەمریکا ڕێککەوتننامەیەکیان واژوو کرد، بۆئەوەی ئێران لە ماوەی ۱۰ ساڵی داهاتوودا ۲۲ میلیارد دۆلار لە ئەمریکا سەرمایەگوزاری بکات، کیسنجەر ئەم ڕێککەوتنەی بە گەورەترین ڕێککەوتنی ئەمریکا و ئێران لە قەڵەم دەدا. ڕۆژێک دوای ئەم ڕێککەوتنەی ئێران و ئەمریکا، شای ئێران و سەدام حوسێن ڕێککەوتننامەیەکیان واژوو کرد، بۆئەوەی کۆتایی بە ناکۆکییە سنوورییەکانیان بێنن، یانی ئامانجیان ئەوە بوو کۆتایی بە خەباتی کورد بێنن، کەوابوو ئەمریکا کوردی بە بەهایەکی هەرزان نەفرۆشت.

۱- کیسەنجەر هیچ پەیوەندییەکی بە ڕێکەوتننامەی جەزائیرەوە نەبوو. ئەم راپۆرتە رۆژنامەڤانییە کۆمەڵێک خاڵی راستی تێدایە بەڵام هەندێ شتیشی تێدایە کە راست نین. "وەرگێڕ"

من ڕێگەیەکی ٧٥٠٠ میلیم لە ئەمریکا بۆ ئێران پێوا، بۆئەوەی بڕۆم بە شـــوێن جامانە ســـوورێکدا. هیوادار بووم ئەگەر وەکوو پێویســـت بە شـــوێن جامانەکەدا بڕۆم دەچمە لای ژەنەڕاڵ بارزانی، بەڵام دوو کەس پێیان خۆش نەبوو من بارزانی بدۆزمەوە: کیسنجەر و شای ئێران. کیسـنجەر و شـا پێیان خۆش نەبوو نەک تەنیا من، بەڵکوو هیچ هەواڵنێرێک چاوی بە ژەنەڕاڵ بارزانی بکەوێت و گفتوگۆی لەگەڵ بکات. لەبەرئەوەی بیستبووم ژەنەڕاڵ بارزانی لە عێراق رایکردووە بۆ ئێران و لە ئێران لە ماڵی خۆیدا لەژێر چاودێریدایە، چووم بۆ تاران و لە تارانەوە چووم بۆ کەرەج کە ماڵی بارزانی لەوێ بوو.

چەند ڕۆژ پێش ئەوەی بچم بۆ تاران، لە لەندەن ئەدرەســـی ئاوارەیەکی کوردیان پێ دابووم کە هاتبوو بۆ بەریتانیا. ماڵەکەیم دۆزییەوە. کاتێک یەکەمجار منی بینی وا ســـەیرمی دەکرد کە گوایە ساڤاک منی ناردووە بۆ لای. بەڵام کە گوتم دۆستێکی خۆی ئەدرەسی ئەوی پێ داوم، خوڵکی کردم بچمە ماڵەوە. گوتی دۆستەکەی کۆپیەکی ڕۆژنامەی "ڤیلەیج ڤۆیس"ی بۆ ناردووە کە ڕاپۆرتەکەی "پایک"ی تێدا بووە. کاتێک گوتم من پێشـەکیی وتارەکەی "ڤیلەیج ڤۆیس"م لەبارەی چۆنییەتی ئاشکرابوونی ڕاپۆرتەکە نووسیوە، زیاتر متمانەی پێکردم و گوتی ئەمریکا خیانەتی لێ کردین. گوتی ڕاپۆرتی پایک سـەرجەم بەدگومانییەکانی ئەوی سـەبارەت بە ئەمریکا پشـــتڕاســـت کردووەتەوە. ئەوەی لە هەموو شـــتێک زیاتر دڵگرانی کردبوو ئەو قسەیەی بەرپرسی کۆمیتەی پایک بوو کە گوتبووی:

"نیکسۆن و کیسنجەر هیواداربوون کورد لە خەباتەکەیاندا سەر نەکەون. پێیان باشتربوو خەباتی کورد تا ئەو ئاستە بچێتە پێش کە سـەرچاوە و وزەی عێراق بەفیڕۆ بدات. ئێمە ئەم سـیاسـەتەمان بە سـەرکردایەتیی کورد ڕانەگەیاندبوو و هانمان دەدان درێژە بە شـەڕ بدەن. تەنانەت لە چوارچێوەی شاڵاوی نهێنیشدا کارەکەمان باش نەبوو".

کوردە ئاوارەکە قاوەیەکی بۆ هێنام، باسی شەڕی کرد و گوتی:

"لە ڕادیۆی دەنگی کوردســـتان وەرگێڕی ئینگلیزی بووم. دەنگی کوردســـتان هەواڵەکانی جەنگی بە زمانی ئینگلیزی بەردەوام بڵاودەکردەوە، بۆئەوەی ڕۆژنامەنووســـە ڕۆژئاواییەکان لەناو هۆتێلە ئارامەکانی تارانەوە ئاگاداری هەواڵەکانی جەنگ بن. ڕادیۆ وردەکارییەکانی زۆربەی شـــەڕەکانی بڵاو دەکردەوە، بەڵام هەواڵی هێرشـەکانی عێراق بۆ دەوروبەری ڕادیۆی بڵاو نەدەکردەوە، بۆئەوەی شـــوێنی ڕادیۆ ئاشـــکرا نەبێت". پرســـیارم لێ کرد بارودۆخی دوا ڕۆژەکانی شەڕ چۆن بوو، واتە ئەوکاتەی ئەمریکا وازی لە یارمەتیدانیان هێنا، گوتی:

"ئەوەندە خراپ بوو هەرگیز مرۆڤ ناتوانێت بیری لێ بکاتەوە، حەپەساو بووین، خۆمان ون کردبوو، ورەمان ڕووخابوو. هەردووکیان (ئێران و عێراق) ببوون بە دوژمنمان، کێشەی هەرە گەورە ئەوە بوو. بیرەوەرییەکی تاڵم لەو ڕۆژانەیە هەیە، فڕۆکەکانی عێراق بەتوندی بۆمبارانیان دەکردین. دەوڵەتی عێراق هەوڵی دەدا بنکەی ڕادیۆ لەناو ببات. گوندێکی دەوروبەرمان بۆمباران کرا. لە دوورەوە دووکەڵەکەمان بینی، بەڵام سەرنجمان پێ نەدا. دوای نیو کاتژمێر چەند گوندییەکمان لەسەر تەپۆڵکەکانی گوند بینی کە دەیڕوانی بەسەر بنکەی ڕادیۆکەماندا. داوای یارمەتییان دەکرد. چووین بۆ ناو گوند. خەڵکی گوند دەگریان. بۆمبێک ڕاست کەوتبووە نێوان دوو ماڵەوە. خەڵکی ئەو دوو ماڵە پەناگەیەکیان لەژێر زەوی هەڵکەندبوو، بۆئەوەی خۆیانی تێدا بشارنەوە. بۆمبەکە دابیوو لە لێواری پەناگەکە و هەموویانی کردبوو بە ژێر خاکەوە و خنکاندبوونی. ١٠-١٢ کەسێک دەبوون، زۆربەیان ژن و منداڵ بوون. هیچم لەدەست نەدەهات، تەنیا فرمێسک لە چاوم دەباری. دەستمان کرد بە چاڵکەندن بۆئەوەی بیاننێژین، بەڵام فڕۆکەکانی عێراق وازیان لێ نەدەهێناین. ناوی گوندەکە مەمیخەڵان بوو. دەمویست شتێک سەبارەت بەو هێرشە لە ڕادیۆ بڵاوبکەمەوە، بەڵام نەموێرا، چونکە گوندەکە زۆر نزیک بوو لە بنکەی ڕادیۆ".

پێم وابوو کەرەج گوندێکی بچووکە و بەئاسانی بارزانی دەدۆزمەوە، بەڵام لەوە گەورەتر بوو کە بیرم لێ دەکردەوە. بۆ دۆزینەوەی بارزانی چووم بە شوێن پێشمەرگەیەکی جامانەسووردا. جگە لە جامانە، جلوبەرگی پانوپۆڕ و باڵای بەرز، کورد لە خەڵکی دیکە جیا دەکاتەوە. ئەو پێشمەرگەیە کە بە شوێنیدا چووم باڵابەرز بوو و جلوبەرگی پانوپۆڕی لەبەردا بوو. خۆیشم باڵابەرز و ئەمریکایی بووم و بۆ خەڵکەکە نامۆ بووم. ئەمریکاییەکی زلی ڕیش سوور کەوتبووە شوێن کوردێکی نامۆدا. لەوانەیە من و ئەو کوردە باڵابەرزترین پیاوی ناو ئەو شارە بووبین. هەستم دەکرد سیخوڕەکانی ساڤاک (دەزگای پۆلیسی نهێنیی دڵڕەق، بەڵام زۆر بەهێزی ئێران) سەیرمان دەکەن.

بەگوێرەی مێژووی کورد، کورد لە نەوەی مادن. کوروشی یەکەم، دامەزرێنەری ئیمپراتۆری ئێران ساڵی ٥٥٠ی بەر لە زایین "مادەکان"ی شکست داوە. لەو کاتەوە نەوەکانی ماد هەرگیز دەوڵەتی سەربەخۆیی خۆیان نەبووە. کوردستان بە "پۆلونیا"ی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست بەناوبانگە، لەبەرئەوەی لەمێژە لەنێوان وڵاتە بەهێزەکاندا دابەشکراوە، یانی: تورکیا، ئێران و عێراق. دە ملیۆن کورد لەنێو ئەم سێ وڵاتەدا دەژین یانی سێ قاتی جولەکەکانی ئیسرائیل. کورد بەردەوام دژی داگیرکەران ڕاپەڕیون، بەڵام هەمیشە دۆڕاندوویانە. لەگەڵ ئەوەشدا هەرگیز خۆیان نەداوە بەدەستەوە.

چەند کیلۆمەترێک بە شوێن جامانە بە سەرەکەدا ڕۆیشتم، تا گەیشتینە چۆڵەوانییەک، بەڵام سواری پاسێک بوو و چوو. منیش بە پێیان گەڕامەوە کەرەج. کاتژمێرێک بەناو شاردا خولامەوە. دواتر جامانە بەسەرێکی دیکەم بینی کە لەناو ئۆتۆمبێلی جێبدا دانیشتبوو. دەمزانی ناتوانم بە پیادە بڕۆم بە شوێن جێبەکەدا، بۆیە لە جامانە بەسەرەکە نزیک بوومە و پرسیارم لێ کرد، ئینگلیزی دەزانی؟ شتێکی گوت: بەڵام لێی تێنەگەیشتم. گوتم: "بارزانی". گوتی"عەزیمییە"[1]. جارێکی دیکە گوتم: "بارزانی". دیسان گوتی"عەزیمییە". بۆ جاری سێیەم گوتم بە شوێن بارزانیدا دەگەڕێم. گوتی"بڕۆ بۆ عەزیمییە". هەستم دەکرد پێی ناخۆشە لەبەرچاوی ئەو هەموو سیخوڕەی ساڤاک لەگەڵ ئەمریکییەکدا قسە بکات. واتیگەیشتم، پێم دەڵێت: بڕۆ بۆ جەحەنم.

تاکسییەکەم گرت و پێم گوت: "عەزیمییە". تاکسییەکە لە عەزیمییە دایبەزاندم. ئەوەندە چۆڵەوانی بوو کە دڵنیابووم لێرە ساڤاک بە شوێنمەوە نییە. تەنیا خۆم بووم و خۆم. ئۆتۆمبێلێکی جێب بە لاما تێپەڕی. ئەو جامانە سوورەی تێدابوو کە پێی گوتم بڕۆ بۆ عەزیمییە. بە نیشانەی سڵاو دەستێکی بۆ هەڵتەکاندم. ڕێگەی ئۆتۆمبێلەکەم گرتەبەر و دوای ماوەیەک گەیشتمە گوندێک کە لەنێو چۆڵەوانییەکدا بوو کە لە ناوچەی ڕێستنی ڤێرجینیا، یان دەوروبەری واشنتۆن دەچوو کە گەلێ لە کارمەندانی CIA تێیدا نیشتەجێن. پێشتر پێیان گوتبووم بە تەنیا نەچمە ناو گوندی کوردەکان، بەڵام ئەوەندە ماندوو بووم گوێم بەوە نەدا. دوو سەربازیی ئێرانی هەوڵیان دا بمگرن، لە دەستیان ڕامکرد.

دوو کوردم بینی، پێم گوتن: "بارزانی". بە شوێنیاندا ڕۆیشتم تا گەیشتین بە کۆمەڵێک کەس، یەکێکیان تۆزی ئینگلیزی دەزانی. گوتی وەرە لەگەڵم. گەیشتین بە ماڵی ژمارە ٧٢. گوتی مەلا مستەفا بارزانی لێرەیە. چاوەڕوان بووم لە ماڵی ژمارە ٧٢ وەڵامێکم بدەنەوە. هاوکات بیرم لەوە دەکردەوە بەڕاستی کورد شایانی ئەو ناوبانگە جوانن کە دەریانکردووە، یانی باشترین و کراوەترین خەڵکی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستن. ژنە فارسەکان چادرێکی ڕەشیان لەبەر دەکرد کە سەرتاپای جەستەیانی داپۆشیبوو و ڕاست وەک قەلی ڕەشیان لێ هاتبوو، ناشیرین بوون، بەڵام ژنە کورد لە بەردەرگای ماڵەکانیاندا دانیشتبوون و وەک توتی جوان و ڕازاوە بوون. سوخمەی زەردیان لەبەر کردبوو و سەرپۆشی سوور و زەردیان دابوو بەسەردا. جلەکانیان ئەوەندە جوان و ڕازاوە بوو، مرۆڤ وایدەزانی لە بەرگدرووی جۆزیف دروستکراوە.

١- عەزیمییە ئەو گەڕەکەی شاری کەرەج بوو کە کۆمەڵێک لە بارزانییەکان، لەوانە خودی مەلا مستەفا بارزانی دوابەدوای نسکۆی شۆڕشی ئەیلوول تێدا نیشتەجێ بوون. "وەرگێڕ"

ژنە کورد لە ترسی دز، خشل و زێرەکانیان کردبوو بە خۆیاندا و سکەی زێڕ و زیویان دابوو لە پرچیان. کەوتمە بیری شتێک کە دیپلۆماتێکی کۆنی ئەمریکایی لە کتێبی بیرەوەرییەکانیدا نووسیبووی و ئاماژەی بەوە کردبوو کە کاتێک سواری ئەسپ لە پاڵ کانییەکی ژنان لە گوندێکی کوردستان تێپەڕیوە بینیویەتی ژن موی بن باڵ و بەریان تاشیوە.

پیاوێک لە ماڵی ژمارە ٧٢ هاتە دەرەوە و پرسیاری لە خەڵکەکە کرد کێ ئەم پیاوەی هێناوە بۆ ئێرە؟ هەموویان گوتیان نازانین. دواتر پیاوێک گوتی ئەو دوو پێشمەرگەیە هێناویانە. دوو پێشمەرگەکە سەریان ڕاوەشاند و گوتیان ڕاستە ئێمە هێناومانە. بە ئینگلیزییەکی دەست و پێ شکستە پێیان گوتم دەمبەن بۆ ئەو لای گوند. بردمیانە ناو خانوویەک کە ڕێکخراوی "شیروخورشید"ی تێدابوو، تێکەڵێکە لە خاچی سوور و دەزگای سیخوڕی ئێران. کاری خێرخوازی بوو، بەڵام ساڤاک بەتەواوی دزەی تێکردبوو. هەستێکی ناخۆشم بوو کە لەوێم.

لەنێو ماڵەکەی ڕێکخراوی"شیروخورشید" و ساڤاک پیاوێکی گەنج پێی گوتم: "بێ ڕەزامەندی کاربەدەستانی ئێران ناتوانی لەگەڵ بارزانی گفتوگۆ بکەیت". سواری جێبیان کردم و گەڕاندمیانەوە بۆ ماڵی ژمارە ٧٢. پیاوێک کە شێوەی لە ڕۆژئاوایی دەچوو، کێشامییە سوچێک بۆئەوەی کەس قسەکانمان نەبیسێت و بە ئینگلیزییەکی زۆر پاراو گوتی:

"ژەنەڕاڵ بارزانی دەزانێت تۆ لێرەیت، سڵاو و ڕێزی هەیە بۆ جەنابت. بارزانی خۆشحاڵە کە کەسێکی بیانی نیگەرانی بارودۆخەکەمانە، بەڵام بێ ڕەزامەندی کاربەدەستانی ئێران ناتوانێت بتبینێت. پێت وانەبێت هەموو ئاوارەکان لەم بارودۆخە تاڕادەیەک باشەی گوندی عەزیمییەدان. ٣٥ هەزار ئاوارەی کورد لە سەرانسەری ئێران پەخش و بڵاوکراون کە ١٠ هەزاریان لە شاری جەهرومی شیرازن. "[١]

گوتم دەمەوێت لەبارەی کیسنجەر قسە لەگەڵ بارزانی بکەم. گوتی پێم وانییە لەو سەر دونیاوە بۆ ئەوە هاتبێت بۆ ئێرە.

کورد جارێکی دیکە سواری جێبێکیان کردم و گەڕاندمیانەوە بۆ کەرەج. لەوێشەوە گەڕامەوە بۆ هۆتێل پالما لە تاران. ڕۆژی دواتر تەلەفۆنم کرد بۆ وەزارەتی زانیاری بۆئەوەی ڕێگەم پێ بدەن لە ژێر چاودێری خۆیاندا لەگەڵ بارزانی گفتوگۆ بکەم. لە وەڵامدا گوتیان نە

١- مەبەستی ئەوەیە، ئەگەر بارزانی چاوی بە تۆ بکەوێت ساواک پێی ناخۆش دەبێت و گوشاری زیاتر دەخاتە سەر ئاوارەکان. "وەرگێڕ"

دەزانین بارزانی لەکوێیە و نە ناوی عەزیمییەشمان بیستووە و نە هیچ کوردێک لە دەوروبەری کەرەج هەیە. بەم شێوەیە بێ ئەوەی بتوانم لەگەڵ بارزانی گفتوگۆ بکەم، گەڕامەوە ئەمریکا.

سێ مانگ دوای ئەوە دۆستێکم ئاگاداری کردمەوە کە بارزانی هاتووە بۆ واشنتۆن. گوتی بارزانی هاتووە بۆ ئەمریکا بۆ چارەسەری نەخۆشی شێرپەنجەکەی لە مایۆ کلینیک، و ئێستا چارەسەرییەکەی تەواو بووە و پێش ئەوەی بگەڕێتەوە بۆ ئێران سەردانێکی واشنتۆنی کردووە. نە کیسنجەر و نە فۆرد نەیاندەویست لەگەڵ بارزانی دیدار بکەن. لە ڕاستیدا ئیدارەی فۆرد ئەوپەڕی هەوڵی خۆی دا بۆئەوەی کەس ئاگاداری هاتنی بارزانی بۆ ئەمریکا نەبێت. وەزارەتی دەرەوە بارزانی ڕاسپاردبوو لەگەڵ هیچ ڕۆژنامەنووسێک گفتوگۆ نەکات، تەنانەت بۆئەوەی دڵنیا بن کە بارزانی ئەو ڕێوشوێنە جێبەجێ بکات دوو کەس بەردەوام لەگەڵی بوون: ئەفسەرێکی ساڤاک و ئەفسەرێکی CIA.

بارزانی لە واشنتۆن کۆمەڵێک لە دۆستە کۆنەکانی کوردی بینی کە بریتیبوون لە سیناتۆر هنری جەکسۆن و جۆرج مینی، سەرۆکی AFL-CIO. سەرەنجام بانگهێشت کرام بۆئەوەی لە دانیشتنێکی نائاسایی بارزانی لە ژووری کۆبوونەوەکانی AFL-CIO ئامادەبم، بەڵام کۆمەڵێک مەرجیان بۆ دانام، لەوانە نابێت وەک هەواڵنێر خۆم بە بەشداربووانی دانیشتنەکە بناسێنم و هەتا ئەوکاتەی بارزانی لە ئەمریکا دەبێت هیچی لەسەر نەنووسم. ڕۆژی ٣٠ی تەمووزی ١٩٧٦ چووم بۆ ژووری کۆبوونەوەکانی AFL-CIO. دەبووایە هەموو بەشداربووانی کۆبوونەوەکە خۆیان ناساندبا و ئەوەش منی نیگەران کردبوو.

ژەنەڕاڵ مەلا مستەفا بارزانیم بینی دانیشتبوو و پاڵی دابوو بە دیوارێکەوە، کەوتمەوە بیری عەزیمییە. بارزانی لەو پیاوە جامانە بەسەرە تێکشکاوە نەدەچوو کە لە مێشکی خۆمدا وێنام کردبوو. دەستێ جلوبەرگی شینی لەبەر کردبوو، بۆینباخێکی چاپی بەستبوو، کراسێکی نەواری لەبەردابوو و سەعاتێکی زێڕینی کردبووە دەست.

بارزانی لە ڕێگەی وەرگێڕێکەوە گوتی"ئێمە دڵمان شکاوە لەبەرئەوەی ئەوانەی پشتیان شکاندین دوژمنەکانمان نەبوون، بەڵکوو دۆستەکانمان بوون".

بارزانی ڕاشکاوانە قسەی دەکرد، چونکە AFL-CIO نەیهێشتبوو کارمەندەکانی ساڤاک و CIA لە کۆبوونەوەکەدا ئامادە بن. بارزانی گوتی:

"بیستوومە ئەمریکا بڕیاری داوە فڕۆکەی بارهەڵگری C-١٣ بفرۆشێت بە عێراق. نازانم بۆ ئەمریکا دەبێت ئەم فڕۆکانە بفرۆشێت بە عێراق. هیوادارم لایەنی کەم کۆمەڵێک مەرج بۆ

ئەو مامەڵەیە دابنێت، بۆ نموونە بە عێراق بڵێت دەبێت هەڵسوکەوتت لەگەڵ کورد باش بکەیت".

بارزانی گوتی: "دەوڵەتی عێراق کورد لە ناوچەکانی خۆیان لە باکوور دوور دەخاتەوە بۆ بیابانەکانی باشوور، کە وەک بیابانەکانی عەرەبستانی سعوودییە، لە ئەنجامدا گەلێک لە کورد گیانیان لەدەست داوە. ئەم ڕەفتارەی عێراق لەگەڵ کورد، تەنانەت ئەگەر بەگوێرەی پێناسەی زانستی ژینۆساید نەبێت، بەگوێرەی پێناسەی نەتەوە یەکگرتووەکان ژینۆسایدە (یانی پاکتاوکردنی کولتووری نەتەوەیەکە)".

بارزانی گوتی: "دوای لەیەکهەڵوەشانەوەی بزووتنەوەی سەربەخۆیی کورد لە ١٩٤٦[١] ڕۆیشتم بۆ باڵوێزخانەی ئەمریکا لە تاران و داوام لێ کردن پەنابەری بدەن بە خۆم و ٦٠٠ کەس لە هاوڕێکانم، بەڵام قەبووڵیان نەکرد. منیش ڕۆیشتم بۆ یەکێتیی سۆڤیەت.ساڵی ١٩٥٨ سۆڤیەتم جێهێشت، ڕووسەکان چاوەڕوانی ئەوەیان دەکرد پشتیوانی لە شیوعییەکانی عێراق بکەم، بەڵام من شەڕم ڕاگەیاند".

بارزانی گوتی: "دوای ئەوەی ڕێککەوتننامەی ئاشتیمان لەگەڵ دەوڵەتی عێراق لە ١٩٧٠ واژوو کرد، دڵنیا نەبووم ڕێککەوتنەکە بۆ هەمیشە ئاشتی بەدواوە بێت و ناچار نەبین خۆمان بۆ شەڕێکی دیکە ئامادە بکەین. ئێران، ئیسرائیل و ئەمریکای دۆستمان زۆر هانیانداین لەگەڵ عێراق ڕێککنەکەوین".

بارزانی گوتی: "لەسەروبەندی کۆتاییپێهاتنی ڕێککەوتننامەی ئاشتی ٤ ساڵە، چوومە لای کاربەدەستانی ئەمریکا لە ئێران و لیستی ئەو چەکوچۆڵانەم پێدان کە دەوڵەتی عێراق هەیبوو. پێم گوتن دەوڵەتی عێراق دەیەوێت ئەم چەکوچۆڵانە دژمان بەکار بهێنێت. ئەگەر ئێوە هەمان ئەو جۆرە چەکوچۆڵانەمان دەدەنێ، شەڕ دەکەین، ئەگەریش نایدەن ئێمە لەگەڵ عێراق ڕێکدەکەوین، چونکە نامانەوێت کۆمەڵکوژ بین. ئەوانیش بەڵێنیان پێ دام ئەو شتانەمان بدەنێ. ئێمەش بەگوێرەی بەڵێنی ئەوان چووینە ناو شەڕ. بەڵام ئەمریکا تەنیا جارێک ٥٠ ڕۆکێتی پێداین بۆئەوەی دژی ١٣٠٠ تانکی عێراق بەکاری بهێنین. ئیدی هیچ یارمەتییان نەداین".

لەگەڵ ئەوەشدا بارودۆخی کورد زۆر خراپ نەبوو، چونکە سوپای ئێران بە لۆری چەکوچۆڵی بۆ کورد دەنارد. دوای ڕێککەوتنی ئێران و عێراق، کورد چەکوچۆڵیان لێ بڕا. شا و

١- مەبەستی کۆماری کوردستانە.

دکتۆر کیسنجەر چەکوچۆڵەکانیان کێشایەوە. بارزانی نامەیەکی نارد بۆ کیسنجەر و پێی گوت: "جەنابی وەزیر، خوێن لە دڵمان دەتکێت کە دەبینین نەتەوە بێکەسەکەمان ئاوا تێکدەشکێت..".

بارزانی گوتی"سیاسەتی ئەمریکا لە ماوەی سێ ساڵی ڕابردوودا کارێکی وای کردووە کە هاوپەیمانەکانی ئەمریکا ئیدی متمانە بە بەڵێنەکانی ئەمریکا یان سیاسەتی دەرەوەی ئەمریکا نەکەن".

بەڵام هنری کیسنجەر کە ئەوە جاری دووەمە دەبێت بە وەزیری دەرەوەی ئەمریکا، دەڵێت هیچ خیانەتێکی لە کورد نەکردووە.

ڕاپۆرتێکی CIA لەبارەی کێشەکانی بزووتنەوەی کورد بە سەرکردایەتی مەلا مستەفا بارزانی و ڕژێمی بەعس (١٩٦٨-١٩٧٦)

واشنتۆن، ١٠٠٧٠١ PR ٧٦

تشرینی دووەمی ١٩٧٦

نهێنی

تێبینی: لەم لێکۆڵینەوەیەدا نامانەوێت ڕاپەڕینە یەک لە دوای یەکەکانی کورد شیبکەینەوە، یان باسی ناتەبایی و ناکۆکییە جۆراوجۆرەکانی عەشیرەتە کوردەکان بکەین. گرنگ ئەوەیە ئاماژە بە شێوەی هەڵسوکەوتی بەعس لەگەڵ کێشەی کورد بکەین و لە چوارچێوەی پەیوەندییەکانی عێراق لەگەڵ ئێران و ئەمریکادا شیبکەینەوە.

کورد بەردەوام هەڕەشە بووە بۆ ئاسایشی ناوخۆ و سەقامگیری دەوڵەتە یەک لەدوای یەکەکانی عێراق. دەوڵەتی بەعس لە یاسای"ڕێوشوێنی نیشتمانیی ١٩٧٠"دا هۆشداری بە کورد دا کە "ڕێگەچارەی ئاشتیخوازانە و دیموکراتیک بۆ کێشەی کورد (کێشەیەکی نیشتمانیی عێراقە) بە پاراستنی ڕژێمی شۆڕشگێڕی ئێستای عێراقەوە گرێدراوە".

لە ١١ی ئاداری ١٩٧٠ ڕێککەوتنێک لەنێوان کورد بە سەرکردایەتی مەلا مستەفا بارزانی و دەوڵەتی عێراق بە نوێنەرایەتیی سەدام حوسێن واژوو کرا و ١٠ ساڵ شەڕ لەنێوان کورد و عێراق کۆتایی پێ هات. ڕێککەوتننامەی ١١ی ئادار دانی بە مافە نەتەوەییەکانی کورد نا و ئۆتۆنۆمییەکی ناوچەیی بە کورد دا. بەیاننامەکە دەیگووت زمانی کوردی لە ناوچەی ئۆتۆنۆمی کوردستان زمانی فەرمی دەبێت و کۆمەڵێک ناوەندی پەروەردە و خوێندن، لەوانە زانکۆیەک لە سلێمانی دادەمەزرێت، و کورد بەگوێرەی ژمارەی دانیشتووەکانیان لە پۆستە دەوڵەتییەکان لەناو سوپا، پۆلیس و زانکۆکان دادەمەزرێندرێن.

KDP (پارتی دیموکراتی کوردستان) دەستی بە چاکسازی کرد و دەوڵەتی بەعس بەڵێنی دا کوردێک بکات بە جێگری سەرۆک کۆماری عێراق. بڕیار بوو ئیدارەی ئەو ناوچانەی زۆربەی دانیشتووەکانیان کوردن، لە لایەن وەزارەتی کاروباری باکوور بەڕێوە بچێت. بڕیار بوو مەلا مستەفا بارزانی بنکەی ڕادیۆ و چەکوچۆڵە قورسەکانی تەسلیم بە عێراق بکاتەوە و دەوڵەت بەڵێنی دا مووچەی ١٢-١٥ هەزار پێشمەرگەی سنوورپارێز دابین بکات، ئەم ڕێککەوتنە خاڵی ترۆپکی پەیوەندییەکانی کورد و عێراق بوو.

بارزانی بۆ یەکەمجار ناوچەیەکی بەرفراوانتری کۆنترۆڵ کرد و KDP بە فەرمی ناسرا و بوو بە خاوەن ڕۆژنامە و ڕادیۆ و بەڵێنی پێ درا لە دەسەڵاتی عێراقدا بەشدار بێت. پێشمەرگەکانی KDP چەکدار بوون و هیچیان تەسلیم بە عێراق نەکردەوە. لە ٢٩ی ئادار ٥ کورد کە هەموویان لایەنگری بارزانی بوون لە کابینەی عێراقدا کران بە وەزیر. ١٠ ڕۆژ دوای ئەوە بارزانی نکۆڵی لەوە کرد هەرگیز ویستبێتی کوردستانێکی سەربەخۆ دابمەزرێنێت و گوتی:

"من تەنیا لە چوارچێوەی عێراقدا داکۆکی لە مافی گەلەکەم دەکەم. لە ئێستا بەدواوە ئێمە وەک گەلی کورد خۆمان بە سیاسەتی دەوڵەتی عێراقەوە دەبەستینەوە و ئەوپەڕی هەوڵی خۆمان دەدەین پەیوەندییەکانی عێراق لەگەڵ تورکیا و وڵاتانی دیکە باشتر بکەین".

بەڵام ئەمانە هەمووی قسە بوو و پەیوەندییەکانی کورد و عێراق گرژ بوو. بۆ؟ لەبەر دوو شت: مەسەلەی دەسەڵات و نەوت. ڕاستە چەند کوردێک بوون بە وەزیر لە کابینەی عێراقدا، بەڵام هیچ کوردێک نەبوو بە ئەندامی ئەنجوومەنی سەرکردایەتیی شۆڕش. بەعس کاندیدەکەی KDP ی بۆ وەرگرتنی پۆستی جێگری سەرۆک کۆماری عێراق ڕەتکردەوە[1]. بڕیار بوو سەرژمێرییەک بۆ دیاریکردنی سنوورەکانی ناوچەی ئۆتۆنۆمی کوردستان بکرێت و ئەو ناوچانەی زۆربەی دانیشتووەکانیان کورد نین بچنە ژێر دەسەڵاتی دەوڵەتی ناوەندیی. بەڵام سەرژمێرییەکە نەکرا و کورد دەوڵەتی عێراقیان تاوانبار کرد کە ناوچەی کوردنشین تەعریب دەکات (یانی کەرکووک و سنجار) و دەسەڵاتی ئیداریی هەرێمی ئۆتۆنۆمی (پارێزگاکانی هەولێر، دهۆک و سلێمانی) ڕۆژبەڕۆژ کەمتر دەکاتەوە و دەسەڵاتی ناوەند زیاتر دەکات. سەرەتا کورد داوای ئەوەیان نەدەکرد ئیدارەی نەوتی کەرکووکیان پێ بدرێت، بەڵکوو تەنیا داوای بەشی خۆیان لە داهاتی نەوت دەکرد و پێداگریان دەکرد کە شاری کەرکووک (ناوەندی کۆمپانیای نەوتی عێراقە) ببێت بە پایتەختی نوێی هەرێمی ئۆتۆنۆمی کوردستان.

شاری کەرکووک سەرەڕای ئەوەی لە هەرێمی کوردستاندا هەڵکەوتووە، خەڵکەکەی تێکەڵێکە لە کورد، عەرەب، ئاشووریی و تورکمان. دەوڵەتی عێراق بۆئەوەی دیمۆگرافیای کەرکووک تێکبدات و ئەنجامی سەرژمێرییەکە (بڕیاربوو ئەنجام بدرێت) بە زەرەری کورد

١ مەبەستی حبیب محمد کەریمە کە لایەن پارتییەوە کاندید کرا بۆ ئەوەی ببێت بە جێگری سەرۆک کۆمار، بەڵام سەدام قبوڵی نەکرد بە بیانووی ئەوەی کوردی فەیلییە و بەرەگەز ئێرانییە. "وەرگێڕ"

بشـــکێنێتەوە، ئەو بنەماڵە ئاشـــوورییانەی گەڕاندەوە کەرکووک کە پێشـــتر لەســـەروبەندی ڕاپەڕینێکدا لەو شارە رایانکردبوو.

ســـەرژمێرییەکە بەڕێوەنەچوو و ناکۆکییەکان لەســـەر چەند مەســـەلە پەرەیســـەند: مافی دەرهێنان و بەکارهێنانی ســـەرچاوە سروشـــتییەکانی هەرێمی ئۆتۆنۆمی هی دەوڵەتی عێراقە یـان کورد؟ ئـایـا کورد مـافی ئەوەیـان هەیە هەرێمی خۆیـان بەڕێوە ببەن و ســـەرچـاوە سروشـتییەکانی بەدەستەوە بگرن؟ کورد یاسای ڕێوشوێنی نیشتمانییان واژوو نەکرد، نەچونە ناو بەرەی نیشـــتمانیی، و کەســـێکی دیکەیان بۆ وەرگرتنی پۆســـتی جێگری ســـەرۆک کۆمار کاندید نەکرد. هەروەها کورد بە یاســـای بنەڕەتی عێراق ڕازی نەبوون و ئامادە نەبوون پەیوەندییەکانیان لەگەڵ ئێران بپچڕێنن. کورد داوایان دەکرد بوودجەی گەشـــەپێدان لەژێر دەســـەڵاتی کۆمیتەی گەشـــەپێدانی کوردســـتـانـدا بێت. دەوڵەتی عێراقیش بەردەوام داواکارییەکانی کوردی لەبارەی کەرکووک ڕەتدەکردەوە. دواتر دەوڵەتی بەعس هەوڵیدا مەلا مستەفا بارزانی و ئیدریسی کوڕی بکوژێت و بەم شێوەیە گرژی و ناکۆکییەکە هەتا شوباتی ١٩٧٤ بەردەوام بوو، سەرەنجام لەو مانگەدا شەڕ دەستی پێکردەوە.

لە ١١ی ئاداری ١٩٧٤ یانی ٤ ساڵ دوای ڕێککەوتنی کورد و دەوڵەتی عێراق کە بڕیار بوو لە ماوەی ئەو ٤ ساڵەدا ڕێککەوتنەکە جێبەجێ بکرێت، ئەنجوومەنی سەرکردایەتیی شۆڕشی عێراق ڕایگەیاند ئۆتۆنۆمی بەو ناوچانە دەدات کە زۆربەی دانیشـتووەکانی کوردن و هەولێر دەکات بە پایتەختی هەرێمی ئۆتۆنۆمی کە خاوەن ئەنجوومەنی یاســـادانان، ئەنجوومەنی ڕاپەڕاندن (تەنفیزی) و بوودجەی تایبەت (لە داهاتی باج کۆ دەبێتەوە) دەبێت.

KDP ئەم ڕاگەیاندننامە یەکلایەنەیەی ئۆتۆنۆمی ڕەتکردەوە، تا لە نـاوەڕاســـتی ئـادار کۆمەڵێک پێکدادانی دیکە لەنێوان کورد و دەوڵەتی عێراق ڕووی دا. KDP ڕایگەیاند دەبێت گەلی کوردسـتان بەشـێک بێت لە فدراسـیۆنی خۆویسـتانە لەگەڵ عەرەبەکانی عێراق و مەلا مســـتەفا بارزانی بە هۆی پۆســـتەکەیەوە (وەک ســـەرۆکی ئەنجوومەنی تەنفیزی) ببێت بە جێگری ســـەرۆک کۆماری عێراق. بەعس ئەمەی ڕەتکردەوە و شـــەڕێکی گەورە لە نێوانیاندا ڕووی دا.

کەوابوو کێشـەکان لەوەوە سـەرچاوەی دەگرت کە کورد عێراقیان بە تەعریبی کوردسـتان تۆمەتبـار دەکرد و عێراقیش کوردی بە کوردانـدنی بـاکوور (بەکوردکردن) تۆمەتبـار دەکرد. پاییزی هەمان ســـاڵ، هاوکات لەگەڵ شـــەڕکردن لەگەڵ کورد، دەوڵەتی عێراق ئەنجوومەنی یاســـادانان و ئەنجوومەنی تەنفیزی بۆ هەرێمی ئۆتۆنۆمی دامەزراند، بەڵام شـــەڕ دەســـتی

پێکردەوە. بۆ؟ لەوانەیە هۆکاری سەرەکی ئەوە بووبێت کە بەعس ئەو سەرژمێرییەی ئەنجام نەدا کە بەگوێرەی ڕێککەوتنەکەی لەگەڵ کورد دەبووایە لە ماوەی ٥ ساڵدا ئەنجامی بدات. لەوانەشە هۆکارە ڕاستەوخۆکەی، گرژتربوونی پەیوەندییەکانی ئێران و عێراق و پشتیوانیکردنی شا لە بارزانی بووبێت. سەدام حوسێن لە لێدوانێکی تەمومژاویدا لە مانگی شوباتی ١٩٧٤ ڕایگەیاند:

"هەتا من مابم و هەتا ئەم شۆڕشە هەبێت، ناهێڵم ئەوانەی خۆیان بە بێگانە دەفرۆشن ببن بە هاوپەیمانمان. ئەوانەی وادەزانن بە یارمەتیی ئەمریکا دەتوانن ئەم شۆڕشە بەلاڕێدا بەرن و دووبەرەکی بخەنە نێو ئەم گەلە، ئێمە بێ هیچ دوودڵییەک و بە ئاشکرا و بێ هیچ ڕوودەربایسییەک و بە هەڵسەنگاندنی ئێستا و داهاتوو پێیان دەڵێین ئێوە سەرناکەون".

بارزانی لە گەلێ لایەنی وەک ئێران و ئەمریکا داوای یارمەتیی دەکرد. بارزانی بە ڕۆژنامەی "کریستییەن ساینس مانیتۆر"ی ڕاگەیاند، لە بارودۆخی ئێستادا کە سۆڤیەت پشتیوانی لە دەوڵەتی بەعس دەکات و لە ڕووی سەربازییەوە یارمەتی دەدات و حیزبی شیوعیی عێراق لەپاڵ دەوڵەتی عێراق شەڕ دەکات، کوردی عێراق لەگەڵ مەترسی دەسەڵاتی سۆڤیەت ڕووبەڕووبوونەتەوە.

مەلا مستەفا دەیویست دەوڵەتێکی کوردی دابمەزرێنێت، سەرجەم کورد لەخۆ بگرێت، چی ئەو کوردانەی لەناو هەرێمی ئۆتۆنۆمی کوردستان بوون و چی ئەوانەی لە دەرەوەی هەرێمی ئۆتۆنۆمی بوون، واتە، لە بەغدا، بەسرە و تەنانەت کوردی دەرەوەی عێراق. لەگەڵ ئەوەشدا بارزانی ڕەتیدەکردەوە چاوی تەماحی بڕی بێتە کوردی تورکیا و ئێران. بە هەرحاڵ مەسەلەکە ئەوە نەبوو کە بەڵێنی بیانییەکان بۆ یارمەتیدانی بارزانی، کوردی هاندابێت لە ١٩٧٤ دژی عێراق ڕابپەڕنەوە. ئەگەر ئەو بەڵێنەش لە ئارادا نەبووایە، ڕاپەڕینی کورد هەر ڕووی دەدا، چونکە سروشتی داواکارییەکانی کورد بە شێوەیەک بوو هەر دەوڵەتێک کە لە عێراق دەسەڵاتی بەدەستەوە بایە (بەعس یان غەیری بەعس) ئەو داواکارییانەی قەبووڵ نەدەکرد.

ڕاپەڕینی کورد کۆمەڵێک کێشەی ناوخۆیی بۆ بەعس دروست کردبوو. ناکۆکی کاربەدەستانی بەعس لەسەر شەڕ، چۆنییەتی هێرشکردن بۆ سەر کورد و وتوویژ بۆ چارەسەرکردنی ئاشتیخوازانەی کێشەکە، هەم دەوڵەتی عێراق و هەم حیزبی بەعسی لەگەڵ مەترسی لەیەکهەڵوەشانەوە ڕووبەڕوو کردبووەوە. سوپای عێراق دژی ڕێککەوتننامەی ئاداری ١٩٧٠ بوو و بۆ عێراق بە سەرشۆڕییەکی گەورەی دەزانی و پێی وابوو کورد لە ڕووی

سەربازییەوە شکستیان هێناوە. سوپا دژی وتووێژەکانی سەدام لەگەڵ کورد لە ١٩٧٠ بوو، لە ١٩٧٤یش دژی وتووێژ و لایەنگری شەڕ بوو.

لەوانەیە بەکر و جێگرەکەی (سەدام) لەسەر بەردەوامبوونی شەڕ ناکۆک بووبن. بە هەرحاڵ بارودۆخی ١٩٧٤ لەوەی ١٩٧٠ کە سەدامی هاندا لەگەڵ بارزانی وتووێژ بکات زۆر جیاواز بوو، لە ١٩٧٤ بەعس هەم گۆڕەپانی سیاسی و هەم گۆڕەپانی سەربازیی عێراقی خستبوویە کۆنترۆڵی خۆی. لە ١٩٧٤ سوپای عێراق لەوەی ١٩٧٠ گەورەتر، تەیارتر و باشتر مەشق پێکرابوو. هەروەها بەپێچەوانەی ١٩٧٠ سۆڤیەت جارجار هۆشداری بە عێراق دەدا، لە ١٩٧٤ سۆڤیەت بەردەوام یارمەتیی سەربازیی و تەکنیکی بە عێراق دەدا، سۆڤیەت پێی وانەبوو عێراق ئەو چەکوچۆڵانە دژی کورد بەکار بهێنێت.

بە هەرحاڵ خاڵی گرنگ ئەوەیە سەدام حوسێن بڕیاری دا هەم سەرچاوەکانی عێراق و هەم پێگەی شەخسی خۆی بەکار بهێنێت، بۆئەوەی بە ڕێگەی سەربازیی کۆتایی بە ڕاپەڕینی کورد بهێنێت. کێشەی کورد، ڕژێمی بەعسی لەگەڵ مەترسی ڕووخان ڕووبەڕوو کردبووەوە، بە هەمان شێوە کە ڕژێمەکانی پێشووتری عێراقی ڕووخاندبوو. سەقامگیری ڕژێمی عێراق و پرستیژی خودی سەدام حوسێن بە لەناوبردنی ڕاپەڕینی کورد گرێدرابوو.

بەڵام ئەوەی گولەی کوشندەی بە سینگی ڕاپەڕینی کوردەوە نا، ئێران بوو نەک بەعس. ئێران لەمێژبوو ڕاپەڕینی کوردی لە عێراق هان دەدا. لە ڕاستیدا پشتیوانی ئەخلاقیی و سەربازیی شا وای لە بارزانی کردبوو بتوانێت لەگەڵ دەوڵەتە یەک لە دوای یەکەکانی عێراق شەڕ بکات. پشتیوانی شا لە کورد هەتا ئەم شەڕی دواییە بەتەواوی بەخۆڕایی بوو، چونکە ئێران دەیویست دەوڵەتی سۆسیالیستی عەرەب کە لایەنگری سۆڤیەت بوو لاواز بکات.

بە هەرحاڵ لە کۆتایی ١٩٧٤ یارمەتیدانی کورد بوو بە مەترسییەکی گەورە بۆ شا. فڕۆکە و سەربازانی ئێران ڕۆژبەڕۆژ زیاتر لەسەر سنوور لەگەڵ هێزەکانی عێراق توشی کێشە دەبوون و مەترسی ئەوە هاتبووە ئاراوە کە ڕاستەوخۆ شەڕ لەنێوان هێزەکانی ئێران و عێراق هەڵبگیرسێت. مەسەلەی لەوە گرنگتر ئەوەبوو، شا لە ڕاستیدا نەیدەویست کورد سەر بکەون، چونکە ئەگەر کوردی عێراق ئۆتۆنۆمییان وەدەست هێنابا یان وڵاتێکی سەربەخۆیان دامەزراندبا، مەترسییەک بۆ یەکپارچەیی و ئاسایشی ئێران دروست دەبوو کە گەورەتر دەبوو لە مەترسی سەرکەوتنی عێراق بەسەر ئێراندا.

کەوابوو لەبەر هۆکارگەلی سیاسیی و ستراتژی، ئێران و عێراق بڕیاریان دا ناکۆکییەکانیان چارەسەر بکەن و ڕێگەچارەیەکی تایبەت بۆ کێشەکانیان بدۆزنەوە. لە ئاداری ١٩٧٥ لە

جەزائیر، ئێران و عێراق ڕێککەوتن، بەگوێرەی مەرجەکانی ئەو ڕێککەوتنە دەبووایە سنووری وشکایی و دەریایی نێوان ئێران و عێراق سەرلەنوێ دیاری کرابا و ئاسایشی سنوورەکانیان بپارێزرابا و ڕێگە بەوە نەدرابا لە سنووری یەکێکیانەوە هێرش بکرێتە سەر خاکی ئەوی دیکە. لە جەزائیر، عێراق پوان (ئیمتیازی) سیاسیی و سەرزەمینیی زۆری بە ئێراندا. عێراق لەمێژبوو پشتیوانی لە بزووتنەوەی عەرەب و بەلوچ لە دژی ئێران دەکرد و بانگەشەی ئەوەی دەکرد پارێزگای خوزستان بەشێکە لە خاکی عەرەب.

دوای ڕێککەوتنی جەزائیر دەوڵەتی بەعس وازی لە سەرجەم بانگەشەکانی سەبارەت بە خوزستان هێنا، شەتولعەرەبی بە ئێراندا و کۆمەڵێک پوانی سنووری دیکەی دا بە شا کە ئێران لەمێژبوو بۆ بەدەستهێنانیان هەوڵی دەدا. لە بەرانبەردا ئێرانیش وازی لە یارمەتیدانی کورد هێنا و بەم شێوەیە عێراقیش شتی زۆری دەستکەوت. ڕژێمی عێراق لەباتی ئەوەی ناچار بێت لەگەڵ کورد ڕێکبکەوێت بۆئەوەی شەڕ لە نێوانیاندا کۆتایی پێ بێت، لەگەڵ ئێران ڕێککەوت. بەم شێوەیە شەڕ ڕاوەستا و مەترسی دەستێوەردانی لایەنە بیانییەکان لە ئارادا نەما. دەستبەجێ دوای ڕێککەوتننامەی جەزائیر، خەباتی کورد هەڵوەشایەوە و ٩٠ تا ٢٥٠ هەزار ئاوارە رایانکرد بۆ ئێران. هەتا کۆتایی ١٩٧٥ زۆربەی ئاوارەکانی کوردی عێراق لە ئێران لە لێبوردنەکەی دەوڵەتی عێراق کەلکیان وەرگرت و گەڕانەوە عێراق.

سیاسەتی دەوڵەتی بەعس سەبارەت بە ئۆتۆنۆمی کورد هەروەک پێشبینی دەکرا توندە. دەوڵەتی عێراق سەرەتا دەیگووت: "کوردستان" یان "ناوچەی کوردستان"، بەڵام ئێستا دەڵێت: "ناوچەی ئۆتۆنۆمی" یان "باکوور". گەلێک لەوانەی گەڕاونەتەوە عێراق دابەش کراون و نێردراون بۆ شوێنە دووردەستەکانی باشووری عێراق. هاوکات دەوڵەتی عێراق درێژە بە تەعریبی باکوور دەدات، یانی عەرەبەکان هان دەدات لە باکوور نیشتەجێ بن و لەگەڵ کورد ژیانی هاوسەری پێکبێنن. هەروەها دەوڵەت لە ڕێگەی دامەزراندنی کۆمپانیاگەلی کشتوکاڵی دەوڵەتی، سەر لە نوێ دابەشکردنی زەویوزار و جێبەجێکردنی پرۆژەکانی گەشەپێدان و دروستکردنی شارۆچگەلی نوێ، دەسەڵاتی خۆی لە باکوور بەرفراوانتر کردووە. هەروەها دەوڵەت دەستی بە دروستکردنی قوتابخانە، کارگە و نەخۆشخانەی نوێ کردووە و خزمەتگوزاری کۆمەڵایەتیی لە باکوور پەرەپێداوە، بۆئەوەی لە باشوور بچێت.

سیاسەتی دەوڵەت سەبارەت بە باکوور لەسەر بنەمای ناوەندچێتی دەبێت، نەک ئۆتۆنۆمی، و پێداگری لەسەر یەکێتیی عێراق دەکاتەوە، نەک مافە نەتەوەییەکانی کورد. لە بارودۆخی ئێستادا دووره شەڕ لەنێوان کورد و دەوڵەتی عێراق بە شێوەیەکی بەرفراوان

دەست پێ بکاتەوە. ڕازیبوونی کورد بە داواکارییەکانی دەوڵەت، بۆئەوەی خۆیان بە عێراقی بزانن و هاوکاری عێراق بکەن، زۆرتر پەیوەندی بە بەرنامەی نیشتەجێکردنەوەی کورد لە باشوور، کەم و زۆربوونی سیاسەتی تەعریبی باکوور و خزمەتگوزاری پڕۆژەکانی گەشەپێدانی هەرێمی ئۆتۆنۆمی دەبێت.

هەرچەندە ڕێککەوتننامەی جەزائیر بووە هۆی ئەوەی سەرچاوەی سەرەکی پشتیوانی و یارمەتیی کورد، واتە ئێران، وشک بێت، بەڵام ئێستا کورد دەتوانن بڕن بە دارەدەستی دەوڵەتی سوریا کە دوژمنی عێراقە. سوریا بەڵێنی بە جەلال تاڵەبانی (ڕکابەری مەلا مستەفا بارزانی) داوە داڵدەی بدات و بنکە و بارەگای مەشقپێکردن بە بزووتنەوەی کوردە شۆڕشگێڕەکەی بدات، بۆئەوەی پێشمەرگەکانی هێرش بکەنە سەر عێراق. پشتیوانی سوریا لە جەلال تاڵەبانی زیاتر دەبێت، ئەگەر ناکۆکییەکانی دەوڵەتی بەعسی سوریا و عێراق پەرەبسێنێت. بە هەمان شێوە ئەگەرعێراق بەهێزتر بێت، لەوانەیە شا بۆ ڕاگرتنی هاوسەنگی هێز پشتیوانی لە کوردی عێراق بکاتەوە.

پەراوێزی وەرگێڕ:

بە گوێرەی راپۆرتێکی CIA لە تشرینی دووەمی ١٩٧٦، بەکر مەحمود پشدەری، سەرۆکی ئەنجوومەنی یاسادانانی - ئوتونومیە کارتونیەکەی ڕژێمی عێراق-ی ناوچەی ئوتونۆمی گوتویەتی: "زیاتر لە پەنجا هەزار لەو ئاوارانەی لە ئێرانەوە گەڕاونەتەوە، ناردراون بۆ کاری زۆرەملی لە کێڵگەکانی باشووری عێراق. تەنانەت ئەو کوردانەش کە نەچونەتە ئێران و لە ناوچە سنووریەکان ژیاون ناردراون بۆ باشوری عێراق".

نامەی مەلا مستەفا بارزانی بۆ سەرۆکی نوێی ئەمریکا

کۆشکی سپی: واشنتۆن دی. سی. ٢٠٥٣٠

٩ی شوباتی ١٩٧٧

جەنابی سەرۆک جیمی کارتێر

بەبۆنەی سەرکەوتنی جەنابتان لە هەڵبژاردنەکانی سەرۆکایەتیی کۆماردا، پیرۆزباییتان لێ دەکەم. لە کاتی چاودێریکردنی بانگەشەکانی هەڵبژاردنی سەرۆکایەتیی کۆماردا، خۆشحاڵ بووم بەجەختکردنەوەی بەردەوامی ئێوە و پشتیوانیکردنتان لە مافی مرۆڤ بۆ سەرجەم خەڵکی دونیا. بیستنی وتەکانی ئێوە، هێزێکی دەروونی لە ڕادەبەدەری پێم بەخشی. هەر بەو ئومێدەشەوە بوو کە ئەم نامەیەم بۆ ئێوە نووسی، بۆئەوەی بەکورتی هێڵەگشتییەکانی ئەو بابەت و ڕووداوانە ڕوون بکەمەوە کە بووەتە هۆی پەشێوی و پەرت و بڵاوبوونەوەی کورد.

دوای کۆتاییهاتنی جەنگی یەکەمی جیهانی و هەڵوەشانەوەی دەوڵەتی عوسمانی، کوردستانی باشوور، یان ئەوەی بە "بين النهرين" دەناسرا، لکێندرا بە عێراقەوە و کەوتە ژێر ئنتیدابی دەوڵەتی بەریتانیا. هێزەکانی هاوپەیمانان بەڵێنی ئەوەیان دابوو مافی کورد بە فەرمی بناسن، چونکە کورد لەدوای عەرەب، تورک و فارس، چوارەمین گرووپی ئەتنیکی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستە. پەیماننامەی سێڤری ساڵی ١٩٢١ لەسەر بنەمای یەکسانی لەگەڵ نەتەوەکانی دیکەی ژێردەستی دەوڵەتی عوسمانی، دانی نابوو بە مافی خودموختاری بۆ کورد، بەڵام بەرژەوەندییە نێودەوڵەتییەکان ڕێگر بوون لە جێبەجێکردنی ئەو پەیماننامەیە و بەم شێوەیەش چارەنووسی کورد، بەنادیاری مایەوە.

لەو کاتە بەدواوە کورد ناچاربوو دژ بە تاواندنەوەی زۆرەملێ دژی داگیرکەران بەرگری بکات و لەسەر خاکی خۆی خەبات بکات بۆ بەدەستهێنانی لانی کەم مافی یەکسانیی و دادپەروەریی. کودەتای ساڵی ١٩٥٨ کە کۆتایی بە سیستمی پاشایەتیی لە عێراق هێنا و حکومەتێکی سەربازیی بە سەرۆکایەتیی ژەنەڕاڵ قاسم هاتە سەر کار، بەڵێنی دا مافی نەتەوەیی کورد دەستەبەر بکات، بەڵام هەر ئەوەندەی حکوومەتە نوێیەکەش کەوتە ژێر هەیمەنەی سۆڤیەت، ئەو بەڵێنەش لە سایەی ئەو شڵەژاوی و بێسەروبەرەیە کە لە لایەن کۆمۆنیستەکانەوە لە سەرانسەری عێراق دروست کرابوو، فەرامۆش کرا.

منیش بە هۆی پەیوەستبوونی کورد بە ئازادی و دیموکراسی، نەمتوانی لە بەرانبەر ئەو کۆمەڵکوژییە کە لە لایەن کۆمۆنیستەکانەوە ئەنجام دەدرا، بێدەنگ بم. بەداخەوە، ئەوکاتە بە بەرنامە و پڕۆژەی گونجاو لەگەڵ پێگەی خۆمان، لە بەرانبەر ژەنەڕاڵ قاسم و بەرپرسانی باڵای دیکە ڕاوەستاین، لەگەڵ ڕق وتوڕەیی ئەوان ڕووبەڕوو بووینەوە. سەرکردایەتیی عێراق بە پشتیوانی کۆمۆنیستەکان و بە هاندانی یەکێتیی سۆڤیەت، لە ساڵی ١٩٦١ فەرمانی بۆ هێزە چەکدارەکان دەرکرد هێرش بکەنە سەر خەڵکی بێچەکی کورد. لە وکاتەوە خەباتی کورد بە مەبەستی بەرگریکردن لە خۆی پێکهات. تا ئێستا ٩ حکوومەت و ٥ ڕژێم گۆڕدراوە. بەم ستەمکارییانەشەوە، ئێمە لە گونجاوترین هەلومەرجدا داوای دادپەروەرییمان کرد، بانگەوازە بەردەوامەکانی ئێمەش تەنیا بە هێرشی بەردەوام وەڵام دەدرایەوە.

جەنابی سەرۆک کۆمار، ئەوەی بەسەر باوباپیرانی ئێوەشدا هاتووە، هەر بەو شێوەیەی تۆماس جیڤرسۆن بەڕاشکاوییەکی تەواوەوە نووسیویەتی و تۆمار کراوە، زۆر جیاواز نییە لە چارەنووسی گەلی کورد. هەر لە ساڵی ١٩٦٨ ڕژێمی ئێستای بەعس یەکسەر کە گەیشتە دەسەڵات شەڕی دژی ئێمە ڕاگەیاند، بەڵام دوای ئەوەی نەیتوانی لە ڕێگەی شەڕەوە بە ئامانجەکانی بگات، لە ساڵی ١٩٧٠ داوای گفتوگۆی ئاشتی کرد، ئەنجامەکەی ڕێککەوتننامەی ١١ ئاداری هەمان ساڵ بوو. لە ڕێککەوتننامەکەدا هاتبوو: "خەڵکی عێراق لە دوو نەتەوەی کورد و عەرەب پێکهاتووە". هەروەها ڕێککەوتننامەکە مافی کوردی بە فەرمی ناسیبوو. یەکێ لە گرنگترین خاڵەکانی ئەو ڕێککەوتنە، دامەزراندنی حکوومەتێکی ئۆتۆنۆمی لە کوردستان بوو لەماوەی چوار ساڵ لە چوارچێوەی کۆماری عێراقدا. ئامانجی ئێمە لە واژووکردنی ئەو ڕێککەوتننامەیە تەنیا جێبەجێکردنی ناوەرۆکەکەی نەبوو، بەڵکوو ویست و ئارەزووی ئێمەش بوو بۆ بەدیهێنانی ئاشتی لە عێراق. ئێمە هیوادار بووین بە هۆی بەشداریکردنی کورد لە دەوڵەتی عێراق، سیاسەتی توند و دوژمنکارانەی بەعسییەکان لە بەرانبەر خەڵکی عێراق و وڵاتانی دراوسێ کاڵ بێتەوە.

بەڵام ئێمە هەرزوو تێگەیشتین ئەو ڕێککەوتنە لە لایەن بەعسییەکانەوە، تەنیا هەنگاوێکی تاکتیکی بووە. ئەوان پێویستیان بە ئاشتی و ئارامی نێوخۆیی بوو، دەیانویست لە ڕێگەی کوردەوە قەیران بۆ وڵاتانی دراوسێ دروست بکەن. ئەوان دەیانویست خەڵکی ئێمە بەکار بهێنن لەپێناو دروستکردنی کێشە و قەیران بۆ ئێران، کوێت، عەرەبستانی سعوودیی و سوریا.

ئەو کاتەی ئێمە ڕازی نەبووین خەڵکی خۆمان ببنە داردەست، ئەوان دەستیان کرد بە سیاسەتی بەعەرەبکردنی خاکی کوردستان، بەتایبەت ئەو ناوچانەی بە نەوت دەوڵەمەند بوون، ئەو شوێنەی ٦٥٪ ی نەوتی عێراقی هەیە و ٧٠٪ ی یەدەکی نەوتی عێراق لەخۆ دەگرێت. هاوکات دەستیان کرد بە تەفروتوناکردنی نەیارانی سیاسیی و حیزبە دیموکراتییەکان و سەدان کەس لە ئەندامەکانیان کوژران، یان بە هۆی ئەشکەنجەوە گیانیان سپارد. ئەو کات دەستیان کرد بە ئامادەکاری بۆ هەڵگیرساندنی جەنگێکی نوێ دژی ئێمە، تا پێش کۆتاییهاتنی ئەو ماوە چوار ساڵەیەی بۆ جێبەجکیردنی ڕێککەوتننامەکە دیاری کرابوو، ڕایبگەیەنن.

بە واژوو کردنی ڕێککەوتنی هاوکاری ٢٠ ساڵە، کە لە ساڵی ١٩٧٢دا واژوو کرا، پەیوەندییەکانی بەغداد و مۆسکۆ زیاتر بەهێز بوو. هاوکات چەکە زەبەلاح و پێشکەوتووەکانی سۆڤیەت لەگەڵ پسپۆڕ و شارەزای سەربازیی گەیشتنە بەغداد. بەم شێوەیە هەیمەنەی سۆڤیەت لە عێراق بەرفراوان بوو. ڕژێمی بەعس بەخێرایی بەرەیەکیان لەگەڵ حیزبی شیوعیی عێراقی لایەنگری سۆڤیەت ڕاگەیاند. پارتی دیموکراتی ئێمەشیان بانگهێشت کرد پەیوەندی بەو بەرەیەوە بکات. بە لەبەرچاوگرتنی ئەوەی پەیوەندیکردنی حیزبێکی لیبراڵی نەتەوەیی بەو بەرەیەوە گونجاو نەبوو، ئێمە ڕازی نەبووین ببینە ئەندامێکی ئەو بەرەیە، کە بە هیچ شێوەیەک نوێنەرایەتیی بەرژەوەندییەکانی عێراقی نەدەکرد. ئەمەش زیاتر بەعسی توڕە کرد، ئیدی دەستیان دایە پیلانگێڕی بۆ لە سێدارەدانی چالاکوانی سیاسیی و ڕفاندنی کورد. لەو ماوەیەشدا، دووجار هەوڵیان دا من بکوژن.

پێکەوەژیانی ئاشتییانە لەگەڵ ڕژێمی بەعس بووە شتێکی مەحاڵ. لەبەرئەوە ئێمە گەڕاینەوە و پەیوەندیمان کرد بە دۆستانی ئێرانیی و ئەمریکایی خۆمان. ئێمە مەترسی بارودۆخەکە و ئەنجامە خراپەکانی، نەک تەنیا لەسەر گەلی خۆمان، بەڵکوو بۆ سەر گەلانی دیکەی ناوچەکەمان بۆ ڕوون کردنەوە، هاوکات بەعس درێژەی بە سیاسەتەکانی خۆی دەدا. هەروەها ئەوەشمان بۆ ڕوونکردنەوە کە ئێمە ناتوانین بەرەنگاری ڕژێمێک ببینەوە کە بەتەواویی لە لایەن یەکێتی سۆڤیەتەوە پڕچەک کراوە. ئەوانیش بەتەواویی پشتیوانیی بۆچوونەکانی ئێمەیان کرد. بە ئێمەیان گوت: "خەباتی کورد هەم لە لایەن ئێران و هەم لە لایەن ئەمریکاوە پشتیوانی لێ دەکرێت بۆ بەدەستهێنانی ئۆتۆنۆمییەکی ڕاستەقینە و پێکهاتنی حکوومەتێکی دیموکرات لە کوردستان، بۆئەوەی لە بەرانبەر ڕژێمی عێراق خۆی ڕابگرێت. "ئەمەش دیداری شاندی نوێنەرایەتیی نێوان لایەنە خاوەن بەرژەوەندییەکانی بەدوای خۆیدا هێنا و هاوکاری لەنێوان ئێمە و دۆستەکانماندا دەستی پێکرد.

کاتێک یاسای ئۆتۆنۆمی- کە لانی کەمی مافی نەتەوایەتیی کوردی بە فەرمی نەدەناسی- بە شێوەیەکی یەک لایەنە لە ئاداری ساڵی ١٩٧٤ لە لایەن حکوومەتی عێراقەوە ڕاگەیەندرا، ئێمە بە ئومێدی پشتیوانی و هاوکاری دۆستانمان ڕەتمان کردەوە. لە کاتێکدا ئیدی درەنگ بوو- ئەو کاتەی کەوتینە بەر هێرشی ٨ لەشکری عێراق، سەدان تانک و زیاتر لە سەد فڕۆکەی زۆر پێشکەوتوو کە فڕۆکەڤانەکانیان ڕوسیی و هیندیی بوون- لەوە تێگەیشتین هاوکارییەکانی دۆستەکانمان هەم لە ڕووی جۆر و هەم لە ڕووی ژمارەوە، کەمترە لەوەی بتوانین بە شێوەیەکی کاریگەر لە بەرانبەر هێزی عێراقدا بجەنگین، ئەوان بە شێوەیەکی باش پڕچەک کرابوون. سەرباری ئەوەش، ئەو هاوکارییەی بۆ ئێمە دەهات، یان زۆر کەم بوو یان زۆر درەنگ پێمان دەگەیشت. لەگەڵ ئەو هاوکارییە کەمەشدا، خەڵکی ئێمە زۆر ئازایانە شەڕیان کرد و لە مەیداندا چەندین سەرکەوتنیان بەدەست هێنا و گورزی کاریگەرییان لە هێزە چەکدارەکان و ئامێرە جەنگییەکانی عێراق وەشاند، گورزێک ئەگەر هاوکاری بەردەوامی سۆڤیەت نەبووایە، هەرگیز قەرەبوو نەدەکرایەوە.

کاتێک لە زستانی ساڵی ١٩٧٥دا، خەڵکی ئێمە سوودی لە سەرمای ژێر دەرەجەی سفر و بەفر وەرگرت،و دەستی کرد بە هێرشکردنە سەر دوژمن، ڕژێمی عێراق بێتوانایی خۆی بۆ دەرکەوت. ڕژێمی عێراق دووبارە بە هاوکاری و ڕاوێژی سۆڤیەت، دەستی کرد بە فێڵکردن و هەڵخەڵەتاندن. لە ڕێگەی سەرۆک بومیدییەنی جەزائیرەوە پەیوەندی گرت بە شای ئێرانەوە. ئاماژەگەلێکی ناڕاستەوخۆش نێردران بۆ ئەمریکا کە ڕژێمی عێراق ئامادەیە سیاسەتەکانی لە بەرانبەر دراوسێکانی بگۆڕێت و پەیوەندیەکانیشی لەگەڵ مۆسکۆدا بە نزمترین ڕادده بگەیەنێت بەو مەرجەی پرسی کورد کۆتایی پێ بهێندرێت.

جەنابی سەرۆک کۆمار، ئێمە دژی بوونی پەیوەندی باشی نێوان عێراق و ئێران نین، بەڵام نەک بە نرخی قوربانیکردنی کورد. ئێمەی کورد لەسەر بنەمای بەڵێنێکی زارەکییەوە لە ڕووی دەروونییەوە گرێدراو بووین بە ئێران و ئەمریکا. لەگەڵ دوژمن شەڕمان کرد، تا چۆکپێدادانی لەگەڵیدا جەنگاین. ئەمە بوو پاداشتی ئۆتۆنۆمی ڕاستەقینەی ئێمە؟ ژیان لە ئۆردوگاکان لە ئێران؟ دەرکردنی بە کۆمەڵی کورد بۆ باشووری عێراق؟ پەرتەوازە بوون لە سەرانسەری دونیای ڕۆژئاوا؟ جیاکردنەوەی خێزانەکان، ژن، منداڵ و پیر؟ مەرگی ژێر ئەشکەنجە؟ ترس لە ناردنەوەی لەناکاوی پەنابەرانی کورد لە لایەن بەرپرسانی ئێرانییەوە بۆ وڵاتی خۆیان؟

ئایا گەلێک بە گەورەیی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا کە پرەنسیپە بنەڕەتییەکانی شەڕافەت، دروستی، ئازادی و دیموکراسی بۆ سەرانسەری دونیا ڕاگەیاندووە، دەتوانێت دوای

ئەو ڕۆڵەی لە لەناوبردنی کورددا گێڕای، سەری خۆی بەرز ڕابگرێت؟ پەندێکی پێشینان لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست باوە کە دەڵێت: "کەسی باش بەوە بناسەوە ئەگەر چاکەیەکی لەگەڵ بکەیت، ئەو دوو قاتی ئەوە چاکەت لەگەڵ بکات". ئێمە خوازیاری دوو قات نین، تەنانەت یەک قاتیشمان ناوێت، تەنیا خوازیاری ئەوەین بەڵێنی ئۆتۆنۆمی کە بۆ کورد بە ڕەوا بیندراوە، جێبەجێ بکرێت.

جەنابی سەرۆک کۆمار، ئێمە لەسەر بنەمای بەڵێنی هاوکاری هاوپەیمانان چووینە نێو جەنگەوە، بەڵام لەناکاو خۆمان بە تەنیا لە مەیداندا دیتەوە. دڵمان بە هاوکارییەکانی ئێران و ئەمریکا خۆش بوو، بەڵام سنوورەکانی ئێران بە ڕووماندا داخران و کەوتینە بەرانبەر لەشکرێکی پێشکەوتوو و تەیار بە پێشکەوتووترین چەکەکانی سۆڤیەت. قەیرانی دارایی و ئابووریی، هەستکردن بە خیانەتکردن لە بەرانبەرمان، هەروەها هەبوونی زیاتر لە ٢٥٠ هەزار ژن، منداڵ و پیر کە وەک پەنابەر لە ئێران بوون، هیچ ڕێگەیەکی بۆ ئێمە نەهێشتەوە جگەلەوەی بەوپەڕی ناچاری، بەڵام بە ئازاری پڕ لە سۆ، پاشەکشە بکەین بۆ ئێران و خاکی خۆمان ڕادەستی بەعس بکەین. ئێمە لەڕووی سەربازییەوە لە بەرانبەر دوژمنەکەمان شکستمان نەخوارد، بە دەستی دۆستەکانمانەوە لەناو براین.

جەنابی سەرۆک کۆمار، دیسانیش هێشتا کۆتا پەردەی شانۆی کورد نەکراوەتەوە. ئەوەی ئایا ئەم شانۆیە بە شێوەیەکی دڵتەزێن کۆتایی بێت، یان بە هەستانەوەی نوێ کۆتایی پێ بێت، لەدەستی ئێوەدایە. خەڵکی کورد ئامانجێکی هەیە - لەوانەیە وەک گەورەیی ئاواتی تۆماس جیفرسۆنی ئێوە نەبێت- بەڵام تاکە ئاواتی ئۆتۆنۆمییە کە لەپێناویدا جەنگاون و گیانیان بەخت کردووە و قەد دەستبەرداریشی نابن. کورد پێیوایە بەڵێنی ئەمریکا، چ زارەکی بێت یان بە نووسراو، وەک قەڵغانێکی پۆڵایین وایە بۆیان. ئەوان بۆ بەدیهێنانی ئەو ئاواتە چاوەڕوانکراوە، چاویان لە منە، منیش ڕوو لە جەنابتان دەکەم جەنابی سەرۆک کۆمار.

جەنابی سەرۆک کۆمار، ئەو چەرمەسەرییەی بەسەر گەلەکەی مندا هاتووە، بەهۆی پابەندبوون بووە بە دیموکراسی، هاوپەیمانی لەگەڵ ڕۆژئاوا و باوەڕکردن بە بەرنامەکانی ئەمریکا. کورد دڵنیایە، ئەم پڕەنسیپە کە خوازیاری پشتیوانیکردنە لە گەلانی چەوساوە، پشتیوانی لەوانیش دەکات تا ئەو کاتە مافە ئینسانی و بنەڕەتییەکانیان بەدەست بهێنن. ئێمە هەرگیز چاومان لە خاکی وڵاتانی دیکە، یان چەوساندنەوەی گەلانی دیکە نەبووە، ئێمە تەنیا ئەوەمان دەوێت ڕێگەمان پێ بدرێت بەئارامی و ئازادی لەسەر خاکی خۆمان بژین،و وەک گەلانی دیکە بەشێوەیەکی یەکسان و داپەروەرانە هەڵسوکەوتمان لەگەڵ بکرێت. ئێمە لە

عێراقدا دانیشتووی هاوورده یان ڕێبوار نیین، هەزاران ساڵە پێشینانی ئێمە لەسەر ئەو خاکە ژیاون.

جەنابی سەرۆک کۆمار، ئەگەر من باوەڕی تەواوم بە بەڵێنەکانی ئێوە نەبووایە، ئەوا دەمتوانی پێش لەو کارەساتە بگرم بەسەر گەلەکەمدا هاتووە. ئەمەش تەنیا بە پشتیوانیکردنی سیاسەتەکانی بەعس و یەکخستنی هێزەکانمان لەگەڵیان دەکرا. ئەمەش بە هەڵبژاردنی سەنگەری دژ بە بەرژەوەندی و پڕەنسیپەکانی ئەمریکا و دروستکردنی کێشە بۆ وڵاتانی دراوسێی عێراق، ئەنجام دەدرا. باوەڕبوونمان بە بەرپرسە باڵاکانی ئەمریکا بووە هۆی ئەوەی چاو لەو کارانە بپۆشین، لە بەرانبەر ئەوەشدا باوەڕبوونمان بەوەی بە هاوکاری ئێران و ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا، ئامانجی خۆمان- ئۆتۆنۆمی- و ئامانجی گەلی عێراق- دیموکراسی- بەدی دەهێنین و بە ئەنجامێک دەگەین کە لە بەرژەوەندی تەواوی ناوچەکە بێت.

بە هەمان شێوە خۆتان چەندینجار لە بانگەشەی هەڵبژاردندا ئاماژەتان پێ داوە، ئەو سیاسەتەی لە لایەن حکوومەتی پێشووەوە لە بەرانبەر گەلانی دۆست و هاوپەیمانتان پەیڕەو کراوە، سیاسەتێکی زیانبەخش بووە، هەم بۆ ئەوان و هەم بۆ گەلی ئەمریکا. ئەو سیاسەتەش بووە هۆی ئەوەی دۆستەکانتان باوەڕیان بە ئەمریکا نەمێنێت، ئەمەش بووە هۆی ئەوەی هەژموونی ئەمریکا لاواز بێت و بەم شێوەیە ئابڕو و پێگەی ئەمریکا لە دونیادا بکەوێتە مەترسییەوە.

جەنابی سەرۆک کۆمار، گەلی ئەمریکا بۆ ئەوە دەنگیان بە ئێوە داوە و متمانە و باوەڕی پتەویان هەیە ئێوە کۆتایی بەم جۆرە بێباوەڕییە بە ئەمریکا دەهێنن و هەوڵ دەدەن بنەما مرۆڤدۆستییە هەمیشییەکانی ئەمریکا بچەسپێنن. گەلی کورد هەمیشە خۆی بە دۆستێکی باوەڕپێکراوی ئەمریکا زانیوە، و هیوادارە بە مەبەستی بەدواداچوون بۆ داهاتووی ئەوان کات دیاری بکەیت و بۆ چارەسەرکردنی کێشەکانیشیان ڕێگەچارەیەکی دادپەروەرانە بدۆزیتەوە.

جەنابی سەرۆک کۆمار، پرسی کورد پەیوەستە بە پرسە گرنگەکانی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستەوە، لەبەرئەوە پێویستی بە گرنگی پێدانی تایبەتی ئێوە هەیە. هیوادارین ئەم بابەتە، لە گفتوگۆکانی داهاتووی وەزارەتی دەرەوەی ئێوە لەبارەی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستەوە، گرنگییەکی گونجاوی پێ بدرێت. هەروەها هیوادارین دەوڵەتی ئەمریکا داوا لە وڵاتانی دۆست و هاوپەیمانی خۆی لە ناوچەکە بکات هەژموون و پەیوەندییە دۆستانەکانی خۆیان بەکار

بهێنن، بۆئەوەی دەوڵەتی عێراق ناچار بکەن ڕێز لە مافی مرۆڤ و مافە تاکەکەسییەکان بگرێت و سیاسەتە نامرۆڤانەکەی خۆی بەرانبەر بە کورد بگۆڕێت، کوردە دوورخراوەکانی باشووری عێراقیش بگەڕێنێتەوە زێدی خۆیان لە باکوور و ڕێککەوتننامەی ١١ ئازاری ١٩٧٠ بەتەواوی جێبەجێ بکات.

بە هەمان شێوە دەوڵەتی عێراق باش دەزانێت پرسی کورد فەرامۆش نەکراوە و بزوتنەوەی کوردی کۆتایی پێ نەهاتووە. کورد چەندین سەدەیە لە بەرانبەر سەدان هێرشدا بەرگری کردووە، بەو ئاسانییەش لەنێو ناچێت. لە ماوەی کەمتر لە ساڵێکدا کە بەسەر ئەو ڕووداوە کارەساتبارەدا تێدەپەڕێت، خەڵک و حیزبی ئێمە دووبارە خۆی ڕێکخستووەتەوە و خەبات دەکات. خەباتەکەی هەرچەندە لەچاو پێشووتردا بچووکە، بەڵام هێزیکی وەهای هەیە بووەتە هۆی ئەوەی شەوانە زۆرێک لە فەرمانڕەواکانی عێراق مۆتەکە لە خەودا ببینن. لەگەڵ ئەوەشدا داوا دەکەم ڕێگە بدرێت ژمارەیەکی زیاتر لە پەنابەرانی کورد لە ئێران بێنە نێو خاکی ئەمریکا و بڕێکی گونجاو هاوکاری داراییان بۆ دیاری بکرێت، بە هەمان شێوەیە کە پێشتر بۆ پەنابەرانی وڵاتانی دیکە دیاری کراوە.

جەنابی سەرۆک کۆمار، داوا دەکەم هەوڵ بدەن ئەو برینانە سارێژ بکەن کە دووچاری گەلەکەم بووە، و بەرگریان لێ بکەیت بۆئەوەی بگەڕێنەوە نیشتیمانی دایکیان و بگەن بە مافی خۆیان. خەڵکەکەم زیاتر لە نیو سەدە متمانە و باوەڕی تەواویان بە من هەبووە، منیش ئێستا ئەو باوەڕە دەگوازمەوە بۆ ئێوە.

لەگەڵ ئەوپەڕی ئومێد و ڕێزم

مەلا مستەفا بارزانی

سەرۆکی پارتی دیموکراتی کوردستان

٢٩٣٣ ملانی لین

ئارک تون، ڤێرجینیا ٢٢١٢٤

پەراوێزی وەرگێڕ:

بە گوێرەی نووسراوێک کە لە زمانی کەسێک بە ناوی جەک ئاندێرسۆن لە تۆماری هەواڵنامەی CIA لە ٢٨ی حوزەیرانی ١٩٧٧ تۆمار کراوە، مەلا مستەفا بارزانی دوو جار نامەی نووسیوە بۆ سەرۆک کارتێر. لە وەڵامی نامەی یەکەمدا، ئەنجوومەنی ئاسایشی

نیشـــتیمانی بە بارزانی وتووە لەو پەیوەندییەدا لەگەڵ وەزارەتی دەرەوە قســـە بکات. لە وەڵامی نامەی دووەمدا، یارمەتیدەری سـەرۆک کۆمار، سـپاسـی بارزانی کردووە کە گرنگی بە مەسەلەی کورد دەدات.

ئەنجوومەنی نوێنەرانی ئەمریکا

٧ی ئاداری ١٩٧٩

بابەت: کۆچی دوایی ژەنەڕاڵ مستەفا بارزانی کە ٤٠ ساڵ بۆ ئازادی گەلەکەی خەباتی کرد

کۆنگرێسمەن "پرۆکزمایر":

بەڕێز سەرۆکی ئەنجوومەن، دەمەوێت ئاماژە بە کۆچی دوایی ژەنەڕاڵ مستەفا بارزانی بکەم کە ماوەی ٤٠ ساڵ خەباتی کرد بۆ ئازادی گەلەکەی. جارێک سێ ساڵ پێش ئێستا ژەنەڕاڵ بارزانی داوای کرد لە نووسینگەکەمدا ببینێت. بارزانی لە ڕێگەی وەرگێڕێکەوە گوتی هاتووە سوپاسی من بکات بەبۆنەی ئەوەی داکۆکیم لە کورد و ژنان لە بەرامبەر سەرکوتکارییەکانی ڕژێمی عێراق و ئێران کردووە. بارزانی بە نەرمی و ڕاشکاوانە قسەی دەکرد و دەیگووت یەکێ لە گەورەترین بێهیواییەکانی ژیانی ئەو کاتە بووە کە سیاسەتی ئەمریکا لە لایەن "کیسنجەر"، وەزیری دەرەوە گۆڕاوە، و لە ئەنجامدا ڕاپەڕینەکەی دژی دەوڵەتی عێراق بە شێوەیەکی خوێناوی سەرکوت کراوە. بارزانی داوای یارمەتی بۆ ئاوارە کوردەکان کرد و دواتر ڕۆیشت.

جەنابی سەرۆکی ئەنجوومەن، بەسەرهاتی ڕۆڵی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا لە ڕاپەرینی کورد، بەسەرهاتێکی ناخۆشە و یەکێ لە خراپترین نموونە ژیۆپلۆتیکییەکان و کایە سیاسییەکانی نێوان حکوومەتەکان و نەتەوەکانە. کاتێ بە قازانجی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا بوو، ئێمە یارمەتی ڕاپەرینی کوردمان دا بەڵام کاتێ وەزیری دەرەوە، کیسنجێر هەستی بەوە کرد دەبێت هاوپەیمانییەک لەگەڵ شای ئێران مۆر بکات کە ڕۆژ لەدوای ڕۆژ زۆرتر نیگەرانی سنوورەکانی ڕۆژئاوای وڵاتەکەی دەبوو، ویلایەتە یەکگرتووەکان لەناکاو کۆتایی بە یارمەتییەکانی هێنا. خەڵکی کورد لەم کایەی شەترەنجەدا رۆڵی "سەرباز"یان گێڕا.

کاتێ وەزیری دەرەوە، کیسنجەر دەڵێت "ناهێڵێت نیگەرانی بۆ مافی مرۆڤ بەسەر سیاسەتی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکادا زاڵ بێت"، دەبێت بیر لە خەڵکی کورد بکاتەوە کە چارەکە سەدەیەک خەباتی کردووە بۆ سەربەخۆیی. سەرەتا ئەنجامێکی باش بۆ ئەم خەباتە چاوەڕوان دەکرا، بەڵام لە ئاکامی ڕێککەوتنێکی دیپلۆماتیکی خێرا لەپشت پەردەوە خنکێندرا.

وێنەی بەڵگەنامەکان ...

25X1A2g

Document No. 026
NO CHANGE in Class.
☒ DECLASSIFIED
Class. CHANGED TO: TS S C
DDA Memo, 4 Apr 77
Auth: DDA REG. 77/1763
Date: 09/04/78 By: 029

Approved For Release 1999/09/08 : CIA-RDP82-00457R000100260007-9

CONFIDENTIAL

[redacted]

CONFIDENTIAL

CENTRAL INTELLIGENCE GROUP

INTELLIGENCE REPORT

This document is hereby regraded to CONFIDENTIAL in accordance with the letter of 16 October 1978 from the Director of Central Intelligence to the Archivist of the United States.
Next Review Date: 2008

COUNTRY Iraq

SUBJECT Tribal Unrest in North Iraq; Mulla Mustafa: Road and Economic Notes

25X1A6a

ORIGIN [redacted]

25X1X6

DATE:
INFO. Prior 12 September 1946
DIST. 31 October 1946
PAGES 2
SUPPLEMENT

[redacted]

25X1X6

Tribal Unrest

[redacted] 1. There was bloody fighting between the Shammar and Metaywit tribesmen in the district north of Jabal Sinjar about 1 August 1946. This fighting has now ceased, but many armed, mounted Arabs are still galloping about the plains.

25X1X6

[redacted] 2. The background of this trouble between the tribes dates back to the years after World War I, when Ajil, who was then the paramount sheikh of the Shammar Bedouins, was given the lands at the west end of the Jabal Sinjar by Tahsin Ali of the Baghdad government (Governor of Upper Jazira). Ajil, as is customary for the landlord, collected taxes in kind; so much wheat, barley, etc., giving the people protection on his part, as well as the benefits which they derived from the attachment to the household of an important feudal chieftain. Ajil apparently never had trouble with the inhabitants, who are small land cultivators.

25X1X6

[redacted] 3. Since the death of Ajil, the Shammar tribe, and particularly the leadership of that tribe under the son of Ajil, Sfuq, is not what it was formerly, and the villagers have of late refused to pay taxes to the Shammar sheikh. The disturbing factor appears to be the Sabunchi family of Mosul, which held an interest in the villages before they were arbitrarily given to Ajil by the Baghdad government, and which, even after that, continued to draw quite an income from produce of the villages which it collected and sold. The Sabunchi family, which is a large and rich one, made up of merchants and political figures, has lived in Mosul for a great many years. The Sabunchis have lately been arming the villagers and sowing seeds of dissension which bore fruit when the Metaywit and Jehesh villagers refused to part with the traditional portion of their crops to Sfuq.

25X1X6

[redacted] 4. Sfuq, who has brains and knows his countrymen well, is not thought to be one who would precipitate the bloodshed that followed. However, his brother Ahmad, who is hotheaded, apparently led a band of armed Shammar tribesmen against the villages, in order to collect taxes or rent. The villagers were entrenched and well armed, and of the two hundred Shammar men who were reliably reported to have been in the first band of attackers, only two were not wiped out. The main band of the Shammar then came up (even Sheikh Dhaham of Syria is said to have sent 600 men), and by sheer weight of numbers rolled over the two villages of Metaywit and Jehesh, losing 300 more men in the process, but not leaving any known survivors. Total casualties were probably about 1200.

CLASSIFICATION CONFIDENTIAL

CONFIDENTIAL

Approved For Release 1999/09/08 : CIA-RDP82-00457R000100260007-9

ELLOFAX

CONFIDENTIAL

Approved For Release 2001/03/05 : CIA-RDP82-00457R0010002 [redacted]

35673

THIS IS UNEV [redacted]
FOR THE REG [redacted]
INTELLIGENCE [redacted]

٢

SECRET

LIBRARY

CENTRAL INTELLIGENCE GROUP

INTELLIGENCE REPORT

25X1A2g

COUNTRY	Iran	DATE:	25X1A6a
		INFO.	[redacted]
SUBJECT	Crossing of Soviet-Iranian Border by Barzani Tribesmen	DIST.	20 October 1947
		PAGES	
ORIGIN	25X1A6a [redacted] 25X1X	SUPPLEMENT	

[redacted]

1. It is reported that Barzani foraging parties composed of from three to five men now frequently cross the Soviet-Iranian border into the territory of the Jallalis in northwestern Iran to beg food.

25X1X 2. The Barzanis, [redacted] state that the Soviet rations are one loaf of bread per day for men and a half loaf per day for youths. Reportedly, the Barzanis claim general mistreatment from the Soviets, who are keeping them near Pul Dasht and Shah Takhti in guarded areas which are enclosed, except for the side bordering on the Araxes River.

25X1X 3. [redacted] that Amr Khan has suggested to the Jallalis that they should not aid the Barzanis who cross the border into Iran.

This document is hereby regraded to CONFIDENTIAL in accordance with the letter of 16 October 1978 from the Director of Central Intelligence to the Archivist of the United States.
Next Review Date: 2008

Document No. 009
NO CHANGE in Class.
X DECLASSIFIED
Class. CHANGED TO: TS S C
DDA Memo, 4 Apr 77
Auth: DDA REG. 77/1763
Date: 24/02/78 By: 018

VOID

REFERENCE CENTER LIBRARY

CONFIDENTIAL

CLASSIFICATION SECRET

Approved For Release 2001/03/05 : CIA-RDP82-00457R001000280009-5

Approved For Release 1999/09/08 : CIA-RDP82-00457R000100260007-9

CENTRAL INTELLIGENCE GROUP 25X1A2g [redacted]

-2-

CONFIDENTIAL

25X1X6

[redacted] 5. Thereupon, the police interfered, threw Sfuq and a number of the other Shammar sheikhs in jail and are still patrolling the area. The fighting spread somewhat, and one of the small police posts north of Ain Zalah was wiped out, with the loss of nine men by the police, as well as the loss of all the arms and ammunition of the post. Sfuq was released from jail on 10 September.

25X1X6

[redacted] 6. According to source, the Baghdad authorities hesitated to act in time to prevent the above trouble. Their sympathies are said to lie with the landlords and not with the villagers, who were wrong according to the law, but who have been very heavily assessed by the government and the landlords, as well as by crop assessors, tax assessors and the police, all of whom demand something from them, either money or crops.

25X1X6

[redacted] 7. Source commented that two items in connection with the above information were of interest:

(a) The fact that in the days of Sheikh Ajil, the Syrian and Iraqi Shammar tribesmen did not cooperate with one another;

(b) The fact that many Bedouin tribal heads and their retainers are reported to be gathering in the vicinity of Aleppo in Syria. Source stated that this gathering might have some connection with the Shammar affair.

25X1X6

Mulla Mustafa

[redacted] 8. A recent traveller in the Barzan-Bille area of the Barzani portion of Kurdistan reported that government funds were steadily flowing into the region, in order to keep the tribes quiet and to wean them from Mulla Mustafa Barzani. No rumors of the Mulla's return were heard, but there were reports that the government had invited his brother, Sheikh Ahmad, to come back to Iraq. Source commented that, if true, this would mean that the government had decided to try to split the Barzani tribe away from the stronger leader, Mulla Mustafa.

25X1X6

Roads: Economic Notes

[redacted] 9. The road from Basra to Baghdad via Amara and Kut is in very bad shape, and will be impassable after one or two rains.

25X1X6

[redacted] 10. The road from Baghdad to Kirkuk is good in spots, but the places which are washed-out wadi crossings will be intermittently impassable during the winter: no repairs to roads are being made.

25X1X6

[redacted] 11. The price of tea in Kirkuk is $13.00 per kilo; sugar is $6.00 per lb. No rations have been issued for the past three months, but a small amount of the above was distributed during September.

CONFIDENTIAL

~~CONFIDENTIAL~~

Approved For Release 1999/09/08 : CIA-RDP82-00457R000100260007-9

Approved For Release 1999/[illegible]RDP82-00457R002700450007-0

CLASSIFICATION ~~SECRET~~/CONTROL U.S. OFFICIALS ONLY 25X1A2g

CENTRAL INTELLIGENCE AGENCY

INFORMATION REPORT

REPORT NO. [redacted]

CD NO.

COUNTRY Iraq

SUBJECT Possible Return of Mulla Mustafa to Iraq

25X1A6a

PLACE ACQUIRED [redacted]

DATE OF INF[redacted]

25X1X6

DATE DISTR. 5 May 1949

NO. OF PAGES 1

25X1A2g

NO. OF ENCLS. (LISTED BELOW) [redacted]

SUPPLEMENT TO REPORT NO.

[redacted]

1. According to the Assistant Commandant of Police in Rowanduz, Mulla Mustafa and his followers are expected to enter Iraq within two months.*

2. Informant states that Mulla Mustafa is receiving military aid from the Soviets in the form of troops and equipment, in preparation for a march on Baghdad.

25X1A6a [redacted] Comment. According to the informant, the Iraqi security services are concerned about this information, since, according to them, it comes from what they consider a usually reliable source.

~~Retain or Destroy~~

RETURN TO CIA LIBRARY

BY CABLE

Document No. 007

NO CHANGE in Class. ☐

☐ DECLASSIFIED

Class. CHANGED TO: TS S C

DDA Memo, 4 Apr 77

Auth: DDA REG. 77/1763

Date: 18 MAY 78 By: 018

~~CONFIDENTIAL~~

CLASSIFICATION ~~SECRET~~/CONTROL U.S. OFFICIALS ONLY

STATE Co	X	NAVY	X	NSRB		DISTRIBUTION	
ARMY	X	AIR		FBI			

Approved For Release 1999/09/09 : CIA-RDP82-00457R002700450007-0

CONFIDENTIAL CLASSIFICATION ~~SECRET~~/CONTROL U.S. OFFICIALS ONLY 25X1A

INTELLOFAX

Sanitized - Approved For Release : CIA-RDP82-00457R0052[redacted]

CENTRAL INTELLIGENCE AGENCY REPORT NO.

FLD 121

INFORMATION REPORT

CD NO.

COUNTRY Iraq/USSR

SUBJECT Activities of Mulla Mustafa Barzani

DATE DISTR. 11 JUL 50

NO. OF PAGES 1

PLACE ACQUIRED 25X1A [redacted]

NO. OF ENCLS. (LISTED BELOW)

DATE OF INFO.

25X1X

SUPPLEMENT TO REPORT NO.

[redacted]

25X1X

[redacted] 1. On 24 May 1950 Mulla Mustafa Barzani and some of his followers held a meeting with some (unspecified) Kurdish leaders at an (unidentified) place along the Iraqi-Iranian border. [redacted] the meeting 25X1X was held to discuss the possibility of a union of the Kurds of Iran, Turkey, Syria, and Iraq to form an independent government which would have the approval of the United States.

25X1X
25X1X

[redacted] 2. [redacted] that on 25 May 1950 three (unspecified) Kurds representing Mulla Mustafa** left Baku, USSR, on a mission to disseminate propaganda among the Kurds of Iraq, Turkey, and Syria. Each of these agents has been assigned to one of the afore-mentioned countries.

25X1A

** [redacted] Comment. According to source, Mulla Mustafa is now in Baku.

This document is hereby regraded to CONFIDENTIAL in accordance with the letter of 16 October 1978 from the Director of Central Intelligence to the Archivist of the United States.

Next Review Date: 2008

Document No. 007
No Change in Class.
Declassified
Class. Changed To: TS S C
... HR 70-2
VOID
Date: 14 June 78 By: 018

CONFIDENTIAL

CLASSIFICATION ~~SECRET~~/CONTROL U.S. OFFICIALS ONLY

STATE #(DOS) X	NAVY	X	NSRB		DISTRIBUTION
ARMY #(DOS) X	AIR		FBI		

Sanitized - Approved For Release : CIA-RDP82-00457R005200110007-9

Approved For Release 2000/05/18 : CIA-RDP82-00457R005200700009-2

CONFIDENTIAL

CLASSIFICATION ~~SECRET/CONTROL U. S. OFFICIALS ONLY~~

CENTRAL INTELLIGENCE AGENCY

INFORMATION REPORT

REPORT NO. [redacted] 25X1A

CD NO.

FLD 795

COUNTRY	USSR/Iran/Iraq	DATE DISTR.	11 July 1950
SUBJECT	Passage of Barzani Kurd Couriers	NO. OF PAGES	1
PLACE ACQUIRED	[redacted]	NO. OF ENCLS. (LISTED BELOW)	
DATE OF INFO.		SUPPLEMENT TO REPORT NO.	[redacted] 25X1A

25X1A

25X1 [redacted]

THIS DOCUMENT CONTAINS INFORMATION AFFECTING THE NATIONAL DEFENSE OF THE UNITED STATES WITHIN THE MEANING OF THE ESPIONAGE ACT 50 U. S. C., 31 AND 32, AS AMENDED. ITS TRANSMISSION OR THE REVELATION OF ITS CONTENTS IN ANY MANNER TO AN UNAUTHORIZED PERSON IS PROHIBITED BY LAW. REPRODUCTION OF THIS FORM IS PROHIBITED.

25X1A [redacted]

SOURCE [redacted]

25X1X

1. Two Barzani couriers traversed northwest Iran from the Soviet Union to Iraq sometime during the period 22 June to 3 July 1950. [redacted] one of these men was the brother of Mulla Mustafa Barzani. One mission of the couriers [redacted] was to arrange for the passage of the Barzanis through Iran from the USSR to Iraq.

25X1X

25X1X

2. Fattah Agha, chief of the Sarhad subtribe of the Herki Kurds, arrived in Ushnuiyeh (N37°02' E45°07'), Iran, during the week ending 3 July. He is reported [redacted] to have told "many" that Iranian Kurds should support future passage of the Barzanis. There is no indication of the date of such a passage [redacted]

25X1X

25X1X

3. Sometime during the period 22 June to 3 July Iraq reinforced its border guards along the Iran-Iraq frontier, southwest of Rezaieh.

4. The Iranian Army has reinforced the Ushnuiyeh district with 800 regular cavalry troops.

25X1C

[redacted]

This document is hereby regraded to CONFIDENTIAL in accordance with the letter of 16 October 1978 from the Director of Central Intelligence to the Archivist of the United States.

Next Review Date: 2008

VOID

21 JUN 1978

CONFIDENTIAL

CLASSIFICATION ~~SECRET/CONTROL U. S. OFFICIALS ONLY~~

STATE	X	NAVY	X	NSRB	DISTRIBUTION						
ARMY	X	AIR	X	FBI							

BY CABLE

Approved For Release 2000/05/18 : CIA-RDP82-00457R005200700009-2

CONFIDENTIAL
Approved For Release 2000/04/18 : CIA-RDP82-00457R005800430011-3
25X1A

CLASSIFICATION SECRET/CONTROL U.S. OFFICIALS ONLY

CENTRAL INTELLIGENCE AGENCY

INFORMATION REPORT

REPORT NO. [redacted]

CD NO.

COUNTRY Iran/USSR

DATE DISTR. 14 September 1950

SUBJECT Visit of Mulla Mustafa Barzani to Iran

NO. OF PAGES 1

25X1A

RETURN TO CIA LIBRARY

PLACE ACQUIRED [redacted]

NO. OF ENCLS. (LISTED BELOW)

DATE OF 25X1X

SUPPLEMENT TO REPORT NO.

[redacted]

1. Informant states that on 5 or 6 September 1950 Mulla Mustafa Barzani, accompanied by five armed men, arrived in Zineh, in the vicinity of Mergawar, Iran (37°11'N, 44°47'E), coming from the Soviet Union.

2. According to informant, Mulla Mustafa conferred in Zineh with Seyid Khan Bey, chief of the Herki Kurdish subtribe Menden, and with Fettah Agha, chief of the Herki subtribe Sarhad. The subject of the discussion is unknown to informant.

3. Informant asserts that after the conference Mulla Mustafa and his escort returned to the USSR. 25X1A

[redacted]

This document is hereby regraded to CONFIDENTIAL in accordance with the letter of 16 October 1978 from the Director of Central Intelligence to the Archivist of the United States.
Next Review Date: 2008

Document No. ... No Change in Class. ... Declassified ... Class. Changed To: TS S ... Auth: ... 77/2 ... Date: 11 JUL 1978 By: 028

VOID

CLASSIFICATION SECRET/CONTROL U.S. OFFICIALS ONLY

STATE	x	NAVY	x	NSRB	DISTRIBUTION					
ARMY	x	AIR	x	FBI						

CONFIDENTIAL

Approved For Release 2000/04/18 : CIA-RDP82-00457R005800430011-3

BY CABLE

Approved For Release 2004/01/22 : CIA-RDP82-00457R007900460004-5

INTELLOFAX 25

CLASSIFICATION [redacted]

CENTRAL INTELLIGENCE AGENCY

INFORMATION REPORT

REPORT NO.

CD NO. 25X1A

COUNTRY	Iran/Soviet Union	DATE DISTR.	8 June 1951
SUBJECT	Activities of Barzani Tribesmen in the USSR	NO. OF PAGES	1
PLACE ACQUIRED	25X1A	NO. OF ENCLS. (LISTED BELOW)	
DATE OF INFO.	25X1	SUPPLEMENT TO REPORT NO.	25X1X

THIS DOCUMENT CONTAINS INFORMATION AFFECTING THE NATIONAL DEFENSE OF THE UNITED STATES WITHIN THE MEANING OF THE ESPIONAGE ACT 50 U.S.C., 31 AND 32, AS AMENDED. ITS TRANSMISSION OR THE REVELATION OF ITS CONTENTS IN ANY MANNER TO AN UNAUTHORIZED PERSON IS PROHIBITED BY LAW. REPRODUCTION OF THIS FORM IS PROHIBITED.

THIS IS UNEVALUATED INFORMATION

SOURCE 25X1

25X1

1. there is no evidence available to the Kurds residing in the northwestern frontier area of Iran of any concentration of Kurdish forces on the Soviet side of the border. Furthermore, approximately two months ago a Barzani tribesman from the USSR while visiting the Jalalis stated that Mulla Mustafa Barzani had travelled to Moscow.

2. Various Soviet Barzani tribesmen who, in behalf of the Soviets, periodically visit the Jalali tribes in Iran stated approximately two months ago that Barzani refugee groups had been settled in villages near Baku and not near the Iran/USSR frontier.

REFERENCE COPY

DO NOT CIRCULATE

This document is hereby regraded to CONFIDENTIAL in accordance with the letter of 16 October 1978 from the Director of Central Intelligence to the Archivist of the United States.
Next Review Date: 2008

25X1

Document No.
No Change in Class.
☒ Declassified
Class. Changed To: TS S C
Auth.: HR 70-2
Date: 17 JUL 1978 By:

BY CABLE

CLASSIFICATION [redacted]

STATE	X	NAVY	X	NSRB		DISTRIBUTION					
ARMY	X	AIR	X	FBI							

Approved For Release 2004/01/22 : CIA-RDP82-00457R007900460004-5

Declassified in Part - Sanitized Copy Approved for Release 2013/02/13 : CIA-RDP79T01146A000300170001-1

TOP SECRET

SECTION 2 (EASTERN)

"A" NEAR EAST. Greek Patriarch in Jerusalem Resigns in Opposition to Russian Financial Assistance. The Greek Orthodox Patriarch in Jerusalem, who is known to be anti-Russian, again submitted his resignation on 12 July over the offer of £1000 in gold by the Metropolitan of Moscow to the Greek Orthodox Churches throughout the Near East. No action on the resignation will be taken until 16 July, but it is reported that internal strife within the Synon over the advantages of accepting the financial assistance has increased. [redacted] the Patriarchate has over £200,000 in bonds, the interest of which is in the Jerusalem branch of Barclay's Bank and cannot be collected because Israel's absentee property law prevents the transfer of funds to Jordan-held Jerusalem, where the Patriarchate is located. The possibility of transferring the interest to a branch bank in Arab territory is under investigation. [redacted] COMMENT: The Jerusalem Patriarchate is badly in need of funds but has recently turned down an Israeli offer to buy three of the Church's properties, reportedly for £700,000, because the price was insufficient. At that time the Israelis also offered to unfreeze the interest on the Church's bonds which has been accumulating in Barclay's Bank in Jerusalem. When the Russian financial offer was made in June [redacted] it was stated that the Near Eastern Patriarchs would be invited to Moscow in early July to discuss the question. The Patriarch of Antioch is reported to have been leaving for Moscow on 15 July. Although the Patriarch of Antioch is a known Soviet sympathizer, Archbishop Athanagoras in Istanbul feels the visit has no significance and has assured the US Consul in Istanbul that Antioch would not "stray from the fold."

25X1

25X1

25X1

"C" GREECE. Split in National Progressive Union. Embassy Athens reports that Emmanual Tsouderos, co-leader with Plastiras of the National Progressive Union of the Center (EPEK), has split openly with the latter taking possibly 16 or 17 deputies with him. Commenting that while a dispute over control of party organization is the ostensible reason for the split, the Embassy states that Tsouderos probably hopes to capitalize on the desire of a considerably number of deputies of all parties to avoid or at least postpone elections. [redacted] COMMENT: Tsouderos' split with Plastiras may well result in postponement of the elections beyond the fall deadline now set, since it will weaken EPEK which has been the only party really eager that elections be held in the near future.

25X1

"A" IRAN. Barzani Kurds Again Alleged To Be Receiving Military Training In The USSR. The Iranian Army has received reports to the effect that 3000 Barzani Kurds are currently receiving military training in the USSR, on the Iranian frontier. The Army expects the movement of couriers used by

TOP SECRET

Declassified in Part - Sanitized Copy Approved for Release 2013/02/13 : CIA-RDP79T01146A000300170001-1

Declassified in Part - Sanitized Copy Approved for Release 2013/02/13 : CIA-RDP79T01146A000300170001-1

TOP SECRET

Barzani leader Mulla Mustafa in the USSR to communicate with his followers in Iraq to increase as soon as the Araxes river slows and crossing becomes easier. [redacted] COMMENT: Rumors concerning Soviet training of the Barzani Kurds who fled to the USSR after the collapse of the abortive Kurdish republic in Iran in 1947, crop up from time to time and [redacted] cannot be used in assessing Soviet intentions. The USSR is sponsoring Kurdish hopes for an independent Kurdistan and may be training those Barzanis in the USSR for eventual use in Iran. [redacted] 25X1 25X1 25X1

"C" INDONESIA. Minister of Economics Resigns. Dr. Sujono Hadinoto, Minister of Economics, is expected to resign on 16 July. [redacted] COMMENT: Hadinoto is the second minister who has been forced to resign since April on the grounds of an incapable performance of his duties. His administration of the Economics portfolio has been so inept and has inspired so much criticism that his own party--National Party--has urged his resignation from the coalition cabinet. Hadinoto will be succeeded by Wilopo, also a Nationalist and apparently also unqualified for the post. 25X1 25X1

"A" BURMA. Commander-in-Chief and Socialists in Conflict. Serious friction and general deterioration within the Burmese Army is reported by the US Embassy in Rangoon. These developments are the result of mounting tension between the Burmese CinC Ne Win, and leaders of the Socialist Party. The situation is rapidly reaching the point at which Ne Win must retire (he is reported as contemplating a trip to London) or force a showdown for power with Socialist armed forces, which are considerable. With regard to future developments, the Embassy is concerned over the fact that Ne Win this week was closeted with the Chinese Communist Ambassador for over an hour. [redacted] COMMENT: Previous reports have been received of Socialist dissatisfaction with the army's poor showing against the Communist and Karen insurgents and with Ne Win's independent actions. A clash between the Socialists' forces and army elements loyal to Ne Win could have grave consequences, particularly at a time when Chinese Communist aid to the Burmese Communists is increasing. Although Ne Win has been considered as anti-Communist, he is completely opportunistic and might seek Communist support to maintain his position. 25X1

"B" Impasse with the Socialists Denied by Burmese CinC. During an interview with [redacted] confirmed an earlier report that he was taking a month's leave. Ne apparently plans to remain in Rangoon with the possible exception of a brief visit to India. Although admitting that the Socialists were attempting to gain control of the armed forces he denied he was "fighting" them or that he was planning to resign, and claimed that his staff would continue to run the army as usual in his absence. Ne Win explained that his recent hour-and-a-half conference with the Chinese Communist Ambassador and Military Attache concerned some US 25X1

TOP SECRET

5

Declassified in Part - Sanitized Copy Approved for Release 2013/02/13 : CIA-RDP79T01146A000300170001-1

Approved For Release 2002/08/08 : CIA-RDP82-00457R010100050001-7

42

CONFIDENTIAL

SECURITY INFORMATION

CENTRAL INTELLIGENCE AGENCY

INFORMATION REPORT

REPORT NO [redacted]

CD NO 25X1A

COUNTRY Lebanon/Iraq

DATE DISTR. 2 Feb 52

25X1A SUBJECT Support by Iraqi Kurds for Mulla Mustafa Barzani

NO. OF PAGES 1

[redacted]

NO. OF ENCLS. (LISTED BELOW)

25X1X

SUPPLEMENT TO REPORT NO.

[redacted]

THIS DOCUMENT CONTAINS INFORMATION AFFECTING THE NATIONAL DEFENSE OF THE UNITED STATES, WITHIN THE MEANING OF TITLE 18, SECTIONS 793 AND 794, OF THE U. S. CODE, AS AMENDED. ITS TRANSMISSION OR REVELATION OF ITS CONTENTS TO OR RECEIPT BY AN UNAUTHORIZED PERSON IS PROHIBITED BY LAW. THE REPRODUCTION OF THIS FORM IS PROHIBITED.

THIS IS UNEVALUATED INFORMATION

25X1X

SOURCE [redacted]

1. On 3 December 1951 the following five members of the Kurdish Democratic Party came to Beirut, Lebanon, from Mosul, Iraq:

   Isma'il 'Ali
   Sa'id Isma'il 'Ali
   Aziz Nuri
   Muhammad Ahmad Shakir
   Aliaga Kurshidaga

2. The mission of these men in Beirut was to transmit to the Soviet Legation signed papers expressing the consent of the Kurdish Democratic Party to an appeal from Mulla Mustafa Barzani dated 15 June 1951 inviting all Kurds to unite under his leadership.[1]

25X1A

1 [redacted] Comment. Similar support of Barzani's appeal by Kurds of the Jazirah District of Syria has been reported in [redacted]

25X1A

Document No. 001
No Change in Class. ☐
☐ Declassified
Class. Changed To: TS S (C)
Auth.: HR 70-2
Date: AUG 1978 30
[redacted] 25X1

CLASSIFICATION CONFIDENTIAL/CONTROL

STATE	X NAVY	X NSRB	DISTRIBUTION					
ARMY	X AIR	X FBI						

Approved For Release 2002/08/08 : CIA-RDP82-00457R010100050001-7

Approved For Release 1999/09/26 : CIA-RDP79-01005A000300010006-6

S-E-C-R-E-T

Kurdistan is an area of ethnic unity divided among four nations -- Turkey, Syria, Iraq, and Iran. Despite this division the Kurds, who are mostly Sunni Muslims, have managed to retain their identity and their propensity to revolt against government authority in the face of repeated defeats. This is in no small measure attributable to the difficulty of supervising the tribes in their native mountain retreats. In all of the countries except Syria the Kurds are a dissident element that might be swayed by propaganda or promises of assistance from a foreign country. Kurdish aspirations for autonomy have been nurtured by the Soviet Union, which is preparing the groundwork for possible employment of Kurds in any Middle East struggle.

S-E-C-R-E-T

Approved For Release 1999/09/26 : CIA-RDP79-01005A000300010006-6

Approved For Release 2002/08/16 : CIA-RDP79T00975A003900310001-4

TOP SECRET

25X1

5 September 1958

25X1

Copy No. C 59

CENTRAL INTELLIGENCE BULLETIN

DOCUMENT NO. 31
NO CHANGE IN CLASS. X
DECLASSIFIED
CLASS. CHANGED TO: TS S C
NEXT REVIEW DATE: 2010
AUTH: HR 70-2
DATE: 3/21/80 REVIEWER:

25X1

25X1

State Dept. review completed

Approved For Release 2002/08/16 : CIA-RDP79T00975A003900310001-4

TOP SECRET

Approved For Release 2002/08/16 : CIA-RDP79T00975A003900310001-4

25X1

OK

Iraq: The government has announced that it will welcome the return to Iraq of Mulla Mustafa Barzani, dissident Kurdish nationalist leader. He has lived in the Soviet Union since the last Kurdish revolts in Iraq and Iran in 1943-46. His return seems likely to increase Soviet influence among Iraqi Kurds and will alarm the Iranian and Turkish governments, which are already disturbed over Iraqi propaganda directed at their important Kurdish minorities. 25X1

III. SIGNIFICANT INTELLIGENCE REPORTS AND ESTIMATES

(Available during the preceding week)

National Intelligence Estimate No. 62-58. Thailand. 19 August 1958. 25X1

NO

Special National Intelligence Estimate No. 100-9-58. Probable Developments in the Taiwan Strait Area. 26 August 1958. 25X1

National Intelligence Estimate No. 11-5-58. Soviet Capabilities in Guided Missiles and Space Vehicles. 19 August 1958. 25X1

National Intelligence Estimate No. 100-3-58. The Nature of the Sino-Soviet Bloc Economic Threat in the Underdeveloped Areas. 5 August 1958. 25X1

5 Sept 58 **DAILY BRIEF** iii

Approved For Release 2002/08/16 : CIA-RDP79T00975A003900310001-4

25X1

Approved For Release 2002/09/04 : CIA-RDP79T00975A004000230001-1

TOP SECRET

25X1

8 October 1958

25X1

Copy No. C 59

CENTRAL INTELLIGENCE BULLETIN

DOCUMENT NO. 23
NO CHANGE IN CLASS. X
DECLASSIFIED
CLASS. CHANGED TO: TS S C
NEXT REVIEW DATE: 2010
AUTH: HR 70-2
DATE: 4-4-80 REVIEWER:

25X1

25X1

State Dept. review completed

Approved For Release 2002/09/04 : CIA-RDP79T00975A004000230001-1

TOP SECRET

Approved For Release 2002/09/04 : CIA-RDP79T00975A004000230001-1

25X1

II. ASIA-AFRICA

Syria-Iraq: Kurdish dissident leader Mulla Mustafa Barzani arrived in Baghdad on 6 October following 12 years' residence in the USSR, and on 5 October Syrian Communist leader Khalid Bakdash, also of Kurdish origin, returned to Damascus from Prague, where he went after the formation of the UAR. The return of these two leaders would appear to presage attempts to increase local Communist activity and influence in both Syria and Iraq. Barzani, however, first spent three days in Cairo, where he may have sought to dispel Nasir's concern over Communist maneuvering in the area, especially among Kurdish nationalist elements.

25X1

*Pakistan: President Mirza on 7 October took over the government of Pakistan with the support of the army. Mirza named army commander Ayub as administrator of martial law throughout the country. Mirza abrogated the constitution, dismissed the central and provincial governments, and abolished all political parties. While there apparently has been no initial violence, strong opposition may develop later to Mirza's cancellation of the first national elections, previously scheduled for February. Pakistan's pro-Western foreign policy is likely to be maintained by the new regime. (Page 8)

25X1

25X1

8 Oct 58 DAILY BRIEF iii

25X1

Approved For Release 2002/09/04 : CIA-RDP79T00975A004000230001-1

Approved For Release 2002/10/21 : CIA-RDP79T00975A004000290001-5

TOP SECRET

25X1

15 October 1958

25X1

Copy No. C 59

CENTRAL INTELLIGENCE BULLETIN

DOCUMENT NO. 29
NO CHANGE IN CLASS. X
[ ] DECLASSIFIED
CLASS. CHANGED TO: TS S C
NEXT REVIEW DATE: 2010
AUTH: HR 70-2
DATE: 4-4-80 REVIEWER:

25X1

25X1

State Dept., JCS reviews completed

TOP SECRET

Approved For Release 2002/10/21 : CIA-RDP79T00975A004000290001-5

25X1

Approved For Release 2002/10/21 : CIA-RDP79T00975A004000290001-5

CENTRAL INTELLIGENCE BULLETIN

25X1

15 October 1958

DAILY BRIEF

I. THE COMMUNIST BLOC

*Taiwan Strait situation: A Nationalist China newspaper, published by a ranking member of the Kuomintang, stated on 14 October that Taipei probably will accept a request by the United States to reduce military forces on Quemoy and Matsu if America agrees to defend the islands. The report probably is a trial balloon to assess American reaction. There was no significant military activity on 14 October.

25X1

USSR-Yugoslavia: There are suggestions that Moscow's dispute with Yugoslavia may be leveling off. Khrushchev went to particular pains to meet with the Yugoslav ambassador on 8 October before the latter's departure for reassignment. The moderate tone of Tito's speech four days later may reflect his hopes that Belgrade's relations, at least with Moscow, will not degenerate further.

25X1

USSR-Finland: Soviet economic pressures on Finland are building up, probably aimed at replacing the present Finnish coalition government with one more favorably disposed toward the USSR. The Helsinki government faces acute economic problems, and failure to cope with growing unemployment could lead to a cabinet crisis.

25X1

II. ASIA-AFRICA

Iraq: Separatist sentiment among Iraq's Kurds, encouraged by local Communists, has increased since the July revolution, and Kurdish leaders seem likely to seek independence or increased autonomy. Mustafa Barzani, a Kurdish

i

25X1

Approved For Release 2002/10/21 : CIA-RDP79T00975A004000290001-5

Approved For Release 2002/10/21 : CIA-RDP79T00975A004000290001-5 25X1

leader who recently returned to Iraq from the Soviet Union, is publicly pledging loyalty to the regime. Should he revert to a separatist position, he would most probably have the backing of a majority of the 800,000 Iraqi Kurds.

25X1 [redacted]

Cyprus: Agreement in the North Atlantic Council on 13 October that Britain, Greece, and Turkey, subject to final approval by the respective governments, will hold a conference on the Cyprus issue at an early date offers a new opportunity for progress toward a negotiated settlement. The willingness of all parties to the dispute to compromise on procedure increases the prospects for substantive concessions. There continues to be a wide difference of opinion, however, as to what constitutes a satisfactory solution. [redacted] 25X1

NO

III. THE WEST

25X1

France-Algeria: De Gaulle's order to the French Army in Algeria to withdraw from political activity, and his invitation to "all tendencies" to participate in the November legislative elections threatens the position of the European settlers and poses the first major test of his control over the military. The Algerian rebels are unlikely to cooperate openly with the De Gaulle election program, but may not repeat their attempt, unsuccessful in the constitutional referendum, to enforce a general Moslem boycott. [redacted] 25X1

Approved For Release 2002/10/21 : CIA-RDP79T00975A004000290001-5 25X1

Approved For Release [illegible] 00975A004400040001-8

TOP SECRET

CD/ED

25X1 [redacted]

18 March 1959

[redacted] 25X1

Copy No. C 63

CENTRAL INTELLIGENCE BULLETIN

DOCUMENT NO. 4
NO CHANGE IN CLASS X
DECLASSIFIED
CLASS. CHANGED TO: TS S C
NEXT REVIEW DATE: 2010
AUTH: HR 70-2
DATE: 4-14-80 REVIEWER: [redacted] 25X1

[redacted] 25X1

State Dept. review completed

TOP SECRET

Approved For Release [illegible] 00975A004400040001-8

Approved For Release 2002/10/21 : CIA-RDP79T00975A004000290001-5

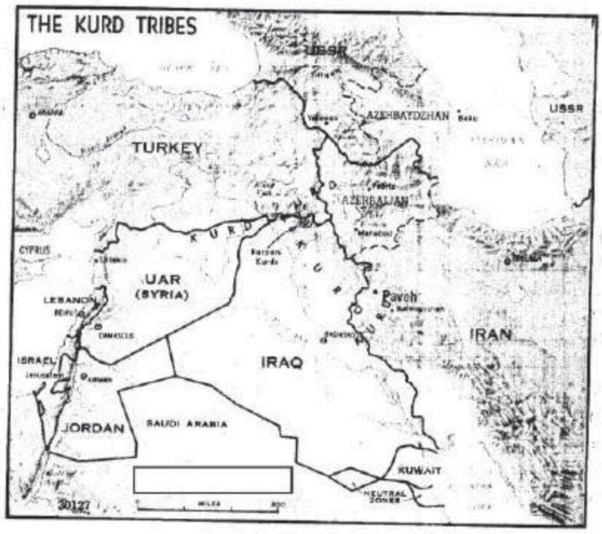

25X1

Approved For Release 2002/10/21 : CIA-RDP79T00975A004000290001-5

25X1

Approved For Release 2002/09/04 : CIA-RDP79T00975A004400040001-8

CENTRAL INTELLIGENCE BULLETIN

25X1

18 March 1959

DAILY BRIEF

I. THE COMMUNIST BLOC

USSR-Iraq: [Plans being worked out by Soviet and Iraqi officials to return 500 Kurds to Iraq from the USSR are "well along," according to an Iraqi diplomat in Moscow. At the present time, Moscow and Iraqi Communists appear to be playing down the theme of an independent Kurdish state in favor of joint Kurdish-Arab support for the "progressive" Qasim regime.] 25X1

25X1

25X1

Approved For Release 2002/09/04 : CIA-RDP79T00975A004400040001-8

25X1

Approved For Release 2002/10/21 : CIA-RDP79T00975A004000290001-5

II. ASIA-AFRICA

Iraqi Kurds Likely to Press for Greater Independence

Kurdish approaches to American representatives in Iraq for support and the public excitement generated by the return to Baghdad of Kurdish dissident leader Mulla Mustafa Barzani after a 12-year exile in the Soviet Union indicate a reawakening of Kurdish nationalism since the July revolution. The American Embassy believes there will be some sort of Kurdish bid for independence or increased autonomy within the next year.

Mulla Mustafa is reported to have by far the largest following among the 800,000 Iraqi Kurds, and his influence also extends into northern Iran. His present tactic is to pledge loyalty to the revolutionary regime, emphasizing that Kurds and Arabs stand "in one solid rank" to defend the Iraqi republic. Should he choose other tactics, the embassy estimates that 50-60 percent of Iraqi Kurds would follow him in any adventure even if it were clearly Communist-inspired. The regime may, however, attempt to buy him off by offering him an official post.

For the moment, it is felt, Mulla Mustafa will move cautiously because of unsolved family rivalries and because he does not command the loyalty of all Iraqi Kurds. His brother, Sheik Ahmad, was released from jail following the revolution and is his bitter enemy.

There are also possibly 30,000 Kurds in the area near the Iranian border who oppose Mulla Mustafa on family and anti-Communist grounds, but who also oppose the Iraqi Government because they do not believe they will get a fair deal from the new regime. There is also a very small number of "moderate" Kurds, represented by Minister of Communications Baba Ali, who hope the revolution will improve the lot of their people and who are cooperating with the new regime. The influence of this group probably will disappear quickly

25X1

Approved For Release 2002/10/21 : CIA-RDP79T00975A004000290001-5

25X1

Approved For Release 2002/10/21 : CIA-RDP79T00975A004000290001-5

unless the new government, unlike the Nuri Said regime, begins significant rural development and education programs in the Kurdish tribal areas.

With the present deterioration of economic conditions in Iraq and the administrative confusion prevailing in Baghdad, the chances of the government's undertaking such programs seem slight while the chances of trouble with the Kurds are growing.

25X1

25X1

25X1

Approved For Release 2002/10/21 : CIA-RDP79T00975A004000290001-5

SECRET
Approved For Release 1999/09/16 : CIA-RDP63-00314R000200140069-2
NOFORN

CIA/RR CP 60-21

THE KURDS

January 1960

The Kurds as an armed force do not pose a threat to the present governments of Iran and Iraq. The Kurds are poorly equipped, poorly organized, and in the broad picture possess only harassment potential. In the event of the collapse of the governments in Teheran and Baghdad the Kurds have the potential to take control of their respective areas. Similarly, if the Iranian and Iraqi armies are engaged in non-Kurdish areas to the point of withdrawing substantial numbers of troops from northern garrisons, the Kurds would encounter little opposition to separatist activities. The Mahabad Republic was formed -- with Soviet Support -- at a time when Iran found itself unable to direct Kurdish political activities. Should circumstances permit, the Soviet Union is probably ready once again to extend active support to a Kurdish independence movement. The danger lies not in a purely Kurdish effort, but in a Kurdish nationalist movement supported by the Soviet Union.

Iran, like Turkey, is probably more concerned with Kurdish nationalism than it is willing to admit. Iran's SAVAK organization is closely observing Kurdish activities to detect and snuff out independence activities. Kurdish leaders fleeing from Iraq have been welcomed in Iran with the aim of collecting prominent Kurds, isolating them, and thus putting to an end Kurdish nationalistic agitation for an independent Kurdistan. A more lenient Kurdish policy in Iraq has slowed the flight of refugees into Iran and many of the refugees have returned, although a number of leaders remain in Iran. Iran is, however, reluctant to permit the overt migration of the well organized Iraqi section of the Herki tribe into traditional grazing grounds northwest of Rezaieh. Parti Demokrat Kurd agitators from Iraq are said to be active in border areas of Iranian Kurdistan, and some movement of Iranian Kurds into Iraq is permitted with the hope of securing information on activity among Iraqi Kurds. Although there is no indication that Iran is stirring up trouble in Iraqi Kurdistan, Iranian Kurds are capable of creating disturbances in Iraq if urged to do so by their government.

The lack of a common leadership is a stumbling block to an effective separatist state. No Kurdish leader has ever had the stature to command a universal following across Kurdistan. Meetings of Kurdish leaders have been reported and it is evident that the Soviets are active in Kurdistan, but a firm picture of alignments is not available. The Kurds of Iran dislike the central government but many recall the performance of the Soviet Union during the days of the Mahabad Republic;

NOFORN
Approved For Release 1999/09/16 : CIA-RDP63-00314R000200140069-2
SECRET

SECRET
Approved For Release 1999/09/16 : CIA-RDP63-00314R000200140069-2

most Kurdish leaders in Iraq do not support the Qassim government and at the same time distrust the Soviet Union. A number of Kurdish leaders might join and initially cooperate with a Soviet-supported independence movement if tangible evidence of Soviet good faith were forthcoming. How long independent leaders would continue to back a centrally controlled effort is a matter of speculation. Soviet support and direction could be a unifying factor among the Kurds, but this same outside direction could create conditions intolerable to Kurdish leaders who joined an independence movement to escape non-Kurdish authority.

Mulla Mustafa Barzani, although not well liked personally, is apparently active in Kurdish affairs at the present time. He is reportedly in contact with many Kurdish leaders and his name has been linked with clandestine free Kurdistan movements in Iran and Turkey. His loyalty to causes other than his own political advancement is doubtful. He has apparently had differences with the Communist Party of Iraq, but has probably maintained his contact with the Soviet Union. His uneasy relationship with the government of Iraq would probably disintegrate if Arab nationalist pressures on Kurdish areas are increased. It is reported that should Qassim fall, Barzani will break with the government of Iraq. His relationship with other Kurds is similarly uneasy -- even a portion of the Barzani tribe is anti Mulla Mustafa -- and to stay politically alive he will probably continue to espouse Kurdish independence and to avail himself of the organizational advantages of a close relationship with the Soviet Union. Reports of air delivery of Soviet arms to Iraqi Kurdistan and of the distribution of Soviet arms to Kurdish tribesmen may indicate that Mulla Mustafa is being used to inject Soviet influence into and independence movement.

- 2 -

NOFORN
Approved For Release 1999/09/16 : CIA-RDP63-00314R000200140069-2
SECRET

Approved For Release 2008/06/20 : CIA-RDP79-00927A003700070001-6

SECRET

COPY NO. 76
OCI NO. 0429/62
10 August 1962

CURRENT INTELLIGENCE WEEKLY SUMMARY

CENTRAL INTELLIGENCE AGENCY
OFFICE OF CURRENT INTELLIGENCE

State Dept. review completed

SECRET 25X1

Approved For Release 2008/06/20 : CIA-RDP79-00927A003700070001-6

Approved For Release 2008/06/20 : CIA-RDP79-00927A003700070001-6

SECRET

CURRENT INTELLIGENCE WEEKLY SUMMARY

10 August 1962

talks have reached a stalemate. A greater measure of agreement had been hoped for, but substantial progress has been made, and Macmillan now has a broad outline of an agreement to present to the Commonwealth prime ministers on 10 September. The future course of the talks, scheduled to resume in late September, will now hinge to a considerable degree on the Commonwealth reaction. British officials say they are fairly clear on what is still "negotiable" with the EEC, but EEC officials are concerned lest London attempt to reopen questions which have already been settled. 25X1

KENYA . . . . Page 14

A deteriorating economic situation in Kenya will complicate Britain's task of preparing the East African colony for early independence. London proposes to spend some $40,000,000 over the next five years to resettle Africans on farm land formerly held by Europeans, but land-hunger and unemployment among Kenya's Africans is already so acute that a new outbreak of terrorism may occur in the countryside. Kenya's political advance is still being retarded by the continuing dispute over regional versus central powers. The two main African parties forming the coaltion government, however, have agreed with Britain on the steps leading toward independence, which may come by mid-1963. 25X1

AFGHAN-PAKISTANI DISPUTE . . . . Page 15

The Shah of Iran has made no headway in his effort to mediate the Afghan-Pakistani dispute. The negotiating positions of the Afghan and Pakistani Governments seem to be farther apart and more unyielding than before the Shah offered his good offices. 25X1

IRAQ: THE KURDISH REBELLION . . . . Page 16

During the past 18 months the Kurdish rebellion in Iraq has changed from an insurrection protesting Arab discrimination into a nationalist movement fighting for an independent Kurdistan. Although in the past the USSR has fostered the idea of an "independent" Kurdistan under Soviet influence, it has maintained a discreet silence on the issue in recent years out of fear of offending the friendly Qasim regime. Criticisms of Qasim's punitive measures, however, have been made in clandestine Soviet bloc radiobroadcasts and in the Soviet journal Problems of Peace and Socialism. Iranian officials are becoming increasingly concerned over the unsettling effect in 25X1

X1 of Kurdish successes. 25X1

TURKEY . . . . Page 18

The tripartite coalition government, the second headed by Ismet Inonu, faces the same serious political and economic problems as its short-lived predecessor, but will be under greater pressure to solve them quickly. It faces a stronger political opposition and is less certain of military support. Pressures on the government may come to a head soon after the National Assembly reconvenes on 3 September and bring on a new political crisis. 25X1

SECRET

iii

BRIEFS

Approved For Release 2008/06/20 : CIA-RDP79-00927A003700070001-6

Approved For Release 2003/02/27 : CIA-RDP79T00975A006800160001-9 25X1

NOTES

[redacted] 25X1

Iraq: Qasim again is making peace overtures to Mulla Mustafa al-Barzani in an effort to end the 18-month-old Kurdish revolt. Qasim has apparently begun to realize that the Iraqi Army has neither the will nor the ability to end the revolt. Previous negotiations between Qasim and Barzani have foundered on Qasim's refusal to meet Kurdish demands for local autonomy. [redacted] 25X1

25X1 [redacted]

Thailand-Malaya: Thailand and Malaya plan joint security operations in March against an estimated 400 Communist terrorists in the southern border provinces of Thailand. These terrorists, holdouts of the Communist rebellion in Malaya, have long been using Thailand as a sanctuary and as a base for raids into Malaya. They are also reportedly engaged in increased local recruitment and terrorist action against Thai provincial officials. 25X1

[redacted]

19 Jan 63 DAILY BRIEF 11

Approved For Release 2003/02/27 : CIA-RDP79T00975A006800160001-9 25X1

EXEMPTED MLK-07-1976 12/07
upheld Appeal 12/11

43

TELEGRAM INFORMATION REPORT TELEGRAM

CENTRAL INTELLIGENCE AGENCY

This material contains information affecting the National Defense of the United States within the meaning of the Espionage Laws, Title 18, U.S.C. Secs. 793 and 794, the transmission or revelation of which in any manner to an unauthorized person is prohibited by law.

SECRET
(When Filled In)

CLASSIFICATION — DISSEMINATION CONTROLS

Withheld under statutory authority of the Central Intelligence Agency Act of 1949 (50 U.S.C., section 403g)

COUNTRY	IRAQ IRAN USSR	REPORT NO.	
SUBJECT	SOVIET ASSISTANCE TO MULLAH MUSTAFA BARZANI	DATE DISTR.	21 AUGUST 1963
		PRECEDENCE	ROUTINE
DATE OF INFO. / PLACE & DATE ACQ. / APPRAISAL	50X1, E.O.13526	REFERENCES	IN Ø3866

THIS IS UNEVALUATED INFORMATION. SOURCE GRADINGS ARE DEFINITIVE. APPRAISAL OF CONTENT IS TENTATIVE.

SOURCE 50X1, E.O.13526

1. ABOUT 1 AUGUST 1963 FOUR SOVIET MILITARY OFFICERS ARRIVED AT BARZANI HEADQUARTERS. THE SOVIETS TALKED WITH BARZANI AT MASTAN, A SMALL VILLAGE BETWEEN RAWANDUZ AND THE IRANIAN BORDER, AND TOLD BARZANI AND SEVERAL OF HIS MEN THAT THEY SHOULD "BE PATIENT A LITTLE LONGER BECAUSE SOON SOMEONE ELSE WILL COME AND FIGHT FOR YOU. YOU WILL BE ABLE TO REST".

50X1, E.O.13526

FOUR SOVIET EXPERTS WERE WITH BARZANI KURDS THE LAST

DECLASSIFIED UNDER AUTHORITY OF THE INTERAGENCY SECURITY CLASSIFICATION APPEALS PANEL. E.O. 13526, SECTION 5.3(b)(3)
ISCAP APPEAL NO. 2012-029, document no. 2
DECLASSIFICATION DATE: March 18, 2014

SECRET

CLASSIFICATION — DISSEMINATION CONTROLS

GROUP 1
Excluded from automatic downgrading and declassification

STATE/INR	DIA	ARMY/ACSI	NAVY	AIR	JCS	SECDEF	NSA	NIC	AID	USIA	OCI	ONE	OCR	ORR	MOOK	OO	EXO
STATE/DIR																	

TELEGRAM INFORMATION REPORT TELEGRAM

Withheld under statutory authority of the Central Intelligence Agency Act of 1949 (50 U.S.C., section 403g)

FORM 10-62 1K OBSOLETE PREVIOUS EDITIONS. (15-3)

Withheld under statutory authority of the Central Intelligence Agency Act of 1949 (50 U.S.C., section 403g)

SECRET (When Filled In) CLASSIFICATION — DISSEMINATION CONTROLS IN Ø3866 PAGE 2

WEEK OF JUNE AND DEPARTED THE FIRST WEEK OF JULY.

2. BARZANI HAS BEEN RECEIVING SMALL ARMS, AMMUNITION, AND FOODSTUFFS BY AIR FROM THE SOVIETS.

3. THERE ARE 19 SOVIET WIVES OF BARZANI KURDS WITH THEIR 2Ø TO 25 CHILDREN IN BARZANI HEADQUARTERS.

4. FIELD DISSEM: STATE ARMY NAVY AIR CINCNELM CINCSOUTH (PERSONAL).

END OF MESSAGE

SECRET CLASSIFICATION — DISSEMINATION CONTROLS

Withheld under statutory authority of the Central Intelligence Agency Act of 1949 (50 U.S.C., section 403g)

SECRET

lease 2006/11/08 : CIA-RDP79-00927A004100020004-3

21 June 1963

OCI No. 0285/63B
Copy No. 79

SPECIAL REPORT

OFFICE OF CURRENT INTELLIGENCE

KURDISH NATIONALISM IN THE MIDDLE EAST

CENTRAL INTELLIGENCE AGENCY

MORI/CDF Pages 1 and 3-9

NO FOREIGN DISSEM

SECRET

GROUP 1 Excluded from automatic downgrading and declassification

Approved For Release 2006/11/08 : CIA-RDP79-00927A004100020004-3

Approved For Release 2006/11/08 : CIA-RDP79-00927A004100020004-3

SECRET

21 June 1963

KURDISH NATIONALISM IN THE MIDDLE EAST

The military campaign Baghdad began on 11 June against the Iraqi Kurds is the latest in a long series of clashes between Kurdish tribes and Middle East regimes. Some four million Kurds located in contiguous areas of Iraq, Turkey, Iran, and Syria have been a problem to the governments of these states since the end of World War I, when nationalism made its first gains in this part of the world. Although their aspiration to a state of their own has never died, the Kurds appeared in recent years to have become reconciled to seeking local autonomy without independence. However, ex-dictator Qasim's policies sparked the present rebellion in Iraq, which has continued since August 1961.

Lack of Kurdish Unity

Most Kurds are Sunni (orthodox) Moslems linked by the Kurdish language--not a single language but a group of dialects differing widely among themselves and akin to Persian. Although powerful local dynasties have arisenat different times in various parts of Kurdistan, the Kurds have never existed in a national state and have little written literature or national history. Tribal feeling is still stronger than national feeling, and revolts by one group of tribes often have left others unaffected. In the present generation, however, new factors of unity have been developing.

Kurdish Rebellions

The Kurds gained their first hope of autonomy when the World War I Allies endorsed the concept. The abortive Treaty of Sevres (1920) envisioned an independent Kurdish state in former Ottoman territory. When no such state was created, the stage was set for the first Kurdish rebellion in 1922. Sheik Mahmud of Sulaymaniyah proclaimed himself "King of Kurdistan," and organized the "Government of Southern Kurdistan"--claiming the Kurdish areas of the new mandated territory of Iraq. Not until 1924 was the Iraqi Government--with the assistance of the British--able to establish its authority over these Kurdish areas.

Under the terms of the mandate, the British Government agreed that the officials of administration, justice, and education in the Kurdish areas should be Kurds, and Kurdish recognized as an official language. While the British mandatory and subsequent independent Iraqi governments on the whole followed this policy, many Kurds

SECRET

Approved For Release 2006/11/08 : CIA-RDP79-00927A004100020004-3

Approved For Release 2006/11/08 : CIA-RDP79-00927A004100020004-3

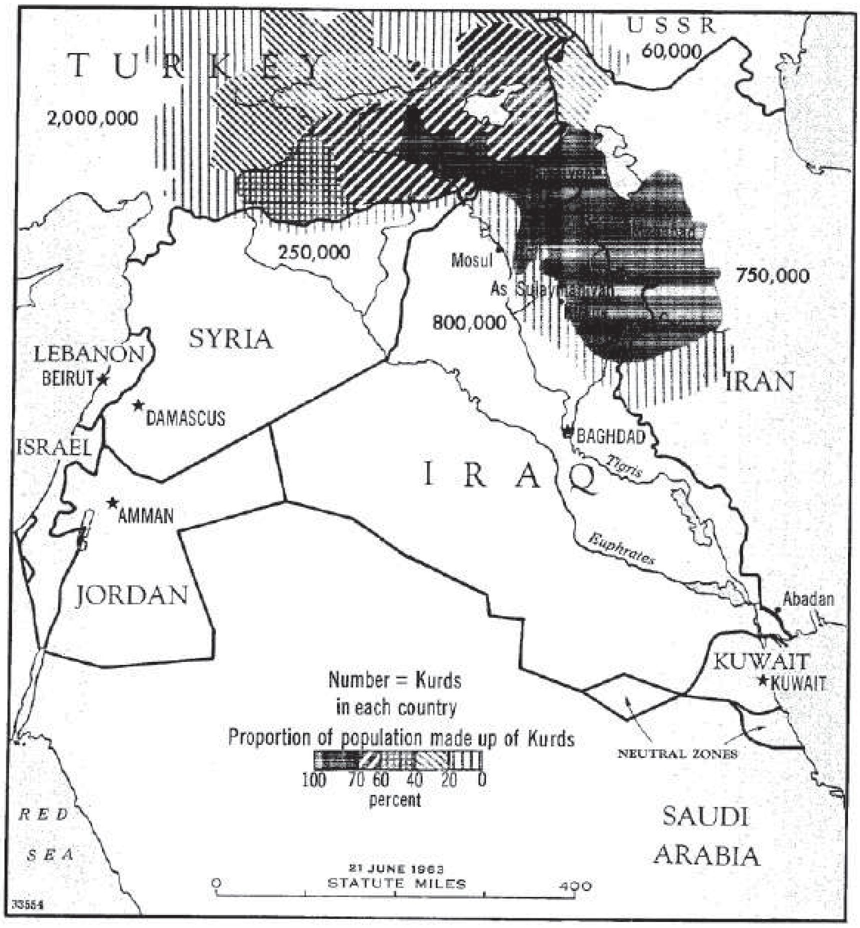

Approved For Release 2006/11/08 : CIA-RDP79-00927A004100020004-3

Approved For Release 2006/11/08 : CIA-RDP79-00927A004100020004-3

SECRET

never fully reconciled themselves to a status short of independence.

Mahmud's rebellion was followed by an extensive and bloody one by Turkey's two million Kurds in 1925 and another one in 1930. Mahmud led another in Iraq two years later, yet another in 1930-31 and Sheik Ahmad of Barzan instigated one in 1932.

Stamp issued by "The Government of Southern Kurdistan" (1923).

630617 7

Mulla Mustafa al-Barzani

Mulla Mustafa al-Barzani, Ahmad's brother and leader of the present Iraqi Kurdish resistance, came into prominence in 1943 as leader of the last Kurdish revolt against the Iraqi king. Baghdad's futile efforts to suppress this revolt were finally called off after negotiations and a promise to look into Kurdish grievances. However, little was done to carry out reforms, and the revolt flared up again in 1945.

This time Barzani's forces were defeated and he and his band fled with their families into Iran, where the Kurds had thrown off Tehran's authority after the Allied wartime occupation. With them went a number of petty Iraqi officials and schoolteachers of Kurdish descent, as well as some Kurdish deserters from the Iraqi armed forces. Among the latter were a dozen army officers, some of whom had been trained in England and had held posts on the Iraqi general staff. Their presence testified both to Barzani's leadership qualities and to the growing appeal of Kurdish nationalism.

Mulla Mustafa met the commanding general of the Soviet forces then occupying the western part of Iranian Azerbaijan. On the Soviet's suggestion he placed himself under the orders of Qadi Muhammad, leader of the Soviet-inspired Democratic Party of Kurdistan (KDP), which had branches throughout the Kurdish area. When the eastern part of Azerbaijan revolted against Tehran and came under control of an "Azerbaijan People's Republic," Qadi Muhammad declared his own western area independent and inaugurated the Kurdish People's Republic. Barzani received the rank of "marshal" and appeared in a Soviet-style uniform, complete with high boots, epaulets, and red-banded garrison cap.

SECRET

Approved For Release 2006/11/08 : CIA-RDP79-00927A004100020004-3

Approved For Release 2006/11/08 : CIA-RDP79-00927A004100020004-3

SECRET

Refuge in USSR

Soviet support was gradually withdrawn, however, and the Iranian Government refused to accept Kurdish autonomy. It soon reconquered the area. Barzani and about 300 of his tribesmen fought their way northward and escaped into Russia in June 1947, where they remained for 11 years.

Despite his long residence in Russia, Barzani remains a Kurdish nationalist. Even Communist Kurds feel so strongly on the autonomy issue that they have insisted on a separate Kurdish branch of the Communist Party. Dissension between this branch and the Arab Communists over Kurdish nationalist aspirations is chronic.

Barzani and Qasim

Soon after the coup in Iraq in July 1958, Barzani and his followers returned there at the invitation of coup leader Qasim. Relations between Barzani and Qasim began cordially; however, as time passed and Barzani's expectations of Kurdish autonomy were unfulfilled, he apparently realized that this Iraqi government, too, intended to suppress Kurdish separatism.

BARZANI

Barzani then began political agitation partly through the KDP, which had maintained an ephemeral existence with Communist help since the 1940s and which he now led. The Kurds' demands at that time did not go beyond more favorable tax treatment, education in their own language, and a pro-Kurdish interpretation of that article of the Iraqi constitution guaranteeing full equality between Arabs and Kurds.

When Qasim refused these demands, Barzani and his followers rebelled in the summer of 1961. Because of tribal rivalries, Barzani was unable to rally all of the Iraqi Kurds to his cause, and some tribes even assisted the government forces in the military campaign. More recently, indications have appeared that Barzani, while recognized as the Kurds' war leader, is being gradually supplanted as head of the KDP by younger and better educated men.

As the insurrection continued unabated until Qasim's overthrow in February 1963, rivalries became gradually

SECRET

Approved For Release 2006/11/08 : CIA-RDP79-00927A004100020004-3

Approved For Release 2006/11/08 : CIA-RDP79-00927A004100020004-3

SECRET

submerged beneath an open Kurdish-Arab antagonism. Barzani's success in frustrating the Iraqi Army's punitive campaign and its indiscriminate bombing of Kurdish villages turned many neutral Kurds against the government and gradually changed the character of the fighting into a nationalist movement for Kurdish autonomy.

Iraqi Kurdish leaders initially cooperated with the new Baathist regime in Baghdad. Prospects of concessions to the Kurds brightened considerably. Despite almost continual negotiations, however, the government's dilatory attitude--and its reinforcement of military posts in the Kurdish area--convinced the Kurds of its insincerity. Present Kurdish demands are for local autonomy, a larger share of government spending in the Kurdish area, use of the Kurdish language in local government, and teaching of Kurdish in local schools.

Iran's Attitude

Iran has not faced any overt resistance from its own Kurds since 1947, but its attitude toward the rebellion in Iraq has been somewhat devious. On the official level Tehran has assured Baghdad that it is neutral and that Iranian authorities are ready to discuss cooperation in maintaining security along their common border.

Turkey Calm

Traditionally Turkey has denied having any Kurdish minority problem, preferring rather to regard its Kurds as "mountain Turks." Kurds serve in the National Assembly and in the armed forces. Administrative supervision by the central government in the Kurdish areas of eastern Turkey is kept to a minimum, although the security forces maintain firm control to assure law and order and to maintain the flow of Kurdish recruits to the armed forces.

Despite intermittent reports during recent years of clandestine organization among the Kurds in Turkey, there has been no confirmation of insurgency, and government control is believed firm. The Kurds realize that Ankara would ruthlessly suppress any appearance of active opposition to the regime.

The Turks tend to view the current Kurdish revolt in Iraq as basically an Iraqi problem, although they realize that if successful the Barzani movement aimed at forming an independent Kurdish state would have its impact among the Kurds of Turkey.

Following an official approach from Baghdad, the Turkish Government agreed to take the necessary action to close the border between the two countries. It reportedly had made the necessary military shifts to assure better control of the border area.

SECRET

Approved For Release 2006/11/08 : CIA-RDP79-00927A004100020004-3

Approved For Release 2006/11/08 : CIA-RDP79-00927A004100020004-3

SECRET

Egyptian Involvement

Egypt under Nasir has offered propaganda support to the Kurds, but evidently no material aid. Egyptian interest in the Kurds began during the Iraqi royal regime. Prior to the 1958 coup Egyptian agents were reportedly active among Iraqi Kurds and Cairo began Kurdish-language broadcasts. These included Kurdish national songs, political interpretations, and newscasts stressing the Kurds' desire for independence.

Although Turkey has officially maintained that its Kurds had been assimilated and constitute no problem, the Turkish interior minister in 1958 admitted that agitation by Egyptian embassy personnel in Ankara had caused trouble.

Cairo continued its propaganda support of the Iraqi Kurds throughout the Qasim regime. After last February's coup Nasir expressed his sympathy with Kurdish goals and received Iraqi Kurdish leaders in Cairo. Since the recent outbreak of fighting, Cairo radio has openly espoused their cause--thus pushing another thorn into the side of the Baathists' Baghdad regime. Cairo's Arabic broadcasts have charged that "criminals" in the Iraqi Government are responsible for the anti-Kurdish campaign.

Soviet Attitude

The revolt against Qasim faced the Soviet Union with a dilemma. Although Moscow had long fostered the idea of an "independent" Kurdistan under Soviet influence, with the friendly Qasim regime holding power in Baghdad, the USSR was restrained in its attitude toward the Kurds. In the summer of 1962, Communist propaganda began to champion the national rights of the Kurds as Iraqi citizens, and increasingly violent attacks on Qasim's policy of "national extermination" of the Kurds appeared in Communist pamphlets circulated in Iraq, in the Soviet journal Problems of Peace and Socialism, and on the clandestine radio stations in Eastern Europe of the Iranian and Turkish Communist parties.

The pro-Kurdish propaganda resumed immediately after the fighting was renewed early this June. Both Izvestia and Pravda published articles supporting Barzani and the Kurdish cause and a TASS statement charged the Iraqi Government with "Hitlerite" treachery, the use of "fascist SS detachments," and genocide. It added that Baghdad's Kurdish policy is a violation of the US charter and a matter of concern for all nations.

Assessment

Despite Barzani's extensive residence in the Soviet Union and Moscow's growing volume of pro-Kurdish propaganda, the Kurdish nationalist movement, has so far remained free of Soviet domination. Iran and Egypt have also had little influence on the course of recent events. As the present campaign continues, however, the likelihood that the Kurds will accept foreign aid, including Soviet help, will increase rapidly, and the possibility that the nationalist movement will spread beyond Iraq's borders will also grow. (SECRET NO FOREIGN DISSEM)

SECRET

Approved For Release 2006/11/08 : CIA-RDP79-00927A004100020004-3

file
Kurds
3

SECRET April 29, 1965

MEMORANDUM FOR MR. WATSON

An Iraqi Kurd, Ismet Sharif Vanli, is in town telling people he has a letter for the President from the Kurdish leader, Barzani. He may try to get in to see someone in the White House.

We have maintained a strict hands-off policy toward the Kurdish rebellion, saying it's entirely an internal Iraqi affair. We issue visas to Kurds on the condition that they will not politic here and will not be officially received, but this one won't take no for an answer.

So if he calls, secretaries might be warned to turn him away politely.

Harold H. Saunders
McGeorge Bundy's Staff

cc: McGeorge Bundy

SECRET

DECLASSIFIED
By AG NARA, Date 6-2-03

Kurds

SECRET

Mildred Zuyne   April 30, 1965

As you requested, I returned Mr. Vanli's call to Mr. Bundy. For the record, I had to tell him that we could not receive him. When he asked how he might deliver the letter he carries from Kurdish leader Barzani, I suggested that perhaps he might put it in the mail. He expressed disappointment as I had expected.

The problem here is that he is a representative of Kurdish rebels in Iraq and has a visa which prohibits him from doing any political work here in the US. The State Department always refuses to receive these people officially because we have tried to keep a "hands-off" policy toward the rebellion saying that it is strictly an Iraqi internal affair. The Iraqi Embassy here in town is watching this fellow like a hawk so we can't afford to have anything to do with him.

HHS

SECRET

DECLASSIFIED E.O. NARA, Date 6-2-03

8a

INCOMING TELEGRAM *Department of State*

CONFIDENTIAL

44
Action
NEA

Info

SS
G
SP
SAH
L
H
IO
P
USIA
NSC
INR
CIA
NSA
DOD

RSR

VNNNVV QMA958BEA396.
RR RUEHCR RUEHDT
DE RUQMBE 449B 2301454
ZNY CCCCC
R 181444Z
FM AMEMBASSY BEIRUT
TO RUEHCR/SECSTATE WASHDC 139
INFO RUQMGU/AMEMBASSY ANKARA EIGHT
RUQVWG/AMEMBASSY BAGHDAD 35
RUQVWA/AMEMBASSY TEHRAN EIGHT
RUEHDT/USUN EIGHT
BT
~~CONFIDENTI~~ A L AUGUST 18

13399

1965 AUG 18 PM 12 14

Kurds

KOMER

ISMETH HERIF VANLY*, FOREIGN REPRESENTATIVE COMMAND COUNCIL OF THE REVOLUTION OF IRAQI KURDISTAN, TODAY HANDED EMBOFF UNSIGNED LETTER TO PRES JOHNSON FROM MUSTAFA BARZANI GIST AS FOLLOWS:

1. IRAQI MILITARY TELEGRAMS DECIPHERED BY KURDS INDICATE IRAQI FIRST ARMY DIVISION, HARD PRESSED IN ROWANDUZ REGION, ABOUT TO LAUNCH GAS ATTACKS AGAINST KURDS.

2. URGE PRES INTERCEDE GOI PREVENT GASSING, TAKE APPROPRIATE STEPS SAVE KURDS FROM GENOCIDE, END WAR.

3. APPEAL TO PRES BRING CONFLICT AND KURDISH NATIONAL

PAGE TWO RUQMBE 449B C O N F I D E N T I A L
QUESTION BEFORE UN FOR PEACEFUL SOLUTION IN SPIRIT CHARTER.

SIMILAR MESSAGES CABLED TO KOSYGIN, WILSON, DE GAULLE, U THANT, WUAISON-SACKEY, NKRUMAH, TITO. NASSER ADDED LAST MINUTE. VANLY, WHO PLANS REVEAL MESSAGES AT NEWS CONFERENCE BEIRUT AUGUST 19, 1700 HOURS, TOLD EMBOFF IRAQI GAS THREATS RESULT SUCCESSFUL KURD COUNTERATTACK ERBIL ROWANDUZ AREA IN WHICH BRIGADE AND BATTALION FIRST DIVISION IRAQI ARMY CUT OFF.

MEMCON, BARZANI LETTER AND COVERING LETTER FROM VANLY TO AMBASSADOR BEING POUCHED.

GP-3. PORTER

*AS RECEIVED

DECLASSIFIED
By AG NARA, Date 6-2-03

CONFIDENTIAL

REPRODUCTION FROM THIS COPY IS PROHIBITED UNLESS "UNCLASSIFIED"

NEA-10

RM/R	REP	AF
1		
ARA	EUR	FE
	5	
NEA	CU	INR
		5
E	P	IO
	1	3
L	FBO	AID
		S/P 1
AGR	COM	FRB
INT	LAB	TAR
TR	XMB	AIR
		5
ARMY	CIA	NAVY
3	10	4
OSD	USIA	NSA
31	10	3
	HEN 7	NSC 6

DEPARTMENT OF STATE

AIRGRAM

POL 13-3 IRAQ

FOR RM USE ONLY

A-625 NO.

CONFIDENTIAL

with UNCLASSIFIED enclosure

HANDLING INDICATOR

TO : DEPARTMENT OF STATE 1966 MAR 17 PM 12 44

INFO : ANKARA, BAGHDAD, LONDON, USUN NEW YORK

FILE COPY

ANALYSIS & DISTRIBUTION BRANCH

FROM : Amembassy TEHRAN DATE: March 12, 1966

SUBJECT : Iran-Iraq: Letter to President Johnson from Mullah Mustafa BARZANI

REF : Embassy's A-543 dated April 24, 1965; A-23 dated July 8, 1965; and A-544 dated February 8, 1966

Shamsuddin MOFTI, who is BARZANI's liaison agent in Tehran with SAVAK, delivered to the Embassy a few days ago an envelope containing a letter in Arabic from Mullah Mustafa Barzani addressed to President Johnson pleading the Kurdish case.

The letter (Translation attached) contains the usual appeal to intervene on behalf of the Kurdish people in Iraq in order that they might achieve their desires: "We want for our people their constitutional rights in the Iraqi Republic, the system that is consistent with international traditions and which corresponds with the traditions of your country concerning the freedom of peoples and with your government's position on human rights." The letter asks assistance in ending the "scorched earth policy" of the Iraqi government. It also states that the "League of Nations recognized the rights of the Kurdish People" in 1925.

Summarizing, Barzani requests that the United States prevent the supply of arms to the Iraqi government, support the Kurdish people, and apply its great influence and efforts to solving the Kurdish problem, "for the sake of peace and the basic constitutional rights of my people."

Enclosures:

1. Original Barzani Letter.
2. Informal Translation.

_BUNDY-SMITH
_BATOR
_BOWDLER
_BOWMAN
_CHASE
_COOPER
_JESSUP
_JOHNSON

1966 MAR 19 COPYFLO

Group 4
Downgraded at 3-year intervals.
Declassified after 12 years.

DECLASSIFIED
E.O. 12958 Sec. 3.5
NLJ-S-05001
By ___, NARA, Date 6-1-03

FORM 4-62 DS-323

CONFIDENTIAL

with UNCLASSIFIED enclosure

FOR DEPT. USE ONLY ☒ In ☐ Out

Drafted by: POL:WABolsetti:alw 3/12/66

Contents and Classification Approved by:

Clearances:

Hal
OK

~~CONFIDENTIAL~~ March 23, 1966

RWK:

We have another letter from Mullah Mustafa Barazani to the President. He says the Iraqi government is intensifying its campaign to exterminate the Kurds and asks the President to prevent the supply of arms to the Iraqi government and to use his influence to settle the Kurdish problem.

State proposes we tell Barazani's emissary if he comes back that we still see this as an internal affair, don't intend to interfere and urge negotiations. In addition, State will give it's people in a separate telegram the facts on our military aid to Iraq in order to deflate any notion that we're responsible for the current flow of arms against the Kurds.

Since we don't even officially acknowledge that we've received this letter here, can't you clear this cable and save LBJ's time? It's consistent with past handling and still makes sense as long as we're going to stay out of the Kurdish business.

HHS

~~CONFIDENTIAL~~

DECLASSIFIED
E.O. 12958 Sec. 3.5
NARA, Date 2-2-03

Hal
OK

THE WHITE HOUSE
WASHINGTON

~~CONFIDENTIAL~~

March 23, 1966

Good stuff.

RWK:

We have another letter from Mullah Mustafa Barazani to the President. He says the Iraqi government is intensifying its campaign to exterminate the Kurds and asks the President to prevent the supply of arms to the Iraqi government and to use his influence to settle the Kurdish problem.

State proposes we tell Barazani's emissary if he comes back that we still see this as an internal affair, don't intend to interfere and urge negotiations. In addition, State will give it's people in a separate telegram the facts on our military aid to Iraq in order to deflate any notion that we're responsible for the current flow of arms against the Kurds.

Since we don't even officially acknowledge that we've received this letter here, can't you clear this cable and save LBJ's time? It's consistent with past handling and still makes sense as long as we're going to stay out of the Kurdish business.

H.
HHS

~~CONFIDENTIAL~~

6-2-03

25X1

Approved For Release 2003/05/19 : CIA-RDP79T00975A009500070001-9

Top Secret

25X1

[redacted]

DIRECTORATE OF INTELLIGENCE

Central Intelligence Bulletin

State Dept., JCS reviews completed

Top Secret

C 159

25X1

20 December 1966

Approved For Release 2003/05/19 : CIA-RDP79T00975A009500070001-9

25X1

Approved For Release 2003/05/19 : CIA-RDP79T00975A009500070001-9

25X1

20 December 1966

Central Intelligence Bulletin

CONTENTS

VIETNAM: Current situation report. (Page 1)

FRANCE-USSR: Economic cooperation may undercut EEC policies. (Page 2)

EGYPT-USSR: Soviets have agreed to meet Cairo's wheat requirements. (Page 3)

IRAQ: Kurdish rebels seeking new sources of support in struggle against government. (Page 4)

NOTES

NIGERIA: Political negotiations.

CHILE: Labor problems.

Approved For Release 2003/05/19 : CIA-RDP79T00975A009500070001-9

25X1

Approved For Release 2003/05/19 : CIA-RDP79T00975A009500070001-9 25X1

Iraq: The Kurdish rebels are seeking new sources of support in their long struggle against the Iraqi Government.

Iran, which had long supported them, cut off most of its help last summer when the Kurds agreed to an armistice with Baghdad. Last week, [redacted] an emissary of Kurdish rebel chieftain Mulla Mustafa Barzani arrived in Amman with a plea for funds. Barzani claims that the situation in Kurdistan is so desperate that he is considering decamping for Europe. 25X1 25X1

[redacted] 25X1

25X1 The Shah is [redacted] eager to establish friendly relations with the Iraqi Government, and wants to avoid giving Barzani any real encouragement. [redacted] 25X1

The Iraqi regime, meanwhile, is moving very slowly in its promised rehabilitation of the Kurdish areas. Should the crisis involving the Iraqi Petroleum Company seriously deplete Iraqi finances, funds earmarked for Kurdish development would probably be the first to suffer. [redacted] 25X1

20 Dec 66 4

Approved For Release 2003/05/19 : CIA-RDP79T00975A009500070001-9 25X1

Saunders 14

Iraq

February 20, 1967

WALT -

Here is a memorandum for the President seeking authorization to provide a low-key verbal reply to Barzani, the Kurdish leader.

Howard Wriggins

February 20, 1967

MEMORANDUM FOR THE PRESIDENT

SUBJECT: Acknowledgment of a letter from Kurdish leader Barzani

The attached letter from the Kurdish Insurgent Leader Barzani addressed to you was delivered to the Department of State in late January. It asks you to press the Government of Iraq to give the Kurds a fair break politically and to provide help for destitute Kurds.

In fact, we've been urging the GOI for some time to seek accommodation with the Kurds within the framework of Iraqi sovereignty. There has been a truce since June 1966 but no real settlement yet. And we have been supplying relief supplies to Kurdish refugees and others made destitute by the Kurdish war.

The Kurds are an important minority representing 30% of Iraq's population. There are also Kurds in Iran and Turkey. Ordinarily, you would not be bothered by a communication from a man like Barzani; but his minority is being actively courted by Soviet agents, and State wants to handle a very low-key response this way:

> A desk officer in State will verbally acknowledge to a friend of Barzani who is in Washington that Barzani's letter has been received and passed to the White House. Barzani's friend will be reminded that our humanitarian interest in the Kurds is evidenced by the continuing flow of food to destitute Kurds.

Such an acknowledgement would be consistent with the way we've handled previous messages from Barzani.

W. W. Rostow

Approved__________

See me__________

WWR:HW:lw
Att: file #534

Iraq

See John Foster Memo for Record - 3/12/68 and HHS memo for Mr. Goldstein 3/13/68

THE WHITE HOUSE
WASHINGTON

March 11, 1968

To Hal Saunders:

Hal, Walt has the originals. Please call me so that we can get you together with Qazzaz.

Ernest Goldstein

Attachment

26a

GENERAL MUSTAFA BARZANI
COMMANDER IN CHIEF OF THE KURDISH
REVOLUTIONARY ARMY AND PRESIDENT OF
THE DEMOCRATIC PARTY OF IRAQI-KURDISTAN

President Linden B. Johnson
The White House
Washington D. C.

January 15, 1968

Mr. President:

I would like to inform your Excellency that in spite of the fact that a year and a half has passed since the June 29, 1966 plan was issued, the Iraqi Government has failed in implementing the provisions of the plan and the Kurdish question has remained unsolved. Furthermore and in the face of the Government's recent provocations, we have had to withdraw our representatives from Baghdad knowing full well that our attempts during the last year and a half for arriving at a peaceful solution have gone in vain. These fears and misgivings have been confirmed by the Iraqi Government's recent acquisition of arms from both the Soviet Union and Czechoslovakia.

An even more disteessing aspect of our question is the illitency hunger and disease from which the Kurdish people is suffering and to the elimination of which both the Government and people of the United States are committed all around the world. We are hopeful that America will find the relief of the Kurdish people's conditions worthy of her generocity and help.

We hope that Mr. Shafiq Qazzaz who resides in Washington D.C. will be given the opportunity to speak in our name with your Excellency and with the officials of your esteemed government.

Your Excellency, please accept our highest appreciations

Sincerely yours

Mustafa Barzani

Iraq

27

GÉNÉRAL MUSTAFA BARZANI
COMMANDER IN CHIEF OF THE KURDISH
REVOLUTIONARY ARMY AND PRESIDENT OF
THE DEMOCRATIC PARTY OF IRAQI-KURDISTAN

Returned to
Lou Schwinn
with NHS memo
1/30/68

President Linden B. Johnson
The White House
Washington D. C.

January 15, 1968

Mr. President:

I would like to inform your Excellency that in spite of the fact that a year and a half has passed since the June 29, 1966 plan was issued, the Iraqi Government has failed in implementing the provisions of the plan and the Kurdish question has remained unsolved. Furthermore and in the face of the Government's recent provocations, we have had to withdraw our representatives from Baghdad knowing full well that our attempts during the last year and a half for arriving at a peaceful solution have gone in vain. These fears and misgivings have been confirmed by the Iraqi Government's recent acquisition of arms from both the Soviet Union and Czechoslovakia.

An even more distressing aspect of our question is the illitency hunger and disease from which the Kurdish people is suffering and to the elimination of which both the Government and people of the United States are committed all around the world. We are hopeful that America will find the relief of the Kurdish people's conditions worthy of her generocity and help.

We hope that Mr. Shafiq Qazzaz who resides in Washington D.C. will be given the opportunity to speak in our name with your Excellency and with the officials of your esteemed government.

Your Excellency, please accept our highest appreciations

Sincerely yours

Mustafa Barzani

DECLASSIFIED
PA/HO Department of State
E.O. 12958, as amended
June 21, 2006

DECLASSIFIED
Authority NND969000
By MB Date 04/09/02

This document consists of 1 pages
Number 1 of ___ copies, Series A

[redacted]

DEPARTMENT OF STATE

Memorandum of Conversation

LIMDIS

DATE: May 29, 1969

SUBJECT: Kurdish Threat Against Kirkuk Oil Installations; Iranian and Israeli Support for Assyrians

PARTICIPANTS: Mr. Zaya Malek Isma'il
Mr. Sam Andrews
Mr. William Yonan

Mr. Rodger P. Davies, NEA
Mr. Bryan H. Baas, NEA/ARN

COPIES TO:		
	NEA	Amembassy TEHRAN
	NEA/ARN	Amembassy BEIRUT
	INR (10)	Amembassy LONDON
	NEA/IRN	Amembassy TEL AVIV
	NEA/IAI	
	White House - Mr. Saunders	

(19)

The Assyrian gentlemen called on Mr. Davies at their request. Mr. Yonan introduced Messrs. Isma'il and Andrews stating that they had recently been in Kurdistan and had some information which they wished to share with us.

Mr. Andrews said that he and Mr. Isma'il had gone to Iran in early April 1969. Through the intercession of the Assyrian representative in Majlis, they were able to obtain permission - apparently from the Shah himself - to visit Mullah Mustafa Barzani in Kurdistan. A primary purpose of their visit was to ascertain the condition of Assyrians in Kurdish territory. The Iranian armed forces obligingly provided a helicopter to take them into Kurdistan. They arrived there April 20 and departed April 23.

POL 23-9 IRAQ

NEA/ARN:BHBaas:dmg 5/29/69
(Drafting Office and Officer)

[redacted]
GROUP 3
Downgraded at 12-year intervals;
not ~~automatically declassified~~.

FORM DS-1254
2-65

DECLASSIFIED
Authority NND969000
By CB Date 04/09/02

DECLASSIFIED
PA/HO Department of State
E.O. 12958, as amended
June 21, 2006

[redacted] 2

Mr. Andrews said they had long talks with Mullah Mustafa every evening. The Mullah gave them a letter addressed to Secretary Rogers. The letter, a copy of which is attached, will be officially delivered next week by them in the company of the Kurdish representative in Washington, Shafiq Qazzaz. They permitted us in confidence to make a copy of the letter for our own information. Mullah Mustafa had specifically asked Messrs. Andrews and Isma'il to convey a message to the American Government. That is, the Mullah wants us to know that he is under pressure from his followers to unleash attacks on the Kirkuk oil facilities. The Kurds will give serious consideration to this in the future. The rationale is that the oil earns income for the Iraqi Government which in turn is used to buy arms to attack the Kurds. In reply to a specific inquiry from Mr. Baas, Mr. Andrews said that Mullah Mustafa was not demanding anything from us in return for agreement not to attack the Kirkuk facilities. Mullah Mustafa merely wanted us to be informed. Mr. Andrews said that, of course, Barzani looks for support from any quarter. He added that the Mullah said he would like to see Kurdistan become the 51st state.

In discussing the threat to the IPC facilities at Kirkuk, Andrews and Isma'il seemed to be unaware of the March 1969 attack on the facilities. (This is puzzling, since the Kurds have publicly taken credit for the attack.)

Mr. Andrews said that the Assyrians are fighting the Iraqis alongside the Kurds. There is apparently complete confidence between the Kurds and the Assyrians and some integration of their fighting forces. In this connection, Mr. Andrews said that the Iranian Government had assured him of Iranian assistance to the Assyrians in their confrontation with the Iraqis. In Tehran he had also gotten in touch with the Israelis. The Israelis also assured him that they would be pleased to provide Assyrians with arms. Mr. Andrews added that the Israelis are supplying the Kurds with arms while the Iranians provide them

[redacted]

[redacted]
DECLASSIFIED
Authority NND969000
By MB Date 04/09/02

DECLASSIFIED
PA/HO Department of State
E.O. 12958, as amended
June 21, 2006

[redacted]

with food and other supplies. Iranian support for the Kurds, Mr. Andrews noted, tends to vary in direct proportion to tensions between the Iranian and Iraqi Governments. Mullah Mustafa had complained to Mr. Andrews that when there is rapprochement between the Iraqis and the Iranians, aid to the Kurds becomes a mere trickle. At times like the present, the Kurds are well supplied by the Iranians.

Mr. Andrews reported that the Kurds enjoyed high morale and were determined to carry on their war with the Government of Iraq. The Iranians, the Israelis and the Kurds all agreed that even if Mullah Mustafa were to die, the Kurds were united enough in their confrontation with the Iraqis that they would carry on the fight.

Mr. Andrews noted in passing that Jalal Talabani's forces are ineffectual. Mr. Davies said that we had heard about two months ago a rumor that Talabani had been killed in a clash with the Barzani forces. Mr. Andrews said most emphatically that Talabani is still alive. He said that at about the time we understood that he had been killed, Talabani and a band of supporters attempted to ambush Barzani and a group of his followers. The ambush failed, and some 60 Talabani followers were killed. Both Talabani and Barzani escaped unscathed.

In reply to a question from Mr. Davies, Mr. Andrews said there are no negotiations between Barzani and the GOI at present.

Mr. Andrews alluded to the possibility of US assistance to the Kurds and Assyrians. Mr. Davies informed the gentlemen that following the February 1964 truce between the Kurds and the GOI, the US Government had instituted a Title II program in northern Iraq to provide relief to needy Kurds. This program had been terminated by the break in relations between the United States and Iraq. In the absence of relations there is little we can do to provide relief to needy minorities in that country. Mr. Davies went on to say that we are very sympathetic with all the minorities including the Kurds,

[redacted]

DECLASSIFIED
Authority NND969000
By MB Date 04/09/02

DECLASSIFIED
PA/HO Department of State
E.O. 12958, as amended
June 21, 2006

[redacted]

4

the Assyrians, the Jews, the Chaldeans, and others.

Mr. Andrews said that he would get in touch with Shafiq Qazzaz and would then be back in touch with Mr. Baas to arrange for an appointment to deliver Mullah Mustafa's letter to the Secretary. Mr. Andrews said he stands ready to be helpful in any way possible and asked that we feel free to call on him. Mr. Davies thanked him and said we are happy to have this new channel of communication.

Attachment:

Copy of a letter to the Secretary from Barzani.

[redacted]

[redacted]

DECLASSIFIED
Authority NND969000
By CB Date 04/09/02

[redacted]

DECLASSIFIED
PA/HO Department of State
E.O. 12958, as amended
June 21, 2006

DEPARTMENT OF STATE
DIVISION OF LANGUAGE SERVICES

(TRANSLATION)

LS NO. 10056
T-58
Arabic

The Honorable William Rogers
Secretary of State of the United States of America

Greetings and respects.

Your Excellency, you are aware of the fact that the people of Kurdistan of Iraq have been for more than seven and a half years the victims of a racial war waged against them by the dictators in Baghdad, who seized power through bloody military coups.

In addition to the threat which this war has aimed at the existence and legitimate aspirations of our people, both Kurds and Assyrians, it has brought disaster and affliction upon all its victims, deprived the people of Kurdistan, particularly the Assyrians and the Kurds, of education and health [needs], and rendered tens of thousands of them refugees. All these [calamities] have been inflicted upon us only because we have claimed the basic and legitimate human and national rights, to which we, like any other people, are entitled.

On more than one occasion, our people have appealed to the people and Government of the United States of America for assistance in their tribulation and inclusion in

REPRODUCED AT THE NATIONAL ARCHIVES

DECLASSIFIED
Authority NND969000
By [illegible] Date 04/07/[illegible]

DECLASSIFIED
PA/HO Department of State
E.O. 12958, as amended
June 21, 2006

[redacted]

-2-

your country's aid, in all fields, to many of the under-developed peoples.

As we reiterate our appeal to the people and government of the United States through Your Excellency, we hope that President Richard Nixon's administration may usher in more propitious times for our cause, and that this appeal may meet a receptive ear on your part and gain the necessary sympathy and support.

Any serious step you may take towards this end will ensure for your country the generous gratitude and support of our people, as well as prove the best application of the policy of the United States, whose objective is to serve humanity and stand by small nations subjected to distress and suffering.

The delegation consisting of Shafiq Qazzaz, Zia Malak Ismail, and Sam Andrews is authorized to speak on my behalf and to set forth in detail the various aspects of our case. I am hopeful that the delegation will enjoy the favor of an audience with you.

Please accept, Excellency, the assurances of my highest consideration.

Mustafa Al-Barazani
4/22/69

DECLASSIFIED in Part
PA/HO Department of State
E.O. 12958, as amended
June 21, 2006

NP, NSC, CF, ME Iran & Iraq, Box 601 (w/d), Folder 1

ROUTINE

DIRECTORATE OF PLANS

Intelligence Information Cable

IN -039040

PAGE 1 OF 3 PAGES

STATE/INR DIA NMCC/MC ARMY NAVY AIR) CIA/NMCC SDO
STATE (DIR) NIC (HENDRICKSON ONLY) EXO DDI D/ONE

This material contains information affecting the National Defense of the United States within the meaning of the Espionage Laws, Title 18, U.S.C. Secs. 793 and 794, the transmission or revelation of which in any manner to an unauthorized person is prohibited by law.

[redacted]/BACKGROUND USE ONLY

THIS IS AN INFORMATION REPORT, NOT FINALLY EVALUATED INTELLIGENCE

[redacted]

09 22 07z Mar 70

CITE TDCS DB-315/01044-70

DIST 9 March 1970

COUNTRY IRAN/IRAQ/ISRAEL

DOI 4-7 MARCH 1970

SUBJECT ISRAELI AID TO KURDISH REBELS

ACQ (7 MARCH 1970) FIELD NO.

SOURCE [redacted]

TO STATE: NO DISTRIBUTION EXCEPT TO DR. RAY S. CLINE

TO DIA: EXCLUSIVE FOR GENERAL BENNETT

TO NMCC/MC: EXCLUSIVE FOR ARMY ACSI, GENERAL MCCHRISTIAN;
NAVY ACNO (INTEL), ADMIRAL HARLFINGER;
AIR FORCE AFCIN, GENERAL TRIANTAFELLU

TO NSA: EXCLUSIVE FOR ADMIRAL GAYLER

1. IDRISS B A R Z A N I, SON OF KURDISH REBEL LEADER MULLAH MUSTAFA

[redacted]/BACKGROUND USE ONLY

DECLASSIFIED in Part
PA/HO Department of State
E.O. 12958, as amended
June 21, 2006

IN -039040
TDCS DB-315/01044-70
PAGE 2 OF 3 PAGES

[redacted]/BACKGROUND USE ONL
(classification) (dissem controls)

B A R Z A N I , ARRIVED IN TEHRAN, IRAN, ON 4 MARCH IN RESPONSE TO A REQUEST FROM THE IRANIAN NATIONAL SECURITY AND INTELLIGENCE ORGANIZATION (SAVAK) THAT HE COME FOR DISCUSSIONS CONCERNING THE FUTURE OF THE KURDISH REVOLUTION. ON 4 AND 5 MARCH BARZANI, SAMI S A N J A R I , AND AMIR Q A S I M I MET WITH REPRESENTATIVES OF THE GOVERNMENT OF ISRAEL. THE ISRAELIS PUSHED HARD FOR RESUMPTION OF HOSTILITIES IN NORTHERN IRAQ AND PROMISED THE KURDS THAT THEY WOULD SUPPLY ANTI-AIRCRAFT WEAPONS AND LIGHT ARTILLERY (SIC). IDRISS BARZANI REQUESTED ASSISTANCE IN THE FORM OF ARMORED CARS AND ARMORED PERSONNEL CARRIERS. THE ISRAELIS ALSO AGREED TO SUPPLY THIS TYPE OF EQUIPMENT. IN SUBSEQUENT DISCUSSIONS, THE ISRAELIS SAID THAT MULLAH MUSTAFA BARZANI SHOULD MAKE AN EFFORT TO CAPTURE AT LEAST TWO IRAQI TANKS. USING THIS CAPTURE AS COVER, THE ISRAELIS PROMISED THAT THEY WOULD SUPPLY, VIA IRAN, ADDITIONAL TANKS WITH CREWS. IDRISS BARZANI SAID THAT HE PREFERRED TO HAVE ALL KURDISH CREWS FOR ANY TANKS AND REQUESTED THAT KURDS BE TRAINED IN THE OPERATION OF TANKS. THE ISRAELIS READILY CONSENTED TO THIS REQUEST.

2. ON 6 MARCH BARZANI MET WITH GENERAL NEMATOLLAH N A S S E R I , CHIEF OF SAVAK. NASSERI DISCUSSED IRANIAN PLANS FOR FURTHER AID TO MULLAH MUSTAFA BARZANI AND IRANIAN CONCERN OVER BARZANI'S NEGOTIATIONS WITH THE IRAQI REGIME. NASSERI SAID THAT IRAN WAS FULLY BEHIND THE ISRAELI PLAN TO RENEW THE FIGHTING IN NORTHERN IRAQ, AND IDRISS SHOULD CAREFULLY NOTE WHAT THE ISRAELIS WERE SUGGESTING. IDRISS BARZANI WAS TO MEET WITH

S [redacted]AD/BACKGROUND USE ONLY
(classification) (dissem controls)

DECLASSIFIED in Part
PA/HO Department of State
E.O. 12958, as amended
June 21, 2006

IN -039040

TDCS DB-315/01044-70

PAGE 3 OF 3 PAGES

[redacted]/BACKGROUND USE ONLY
(classification) (dissem controls)

NASSERI AGAIN ON 7 MARCH TO DISCUSS FURTHER THE ISRAELI PROPOSALS.

3. DURING THE PAST MONTH IRANIAN AND ISRAELI FINANCIAL ASSISTANCE TO BARZANI HAS BEEN 1,200,000 IRAQI DINARS (U.S. DOLLARS 3,360,000).

4. [redacted] DISSEM: NONE [redacted].

[redacted]/BACKGROUND USE ONLY
(classification) (dissem controls)

RECORDS REQUIRING SCREENING
POL NEAR E, 1970-73
BOX 2494
FOLDER POL 1 NRE-USSR 1/1/70

POL NEAR E - USSR

054[redacted]

[redacted]
Classification

...rtment of State

TELEGRAM

40B

14 APR 70 01 [illegible]

INDICATE:
] COLLECT
] CHARGE TO

54598

DISTRIBUTION

ACTION: Amembassy TEL AVIV

INFO: Amembassy AMMAN
" ANKARA
" BEIRUT
" JIDDA
" KUWAIT
" LONDON
" MOSCOW
" PARIS
" TEHRAN
USINT CAIRO

STATE

LIMDIS

SUBJ: Soviet Pressure for Iraqi-Kurdish Agreement

1. During Secretary's discussion on Middle East with Israeli FonMin DirGen Rafael April 10, latter asserted Soviets had played decisive role in Iraq-Kurdish agreement. According Rafael, Iraqis were extremely reluctant to settle Kurdish problem but Soviets insisted, indicating they wanted peace in proximity of USSR's borders. Iraqi negotiators had literally asked Kurds to state their terms for agreement and then signed without further discussion.

DRAFTED BY:	DRAFTING DATE	TEL. EXT.	APPROVED BY:
NEA/IAI:TAWahl/WBSmith:hml	4/13/70	21714	NEA - Rodger P. Davies [redacted]

CLEARANCES:

NEA/ARN - Mr. [redacted] Seelye
NEA/IAI - Mr. Stackhouse
S/S - Mr. Gleysteen
EUR - Mr. Swank
EUR/SOV - Mr. Anderson

11

[redacted]
Classification

FORM DS-322
4-68

DECLASSIFIED
PA/HO Department of State
E.O. 12958, as amended
June 21, 2006

RECORDS REQUIRING SCREENING

RECORDS REQUIRING SCREENING
POL MOAR E, 1970-73
Box
FOLDER

[redacted]
Classification

AR 4588

REPRODUCED AT THE NATIONAL ARCHIVES

rtment of State
TELEGRAM

IDICATE:
] COLLECT
] CHARGE TO

DISTRIBUTION

ACTION: Amembassy TEL AVIV PAGE 2

2. Rafael volunteered the same comments on subject during conversation April 10 with DepAsst Sec Swank (septel), offering this alleged Soviet action with Iraq as illustration of powerful influence Rafael thinks USSR could bring to bear in Cairo if so disposed. (Latter point also made by inference in conversation with Secretary.) Rafael added Israeli info, which he called totally reliable, indicates Soviets put into balance (A) further Soviet arms assistance to Iraq, (B) Soviet oil cooperaion with Iraq, and (C) probably also promises of Soviet support for bigger Iraqi role in Persian Gulf affairs.

3. Rafael expanded his thesis in Swank conversation to suggest that Moscow has traditionally alternated its Middle East attention between penetration into Red Sea as gateway to East Africa and into Persian Gulf as avenue to South Asia, and when stymied in one direction, shifts back to other. Rafael asserted Soviets in 1950s had not calculated potential setbacks to their efforts in

RAFTED BY:	DRAFTING DATE	TEL. EXT.	APPROVED BY:

LEARANCES:

FORM DS-322
4-68

[redacted]
Classification

DECLASSIFIED
PA/HO Department of State
E.O. 12958, as amended
June 21, 2006

DISTRIBUTION

ACTION: Amembassy TEL AVIV PAGE 3

Egypt or enormous investments required. Said that Israel take on UK commitments east of Suez. Rafael predicted to Swank that Soviet pressures which produced Iraqi-Kurdish agreement were only first manifestation of new Soviet drive for influence in Persian Gulf.

4. COMMENT: We realize Israelis have good sources on Kurdish matters but believe Rafael has exaggerated Soviet role in recent Iraqi-Kurdish agreement. Addressees' views would be welcome.

GP-3 END

RAFTED BY:	DRAFTING DATE	TEL. EXT.	APPROVED BY:

LEARANCES:

[redacted]

Classification

FORM DS-322
4-68

DECLASSIFIED
PA/HO Department of State
E.O. 12958, as amended
June 21, 2006

(b)(1)
(b)(3)

~~SECRET/SENSITIVE~~

CENTRAL INTELLIGENCE AGENCY
WASHINGTON, D.C. 20505

9 MAR 1972

Eyes Only

MEMORANDUM FOR: The Assistant Secretary of State for Near Eastern and South Asian Affairs

SUBJECT: Intention of Kurdish Leader Al-Barzani to Approach the United States Government for Assistance; Iranian Intelligence Request for Expression of United States Government Willingness to Overthrow the Ba'thi Regime of Iraq

POL 23-9 Iraq
POL 13-3 Iraq

1. In early March 1972 a reliable Agency source reported that Mulla Mustafa al-Barzani, leader of the Iraqi Kurds, was under considerable pressure from the Soviet Union to effect a rapprochement with the Ba'thi regime in Baghdad. Together with this effort, the Soviet Union is also exerting pressure upon the Ba'th Party of Iraq and the Communist Party of Iraq to resolve their differences and work together toward a national front government. As a result of this pressure, al-Barzani believes that both the Iraqi Kurdish movement as well as the Iraqi nation are in danger since he will have to acquiesce unless he receives help from outside Iraq. Consequently, al-Barzani is again planning to send an emissary to persuade the United States Government of his concern and to arrange travel to the United States for al-Barzani to plead his case personally. Al-Barzani has indicated that he will not sign any agreement with the Ba'th Party of Iraq until he has reassessed the position of the United States toward his cause. (The last meeting between the United States Government and an emissary from al-Barzani took place in Beirut in early November 1971, and was reported in confidential Beirut Embtel 9689, 3 November 1971.)

2. On 6 March 1972, a senior official of the Iranian National Intelligence and Security Organization (SAVAK) contacted [redacted] to advise that SAVAK believes that Iraq is falling increasingly under Soviet domination. The SAVAK official cited Soviet pressures on al-Barzani and the imminence of a Soviet-Iraqi treaty. The SAVAK official stated that these factors presage further Soviet inroads into Iraq with consequent difficulties for Iran and for the Persian Gulf. The SAVAK official concluded by

~~SECRET/SENSITIVE~~

NW 31715
System Doc ID: 444575 - Page 1

APPROVED FOR RELEASE - CIA INFO
DATE: 13-Jul-2011

~~SECRET/SENSITIVE~~

asking for the latest United States position on the question of attempting to replace the Iraqi Ba'thist government. The SAVAK official also wished to know if the United States would be prepared to provide financial and military support for the attempt and assist in drawing together Iraqi exiles who would comprise the nucleus of a separatist government initially harbored by al-Barzani. Our representative replied that he would inform his headquarters of SAVAK's queries.

John H. Waller
Chief, Near East and
South Asia Division

cc: Director of Intelligence and Research

CSDB-312/01101-72

~~SECRET/SENSITIVE~~

NW 31715
System Doc ID: 444575 - Page 2

DECLASSIFIED in Part
PA/HO Department of State
E.O. 12958, as amended
June 21, 2006

NP, NSC, CF, ME Iran & Iraq, Box 601 (w/d), Folder 1

ROUTINE

DIRECTORATE OF PLANS

Intelligence Information Cable

IN -039040

PAGE 1 OF 3 PAGES

DIA NMCC/MC ARMY NAVY AIR) CIA/NMCC SDO
STATE (DIR) NIC (HENDRICKSON ONLY) EXO DDI D/ONE

This material contains information affecting the National Defense of the United States within the meaning of the Espionage Laws, Title 18, U.S.C. Secs. 793 and 794, the transmission or revelation of which in any manner to an unauthorized person is prohibited by law.

GROUP 1 Excluded from automatic downgrading and declassification

[redacted]/BACKGROUND USE ONLY

THIS IS AN INFORMATION REPORT, NOT FINALLY EVALUATED INTELLIGENCE

[redacted]

09 22 07 z MAR 70

CITE TDCS DB-315/01044-70

DIST 9 March 1970

COUNTRY IRAN/IRAQ/ISRAEL

DOI 4-7 MARCH 1970

SUBJECT ISRAELI AID TO KURDISH REBELS

ACQ (7 MARCH 1970) FIELD NO.

SOURCE [redacted]

TO STATE: NO DISTRIBUTION EXCEPT TO DR. RAY S. CLINE

TO DIA: EXCLUSIVE FOR GENERAL BENNETT

TO NMCC/MC: EXCLUSIVE FOR ARMY ACSI, GENERAL MCCHRISTIAN;
NAVY ACNO (INTEL), ADMIRAL HARLFINGER;
AIR FORCE AFCIN, GENERAL TRIANTAFELLU

TO NSA: EXCLUSIVE FOR ADMIRAL GAYLER

1. IDRISS B A R Z A N I, SON OF KURDISH REBEL LEADER MULLAH MUSTAFA

[redacted] [redacted]/BACKGROUND USE ONLY
(classification) (dissem controls)

DECLASSIFIED in Part
PA/HO Department of State
E.O. 12958, as amended
June 21, 2006

IN -039040
TDCS DB-315/01044-70
PAGE 2 OF 3 PAGES

[redacted]/BACKGROUND USE ONL
(classification) (dissem controls)

B A R Z A N I , ARRIVED IN TEHRAN, IRAN, ON 4 MARCH IN RESPONSE TO A REQUEST FROM THE IRANIAN NATIONAL SECURITY AND INTELLIGENCE ORGANIZATION (SAVAK) THAT HE COME FOR DISCUSSIONS CONCERNING THE FUTURE OF THE KURDISH REVOLUTION. ON 4 AND 5 MARCH BARZANI, SAMI S A N J A R I , AND AMIR Q A S I M I MET WITH REPRESENTATIVES OF THE GOVERNMENT OF ISRAEL. THE ISRAELIS PUSHED HARD FOR RESUMPTION OF HOSTILITIES IN NORTHERN IRAQ AND PROMISED THE KURDS THAT THEY WOULD SUPPLY ANTI-AIRCRAFT WEAPONS AND LIGHT ARTILLERY (SIC). IDRISS BARZANI REQUESTED ASSISTANCE IN THE FORM OF ARMORED CARS AND ARMORED PERSONNEL CARRIERS. THE ISRAELIS ALSO AGREED TO SUPPLY THIS TYPE OF EQUIPMENT. IN SUBSEQUENT DISCUSSIONS, THE ISRAELIS SAID THAT MULLAH MUSTAFA BARZANI SHOULD MAKE AN EFFORT TO CAPTURE AT LEAST TWO IRAQI TANKS. USING THIS CAPTURE AS COVER, THE ISRAELIS PROMISED THAT THEY WOULD SUPPLY, VIA IRAN, ADDITIONAL TANKS WITH CREWS. IDRISS BARZANI SAID THAT HE PREFERRED TO HAVE ALL KURDISH CREWS FOR ANY TANKS AND REQUESTED THAT KURDS BE TRAINED IN THE OPERATION OF TANKS. THE ISRAELIS READILY CONSENTED TO THIS REQUEST.

2. ON 6 MARCH BARZANI MET WITH GENERAL NEMATOLLAH N A S S E R I , CHIEF OF SAVAK. NASSERI DISCUSSED IRANIAN PLANS FOR FURTHER AID TO MULLAH MUSTAFA BARZANI AND IRANIAN CONCERN OVER BARZANI'S NEGOTIATIONS WITH THE IRAQI REGIME. NASSERI SAID THAT IRAN WAS FULLY BEHIND THE ISRAELI PLAN TO RENEW THE FIGHTING IN NORTHERN IRAQ, AND IDRISS SHOULD CAREFULLY NOTE WHAT THE ISRAELIS WERE SUGGESTING. IDRISS BARZANI WAS TO MEET WITH

S [redacted]AD/BACKGROUND USE ONLY
(classification) (dissem controls)

DECLASSIFIED in Part
PA/HO Department of State
E.O. 12958, as amended
June 21, 2006

IN -039040

TDCS DB-315/01044-70

PAGE 3 OF 3 PAGES

[redacted]/BACKGROUND USE ONLY
(classification) (dissem controls)

NASSERI AGAIN ON 7 MARCH TO DISCUSS FURTHER THE ISRAELI PROPOSALS.

3. DURING THE PAST MONTH IRANIAN AND ISRAELI FINANCIAL ASSISTANCE TO BARZANI HAS BEEN 1,200,000 IRAQI DINARS (U.S. DOLLARS 3,360,000).

4. [redacted] DISSEM: NONE [redacted].

[redacted]/BACKGROUND USE ONLY
(classification) (dissem controls)

NO FOREIGN DI[redacted]TROLLE[redacted]DISSEM/[redacted] ABROA[redacted]ATION
IS[redacted] TO BE I..CLU[redacted] IN A[redacted] OTHER DOCUM[redacted] .JBLICATION

NP, NSC, CF, Iraq Box 603

CENTRAL INTELLIGENCE AGENCY

WASHINGTON, D.C. 20505

2520 c

OFFICE OF THE DIRECTOR

29 March 1972

MEMORANDUM FOR: The Assistant to the President
for National Security Affairs
The Secretary of State
The Secretary of Defense

SUBJECT: Kurdish Efforts to Recruit International Support for Kurdish Position in Their Drive To Combat Closer Soviet-Iraqi Relations and Resulting Pressure on the Kurds

SUMMARY: Kurdish leader Mulla Mustafa al-Barzani sent an emissary during March 1972 to approach Jordanian [redacted] and United States Governments for aid, and to invite former Iraqi Prime Minister General 'Abd al-Razzaq al-Nayif to participate in an Arab-Kurdish Government in the North. The emmissary said that al-Barzani believes that the West will not wish to overlook recent signs of strengthening Soviet-Iraqi relations. During his talks in the West, the emissary hopes to receive a favorable response to some or all of the following requirements:

A. Political discussions on a continuing basis;

B. Provision of financial assistance;

C. Provision of a power radio station and training for its operator;

D. Cooperation with Kurdish intelligence which is the responsibility of Mas'ud Barzani; and

E. The award of some scholarships for Kurds to study at western universities. END OF SUMMARY.

1. During March 1972 Mulla Mustafa al-Barzani sent [redacted] as his special representative, to have discussions

S E [redacted]

NO FOREIGN DISSEM/[redacted]ED DISSEM/NO DISSEM ABROAD THIS INFORMATION
IS [redacted] BE INCLUDED [redacted] OR PUBLICATION

DECLASSIFIED in Part
PA/HO Department of State
E.O. 12958, as amended
June 21, 2006

with [redacted] representatives of the [redacted] and United States Governments.

2. During meetings with [redacted] explained recent developments in Iraq, including the forthcoming signature of a Soviet-Iraqi treaty of friendship agreed upon in principle during the visit of Saddam Husayn al-Tikriti, Vice-President of the Iraqi Revolutionary Command Council (RCC) and Assistant Secretary-General of the Ba'th Party of Iraq, to Moscow in February; Soviet pressure on the Kurds to sign the national charter with the Iraqi Ba'th Party and the Iraqi Communist Party; and the implications for the area as a whole of these developments.

3. [redacted] said that these developments placed the Kurds in a corner. If they agreed to join the national charter with the Iraqi Communist Party and the Ba'th, it would be impossible to escape at a later date, especially with the degree of support currently being pressed by the Soviet Union on the Ba'thi Government in Baghdad. If the Kurds refuse to join they must face the prospect of a renewal of hostilities. While the Soviet Union was pressing the Kurds to join, the Iranians were making every effort to persuade them not to. The Iranians had asked Idris Barzani,the son of Mulla Mustafa, to send them a list of requirements of their current military and material needs. This had been done and accepted in principle by the Iranians. The Kurds,however, did not trust the Iranians to implement their promises of help.

4. [redacted] continued by saying that the Kurds were no longer thinking in purely Kurdish terms but had discussed recent developments as a national problem for Iraq. In addition, the coming signature of a Soviet-Iraqi treaty had strategic implications for the whole area. In an effort to deal with the problem in its national context, the Kurds had had contact with Arab exile groups living in Cairo, but they did not trust them. [redacted] suggested that if [redacted] believed that the right moment had come, he personally should participate in the formation of a joint Arab-Kurdish committee located in Kurdistan, which would adopt the slogan of the Iraqi revolution in the north. The committee should establish international contacts throughout the world and then form a national government

DECLASSIFIED in Part
PA/HO Department of State
E.O. 12958, as amended
June 21, 2006

[redacted] E C R E T
NO FOR[redacted]SSEM/ TROLLED DISSEM/[redacted]INFORMATION
IS [redacted] TO BE INCLU[redacted]OTHER DOCUMENT OR PUBLICATION

in the north after preparing the constitutional basis of a new regime. It should then seek the cooperation of the Iraqi Army and expel the Ba'th from Baghdad. The Arab-Kurdish committee should make it clear to Iran that, while accepting their military and other material assistance, they would not welcome direct control or intervention by Iran in Iraqi internal affairs. Long Kurdish experience in working with Iran left no doubt that Iranian policy was to establish a weak government in Baghdad under unsuitable leaders wuch as 'Abd al-Ghany al-Rawi.

5. [redacted] said that if anything was to be done, a start would have to be made during the next three months. He proposed to visit [redacted] who had earlier promised to intercede with the Shah of Iran to provide necessary military aid without insisting on direct Iranian intervention and control of events. In addition, [redacted] said he was hoping to have discussions with officials at a senior level in [redacted] Washington to explain to them the strategic implications of recent Soviet moves in Iraq and to ask for some modest measures of help for the Kurds to be given in conditions of complete secrecy.

6. While realizing that Western policy toward the Kurds had traditionally been one of non-intervention, [redacted] said that the Kurds could not believe that the Western powers would remain indifferent once they were alerted to what was happening in Iraq. He hoped that he might receive a favorable response in the West to some or all of the following requirements:

A. Political discussions on a continuing basis;

B. Provision of financial assistance;

C. Provision of a powerful radio station and training for its operator;

D. Intelligence cooperation with Kurdish intelligence which was the responsibility of Mas'ud Barzani, a son of Mulla Mustafa al-Barzani; and

3

[redacted]CRET
NO FO[redacted]CONTROLLED DISSEM/NO DISSEM ABROAD THIS INFORMATION
IS NOT TO [redacted]

DECLASSIFIED in Part
PA/HO Department of State
E.O. 12958, as amended
June 21, 2006

[redacted]
NO FOREIGN [redacted] TROLLED DISSEM/NO DISSEM ABROA [redacted]
IS NOT TO BE INCLU [redacted] OR PUBLICATION

E. The award of some scholarships for Kurds to study at western universities.

Richard Helms
Director

CC: Assistant Secretary of State for
Near East and South Asian Affairs

Director, Intelligence and Research

CSDB-312/01470-72

4

S E C R E T
NO FOREIGN DISS [redacted] DISSEM/NO DISSEM ABROAD [redacted]
I [redacted] BE INCLUDED [redacted] OR PUBLICATION

DECLASSIFIED in Part
PA/HO Department of State
E.O. 12958, as amended
June 21, 2006

DECLASSIFIED in Part
PA/HO, Department of State
E.O. 12958, as amended
Date: 6-21-06

MEMORANDUM

THE WHITE HOUSE
WASHINGTON

ACTION
(No Number)

S[redacted]/SENSITIVE

March 27, 1972

MEMORANDUM FOR: GENERAL HAIG

FROM: HAROLD H. SAUNDERS Hal

SUBJECT: Supporting the Kurdish Rebellion

The Iranian intelligence service, SAVAK, has again [redacted] urged that we provide assistance through [redacted] to the Iraqi Kurdish leader, Mulla Mustafa al-Barzani.

Similar approaches have been made over the last ten years and have been turned down. The British have also avoided involvement. The Israelis are probably paying Barzani a sizeable monthly subsidy, and King Hussein when he comes here may support US involvement. [redacted]

According to a CIA report, the Soviets have urged Barzani and the Kurds to join a national front government in Iraq which would include Communists, Nasirists and Kurds under the Ba'th Party of Iraq. As you may know, the Kurds have been relatively quiet for the last two years or so. The purpose of any move the Iranians supported now would be to try again to overthrow the Iraqi Ba'thist government and to reduce chances of Soviet entrenchement in Iraq. There are reports that a Soviet treaty with Iraq similar to that one with Egypt is in the offing.

State Department and CIA are inclined to continue to avoid involvement. For one thing, any assistance that may be needed by Barzani is fully within the capability of Iran or Israel to provide. There is nothing absolutely needed from us except that they want to involve us. Another factor is that the odds are against the Kurds succeeding. Also, our involving ourselves for the first time at this point could be regarded by the Soviets as a move directed against them.

My instinct is to remain out of this as we have in the past, but I felt that you ought to be aware because of the Soviet angle.

[redacted]

[redacted]

DECLASSIFIED in Part
PA/HO, Department of State
E.O. 12958, as amended
Date: 6-21-06

communist government. SAVAK stated that USG assistance could be channelled secretly through [redacted] with only al-BARZANI being aware.

It should be noted that similar requests have been made to the USG by SAVAK on behalf of al-BARZANI over the past ten years. [redacted]

2

[redacted]

DECLASSIFIED in Part
PA/HO, Department of State
E.O. 12958, as amended
Date: 6-21-06

SUBJECT: Iranian Approaches to U.S. Government

In late November 1971 SAVAK predicted to [redacted] that a national front government would be formed in Iraq "within three or four months". This government would include communists, Nasirists and Kurds subservient to the Ba'th Party of Iraq (BPI) and would represent a situation antithetical to both Iranian and U.S. interests. SAVAK [redacted] stated that Kurdish leader Mulla Mustafa al-BARZANI represented the only available figure around whom effective anti-BPI activity could be organized.

In early March 1972, SAVAK [redacted] and reviewed events which at that time had led up to increasingly close Soviet ties with Iraq and joint Iraq-Soviet pressures on al-BARZANI to reach an agreement with both the BPI and the Communist Party of Iraq. SAVAK viewed these developments as presaging further Soviet inroads with consequent difficulties for Iran and for the Gulf. At this time SAVAK again asked for U.S. assistance against the BPI, assistance which would include financial aid, military equipment and political action, all involving al-BARZANI.

Concurrently, [redacted] reporting on the Soviet pressures, and also reported that al-BARZANI was planning to send a letter to Secretary of State Rogers requesting U.S. support against the BPI. All of these developments have been reported to the Department of State via Memorandum, [redacted].

On 15 March 1971, SAVAK [redacted] and said that al-BARZANI had asked SAVAK to inform the USG that if the present trend continued, Iraq would assume a status similar to that of the East European satellites [redacted]. SAVAK again asked for USG support for al-BARZANI in order to forestall the formation of a national front government in Iraq and thereby the formation of a preponderantly

REPRODUCED AT THE NATIONAL ARCHIVES

DECLASSIFIED
Authority 969000
By AR Date 4/7/02

DECLASSIFIED
PA/HO, Department of State
E.O. 12958, as amended
Date: 6-21-06

[redacted] 2

airport yesterday that we continue to update our assessments and not be guided solely by conventional wisdom concerning such matters.

Meanwhile, we would recommend that you brief the Secretary orally about this problem in view of the fact that the letter from Barzani is addressed to him.

Attachments:

Memorandum of Conversation
Translation of Barzani letter
to the Secretary

TJS

NEA/ARN:TJScotes:bdf

[redacted]

DECLASSIFIED in Part
PA/HO, Department of State
E.O. 12958, as amended
Date: 6-21-06

S[redacted] - 2 -

RECOMMENDATION: That I tell CIA we concur in their judgment that we should not involve ourselves.

Approve HK Other ____________

Tell CIA to do in least abrasive way possible - Note - Barzani sending emissary to D.C.

[redacted]

REPRODUCED AT THE NATIONAL ARCHIVES

DECLASSIFIED
Authority 969000
By ___ Date 4/1/02

DECLASSIFIED
PA/HO, Department of State
E.O. 12958, as amended
Date: 6-21-06

[redacted]

DEPARTMENT OF STATE

Memorandum of Conversation

DATE: April 3, 1972

SUBJECT: Kurdish Appeal for U. S. Assistance

PARTICIPANTS: T. J. Scotes, Esq., Officer-in-Charge, Jordanian Affairs
Zayd Uthman, Special Emissary from Mulla Mustafa Barzani

PLACE: Hay-Adams Hotel, Washington, D. C.

SUMMARY

During an April 3 meeting arranged at his request, Zayd Uthman, Special Emissary from Kurdish leader Mulla Mustafa Barzani, made the following points to Iraqi Desk Officer Thomas J. Scotes:

a) As a result of the recent visit to Moscow by Saddam Husayn al-Tikriti, Assistant Secretary General of the Iraqi Ba'th Party, Soviet influence in Iraq has been dramatically enhanced.

b) The Soviets are now pressing Mulla Mustafa to join the Iraqi Ba'th party and the Iraqi Communist Party in the formation of a national front government as part of a Soviet effort to consolidate their position in Iraq.

c) Mulla Mustafa does not wish to participate in a national front government because he fears that the Ba'th Party will use this proposal as a ploy to destroy the Kurdish Democratic Party (KDP).

d) Mulla Mustafa Barzani appeals to the U.S. Government for financial and military assistance to enable him to establish in Iraqi Kurdistan an Iraqi government-in-exile consisting of Kurds and Arabs, as a stepping-stone leading to the overthrow of the Iraqi Ba'th Party.

e) U.S. assistance can be made available to Barzani directly or indirectly for example through King Hussein. If it is not furnished in the near future, Mulla Mustafa will

NEA/ARN:TJScotes:kl

[redacted]

- 2 -

DECLASSIFIED
PA/HO, Department of State
E.O. 12958, as amended
Date: 6-21-04

REPRODUCED AT THE NATIONAL ARCHIVES

not be able to withstand the Soviet and Ba'th pressures which in turn will result in the eventual Sovietization of Iraq thereby threatening Free World interests in the Persian Gulf as well as Iran and Turkey.

f) Uthman conveyed a letter in Arabic from Barzani to Secretary Rogers in which Barzani makes the same appeal as above. Uthman requested an answer to this appeal before his departure from Washington in April 6.

* * * * * * * * * * *

1. <u>Barzani Plea for U.S. Assistance</u>. Uthman stated that he is coming on a special mission from Mulla Mustafa Barzani to the United States to seek U.S. assistance at a critical time in the history of Iraq and of the Kurdish national movement. Uthman continued that as a result of the recent trip to Moscow by Saddam Hussein Tikriti, Assistant Secretary General of the Iraqi Ba'th Party, the Soviets are now supporting the Iraqi Ba'th Party's effort to establish a national front government in Iraq. This Soviet support has taken the form of Soviet pressure on Mulla Mustafa Barzani to accede to the Ba'thist request. A high-ranking Soviet Communist Party official was recently in Kurdistan trying to persuade Barzani. Barzani, however, feels that if the Kurdish Democratic Party (KDP) joins with the Iraqi Ba'th Party and the Iraqi Communist Party, the Kurdish national movement will in time be subverted and its force dissipated. Uthman explained that the Soviets aim through their support of a national front stratagem to establish and consolidate further their position in Iraq, particularly at a time when their position in Egypt and Syria seems to be unpredictable. Uthman continued that Soviet economic and political interests in Iraq have grown dramatically over the last several years, and the Soviets wish to protect this investment. Moreover, the Kurds believe that the Soviets intend to use Iraq for subversion not only in the Gulf but against Iran and Turkey as well. Uthman concluded that the stakes are high and that only the U.S. can, by supporting Barzani either directly or indirectly, stem the Soviet tide in Iraq. In response to my question, Uthman stated that the Kurds have been in touch with both the Shah and King Hussein. The former, however, blows hot and cold in his support of the Kurdish national movement. Barzani cannot commit himself to an all-out struggle against the Ba'th regime in Baghdad on the basis of such unpredictable support. King Hussein, sympathetic though he may be, has been unable to promise the Kurds anything but moral support. He has expressed, however, his willingness to go to Tehran to solicit further assistance from the Shah. Barzani can wait no longer for either the Shah or King Hussein. The Soviets and the Iraqi Ba'th leadership are pressing him for an answer in the next three or four

[redacted]

OPTIONAL FORM NO. 10
MAY 1962 EDITION
GSA FPMR (41 CFR) 101-11.6
UNITED STATES GOVERNMENT

Memorandum

DECLASSIFIED
PA/HO, Department of State
E.O. 12958, as amended
Date: 6-21-06

[redacted]

TO : NEA - Mr. Sisco DATE: April 5, 1972

THRU : NEA - Mr. Atherton

FROM : NEA/ARN - Andrew I. Killgore

SUBJECT: Kurdish Appeal for U.S. Assistance

Attached is a memorandum of the Uthman-Scotes conversation. Uthman made an appeal for direct or indirect U.S. assistance to enable Barzani to establish an Iraqi Arab-Kurdish "liberation movement" in Iraqi Kurdistan with the aim of overthrowing the Ba'athi regime in Baghdad. He also transmitted a letter to the Secretary (see attached rough translation) in which Barzani makes the same appeal. He has requested an answer to this appeal by Thursday, April 6.

Our initial reaction to this appeal is negative based on our views that (a) a Barzani-dominated regime would have difficulty surviving in the face of what would doubtless become consolidated Arab opposition to it from both inside and outside Iraq; (b) the Soviets are so well established economically in Iraq that even if Barzani succeeds in overthrowing the Ba'athis, it is unlikely that he could break Iraq's ties with Moscow unless we were prepared to step in with immediate and perhaps large-scale assistance; (c) USG support for a coup operation which at best appears to be ill organized would be difficult to conceal and thus the USG would risk further strains on its relations with the other Arab states because of support for a non-Arab movement backed by other non-Arab states (Iran and Israel) against "the Arabs"; (d) facilitating the coming to power of a Kurdish-supported government in Baghdad also risks arousing the expectations of Kurds in neighboring Iran and Turkey, thus causing concern in at least Turkey if not Iran; (e) any encouragement to the Kurds can only give further impetus to Kurdish nationalist aspirations which aim eventually to establish a separate state of Kurdistan, a step which would be retrogressive in that it would represent further fragmentation in an already fragmented area.

Despite the above initial reaction, we have discussed this matter with Roy who agrees that it would be useful if we had an informal review of the Kurdish situation with Mike Waller of CIA before making any final decision regarding the Uthman appeal. CIA has also been getting through independent sources the same information and similar appeals. Such a review would be in line with your thoughts expressed to Tom Scotes at the

[redacted]

Buy U.S. Savings Bonds Regularly on the Payroll Savings Plan

DECLASSIFIED
PA/HO, Department of State
E.O. 12958, as amended
Date: 6-21-06

[redacted]

- 3 -

weeks. It is for this reason that Barzani decided to send a letter (see attached rough English translation) to the Secretary of State in which he makes a final appeal to the U.S. for help. If this help is not forthcoming, Barzani will be obliged to join the national front, and the West's last opportunity to thwart Soviet designs in Iraq will have been lost.

2. Barzani Plan. Uthman then explained how Barzani intends to proceed if U.S. assistance is forthcoming. Uthman noted at the outset that the U.S. might wish to make its assistance available to the Kurds indirectly as for example, through King Hussein. This would be acceptable to the Kurds, who in any event trust King Hussein. Uthman continued that he, on behalf of Barzani, has been in touch with "reputable" Iraqi elements who are opposed to the Ba'thists and who are prepared to cooperate with the Kurds in an attempt to overthrow the Ba'th regime. These Arab elements, however, will make no overt commitment to support Barzani until they are assured of U.S. support, both moral and financial. Uthman repeated several times that once U.S. support becomes known,these elements will flock to Barzani in the north which will then be used as a center from which to launch initially a propaganda attack against the Ba'thist regime to be followed by whatever military action is required. In response to questions, Uthman was unwilling to be specific concerning military actions, saying that details would be worked out later. Uthman was certain that in view of the strong antipathy toward the Ba'thist regime in Iraq, both the Iraqi Army and the Iraqi people will welcome the establishment of a "liberation" movement located in the north. Uthman indicated that the Kurds have already been in touch with disaffected elements in the Iraqi Army which are only waiting for the signal to come over to Barzani. Of course, Uthman continued, Barzani must be in a position to pay these men their salaries as well as to maintain their families if and when they defect. This financial support would be in addition to the current financial support which Barzani must make to his own Kurdish irregulars (Pishmerga). At the present time the Iraqi regime pays Barzani approximately 150,000 Iraqi Dinars (about $420,000) a month to support the Kurdish irregulars. If Barzani refuses to go into the national front, Uthman continued, it was likely the Iraqi Government will cut off this payment, thereby leaving Barzani with no money to support his troops (in this regard Uthman observed that there are now approximately some 24,000 Pishmerga either under arms or able to mobilize within 24 hours. Uthman added that if funds become available, the Kurds can raise approximately 50,000 men in the north in a few months time.) Uthman said that Barzani would also need "offensive" weapons to supplement the "defensive" weapons which the Kurds now possess.

[redacted]

REPRODUCED AT THE NATIONAL ARCHIVES

DECLASSIFIED
PA/HO, Department of State
E.O. 12958, as amended
Date: 6-21-06

[redacted]

- 4 -

3. Ba'ath Demands of Barzani. Uthman said that as part of Barzani's willingness to participate in a national front government, the Iraqis expect Barzani to close his part of the border with Iran and permit the stationing of Iraqi troops in the north. Barzani is unwilling to accept these proposals. The Soviets have been endeavoring to ease Barzani's apprehensions by expressing their willingness to send a high-level Soviet official to stay in the north with Barzani to assure that the Iraqi Ba'athists would keep their part of the agreement which would involve ostensibly the granting of autonomy to the north. Barzani does not trust either the Soviets or the Ba'athists.

4. Soviet Aims. Uthman repeated several times his assessment of Soviet aims in Iraq and in the area. As mentioned above, Uthman stated that initially the Soviets wished to protect their major economic and political investment in Iraq. In this connection, Uthman opined that the Soviets may also have their eyes on Iraqi oil. He said that the Kurds have heard from a reliable source that Saddam Husayn has sought Soviet views and assistance in connection with the possible nationalization of the British and American shares of the IPC consortium. Uthman continued that the long-term goal of the Soviets in Iraq is to use it as a center by which to outflank Turkey and thereby NATO, as well as to subvert Iran and the Persian Gulf. Uthman said that the Soviets are already helping the Iraqis put up a missle defense system at Shu'aybah Air Base near Basra. Soviet military advisors are also widespread in the Iraqi Army.

5. Past Iranian Involvement. Although expressing Kurdish appreciation for Iranian assistance in the past, Uthman opined that the Iranians either do not know how to deal with Iraqis or are using the Iraqi situation for their own ends. He inclined to the latter view, noting that the Iranians have tried to prevent the Kurds from seeking to make contacts with other possible sources of
? assistance such as the U. S. Uthman stated his view that the Iranians are short-sighted if they believe that they can use the Kurds and the other moderate Iraqis in this manner. Uthman opined that continued instability in Iraq should not be an Iranian goal, as it now appears to be.

6. Egyptian Approach to Barzani. Uthman said that recently Egypt sent some emissaries to Barzani who expressed Syrian and Egyptian interest in cooperating with the Kurds for the purpose of overthrowing the Ba'athist regime in Baghdad. The Egyptians, however, indicated that it would be necessary for the Kurds to cooperate with Arab "nationalist" elements which Barzani is not prepared to do because of his belief that these elements are generally discredited among the Iraqi people.

[redacted]

NATIONAL ARCHIVES

REPRODUCED AT THE NATIONAL ARCHIVES

DECLASSIFIED
PA/HO, Department of State
E.O. 12958, as amended
Date: 6-21-06

[redacted]

- 5 -

Situation in the North. According to Uthman, the situation in the north is quiet. Despite reports of central government assistance to the Kurds, Uthman alleged that very little has in fact been accomplished. This is one reason why Barzani has become disillusioned with the Ba'athist regime and its promises. In addition, of course, the recent assassination attempt on Barzani's life did little to enhance the credibility of the Ba'athist regime among the Kurds. Although Arab settlers have been leaving the Arbil area, the Baghdad Government is continuing to bring Arab settlers into the Kirbuk region in an obvious effort to Arabize that area before any plebiscite is held. (Barzani doubted that such a plebiscite would ever be held.) Meanwhile, Barzani's prestige among the Kurds has never been higher. Almost all of the tribes now support him including such traditional Barzani tribal rivals as the Lolans, the Harkis and the greater part of the Zibaris. In addition, the Jalal Talabani faction of the KDP is now completely behind Barzani with Talabani and Ibrahim Ahmed in the north at Barzani's headquarters.

Situation in Baghdad. Uthman described the situation in Baghdad as one of growing opposition to the regime. He added, however, that the terror employed by the Ba'athists has cowed most of the population. He said that the torture being used in Iraqi prisons is much worse than any of the Communist regimes have ever used in the past. In this regard, he said that the East Germans are reportedly training the Iraqi secret police. Uthman reiterated the readiness of the Iraqi Arab population to support any movement which would lead to the overthrow of the Ba'athist regime. He qualified this, however, by saying that the Iraqi Arabs would not support "old regime" elements or "sloganeering" Arab nationalists.

SANITIZED COPY

SECRET/NO FOREIGN DISSEM

RNAS-10

RECEIVED, NSC
JUN 7 11 45 AM '72

RESEARCH STUDY

BUREAU OF INTELLIGENCE AND RESEARCH

May 31, 1972

THE KURDS OF IRAQ: RENEWED INSURGENCY?

The Iraqi Kurds are once again soliciting outside support for a possible renewal of their civil war with the Iraq government. This paper analyzes the background of Kurdish-Iraqi differences, their setting in Iraqi-Iranian and inter-Arab relations, and the chances of another outbreak and its probable results.

Distribution of Kurds in the Middle East

This report was produced by the Bureau of Intelligence and Research. Aside from normal substantive exchange with other agencies at the working level, it has not been coordinated elsewhere.

SECRET/NO FOREIGN DISSEM

GROUP 1
Excluded from automatic downgrading and declassification

p. 6 of 18]

SANITIZED COPY

SANITIZED COPY

ABSTRACT

Living since remote antiquity in much the same mountainous area where they are presently found, the Kurdish people, now numbering around six million, have complicated the relations of all the modern states whose borders they overlap -- the USSR, Turkey, Iran, Iraq, and Syria. Mulla Mustafa Barzani, the latest leader with the gifts needed to unite several tribes into a formidable paramilitary force, rose first against the Iraqi monarchy in the 1940's, was expelled to Iran, and then to the USSR where he lived for eleven years and learned to distrust the Soviets. He returned to Iraq shortly after the 1958 revolution. In 1961, having made himself uncontested leader among the Kurdish tribes, Mustafa led a guerrilla war that continued under, and helped to precipitate, four changes of regime. During most of the four years of intensive fighting, Mulla Mustafa's forces had assistance and supplies from Iran and, the Iraqis suspected, from other countries as well, through Iran. Iranian considerations were to fend off Nasser's influence on a weak neighbor, and to prevent the disturbance from spreading among Iran's own Kurds.

The present Ba'th regime in Iraq has been under some pressure from other Arab states to satisfy the Kurds so as to have the Iraqi army, which was entirely tied down during the height of the insurgency, available in the event of full-scale Arab-Israeli hostilities. The Soviets have consistently urged Iraq to handle the Kurds as they do

[NLN-...]

SANITIZED COPY

SECRET/NO FOREIGN DISSEM

SANITIZED COPY

- iii -

their national minorities. Moscow may have played a role in a fairly generous unilateral offer of settlement which the government advanced and the Kurds accepted in 1970, but which has never been fully implemented. Now intent on solidifying relations with Iraq through a new treaty and extensive military and technical assistance programs, the USSR does not want to be caught between Iraq, Iran, and the Kurds in a disruptive civil war. The Soviets are pressing the Kurds to join in a National Front Government with the ruling Ba'th Party and the Communist Party of Iraq. Mulla Mustafa correctly foresees the loss of the de facto regional autonomy the Kurds have won by force of arms, if they consent to this plan. He is aware that the government and, he believes, the Soviets also, were behind attempts to assassinate him and his elder son Idris last summer, and he thoroughly distrusts both of the other parties to this proposed coalition. Barzani also knows that the government has lately tried to buy support among anti-Barzani tribes and has sought to undermine him by bribing some of his followers.

A younger, reformist, and leftist faction does exist among the Kurds. Its spokesman, Jalal Talabani, gives his loyalty to Barzani in time of conflict but opposes his program when at peace. Although he has far less influence than Barzani (none at all among the traditional, semi-feudal tribesmen), he offers the sort of leadership that the government (and the Soviets) would prefer to build up at

SECRET/NO FOREIGN DISSEM

SANITIZED COPY

SANITIZED COPY SECRET/NO FOREIGN DISSEM

- iv -

Barzani's expense. If he does not fight, Barzani's personal leadership is likely to be gradually eroded by such tactics. Time is also against him (he is 69 years old, though still vigorous); so is the fact that his war-weary followers may be reluctant to take up arms again so soon after the long, wearing struggle of the 1960's.

Chances look better than even, however, that Mulla Mustafa will find sufficient outside support to renew his insurgency. If he does, he cannot look forward to more than holding his own in his mountain fastness. The added strain of another Kurdish war could bring down the unpopular Ba'th government. However, the Kurds probably would not be able to determine the composition of the next regime. Nor would any likely Iraqi successors be more stable, stronger, or very much less dependent on the USSR than the present government.

Mulla Mustafa
al-Barzani

SECRET
A "Marshal" in the USSR.

SECRET
A later photo.

SECRET/NO FOREIGN DISSEM

SANITIZED COPY [NLN 01-24/5 p.9 of 18]

SECRET/NO FOREIGN DISSEM

- v -

SANITIZED COPY

Barzani, whose personal appeal has been stronger than any Kurdish figure of this generation, has strictly refrained from political agitation or organizing among Kurds in neighboring countries. The younger, leftist leadership that might succeed him is unlikely to be as discreet. And the Soviets, should they become directly involved in Kurdish affairs, would have on hand a difficult political situation, but also a means for pressure on Iran, and on a lesser scale on Turkey, if they chose to use it.

INR/Near East and South Asia
Director : Curtis F. Jones
Analyst : Charlotte M. Morehouse
Ext. : 21430
Released by:

SECRET/NO FOREIGN DISSEM

[NLN 01-3...]

SANITIZED COPY

SANITIZED COPY

I. Background

Who and Where are the Kurds?

The Kurds, a distinctive Indo-European ethnic group, form the majority population of a mountainous territory approximately 150,000 square miles in size which overlaps the boundaries of Turkey, Iran, Iraq, Syria, and Soviet Armenia and Azerbaijan. This traditional "Kurdistan" has never had separate political status and therefore is not precisely defined. There are a few communities outside this Kurdish heartland in Iraq, Iran, Turkey, and Syria, and a scattering in Afghanistan and Lebanon. There are no accurate population figures; most national censuses do not distinguish Kurds, but reliable estimates put their total number at between five and six million, of which 89,000 are in the USSR.

Of the Kurds outside Soviet territory, nearly half are in Turkey, where they are the largest minority, 3 million, or about 8%. They are also a significant minority in Iran (1,050,000, approximately 3%), Iraq (1,795,000, or 18%), and Syria (around 240,000). Nearly all Kurds are Sunni (orthodox) Muslim; about 25,000 in Iraq are Yezidi (a heterodox offshoot of Shia Islam with pagan and Christian intermixtures), and a third or less of Iranian Kurds are Shia Muslim, the predominant religion of Iran.

Kurds have inhabited their mountain fastnesses since antiquity: they were described by Xenophon, and identified by classical historians as "Karduchoi" or "Gurti" (Iranian Kurds sometimes call themselves, inaccurately, descendents of the ancient Medes). They are mountaineers, mostly pastoral nomads or semi-nomads, although some are settled and some urbanized. Kurds are a proud, tough, competent people: educated Kurds have held high positions in their countries of residence. Possessing a strong sense of identity and historical tradition, they stoutly resist assimilation, especially in Arab countries, for they are traditionally and universally contemptuous of Arabs.

The political independence Kurds have long desired, and petitioned for at World War I peace conferences, is blocked largely by fierce and divisive tribal loyalties that make Kurds, even among themselves, suspicious acquaintances and determined enemies. Lack of intercommunication in their mountainous terrain has preserved three distinct Kurdish dialects that are scarcely intelligible to one other. The speech of the Sulaymaniya region in Iraq is nearest to an accepted "official" language. There are some 23 major tribal groupings, of which the most important are the Dizai, Herki, and Jaf. (The Barzani are not a tribe, but a confederation of villages united by an early nineteenth century religious movement.)

SECRET/NO FOREIGN DISSEM

[NLN 01-245 p.11 of 18]

SANITIZED COPY

SANITIZED COPY

SECRET/NO FOREIGN DISSEM

Frequent Rebellions

Serious uprisings have challenged the local governments only when a single leader has appeared with sufficient talent to unite several tribes. Such revolts occurred in Iran in the 1920's, and in Iraq in 1931 led by the late Shaykh Mahmud (father of Baba Ali, a former cabinet minister and occasional neutral negotiator during the civil war).

Mulla Mustafa Barzani first rose against the Iraqi monarchy in the 1940's and was expelled with his followers to northern Iran, where he took part in the short-lived "Kurdish Republic of Mahabad" fostered by the Soviets in the part of Iran they had occupied during World War II. When Soviet forces withdrew in 1946, the "Republic" was quickly crushed and Mulla Mustafa with about 500 followers fled in 1947 to Soviet territory, where they remained for eleven years.

The Turkish Republic has made strenuous efforts to "Turkify" its Kurdish populace, and believes that the Kurds now constitute no political danger, although there is still latent sympathy among them for Kurdish independence. At the height of the Iraqi civil strife in the 1960's, several hundred Turkish Kurds exfiltrated to join their Iraqi brethren. Iranian Kurds have been consistently critical of the government, largely on grounds of alleged economic discrimination. The Iraqi uprising, among other effects, brought about some hasty economic reforms in Iranian Kurdistan.

The Kurds and Arab Politics

In Iraq, the Kurds carry political weight beyond their numbers because of the peculiar religious fractioning of the country. Iraq's Arab population is almost equally divided between the orthodox Sunni and heterodox Shi'a sects of Islam: Shi'a are actually somewhat more numerous, but for historical reasons the ruling group is almost exclusively Sunni. The Kurds, ethnically distinct but religiously orthodox, thus hold the balance of power. The Iraq government has resisted Kurdish demands for local autonomy because of this religious balance; because it fears that were these demands granted, the Shi'a and other, smaller minorities would demand the same prerogatives; and because Iraq's oldest and largest oil-producing area lies in Kurdish territory.

From the time they were made unwilling parts of the two Arab states following World War I, a cardinal interest of the Iraqi and Syrian Kurds has been to oppose any sort of Arab union, in which they would be an even smaller minority. Hence they opposed the abortive anti-Nasser union of Iraq and Jordan in 1958, and also opposed Nasser insofar as he advocated Arab unity. They are equally negative toward the Ba'th, the present Iraqi ruling party, which is pro-Arab-union as an article of dogma. At times they have sought to play off Nasserites and Ba'this against each other.

SECRET/NO FOREIGN DISSEM

SANITIZED COPY

[NLN 01-24/5 p. 12 of 18]

SANITIZED COPY SECRET/NO FOREIGN DISSEM

- 3 -

II. Civil War in Iraq, 1960-1970

The Insurgency

Shortly after the 1958 revolution, when Qasim was replacing national leaders who had cooperated with the former regime, he amnestied Mulla Mustafa, invited him and his followers to return from exile, and publicly lionized him. Qasim had miscalculated the extent to which Mulla Mustafa was still a symbol of resistance to central government. His attentions to the Kurdish chief roused a ferment of irredentist feeling that went beyond any concessions Qasim was prepared to make. Too late, Qasim attempted to subsidize anti-Barzani tribes to put a check on the developing Kurdish movement. Inter-tribal fighting broke out in August 1960; by July 1961 Barzani had put his tribal enemies to flight or reduced them to submission. Earlier Kurdish cultural and economic demands based on full implementation of the 1958 Iraqi constitution had by then become a proposal for an Arab-Kurdish federal state with joint capitals at Baghdad and Sulaimaniya.* From mid-September 1961, the Iraq government resorted to aerial bombing, and in 1963 experimented briefly with poison gas. (The latter tactic, besides being unsuccessful militarily, was embarrassing when a changing wind blew some gas across the border where it affected several Iranian villagers and some animals.)

The conflict quickly became a typical guerrilla situation, with the Kurds in full control of the northern mountain area and ranging freely as far south as the Lesser Zab river and West to Jabal Hamrin. They made no attempt to control major towns of the plain, such as Erbil and Kirkuk, or important highways, but interdicted roads or surrounded towns selectively almost at will. In the area under their control -- over 11,000 square miles, the combined size of Maryland and Delaware -- the Kurds were the effective government, collecting taxes (unfortunates in the disputed areas had to pay twice!), assessing tariffs, and conducting day-to-day administration. With intermissions for winter weather and for occasional tries at negotiation, this situation dragged on for eight years, with the Kurds unable permanently to extend their perimeter, and government forces incapable of a clear-cut victory. During most of that time, the Pesh Merga (Kurdish irregulars) engaged and successfully held four-fifths of the Iraqi armed forces -- for brief periods, even larger proportions of the government's strength. Most of the Kurds in responsible government positions either were ousted for security reasons or resigned; hundreds of Kurds, including two general officers, defected to the Kurdish side.

*Realistically, the Kurdish leadership did not then or later demand independence, only varying degrees of autonomy within the Iraqi state.

SECRET/NO FOREIGN DISSEM

[NLN 01-24/5 p.13 of 18]

SANITIZED COPY

SECRET/NO FOREIGN DISSEM

SANITIZED COPY

- 4 -

The drain of the inconclusive civil war was one cause of public and army disaffection with a succession of Iraqi regimes during this decade, hence an important reason for their rapid turnover. Coup plotters necessarily took Kurdish affairs into account and Kurdish leaders into their confidence: for the first time in Iraqi history, Kurds took a direct part in making and unmaking national governments. Thus when the Kurds promise potential backers that they will help bring down the Iraq government, they have the warrant of having indeed done so, although never single-handedly.

External Contacts

Aid and Supply -- Obviously, the Kurds could not have sustained nine years of civil war without outside assistance. Virtually all of the aid they received came from, or through, Iran -- at first as private donations from fellow Kurds across the nearly unpoliced Iranian border. Later, when the Shah feared a weak neighboring government dominated by Nasser, it became an open secret that Iran was providing training, materiel, and medical services. Mulla Mustafa agreed, in return, not to recruit or agitate among Iranian Kurds, and scrupulously kept his word. The Iraq government insisted against all assurances that, because of the CENTO relationship, this activity must be taking place with US consent if not participation, and this conviction prejudiced Iraq-US relations from about 1963 until they were broken off during the June 1967 Arab-Israeli war. The Iraqis also suspected the UK, because of its oil interests, and Israel, for obvious reasons, of supplying the insurgents.

Although Mulla Mustafa seems sincerely to prefer Western aid, he was and is willing to take help from any source. According to a long-time friend, Mustafa, while attending the Soviet military academy during his exile, was assigned a project to design a road and communications net linking Iraqi Kurdistan with Soviet Armenia across northern Iran, and was encouraged to believe that a Kurdish revolt would have Soviet support. In December 1960 - January 1961 (seven months before hostilities began), Mustafa went to Moscow and pleaded the cause of Kurdish nationalism before a Communist Party meeting. The Soviets, busily cultivating a newly-leftist Iraq government, then rebuffed him. However, in 1963, when the Ba'th had come to power and was persecuting Iraqi communists, the Soviets bought safe-haven in Kurdish-held territory for communist escapees from the south in return for two or three plane loads of light arms. In the main, the Soviets, like the US, treated the conflict as a domestic affair, meanwhile urging the Baghdad government to be more flexible and consistent in seeking a solution. Mulla Mustafa, on his part, feels he was used and betrayed by the Soviets and thoroughly distrusts them.

SECRET/NO FOREIGN DISSEM

[NLN 01-24/5 p.14 of 18]

SANITIZED COPY

SANITIZED COPY

Political Efforts -- From late 1962 through 1965 the Kurdish leadership tried by every means to internationalize their quarrel and to attract outside political as well as material support. They employed the services of Kurdish expatriates resident abroad and travelling emissaries, both accredited by personal letters as representatives of Mustafa. Ismet Sharif Vanly, head of a Kurdish student organization in Europe, travelled widely on that continent and twice visited the US. In 1964 Vanly presented an appeal to the International Red Cross in Geneva, and in June 1965 he unsuccessfully sought access to the UN in the Kurdish cause.

Mulla Mustafa's emissaries kept in close contact with the US through, at first, the US Consulate in Tabriz, Iran, and later the Embassies in Tehran, Baghdad, and Beirut. Mustafa addressed at least two letters to President Johnson and several to the Shah of Iran. Private contacts in the US included Justice William O. Douglas, several members of Congress, and heads of several Zionist organizations.

During the truce of 1963-64, the US attempted to arrange PL-480 relief for the Kurds in the form of reconstruction work projects for food. CARE was to be the supervising agency. The Iraq government, however, impeded the delivery of this relief and succeeded in misdirecting most of it to pro-government Kurds only. Because the safeguards required by law could not be arranged, these projects had to be discontinued.

Disunity in Unity -- Even during the height of the uprising, Kurdish unity was never absolute. Some Kurdish mercenary irregulars fought on the government side throughout the intermittent war; some entire tribes and sub-tribes changed sides from time to time. Other families reinsured their fortunes by having a branch stay neutral, or one on each side of the conflict. At its largest, following a meeting at Koi Sanjaq in May 1963, the rebel confederation comprised all of the important tribal groups as well as the leftist, urban, and politically-oriented Democratic Party of Iraqi Kurdistan (DPIK), and the smaller northern minorities, (Yezidis, Turcomans, etc.), and was directed by a quasi-government "Revolutionary Command Council," on which representatives of the Syrian Kurds also sat. There was more or less constant tension, however, between the politicized urban element, of which the leading figures were Ibrahim Ahmad and Jalal Talabani, and the traditional tribal aghas typified by Mulla Mustafa. This animosity -- essentially a contest to control the shape of the settlement and of post-war Kurdish society -- broke into the open shortly after Koi Sanjaq. A long truce with the government (1964-65) was punctuated by sharp skirmishes between these two factions. Mustafa won, and Talabani later returned to the fold.

SECRET/NO FOREIGN DISSEM

[NLN 01-24/5 p.15 of 15]

SANITIZED COPY

SANITIZED COPY

On at least two occasions, apparently with Iranian advice, the Kurds have also been in touch with the alienated, socially and religiously conservative Shia, trying unsuccessfully to raise a second front in southern Iraq.

The War Winds Down. Although a ceasefire was reached in February 1964, with an exchange of terms promising a negotiated settlement to follow, the agreed arrangements were never fully honored by either side. The Kurds kept most of their arms; the government continued to hold Kurdish prisoners it had promised to release, and never paid all of the reparations it had agreed to. The Kurds have continued to petition the government from time to time about the unfinished business of settlement, but Kurdish affairs have remained at a stalemate. The last sharp fighting occurred in 1965, and ended with Iraqi forces occupying heights commanding the trails by which the Pesh Merga had been receiving supplies from Iran.

A sullen and uneasy truce followed until, on March 11, 1970, the Iraq government unilaterally proposed a peace agreement that contained much of what the Kurds had asked for. Although the Kurds readily agreed to these terms, only some of the cultural provisions have been actually carried out, and in September 1971 agents personally accountable to Iraqi strongman Saddam Husayn al-Tikriti attempted to assassinate Mustafa by planting explosives in his automobile, having earlier fired on his son, Idris. Given this long history of broken agreements, each side is deeply distrustful of the other.

Among the still-unfilled conditions of settlement the most important in Kurdish eyes are:

1) Delimitation of the Kurdish area, including portions, to be determined by plebiscite, of Kirkuk province.

2) A Kurdish Vice President in the central government. (The Kurds also want representation on the Revolutionary Command Council, the government's actual decision-making body.)

3) A national census to determine Kurdish representation in any future legislature.

4) Control of security forces in the designated Kurdish area. This demand is again being pressed, following a rash of false arrests and counter-kidnappings last summer. The Kurds have also demanded safeguards against Iraq's union with any other Arab country or countries.

Deteriorating relations with neighboring Iran have also depressed relations between the government and the Kurds. Suspecting that Iran was plotting a coup against the Ba'th, and infuriated at Iranian

~~SECRET~~/NO FOREIGN DISSEM

[NLN 01-24/5 p.16 of 18]

SANITIZED COPY

SANITIZED COPY

seizure of some small islands in the Gulf in 1971, Iraq has conspired to raise trouble in the predominantly Arab-populated province of Khuzistan in southern Iran, and has expelled about 60,000 Iraqi residents of Iranian origin. The Iraq government says that it asked the Kurds, as an earnest of peaceful intentions, to cut off all contact with Iran. The Kurds claim that the government asked them to raise a revolt among Iranian Kurds, which they refused to do. Whichever version is true, this issue has become a major cause of the latest ill feeling.

Even for Kurds, Not Always a Way

Mulla Mustafa is not likely to join in a National Front with the Iraqi communists and the Ba'th, as he is being pressured to do. The Kurds have little to gain and much to lose by that course. There remains the question of whether to resume fighting, and on this the Kurds are divided. The DPK might vote to accept a government subsidy that has allegedly been offered, and subside for the time being, still maintaining its demands and its latent animosity toward the central government. More likely, if he can obtain the outside help he needs from Iran or elsewhere -- and there is a good chance that he can because of uneasiness over the new Iraqi-Soviet treaty -- Mustafa will call out his Pesh Merga and reopen hostilities.

Mulla Mustafa is 69 years old; he sees the goals that his people fought for and almost attained slipping away unless he can force some substantial political gains in what may be his last campaign. He probably also foresees that if he declines this challenge, his personal leadership is doomed. The Iraq government well knows that Mulla Mustafa is the only Kurdish leader who can unite his people to the point of armed insurgency. If assassination fails, as it did last year, the government will seek other ways to undercut and destroy him. Reportedly, its agents are already paying and arming anti-Barzani tribes, and trying to bribe the Pesh Merga individually to lay down their arms. Also, the government is treating with Jalal Talabani, Mustafa's younger rival during the last insurgency, who talks of social reform in a communist vocabulary (although he probably is not a communist), and whose vision of the future of Kurdistan doubtless conforms much more to the style of the present regime. By giving precedence to and working through Kurds of this type, the government eventually can wean away much of Mustafa's following, given conditions of peace.

A stumbling block of unknown proportion in any Kurdish plans to resume the conflict is the war-weariness of the Kurdish people themselves, who have had a little over five years of relative peace to begin to recover from four years of hard fighting, and who cannot be eager to take up arms again. A correspondent for Le Monde who explored Kurdish views early in April 1972 found younger, urban Kurds saying that they have already won better conditions than any of the neighboring Kurdish groups, even if not all they wished,

SANITIZED COPY

[NLN 01-24/5 p.17 of 18]

SANITIZED COPY

6-26 Hah no. I thought we arranged. Haig note - Saunders call me

ACTION
Outside System
No number

~~SECRET~~/SENSITIVE

June 7, 1972

IRAN

MEMORANDUM FOR: DR. KISSINGER

FROM: HAROLD H. SAUNDERS

SUBJECT: Message from Shah on Kurds

[redacted] the following message to you from the Shah on the basis of his talk with you in Tehran on the Kurdish situation:

SANITIZED 3.3(b)(1)

> The Shah believes you should talk personally with two Kurdish representatives of Mullah Mustafah Barzani who will be travelling to the US shortly. After you study their problem, the Shah 'expects' you to share with him your views on the discussion. Given current Iraqi policies, the Shah believes the Kurds should be protected from Communist influence and prevented from following the same policies as those of the Iraqi government.

SANITIZED [redacted]

3.3(b)(1) The two emissaries will be Idris Barzani, son of the Kurdish leader, and Mahmoud Uthman, often used as a Kurdish emissary.

The issue in your seeing these fellows is the possibility that they will use their call on you to claim US support. Even if we were to decide to help them, I would assume we would want our hand to be hidden.

The balance is fairly fine on the question of whether we should support the Kurds.

The principal arguments for supporting them are:

--To permit or encourage them to remain a source of instability in Iraq, thwarting the Soviet effort to promote a national unity government as a sounder base for the Soviet position.

SANITIZED 3.3(b)(6)

--The [redacted] and the [redacted] have intermittently over time supported the Kurds as a means of tying down Iraqi forces at home, and their security is our interest. In addition, there is now the prospect of active Iraqi meddling down the Gulf which domestic

~~SECRET~~/SENSITIVE

DECLASSIFIED
E.O. 12958, as amended, Sect 3.5
NLN 01-24/5 per Sec. 3.5(b)(1)(6)
By ___ Date 21 MAR 03 ltr. 30 Apr 03

SANITIZED COPY

[p.1 of 18]

SANITIZED COPY

SECRET/SENSITIVE - 2 -

instability would help weaken.

--The [redacted] may be able to relate the Kurdish efforts to contacts they have among Iraqi military dissidents who might overthrow the government that signed the treaty with the USSR.

SANITIZED 3.3(b)(1)(6)

[redacted]

The principal arguments against our supporting the Kurds are:

--We would be committing ourselves to a guerrilla effort, the greatest success of which could be a standoff with the government in Baghdad and preservation of Kurdish autonomy. If the battle turned against the Kurds, we would have neither the assets nor the interest to provide decisive support.

--The financial resources are really available in [redacted] This is one case where the US should consult with the regional countries which it is already supporting in a variety of ways and tell them straightforwardly that we feel this should be a regional effort rather than one for which we would provide direct support.

SANITIZED 3.3(b)(6)

--One would have to consider the implications of supporting the Kurds in the context of the Moscow summit talks. Since the Soviets have made an effort recently to persuade the Kurds to join the Ba'ath Party in a national unity government in Baghdad, support for the Kurds would be a direct counter-Soviet move.

SANITIZED 3.3(b)(1)(6)

[redacted]

US policy for some time has been to avoid involvement in Kurdish affairs. [redacted] The response was to reiterate the line that we are not involved. State's practice has been to receive travelling Kurds at the desk level.

SANITIZED 3.3(b)(1)(6)

SECRET/SENSITIVE [NLN 01-24/5 p.2 of 18]

SANITIZED COPY

SANITIZED COPY

~~SECRET~~/SENSITIVE - 3 -

SANITIZED
3.3(b)(1)

[redacted] the issue is only whether you are to see the Kurdish emissaries as the Shah requests. This depends heavily, of course, on how committed you feel to the Shah on this particular point. My own feeling is that it would be better not to involve you personally at this stage since that comes so close to involving the President at least by implication. I think you could tell the Shah this straightforwardly and say that you will have me give them a full hearing and report. [redacted]

The Shah has asked for a reply before he leaves for Europe Monday.

A recent study of the Kurdish rebellion is at Tab B.

RECOMMENDATIONS:

1. That the following reply be sent to the Shah: "I am concerned that my receiving the Kurdish emissaries could mislead them into excessive expectations of direct US support which, as you know, there has been no decision to provide. I will, however, ask my senior assistant on Middle East Affairs to give them a full hearing and report to me. I will send you my views after that."

Approve __________ Other ______________

SANITIZED
3.3(b)(1)

2. [redacted]

~~SECRET~~/SENSITIVE

HHSaunders:tmt 6/7/72

[NLN 01-24/5 p.3 of 13]
SANITIZED COPY

No Objection to Declassification in Part 2010/07/15 : LOC-HAK-173-5-5-9

MEMORANDUM

THE WHITE HOUSE

WASHINGTON

ON-FILE NSC RELEASE INSTRUCTIONS APPLY

see note p. 2

SECRET/SENSITIVE

July 28, 1972

MEMORANDUM FOR: HENRY A. KISSINGER

FROM: AL HAIG

25X1

SUBJECT: Kurdish Problem

Attached is a memorandum [redacted] which outlines the results of his and Kennedy's discussions with the Kurdish representatives and contains a proposal for U.S. action. The proposal provides for two categories of assistance to Barzani:

ON FILE OMB RELEASE INSTRUCTIONS APPLY

25X1

-- Financial and Munitions.

25X1

-- On the Financial side, the proposal would provide, in addition to contributions [redacted]

25X1

[redacted] the sum of [redacted] from the U.S. over one year. [redacted] 25X1

25X1

[redacted] with the full knowledge of the Shah and Barzani.

25X1

25X1

-- With respect to munitions, the U.S. would supply roughly [redacted] in supplies (exclusive of transportation costs). [redacted]

25X1

[redacted] Details on costing are at Enclosure 3 of the attached memorandum.

25X1

25X1

[redacted] A case could be made that it is more important than ever due to the recent events in Egypt which will probably result in more intense Soviet efforts in Iraq. At the same time, sensitivity increases immeasurably in the light of Soviet paranoia resulting from events in Egypt.

JCS review completed.

Procedurally, we have two options:

25X1

-- [redacted] go directly by memorandum to the President and then deal solely with OMB [redacted] 25X1

25X1

[redacted] or

SECRET/SENSITIVE

No Objection to Declassification in Part 2010/07/15 : LOC-HAK-173-5-5-9

No Objection to Declassification in Part 2010/07/15 : LOC-HAK-173-5-5-9

TOP SECRET/SENSITIVE 25X1 -2-

-- Inform [redacted] principals only -- Johnson, Rush, the Chairman JCS [redacted] -- but avoid any paper work and tell them that the President wants this done.

25X1

Recommendation:

I think we should pursue the latter course in the event something blows and we could insist that established procedures were followed. Furthermore, I doubt very much that the operation can be conducted without its surfacing in official channels at some point.

If you agree, I will have this converted to a memorandum to the President for your approval and advise him that we are instructing the principals only of his decision and move [redacted] and OMB, to get the action accomplished.

Approve HK Disapprove________ 25X1

Attachments

Get it done next week by handcarrying memos to principals.

HK

SECRET/SENSITIVE

No Objection to Declassification in Part 2010/07/15 : LOC-HAK-173-5-5-9

207. Memorandum From the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger) to President Nixon[1]

Washington, March 29, 1973.

SUBJECT

Continued Covert Support for the Kurds

In August of last year, acting upon a request from the Shah of Iran, you authorized the initiation of covert cash subsidies and military support to strengthen the Kurds under Mulla Mustafa Barzani thereby preventing consolidation of Ba'thist-controlled Iraq, the principal Soviet client in the Middle East.[2]

CIA reports that more than 1,000 tons of nonattributable arms, medicines and blankets have been supplied (a value of over [*less than 1 line not declassified*] which cost less than [*less than 1 line not declassified*]); our monthly subsidy of [*less than 1 line not declassified*] has enabled Mulla Mustafa to maintain and strengthen a 25,000-man military force; intelligence on Iraq is received from Mulla Mustafa's mountain headquarters [*less than 1 line not declassified*] our support is channeled through the Iranians (who contribute $4.8 million per year plus unknown arms and services) and has been coordinated in general terms with [3 *lines of text not declassified*].

Mulla Mustafa Barzani is stronger now than at any other time in his 12-year struggle against the Iraqi central government. His strength facilitates his rejection of Iraqi and Soviet blandishments and threats; provides the Shah with a strong buffer force against Iraqi-directed infiltration teams of saboteurs and terrorists; and worries the Baghdad regime, forcing it to deploy almost two-thirds of its ground forces in the north, reducing its capability for offensive adventures.

The Ba'th regime continues to support radical subversion, recently even as far afield as Pakistan. It continues to finance Palestinian terrorist organizations and remains one of the most irreconcilable regimes against negotiated peace with Israel. It threatens to disrupt oil agreements which western companies may be able to negotiate with more moderate governments in the area. It is a regime whose instability we should continue to promote.

---

[1] Source: National Security Council, Nixon Intelligence Files, Subject Files, Iraqi Kurds, Box 8, 7 April 1969–12 June 1974. Secret; Sensitive; Eyes Only; Outside System. Sent for action.

[2] See *Foreign Relations*, 1969–1976, volume E–4, Documents on Iran and Iraq, 1969–1972, Documents 321 and 322.

CIA proposes that the covert support you approved last year be continued in FY 1974 at about the same level: a monthly cash subsidy of [*less than 1 line not declassified*] and a medical supply subsidy of [*less than 1 line not declassified*] plus limited and predictable replacement ordnance estimated at [*less than 1 line not declassified*] for the year. This totals [*less than 1 line not declassified*]. The availability of another [*less than 1 line not declassified*] is recommended for additional ordnance if required because of heavy combat conditions. [*6½ lines not declassified*] bringing the total cost of the proposal to $5 million for FY 1974.[3]

Recommendation:

That you approve continuation of covert support to the Kurds under Mulla Mustafa Barzani (at [*less than 1 line not declassified*] plus an additional [*less than 1 line not declassified*] authorized in case heavy combat requires replacement ordnance), and initiation of complementary political action operations (at [*less than 1 line not declassified*]) for a total of $5 million in FY 1974.[4]

---

[3] Kissinger deleted a passage from an earlier draft of this memorandum that reads: "CIA believes that its recommended program will keep Iraq weak through viable Kurdish self-autonomy and political divisiveness while creating a climate for indigenous pressures for a modification of Iraq's hostile policies. It would improve our knowledge of Iraqi-Arab political dynamics which should increase our options to exert political influence." (National Security Council, Nixon Intelligence Files, Subject Files, Iraqi Kurds, Box 8, 7 April 1969–12 June 1974)

[4] Nixon initialed his approval of the recommendation on March 29, and a note below his approval indicates that Richard Kennedy was advised on March 30 at 9:35 a.m. On March 30, Kissinger informed the 40 Committee of the decision during a meeting. According to an attached note by Rob Roy Ratliff, he hand-carried the minute of the meeting to the 40 Committee principals for them to read and initial, which each of the four principals did. (National Security Council, Nixon Intelligence Files, 303 Committee, 40 Committee, NSCIC 1969–1974, Box 7, Minutes 1973, 40 Committee Meetings (Approvals) Minutes 1973, RMN)

~~SECRET~~

11 June 1973

MEMORANDUM FOR: Ambassador Helms (~~EYES ONLY~~)

FROM : [redacted]

SUBJECT : Your Memorandum Relaying Shah's Statement Concerning Barzani

1. Thank you for passing to me what the Shah advised Barzani about joining a Ba'ath-Communist coalition: "Do so if you want to commit suicide!"

2. The Kurds have reported the visit of the two Soviet Embassy officers to us and to the Iranians. We have advised them always to report all their Soviet contacts promptly and fully to the Iranians so as to lessen the possibility that the Iranians will suspect Barzani of playing a double game.

3. Attached is a summary of what they told us. We sent it to headquarters on 9 June for dissemination in order to conceal the place acquired. Normally I would have had it to you sooner but, as you noted, this has been a standard Soviet approach and the Kurdish reaction was in line with their previous responses. The report was obtained by me in Arabic and had to be translated.

[redacted]

Attachment:
1 Cable

APPROVED FOR RELEASE
DATE: MAR 2008

~~SECRET~~

HR70-14
(U)

SECRET

1. ON 2 JUNE 73, BOTH VICTOR (N. VICTOR ABUSOV A L B U K) THE FIRST SECRETARY, AND IK IGOR (P E T R A K O V), THE SECOND SECRETARY OF THE SOVIET EMBASSY IN BAGHDAD, PAID A VISIT TO THE KURDISH AREA. THEY SAID THEY WERE ACTING ON INSTRUCTIONS FROM THE SOVIET COMMAND INCLUDING BREZHNEV, KOSYGIN, AND PODGORNY. THEY SAID THE OBJECTIVE OF TK THEIR TRIP WAS TO ASCERTAIN THE FEELINGS OF MULLA MUSTAFA XXXXXX B A R Z A N I AND THE POLITICAL BUREAU OF THE KDP, AND TO OBTAIN [redacted] THE OPINIONS OF THE KURDISH MOVEMENT AND THE KURDISH DEMOCRATIC PARTY IN GENERAL, AND THE OPINION OF BARZANI IN PARTICULAR. JUDGING BY THEIR POSITION AND THEIR COMMENTS, HOWEVER, THEIR REAL OBJECTIVE WAS TO INCREASE THE PRESSURE ON BARZANI TO COOPERATE WITH AND TO RECONCILE HIM-

SECRET

SECRET

[illegible] NATIONAL FRONT ALONG
[illegible] ACCORDING
[illegible]
[illegible], [illegible]IST, AND ANTI-IMPERIALIST [illegible]
AND IT WOULD ALSO BE A FIRM ALLY OF THE SOVIET UNION. THEY EMPHASIZED IN PARTICULAR THEIR SUPPORT FOR MR. SADDAM HUSAYN AL-TIKRITI AND THE NECESSITY FOR THE KURDS ALSO TO GIVE HIM THEIR COOPERATION AND BACKING IN ALL CIRCUMSTANCES.

2. IN ADDITION, THE SOVIET OFFICERS SPOKE AT LENGTH ABOUT THE IMPORTANCE WITH WHICH THE SOVIET UNION VIEWS IRAQ AND THE KURDISH QUESTION, AND ON THE IMPORTANCE OF SOLVING THE KURDISH PROBLEM WITH THE PRESENT GOVERNMENT AND THE COMMUNISTS, WITHIN THE FRAMEWORK OF A UNIFIED AND ANTI-IMPERIALIST IRAQI FRONT. THEY EXPRESSED THEIR READINESS TO ASSIST THE KURDISH PEOPLE AS MUCH AS POSSIBLE AND IN VARIOUS AREAS, AFTER THEY HAD REACHED AN UNDERSTANDING WITH THE IRAQI GOVERNMENT.

3. MULLA MUSTAFA BARZANI AND THE POLITICAL BUREAU SPOKE WITH THEM AT LENGTH ABOUT THE POSITION OF THE BA'TH AND THE CURRENT POINTS OF FRICTION SUCH AS THE ARABIZATION PROGRAM;

5
4
3

SECRET

SECRET

THE FAILURE TO ESTABLISH BORDERS FOR THE KURDISH AREA; THE LACK OF KURDISH PARTICIPATION IN THE GOVERNMENT; THE ASSASSINATION ATTEMPTS AGAINST BARZANI; AND OTHER ISSUES WHICH INDICATE THE ABSENCE OF ANY BA'ATHI GOOD INTENTIONS. ALL THIS HAS LED TO A TOTAL LOSS OF KURDISH CONFIDENCE IN THE BA'ATH REGIME AND ITS ABILITY TO SETTLE THE KURDISH QUESTION. THE KURDISH VIEW XX WAS EXPOUNDED IN DETAIL, AND THE SOVIET EMISSARIES PROMISED TO PASS IT ON AS THEY HEARD IT TO THE SOVIET LEADERS WHO HAD SENT THEM.

4. THE SOVIET OFFICIALS DID NOT BRING ANY PRACTICAL OR SPECIFIC SUGGESTIONS WITH THEM TO BE ADOPTED BY THE KURDS OR BY THE GOVERNMENT IN ORDER TO SETTLE THE KURDISH ISSUE. THEIR REMARKS CENTERED ON PRESSURING BARZANI TO AGREE TO COOPERATE WITH SADDAM HUSAYN AL-TIKRITI AND THE REGIME AND TO JOIN THE NATIONAL FRONT WITH THE BA'ATH AND THE COMMUNISTS. THE TWO DIPLOMATS CARRIED AN ORAL MESSAGE FROM THE SOVIET X COMMAND FOR BARZANI; THEY ALSO CARRIED A WRITTEN OUTLINE OF THE MAJOR POINTS TO BE DISCUSSED AS OUTLINED ABOVE. THEY BOTH SAID THAT THE REGIME HAD X MADE A DECISION TO GIVE THE KURDISH PEOPLE AUTONOMOUS XX RULE BEFORE THE 11TH OF MARCH

SECRET

SECRET

[illegible] AND THEY SAID THAT IT WAS IMPERATIVE THAT THE KURDS RESPOND APPROPRIATELY TO THE GOVERNMENT IN THIS MATTER.

5. SOURCE COMMENT: ONE MEMBER OF THE KDP CENTRAL COMMITTEE CONFRONTED THE SOVIET OFFICIALS WITH THE CHARGE THAT THE IRAQI ARMY IS TRAINING TO USE THE POISON GAS, WHICH THE SOVIET UNION HAS SUPPLIED TO IRAQ, FOR GENOCIDE AGAINST THE KURDS. THE SOVIET OFFICIALS DENIED KNOWLEDGE OF THIS AND ASKED FOR THE EVIDENCE OR REPORTS ON WHICH THE KURDISH INFORMATION WAS BASED. THE KURDISH OFFICIAL SAID THE INFORMATION WAS RELIABLE AND CONVINCING TO THE KURDS AND THAT HE DID NOT PROPOSE TO DISCLOSE ITS SOURCE TO THE SOVIETS. THE SOVIET UNION IS IN A POSITION TO KNOW THAT IT XXXXX IS TRUE.

6. SOURCE COMMENT: THE SOVIETS LEFT THE BARZANI AREA ON 5 JUNE. BARZANI EXPRESSED CONCERN TO SOME OF HIS SENIOR KURDISH ADVISORS THAT THE SOVIETS MAY EVENTUALLY GIVE THE IRAQI REGIME ALL-OUT SUPPORT FOR A MILITARY CAMPAIGN TO CRUSH THE KURDS. THE SOVIET VISITORS COMMENTED THAT THE IRANIANS AND IRAQI GOVERNMENTS HAD BEEN ENGAGED IN SECRET DIPLOMATIC TALKS AND WHAT E DID THE KURDS THINK THIS IMPLIED FOR THEM. THE KDP LEADERS REPLIED THAT THIS WAS A MATTER

SECRET

SECRET

BETWEEN TWO GOVERNMENTS AND DID NOT CONCERN THEM. IN FACT, HOWEVER, THEY HAD BEEN AWARE OF THE TALKS AND HAD BEEN SOMEWHAT CONCERNED THAT IF THE IRANIANS COULD SECURE THEIR DEMANDS OVER THE SHATT-AL-ARAB THEY ~~MUST~~ MIGHT CEASE OR REDUCE THEIR SUPPORT FOR BARZANI. THE RESUMPTION OF IRANIAN PROPAGANDA AGAINST IRAQ ABOUT 5 JUNE TENDED TO REASSURE THE KURDS THAT THEY WOULD NOT LOSE IRANIAN SUPPORT.

SECRET

No Objection to Declassification in Part 2013/03/19 : LOC-HAK-173-5-15-8

MEMORANDUM

THE WHITE HOUSE

WASHINGTON

INFORMATION

January 15, 1973

~~SECRET/SENSITIVE~~

MEMORANDUM FOR: THE PRESIDENT

FROM: HENRY A. KISSINGER

SUBJECT: Birthday Greetings from Mulla Mustafa Barzani

25X1

President Barzani of the Kurdish Democratic Party of Iraq has sent you 25X1

"Our deep congratulations to the President on the occasion of his sixtieth birthday. We wish him good health and all success."

No reply on your part is required.

NSS review completed.

~~SECRET/SENSITIVE~~

No Objection to Declassification in Part 2013/03/19 : LOC-HAK-173-5-15-8

No Objection to Declassification in Part 2013/03/19 : LOC-HAK-173-5-15-8

ACTION

SECRET/SENSITIVE

January 15, 1973

MEMORANDUM FOR: HENRY A. KISSINGER

FROM: RICHARD T. KENNEDY

25X1 SUBJECT: Birthday Greetings to the President from Barzani

[redacted] 25X1 Attached is a memorandum from you to the President conveying Barzani's message.

RECOMMENDATION:

That you initial the attached memorandum to the President.

SECRET/SENSITIVE

No Objection to Declassification in Part 2013/03/19 : LOC-HAK-173-5-15-8

No Objection to Declassification in Part 2013/03/19 : LOC-HAK-173-5-15-8

25X1

15 January 1973

MEMORANDUM FOR: Dr. Henry A. Kissinger
Assistant to the President for
National Security Affairs

SUBJECT : Birthday Greetings to the President
from Mulla Mustafa Barzani

25X1

"Our deep congratulations to the President on the occasion of his sixtieth birthday. We wish him good health and all success."

25X1

25X1

25X1

SECRET/SENSITIVE

No Objection to Declassification in Part 2013/03/19 : LOC-HAK-173-5-15-8

No Objection to Declassification in Part 2010/05/20 : LOC-HAK-173-5-16-7

MEMORANDUM

THE WHITE HOUSE

WASHINGTON

SECRET/SENSITIVE

January 24, 1973

MEMORANDUM FOR: HENRY A. KISSINGER

FROM: BRENT SCOWCROFT

SUBJECT: Inaugural Greetings to the President from Barzani

25X1

Mulla Mustafa Barzani has sent the President greetings on the occasion of his inauguration. A memorandum from you to the President conveying Barzani's greetings is at Tab A.

Attachment

ON-FILE NSC RELEASE INSTRUCTIONS APPLY

SECRET/SENSITIVE

No Objection to Declassification in Part 2010/05/20 : LOC-HAK-173-5-16-7

No Objection to Declassification in Part 2010/05/20 : LOC-HAK-173-5-16-7

MEMORANDUM

THE WHITE HOUSE

WASHINGTON

INFORMATION

January 26, 1973

SECRET/SENSITIVE

MEMORANDUM FOR: THE PRESIDENT

FROM: HENRY A. KISSINGER HK

SUBJECT: Inaugural Greetings from Mulla Mustafa Barzani

25X1

"We express our profound congratulation to the President on the occasion of his second inauguration and wish him all success in his efforts to serve the United States and establish world peace on a basis of justice and freedom and to help all oppressed people in their just struggle."

No reply on your part is necessary.

SECRET/SENSITIVE

No Objection to Declassification in Part 2010/05/20 : LOC-HAK-173-5-16-7

220. Telegram From the Interests Section in Baghdad to the Department of State[1]

Baghdad, July 1, 1973, 1005Z.

373. Subject: Kurdish Bid for USG Support. Ref: Beirut 7351; Baghdad 369.[2]

1. If we are interested in working toward improving relations with Iraq, I believe time has come to disassociate ourselves from Kurdish requests for U.S. military assistance and avoid receiving Kurdish envoys, even for sympathetic hearings.[3] Such a decision could also contribute to our broader interest in regional stability. This recommendation is based on following conclusions:

2. Baath regime, however distasteful to us and most Iraqis, is essentially a nationalist regime, exceedingly jealous of its sovereignty. It has recognized it cannot defeat Kurds militarily and in March 1970 accepted necessity of granting Kurds cultural and other rights. These rights go well beyond what Kurds enjoy in neighboring countries. Neither Baath regime nor any other Iraqi regime is likely to agree to type of autonomy that Barzani demands since to do so would be tantamount to surrendering sovereignty.

3. As long as Barzani receives assistance from Iran and can hope for U.S. assistance, he is unlikely to compromise with Baath. Thus prospect of renewed fighting and diversion of Iraq from economic development remains high. Military operations against Kurds would also be likely to strengthen rather than to weaken Soviet influence. There is also possibility that Kurdish insurgency will spread into Turkey, and

---

[1] Source: National Archives, RG 59, Central Foreign Policy Files, [no film number]. Secret; Limdis. Repeated to Amman, Ankara, Beirut, Moscow, and Tehran.

[2] Telegram 7351 from Beirut, June 21, notified the Department that Masoud Barzani and KDP Politburo member Mahmoud Othman had asked whether they could meet with high-level Department officials during their upcoming visit to the United States. The Embassy requested guidance on how to respond. (Ibid.) The Department replied in telegram 122076, June 22, that given U.S. policy not to encourage Kurdish hopes for U.S. assistance, only the Country Director would meet with the Kurdish leaders. (Ibid.) Telegram 369 from Baghdad, June 30, conveyed the response of local press to Barzani's June 24 interview with Jim Hoagland, a *Washington Post* reporter, in which he appealed for U.S. military assistance. (Ibid.) Hoagland's article, "The Kurds Gird For Another War" was published in the June 24 edition of *The Washington Post* (p. C2).

[3] Helms noted in backchannel message 81 to Kennedy, July 7, that Lowrie advocated this position, which some in the Department supported, at "any and all occasions." Helms's concern was "that through some inadvertence USG might make some public utterance" along these lines, with disastrous effect on the region. He added that he had recently visited with Othman and Masoud Barzani, who claimed they were reasonably satisfied with the support they were getting. (Ibid., Nixon Presidential Materials, NSC Files, Box 425, Backchannel Files, 1973, Middle East/Africa)

eventually to Iran. I do not know seriousness with which Turkish Government views Kurdish problem, but Turkish Ambassador Cuhruk is intensely interested in all aspects of subject and recent 5-day visit of Turkish Interior Minister is believed to have been partly motivated by concern over Kurds.

4. For better or worse, it is hard to escape conclusion that future of Iraqi Kurds lies with their integration into Iraqi state, albeit with as much autonomy as they can obtain. Only if Iraqi Kurds were to receive massive outside assistance would they be able to achieve real autonomy. Such assistance is unlikely to be forthcoming even from Iran. Furthermore, in terms of regional stability, it is probably preferable that Kurdish independence movement does not succeed.

5. Iranian and Israeli assistance to Kurds has served their purposes, but there is little to suggest it has served interests of Kurdish people, except by keeping alive illusion of eventual independence and winning concessions from Baath regime. Since cessation of fighting in March 1970, however, Kurdistan has, according to scanty info available here, remained a depressed area. It has not shared in economic development and remains something like a state under siege. A recent survey by English ILO expert, indicates that income of Kurdish artisans may be as much as 40 percent below artisans in rest of country.

6. Kurdish problem is of course inextricably linked with Iran's policy toward Iraq. There can be no resolution of problem in Iraq or lasting détente between Iraq and Iran without cessation of Iranian assistance to Kurds. While recognizing overwhelming importance of Iranian policy, I recommend that we make clear to all concerned parties what U.S. policy is. I believe U.S. position should be that Iraqi-Kurdish conflict is strictly Iraqi internal matter in which USG has no intention of becoming involved. This position should be conveyed to Barzani's envoys whenever they attempt to elicit U.S. assistance and also to Iraqi Government, preferably through official note.

Lowrie

[2] See *Foreign Relations,* 1969–1976, volume E–4, Documents on Iran and Iraq, 1969–1972, Document 278.

---

222. Backchannel Message From the Ambassador to Iran (Helms) to the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger)[1]

Tehran, July 9, 1973, 1550Z.

83. 1. On 6 July, with the Agency COS, I met secretly and at their insistence with Mullah Mustafa Barzani's son Masoud, who is in charge of Kurdish intelligence and with Dr. Mahmoud Uthman, who is Political Secretary of Barzani's Kurdish Democratic Party. Dr. Uthman, accompanied by Mullah Mustafa's other son, Idris, had met with Colonel Kennedy and me in Washington one year ago, when it was de-

[1] Source: National Archives, Nixon Presidential Materials, NSC Files, Box 425, Backchannel Files, 1973, Middle East/Africa. Secret; Eyes Only. Kissinger wrote on the first page: "I must have extended private talk with Helms when he is here. Can he stay after Shah leaves?" Scowcroft replied: "Done." Kissinger and Helms met before the Shah's July 24–27 visit; see Document 24.

cided to provide financial and military assistance to Barzani via the Iranians.[2]

2. Speaking in the name of General Barzani, with Uthman translating, Masoud thanked us for the substantial assistance which had been provided during the past year. As a result the Kurds are in a much better position to defend themselves and to maintain an independent posture toward the regime in Baghdad.

3. Dr. Uthman then outlined the situation in Iraq as they see it: A despotic regime which maintains itself in power by terrorizing its political opponents. It has strong Soviet support and has an adventurist foreign policy which threatens Kuwait with invasion and the Gulf Shaykhdoms with subversion. Only the Kurds by reason of their geographical position, independent armed force and unity around Barzani are capable of maintaining an enclave where opponents of the regime can find refuge and organize to replace it. At the very least by maintaining a force in being, the Kurds pin down two-thirds of the Iraqi Army.

4. The truce of March 1970 is due to expire in March 1974. The Kurds believe the Ba'th regime is preparing to initiate hostilities against them, including the use of poison gas, unless they capitulate to Soviet, Ba'th and Communist Party pressure to join with the latter parties in a "National Front", which of course would be dominated by the Ba'th. Once absorbed into the National Front, the Kurdish movement would become very vulnerable to leftist domination, and once disarmed the Kurds would no longer be a major threat to the Ba'th.

5. Dr. Uthman speculated about whether it might not be desirable for the Kurds, instead of leaving the initiative to the Ba'th, to take some offensive action themselves. To do this, however, they would need heavier and more offensive weapons.

6. The Kurdish "Pish Merga" regulars now number 25,000 and the armed reserves number 34,000. This force is well-armed for defense but it is not equipped to mount an offensive outside the Kurdish mountain area. The present level of foreign financial assistance only allows the payment of $14 a month to Pish Merga troops. Barzani would appreciate any additional help which might be possible to improve standard of living which below what normal Iraqi citizen now getting.

7. Dr. Uthman went on to say they hoped that we had not been annoyed at General Barzani's interview with Jim Hoagland which appeared in the *Washington Post*.[3] The General's appeals for American aid

---

[2] See *Foreign Relations*, 1969–1976, volume E–4, Documents on Iran and Iraq, 1969–1972, Documents 313, 315, 318, and 319.

[3] See footnote 2, Document 220.

tended to provide cover for the fact they were already receiving such aid secretly and indirectly. Also, because so few Kurds knew of our assistance, unwitting Kurdish representatives would continue to petition our Embassies and newsmen for American support of Kurdish aspirations.

8. I said that we understood this, and were not upset by it. I complimented them on the degree of secrecy which they had maintained and stressed in strongest terms that any breach in this security would make it impossible for us to continue our assistance. I did not encourage them to hope that it would be possible for us to increase our level of support.

9. On 7 July I sent brief message on above meeting to Dick Kennedy.[4]

10. Warm regards.

225. Memorandum From Acting Director of Central Intelligence Walters to the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger)[1]

Washington, July 26, 1973.

SUBJECT

Kurdish Leadership Request for Assistance from the Shah of Iran

1. The following is an English translation of a request for assistance from General Mulla Mustafa Barzani, President of the Kurdish Democratic Party, to the Shah of Iran at Saadabad Palace, Tehran on 17 July 1973.

2. The Shah of Iran is unaware that we possess this information.

"To His Imperial Majesty, the Shahanshah, Aryamehr, Mohammad Reza Shah Pahlavi[2]

"We are most honored and grateful to your Imperial Majesty for granting us this audience. Your Imperial Majesty has always shown concern for the Kurdish people who for the past 12 years have been suffering from the oppression and racial hostility of successive Iraqi governments. Under your esteemed leadership, Iran has done its best to help us survive the aggressive policy of the Baghdad government. On behalf of the Kurds of Iraq, we wish to express our gratitude and appreciation for your Imperial Majesty's benevolent policy toward us.

"Events have now shown that the Baghdad regime does not intend to implement the terms of the March 1970 agreement by the deadline of 11 March 1974. Consequently, we anticipate the resumption of large scale hostilities against our people, and we fully expect that all possible measures, including the use of non-conventional weapons like poisonous gas, will be used against our population. We feel that the Kurdish people of Iraq must be reinforced if it is to withstand the force of events, and eventually take the initiative against the aggressors.

"A glance at the political structure of Iraq clearly indicates that the Kurdish element in Iraq is both strong and stable, and that it has an overwhelming influence on the course of events in this country. Furthermore, we sense that the importance of the Kurds has now increased. The additional importance is a consequence of the Ba'ath regime's efforts to introduce foreign powers to the area, and its attempts, in coordination with others, to foment discord in the Persian Gulf and the area as a whole including the Indian Ocean and Pakistan.

---

[1] Source: National Security Council, Nixon Intelligence Files, Box 8, RMN, Iraq/Kurds, 7 April 1969–12 June 1974. Secret; Sensitive. Kissinger initialed the memorandum.

[2] A note in the margin next to this paragraph reads: "[*text not declassified*]."

"The Kurdish movement is the only uncontrolled opposition force in Iraq, and with your Imperial Majesty's advice and support it could plan a more significant role in the region's affairs. That role would in turn receive the backing of the vast majority of the Iraqi people who are opposed to the regime. Considering the instability and internal conflicts of the Baghdad regime which has created a process of gradual elimination of the membership as witnessed by recent events, and recalling the regime's lack of popularity with the majority of the population, we can see that with your advice we would be able to work with respectable Arab leaders to change the present regime.

"To try to take the initiative on our side, and play that role, our movement's capability level must be raised from a defensive one to an offensive one, and our financial problems must be solved. We will need the utmost support and sponsoring from your Imperial Majesty's country for the whole thing.

"At this point we believe that full American understanding and backing is essential both for the important role that Iran is playing in the struggle for stability and freedom in the area, and for our cause and that of all the Iraqi people. That support is especially important when we see how clearly and completely the other front has the backing of the Soviet Union, and how hard they are trying to strengthen the influence of the Soviets and of Communism in the area.[3]

"Our people look to your Imperial Majesty as a father and protector, and we are certain that any door that opens to us will have been opened by your efforts. Thus, considering your frequent observation that Iran could not remain neutral to genocide against the Kurds in Iraq, and that the relations between Iran and the Iraqi Kurds should be even deeper than those between Turkey and the Cypriot Turks, we turn to you for protection from those Ba'athi threats which are backed by the Russians. We petition your increased support for our movement in Iraq and beyond. We shall follow your advice, and we have no doubt that your Imperial Majesty will spare no effort on our behalf, and that H.I.M. will take advantage of every opportunity—including the coming visit to the United States.

"We feel confident that any strength added to our movement will be an effective contribution to the struggle for stability, and freedom, and for the expulsion of foreign influence from the region. That, of course, is the struggle which, under your esteemed leadership, Iran is

---

[3] According to an attached memorandum for the record, August 1, Kennedy, Saunders, Waller, and Fees met in Kennedy's office on July 31 to discuss the question of more support for the Kurds. Noting that the Kurds [*text not declassified*], Waller proposed [*text not declassified*] doubling present aid and increasing the Kurds' defensive but not offensive capabilities. It was agreed that the CIA would prepare a paper offering the options with recommendations. See Document 227.

courageously leading, and which concerns all states devoted to the success of the struggle for freedom. We wish to make it clear that your Imperial Majesty may speak on our behalf in the United States or anywhere else you might consider expedient. We are prepared to make whatever commitments may be required of us in return for assistance, and those commitments will be undertaken in the way your Imperial Majesty deems advisable.

"Once again we express our gratitude to your Imperial Majesty for everything. We are sure that you do what is best for us. We also wish to express our gratitude to our friend General Nasiri, who has always carried out what you have ordered for our cause with the best of good will."

Vernon A. Walters
Lieutenant General, USA

226. Memorandum of Conversation[1]

Washington, July 27, 1973.

SUBJECT

U.S. Attitude Toward the Kurds

PARTICIPANTS

Chafiq Qazzaz, Representative of Kurdish Leader Mulla Mustafa Barzani
Edward Djerejian, Country Officer for Iraq, NEA/ARN

Chafiq Qazzaz, the Representative of Kurdish leader Mulla Mustafa Barzani, paid a call on Mr. Djerejian on July 27 at the State Department. Qazzaz is a resident of the Washington area and has been here for the last 14 years. He plans to return to Kurdistan this Fall to assume an official position in the Kurdish Democratic Party's (KDP) newly created "Office of Information."

Mr. Qazzaz made the following major points: Mulla Mustafa Barzani has no real hope that the Iraqi government will grant the Kurds limited autonomy and a proportional share of political power, economic benefits, and cultural rights along the lines of the March 11, 1970 manifesto. In fact, the approximately $200,000/month payments by the

[1] Source: National Archives, RG 59, Central Files 1970–73, POL 13-3 IRAQ. Confidential. Drafted by Djerejian.

Iraqi government to the Kurds for the support of the Pesh Merga border guards and the administrative costs of the KDP have not been paid in recent months. This is another indication of Baghdad's bad faith and the difficulty of arriving at any workable arrangements with the ruling Ba'ath Party of Iraq (BPI). The Kurds are becoming increasingly skeptical over the prospects of reaching any workable arrangements with the BPI for limited but meaningful autonomy and there is a growing tendency among younger Kurds to explore the possibilities of establishing an autonomous state, linked perhaps to Iran.

Iranian support of the Kurdish movement has been continuing, Qazzaz said, but that support is limited. For example, Iranian arms shipments are of a small-scale and of a nature to give the Kurds only a short-term military capability. The Iranians realize that their support for the Kurds has paid off in at least two ways: 1) their northwestern border with Iraq has been defended against encroachments by Iraqi saboteurs and agents and 2) the Kurds have pinned down the Iraqi army in the north. Trade between Iran and Kurdistan has also increased. The Shah no longer fears the establishment of an autonomous Kurdish State in Iraq in terms of possible moves for independence on the part of the Iranian Kurds. Barzani has assured the Shah that a Kurdish autonomous state would be limited to the area of Iraqi Kurdistan.

In any event, many Kurds are now thinking in terms of an autonomous State and are beginning to give up on the idea of a semi-autonomous Kurdish entity within Iraq which is linked to the regime in Baghdad. In fact, a deliberate effort is being made by the KDP to establish "offices" which would be the equivalent of government ministries in order to pave the way for the alternative of an independent Kurdish autonomous state.

The BPI's attempts to create splinter groups within the "Kurdish Revolution" such as the Kurdish Revolutionary Party are doomed to failure, Qazzaz said. Talabani has established his residence in Kurdistan and is on friendly terms with Barzani.

Qazzaz, referring to Barzani's recent interview in the *Washington Post*, asked whether or not the USG has changed its position on the Kurdish question and specifically on U.S. assistance to the Kurds.[2] Mr. Djerejian stated that the USG position remained unchanged. Namely, our position continues to be one of non-involvement. Barzani's interview with Jim Hoagland published in the June 24 *Washington Post* in which he asked for U.S. help either "open or secret" was read with interest. We sympathize with the plight of the Kurds and would not ob-

[2] See footnote 2, Document 220.

ject to international humanitarian efforts to improve their conditions. It would be preferable if such support was channelled to the Kurds through the Iraqi government, or at least endorsed by that government. Qazzaz asked if there was any improvement in U.S./Iraqi relations. Mr. Djerejian stated that ever since the IPC settlement last March, there has been a definite improvement in U.S./Iraqi relations at the economic and commercial levels. Saddam Hussein al-Takriti's recent interviews with Western journalists in which he indicated an interest in improving Iraq's relations with the West is of interest to us. The USG would welcome an improvement in relations with Iraq, and for that matter with all those countries which broke diplomatic relations with the U.S. at the time of the June, 1967 Arab-Israeli war. Barzani, Qazzaz said, is watching very closely the status of U.S./Iraqi relations in order to know what he can expect or not expect from the U.S. in terms of support. Mr. Djerejian reiterated that our policy was one of non-involvement, and that we considered the Iraqi/Kurdish issue to be an internal matter for the parties themselves to resolve. Qazzaz said that Barzani would welcome U.S. support even if it had to be channelled through Iran. In fact, he was interested in determining whether the U.S. and Iran could join forces in supporting the Kurds in Iraq with a view toward the establishment of an autonomous Kurdish entity in Iraq. Mr. Djerejian commented that we recognized that Iran's role vis-à-vis Iraq and the Kurds was an important factor, but our policy of non-involvement in the Kurdish question extended to Iran, as well as Iraq, which we regard as independent and sovereign states.

Mr. Qazzaz said he would be returning to Kurdistan probably in September, 1973, and asked if he could have another meeting just before his departure. Mr. Djerejian said that he or another member of the Country Directorate would be pleased to meet with Mr. Qazzaz again.[3]

[3] Qazzaz met with Djerejian and Korn on September 5, warning that Kurdish-Iraqi relations had deteriorated and that while the Ba'ath Party was pressing the KDP to join the National Front, it was also "Arabizing" Kurdish areas prior to a census that would determine the boundaries of an autonomous Kurdish entity. In response to Qazzaz's request for assistance, Korn observed that there had been no change in U.S. policy toward the Kurds, and that any humanitarian aid had to be channeled through Baghdad. He also noted there had been a steady improvement in U.S.-Iraqi economic and commercial relations. (National Archives, RG 59, Central Files 1970–73, POL 13–3 IRAQ)

227. Memorandum From Director of Central Intelligence Colby to the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger)[1]

Washington, August 7, 1973.

SUBJECT

Options for Consideration Regarding Increased Assistance to the Kurds

1. Based upon your discussions with the Shah of Iran and Ambassador Helms, plus Mulla Mustafa Barzani's personal presentation to our Chief of Station in Tehran in mid-July,[2] both of which concerned Barzani's request for increased assistance, we submit the following options for your consideration in responding to the Kurdish request.

2. *Options:*

We do not wish to encourage Barzani to abandon his present defensive posture. If his forces were to launch offensive operations, Barzani would be embarking upon an extremely risky course of action from his own point of view. He would also require substantial increases in material and financial support going far beyond present levels and which could not be provided without seriously risking the exposure of U.S. involvement. Therefore, we must address the question of being responsive to the Shah's presentation without leading the Kurds to believe that we have moved beyond our basic position of maintaining their defensive capability only. We believe there are four feasible alternatives open to us:

A. *No increase in subsidies*

Merely inform the Shah that we have decided to maintain our current annual subsidy level to the Kurds although we will build up a contingency supply of [*less than 1 line not declassified*] additional arms and ammunition to be readily available if increased fighting occurs. (Funds for this are in our Fiscal 1974 program. See paragraph 4A below.)

B. *A one-time payment* [*less than 1 line not declassified*]

A one-time payment of an additional [*dollar amount not declassified*] would help meet the Kurdish need for additional medical services, educational facilities, and other social services, to which the Shah re-

[1] Source: Central Intelligence Agency, Executive Registry Files, Job 80M01066A, Box 12, Folder 27. Secret; Sensitive. A note on another copy of this memorandum reads: "Advance copy used for 7/31/73 meeting, Kennedy, Saunders, Waller, Fees, RRR." (National Security Council, Nixon Intelligence Files, Box 8, RMN, Iraq/Kurds, 7 April 1969–12 June 1974) Regarding the July 31 meeting, see footnote 2, Document 225.

[2] See Document 222. Kissinger discussed the Kurdish situation with Helms and the Shah during the Shah's July visit to Washington; see Documents 24, 25, and 27.

ferred. This would mean the addition of a further [*less than 1 line not declassified*] to our Fiscal 1974 program while maintaining our current annual subsidy level. Sustaining our present level of financial subsidy would emphasize to the Kurds that our basic support objectives remain limited and that they are not able to carry us into a heavier commitment which would allow them to launch offensive operations.

C. *Increase our subvention level by 50%*

This would mean an additional [*less than 1 line not declassified*] in FY 1974. The Shah, as well as the Kurds, would probably find this moderately responsive to their requirements and yet it is sufficiently limited to be within the context of our current policy of maintaining the Kurds in a defensive posture. It would, however, mean that we would have raised the basic level of our subvention to the Kurds and it would be difficult to reduce this level in the future.

D. *Double our current subvention level*

This would entail increasing our annual subsidy [*less than 1 line not declassified*]. The Shah would undoubtedly look favorably on such a course of action. We believe, however, that raising our support to this level might encourage Barzani to assume that he could eventually convince the U.S. Government to underwrite the offensive posture he clearly desires.

3. *Recommendation:* On the assumption that a positive response to the Shah's request for additional aid to the Kurds is desirable, we believe that option B, a one-time payment of [*less than 1 line not declassified*] is the best option available. This would not affect a continuation of our subsidy at the current level, yet it would be responsive to both the Shah and the Kurds. If this response is considered insufficient, we would recommend option C, an increase in our subvention level by 50%, as the next best course of action.

4. Regardless of the choice of options exercised concerning the question of an increase in our subsidy to the Kurds, we have two pressing aspects of our already approved Kurdish program for Fiscal 1974 which require your attention at this time:

A. *Request for the release by OMB of* [*less than 1 line not declassified*] *from FY 1974 funds*

Within our already approved $5,000,000 program for Kurdish [*less than 1 line not declassified*] operations in Fiscal 1974 we identified [*less than 1 line not declassified*] as a contingency fund for the purchase of ordnance in the event of a sudden outbreak of fighting between the Kurds and Iraqi government forces. Agency stocks of the appropriate ordnance are low [*2½ lines not declassified*]. We have requested OMB to release the [*less than 1 line not declassified*] so we could proceed with the restoration of our stocks, but they have refused to do so. Therefore, we

request your intervention with OMB to obtain the release of the required [*less than 1 line not declassified*] from FY 1974 funds being held for this purpose.

B. *Request for the authorization of* [*less than 1 line not declassified*] *in additional funds from the Agency reserve*

When we began our $3,000,000 annual subsidy to the Kurds in mid-1972, the monthly total of [*less than 1 line not declassified*] equalled [*less than 1 line not declassified*] Iraqi dinars. A recent rise in the cost of the Iraqi dinar, however, will require an additional [*less than 1 line not declassified*] above the $3,000,000 already allotted, in order to maintain the subsidy constant at [*less than 1 line not declassified*] Iraqi dinars per month. We consider it important for our relations with the Kurds not to allow the monthly dinar subsidy to drop below last year's level. We request, therefore, that [*less than 1 line not declassified*] in additional funds for FY 1974 be approved and subsequently released from the Agency's reserve to cover the increased cost of maintaining our subvention to Barzani at the current level of [*less than 1 line not declassified*] Iraqi dinars per month.

5. Attached is a progress report on our Kurdish and Iraqi operations to date.[3]

W.E. Colby[4]

---

[3] Attached but not printed.

[4] Printed from a copy with this stamped signature and an indication that Colby signed the original.

229. Backchannel Message From the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger) to the Ambassador to Iran (Helms)[1]

Washington, August 16, 1973, 1354Z.

WH31917. Exclusively Eyes Only for Ambassador Helms. As you remember, we discussed with the Shah what more we could do to aid the Kurds.[2] Our interagency review shows the following:

CIA assessment is that Kurds now have sufficient arms to maintain their defensive posture. The Agency needs to replenish its stocks, however, to be certain that additional supplies would be available quickly if tempo of fighting increased substantially. Accordingly, we see options as:

(1) Status quo which would mean CIA stockpiling [*less than 1 line not declassified*] arms against future contingency need and increasing dollar subsidy by [*less than 1 line not declassified*] per month to maintain dinar input at current level.

(2) In addition to (1) above, increase subsidy by 50 per cent.

(3) In addition to (1) above, increase subsidy by about 100 per cent which is essentially Barzani's request.

(4) In addition to (1) above, make one-time [*less than 1 line not declassified*] contribution for economic, social and health services.

---

[1] Source: National Archives, Nixon Presidential Materials, NSC Files, Box 425, Backchannel Files, 1973, Middle East/Africa. Top Secret; Sensitive.

[2] See Documents 24, 25, and 27.

Would appreciate your comments on these options and also your checking them with the Shah. The minimum we would propose is a combination of options (1) and (4) but we would be prepared to do more if in your judgment and that of the Shah something additional is warranted. Would appreciate also your ascertaining whether the Shah intends to do more himself.

An urgent response would be helpful.[3]

Warm regards.

[3] In backchannel message 85, August 17, Helms recommended a combination of options 1 and 2, increasing the cash subsidy by 50 percent. (National Archives, Nixon Presidential Materials, NSC Files, Box 425, Backchannel Files, 1973, Middle East/Africa) In backchannel messages 87 and 89 from Tehran, August 21 and 25, Helms reported that the Shah pledged to increase his own subsidy by more than 50 percent and noted that "the increase of our subsidy in response to the Shah's recommendation is symbolic of our support for the Shah and he likes this reassurance too." Helms also conveyed the Shah's feeling that Barzani's KDP must be kept from joining the Ba'ath–Communist National Front. (Ibid.) In telegram 443 from Baghdad, August 22, the Interests Section reported that the KDP had rejected participation in the National Front unless Baghdad met certain conditions. (Ibid., RG 59, Central Foreign Policy Files, [no film number])

231. Letter From the Chief of the Interests Section in Baghdad (Lowrie) to the Deputy Assistant Secretary of State for Near Eastern and South Asian Affairs (Atherton)[1]

Baghdad, September 2, 1973.

Dear Roy:

You can be sure I will take to heart the message in your letter of July 30.[2] I appreciate your taking time to write it.

Events of the past two months have highlighted the crucial importance of the Kurdish issue to the stability of the Iraqi government and its relations with Iran, the USSR, and the West. I was pleased to see that Ed Djerejian's draft cable received wide Department clearances.[3] Ed asked for my opinion on it. I would like to elaborate on several points that I think bear special attention.

1. Closing off the Kurdish option today is not an irrevocable act. Kurdish nationalism is going to survive. The Kurds have in the past and will in the future take assistance from whoever will provide it. It

---

[1] Source: National Archives, RG 84, Baghdad Post Files: Lot 76D453, Iraq, 1973–75, Box 1, POL 13. Secret; Official–Informal.

[2] Not found.

[3] Presumably telegram 134384 to Baghdad, July 10. See footnote 3, Document 217.

may be cynical, but it is not unrealistic to say that if the anticipated benefits of a policy of disassociation do not materialize, the option can be re-opened.

2. I agree with those who think increased Kurdish dissidence will weaken and could even cause the downfall of this Baath regime. It does not, in my view, follow that this would be an effective way to counter Soviet influence. The contrary is more likely. The consistency of Soviet policy in this area is well illustrated by the following passage from Dr. Arthur Millspaugh written in 1946:

"The Soviet government apparently would like a fairly thorough-going and exclusive domination over the entire country with access to the Persian Gulf; but Russia's more concrete and immediate aims are directed at the North, with the idea of making that part of Persia a closed Russian economic preserve. To advance their purposes, *the Soviets want the North to be 'autonomous,'* and they desire also a 'friendly' government at Teheran. By a 'friendly' government they mean one that is subservient to Moscow. . . . *Until that end is attained, the Soviet government will not be interested in stability or good government* in Persia . . . They want the kind of government that can be purchased, hood-winked, or intimidated; but when the government becomes one of pro-Soviet quislings, order will return quickly to the North."

How much does the present regime serve such Soviet aims and would any likely successor regime serve them better? As you know, I believe this regime is, in best Arab tradition, highly nationalistic and opportunistic. (Its special hatred and fear of the local Communist Party, current lovefeast notwithstanding, is a helpful additional buttress.) The regime's *actions* since the IPC settlement and particularly since the June 30 abortive coup accurately indicate the independent direction Iraqi policy will take if its domestic problems become manageable. Any likely successor—particularly one that results from yet another attempt to resolve the Kurdish issue by arms—will I think be so weak, divided and unstable that Soviet goals may at last become obtainable. Most observers here agree that the current ICP–Baath coalition has as its primary objective the prevention of an ICP–KDP alliance. The importance of the role of the ICP is, therefore, likely to be in direct ratio to the Kurdish danger. I believe the same is true of the role of the USSR, particularly in the military assistance field, although noone should expect it to be reduced below the level of solid mutual interests.

3. The Iraqi Kurds—whatever their individual merits—are a negative force. I have talked to noone who considers them capable of, or interested in, the constructive work of building and governing. Fighting is another matter. It may be that the most important motive behind the recent incidents was they were itching for some action. (A Belgian engineer resident in Sulaimaniya tells me the going price for a paid killer there is 25 dinars.) For this and the obvious social divisions, the Kurds

can succeed in bringing down Baghdad governments, but they should not be expected to help replace it with anything durable.

[Omitted here are personal remarks.]

Warm personal regards to you and all the family.

Sincerely,

Arthur L. Lowrie[4]

[4] Lowrie signed "Art" above this typed signature.

taken no actions I am aware of that damage its own interests. Given clear indications we have had during past two months of Iraqi desire for American technology and equipment, I recommend Dept delay taking any irrevocable position on Exxon/Mobil nationalization until full facts known. BPC rep will obtain decree and implementing instructions Oct 8.

Lowrie

---

237. Backchannel Message From the Ambassador to Iran (Helms) to Secretary of State Kissinger[1]

Tehran, October 16, 1973, 0930Z.

104. Ref: WH32502.[2]

1. Morning of October 16 consulted with Shah via Court Minister Alam on contents of ref. Shah feels strongly, as do I, that it would be mistake to ask Kurds to take action which would induce strong Iraqi military effort against them. We have armed Kurds for defensive purposes and their forces are in no sense equipped to come out of their mountain terrain and attack on the plains. If they were to get chewed up militarily, it would deprive the Shah of his "Kurdish card" and he does not want to see that. Further, do not believe that Kurdish military adventure would do much to relieve pressure on Israelis in Syria.[3]

2. New subject: Delivered contents of WH32501 to Alam for Shah morning of October 15.[4] Shah's only comment was that he has been

---

[1] Source: National Archives, RG 59, Records of Henry Kissinger, 1973–1977, Lot 91D414, Box 3. Secret; Sensitive; Eyes Only; Immediate. Sent with the instruction to deliver at opening of business October 16.

[2] In backchannel message WH32502, October 15, Kissinger sent Helms a message from Barzani's headquarters asking the administration's view of an Israeli suggestion that the Kurds try to gain territories in Kurdistan while Iraq was busy with the war. Kissinger requested Helms's personal judgment on the matter, as well as the Shah's. (Ibid., Nixon Presidential Materials, NSC Files, Box 425, Backchannel Files, 1973, Middle East/Africa)

[3] Kissinger replied in backchannel message WH32507, October 16, concurring with Helms's and the Shah's judgment and noting that the Department of State would advise Barzani accordingly. (Ibid.)

[4] Document 40.

~~SECRET~~ 181148 Z MAR 74 [redacted]

CITE TEHRAN [redacted]

2 SECTION

TO: IMMEDIATE GENERAL BRENT SCOWCROFT, WHITE HOUSE

FROM: AMBASSADOR HELMS, TEHRAN

PLEASE DELIVER AT OPENING OF BUSINESS MARCH 18.

REFS: A. TEHRAN [redacted]

B. WH 40730

1. PLEASE DELIVER THE FOLLOWING MESSAGE TO SECRETARY KISSINGER AS SOON AS ~~POSSIBLE~~ FEASIBLE.

2. [redacted] MET GENERAL BARZANI AND DR. MAHMUD UTHMAN WITH THEIR SAVAK LIAISON OFFICER EVENING 16 MARCH AND WITH GENERAL NASSIRI, CHIEF OF SAVAK, ON 17 MARCH. BOTH CONVERSATIONS ARE SUMMARIZED SEPARATELY BELOW FOR YOUR INFORMATION AND TO SOLICIT YOUR WISHES AS TO HOW BARZANI AND IRANIAN REQUESTS FOR INCREASED ASSISTANCE SHOULD BE HANDLED. SIMILAR SUMMARY BEING CABLED [redacted].

3. "BARZANI MADE THE FOLLOWING POINTS:

"A. KURDISH MORALE AND WILL TO RESIST THE IRAQI BA'TH REGIME HAS NEVER BEEN HIGHER. KURDS FROM ALL OVER IRAQ HAVE BEEN LEAVING THEIR CITIES AND TOWNS AND STREAMING NORTHWARD TO JOIN BARZANI'S FORCES. ALL KURDISH CABINET MINISTERS, ALL KURDISH GOVERNORS, VIRTUALLY ALL KURDISH MEMBERS OF THE OFFICIAL GOVERNMENT IN THE NORTH AND 5,000 POLICE OFFICERS AND MEN WITH THEIR WEAPONS AND AMMUNITION HAVE RALLIED TO BARZANI.

"B. HE EXPRESSED THE VIEW THAT THIS HAD BEEN A GREAT POLITICAL SHOCK TO THE BA'TH REGIME WHICH HAD PROBABLY HOPED

HR70-14
(U)

APPROVED FOR RELEASE
DATE: MAR 2008

PAGE 2 TEHRAN ______________ S E C R E T

THAT A SUBSTANTIAL ELEMENT OF THE KURDISH COMMUNITY WOULD SEEK AN ACCOMMODATION WITH THE GOVERNMENT. THE GOVERNMENT HAS WITHDRAWN ITS GARRISONS FROM THE MOST EXPOSED PLACES IN THE NORTH, SUCH AS RAWANDUZ, QALA DIZA, RANIYA. THE ENTIRE TURKISH BORDER AREA AND THE IRANIAN BORDER AREA DOWN TO HALABCHA ARE NOW IN KURDISH HANDS. BAGHDAD HAS MAINTAINED GARRISONS AT THE TWO VITAL DAMS OF DUKAN AND DARBANDI KHAN HOWEVER.

"D. WITH THE INFLUX OF 250,000 PEOPLE AND A VIRTUAL ECONOMIC BLOCKADE OF THE KURDISH AREA BY THE GOVERNMENT, BARZANI'S ADMINISTRATION REQUIRES NOT ONLY ADDITIONAL ARMS (SURFACE-TO-AIR ROCKETS, ANTI-TANK ROCKETS, AND MORE ANTI-AIRCRAFT MACHINE GUNS) BUT ALSO CIVILIAN SUPPLIES AND MONEY. THEY NEED FOR FOOD, TENTS, CLOTHING. THEY HAVE COME TO ASK THE SHAH AND THEIR OTHER FRIENDS FOR AN INCREASED LEVEL OF SUPPORT.

"4. [redacted] TOLD BARZANI THAT HE WOULD PASS HIS REQUEST ALONG AND THAT WE WOULD BE DISCUSSING IT, OF COURSE, WITH THE IRANIANS. HOWEVER, HE SHOULD KNOW A FEW THINGS WHICH MIGHT MAKE IT DIFFICULT FOR US TO DO MORE THAN WE WERE NOW DOING.

" A. EVEN THE IRANIANS DO NOT HAVE HAND-HELD GROUND-TO-AIR ROCKETS AND WE HAVE NONE IN OUR OWN INVENTORY WHICH ARE OF FOREIGN MANUFACTURE.

" B. [redacted] ORGANIZATION DOES NOT HAVE UNLIMITED FUNDS AND IT MAY WELL BE CONTRIBUTING THE MAXIMUM AVAILABLE IN ITS BUDGET FOR CASH PAYMENTS.

"C. AS HE KNEW, SECURITY AND SECRECY WERE ESSENTIAL TO THIS PROJECT AND, IF THROUGH AN ATTEMPT TO RAISE THE LEVEL OF

PAGE 3 TEHRAN ________________ ~~SECRET~~

SUPPORT, SOME INFORMATION ABOUT THE PROJECT SHOULD LEAK IT COULD BE FATAL TO THE CONTINUATION OF THE SUPPORT.

" 5. BARZANI SAID HE THINKS THAT THE IRAQIS MAY PLAN TO BOMB THE KURDS AND THAT THE TURKS MAY COLLABORATE WITH THE IRAQIS AS WELL. HE NOTED THE TURKS HAVE MASSED A LOT OF TROOPS ALONG THE BORDER. HE SAID THE KURDS ARE NOT SEEKING WAR AND WOULD LIKE TO AVOID IT BUT THEY REFUSE TO GIVE UP ANY KURDISH TERRITORY.

" 6. BARZANI THEN WENT ON TO SAY THAT THE ROOT OF HIS TROUBLE WITH THE BA'TH IS HIS REFUSAL TO COOPERATE WITH THE BA'TH AND THE COMMUNISTS AGAINST IRAN AND THE WEST. HE SAID HE HAS TO THINK ABOUT THE WELFARE OF HIS PEOPLE AND IF HE CAN'T GET SUFFICIENT SUPPORT FROM IRAN AND THE USA PERHAPS THE BEST THING WOULD BE FOR HIM TO LEAVE THE AREA, SEEK ASYLUM IN IRAN, AND TELL THE KURDISH PEOPLE TO MAKE THE BEST DEAL THEY CAN WITH THE BA'TH. HE WENT ON THAT AS HE SEES IT ~~THEY~~ KURDS HAVE ONLY TWO CHOICES: EITHER TO ACCEPT THE BA'TH AUTONOMY PROPOSALS AND JOIN THE NATIONAL FRONT, OR TO REFUSE AND TO FIGHT.

" [redacted] SAID THERE WAS POSSIBLY ANOTHER ALTERNATIVE WHICH WOULD BE TO CONTINUE STRENGTHENING THEMSELVES MILITARILY AND TO CONTINUE TALKING AND NEGOTIATING WITH A VIEW TO AVOIDING AN ALL-OUT MILITARY CONFRONTATION. THE KURDS COULD PLAY FOR THE BREAKS AND PERHAPS WORK WITH ANTI-BA'TH ARAB ELEMENTS TO WEAKEN AND EVENTUALLY OVERTHROW THE REGIME.

" 8. BARZANI SAID HE WOULD LIKE IRANIAN APPROVAL TO SET UP AND PROTECT AN IRAQI ARAB AND KURDISH GOVERNMENT IN THE NORTH

PAGE 4 TEHRAN [redacted] S E C R E T

WHICH WOULD CLAIM TO BE THE LEGITIMATE GOVERNMENT OF IRAQ. BUT WOULD IRAN AND THE USA RECOGNIZE AND SUPPORT IT? [redacted] SAID THAT HE BELIEVES MUCH PREPARATORY GROUNDWORK WOULD HAVE TO BE DONE BEFORE SUCH AN ACTION WOULD BE FEASIBLE AND CREDIBLE. [redacted] ASKED HIM TO IDENTIFY THE ARAB IRAQI LEADERS WHO COULD FORM SUCH A GOVERNMENT. HE SAID HE WOULD NOT REVEAL THEIR NAMES FOR SECURITY REASONS UNTIL THE APPROPRIATE TIME. [redacted] IMPRESSION IS THAT THEY HAVE NO SUBSTANTIAL GROUP OF ANTI-BA'TH ARAB LEADERS WHO ARE PREPARED TO COLLABORATE AT THIS TIME.

"9. HE REPEATED HIS STRONG DESIRE TO MEET THE AMBASSADOR AND TO GO TO SEE DR. KISSINGER. [redacted] REPEATED ALL THE VALID ~~XXX~~ REASONS WHY THIS WOULD NOT BE DESIRABLE OR EVEN FEASIBLE. HE SAID THAT WHEN HE SAW ~~H.I.M.~~ THE SHAH, HE WOULD ASK HIM TO URGE DR. KISSINGER TO RECEIVE HIM. MAYBE DR. KISSINGER WOULD INTERCEDE WITH GROMYKO, TO GET THE RUSSIANS TO TELL THE IRAQIS NOT TO ATTACK THE KURDS.

"10. [redacted] IMPRESSION IS THAT WHAT THEY MOST WANT FROM US NOW IS MORE MONEY AND ORDNANCE. FROM THE IRANIANS THEY WANT MUCH MORE MONEY, MORE WEAPONS WITH WHICH TO ARM THE REFUGEES, AND POLITICAL SUPPORT. [redacted] INFORMED THAT OUR STOCKS OF SUITABLE BLOC AND FOREIGN ORDNANCE HAVE BEEN LARGELY DEPLETED BY OUR DELIVERIES TO DATE, ALTHOUGH THERE ARE SOME ITEMS LEFT WHICH WOULD BE USEFUL."

"11. ON 17 MARCH GENERAL NASIRI RECAPITULATED THE SITUATION IN KURDESTAN AS DESCRIBED BY GENERAL BARZANI. HE STRESSED THAT TURKISH MILITARY FORCES WERE SEALING THE BORDER TO THE

PAGE 5 TEHRAN ________________ SECRET

NORTH OF BARZANI'S FORCES AND THAT IRAQ HAS IMPOSED AN ECONOMIC BLOCKADE. HE SAID THE KURDS NEED:

A. GROUND-TO-AIR MISSILES,

B. ANTI-AIRCRAFT MACHINE GUNS,

C. ANTI-TANK MISSILES,

D. MORE RIFLES.

THEY ALSO NEED TENTS, CLOTHING, FOODSTUFFS, AND MEDICAL SUPPLIES.

"12. [redacted] NOTED THAT WE HAD SOME ADDITIONAL AMMUNITION FOR THE 12.7MM HEAVY MACHINE GUNS AND NOTED THAT WE HAD PROVIDED SAVAK WITH $25,000 WITH WHICH TO PURCHASE GAS MASKS. [redacted] SAID HE WOULD TRANSMIT THE IRANIAN AND KURDISH REQUESTS TO HIS HEADQUARTERS AFTER DISCUSSING THE SITUATION WITH THE AMBASSADOR.

"13. [redacted] MENTIONED THAT IN HIS TALK [redacted] THE PRECEEDING DAY GENERAL BARZANI HAD SURFACED THE POSSIBILITY THAT IF HE DID NOT RECEIVE SUFFICIENT SUPPORT HE MIGHT DECIDE TO GIVE UP THE STRUGGLE, SEEK ASYLUM IN IRAN AND RECOMMEND TO HIS PEOPLE THAT THEY MAKE THE BEST DEAL THEY CAN WITH THE BA'tH. GENERAL NASSIRI DOUBTED VERY STRONGLY THAT BARZANI WOULD DO THIS AND [redacted] AGREED WITH HIM. [redacted] SPECULATED THAT THIS [redacted] WAS PROBABLY A TACTICAL PLOY ON BARZANI'S PART TO INCREASE THE PRESSURE ON THE IRANIANS AND US TO PROVIDE INCREASED SUPPORT. GENERAL NASSIRI'S OWN POSITION IS THAT IT IS ESSENTIAL THAT SUPPORT FOR BARZANI BE GREATLY INCREASED SINCE BARZANI HAS NO OPTION BUT TO CARE FOR THE MILLION AND ONE HALF PEOPLE WHO ARE IN HIS AREA AND CUT OFF FROM OTHER MEANS OF SUPPORT."

[redacted]

PAGE 6 TEHRAN ______________ SECRET

P.5 14. BEFORE WE PROCEED FURTHER WITH THE IRANIAN GOVERNMENT OR THE KURDS, WE WOULD VERY MUCH APPRECIATE KNOWING HOW YOU WANT THIS HANDLED.

SECRET

released: ______________

No Objection to Declassification in Part 2012/11/26 : LOC-HAK-152-3-16-2

Tehran

******* S E C R E T *******S COPY

State Dept. review completed

OP IMMED
[redacted] #0849 0791028 25X1
O 200817Z ZFF4 ZYH
FM TEHRAN

ON-FILE NSC RELEASE INSTRUCTIONS APPLY

TO THE WHITE HOUSE

~~S E C R E T~~ 200817Z MAR 74 [redacted] 25X1

CITE TEHRAN 849
TO: IMMEDIATE GENERAL BRENT SCOWCROFT, WHITE HOUSE.
FROM: AMBASSADOR HELMS, TEHRAN
PLEASE DELIVER AT OPENING OF BUSINESS MARCH 20.
REF: TEHRAN 847

1. PLEASE DELIVER THE FOLLOWING MESSAGE TO SECRETARY KISSINGER AS SOON AS FEASIBLE.

2. MULLA MUSTAFA BARZANI AND DR. UTHMAN MET [redacted] 25X1
[redacted] 25X1

3. THEY PROVIDED THE SHAH WITH A WRITTEN PROPOSAL ON THE ESTABLISHMENT OF THEIR OWN AUTONOMOUS GOVERNMENT WITH A DETAILED PROPOSED BUDGET FOR ADMINISTRATION, DEFENSE, EDUCATION, AND PUBLIC HEALTH. THE MINIMUM BUDGET FIGURE WHICH THEY PROJECTED WOULD BE 60 MILLION IRAQI DINARS A YEAR (ABOUT 180 MILLION DOLLARS). THE UPPER BUDGET FIGURE WHICH THEY PROJECTED WAS TWICE THAT AMOUNT, 120 MILLION IRAQI DINARS (360 MILLION DOLLARS).

4. THEY SAID THAT THE SHAH HAD REPLIED THAT THEIR REQUESTS WOULD REQUIRE CONSIDERABLE STUDY. HE HAD, HOWEVER, PROMISED THEM INCREASED FINANCIAL AND ECONOMIC ASSISTANCE IN VIEW OF THE NEW CIRCUMSTANCES, ESPECIALLY THE INFLUX OF 250,000 REFUGEES AND THE PROBABILITY THAT BAGHDAD WOULD SUBJECT THEIR AREA TO AN ECONOMIC BLOCKADE. THE SHAH ALSO SAID HE WOULD TELL GENERAL NASIRI TOO SEE WHAT ADDITIONAL ORDNANCE COULD BE PROVIDED, AND SPECIFICALLY TO TRY TO PROCURE FOR THE KURDS A QUANTITY OF LIGHT HAND-HELD GROUND-TO-AIR ROCKETS OF BRITISH MANUFACTURE. [redacted] COMMENT: THESE ARE NOT IN THE IRANIAN INVENTORY AND WOULD PRESEMABLY BE PLAUSIBLY DENIABLE BY IRAN SHOULD ANY OF THEM BE CAPTURED.) 25X1

* * * * * * * * * * * * * * * * *WHSR COMMENT * * * * * * * * * * * * * * * *

SCOWCROFT, MCFARLANE, RODMAN

MORI c05141610

PSN:041748 PAGE 01 TOR:079/10:46Z DTG:200817Z MAR 74

******* S E C R E T *******S COPY

No Objection to Declassification in Part 2012/11/26 : LOC-HAK-152-3-16-2

No Objection to Declassification in Part 2012/11/26 : LOC-HAK-152-3-16-2

******* S E C R E T *******S COPY

5. BARZANI AND UTHMAN SEEMED REASONABLY SATISFIED WITH
THEIR MEETINGS WITH THE IRANIANS. THEY UNDERSTOOD THAT THERE
HAD BEEN INSUFFICIENT TIME TO EXPECT A REPLY FROM US. THEY
WONDERED WHETHER OUR GOVERNMENT COULD INTERCEDE WITH THE TURKS.
THEY SAID THEY WOULD GIVE ANY GUARANTEES THE TURKS MIGHT REQUIRE.
THEY ALSO EXPRESSED HOPE THAT THE U.S. COULD JOIN IRAN IN SUPPORT-
ING THEM AT THE UNITED NATIONS. [redacted] 25X1
[redacted] (AS A REGIONAL POWER WITH THEIR OWN KURDISH MINORITY, 25X1
THE IRANIANS ARE IN A MORE FAVORABLE POSITION THAN WE TO INTER-
CEDE WITH THE TURKS. IF WE BOTH DID IT, THE TURKS WOULD HAVE
CONFIRMATION OF THEIR SUSPICIONS THAT WE ARE JOINTLY SUPPORTING
BARZANI. OUR STANCE AT THE UNITED NATIONS WOULD PROBABLY DEPEND
ON WHETHER THE IRAQIS ACTUALLY DO ENGAGE IN GENOCIDAL WAR AGAINST
THE KURDS.)

6. [redacted] COMMENT: THE SHAH APPEARS TO BE DEFERRING ANY 25X1
DECISION ON AID OF THE DIMENSIONS REQUESTED BY THE KURDS. HE IS
DOING ENOUGH TO KEEP THEM IN BUSINESS AND TO AVOID CREATING A
SITUATION WHERE THEY WOULD HAVE TO CAPITULATE TO BAGHDAD, BUT HE
WOULD PROBABLY LIKE TO AVOID A COMMITMENT OF $180-$360 MILLION A
YEAR WHICH WOULD HAVE TO BE MAINTAINED SO LONG AS AN IRAQI BLOCK-
ADE DEPRIVED THE KURDISH AREA OF PARTICIPATION IN IRAQI NATIONAL
OIL REVENUES. THE IRAQI KURDISH AREA DOES NOT HAVE DEVELOPED
RESOURCES OR OUTLETS WHICH WOULDSUPPORT AN ECONOMICALLY VIABLE
INDEPENDENT STATE.

7. [redacted] 25X1

WARM REGARDS.
635

PSN:041748 PAGE 02 OF 02 TOR:079/10:46Z DTG:200817Z MAR 74

No Objection to Declassification in Part 2012/11/26 : LOC-HAK-152-3-16-2

243. Memorandum From Director of Central Intelligence Colby to the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger)[1]

Washington, March 21, 1974.

SUBJECT

Mulla Mustafa Barzani's Requests for Additional Assistance

1. On 11 March the Ba'th Government in Baghdad unilaterally promulgated a decree giving limited autonomy to the Kurdish areas of Iraq.[2] The decree was unsatisfactory to Kurdish leader Mulla Mustafa Barzani and his followers in the Kurdish Democratic Party (KDP), but attempts to negotiate an agreement satisfactory to the KDP failed. Baghdad has made moves to reinforce its military forces in the Kurdish areas and otherwise deploy the army in a way suggesting the likelihood of punitive action against the Kurds. Prior and subsequent to 11 March there have been clashes. Further hostilities are expected and Barzani expects a major effort to suppress Kurdish resistance and remove him from Kurdish leadership.

---

[1] Source: Central Intelligence Agency, Executive Registry Files, Job 80M01048A, Box 4, Folder 17. Secret; Sensitive.

[2] According to a memorandum from Korn to Atherton, April 22, the Iraqi Government, following the breakdown of negotiations for Kurdish autonomy, unilaterally announced its plan for Kurdish self-government on March 11, the end date of the 4-year Iraqi-Kurdish truce. Saddam Hussein gave the Kurds until March 26 to accept the proposal, but the Kurds objected because it excluded oil-rich Kirkuk from the autonomous region and granted insufficient internal autonomy. (National Archives, RG 84, Baghdad Post Files: Lot 76D452, Iraq, 1973–75, Box 1, POL 13)

2. Barzani has been in Tehran this week seeking substantial additional assistance from the Iranians. Attached hereto is a verbatim copy of his petition to the Shah.[3] In brief, Barzani ambitiously asked for (a) a total of some $360 million in financial subsidies and (b) Iranian acceptance and support of a separatist Kurdish-Arab government to be situated in a Kurdish safehaven protected by Barzani. We do not yet know the extent to which the Shah will be responsive, but it is most unlikely he will come anywhere near to meeting Barzani's optimum requirements or recognizing a separatist Kurdish-Arab government located in northern Iraq.

3. Mulla Mustafa has also called on our Chief of Station in Tehran whom he informed of his request to the Shah. He also indicated he would like additional U.S. assistance as well. It is our understanding that Ambassador Helms has been in communication with you on this subject.[4]

4. [*1½ lines not declassified*]

W.E. Colby[5]

---

[3] Attached but not printed.

[4] Helms sent Kissinger an account of Barzani's report of his appeal to the Shah for additional aid in backchannel message 849 from Tehran, March 20. (National Archives, Nixon Presidential Materials, NSC Files, Box 426, Backchannel Files, Middle East/Africa, 1974, Vol. II)

[5] William E. Nelson's stamped name indicates he signed for Colby above this typed signature.

244. Backchannel Message From the President's Deputy Assistant for National Security Affairs (Scowcroft) to the Ambassador to Iran (Helms)[1]

Washington, March 26, 1974, 0034Z.

WH40770. Reference: Tehran 847 and 849.[2]

As you know, the Secretary is away from Washington. We have been considering possible responses and how we might be helpful in

---

[1] Source: National Archives, Nixon Presidential Materials, NSC Files, Box 426, Backchannel Files, Middle East/Africa, 1974, Vol. II. Secret; Sensitive; Exclusively Eyes Only.

[2] See Document 242 and footnote 4, Document 243.

new situation as portrayed by Barzani in your messages. We are forwarding following preliminary staff-level thoughts in order to get your views on them as well as your thoughts and judgments on the issues which we would plan to put before the Secretary upon his return this Thursday.[3]

We see the following as some basic considerations:

1. Mulla Mustafa's plan to establish what would be tantamount to an autonomous government would escalate the situation well beyond our covert capabilities to contribute meaningfully. To make a significant dent in Barzani's requirements would project us beyond the boundaries of a covert operation, making secrecy impossible, and would thus jeopardise other policy equities. All of this was, in fact, pointed out to Mulla Mustafa at the outset of our relationship, when even then he talked of establishing an autonomous government. What disclosure of our involvement would signal to the Soviets, how this would affect U.S.-Turkish relations, and how it would be viewed by the Arabs are questions which must be seriously considered.

2. Would it be to our benefit to have a Kurdish-Arab or any other kind of rump government established in a Kurdish safehaven? Would it even be to Mulla Mustafa's advantage so to formalize and symbolize his autonomy? Such a development probably would give Iraq no choice but to launch a major attack against Kurdistan if it is to protect its national integrity. Barzani's action could be considered tantamount to aggression against Iraq, as opposed to his stance to date of defending himself against Baghdad government attack. In the latter mode he can make at least some sort of plausible claim to Iranian or foreign help; in the former he could not. Moreover, there is a real question whether Barzani could put together a government in which there was plausible Arab colorization. If not, he would alienate Iraqi Arab dissidents, who we feel are growing in strength and aggressiveness. (Evidence certainly points to Baghdad's concern on this score.)

3. Would the Shah look with favor on the establishment of a formalized autonomous government? The Shah, like ourselves, has seen benefit in a stalemate situation in Iraq in which the Ba'ath government is intrinsically weakened by Kurdish refusal to relinquish its semi-autonomy. Up to now neither the Shah nor ourselves has wished to see the matter resolved one way or the other—either by Kurdish acquiescence or by the establishment of an unviable autonomous Kurdish government (particularly one pretending to speak for Iraqi Arab sentiment as well). For Mulla Mustafa to attempt to form a government in safe-haven could be to narrow his own options to a dangerous point

[3] March 28.

and gratuitiously provoke Iraq (with strong Soviet and possibly even Turkish support). While Iraq already may be prepared to attack the Kurds, there may still be room for some sort of compromise between Barzani and Baghdad, or at least a situation considerably short of all out war. Are we certain that Barzani will personally cut and run?

4. We recognize that even if Barzani refrains from establishing a government, he is still faced with a serious situation, a withdrawal of Iraqi subsidies, a menacing deployment of Iraqi troops, and a population swollen with refugees. This will inevitably require more funds and supplies. But as earlier noted we doubt seriously that we could provide anything like the required support level without disclosure. Thus it would seem that the problem can only be solved by the Shah, assuming he finds it in his interest to keep the Kurds in a state of dissidence and free from Baghdad control. What we could perhaps do as a symbolic gesture of sympathy is provide through SAVAK, in addition to our present subsidy, a token amount, something in the order of [*1 line not declassified*] (which may be left over in this year's authorization, thanks to a better dollar–dinar exchange rate than had been anticipated) for "refugee relief". And assuming the Kurds are forced to fight to defend themselves and thus expend much of their arms and ammo stocks, we would now begin air-lifting to SAVAK the current stockpile of [*less than 1 line not declassified*] small arms and ammunition [*3½ lines not declassified*]. A combination of these two gestures would hopefully signal to Barzani that we are still sympathetic and friendly to his predicament and prepared to continue to help on a scale which can be kept covert, but that we cannot play a prime role in the new ballgame.

The above represents some of our initial thoughts and preliminary assessments. We would appreciate your views and recommendations, both on the foregoing and on any other considerations you believe relevant as further basis for decision. It would be useful to know how the Shah intends to react, if you can assess this without going into the subject with him, and whether he is prepared to take a major step toward meeting the new Kurd request, with all that implies.

Since the Secretary will be returning late on March 28 and will be here for only a very short time, it would be helpful to have your views by then.

Warm regards.

No Objection to Declassification in Part 2012/12/28 : LOC-HAK-173-6-23-8

*****[redacted] S E C R E T **[redacted]***S COPY

25X1

State Dept. review completed

ON-FILE NSC RELEASE INSTRUCTIONS APPLY

OP IMMED
#0872 1070924
O 170838Z APR 74 ZYH
FM TEHRAN

25X1

MORI/CDF per C05141586

TO WHITE HOUSE

S E C R E T EYES ONLY 170838Z APR 74

CITE TEHRAN 872
TO: IMMEDIATE GENERAL BRENT SCOWCROFT, WHITE HOUSE.
NO NIACT: PLEASE DELIVER AT OPENING OF BUSINESS 17 APRIL.
FOR: SECRETARY KISSINGER.
FROM: AMBASSADOR HELMS, TEHRAN.
REF: TEHRAN 870 (BARZANI'S LETTER TO SECRETARY KISSINGER).

1. THE SHAH SENT WORD VIA SAVAK CHIEF, GENERAL NASIRI, TUESDAY MORNING 16 APRIL THAT HE WANTED ME TO READ THE KURDISH DEMOCRATIC PARTY'S PROPOSED AUTONOMY DECLARATION PRIOR TO MY AUDIENCE SCHEDULED FOR LATE THAT AFTERNOON. THE DECLARATION CONSISTING OF A PREAMBLE OF 6 PAGES AND A STATEMENT OF PRINCIPLES AND ORGANIZATION OF 7 PAGES WAS BROUGHT TO THE EMBASSY BY A SAVAK OFFICER IN MID-AFTERNOON. (THE COMPLETE TEXT OF BOTH PARTS WITH A REQUEST TO SEND A COPY TO YOUR OFFICE.) SAVAK HAD INDICATED THAT THE KURDS WERE PLANNING TO BROADCAST THEIR AUTONOMY DECLARATION OVER THEIR CLANDESTINE "RADIO KURDESTAN" LATER IN THE EVENING 16 APRIL. 25X1

2. WHEN I SAW THE SHAH, HE SAID THAT HE WANTED OUR GOVERNMENT TO STUDY THE PROPOSED KURDISH AUTONOMY DECLARATION. HE WAS SEEKING AND WOULD WELCOME OUR GOVERNMENT'S COMMENTS AND VIEWS ON THE CONTENTS OF THE DECLARATION ITSELF AND ON THE ADVISABILITY OF PROMULGATING IT AT THIS TIME.

3. I POINTED OUT THAT ONCE BROADCAST, THE STATEMENT COULD NOT BE UN-BROADCAST OR RECALLED. IT SEEMED TO ME A STEP WHICH SHOULD BE VERY CAREFULLY CONSIDERED BEFORE BEING TAKEN.

4. THE SHAH SAID THAT HE HAD NOT HAD THE OPPORTUNITY TO CONSIDER ALL ASPECTS OF THE PROPOSAL HIMSELF AND THAT IS ONE REASON HE WAS SEEKING OUR VIEWS. "SINCE WE ARE IN THIS THING TOGETHER", HE SAID, HE WANTED TO CONSULT THE U.S. BEFORE REACHING A DECISION.

5. IN MY PRESENCE HE TELEPHONED SAVAK ORDERING THEM THAT THE BROADCAST OF THE AUTONOMY DECLARATION SHOULD BE POSTPONED AT LEAST UNTIL SATURDAY, 20 APRIL. HE SAID THAT GENERAL BARZANI IS IN TEHRAN AND WILL WAIT HERE UNTIL THEN TO HAVE THE SHAH'S

* * * * * * * * * * * * * * * *WHSR COMMENT * * * * * * * * * * * * * * *

SCOWCROFT, MCFARLANE, RODMAN

PSN:012775 PAGE 01 TOR:107/09:47Z DTG:170838Z APR 74

******* S E C R E T *******S COPY

No Objection to Declassification in Part 2012/12/28 : LOC-HAK-173-6-23-8

No Objection to Declassification in Part 2012/12/28 : LOC-HAK-173-6-23-8

******* SECRET *******S COPY

DECISION.

6. HE SAID THAT IN ANY CASE HE WOULD BE INCREASING HIS OWN FINANCIAL ASSISTANCE TO THE KURDS WHO NOW NEED MORE AID THAN EVER DUE TO THE INFLUX OF AN ESTIMATED QUARTER OF A MILLION REFUGEES FROM THE SOUTH INCLUDING THOUSANDS OF PROFESSIONAL PEOPLE, TEACHERS, DOCTORS AND INTELLECTUALS.

7. THE SHAH POINTED OUT THAT THE PRESENT REGIME IN IRAQ IS AN AGGRESSIVE COMBINATION OF THE BA'TH AND THE COMMUNISTS AND UNTIL IRAQ GETS A DECENT GOVERNMENT IT SEEMED DESIRABLE TO HIM TO SUPPORT THE KURDS.

8. IT SEEMS TO ME THAT THE WASHINGTON STAFF STUDY WHICH WAS FORWARDED TO US FOR COMMENT AS WH 40770, PUT FORTH SOME COGENT REASONS FOR THE KURDS NOT ISSUING THEIR OWN DECLARATION OF AUTONOMY AT THIS TIME. SUCH A DECLARATION WILL BE A PUBLIC BURNING OF BRIDGES WHICH WILL VIRTUALLY FORECLOSE FURTHER NEGOTIATION AND WILL GIVE THE BAGHDAD REGIME A FURTHER PRETEXT FOR MAJOR COERCIVE MILITARY ACTION. THE KURDS CAN ALWAYS ISSUE THE DECLARATION AT SOME FUTURE TIME IF IT APPEARS ADVANTAGEOUS TO DO SO. IF THE SHAH AND WE INDICATE WE APPROVE OF ISSUING THE DECLARATION AT THIS TIME, WE SHALL BE IMPLICITLY BOUND TO SUPPORT THE KURDS THROUGH THE CONSEQUENCES WHICH FOLLOW. WE KNOW THAT THEIR PROJECTED MINIMUM BUDGET IS 180 MILLION DOLLARS PER YEAR AND THAT THEY ARE GOING TO NEED MASSIVE SUPPLIES OF FOOD AND OTHER MATERIALS TO SUPPORT THEIR POPULATION OF ONE AND A HALF MILLION PEOPLE (TEHRAN 869). WITH AN AREA WHICH IS ECONOMICALLY UN-VIABLE, IS IT IN THE KURDISH INTEREST TO MAKE THIS IRREPARABLE BREAK WITH BAGHDAD. WE IN TEHRAN DO NOT THINK SO AND RECOMMEND THAT WE TELL THE SHAH AND THE KURDS THAT WE DO NOT RECOMMEND THAT THEY ISSUE THE AUTONOMY DECLARATION FOR THE TIME BEING.

9. NEED YOUR COMMENTS BEFORE SATURDAY LOCAL TIME. WARM REGARDS.

630

PSN:012775 PAGE 02 OF 02 TOR:107/09:47Z DTG:170838Z APR 74

******* SECRET *******S COPY

No Objection to Declassification in Part 2012/12/28 : LOC-HAK-173-6-23-8

SECRET [redacted] Rcd 4:00 am 7/16/74

25X1 No Objection to Declassification in Part 2012/12/28 : LOC-HAK-173-6-20-1

CENTRAL INTELLIGENCE AGENCY
WASHINGTON, D.C. 20505

DOS review completed

15 April 1974

MORI/CDF per C03207140

MEMORANDUM FOR: The Honorable Henry A. Kissinger
Assistant to the President for
National Security Affairs

SUBJECT: Iranian Request for United States
Assistance in Providing Foodstuffs
for Barzani's Kurds

1. On 14 April 1974 [redacted] 25X1 [redacted], a request that the United States Government assist Iran in providing foodstuffs, especially wheat, flour, edible oils, sugar, rice, powdered milk, tea, beans, and potatoes, to the area of Iraq controlled by Mulla Mustafa Barzani's Kurds and blockaded by Baghdad. [redacted] 25X1 25X1 [redacted] said that the food situation in the Barzani-held area was becoming critical due to the influx of refugees and Iraqi punitive economic measures. The Iranians also said that the above foods were in short supply in Iran itself and that United States Government support was therefore needed.

2. The above information has been given to Ambassador Helms in Tehran.

3. It is our view that as long as the present state of tension exists between the Baghdad Government and Mulla Mustafa's Kurds, the latter will suffer chronically from food shortages. By trying to be responsive to requests for bulky commodities -- requests which will certainly be recurring -- we run the serious risk of eroding the security of our present operation, not to mention raising our costs to an unacceptable level.

25X1 25X1 [redacted]

WARNING NOTICE
SENSITIVE INTELLIGENCE SOURCES
AND METHODS INVOLVED

SECRET [redacted]

No Objection to Declassification in Part 2012/12/28 : LOC-HAK-173-6-20-1

No Objection to Declassification in Part 2012/12/28 : LOC-HAK-173-6-20-1

SECRET/ 25X1

25X1

4. It is therefore my recommendation that our response point out the difficulties of trying to move securely large amounts of commodities and our unwillingness to thus raise the risk factor to an unacceptable level. If Iran is unable to meet all the Kurds' requirements, it should be recommended to the Kurds that they appeal overtly to eleemosynary organizations equipped to help in this way.

Bill

W. E. Colby
Director

2

No Objection to Declassification in Part 2012/12/28 : LOC-HAK-173-6-20-1

248. Backchannel Message From the Ambassador to Iran (Helms) to Secretary of State Kissinger[1]

Tehran, April 22, 1974, 0640Z.

873. Ref: WH40988.[2]

1. On 20 April I conveyed the contents of ref telegram in detail to His Imperial Majesty. He expressed full agreement with our position on the Kurdish autonomy declaration and authorized me to have the COS so inform General Barzani. H.I.M. welcomed the money we are offering for refugee assistance and the proposed ordnance package being prepared for delivery. In connection with the latter, he made some suggestions for acquiring additional types of weapons. I have turned these over to the COS. H.I.M. indicated that he was increasing his own assistance to the Kurds from two hundred million tomans a year (about 30 million dollars) to five hundred million tomans a year (about 75 million dollars).

2. Following my meeting with the Shah the COS met with General Barzani and Dr. Mahmoud Uthman. He informed them of our decision

---

[1] Source: Library of Congress, Manuscript Division, Kissinger Papers, Iran, Chronological Files, Box CL–152, 2 January–30 April, 1974. Secret; Immediate; Eyes Only. Sent through Scowcroft with the instruction to deliver at opening of business April 22.

[2] See footnote 4, Document 246.

to provide [*less than 1 line not declassified*] for refugee aid; indicated the ordnance being readied for shipment; and told them the Shah and we judged it would not be desirable for them to issue their proposed autonomy proclamation at this time. Contrary to our expectation that General Barzani would be disappointed, his reaction was one of apparent understanding of our position and warm gratitude for the additional aid we are planning to supply. He asked the COS to convey his thanks to the President, Secretary Kissinger and those Agency officials who have understood and supported his efforts to defend the rights of his people. He reaffirmed his strong attachment to American policy and America's historical role as supporter of oppressed peoples. He offered himself and his movement for whatever tasks the United States might ask them to perform. He confirmed that the Shah has promised to increase the level of Iranian support to five hundred million tomans a year.

3. General Barzani said too that he wanted to send two Kurdish leaders, Mohammed Mahmud Abd-al-Rahman and Muhsin Dizayee, to New York to lobby for the Kurdish cause at the United Nations and with international press people. Both men are former Iraqi Cabinet Ministers and have Iraqi diplomatic passports. [*2 lines not declassified*]

4. We think this recent exchange among the Shah, the Kurds, and ourselves has turned out very well. Both the Shah and the Kurds appear to have accepted the soundness of our position on autonomy and to have understood the constraints against raising the level of our support beyond a point which can be kept covert. We still have a challenging logistics task to perform but have crossed a difficult political hurdle. We here greatly appreciate the work of those members of your staff and of the Agency who helped establish a positive and viable position and your own clear guidance and decision in this very complicated matter. Warm regards.

250. Memorandum From Director of Central Intelligence Colby to the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger)[1]

Washington, May 23, 1974.

SUBJECT

Request by Mulla Mustafa Barzani to see Dr. Kissinger

1. On 15 May 1974, Mulla Mustafa Barzani's representative informed our acting Chief of Station in Tehran that Barzani would very much like to see you at your convenience. They gave as Barzani's primary reason for wanting to see you his desire to explain in person what he considers to be political opportunities presented by the present conflict. Barzani believes, on the basis of interrogations of captured Iraqi soldiers, that the Iraqi population is becoming increasingly alienated from the Ba'th regime and that the regime would fall if the Kurds could inflict a major defeat on the government forces. Barzani is buoyed by the unprecedentedly large proportion of Iraqi Kurds who are actively supporting him and by the superior fighting qualities his men have shown compared to the Iraqi soldier. He is correspondingly frustrated by his inferiority in armament, particularly heavy artillery and anti-aircraft guns, and believes that only this inferiority stands between the Kurds and a major victory.

2. This request to see you comes in the context of recent Kurdish requests to us, the Iranians [*less than 1 line not declassified*] for more heavy weapons and high explosive ammunition. We expect that Barzani's reason for wanting to see you is his desire to make a personal plea for still another substantial increase in material assistance from the United States Government—both in quantity and offensive capability. Consequently, we are reviewing for you below certain relevant factors: the security considerations which govern our choice of ordnance to give the

---

[1] Source: Central Intelligence Agency, Executive Registry Files, Job 80M01048A, Box 4, Folder 17. Secret; [*handling restriction not declassified*].

Kurds; our ordnance contribution to them this year; an estimate of contributions given or promised by [*less than 1 line not declassified*] Iranians; and, our plans for procuring ordnance for next year.

3. The Agency concludes from public statements made by Iraqi officials and from our intelligence reporting that the Iraqis have no concrete evidence that the United States Government has given the Kurds material or financial assistance. The Iraqis would, however, make full propaganda use of material of U.S. origin captured from the Kurds, no matter how the Kurds acquired it, as "proof" of our involvement. [*3½ lines not declassified*]

4. [*21 lines not declassified*]

5. Although we do not know in detail what the Iranians [*less than 1 line not declassified*] have contributed, we do know that [*less than 1 line not declassified*] have been forthcoming. The Iranians have provided, among other items, a large number of Brno rifles, 1,000 RPG–7 anti-tank rockets, and have, we know, promised anti-aircraft guns. The money subsidy now being given by the Iranians is up to approximately $75 million per year. [*2½ lines not declassified*] The Kurds have told us that they are reasonably well supplied for the short haul except for anti-aircraft guns capable of shooting down a TU–22 bomber at high altitude.

6. [*9 lines not declassified*]

7. We plan, therefore, to adopt a new approach to the arms supply problem. While continuing to supply small arms and ammunition as before, we will endeavor to arrange for procurement of heavier weaponry and ammunition through the Iranians to a much greater degree than hithertofore. [*2½ lines not declassified*]

8. A personal meeting between you and Barzani or his emissary would significantly increase the security risks by thus raising the level of contact with Barzani. I would, therefore, recommend against your meeting with Barzani and request your authorization for our Chief of Station in Tehran to inform Barzani that a meeting with you is not feasible at this time.[2]

W.E. Colby[3]

---

[2] No reply from Kissinger has been found, but, according to Document 251, high-level Department of State officials refused to receive Kurdish representatives.

[3] Printed from a copy that indicates Colby signed "Bill" above this typed signature.

No Objection to Declassification in Part 2012/04/03 : LOC-HAK-173-7-6-6

MEMORANDUM

THE WHITE HOUSE

WASHINGTON

SECRET/SENSITIVE

ACTION
July 8, 1974

MEMORANDUM FOR: GENERAL SCOWCROFT

FROM: ROBERT C. McFARLANE RCM

SUBJECT: Message From Barzani

In the message at Tab C, Mullah Mustafa Barzani sends July 4 congratulations to the President. The memorandum from you to the President at Tab A would enable Barzani's greeting to be passed to the President if you think it appropriate.

Finally, the memorandum at Tab B to Barzani would acknowledge his greeting and express appreciation for it.

RECOMMENDATION:

That you sign the memorandum at Tab B.

SECRET/SENSITIVE

No Objection to Declassification in Part 2012/04/03 : LOC-HAK-173-7-6-6

No Objection to Declassification in Part 2012/04/03 : LOC-HAK-173-7-6-6

MEMORANDUM

THE WHITE HOUSE

WASHINGTON

SECRET/SENSITIVE

INFORMATION

MEMORANDUM FOR: THE PRESIDENT

FROM: BRENT SCOWCROFT

SUBJECT: July 4 Greetings From Kurdish Leader Mullah Mustafa Barzani

The following message has been received from Mullah Mustafa Barzani:

> "Congratulations from the Kurdish people to the President and people of the United States on the anniversary of their national independence."

The message has been acknowledged. No further action is required.

SECRET/SENSITIVE

No Objection to Declassification in Part 2012/04/03 : LOC-HAK-173-7-6-6

No Objection to Declassification in Part 2010/03/03 : LOC-HAK-173-7-7-5

25X1

12 July 1974

Dick –
Favor publicity
Maybe some
refugee relief.
HK

MEMORANDUM FOR: The Honorable Henry A. Kissinger
Assistant to the President for
National Security Affairs

SUBJECT: Message from Mulla Mustafa Barzani

25X1

"Dear Dr. Kissinger, the Secretary of State of the United States of America,

"While the hope of having a real peace in the Middle East and in the whole world is fortunately increasing, and while your country, and you as a person, has had a remarkable role in materializing this hope, the war of annihilation against our Kurdish people in Iran is being intensified and our civilian population is being exterminated by the most modern Russian aircraft, tanks, and artillery, which also burn our agriculture and houses, and exterminate our cattle, thus seriously tightening the economic blockade against us.

"The Iraqi regime, which is run by the Ba'th and Communists, cannot wage, or continue to escalate such a war without the approval and support of the Russians and their satellites. This full support encourages the Iraqis not only in this aspect, but also to engage in subversive activities in the Persian Gulf and in all the area. This Russian support also encourages the Iraqis to identify themselves frankly as being against your policy, your allies, and also your peace efforts in the Middle East. We are determined to defend our existence and rights in Iraq as a people and to sacrifice in this barbaric just

25X1

25X1

No Objection to Declassification in Part 2010/03/03 : LOC-HAK-173-7-7-5

No Objection to Declassification in Part 2010/03/03 : LOC-HAK-173-7-7-5

25X1

struggle which is in reality that of the Iraqi people against this barbaric regime. The great assistance of Iran, your country, and also of other friends has been most useful in maintaining our resistance to this aggression, but the fact is that Baghdad, supported by the Russians, is quite superior to us in every way, and that our people are suffering from real genocide. Hunger is threatening thousands of lives, especially in areas neighboring the borders of Turkey which has closed its borders at the request of the Iraqis. We are, therefore, obliged to appeal to your country once again to study as quickly as possible our critical situation and to help our people who are ready to commit themselves to the policy of your country and who are really helping themselves. We appeal to you to do whatever you can to help us in every way possible.

"We think that in addition to such help being a big humanitarian step, it falls within the framework of your policy in this area, goes with the principles on which the great American nation was built, and also with the Nixon doctrine which says 'we help those who help themselves.'

"Please accept Mr. Secretary my deep respects and appreciation along with my congratulations on the occasion of your day of independence.

"Mustafa Barzani 7/7/1974"

25X1

2

25X1

No Objection to Declassification in Part 2010/03/03 : LOC-HAK-173-7-7-5

258. Backchannel Message From the President's Deputy Assistant for National Security Affairs (Scowcroft) to the Ambassador to Iran (Helms)[1]

Washington, August 22, 1974, 2255Z.

WH42553. Reference: Teheran 930.[2]

Your message outlined the situation and likely developments very clearly. As you know, only shortly thereafter we received a message from Barzani predictably appealing for more help.[3]

When we increased our total contribution and added the special [*less than 1 line not declassified*] contribution for refugee relief, we concluded that our effort had reached a level which could not be further increased in any significant way without very high risk of disclosure. On the basis of your cable and the Barzani request, we reassessed the whole picture again and came to the same conclusion. We are about at the limit and to go farther would risk all that has been done so far.

---

[1] Source: Ford Library, National Security Adviser, Backchannel Messages, Box 4, Mideast/Africa, Outgoing 8/74. Secret; Sensitive; Exclusively Eyes Only. Sent with the instruction to deliver at opening of business.

[2] Not found.

[3] See Document 250.

Nonetheless, we recognize that the Kurds do need help, and we want to do what we can, not only because they continue to keep worthwhile pressure on the Baath government but also to evidence our continuing support for the Shah. As you are aware, during General Nasiri's visit, we did arrange to shift some resources which had been programmed for delivery of AK–47's and associated equipment, and in this way made about [*less than 1 line not declassified*] available for procurement of anti-tank weapons. CIA is helping the Iranians locate the weapons for purchase. We could not be helpful, however, with the anti-aircraft weapons. The equipment required to meet the threat of high-flying bomber aircraft simply is just too big (would require prime movers to transport), too complicated and too expensive to pursue.

We are working on the possibilities for increasing media focus on the war and its effects on the Kurds. We also are looking into additional refugee relief through overt means and hope to be able to generate some support for the Iranians in this effort. We will keep you advised of progress.

Please forgive the delay in response. As you can imagine, we were heavily occupied, but want to assure you that your concerns were recognized and being acted upon. Dick Kennedy continues to follow this closely.

Warm regards.

259. Memorandum of Conversation[1]

Washington, August 26, 1974.

PARTICIPANTS

President Ford
Dr. Henry A. Kissinger, Secretary of State and Assistant to the President for National Security Affairs
Lt. General Brent Scowcroft, Deputy Assistant to the President for National Security Affairs

Kissinger: The Kurds are conducting a guerrilla war inside Iraq. If Iraq weren't tied down, they could put more into Syria. [Described the program.][2]

---

[1] Source: Ford Library, National Security Adviser, Memoranda of Conversations, Box 5. Secret; Nodis. The meeting was held in the Oval Office.

[2] Brackets in the original.

The danger is the Kurds will collapse. We have exhausted our [*less than 1 line not declassified*] equipment. [*2 lines not declassified*]

President: What does this do to our argument about supplying out of active units?

Kissinger: The numbers aren't that significant.

President: Let's go ahead.

Kissinger: The Iranians have asked about sending troops in. The CIA guy is opposed. We said it is their decision[3]—I favor it but I hate to be on record because of all the leaks.

President: I read that the Iraqi army is unhappy. Are the Kurds reliable?

Kissinger: Yes. It is their existence at stake.

President: [*1 line not declassified*]

Kissinger: [*1 line not declassified*]

[Omitted here is discussion unrelated to Iraq.]

---

[3] Telegram 24914 from Tehran, August 24, informed Kissinger of Barzani's request for Iranian troops with anti-tank and anti-aircraft weapons to join his forces. (Ford Library, National Security Adviser, Backchannel Messages, Box 4, Mideast/Africa, Incoming 8/74) Kissinger replied in backchannel message WH42555, August 24: "This must be basically an Iranian decision. We will understand whatever they decide to do." (Ibid., Outgoing 8/74)

262. Memorandum From the President's Deputy Assistant for National Security Affairs (Scowcroft) to Director of Central Intelligence Colby[1]

Washington, September 18, 1974.

SUBJECT

Response to September 7 Message to [of] the Shah

It will be appreciated if you could arrange to convey [*less than 1 line not declassified*] the following response to General Nassiri's message of September 7, 1974:[2]

"Please inform his Imperial Majesty that Secretary Kissinger has carefully considered the proposal concerning Iraqi oil installations which General Barzani placed before his Imperial Majesty the Shah.

"Secretary Kissinger strongly believes that a Kurdish attack on the Kirkuk oil installations would be a serious mistake. It is very doubtful that such an attack would cause any significant lessening of the Iraqi attacks on the Kurds; to the contrary, it could generate even stronger and more concentrated attacks designed to break the Kurdish resistance quickly if at all possible. Moreover, the Iraqi might ascribe the attacks to Iran or believe them Iranian inspired. In such a case, there is a strong probability that the Iraqi would mount retaliatory attacks against the important and exposed Iranian oil installations at Abadan. The Soviet Union also might be tempted to increase its support for Iraq in ways which would be further damaging to the Kurdish cause.

"In view of these factors, Secretary Kissinger recommends that General Barzani's proposal not be approved."

Ambassador Helms should be apprised of this reply.

Brent Scowcroft
Lieutenant General, USAF

---

[1] Source: Library of Congress, Manuscript Division, Kissinger Papers, Box CL–152, Iran, Chronological File, 6 May–23 September 1974. Secret; Sensitive; Eyes Only.

[2] The message, attached but not printed, includes a message from the Shah that Barzani had requested 240 Katyushka rockets with which to bombard Iraqi oil installations at Kirkuk.

1 encl.

State
OCT 4 1974

KURDISTAN DEMOCRATIC PARTY
POLITICAL BUREAU

ADDRESS:

DATE: September 12, 1974
TEL.:

Ref.: 33

Mr. President:

In the name of the Kurdish people of Iraq and that of the Kurdistan Democratic Party, we sincerely congratulate Your Excellency on becoming the President of the United States. We are sure that under Your guidance and wise administration peace and prosperity will rign in our troubled world.

Excellency, several times have we addressed ourselves to the government of the United States and have repeatedly called attention to the great sufferings of our Kurdish people in Iraq who have, for the last fourteen years, been forced to almost continuously fight for their rights as human beings against dictatorial governments that have denied them even the most essential and fundamental human rights that all free nations and the United Nations have declared to be basic, legitimate and lawful.

Excellency, for fourteen years now our country has been savagely shelled and bombarded. Most of our cities, towns and villages have been levelled down by the Iraqi military forces which are equipped with sophisticated modern weapons. Hundreds of our people have been slaughtered like cattle by the army, but women, children and youngesters who live in cities and large towns have been the greater sufferers for many of them have been tortured, hanged and mass executed. We attach for Your Excellency's information, a list of the people who have been hanged by the Iraqi government recently.

The Kurdish people have been going through this cruel ordeal for a long time; yet, alas! none of the free nations, including the United States - the champion of freedom and democracy, the protector of small nations against totalitarianism and despotism and the advocate of peace with justice, equality and liberty - has raised their voice against the massacares and devastations that our Kurdish people and country in Iraq are suffering.

GERALD R. FORD LIBRARY

Excellency, our Kurdish people have committed no crime. They have only asked for a democratic government in Iraq in which a lawful and undistorted autonomy for Kurdistan is ac-

ceded. It is our conviction that once our demands are materialized, a peaceful, democratic and stable government will certainly rule the country, which can well help in the establishment of peace in the Middle East. We do believe that the United States and all freedom-loving nations are doing their best to see peace prevailing in this hot, unstable yet very important area of the world where the greatest part of world oil reserves exist.

It is evident that lack of democracy in Iraq and pursuance of a dictatorial rule by the Ba'ath Arab Socialist Party has not only given them power to single-handedly hold the reins of the government, but to infest Iraq and the Persian Gulf region with subversion. Their external policy is seriously exposing the area to great dangers. The security of the Gulf region is threatened by the fact that the USSR already has a major naval base in a place called "Um Kasir" near Basrah in the south of Iraq. Furthermore, a large number of Russian military experts are in Iraq today under the pretext of training Iraqi soldiers. We are also certain that the large bombers used for razing our towns and villages, Topolev 22's, are flown by Russian pilots.

This situation has not only thrown the entire country into the hands of Russian power, but has also created troubles for the other neighbouring oil-producing countries since the Iraqi government, armed with Russian support and closely abiding by their instigations, is constantly threatening them and exerting pressures upon them which may well disrupt and hinder the flow of oil to the world markets.

The Kurdish people of Iraq as the second largest group numerically (the population of the Kurds is about three millions) aspire to live in peace under a democratic rule and want to cooperate with and benefit from the experiences of all the nations of the world. Yet, for a long time, they have been the victims of a vicious and a bitter war. Your Excellency is certainly aware that there are already more than 100,000 Kurdish refugees in the neighbouring countries and that the flow of refugees across the borders is estimated at 5,000 persons per day as a result of the annihilation war that the Ba'ath government of Iraq has waged against us since March 11, 1974. Our people are leaving their lands, homes and hamlets and taking refuge in other countries because experience tells them that if they stayed they will be wiped out.

We believe that the principles of justice, democracy and humanity that the United States has always stood for and guarded will certainly urge Your Excellency not to keep silent against all the atrocities, savageness and inhuman treatment that the Kurdish people are suffering. We are all hope that Your Excellency, in Your capacity as the President of the United States, will use all possible influence and good offices

(3)

to stop these mass massacres. We also aspire that Your Excellency's government will do all its best to assist our people in their plight by according them the necessary material and moral help and aid.

We assure Your Excellency of our highest esteem and veneration.

MUSTAFA BARZANI
Chairman of the Kurdistan Democratic
Party and Leader of the Kurdish
Revolution

His Excellency,
President Gerald Ford,
President of the United States of America,
White House,
Washington, D.C.,
U. S. A.

GERALD R. FORD LIBRARY

No Objection to Declassification in Part 2013/01/09 : LOC-HAK-173-7-14-7 25X1

Disagree – We will be active on this additional bit HK

2 November 1974

MEMORANDUM FOR: The Honorable Henry A. Kissinger
Assistant to the President for
National Security Affairs

SUBJECT: Text of General Mulla Mustafa Barzani's Letter to Secretary Kissinger

1. We are transmitting to you below the text of the letter from General Barzani which was shown to you in Tehran. We are also including the most recent list of ordnance requirements which the Kurds submitted to the Iranians and which was shown to you in Tehran.

2. Barzani is in a very difficult position because he must defend the Rawanduz-Haji Umran area which is now the objective of a concentrated Iraqi attack lest he lose the only supply line to Iran over which supplies can be moved in large quantity. It is also his headquarters area and its loss would be a tremendous blow to Kurdish morale. We estimate that if Barzani loses this area he could at best continue military operations against Iraq only on a drastically reduced scale with the chance a significant proportion of his supporters would desert him.

I-FILE NSC
LEASE
STRUCTIONS
PLY

25X1

25X1

DRI PER
02852304

4. it would be unwise for Barzani 25X1 at this juncture either to make a public declaration of autonomy or to announce the formation of an Iraqi government in exile in Iraqi Kurdistan.

25X
25X

ate Dept &
SD review
mpleted

No Objection to Declassification in Part 2013/01/09 : LOC-HAK-173-7-14-7

No Objection to Declassification in Part 2013/01/09 : LOC-HAK-173-7-14-7

5. The text of Barzani's letter follows:

"Dear Mr. Secretary:

"Once again we find it necessary to present to you in this memorandum the serious situation in which our people find themselves and the military, political and economic problems which the circumstances of an aggressive war has imposed on them. We are hopeful that our situation will merit careful consideration by your government, that our problems will be studied and understood and that we will consequently be helped in any way possible.

"Fully backed by the Russians, the Iraqis have for more than seven months been waging a war of genocidal proportion on Kurdistan. In addition to the active participation of thousands of Russian experts, pilots and other Soviet officers, material Russian support and the continuous flow of arms and ammunition has given the Iraqis an immense superiority in weaponry and war power, a superiority from which our forces have and continue to suffer greatly. For example, in the last two months and a half we have suffered about 1200 casualties killed and wounded on the two fronts of Qal'at Dizah and Rawanduz alone. It is on these two fronts that the Iraqis have concentrated most of their troop strength of 30 infantry brigades, 6 battalions of special forces all of which is being supported by 400 pieces of artillery and mortars, 600 tanks and hundreds of aircraft. The major and final aim of attacking from these two fronts is of course the occupation of our central position Balak, a place where most of our headquarters are located. This is a fact that has forced us into a frontal battle with the Iraqis on those two fronts as it is evident that we cannot afford to lose this area. Through continuous military pressure the Iraqis have managed to advance and control some key positions on both fronts and from where Galala, in the immediate vicinity of which are located our headquarters, is being shelled by their long-range artillery. This is something that has not happened during the entire history of our movement. Furthermore, 95 per cent of the casualties we have taken are the result of air raids and artillary and tank shelling. That is not to say that while achieving this the Iraqis have not suffered very heavy casualties which can be placed at about 6,000 killed and wounded.

SECRET/SENSITIVE
No Objection to Declassification in Part 2013/01/09 : LOC-HAK-173-7-14-7

SECRET/SENSITIVE
No Objection to Declassification in Part 2013/01/09 : LOC-HAK-173-7-14-7

"Mr. Secretary, this being the situation and in order to be able to effectively defend ourselves we see that we are in urgent need for some sophisticated anti-air and anti-tank weapons along with long-range artillery units all of which must be sufficiently supplied with ammunition. These weapons are also needed as the key supporting element in the counter-offensive which we must launch in order to ease off and push back the immediate Iraqi military pressure which we now feel. We have attached for your consideration a list of these urgent needs.

"Aside from the military pressure, we also find ourselves in a serious and rapidly deteriorating economic condition whereby we have close to 400,000 refugees who have lost their homes and property. This is in addition to the 100,000 who are being cared for by the Red Lion and Sun Society through the kind help of the Iranian Government. The economic situation is dangerously worse in areas neighboring the Turkish border which is closed to us. With the advent of winter the conditions in these areas are rapidly approaching a critical stage and unless some efforts are spent in persuading Turkey to open her border, at least for humanitarian purposes, and until large quantities of humanitarian help reach the population in these areas, famine will soon be the real and immediate danger. We are hopeful that your government will extend the urgently needed aid either directly or through the efforts of American philanthropic organizations.

"Mr. Secretary, on the political level the Iraqis are now taking specific measures to implement what they call their law of autonomy as they already have formed legislative and executive bodies for that purpose. As superficial and unsatisfactory as these bodies may seem to the bulk of the Kurdish people, these measures could nevertheless deceive the uninformed particularly in the outside world. On our side we therefore must have an alternative either in the form of declaring autonomy for our people in Iraqi Kurdistan, or by offering the people of Iraq a recognized Iraqi formation in our area. In order to fairly and squarely face our people and the Iraqi population in general, one of the above steps must be taken as a political alternative.

"These Mr. Secretary are briefly the main issues which we hope will be studied by yourself and jointly with our Iranian friends as we certainly hope also that your government will do whatever it can to help us in these critical circumstances.

SECRET/SENSITIVE
No Objection to Declassification in Part 2013/01/09 : LOC-HAK-173-7-14-7

No Objection to Declassification in Part 2013/01/09 : LOC-HAK-173-7-14-7

SECRET/SENSITIVE

"We have been and continue to be ever grateful for what His Imperial Majesty The Shahinshah Aryamihr has ordered to be done for us and this has always been the cornerstone in our struggle. We also are grateful to the United States of America for the help it has extended to us until now, but the demands upon us are greater now and that is why we find it necessary to request the expansion of that help in any way feasible and in the manner which will suit your policy.

"Iraq is no doubt becoming a real danger for the area and particularly in the Persian Gulf and the Indian Ocean. This is not only because of the fanatical and subsersive policy of her government, but also because it has become a bridgehead from which the Russians are penetrating the whole region and are trying to consolidate their presence and serve their own interests at the expense and the exclusion of others particularly your country and her allies. Helping us in our present bloody struggle against the Iraqis will not only be aiding an oppressed people, but it will also count as a major contribution in putting a limit to the ever-increasing Soviet influence in the region and in weakening and finally eliminating the very tool which they so freely use to serve that purpose. No doubt Mr. Secretary that you agree that this is a serious matter worthy of careful consideration by yourself and your government.

"Please Mr. Secretary, accept our best wishes and appreciation."

(signed) Mustafa Barzani, October 22, 1974

6. The list of ordnance requirements follows:

"A.	155MM (Howitzer) Artillery	10,000 shells
	25 Pounder	10,000 shells
	120MM Mortar (Russian)	10,000 shells
	120MM Mortar (American)	10,000 shells
	82MM Mortar (Russian)	6,000 shells
	B-10 Anti-Tank	2,000 shells
	106 (Recoilless Gun) Anti-Tank	3,000 shells

4

No Objection to Declassification in Part 2013/01/09 : LOC-HAK-173-7-14-7

No Objection to Declassification in Part 2013/01/09 : LOC-HAK-173-7-14-7

SECRET/SENSITIVE

"107 (Recoilless Gun) Anti-Tank	3,000 shells
R.P.G. 7 Anti-Tank	5,000 shells
60MM Mortar	10,000 shells
122MM Mortar (Russian)	10,000 shells
122MM Field Gun (Russian)	4,000 shells
30MM Anti-Air	50,000 bullets
Douchka (Heavy M.Gun)	100,000 bullets
14.5 Anti-Air	50,000 bullets
Brno Rifle Ammo	5,000,000 bullets
Russian Kalashnikov 7.62X36MM	2,000,000 bullets

"B. Needed also are as many as possible of anti-tank missiles (Sager or identical ones), and some sophisticated anti-air weapons, especially missiles.

"C. There is also need for:

150 pieces of 60MM Mortars

150 R.P.G. 7 Launchers

5,000 Hand Grenades"

25X1

No Objection to Declassification in Part 2013/01/09 : LOC-HAK-173-7-14-7

268. Telegram From the Interests Section in Baghdad to the Department of State[1]

Baghdad, December 23, 1974, 0900Z.

898. For Under Secretary Sisco and Assistant Secretary Atherton. Subject: U.S. Policy on Iraqi-Iranian Conflict.

1. *Summary:* Downing of two Iraqi A/C by Iranian missiles is, as you know, only most dramatic example of recent massive and direct Iranian intervention in Iraq, apparently necessitated by Iraqi armed forces success against Barzani in this year's campaign. It is, in my view, time for U.S. to make strongest possible démarche to Shah to end this intervention not only in Iran's interest but in interest of regional stability. *End summary.*

2. Shah's objective is apparently to bring about new government in Baghdad more amenable to him. It is true that Bakr/Saddam Hussein regime is deeply committed to victory against Kurds and conceivably could be replaced if war drags on. It does not necessarily follow, however, that successor regime would be improvement. Some observers, such as French and British, believe it would be more radical and disruptive, and probably be forced to rely heavily on USSR. Another possibility is army takeover which might be anti-Communist, but, historically, military regimes in Iraq have resulted in internal instability and chances are this would again be the case. This may suit Shah, but it difficult to see how it would serve U.S. or Western interest in regional stability.

3. Baath regime, for all its abhorrent traits, has given Iraq over six years of stability. In addition, it is now concentrating on economic development and energetically attempting to bring about full rapprochement with Western Europe and conservative Arab states (Baghdad 857).[2] Whatever motives lay behind this twin policy of development and rapprochement and whatever radical rhetoric used to conceal it, characteristics of Baath regime if policies successful likely to be quite different from current characteristics which admittedly often resemble those of cornered rat.

4. Kurdish leadership is fighting hopeless battle. No interested party wants to see them succeed. Even the Iranians say they will not give them enough assistance to take offensive. Their sole hope again

---

[1] Source: National Archives, RG 59, Central Foreign Policy Files, D740373–0224. Secret; Exdis. Repeated to Tehran.

[2] Telegram 857 from Baghdad, December 7, noted that Iraqi efforts at rapprochement with conservative Arab states were proceeding swiftly, as Iraq ceased its propaganda attacks and attempted to foster communications. (Ibid., D740356–0615)

appears to be overthrow of Baghdad regime. In case of Kurds, hope that overthrow would lead to more amenable policies toward Kurds is even greater delusion than in case of Iran. All Iraqi regimes in past, including British, monarchy, and military have, to best of my knowledge, refused to grant Kurds kind of autonomy they seeking. Old idea of Kurdish-Shia coalition is also, in my view, both a delusion and unrealistic. Neither Kurdish nor Shia communities have either the institutions or personnel to govern and continue modernization process. Majority of both communities are still living in essentially tribal, medieval societies.

5. British Ambassador Graham told me in strictest confidence that Court Minister Alam had recently told British that Iran was determined to continue the war by giving Barzani not only what he needed to get through the winter, but sufficient arms and equipment to renew full scale hostilities in spring. If this represents Shah's thinking then we are almost certainly heading for large scale regional conflict. I believe therefore time has come to make strongest possible démarche to Shah to determine extent to which U.S. and Iranian interest conflict in this matter and how they might be reconciled. As previously suggested, I believe most promising approach would be for U.S. to recommend that Iran test seriousness of Iraqi desire for rapprochment rather than inflexibly maintaining that Baath regime is incorrigibly hostile to it.

Lowrie

269. Letter From the Consul in Tabriz (Neumann) to the Consular Coordinator at the Embassy in Iran (Bolster)[1]

Tabriz, December 26, 1974.

Dear Arch:

Thank you for the article on the Kurdish war as seen from Baghdad, in the December 14, 1974, *Economist*. It makes most interesting reading. Along with Art Lowrie's Baghdad 796,[2] on the visit of

[1] Source: National Archives, RG 59, NEA/IRN Files: Lot 77D400, Box 11, Iran, 1974. Secret; Limdis; Official–Informal.

[2] Telegram 796 from Baghdad, November 15, countered the official Iraqi claims that the fighting against the Kurds had nearly ended, noting that reports from military attachés indicated that fierce fighting and Iranian artillery and troop support of Kurdish forces continued. (Ibid., Central Foreign Policy Files, D740332–0626)

267. Briefing Memorandum From the Director of the Bureau of Intelligence and Research (Hyland) to the Under Secretary of State for Political Affairs (Sisco)[1]

Washington, December 16, 1974.

Iraqi Charge of Use of US Missiles in Iraq

Iraq has charged that two of its planes were shot down inside Iraqi territory by US-made Hawk missiles fired by the Iranians (FBIS 34, Tab A).[2] We have seen no evidence of Iranian deployment of Hawk missiles

---

[1] Source: National Archives, RG 59, Central Foreign Policy Files, P860134–0018. Top Secret; [*handling restriction not declassified*]. Drafted by Donald A. Roberts (INR/RNA).

[2] Attached but not printed. The portion of the Department press briefing regarding the incident was sent to the Interests Section in telegram 276313 to Baghdad, December 17. (Ibid., Central Foreign Policy Files, D740367–0209)

in or near Iraq.[3] However, there is ample [*less than 1 line not declassified*] photographic evidence that the Iranians have deployed British-made Rapier surface-to-air missiles inside Iraq, and these were presumably involved in the reported incidents. (The possibility that Iraq might make public charges of Iranian aggression with US-made weapons was raised in our IN of November 18 (RCI–3122, Tab B).)

Tab B

SECRET/SENSITIVE

PAGE 01

DECLASSIFIED
E.O. 12958 SEC. 3.6
CIA ltr 8/27/08
MR 08-95 #25; State rev. 9/5/03
BY dal NARA DATE 1/6/09

JANUARY 22, 1975

HIS EXCELLENCY DR. HENRY KISSINGER
SECRETARY OF STATE
WASHINGTON, D.C.

DEAR MR. SECRETARY:

IN THE HOPE OF KEEPING YOUR EXCELLENCY AND THE GOVERNMENT OF THE UNITED STATES REGULARLY INFORMED ABOUT THE KURDISH QUESTION IN IRAQ, WE ARE PRESENTING THIS MEMORANDUM WHICH AS YOU WILL NOTE BRINGS UP TO

SECRET/SENSITIVE

PHOTOCOPY FROM GERALD R. FORD LIBRARY

SECRET/SENSITIVE

PAGE 02

DATE THE CONSEQUENCES OF THE WAR WAGED AGAINST OUR PEOPLE BY THE BA'TH GOVERNMENT OF IRAQ AND FOCUSES ATTENTION ON THE MILITARY AND POLITCAL DEFFICULTIES AND PROSPECTS. UNDER THESE CIRCUMSTANCES OUR PROBLEMS ARE NUMEROUS AND WITH THE PROSPECT OF AN INTENSIFIED MILITARY CAMPAIGN BY THE IRAQI ARMY IN THE SPRING. THESE DIFFICULTIES WILL NO DOUBT INCREASE. IT IS THEREFORE OUR HOPE THAT THIS MEMORANDUM WILL RECEIVE YOUR PERSONAL ATTENTION AND CONSIDERATION AS WELL AS THAT OF YOUR GOVERNMENT.

THE MILITARY SITUATION HAS SOMEWHAT CHANGED SINCE LAST SUMMER AS THE IRAQI ARMY HAS MANAGED TO OBTAIN SOME MILITARY GAINS IN THE RAWANDUZ AND THE QALA DIZA-RANIA FRONTS. HOWEVER, OTHER INTENDED TERRITORIAL GAINS HAVE BEEN CHECKED BY OUR PISH MERGA AS THEY HAVE STOPPED THE ADVANCE OF THE IRAQI ARMY ON THESE FRONTS AND HAVE FOILED THEIR REPEATED ATTEMPTS TO CONTROL IMPORTANT POSITIONS AT GAROUI OMAR AGHA AND SARTIZ, POSITIONS WHICH CONTROL ACCESS TO THE ROAD THAT EXTENDS BEHIND THESE RIDGES INTO BARZAN AND BADINAN. THE ARMY'S

SECRET/SENSITIVE

~~SECRET~~/SENSITIVE

PAGE 03

TWO-PRONGED ATTACK FROM THE QALA DIZA-RANIA FRONT LAST OCTOBER WAS ALSO DEFEATED WITH THE IRAQI ARMY SUFFERING HEAVY LOSSES. OUR FORCES HAVE ALSO BEEN ON THE OFFENSIVE AND IN THE LAST TWO MONTHS THEY SUCCEEDED IN ONE OUT OF FOUR COUNTER-OFFENSIVES TO RECAPTURE SOME POSITIONS IN THE SARTIZ MT. DURING THE SAME PERIOD TWICE OUR PESH MERGA ATTACKED GOVERNMENT FORCES AT MAKOK AND REGAINED ONE MILITARY POSITION AT KEWA RESH NORTHWEST OF RANIA. IN ADDITION TO ALL THIS OUR PARTISAN ACTIVITIES HAVE CONTINUED THROUGHOUT THIS PERIOD AND HAVE BEEN A DEFINITE FACTOR IN BOTH HARASSING GOVERNMENT FORCES AND INFLICTING CASUALTIES ON THEM ON A SUSTAINED BASIS. THE FOLLOWING FIGURE SHOULD INDICATE BOTH THE SCALE AND SEVERITY OF THE WAR AND THE GREAT LOSSES THAT HAVE BEEN SUFFERED. SINCE THE START OF THE FIGHTING AND UNTIL THE END OF 1974 IRAQI ARMY CASUALTIES HAVE BEEN 10,680 KILLED AND 17,270 WOUNDED WHILE PESH MERGA HAS SUFFERED 1,000 KILLED AND 2,500 WOUNDED. THIS IS IN ADDITION TO ABOUT 2,500 JASH (KURDISH IRREGULARS ATTACHED TO IRAQI ARMY) KILLED AND WOUNDED, 1,600 JASH AND 1,200 SOLDIERS WHO HAVE DESERTED IRAQI RANKS AND JOINED OUR PESH MERGA, AND ABOUT 300 IRAQI POWS.

~~SECRET~~/SENSITIVE

NOT COPY FROM ... FORD LIBRARY

SECRET/SENSITIVE

PAGE 03

TWO-PRONGED ATTACK FROM THE QALA DIZA-RANIA FRONT LAST OCTOBER WAS ALSO DEFEATED WITH THE IRAQI ARMY SUFFERING HEAVY LOSSES. OUR FORCES HAVE ALSO BEEN ON THE OFFENSIVE AND IN THE LAST TWO MONTHS THEY SUCCEEDED IN ONE OUT OF FOUR COUNTER-OFFENSIVES TO RECAPTURE SOME POSITIONS IN THE SARTIZ MT. DURING THE SAME PERIOD TWICE OUR PESH MERGA ATTACKED GOVERNMENT FORCES AT MAKOK AND REGAINED ONE MILITARY POSITION AT KEWA RESH NORTHWEST OF RANIA. IN ADDITION TO ALL THIS OUR PARTISAN ACTIVITIES HAVE CONTINUED THROUGHOUT THIS PERIOD AND HAVE BEEN A DEFINITE FACTOR IN BOTH HARASSING GOVERNMENT FORCES AND INFLICTING CASUALTIES ON THEM ON A SUSTAINED BASIS. THE FOLLOWING FIGURE SHOULD INDICATE BOTH THE SCALE AND SEVERITY OF THE WAR AND THE GREAT LOSSES THAT HAVE BEEN SUFFERED. SINCE THE START OF THE FIGHTING AND UNTIL THE END OF 1974 IRAQI ARMY CASUALTIES HAVE BEEN 10,680 KILLED AND 17,270 WOUNDED WHILE PESH MERGA HAS SUFFERED 1,000 KILLED AND 2,500 WOUNDED. THIS IS IN ADDITION TO ABOUT 2,500 JASH (KURDISH IRREGULARS ATTACHED TO IRAQI ARMY) KILLED AND WOUNDED, 1,600 JASH AND 1,200 SOLDIERS WHO HAVE DESERTED IRAQI RANKS AND JOINED OUR PESH MERGA, AND ABOUT 300 IRAQI POWS,

SECRET/SENSITIVE

...COPY FROM ... FORD LIBRARY

SECRET/SENSITIVE

PAGE 05

THE ORDERS OF HIS IMPERIAL MAJESTY, THE SHAHINSHAH ARYAMIHR TO SEND SUPPORTING ARTILLERY UNITS HAS BEEN A DEFINITE FACTOR IN MAKING LIFE DIFFICULT FOR THE IRAQI ARMY AS THEY ARE BEING SUBJECTED TO CONTINUED ARTILLERY SHELLING IN THE RAWANDUZ AND QALA DIZA-RANIA FRONTS. THE SHOOTING DOWN ON DECEMBER 14, 1974 OF THE IRAQI TU-16 AIRCRAFT HAS HAD THE IMPACT OF KEEPING IRAQI PLANES OFF OUR IMMEDIATE HEADQUARTERS AREA AND ALSO OF EMBARRASSING THE IRAQI BA'TH GOVERNMENT AND DEMORALIZING THEIR PILOTS. WHILE THESE IN THEMSELVES ARE SIGNIFICANT MILITARY FACTORS WHICH SHOULD BE ENCHANCED, THEY ALSO POINT OUT THE LIMITATIONS AS THEY OPERATE IN AND COVER ONLY A SMALL PART OF THE TERRITORY IN WHICH OUR PESH MERGA FACES THE IRAQI ARMY. BY THE SAME TOKEN, THE EFFECTIVE SAGER ANTI-TANK WEAPON IS ALSO LIMITED BY THE SIMPLE FACT THAT IT OPERATES IN VERY FEW NUMBERS AND NO DOUBT IF THIS WEAPON WAS TO BE DEPLOYED IN SUFFICIENT NUMBERS ON OTHER FRONTS SUCH AS SULAIMANIA, HAWLER, BADINAN AND OTHERS, IT WILL MARKEDLY CHANGE THE TOTAL IMPACT OF OUR MILITARY OPERATIONS.

WE KNOW, YOUR EXCELLENCY, THAT THE BA'TH GOVERNMENT

SECRET/SENSITIVE

GERALD R. FORD LIBRARY

SECRET/SENSITIVE

PAGE 06

IN BAGHDAD IS INTERNATIONALLY EMBARRASSED AND INTERNALLY THREATENED BY THE VERY WAR WHICH IT HAS SO RUTHLESSLY WAGED AGAINST THE KURDISH PEOPLE. UNDERLINING THIS IS THE UNCERTAIN AND SINISTER POLITICAL ATMOSPHERE IN WHICH THAT GOVERNMENT EXISTS. THE POWER STRUGGLE WITHIN THE BA'TH LEADERSHIP CONTINUES AND THE MILITARY-CIVILIAN CONFLICT HAS INTENSIFIED PARTICULARLY SINCE PRESIDENT BAKR'S ILLNESS. BAKR'S ABSENCE FROM PUBLIC AND OFFICIAL CIRCLES HAS GIVEN SADDAM HUSSEIN AL-TIKRITI THE OPPORTUNITY TO FURTHER CONSOLIDATE HIS OWN POSITION. ONLY RECENTLY 370 OFFICERS WERE ARRESTED ON THE CHARGE THAT THEY HAVE PLOTTED TO ASSASSINATE SADDAM. HOWEVER, IN THE LIGHT OF PREVIOUS SIMILAR SCHEMES BY SADDAM, THIS COULD BE BUT A PRETEXT FOR HIM TO LIQUIDATE HIS OPPONENTS AND WE BELIEVE THAT IN THESE MOVES SADDAM HAS THE CONSENT OF THE RUSSIANS. THERE ARE CLEAR INDICATIONS AS TO THE EXISTENCE OF A LINE OF DIVISION BETWEEN THE SUPPORTERS

GERALD R. FORD LIBRARY

SECRET/SENSITIVE

SECRET/SENSITIVE

PAGE 07

OF BAKR AND THOSE OF SADDAM AND THE LATTER IS WASTING LITTLE TIME IN PLACING HIS MEN IN POSITIONS OF AUTHORITY AND TRUST.

THERE ARE ALSO ENOUGH EVIDENCES TO SHOW THAT RUSSIAN SUPPORT FOR THE BA'TH REGIME IN BAGHDAD IS STEADILY INCREASING. ONLY RECENTLY THE SOVIETS AGREED TO SUPPLY THE IRAQI ARMY WITH THE 300KM RANGE SCUD MISSILES, WITH 180MM ARTILLERY AND WITH AN ADDITIONAL 30 MIG 23 AIRCRAFT. ON THE OTHER HAND, THE RUSSIANS ARE PRESSING BOTH TURKEY AND SYRIA TO ALLOW THROUGH THEIR BORDERS THE PASSAGE OF SOVIET MILITARY AID INTO IRAQ. THIS IN ITSELF IS A NEW AND ALARMING MILITARY DEVELOPMENT. OTHER COMMUNIST COUNTRIES ARE ALSO SUPPORTING IRAQ WITH MILITARY AID AND THE MOST ACTIVE AMONG THEM ARE EAST GERMANY AND CZECHSLOVAKIA. IRAQI COMMUNISTS, NO DOUBT WITH RUSSIAN CONSENT, CONTINUE TO SUPPORT THE DISRUPTIVE AND HOSTILE POLICIES OF THE BA'TH BOTH INTERNALLY AND ON THE REGIONAL AND INTERNATIONAL LEVELS.

IT IS ALSO OBVIOUS THAT THE BA'TH IN BAGHDAD AND

SECRET/SENSITIVE

GERALD R. FORD LIBRARY

THEIR SOVIET ALLY ARE IN FULL AGREEMENT AS TO THE TYPE OF POLICY WHICH THE BAGHDAD GOVERNMENT PURSUES VIS-A-VIS OTHER COUNTRIES IN THE MIDDLE EAST AND THE WEST. NO DOUBT YOUR EXCELLENCY'S GOVERNMENT IS AWARE OF THE DOUBLE-DEALING POLICY WIHICH THE BA'TH GOVERNMENT IS FOLLOWING IN THIS REGARD. THE BA'TH IN IRAQ REPRESENT A REGIME WHICH FEELS THREATENED AND INSECURE BOTH IN AND OUTSIDE IRAQ. INTERNALLY THEY ARE PLAGUED WITH DISUNITY AND CONFLICT AMONG THEMSELVES AND AREEMBROILED IN A WAR AGAINST THE KURDS WHICH SLOWLY BUT STEADILY DEBILITATES THE LIFE AND MORALE OF THEIR ARMED FORCES. THEIR SUPERFICIAL ANNOUNCEMENT AND IMPLEMENTATION OF "AUTONOMY" AND THEIR MANIPULATION OF CERTAIN ELEMENTS AS TOOLS OF THEIR FAULTERING KURDISH POLICY, HAVE WON THEM NEITHER THE EAR IN KURDISTAN NOR THE SUPPORT AND TRUST OF THE KURDISH PEOPLE IN IRAQ.

EXTERNALLY THE BA'TH FEELS WEAK AND ISOLATED AS THEY CONTINUE TO HAVE LITTLE OR NO ROLE IN THE IMPORTANT ISSUES FACING THE ARAB WORLD TODAY. HENCE TO BREAK OUT OF THEIR ISOLATION, TO SALVAGE THEIR SLOWLY SINKING STATUS AND

GERALD R. FORD LIBRARY

~~SECRET~~/SENSITIVE

PAGE 09

TO WIN EVERYONE'S FAVOR, THE BA'TH IN IRAQ HAVE EMBARKED ON A DECEPTIVE POLICY WHICH THEY HOPE WILL PORTARY THEM AS A MODERATE REGIME COMPELLED TO DEPEND ON THE SOVIETS AND READY TO ABANDON IT'S OLD WAYS AND BE FRIENDLY WITH THE WEST. HOWEVER, THEIR PRACTISED POLICY AND BEHAVIOR AS A GOVERNMENT INDICATE OTHERWISE.

THE BA'TH IN IRAQ CONTINUE TO BE ACTIVE SUPPORTERS OF THE REJECTION FRONT IN REGARD TO THE ARAB-ISRAELI DISPUTE. THEIR CLOSE ASSOCIATION AND COLLABORATION WITH SUCH GROUPS AS GEORGE HABASH'S POPULAR FRONT FOR THE LIBERATION OF PALESTINE, THE GENERAL COMMAND, AHMAD GABRIL'S POPULAR FRONT FOR THE LIBERATION OF PALESTINE, NASIF HAWATAMA'S DEMOCRATIC POPULAR FRONT FOR THE LIBERATION OF PALESTINE, AND SABRI AL-BANNA'S SPLINTER GROUP OF THE PALESTINE LIBERATION FRONT ARE MATTERS OF COMMON KNOWLEDGE. THIS IS IN ADDITION TO BAGHDAD'S FINANCIAL HELP TO THESE GROUPS; AND HER SUPPORT FOR SUCH TERRORIST ACTIVITIES AS THOSE OF THE TUNIS AND ORLY AIRPORTS ARE CLEAR EXAMPLES AS TO WHERE THE BA'TH STAND ON THE PALESTINE QUESTION. FURTHERMORE, THE BAGHDAD GOVERNMENT HAS HARDLY

GERALD R. FORD LIBRARY

~~SECRET~~/SENSITIVE

SECRET/SENSITIVE

PAGE 10

CHANGED ITS PROPAGANDA CAMPAIGN AND HOSTILE BROADCASTS AGAINST THE UNITED STATES POLICY AND YOUR EXCELLENCY'S PEACEFUL EFFORTS FOR A SOLUTION TO THE ARAB-ISRAELI QUESTION.

FUTHERMORE, THE BA'TH ARE ACTIVELY ENGAGED IN THE TRAINING OF SABOTEURS AND THE TRANSMISSION OF HOSTILE BROADCASTS AGAINST THE GOVERNMENT OF SAUDI ARABIA. THEIR PERSISTENT AND ADVERSE PROPAGANDA CAMPAIGN AND POLICY AGAINST IRAN; THEIR RENEWED ENCROACHMENTS ON KUWAIT'S TERRITORY; THEIR INTRIGUES IN BALUCHISTAN AND SUPPORT FOR ZHOFAR AND SOUTH YEMAN ARE LIVING EXAMPLES THAT THE BA'TH IN IRAQ HAVE NOT IN REALITY CHANGED THEIR SUBVERSIVE POLICY TOWARDS THEIR MIDDLE EASTERN NEIGHBORS OR TOWARDS THE UNITED STATES.

YOUR EXCELLENCY, IN ADDITION TO ALL THIS THE BA'TH REMAIN TO BE THE PERPETRATORS OF A SAVAGE WAR AGAINST US AND THEREFORE THE HEAVY WEIGHT OF THEIR POLICIES AND ACTIONS ARE MOST FELT BY OUR KURDISH PEOPLE. IN ADDITION TO THE CONSEQUENCES OF THE WAR AGAINST US, OUR PEOPLE CONTINUE TO FEEL UNCERTAIN ABOUT THEIR POLITICAL FUTURE. ASAMAJOR PARTY IN THE DISPUTE WITH THE BA'TH WE HAVE THUS

SECRET/SENSITIVE

SECRET/SENSITIVE

PAGE 11

FAR FAILED IN PROPOSING TO OUR PEOPLE A JUST AND SATISFACTORY FORMULA FOR THE ACHIEVEMENT OF OUR RIGHTS; AS AN ADMINSITRATION CREATED AND EXPANDED TO GIVE STRENGTH AND COHESION TO OUR MILITARY ENDEAVORS WE ARE STILL LIVING IN A POLITICAL VACUUM; AND AS A MOVEMENT OUR PRONOUNCEMENTS AND POLITICAL ACTIVITIES CANNOT BUT RELECT A DEFENSIVE AND OFTEN APOLOGTIC ATTUTUDE SINCE THERE ARE NO DEFINITE POLITICAL INITATIVES TO BE TAKEN OR ALTERNATIVES TO BE PUT FORTH. WE FEEL THAT IF OUR MILITARY EFFORTS ARE TO BE TRULY SUCCESSFUL FOR THE BENEFIT OF ALL PARTIES CONCERNED, THEN WITH THE HELP OF THE GOVERNMENT OF HIS IMPERIAL MAJESTY THE SHAHINSHAH ARYAMIHR AND THE GOVERNMENT OF THE UNITED STATES A PARALLEL DEVELOPMENT IN THE FORM AND CONTENT OF THE POLITICAL SULUTION OF OUR PEOPLE MUST ALSO BE INITIATED.

OUR PEOPLE REMAINS FOREVER GRATEFUL FOR THE HELP THEY HAVE RECEIVED FROM THE GOVERNMENTS OF HIS IMPERIAL MAJESTY AND THE UNITED STATES. YOUR EXCELLENCY, THE TIME HAS COME WHEN THE BA'TH SHOULD BE STOPPED FROM PURSUING THEIR DECEPTIVE AND DISRUPTIVE POLICIES AND IN THIS CONTEXT

SECRET/SENSITIVE

SECRET/SENSITIVE

PAGE 12

WE FEEL THE NEED FOR AN OVERALL AND COORDINATED PLAN TO FACE THE RENEWED THREAT OF THE BA'TH WAR NEXT SPRING; ADVANTAGE MUST BE TAKEN OF THE DEMORALIZED STATE OF THE IRAQI ARMY AS WELL AS OF THE BA'TH'S OWN INTERNAL CONFLICTS AND CONTRADICTIONS; THE BA'TH'S TRUE NATURE AND THEIR POLICIES TOWARDS OTHER COUNTRIES AND QUESTIONS MUST BE EXPOSED; SERIOUS THOUGHT SHOULD BE GIVEN TO THE FINDING OF AN ALTERNATIVE TO THE RULE OF THE BA'TH IN THE FORM OF A RECOGNIZED IRAQI FORMATION, SOMETHING WHICH WE THINK IS IN THE INTEREST OF THE MODERATE ARAB COUNTRIES THAT HAVE SUFFERED MUCH FROM THE CONSEQUENCES OF IRAQI BA'TH POLICY AND IT IS, THEREFORE, TO THE ADVANTAGE OF COUNTRIES SUCH AS SAUDI ARABIA, EGYPT, JORDAN, KUWAIT AND OTHERS TO SUPPORT AND RECOGNIZE SUCH A FORMATION; FINALLY THE KURDISH PEOPLE MUST BE HELPED AND ALLOWED TO COME UP WITH A POLITICAL ALTERNATIVE TO THE BA'TH'S FALSE PLANS AND PROMISES.

UNDER THE PRESENT CIRUMSTANCES WE FEEL THAT A PERSONAL AND MORE DETAILED PRESENTATION OF THESE ISSUES IS NECESSARY. WE, THEREFORE, HOPE THAT EITHER OURSELVES OR A DELEGATION REPRESENTING US COULD COME TO YOUR COUNTRY ON SUCH A MISSION.

SECRET/SENSITIVE

SECRET/SENSITIVE

PAGE 13

YOUR EXCELLENCY, WE HOPE THAT THE GOVERNMENT OF THE UNITED STATES WITH THE HELP AND AGREEMENT OF THE GOVERNMENT OF HIS IMPERIAL MAJESTY WILL HELP US IN ENDING IRAQ'S POLITICAL DILEMMA, IN SAVING THE PEOPLE OF IRAQ FROM THE BA'TH RULE OF TERROR AND IN HELPING OUR DISTRESSED KURDISH PEOPLE TO SEEK A JUST AND EQUITABLE SOLUTION FOR THEIR PROBLEM.

PLEASE, YOUR EXCELLENCY, ACCEPT OUR HIGHEST EXPRESSIONS OF REGARD AND GOOD WISHES,

SIGNED MULLA MUSTAFA BARZANI

SECRET/SENSITIVE

272. Memorandum From Peter W. Rodman of the National Security Council Staff to Secretary of State Kissinger[1]

Washington, February 6, 1975.

SUBJECT

Reply to Letter from Barzani

Kurdish leader Barzani has sent you a long letter (Tab B)[2] analyzing the political and military situation in Kurdistan and Iraq. He asks for additional military assistance to make maximum use of the winter to improve his military position, and he outlines an ambitious political program against Iraq. These points are summarized by CIA on the first pages.[3]

Barzani wishes, however, to make "a personal and more detailed presentation of these issues" to you, and therefore asks if he or an emissary could come here for a visit.

Colby advises against a visit (a) because its main purpose would be to importune you for more aid, which we can't provide, and (b) because of the security risks. A visit by Barzani could not possibly be done securely; Colby does feel that a visit by an emissary, on the other hand, could be kept secret, at least at this end.

A visit of this kind would serve no purpose except as a handholder. However, in view of the valiant and important effort the Kurds have been making, you might consider some way of responding positively to Barzani's appeal. For you to receive his emissary is a possible solution. The effort we are making [*less than 1 line not declassified*] should be enough for you to show him when he comes. A draft reply to Barzani along these lines is at Tab A.[4]

Recommendation:

That you approve the draft reply to Barzani at Tab A.

---

[1] Source: Ford Library, National Security Adviser, Kissinger–Scowcroft West Wing Office Files, Box 19, Kurds (2). Secret; Sensitive. Sent for action.

[2] The letter of January 22 is attached but not printed.

[3] Colby's January 30 memorandum to Kissinger is attached but not printed.

[4] Not attached. No record of Kissinger's response has been found.

MEMORANDUM

THE WHITE HOUSE
WASHINGTON

~~SECRET~~/SENSITIVE
EXCLUSIVELY EYES ONLY

INFORMATION
February 19, 1975

MEMORANDUM FOR: THE PRESIDENT

FROM: BRENT SCOWCROFT

Secretary Kissinger asked that I pass the following report to you.

"In London last night I had a good two and a half hour dinner and private talk with Wilson and Callaghan who had only just returned from their Soviet trip. I brought them up to date on the Middle East in some detail; they were encouraged. The British were quite gratified by their Moscow talks. Wilson obviously welcomed the positive press coverage and overall results in terms of his domestic position. We should have no illusion that with our own policy handicapped by the Trade Bill, the Europeans will be competing with each other in economic relations with the Russians, including in providing extensive government credits.

"I also had breakfast with the new Conservative Party leader, Mrs. Thatcher, who struck me as intelligent and vigorous. She is determined to provide a real alternative to Labor, which may mean rough political sledding for her party for some time to come but is basically sound.

"Today I completed a wide-ranging four-hour talk with the Shah in Zurich which was very satisfactory in all major respects. It is clear from this talk that the Shah continues to attach primary importance to close U.S.-Iranian relations, that he has the breadth of a world statesman who not only understands clearly and appraises realistically the global scene but has a clear vision as to where Iran fits into the scheme of things and the direction he wants Iran to move.

"The most important part of the conversation was his reaction to our approach to the producers/consumer dialogue, the question of a floor price on oil, and the need for long-range cooperation between producers and consumers. He has some very interesting ideas regarding possible U.S.-Iranian long-term cooperation which I will want to discuss fully with you upon my return.

(sup.2)

~~SECRET~~/SENSITIVE
EXCLUSIVELY EYES ONLY

DECLASSIFIED
AUTHORITY State Dept. Review 9/16/03
BY dal NLF, DATE 5/7/08

~~SECRET~~/SENSITIVE
EXCLUSIVELY EYES ONLY

- 2 -

"I gave him a full briefing on where matters stand in the Middle East, and he supports fully the present step-by-step approach. He also indicated he is prepared to assure Israel regarding supply of oil should it decide to give up the Abu Rudeis oil fields as part of the next step in an agreement with Egypt. As you know, the Shah in recent weeks has also stepped up his diplomacy in the Arab world. He is very impressed with Sadat and is convinced that he wants to go the route of peace, not war.

"His principal preoccupation is with Iraq. He says Kurdish resistance is weakening, and that they 'have no guts left.' In response to an Iraqi overture, he is planning on meeting with its strong man, Saddim Hussain. The Shah said he cannot accept an autonomous Kurdish state which would be under the dominance of a Communist Iraqi central government. He is suspicious that the Iraqis will stimulate some incidents along the Iraqi-Iranian border which could lead to an internationalization of the Kurdish question and its being brought before the United Nations Security Council, which he would consider most unhelpful. In short, he seems tempted to try to move in the direction of some understanding with Iraq regarding the Kurds, but is understandably skeptical that much is possible. In the meantime, he intends to continue his support for the Kurds.

"With the Soviet Union he is working out a complicated three-way gas deal which includes the Federal Republic of Germany, the Soviets and Iran. His principal purpose is to make the Soviets as dependent as possible on Iran for its natural gas.

"With respect to the Pan American deal, he reaffirmed he has no intention of trying to take over control of the company, which he says he could not do even if he wanted to since he does not have the management. He believes that it will be necessary for both the United States and Iran to put in some additional money to get Pan Am on its feet.

"He discussed the subcontinent at some length and was very pleased that we had taken the decision to renew military supply to Pakistan. He is making clear to the Indians that Iran would not stand idly by if there were an attempt to dismember Pakistan. At the same time, he is telling Bhutto that, while he supports Pakistan's territorial integrity and independence, Iran would not support aggressive action by the Paks.

~~SECRET~~/SENSITIVE
EXCLUSIVELY EYES ONLY

GERALD R. FORD LIBRARY

~~SECRET~~/SENSITIVE
EXCLUSIVELY EYES ONLY - 3 -

"He is very much looking forward to meeting with you later this year, and he described Iranian-American relations as 'never better.'

"I have just completed several hours of discussion with French Foreign Minister Sauvagnargues during which I covered CSCE, MBFR, Cyprus, the Middle East and energy. It is interesting to note that the Europeans are busy providing credits to the Soviets. The major European countries and Japan have agreements under which over 7 billion of government backed export credits will be available to finance sales by European and Japanese manufacturers to the USSR over a period of 5 years or more. All of this is being done without being tied to projects or political conditions, and the Soviets as a result are gaining economic leverage. In contrast, our hands are tied and our ability to influence European conduct vis-a-vis the Soviets is badly curtailed."

~~SECRET~~/SENSITIVE
EXCLUSIVELY EYES ONLY

PHOTOCOPY FROM GERALD FORD LIBRARY

1a

THE WHITE HOUSE

WASHINGTON

~~SECRET~~/SENSITIVE/XGDS February 20, 1975

TO: MULLA MUSTAFA BARZANI

FROM: HENRY A. KISSINGER HK

I was most pleased to receive your message of January 22, 1975. I want you to know of our admiration for you and your people and for the valiant effort you are making. The difficulties you have faced are formidable. I very much appreciated reading your assessment of the military and political situation. You can be assured that your messages receive the most serious attention at the highest levels of the United States Government because of the importance we attach to them.

If you would like to send a trusted emissary to Washington to give the US Government further information about the situation, we would be honored and pleased to receive him. I am convinced that secrecy has been of paramount importance in maintaining our ability to do what we have done; it is only for this reason -- plus our concern for your personal safety -- that I hesitate to suggest a personal meeting here with you. I look forward to hearing from you.

Please accept my sincerest good wishes and high esteem.

GERALD R. FORD LIBRARY

~~SECRET~~/SENSITIVE/XGDS

DECLASSIFIED
AUTHORITY State dept. rev. 9/15/03
BY dal NLF, DATE 1/7/09
...OT COPY FROM GERALD R. FORD LIBRARY

GERALD R. FORD LIBRARY

2/18/75

Sir:

To confirm: Is this ready to be sent?

Yes ✓ No —

As edited

PWR

PHOTOCOPY FROM GERALD FORD LIBRARY

276. Backchannel Message From the Ambassador to Iran (Helms) to the President's Deputy Assistant for National Security Affairs (Scowcroft)[1]

Tehran, March 8, 1975, 1554Z.

96. Reference: Tehran 095 081015Z.[2]

Please pass the following message to Secretary Kissinger from me as a supplement to referent telegram: *Begin text:*

At audience this afternoon Shah asked that I send you this message from him. It is put in quotation marks as a reasonable approximation of what he said: "When I returned home after meeting with you in Zurich,[3] I received a message from General Barzani saying that it was becoming impossible to carry on fighting under existing circumstances, that his people would be massacred unless something could be done. He declared that the Kurdish forces must have more sophisticated weapons and more Iranian military support or that the Kurds be permitted to declare their independence like Cyprus did. I did not see how we could increase our military commitment without going to open war with the Iraqis. Then on March 2 I saw Ashraf Marwan (this was the day after I received Ambassador Helms) who had just come from Baghdad. He repeated message I had received through others, i.e. that Saddam Hussein was ready to pull Iraq out of Soviet orbit if Iran would take away the [garble—military struggle?] which was forcing them into the arms of the Soviets. Marwan expressed the view that he was almost certain that Saddam would pull away from Soviets as promised. In Algiers Boumedienne pushed hard and showed great interest in bringing me together with Saddam. The first meeting was unproductive. Saddam mouthed the same things the Iraqis have been saying for ten years, and I so told Boumedienne. At the second meeting there was a big change. The main results have been published. On the Kurds I got two promises from Saddam; one, that Barzani and his people would have one week to decide whether they wanted to stay in Iraq or come to Iran where they will have a haven, a decent life, and be able to withdraw without bloodshed.[4] They will be given till the end of the month for their withdrawal. (My earlier message said 'two weeks' and the

---

[1] Source: Ford Library, National Security Adviser, Backchannel Messages, Box 4, Mideast/Africa, Incoming 3/75. Secret; Sensitive; Eyes Only.

[2] Document 275.

[3] See Document 103.

[4] According to backchannel message 97 to Kissinger, March 9, Helms noted that Barzani was in Tehran and had been informed of Saddam's promise, but had yet to notify the Shah of his decision. (Ford Library, National Security Adviser, Backchannel Messages, Box 4, Mideast/Africa, Incoming 3/75)

Shah may mean the end of the Iranian month on March 20.) The second promise was that the security services of the two countries would work together, briefing each other on which Kurds were good and which were bad (read Communist). This will, I hope, prevent the establishment of Communist Kurds in Barzani's territory. All this, mind you, was agreed in front of Boumedienne and he approved it all. How it will work out, I obviously do not know. But I felt that I had to take a chance since otherwise the Kurdish cause would be hopeless in the relatively near future and I might be accused of having destroyed a chance for getting the Iraqis out of the Soviet orbit. In any event Boumedienne was jubilant and all the participants at the OPEC conference seemed equally pleased."

The Shah mentioned that the Iraqis have already ordered troops into action against the Kurds since these agreements were made. He said he had brought this to the attention of Boumedienne as a violation of the understandings. He had had no word as to what effect his remonstrance had had on the Iraqis. (Other matters covered in the audience will be filed in regular State Department channels Sunday.)[5] Warm regards.

[5] Telegrams 2209, 2216, and 2237 from Tehran, March 9. (National Archives, RG 59, Central Foreign Policy Files, D750082–1028, D750082–1004, and D750082–1131)

14

SENSITIVE

PAGE 571 SITUATION(S) MESSAGE(S) LISTING DATE 04/04/75//094

SITUATION: HAK TRIP
SUBJECT CATAGORY: TOHAK II

MESSAGE / ANNOTATION:

MESSAGE:
IMMEDIATE
O 101930Z MAR 75
FM THE SITUATION ROOM//TOHAK 55//

TO BORG/ADAMS/RODMAN FOR THE SECRETARY

~~S E C R E T~~ EYES ONLY [redacted] WH50370

TOHAK 55

FOR GEN. BRENT SCOWCROFT, WHITE HOUSE, WASHINGTON
FROM AMBASSADOR HELMS, TEHRAN 1188
1. PLEASE PASS THE FOLLOWING LETTER [redacted] FROM GENERAL MULLA MUSTAFA BARZANI, WHICH READS AS FOLLOWS:
"HIS EXCELLENCY DR. HENRY KISSINGER
SECRETARY OF STATE
WASHINGTON, D.C. MARCH 10, 1975
YOUR EXCELLENCY:

HAVING ALWAYS BELIEVED IN THE PEACEFUL SOLUTION OF DISPUTES INCLUDING THOSE BETWEEN IRAN AND IRAQ, WE ARE PLEASE TO SEEN THAT THESE TWO COUNTRIES HAVE COME TO SOME AGREEMENT IN ALGERIA; HOWEVER, OUR HEARTS BLEED TO SEE THAT AN IMMEDIATE BY-PRODUCT OF THIS AGREEMENT IS THE DESTRUCTION OF OUR DEFENSELESS PEOPLE IN AN UNPRECEDENTED MANNER AS IRAN CLOSED ITS BORDER AND STOPPED HELP TO US COMPLETELY AND WHILE THE IRAQIS BEGAN THE BIGGEST OFFENSIVE THEY HAVE EVER LAUNCHED AND WHICH IS NOW BEING CONTINUED. OUR MOVEMENT AND PEOPLE ARE BEING DESTROYED IN AN UNBELIEVEABLE WAY WITH SILENCE FROM EVERYONE. WE FEEL YOUR EXCELLENCY THAT THE UNITED STATES HAS A MORAL AND POLITICAL RESPONSIBILITY TOWARDS OUR PEOPLE WHO HAVE COMMITTED THEMSELVES TO YOUR COUNTRY'S POLICY. IN CONSIDERATION OF THIS SITUATION WE BEG YOUR EXCELLENCY TO TAKE ACTION AS IMMEDIATE AS POSSIBLE ON THE FOLLOWING TWO ISSUES.

1, STOPPING THE IRAQI OFFENSIVE AND OPENING THE WAY FOR TALKS BETWEEN US AND IRAQ TO ARRIVE AT A SOLUTION FOR OUR

******* WHSR COMMENTS *******

SECFLE

PSN:019523 DTG:101930 TOR:069184?

SENSITIVE

DECLASSIFIED • E.O. 12958 SEC. 3.6
WITH PORTIONS EXEMPTED
E.O. 12958 SEC. 1.5
CIA Ltr 3/25/09
MR08-96 #35; State rev 9/15/08
BY dal NARA DATE 4/27/09

PHOTOCOPY FROM GERALD FORD LIBRARY

SENSITIVE

PAGE 572 SITUATION(S) MESSAGE(S) LISTING DATE 04/04/75//094

SITUATION: HAK TRIP
SUBJECT CATAGORY: TOHAK II

MESSAGE / ANNOTATION:

PEOPLE WHICH WILL AT LEAST BE FACE-SAVING.

2. USING WHATEVER INFLUENCE YOU HAVE WITH THE IRANIAN FRIENDS TO HELP OUR PEOPLE IN THESE HISTORICALLY TRAGIC AND SAD MOMENTS AND AT LEAST IN SUCH A WAY THAT OUR PEOPLE AND PESHMERGAS COULD MAINTAIN SOME LIVELIHOOD AND PERFORM AT LEAST PARTISAN ACTIVITIES IN IRAQI KURDISTAN UNTIL OUR PROBLEM IS ALSO SOLVED WITHIN THE FRAMEWORK OF THE OVER-ALL IRANIAN-IRAQI AGREEMENT.

MR. SECRETARY, WE ARE ANXIOUSLY AWAITING YOUR QUICK RESPONSE AND ACTION AND WE ARE CERTAIN THAT THE UNITED STATES WILL NOT REMAIN INDIFFERENT DURING THESE CRITICAL AND TRYING TIMES.

WE HAVE ALSO WRITTEN IN DETAIL ON THESE ISSUES A MEMORANDUM TO HIS IMPERIAL MAJESTY.

PLEASE MR. SECRETARY, ACCEPT OUR HIGHEST EXPRESSIONS OF APPRECIATION AND GOOD WISHES.

/S/ MUSTAFA BARZANI" END TEXT.

2. SINCE THE IRANIANS CLEARLY HAVE ON THEIR HANDS, AND WE TO A LESSER EXTENT ON OURS, AN OBVIOUSLY DISTRESSED AND DISCONSOLATE BARZANI, IT MAY BE DESIRABLE FOR YOU TO SEND HIM SOME KIND OF COMFORTING MESSAGE, OTHERWISE, AND MAYBE ANYWAY, WE WILL GET A BATCH OF UNPLEASANT PUBLICITY WHICH WE MAY BE ABLE TO AVOID. [redacted] I RECOMMEND THAT THE SUBVENTION TO THE KURDS BE CONTINUED AT THE PRESENT RATE [redacted] THIS WE WILL WANT IN THE DAYS TO COME. WARM REGARDS.

BT

SENSITIVE

GERALD R. FORD LIBRARY

PHOTOCOPY FROM GERALD FORD LIBRARY

MEMORANDUM

THE WHITE HOUSE

WASHINGTON

~~SECRET~~/NODIS/XGDS

MEMORANDUM OF CONVERSATION

PARTICIPANTS: Abd al-Halim Khaddam, Deputy Prime Minister and Minister of Foreign Affairs, Syrian Arab Republic
Sameeh Tawfeek Abou Fares, Ministry of Foreign Affai[rs]

Dr. Henry A. Kissinger, Secretary of State and Assistant to the President for National Security Affairs
Isa K. Sabbagh, Special Assistant to Ambassador Akins, Jidda (Interpreter)
Peter W. Rodman, National Security Council Staff PWR

DATE AND TIME: Sunday, March 9, 1975
7:30 - 8:00 p.m.

PLACE: In the Secretary's Car from the Presidential Palace to the Airport
Damascus, Syria

Khaddam: Your [intention to] return would indicate a positive development.

Kissinger: No, it indicates we talked more about the future than about the general strategy. In that sense it is positive. By that time I'll know more concretely about what happens on the other side. We may be talking theory right now.

Khaddam: You managed to tell the President about the Iran-Iraq development. What the Shah said.

Kissinger: He said Iraq will give all the oil concessions to the US at a lower price. [Laughter] I didn't tell the President. Our impression is that the Iranian frontier will be open two more weeks and then they will close it. And at that point the Kurdish leadership will be given the opportunity to go to Iran or stay in Iraq. My understanding is Iraq will not put Communist leaders in Kurdistan. That's my understanding.

~~SECRET~~/NODIS/XGDS

CLASSIFIED BY HENRY A. KISSINGER
EXEMPT FROM GENERAL DECLASSIFICATION SCHEDULE OF EXECUTIVE ORDER 11652
EXEMPTION CATEGORY 5(B) (1, 3)
AUTOMATICALLY DECLASSIFIED ON Imp. to det.

GERALD R. FORD LIBRARY

DECLASSIFIED
E.O. 12958, SEC. 3.5
NSC MEMO, 11/24/98, STATE DEPT. GUIDELINES
BY HR NARA, DATE 9/24/03

~~SECRET~~/NODIS/XGDS -2-

Khaddam: This information agrees with what we got. But our information says that Barzani will remain in Iraq.

Kissinger: Really? We have not got a report of what Barzani will do.

Khaddam: It's in the agreement. The Kurdish area will be led by him.

Kissinger: Really? I didn't know.

Khaddam: Perhaps not administering the Kurdish area but their own people.

Kissinger: I must say the President's evaluation of its strategic impact is the same as mine.

Khaddam: I must admit that solving that problem has left a lot of satisfaction with us.

Kissinger: It has?

Khaddam: Yes. Especially since our relations with Iran are developing in a very positive way. So the solving of this problem will expedite it.

Kissinger: Yes.

Khaddam: When do you expect to come back?

Kissinger: It depends. I'm meeting in Israel tonight and tomorrow morning; then I go to Turkey. Then I go back to Israel for an evening, then to Egypt. So on Wednesday or Thursday I should know whether we're talking theory or something realistic. So at that point I can let you know.

Khaddam: What will you say at the airport?

Kissinger: I discussed this with the President. We agreed I might say that we had one of our regular reviews of the whole range of issues involved in the progress for peace in the Middle East. And while I'm in the area I plan to come back to Damascus to continue these discussions at a date to be agreed. We also had an exchange of views on our bilateral relations, which are excellent. That's all. Maybe I should say the discussions were frank and friendly.

Khaddam: Yes, that's the truth.

~~SECRET~~/NODIS/XGDS

GERALD R. FORD LIBRARY

SECRET/NODIS/XGDS -3-

Kissinger: That's the truth. Your toast was very elegant, Mr. Foreign Minister.

Khaddam: I wanted to really express what we truly feel. Because it is a fact that thanks to Dr. Kissinger's concentrated efforts we have developed positive relations. And that in itself has produced a sort of formula for our relations.

Kissinger: That's right.

[He tries to shut off the interior light in the limousine.]

The light won't go off now. It gives them something to aim at, the PLO [laughter]. Now it's a joint command.

Khaddam: That's why you should set your mind at ease because it's inconceivable they would shoot both of us together!

Kissinger: So that's it? Me alone is conceivable.

Khaddam: No, it's a joke. In Syria . . . .

Kissinger: What about in Kuwait?

Khaddam: In Kuwait, that can't be assured.

Kissinger: Because my security people don't want me to go.

Khaddam: Even when I go to Kuwait, though our relations with Kuwait are good and our relations with the Palestinians are good, they give me 100 guards. I say that as a personal statement.

Sabbagh: If I may add my two cents worth, I don't think you should.

Kissinger: But I'd insult them.

Sabbagh: Since you've told them twice you would go, perhaps you should. You should get Syrian guards.

Kissinger: [to Khaddam] My security people tell me yours are the best in the area. That they'd risk their lives.

Khaddam: That is a fact. One hundred of them would sacrifice their lives to protect their guest.

SECRET/NODIS/XGDS

GERALD R. FORD LIBRARY

Kissinger: Once when I had only two security men, I asked them what if ten terrorists tried to capture their man. They said "We'd make sure he wasn't taken alive." [Laughter] He likes that!

Khaddam: It's a calamity for people like that to say this.

Kissinger: [To Agent Schwoebel, driving the limousine] Schwoebel, can you get this light off?

Schwoebel: We'll get it fixed.

Kissinger: What will you carry out of Damascus?

Schwoebel: Gold [Laughter].

Kissinger: [to Khaddam] They have a special plane with the car. On the West Coast they took out 40 cases of beer.

Khaddam: It's a great temptation.

Kissinger: But they got caught. It was in all the papers.

I think this is more than a full time job by itself, on top of conducting the rest of foreign policy.

Khaddam: Now, on the plane between here and Jerusalem, you'll have so many cables to write.

Kissinger: Yes, but it's a short trip.

Khaddam: You're lucky Sisco has brought his wife so he'll be preoccupied with her and won't be worrying you. [Laughter]

Kissinger: [To Sabbagh] One of these days, I'll make a farewell statement that really fixes him and he'll stand there nodding. I'll say we didn't achieve much but the Minister agreed to visit Tel Aviv with me on the next shuttle.

Khaddam: In that case you wouldn't leave the country. [Laughter]

Kissinger: You wouldn't know what I've said until I've left!

[Secretary Kissinger's departure statement at the airport is attached at Tab A.]

GERALD R. FORD LIBRARY

278. Backchannel Message From the President's Deputy Assistant for National Security Affairs (Scowcroft) to Secretary of State Kissinger[1]

Washington, March 10, 1975, 1930Z.

WH50370/Tohak 55. From Ambassador Helms, Tehran 1188.[2]

1. Please pass the following letter which [*less than 1 line not declassified*] has just received from General Mulla Mustafa Barzani, which reads as follows:

"His Excellency Dr. Henry Kissinger

Secretary of State

Washington, D.C.

March 10, 1975

Your Excellency:

Having always believed in the peaceful solution of disputes including those between Iran and Iraq, we are pleased to see that these two countries have come to some agreement in Algeria. However, our hearts bleed to see that an immediate by-product of this agreement is

---

[1] Source: Ford Library, National Security Adviser, Kissinger–Scowcroft West Wing Office Files, Box 19, Kurds (3). Secret; Eyes Only; Immediate.

[2] Not found.

the destruction of our defenseless people in an unprecedented manner as Iran closed its border and stopped help to us completely and while the Iraqis began the biggest offensive they have ever launched and which is now being continued. Our movement and people are being destroyed in an unbelievable way with silence from everyone. We feel Your Excellency that the United States has a moral and political responsibility towards our people who have committed themselves to your country's policy. In consideration of this situation we beg Your Excellency to take action as immediate as possible on the following two issues.

1. Stopping the Iraqi offensive and opening the way for talks between us and Iraq to arrive at a solution for our people which will at least be face-saving.

2. Using whatever influence you have with the Iranian friends to help our people in these historically tragic and sad moments and at least in such a way that our people and Peshmergas could maintain some livelihood and perform at least partisan activities in Iraqi Kurdistan until our problem is also solved within the framework of the over-all Iranian-Iraqi agreement.

Mr. Secretary, we are anxiously awaiting your quick response and action and we are certain that the United States will not remain indifferent during these critical and trying times.

We have also written in detail on these issues a memorandum to His Imperial Majesty.

Please Mr. Secretary, accept our highest expressions of appreciation and good wishes.

/S/Mustafa Barzani" *End text.*

2. Since the Iranians clearly have on their hands, and we to a lesser extent on ours, an obviously distressed and disconsolate Barzani, it may be desirable for you to send him some kind of comforting message,[3] otherwise, and maybe anyway, we will get a batch of unpleasant publicity which we may be able to avoid, [*less than 1 line not declassified*]. I recommend that the subvention to the Kurds be continued [*3½ lines not declassified*].

---

[3] See Document 281.

C

LDX

13 MARCH 1975

~~SECRET/SENSITIVE/EYES ONLY~~

FOR: LT. GEN. SCOWCROFT, WHITE HOUSE

FROM: [redacted] CIA

~~SECRET/SENSITIVE/EYES ONLY~~

DECLASSIFIED w/ portions exempted
E.O. 12958 (as amended) SEC 3.3
MR # 09-31; # 40
State dept rev 9/15/03; CIA ltr 5/25/10
By dal NARA, Date 8/23/10

GERALD R. FORD LIBRARY

PHOTOCOPY FROM GERALD FORD LIBRARY

SECRET

FOLLOWING ARE COPIES, FOR YOUR RECORDS, OF TWO MESSAGES SENT TO SECRETARY KISSINGER FROM DIRECTOR COLBY CONCERNING KURDISH SITUATION.

MESSAGE A

"RECOGNIZE THAT SHAH'S RECENT CONCLUDED AGREEMENT WITH IRAQ LEAVES KURDS IN EXPOSED POSITION, AND SHARE SYMPATHETIC CONCERNS FOR KURDISH PLIGHT. NEVERTHELESS, BELIEVE COMPLEXITY OF SITUATION AND CONTINUING MURKINESS OF SOME ASPECTS OF IT ARGUE FORCEFULLY FOR DEFERRING DECISIONS CONCERNING SHAPE OF RELATIONSHIP WITH KURDS, INCLUDING MONTHLY SUBVENTION, UNTIL CLEARER PICTURE EMERGES AND THERE HAS BEEN OPPORTUNITY FOR FULLER STUDY AND DISCUSSION HERE OF RAMIFICATIONS." E2 IMPDET.

MESSAGE B - NEXT PAGE

SECRET

PHOTOCOPY FROM GERALD FORD LIBRARY

~~SECRET~~

MESSAGE B

"AVAILABLE EVIDENCE INDICATES SHAH IS SCRUPULOUSLY HONORING HIS 6 MARCH AGREEMENT WITH IRAQ BY COMPLETE CESSATION OF ASSISTANCE TO KURDS. WE SEE A MANIFESTATION OF THIS REFLECTED IN THE IMPASSIONED CHARACTER OF KURDISH PLEAS TO US FOR DIRECT, UNILATERAL, MILITARY AND FINANCIAL ASSISTANCE TO THEM. THE FUNDAMENTAL PREMISE OF OUR PAST COMMITMENTS HAS BEEN THAT ALL AID TO KURDS MUST BE INDIRECT VIA THE IRANIANS, AND IN THE NEW SITUATION WE BELIEVE DIRECT AID BY US WOULD BE EVEN LESS DEFENSIBLE THAN IN THE PAST. WE DOUBT THAT IN THE NEW SITUATION THE SHAH, HAVING ENDED HIS OWN SUPPORT TO THE KURDS, WILL BE WILLING TO CONTINUE TO SERVE AS THE CHANNEL FOR OUR FUNDS, BUT WE CANNOT BE ABSOLUTELY CERTAIN OF THIS UNTIL WE HAVE HAD OPPORTUNITY TO DISCUSS MATTER WITH THE SHAH. HOWEVER, EVEN IF THE SHAH SHOULD PROVE AMENABLE TO CONTINUING AS FUNNEL FOR OUR AID, THERE VERY SERIOUS QUESTION WHETHER IT JUSTIFIABLE FOR US TO CONTINUE IT. THIS IS QUESTION WHICH MY PREVIOUS MESSAGE SUGGESTED BE DEFERRED UNTIL THERE OPPORTUNITY TO GO INTO ALL ASPECTS OF IT CAREFULLY ON YOUR RETURN HERE.

~~SECRET~~

PHOTOCOPY FROM GERALD FORD LIBRARY

~~SECRET~~

"IN THE MEANTIME, KURDS HAVE BEEN CAUGHT SHORT AND ARE HURTING BADLY. THEIR CURRENT EMOTIONALISM ARISING FROM FEELINGS OF ABRUPT ABANDONMENT BY THEIR ALLIES CREATES POSSIBILITY OF UNDESIRABLE INDISCRETIONS BY THE KURDS. WE HOPE TO AVERT THIS POSSIBILITY BY TWO INTERIM STEPS INTENDED TO HAVE SOME CALMING EFFECT. [redacted] SECONDLY, I PROPOSE THAT WE SEEK THE SHAH'S CONSENT FOR SAVAK TO PASS TO THE KURDS OUR SUBVENTION [redacted] FOR THE MONTH OF MARCH, BUT REQUEST YOUR CONCURRENCE BEFORE APPROACHING THE SHAH. BELIEVE WE HAVE A COMMITMENT TO THE KURDS FOR THIS MONTH AT LEAST AS THIS DEVELOPMENT OCCURRED IN MID-MONTH. BELIEVE IT ADDITIONALLY JUSTIFIABLE ON HUMANITARIAN GROUNDS DURING THE CEASEFIRE PERIOD WHICH WILL EXTEND UNTIL 1 APRIL." E2 IMPDET

3

~~SECRET~~

PHOTOCOPY FROM GERALD FORD LIBRARY

280. Message From the Central Intelligence Agency to the President's Deputy Assistant for National Security Affairs (Scowcroft)[1]

Washington, March 13, 1975.

Following are copies, for your records, of two messages sent [*less than 1 line not declassified*] to Secretary Kissinger from Director Colby concerning Kurdish situation. [*3 lines not declassified*]

Message A

"Recognize that Shah's recent concluded agreement with Iraq leaves Kurds in exposed position, and share sympathetic concerns for Kurdish plight. Nevertheless, believe complexity of situation and continuing murkiness of some aspects of it argue forcefully for deferring decisions concerning shape of relationship with Kurds, including monthly subvention, until clearer picture emerges and there has been opportunity for fuller study and discussion here of ramifications."

Message B

"Available evidence indicates Shah is scrupulously honoring his 6 March agreement with Iraq by complete cessation of assistance to Kurds. We see a manifestation of this reflected in the impassioned character of Kurdish pleas to us for direct, unilateral, military and financial assistance to them. The fundamental premise of our past commitments has been that all aid to Kurds must be indirect via the Iranians, and in the new situation we believe direct aid by us would be even less defensible than in the past. We doubt that in the new situation the Shah, having ended his own support to the Kurds, will be willing to continue to serve as the channel for our funds, but we cannot be absolutely certain of this until we have had opportunity to discuss matter with the Shah. However, even if the Shah should prove amenable to continuing as funnel for our aid, there very serious question whether it justifiable for us to continue it. This is question which my previous message suggested be deferred until there opportunity to go into all aspects of it carefully on your return here.

"In the meantime, Kurds have been caught short and are hurting badly. Their current emotionalism arising from feelings of abrupt abandonment by their allies creates possibility of undesirable indiscretions by the Kurds. We hope to avert this possibility by two interim steps intended to have some calming effect. [*2½ lines not declassified*] Secondly, I

[1] Source: Ford Library, National Security Adviser, Kissinger–Scowcroft West Wing Office Files, Box 19, Kurds (3). Secret; Sensitive; Eyes Only.

756 Foreign Relations, 1969–1976, Volume XXVII

propose that we seek the Shah's consent for SAVAK to pass to the Kurds our subvention [*less than 1 line not declassified*] for the month of March, but request your concurrence before approaching the Shah. Believe we have a commitment to the Kurds for this month at least as this development occurred in mid-month. Believe it additionally justifiable on humanitarian grounds during the ceasefire period which will extend until 1 April."

Margaret P. Grafeld Declassified/Released US Department of State EO Systematic Review 05 JUL 2006

Message Text

SECRET

PAGE 01 BEIRUT 03252 140820Z

10
ACTION SS-25

INFO OCT-01 ISO-00 /026 W
------------------- 047173
R 150712Z MAR 75
FM AMEMBASSY BEIRUT
TO SECSTATE WASHDC 3359
AMEMBASSY TEHRAN
INFO USINT BAGHDAD

S E C R E T BEIRUT 3252

EXDIS

EO 11652: XGDS-2
TAGS: PFOR IG IR
SUBJ: KURDISH/IRANIAN RELATIONS

1. THIS MAY BE OLD HAT TO EMBASSY TEHRAN, BUT LOCAL SOURCE WHO HAS DIRECT ACCESS TO BARZANI AND KDP HIGH COMMAND TELLS US THAT BARZANI WAS VISITED MAR 5 IN TEHRAN BY SAVAK CHIEF GEN NASIRI. LATTER TOLD BARZANI IN BLUNTEST IMAGINABLE TERMS THAT (A) BORDER BETWEEN IRAN AND NORTHERN IRAQ WAS BEING CLOSED TO ALL RPT ALL MOVEMENT, (B) KURDS COULD EXPECT NO MORE ASSISTANCE FROM IRAN, (C) BARZANI SHOULD SETTLE WITH BAGHDAD REGIME ON WHATEVER TERMS HE COULD GET, AND () PESH MERGA UNITS WOULD BE ALLOWED TO TAKE REFUGE IN IRAN ONLY IN SMALL GROUPS AND ONLY IF THEY SURRENDERED THEIR ARMS TO IRANIAN ARMY.

2. ACCORDING TO SOURCE, BARZANI REACTED STOICALLY TO NASIRI'S REMARKS, BUT MAHMOUD OTHMAN BERATED NASIRI ROUNDLY FOR HIS "IMPUDENCE" AND FOR SHAH'S "BETRAYAL" OF KURDISH CAUSE. WITH BARZANI NODDING APPROVAL, OTHMAN VOWED KURDS WOULD NOT GIVE UP THEIR STRUGGLE AGAINST IRAQI FORCES AND HINTED STRONGLY THAT IRANIAN KURDS COULD BE EXPECTED CAUSE TROUBLE FOR SHAH. AFTER NASIRI LEFT, BARZANI REPORTEDLY TOLD HIS AIDES TO SEND MESSAGE TO HAJJ UMRAN DIRECTING THAT KDP "CONTINGENCY PLAN" PREPARED MANY MONTHS AGO FOR THIS EVENTUALITY BE SENT IN MOTION.

SECRET

SECRET

PAGE 02 BEIRUT 03252 140820Z

3. ACCORDING TO SOURCE, BARZANI'S "CONTINGENCY PLAN"

Margaret P. Grafeld Declassified/Released US Department of State EO Systematic Review 05 JUL 2006

Margaret P. Grafeld Declassified/Released US Department of State EO Systematic Review 05 JUL 2006

CONSISTS OF MAJOR SHIFT IN KURDISH TACTICS AGAINST IRAQI ARMY. INSTEAD OF FIGHTING CONVENTIONAL WAR ALONG WELL-DEFINED "FRONT" IN NORTHERN IRAQ, PESH MERGA WOULD SPLIT INTO SMALL ROVING GROUPS, INFILTRATE FROM MOUNTAINS INTO LOW-LYING AREAS FURTHER SOUTH, AND WAGE ALL-OUT GUE-RRILLA WARFARE AGAINST IRAQI GARRISONS IN MAJOR TOWNS, CUT KEY ROADS AND ALSO STRIKE AT HITHERTO SACROSANCT OIL INSTALLATIONS. SOURCE CLAIMS BARZANI TOLD HIM RECENTLY THAT PESH MERGA HAVE ENOUGH ARMS AND MUNITIONS TO CON-DUCT LARGE-SCALE GUERRILLA OPERATIONS IN THIS MANNER FOR "SEVERAL YEARS".

4. SOURCE INDICATED FOREGOING WAS BASED ON INFO HE RECEIVED THREE DAYS AGO AND THAT HE HEARD THIS MORNING (MAR 13) THAT BARZANI--DESPITE NASIRI'S EARLIER ASSER-TIONS--HAS RETURNED TO IRAQI KURDISTAN. BEFORE DOING SO, HE REPORTEDLY RECEIVED APOLOGY FROM SHAH FOR NASIRI'S "CRUDE BEHAVIOR". SOURCE SPECULATES THAT SHAH HAS BECOME OUTRAGED AT IRAQI REGIME'S LAUNCHING OF MAJOR NEW OFFENSIVE AGAINST PESH MERGA ON MAR 5, A MOVE WHICH HE APPARENTLY REGARDS AS VIOLATION OF HIS AGREEMENT WITH SADDAM HUSSEIN IN ALGIERS. SOURCE FURTHER SPECULATES THAT SHAH MAY HAVE BEGUN TO THINK TWICE ABOUT IDING SCRUPULOUSLY BY LETTER OF HIS AGREEMENT WITH IRAQI RULER. HE ALSO CLAIMS THAT SYRIANS, SAUDIS AND EVEN LIBYANS ARE UPSET OVER SHAH'S ABRUPT RAPPROACHEMENT WITH BAGHDAD AND THAT SARG WILL PROBABLY REACT BY STEPPING UP FLOW OF SUPPLIES TO BARZANI FROM NORTHERN SYRIA.
GODLEY

SECRET

NNN

Margaret P. Grafeld Declassified/Released US Department of State EO Systematic Review 05 JUL 2006

282. Backchannel Message From the Ambassador to Iran (Helms) to the President's Deputy Assistant for National Security Affairs (Scowcroft)[1]

Tehran, March 19, 1975, 0955Z.

103. Reference: WH50453.[2]

Please pass the following message to Secretary Kissinger: *Begin text:*

1. Your message to General Mulla Mustafa Barzani was delivered orally to his representative in Tehran on 17 March for special courier relay to the General at his headquarters in Kurdistan. The message should have a reassuring effect and reduce the chances that the General or someone around him will charge they have been let down.

2. Late on 18 March, the [*less than 1 line not declassified*] Chief of Station discussed the Kurdish situation with the Shah along lines directed by you as relayed in reference. The Shah said he understood the problem and appreciated our concern. He repeated his rationale for the Algiers Agreement along the lines previously given to me and reported in Tehran 096 of 8 March.[3] He had seen no other alternative, he said, to either letting the Kurds be destroyed by the Iraqi spring offensive, or openly going to war to protect them.

3. He said he hoped that the Iraqis would abide by their promises and would allow those Kurdish refugees in northern Iraq and Iran who wished to do so, to return to their homes without penalty. He is encouraging the Kurds to have as many of the Pish Merga as possible seek asylum in Iran while the border is still open. Non-combatants can probably come over later, he said, since the Iraqis are less likely to interfere

---

[1] Source: Ford Library, National Security Adviser, Backchannel Messages, Box 4, Mideast/Africa, Incoming 3/75. Secret; Exclusively Eyes Only; Immediate.

[2] Document 281.

[3] Document 276.

with them or wish to keep them. He plans to ask Turkey to allow Kurdish refugees to pass through their territory to come to Iran. He now realizes that Kurds in the west can hardly make it to Iran by the 1 April deadline.

4. The Shah said he will continue to provide support for the Kurdish refugees in Iran at a level which will allow them to leave [*live*?] decently and with dignity. He is thinking of some kind of continuing military training for the Pish Merga who cross into Iran.

5. The Shah approved payment of our March subvention via SAVAK. He said that he will also give instructions that his own financial subvention be paid for March at the old level. After that, due to the changed situation he will reduce his financial assistance appropriately. The Station Chief informed the Shah that due to the completely changed situation our subvention for March might be the last we could provide under existing authorizations. The Shah did not challenge this.

6. The Shah is aware that Iraq may renege on parts of the Algiers Agreement. He hopes the Kurds will follow a course which will not give him a huge additional burden of refugee support. He hopes the United Nations and the International Red Cross will play a larger role in refugee assistance.

7. Warm regards and good luck! *End text.*

Margaret P. Grafeld Declassified/Released US Department of State EO Systematic Review 05 JUL 2006

Message Text

CONFIDENTIAL

PAGE 01 STATE 065396

40
ORIGIN SS-10

INFO OCT-01 ISO-00 SSO-00 CCO-00 NSCE-00 /011 R

66604
DRAFTED BY S/S-O:LMATTESON:WES
3/22/75 EXT. 21512
APPROVED BY S/S-O:LMATTESON
------------------- 060650
O 221547Z MAR 75 ZFF4
FM SECSTATE WASHDC
TO AMCONSUL JERUSALEM IMMEDIATE

C O N F I D E N T I A L STATE 065396

LIMDIS

TOSEC 931

FOLLOWING SENT SECSTATE WASHDC TEHRAN INFO AMMAN ANKARA CAIRO DAMASCUS TABRIZ USUN NEW YORK BAGHDAD FROM BEIRUT 22 MAR 75:

QUOTE C O N F I D E N T I A L BEIRUT 3547

LIMDIS

DEPT PASS SECRETARY'S PARTY

EO 11652: GDS
TAGS: PFOR PINT IZ IR US
SUBJ: BARZANI APPEALS FOR US PROTECTION

1. WASH POST'S JIM HOAGLAND APPROACHED EMBOFF MAR 22 TO RELAY URGENT REQUEST TO USG FROM KURDISH LEADER MUSTAFA BARZANI, WHOM HOAGLAND INTERVIEWED IN KURDISTAN NIGHT OF MAR 19-20. ACCORDING TO HOAGLAND, BARZANI DESCRIBED KURDISH CAUSE AS HOPELESS AND SAID THAT AS RESULT OF IRANIAN PRESSURE HE HAD ORDERED PESH MERGA TO LAY DOWN THEIR ARMS TO PREVENT FURTHER USELESS BLOODSHED. AT SAME TIME, HE APPEALED URGENTLY TO USG TO DO EVERYTHING POSSIBLE VIS-A-VIS IRAQI AND IRANIAN GOVTS TO PROTECT HIS PEOPLE FROM "GENOCIDE",
CONFIDENTIAL

CONFIDENTIAL

PAGE 02 STATE 065396

AND HE ALSO REQUESTED ASYLUM IN THE UNITED STATES FOR HIMSELF,

Margaret P. Grafeld Declassified/Released US Department of State EO Systematic Review 05 JUL 2006

Margaret P. Grafeld Declassified/Released US Department of State EO Systematic Review 05 JUL 2006

HIS FAMILY AND HIS CLOSEST ASSOCIATES.

2. HOAGLAND DESCRIBED ATMOSPHERE AT BARZANI'S HEADQUARTERS AS EXTREMELY SOMBER, WITH IDRISS AND MAHMOUD BARZANI, MAHMOUD OTHMAN ET AL EXHIBITING "TOTAL DESPAIR" OVER RECENT DEVELOPMENTS IN NORTHERN IRAQ. (IN CONTRAST, BARZANI HIMSELF APPEARED UNRUFFLED AND ALMOST SERENE.) HOAGLAND SAID SOME PESH MERGA UNITS WERE ALREADY MOVING INTO IRAN AND SURRENDERING THEIR WEAPONS TO IRANIAN ARMY, BUT THAT CERTAIN OTHER UNITS WERE VOWING TO DISOBEY BARZANI'S ORDER AND TAKE TO HILLS TO CARRY ON STRUGGLE AGAINST IRAQI ARMY. BARZANI TOLD HOAGLAND IT WAS PLIGHT OF KURDISH CIVILIAN POPULATION THAT WORRIED HIM THE MOST, SINCE HE EXPECTED THEY WOULD SOON BE DEPRIVED OF ALL PROTECTION AGAINST HUNGER, DISEASE AND COLD, AS WELL AS SUBJECTED TO CRUELEST POSSIBLE TREATMENT AT HANDS OF IRAQI AUTHORITIES. ASKED BY HOAGLAND WHAT SPECIFIC ACTION USG MIGHT TAKE TO ALLEVIATE THIS SITUATION, BARZANI SUGGESTED USG SHOULD USE ITS INFLUENCE TO PROLONG CURRENT CEASEFIRE AT LEAST ANOTHER MONTH, I.E., THROUGH END OF APRIL.

3. HOAGLAND ESTIMATES THAT BARZANI AND HIS CLOSEST FOLLOWERS HAVE PROBABLY LEFT NORTHERN IRAQ BY NOW AND TAKEN REFUGE IN IRAN. HE BELIEVES THEY INTEND TO RELINQUISH ALL CONTROL OVER FUTURE DEVELOPMENTS IN IRAQI KURDISTAN IN HOPE THAT THIS WILL SOMEHOW ALLOW REMAINING KURDISH LEADERS TO COME TO TERMS WITH BAGHDAD REGIME AND AVOID IRAQI VENGENCE BEING VISITED ON KURDISH PEOPLE AS A WHOLE.

4. MUCH OF FOREGOING WILL PROBABLY APPEAR IN WASH POST IN NEXT DAY OR TWO, BUT HOAGLAND WAS ANXIOUS TO BRING BARZANI'S APPEAL TO USG'S ATTENTION AS SOON AS POSSIBLE. GODLEY UNQUOTE INGERSOLL

CONFIDENTIAL

NNN

Margaret P. Grafeld Declassified/Released US Department of State EO Systematic Review 05 JUL 2006

283. Telegram From the Embassy in Iran to the Department of State[1]

Tehran, March 23, 1975, 1232Z.

2684. Beirut pass USINT Baghdad. Subj: Kurdish Refugees. Ref: (A) State 65458, (B) Beirut 3547, (C) Tehran 2653, (D) State 60263.[2]

---

[1] Source: National Archives, RG 59, Central Foreign Policy Files, D750101-0757. Confidential; Limdis. Repeated to Ankara, Beirut, Geneva, and USUN.

[2] In telegram 65458 to Tehran and Baghdad, March 22, the Department asked to what extent the Kurds were in danger of genocide, whether an extension of the truce would save lives, and whether humanitarian assistance was needed. It concluded by asking for comment on Barzani's request for refuge in the United States. (Ibid., D750101-0586) In telegram 3457 from Beirut, March 22, the Embassy reported on Barzani's appeal for U.S. protection of the Kurds against genocide and asylum for himself and his family, as conveyed by *Washington Post* reporter Jim Hoagland. (Ibid., D750101-0202) Telegram 2653 from Tehran, March 21, reported on the Iraqi-Iranian border negotiations and on the growing number of Kurdish refugees in Iran. (Ibid., D750099-0658) Telegram 60263 has not been found.

1. Embassy not able to judge whether genocide in fact underway in Iraq. In his March 19–20 interview with newsmen Barzani apparently did not say genocide is in progress, but that it might begin. *NY Times'* Eric Pace and *LA Times'* Bill Tuohy confirm other essentials of Hoagland's story summarized in reftel B except Barzani's request for asylum in US. Reuters correspondent Gwen Roberts and *Time* Magazine stringer Leroy Woodson participated in Hoagland interview with Barzani. Although Barzani admitted revolt was collapsing and Kurds would have to flee to Iran or surrender, he did not unequivocally ask for asylum in US. According to this version, he said that in case of genocide against Kurds he would ask US help and possibly ask for asylum.[3]

2. Pace (protect) told EmbOff March 23 he had filed original story about March 17 from Kurdish source alleging Kurdish contact with AmConsul Tabriz and Embassy Tehran requesting urgent aid (State 61211),[4] only to find later that Kurdish emissary had failed to accomplish his mission. Hoagland's report of Barzani's appeal for USG assistance may therefore be based on incorrect Pace story.

3. Journalists returning from Iraqi Kurdistan confirm flood of refugees moving into Iran. Kurdish sources tell them some 2,000 to 5,000 are arriving in Haj Omran every day on way to border. A more northerly route to border near Ashman, some 20 kilometers north of Piranshahr (Khaneh) now also being used. Movement along this route is slow due to winter snows, which would argue need for extension of amnesty period past April 1 to facilitate travel. Extension of amnesty would have to be done by Iraqi Government which announced it. Many Kurdish refugees with professional backgrounds (e.g. engineers, doctors) are congregating in Rezaieh and have expressed to newsmen their hopes of seeking refuge in US.

4. Two Kurdish refugees visited Embassy March 23 asking to go to US. They confirmed that Barzani had counseled Kurds to surrender to Iraqis or flee to Iran. In their opinion almost all members of Pesh Merga (60,000) and militia (40,000) would flee to Iran, because Kurds had heard that some who had tried to surrender near Zozak Mountain had

---

[3] In telegram 303 from Baghdad, March 24, the Interests Section argued against giving refuge to Barzani and his associates, since the Iraqi Government was finally convinced that no U.S. aid had gone to the Kurds, removing an obstacle to renewed relations. (Ibid., D750102-0307) In telegram 296 from Baghdad, March 22, Lowrie described Saddam Hussein's interview with Cy Sulzberger of *The New York Times* as "good evidence of his continuing desire to prepare ground for eventual resumption." Lowrie observed that Saddam had risked much in shifting policy toward Iran and making a concession on the Shatt al-Arab, displeasing the Kurds, the ICP, the Soviets, Ba'ath extremists, and his enemies. Therefore, Saddam's vague responses during the interview reflected the difficulty of new positions on sensitive issues such as U.S.-Iraqi relations "until he has assured support for Iranian accord." (Ibid., D750102-0450)

[4] Not found.

been fired upon. There were also reports that Iraqis are keeping Kurds who had surrendered in concentration camps. Thus most Kurds saw no alternative to fleeing to Iran, although they did not trust Iran very much either. In their view Iran had withdrawn munitions, supplies, and artillery support, leaving Kurds to their fate, and might some day force Kurds back across border when it no longer wanted to support them. Both men are educated and have worked for Kurdish Democratic Party, one as Information Officer at Darband where he briefed foreign correspondents. They conceded that many Kurds were farmers and shepherds who would not want to live in US or Western countries and would probably stay in Iran. But they said there would be many young people like themselves who would want to go to US to escape persecution and seek work.

5. On humanitarian assistance: Pace reported doctor and two nurses of Save Children Fund working in Iran with Kurds have been operating across border in Iraq. ICRC representative Agartz of Sweden has set up office in Rezaieh. Large truck with ICRC medical supplies has been held up in traffic at Turkish border with Iraq. Neither refugees nor newsmen have reports of any serious humanitarian needs, as Iranian Red Lion and Sun well organized to provide assistance.

6. *Comment:* Iran has stated its willingness to help Kurds and has said Kurds will not be forced to return to Iraq. Refugees are clearly skeptical, at least over longer run, but most have nowhere else to go. Large number Kurdish males of working age may cause serious problems wherever camps located. Kurdish member Iranian Parliament told EmbOff there was already some friction between refugees who are on dole and Iranian Kurds who "have to work for a living." One report says GOI may move more Kurds to Khuzistan to avoid contact with Iranian Kurds. Kurds would not like this because climate and terrain are greatly different from what they are used to. Money to support refugees is not a current problem but may become one if most choose to remain permanently.

Helms

MORI DocID: 1115997

APPROVED FOR RELEASE
DATE: AUG 2004

(b) (3)

Secret
No Foreign Dissem

The Implications of the Iran-Iraq Agreement

Secret
DCI/NIO 1039-75
1 May 1975

Copy № 245

MORI DocID: 1115997

SECRET
No Foreign Dissem

THE IMPLICATIONS OF THE IRAN-IRAQ AGREEMENT[1]

OVERVIEW

Iran has long sought to persuade Iraq to accede to Tehran's definition of the border between the two countries, especially along the Shatt al-Arab waterway. Anxious to establish his own hegemony in the area, the Shah has also sought to restrict Iraqi influence and covert activities in the region, as well as to eliminate foreign leftist influences at work in Baghdad. The Algiers agreement of early March between Iran and Iraq appears to have achieved the Shah's first goal; whether the Shah's other objectives can be attained seems more doubtful. Iraq has been freed of its entanglement in the Kurdish rebellion and, for the time being, of the prospect of a confrontation with Iran. Baghdad's foreign policy options have been substantially increased.

We speculate below on the implications of the Algiers agreement for the participants, other countries in the region, and the great powers.

---

[1] This paper was produced under the auspices of the National Intelligence Officer for the Middle East. It was drafted by CIA (OCI) and coordinated with State/INR and DIA.

SECRET

MORI DocID: 1115997

SECRET
No Foreign Dissem

DISCUSSION

The Algiers Accord

1. The Shah of Iran and Iraqi strongman Saddam Husayn Tikriti signed an agreement on March 6 intended to resolve long-standing border differences which had led to a number of serious clashes during the past year. Both governments gained important advantages from the accord; Iraq's rebellious Kurds[2] were the big losers.

2. The agreement consists of a public accord which involves reciprocal responsibilities on two points:

— demarcation of land and river boundaries;

— the exercise of strict border control and prevention of infiltration of subversives.

The two sides describe the accord as indivisible; violation of a single provision nullifies the whole package.

3. Statements and actions by both sides since March 6 point to the existence of a secret understanding, the exact terms of which are still unknown. The Shah clearly promised to withdraw Iran's military assistance from the Kurds. This could not be spelled out in the public accord because Tehran always denied giving such help. The disposition of Kurdish refugees in Iran probably was also discussed. Both sides obviously agreed to end hostile propaganda. The activities of foreign powers in the Gulf may also have been treated in Algiers; this has been the theme of statements by officials of both governments and by their countries' media since the signing.

4. Baghdad's main concession was its acceptance of Tehran's formula for demarcating the disputed southern river boundary according to the thalweg principle (i.e., center of the navigational channel). Iraq had previously insisted that the 1937 treaty setting the border along the Iranian shore of the Shatt al-Arab gave Iraq total control of navigation on the river—and hence over access to Iran's Abadan refinery and the port of Khorramshahr. Baghdad was unable to enforce this claim, however.

5. Strict observance of the border control provision would benefit both sides. It would end the sending of Iraqi-trained subversives into Iran to stir up anti-government sentiment among minority groups, particularly the Arab population of Khuzestan. Iranian dissidents presumably would no longer be allowed to promote their activities from Iraqi territory. The major consequence of the provision, of course, is that it has brought an end to Iranian military assistance to the Kurds. This was Iraq's objective and Iran's principal concession.

6. The withdrawal of Iran's aid reduced the Kurds' options essentially to maintaining low-level guerrilla activity, surrendering to Baghdad, or going into exile. The accord thus holds out the prospect to Baghdad that—freed from a debilitating internal conflict—it can devote more resources to development.

7. Some evidence suggests that the Shah thought the accord also included a pledge from Saddam Husayn at least temporarily to freeze the military situation in Iraq and possibly to open negotiations with the Kurds. Immediately after the accord was signed, however, Baghdad ordered an all-out offensive. It continued for about a week until the Shah was able to arrange a cease-fire two days before a previously scheduled meeting of foreign ministers in Tehran on March 15 to work out the implementation of the agreement. The cease-fire, along with Baghdad's offer of amnesty to rebellious Kurds, expired on April 1 and Iraq completed its military oc-

[2] Iraqi Kurds number about 2 million; they make up about 18 percent of the population. There are about 3 million Kurds in Turkey, 1.5 million in Iran, and several hundred thousand in Syria.

2
SECRET

MORI DocID: 1115997

cupation of all Iraqi Kurdistan. It met little opposition. Baghdad, under prodding from Tehran, did extend until the end of April—and then for an additional 20 days—the period during which Kurdish refugees in Iran could return to Iraq.

8. Border demarcation and control has proceeded smoothly under the guidance of commissions created by the foreign ministers. The Shatt al-Arab has been surveyed, and jointly-manned control posts have been established in both countries to monitor the implementation of the Algiers agreement. A second meeting of foreign ministers was held in mid-April and a third is scheduled for mid-May. The refugee problem has been discussed, along with the possibility of wider cooperation. Saddam Husayn went to Tehran in late April; the Shah is to return the visit later this spring.

Motivations

9. Iraq has long been the focus of Iran's most intense hostility and suspicion because of ethnic, religious, and political differences. The Shah has regarded Baghdad as a stalking-horse for Soviet ambitions in the Gulf and as a source of subversion throughout the region. For some time the Shah has been using Iraqi Kurds to divert Baghdad's attention and resources away from interference in Gulf politics, to encourage political instability, and indirectly to promote Iran's interest in border rectification. Never did the Shah consider aid to the Kurds an open-ended commitment, however. He did not support their goal of autonomy out of fear it would encourage similar sentiments among Iranian Kurds.

10. The Kurdish equation took on new dimensions last summer when Baghdad decided to use its Soviet-equipped army to seek a "final solution" to its Kurdish problem. Baghdad launched an offensive against rebel-held territory that eventually engaged 80 percent of Iraq's army.

11. To halt the Iraqi offensive and to preserve his Kurdish card, in August the Shah introduced Iranian artillery and air defense units directly into the fighting inside Iraq. The intervention, plus the onset of bad weather, eventually stopped the Iraqi advance. The Kurds, however, were unable to regain any lost territory during the winter, as they had usually managed to do in past years.

12. The Kurdish failure left the Iraqi army in a good position to renew its offensive this spring. The Shah was faced with the prospect of having to increase the already sizable Iranian military commitment if the Kurds were to keep up the fight. The Shah, concerned about the growing possibility of an all-out military confrontation with Iraq and the wider implications of such a policy, decided against deeper involvement.

13. This decision made, the Shah could only conclude that his bargaining position would steadily erode once the anticipated Iraqi spring offensive began. He therefore made the best deal he could at Algiers. The Iraqi concession on the Shatt al-Arab—no small matter in itself—was a necessary minimum in the Shah's eyes as a plausible explanation for his sudden turnaround in reaching an accord with a bitter adversary.

14. The Shah realized that deeper involvement in the Kurdish fight would jeopardize a larger regional goal—closer cooperation with moderate Arab states. Expanded Iranian military intervention would have caused him problems throughout the Arab world at a time when he was trying to improve relations with Egyptian President Sadat and other moderate leaders. Arab governments were feeling Iraqi pressure to intervene to secure an end to Iranian intervention. Cairo, in particular, was arguing that ending the confrontation would help draw Iraq into the Arab political mainstream and lessen its dependence on the Soviet Union. The Shah was concerned over Moscow's growing influence in Baghdad, and Cairo's argument may have influenced him.

15. Pursuit of the military campaign against the Kurds also entailed risks for Saddam Husayn and might have brought his downfall. As in previous years, policy toward the Kurds was causing splits within the ruling group in Baghdad. The Iraqi strongman had made a personal commitment to a military solution and his prestige was on the line. Yet there were serious problems developing within the military over heavy casualties and over Baghdad's inability to respond effectively to Iranian intervention. Also, the military campaign monopolized national attention and resources, and the need for military supplies circumscribed Baghdad's freedom in dealing with Moscow.

MORI DocID: 1115997

SECRET
No Foreign Dissem

16. Yet Saddam Husayn felt he could not afford to end the campaign and admit failure. Since the immediate need was to neutralize Iran, he decided to pay the required price and accept Iran's view on the Shatt al-Arab.

Durability of the Accord

17. The provisions of the agreement are being implemented. Both sides appear to have complied with their part of the bargain and have a mutual interest, for the moment, in keeping the accord intact.

18. Problems may yet develop, however. The Shah, in effect, traded performance for promises in Algiers, and there are few assurances that Iraq will want to honor all those promises once it has mastered its Kurdish problem.

19. Iran's leverage over Iraq was largely lost when it pulled its troops out of Iraq, shut off aid to the Kurds, and closed its border. If Baghdad chose to renege on its part of the agreement it would be difficult for Tehran to revive an effective Kurdish resistance movement inside Iraq.

20. We have considerable doubt that there will be a lasting reconciliation. Iran and Iraq are natural competitors in the Gulf.

—They are the most populous states.

—Each is rich in natural resources and has a large well-equipped army.

—Both the Shah and Saddam Husayn have widely differing views of how the region should evolve politically and both aspire to regional leadership and dominance.

21. Friction seems certain to revive if Iraq persists in meddling in Gulf states, and particularly if it continues to press neighboring Kuwait to cede territory flanking the Iraqi port of Umm Qasr. In any event, each will continue to compete for allies in the Gulf to strengthen its political and military position.

Implications for Iran

Domestic

22. The Algiers accord was one of two abrupt major policy decisions in early March that illustrated the Shah's increasingly arbitrary style of rule—the other being his decree of a one-party state for Iran. He apparently consulted no major figures before ditching the Kurds. Most advisers have become "yes-men" and there is virtually no public debate over policy issues. Thus there are few safeguards to miscalculation by him, nor any apparent mechanism for correcting error, beyond the Shah's own perceptions.

23. The Shah's Kurdish decision has domestic security implications. Many of the estimated 150,000 Kurdish refugees in Iran are embittered by what they regard as a betrayal, and some of Iran's own 1.5 million Kurds have expressed dismay at the abruptness of Iran's withdrawal of support from their Iraqi kinsmen.

24. We think Iranian security forces will be able to handle potential problems from both sources. Iran took the precaution of disarming Kurdish fighting men crossing the border prior to its closing and of isolating them from the civilian refugees. Tehran does not want the refugees to remain in camps and will attempt to integrate them into Iranian society, possibly in non-Kurdish areas. There is the possibility that some might resist efforts to settle them in areas markedly different from their mountainous homeland.

25. Baghdad, at Tehran's request, sent officials to the refugee camps to reassure the Kurds that they will be pardoned if they return to Iraq. We have received widely conflicting estimates on the number who have chosen to do so. Baghdad realizes, as does Tehran, that the Kurds pose a potential security problem for Iran, and probably has little interest in relieving the Shah of this burden.

Foreign

26. The agreement strengthens the principal rival capable of seriously challenging Iran in the Gulf, as well as a regime whose sponsorship of subversion and Arab radicalism and receptivity to Soviet influence has long been considered by the Shah as a threat to Iranian security. Iran may benefit from the gratitude of some Arab leaders who had argued the accord would lead to a moderation of Baghdad's present political stance, but others—

4
SECRET

MORI DocID: 1115997

Kuwaitis, Syrians, and Omanis—worry that Baghdad may now devote more attention to its other feuds and border disputes. Turkish leaders welcome the accord because it puts an end to Iran's aid to Kurdish separatists; Ankara feared that there might be a spillover of the fighting or that the 3 million Turkish Kurds might become involved in an autonomy movement.

27. The Shah will try to use the accord to secure—with the help of other Arab leaders—a moderation of Baghdad's policies. In ending his aid to the Kurds and normalizing relations with Iraq, he strengthens the hand of Arab leaders who have been encouraging Saddam Husayn to reduce his ties to Moscow. The accord also helps undercut the charge of Arab radicals that Iran is an implacable foe of the Arabs.

28. To the extent that the Shah pushes for a reduction of Soviet influence in Iraq, he will come under pressure to demonstrate to Baghdad and other Arabs that Iran is not a tool of US policy in the region. He has previously joined other area states in insisting that Persian Gulf security is the responsibility of littoral states. He now may be willing to enlarge on this line, especially since Prince Fahd—whom the Shah feels is more likely to cooperate on regional security than was King Faysal—has attained a more influential role in Saudi Arabia.

29. Saddam Husayn has referred to the possibility of a collective security arrangement in the Gulf in several press interviews given since the accord was signed. He said in one that the Algiers accord foresaw some Iran-Iraq security cooperation. This goes well beyond any Iranian statements to date. A communique issued following a visit to Baghdad by the Iranian Prime Minister in late March affirmed only that the Gulf should be "spared all foreign interference." Iran's government-controlled press has repeated this theme several times since the accord was signed. Withdrawal of Soviet and US naval forces would leave Iran with the only significant naval force in the Gulf.

30. The Shah might be willing to state public opposition to the US naval role in the Gulf more forcefully in exchange for greater regional cooperation on security matters or for concrete examples of a lessened Soviet influence in Iraq. It is doubtful, however, that he would at this time work to secure the complete removal of the US presence in Bahrain.

31. The Shah naturally retains a deep suspicion that Iraq's foreign policy will continue to aim at creation of an anti-Iranian front in the Persian Gulf. If Baghdad continues to support subversion and radical Arab policies, the Shah probably will consider himself in a good position to insist that Egypt and Algeria—governments which encouraged his reconciliation with Baghdad—join Iran in addressing Iraqi "adventurism." He fears that moderate Arabs will seek their own accommodation with Iraq and even cooperate with Baghdad to limit Iranian influence on the Arabian peninsula.

32. The Shah's decision to end his support of the Kurds raised doubts about Tehran in the minds of some conservative Arab leaders with whom he is on good terms. Oman, for example, was caused to wonder about the steadfastness of Iranian support in the Dhofar fighting. Muscat probably was responding to rumors that an Iranian withdrawal from Dhofar was included in a secret protocol to the Algiers agreement. Oman has privately reemphasized to Tehran its need for Iranian aid. The Shah has shown no disposition to withdraw from Oman.

33. Jordan's King Husayn is deeply concerned over the agreement. He had hoped that Iraq could be persuaded to moderate its position toward the Kurds and that a settlement might be reached under which Barzani might retain his position as leader of the Kurdish community. Husayn now fears Iraqi subversive efforts, and he now wonders whether the rapprochement may have given the Iraqis license to do whatever they want in the Gulf.

34. The Algiers accord—reached during a summit meeting of OPEC—could complement other efforts to maintain unity within OPEC ranks because it eliminates a potentially divisive issue. The Shah probably believes the agreement enhanced his role in the organization especially with Arab oil producing states, who, in the event of worsened Iranian-Iraqi relations, might have found it politically expedient to oppose Tehran's policies in the OPEC venue.

MORI DocID: 1115997

SECRET
No Foreign Dissem

Implications for Baghdad

35. The end of the Kurdish rebellion strengthens Saddam Husayn by removing a vulnerability that his critics could exploit. The present Baathist government, which took power in 1968, is an uneasy coalition of military and civilian factions. Saddam Husayn, who made the decision to use military means to deal with the Kurdish problem, leads the Baath party's civilian wing. The military's representative in the leadership, President Bakr, who is seriously ill and inactive, acquiesced. As the fighting dragged on, the decision drew heavier criticism, and the conflict became known as "Saddam Husayn's war."

36. Giving in to the Shah's demands on the Shatt al-Arab cost Baghdad something in national pride; but, by getting a free hand to deal with the Kurds and lessening the danger of war with Tehran the Iraqis gained more than they gave up. There has been no known public reaction in Iraq against Saddam Husayn's concession to Iran, nor have critics within the leadership tried to exploit the matter. The possibility remains, however, that if he stumbles on some other issue, his concession on the waterway could come back to bedevil him.

37. Although troublesome Kurdish-related questions have to be faced, Saddam can now redirect the regime's energies. Domestically, Saddam will concentrate on repairing damage to the economy stemming from the hostilities, which, he admits, cost the lives of 10,000 Iraqi troops. Demobilization of reserves will free manpower to return to civilian tasks and help ease shortages of food and consumer goods. Baghdad, moreover, can now allocate more of its resources to accelerating industrial development, and to efforts to subvert Gulf states and Syria.

The Kurds

38. As for the dealing with the Kurds, Iraq is relatively free to impose its will. Baghdad will grant no concessions to Kurdish aspirations for self-rule beyond the token legislative and executive bodies established last summer. Baghdad has made some efforts to Arabize Kurdistan by resettlement and may see this as part of the long-term solution to the problem.

39. Armed resistance by Kurds on the scale of 1974 is now out of the question. Preliminary indications suggest that about one-third of the 30,000-man Kurdish regular force intend to continue the insurgency using guerrilla tactics. The Kurds are believed to have cached large quantities of ammunition in the mountains before the Iraqi offensive in March. They may have also laid in additional stores of arms and supplies from Iran before the border was closed on April 1. The Kurds may try to establish lines of supply to the Syrian border. Despite Damascus' well-founded resentment of the subversive activities of the rival Baathist regime in Baghdad, Syria has more direct means of putting pressure on Baghdad than arming Iraqi Kurds.

40. Some die-hard Kurds hope that Iran may resume military assistance if implementation of the Algiers accord does not proceed smoothly. Such an eventuality appears unlikely, despite reports that Iran may be training some Kurds against the possibility of a breakdown. Although mutual suspicions run deep in Iranian-Iraqi relations, both sides have a major stake in keeping the new relationship intact, at least for the near term.

41. The decline in the Kurds' fortunes is matched by the disarray in their leadership. Mulla Mustafa Barzani, now in his early 70s, the personification of the autonomy movement, has effectively stepped down. The Shah's accord irreparably damaged Barzani's prestige and authority. No remaining rebel commander has the stature to replace him. The Kurdish central command may simply disappear and a number of independent rebel groups may try to carry on resistance against Baghdad.

42. It seems clear that without substantial support the rebels' resistance to Baghdad will be restricted to the harassment of government units and acts directed against economic targets. In their current frame of mind, the Kurds may even strike at Iraqi oil installations—heretofore proscribed from the rebels' target list at the insistence of the Iranians, who apparently feared that Iraqi terrorists might retaliate against the petroleum complex at Abadan.

Iraqi-US Relations

43. The end of the Kurdish rebellion removes one of the impediments to improved relations be-

SECRET

MORI DocID: 1115997

SECRET
No Foreign Dissem

tween Iraq and the US. The Iraqis probably believe that the US was collaborating with Iran—and Israel—in providing military assistance to the Kurds.

44. It is, however, the US role as Israel's principal backer that Baghdad sees as the main deterrent to better relations with Washington, and the Algiers agreement has not affected this. For the moment, Iraq probably sees no advantages in ending its status as the only Arab state, among those that broke with the US in 1967 over the Arab-Israeli war, that has not reestablished ties with Washington.

45. The absence of formal diplomatic ties has not obstructed rapid growth in commercial relations between Iraq and the US. In February, for example, Baghdad concluded a $225 million contract for Boeing aircraft, making Iraq one of the fastest growing markets for US products in the Middle East. Iraq still severely limits official contact with US diplomats attached to the interests section in the Belgian embassy. In sum, we doubt that Iraq would be receptive to any overtures to improve political relations unless there is a discernible change in overall US Middle Eastern policy.

The Soviet View

46. To our knowledge, the Soviet Union had no part in getting Iran and Iraq together. Moscow, in fact, probably has mixed feelings about the results of the Algiers meeting, although the USSR repeatedly has advocated a settlement of differences between Iran and Iraq and a granting of Kurdish autonomy. Now Moscow presumably is concerned about what the agreement may portend for Baghdad's relations with the Soviet Union.

47. Moscow is aware that Iraq may decide to take advantage of decreased regional tensions to accelerate its purchase of Western goods, technology, and developmental assistance, while reducing its dependence upon and cooperation with the Soviet Union and Eastern Europe. Even before the Algiers agreement, the Soviets had given indication of concern over what they saw as an Iraqi tendency to lean toward the West. Moscow knows that the Shah wants to wean the Iraqis away from the Soviets and to restrict the growth of Soviet influence in the Gulf.

48. On the other hand, the Algiers agreement has some positive features from Moscow's point of view. The end of the Kurdish war eliminates a threat to a regime in which Moscow has a substantial stake and with which the Soviets enjoy basically good, if sometimes troubled, relations. Moscow, moreover, no longer faces the unwelcome prospect of being importuned to back Iraq in full-scale fighting against Iran—with whom the Soviets have developed profitable commercial ties.

49. The Soviets are aware that over the short term Iraq cannot replace Soviet military hardware, with which Baghdad's forces are almost exclusively equipped. Iraq will remain dependent on the USSR for consumable supplies, spare parts, technical assistance, and training, although the need for resupply will now be less urgent. About 500 Soviet advisers are serving in training roles with the army and an additional 400-500 are with the Iraqi air force. The enhanced capabilities displayed by the Iraqi army were probably largely the result of Soviet training and advice. Recent purchases of additional MIG-23 aircraft and Scud missiles, complementing earlier deliveries of advanced weaponry (FROGs, TU-22s and SA-6s), are further indications that Baghdad intends to continue looking to Moscow for sophisticated weaponry.

50. The Soviets, however, have not been willing to give the Iraqis everything they want. A two-month delay last year before agreeing to Baghdad's requests for additional ammunition undoubtedly increased Iraqi concern about its dependence on one nation for its military needs. This has contributed to a Baghdad decision to diversify its sources of equipment. Baghdad has since approached the West for military equipment. France, which already had sold Iraq helicopters, armored personnel carriers, and light tanks, reportedly now has offered to sell Mirage aircraft.

51. Moscow also knows that there are powerful influences in Iraq at work to impede any significant turn away from Moscow. The Soviets recognize that historical animosities, distrust, and conflicting interests will be barriers to a significant or lasting accommodation between Baghdad and Tehran.

SECRET

MORI DocID: 1115997

SECRET
No Foreign Dissem

52. At the same time, the Soviet Union will continue to maintain cordial relations with Iran as a key element of its policy in the Persian Gulf. Although the accord could even lead to an improvement in relations; the Soviets have reasons to believe that the agreement presages a different power balance in the Persian Gulf that could further limit Soviet influence in the area.

Arab-Israeli Ramifications

53. Iran perceives the accord with Iraq as contributing to its effort to draw closer to the Arab states. The Shah, who aspires to regional leadership, does not wish to be classified as hostile to Arabs and a supporter of Israel. Moreover, it may be his perception that the power balance has shifted in favor of the Arabs. He might also anticipate an eventual modification of US policy toward Israel. The Shah does not want to be caught short.

54. Iran's diplomatic, economic, and intelligence ties to Israel are based on pragmatic, not emotional or ideological considerations. One such consideration is that Israel has served the same purpose toward the Arab world that the Kurds served toward Iraq: it has kept the Arabs off balance and occupied. As long as Israel remains militarily strong and able to absorb Arab energies, the Shah will regard his ties to Tel Aviv as in his interest, and he will maintain a quiet relationship.

55. To Tel Aviv, the touchstone of relations with Iran is the continued flow of Iranian oil—which meets about half of Israel's domestic requirements. Tehran's reconciliation with Baghdad will thus not by itself significantly alter Iranian-Israeli relations, although it has increased Israeli doubts about the Shah's willingness to supply petroleum should another Arab-Israeli war break out.

56. Since the mid-1960s, Iran aided and abetted Israeli help to the Kurdish rebels. Israel provided financial and material assistance and sent military and intelligence advisers to train Kurdish tribesmen at sites in Iraqi Kurdistan and Iran. A few Kurds may have been trained in Israel. This assistance was possible because of Iranian help and without it there is little chance that Tel Aviv will continue to aid the Kurds.

57. The collapse of the Kurdish rebellion and lessening of Iranian-Iraqi tensions will free much of Baghdad's military forces for use against Israel in the event of another war. In October 1973 Tehran's willingness—during a period of tension with Baghdad—to resume diplomatic relations with Iraq enabled the Iraqis to send two armored divisions to the Syrian front. We estimate that by this summer the Iraqis could again contribute as many as two armored divisions plus some aircraft to any renewal of Arab-Israeli fighting.

58. Iraq's help might be more effective than in 1973. At that time the Iraqi effort on the Syrian front was hampered by a shortage of tank transporters, an inadequate logistics system, and difficulties in coordinating operations with the Syrians. Soon after the October War, Baghdad took steps to increase its supply of armor transportation and improve its command-and-control procedures. The logistic system appears much more effective, largely as a result of experience gained in fighting the Kurds.

59. Despite the current cooperation between the two sides, however, Baghdad must still consider Iran the primary military threat and will deploy its troops accordingly. The Iraqi units will return to their normal areas of cantonment near the Iranian border. The Iraqi army suffered heavy casualties and moderate equipment losses during the year of fighting the Kurds but will experience little difficulty in refitting and bringing units up to strength for service against Israel.

60. The size of the force that Iraq contributes for service on the Israeli front will be determined by Baghdad's relations with the Arab belligerents when, and if, hostilities break out. Baghdad's strident calls for "liberation" of Israeli-occupied territory should not be read as an open-ended commitment of troops to another round of fighting. If the Iraqis do not believe the front-line Arab states intend an all-out prosecution of the war, Baghdad will not be disposed to make a maximum military contribution; and as in 1973, the reliability of its commitment would be subject to the vagaries of Iraq's political relations with other Arab belligerents.

8
SECRET

MORI DocID: 1115997

Iraq's Regional Impact

61. The Algiers accord fits into the pattern emerging over the past year of Iraqi efforts to project an image of moderation in its regional policy and noninterference in the affairs of its neighbors. We are unable yet to tell whether there is any substance behind the image. Our initial impression, however, is that Baghdad's courtship of some Arabs and now Iran reflects an adaptation to internal and external pressures—the need, for example to end the Kurdish rebellion—and does not signal a basic shift in its foreign policy outlook in the near term.

62. Past performance does not encourage unquestioning acceptance of Saddam Husayn's new pose. Although his personal charm and dynamism have favorably impressed even many conservative Arab leaders, and apparently the Shah, his record is that of a dedicated Baathist revolutionary and meddler in the affairs of other countries.

63. We believe that the Iraqi Baathist leadership remains revolutionary in outlook and committed to trying to overturn conservative and moderate regimes in the Peninsula and the Gulf. Iraq may become more subtle in its tactics, however. Our best estimate is that Baghdad has adopted a two-tiered policy. It actively courts its neighbors on the diplomatic level, while it continues to interfere in their affairs. For a time, however, in keeping with the conciliatory spirit of Algiers, Baghdad may refrain from blatant involvement, such as its support last year of an effort to overthrow the North Yemen government and to replace it with a Baathist regime.

Subversion and Diplomacy

64. Freed of its battle against the Kurds, the Iraqis may well decide to focus their energies on covert operations aimed at extending their influence within the states of the Peninsula and the Gulf. Baghdad has never been better prepared financially for such undertakings. Iraq's oil income—an estimated $6.5 billion in 1974—is growing rapidly; by the end of the decade Iraq could surpass Iran in oil production.

65. In line with its new moderate posture, Baghdad will probably concentrate at first on building its clandestine assets through the quietly expanding Baathist cells in the small Gulf countries and increasing support of local dissidents. Iraq, moreover, can spend liberally to influence local officials and politicians. Iraqi embassies will probably acquire additional intelligence and security-related personnel.

66. At the same time, we anticipate that Saddam Husayn, concluding that the Algiers accord has neutralized earlier Iranian opposition, will embark on a new effort to create some kind of regional security pact or joint military unit among the Arab states of the Persian Gulf. We believe, however, that such a proposal will continue to encounter Iranian and Saudi Arabian resistance, as well as foot-dragging by the smaller states.

67. Baghdad's intentions with respect to its neighbors should be measurable by observable criteria. Critical tests will be how Iraq deals with its problems with Kuwait and Syria and its role in support of Omani rebels and other dissidents.

—Iraqi forces continue to occupy a strip of Kuwaiti territory seized in March 1973. The Kuwaitis fear that Baghdad—now free of the Kurdish situation—will increase pressure on them to cede two islands flanking the approaches to the port of Umm Qasr. The Kuwaitis expect both Iraqi diplomatic initiatives and military muscle-flexing along the border. Various Arab leaders including Sadat and Boumediene have been mentioned as being interested in mediating the dispute, and Baghdad's response will shed light on its general posture.

—Iraq has shown no inclination to refrain from subversive acts against the rival Baathist regime in Syria. It was just such acts which provoked Syria's latest squeeze of the Euphrates water supply and its earlier restrictions on Iraqi shipments through Latakia.

—To demonstrate its adherence to the principle of noninterference, Baghdad could curtail its support of the rebels in Oman's Dhofar province. We believe, however, the Iraqis will do their part to keep the Omani insurgency alive, coordinating their support to the rebels with that of South Yemen while maintaining a low

MORI DocID: 1115997

profile themselves. The Iraqis believe they can plausibly deny that they are providing the arms, money, and training. Baghdad may urge a shift in tactics to political subversion and terrorism in northern Oman, arguing that the rebels can revert to guerrilla warfare whenever the Iranians go home.

—If Algiers is really a bench-mark in Iraq-Iranian relations, Baghdad will end its support of Iranian separatists. For some time, Baghdad has sponsored a Khuzestan Liberation Front to promote separatists sentiments among Iranian Arabs and the Baluchi Liberation Front for the Baluchi tribes of southeastern Iran. Iraq has also meddled in Baluchi affairs in Pakistan.

Implications for Syria

68. How Baghdad deals with Syria will also be watched closely. Relations between the two are at one of their periodic lows. In addition to historic animosities between the two countries, Damascus and Baghdad have rival claims to leadership of the Baathist Movement. The news of the Iran-Iraq accord was not well received in Damascus: the Syrians would prefer to have Baghdad preoccupied with the Kurds. The Syrians expect the Iraqis to step up their propaganda attacks against Syrian participation in the Middle East peace negotiations and to feel freer to overthrow the Syrian regime.

69. The Syrians appear to have grounds for concern. In mid-March, a senior official of the Baath Party of Iraq privately commented that the Algiers agreement would free Baghdad to pursue a number of policy objectives among which is the creation of a government in Damascus more ideologically in tune with Baghdad. The official predicted an upswing in Iraqi sabotage and espionage operations against the Syrian Government.

70. In early April, an early issue flared up when the Iraqis charged that Damascus was violating an agreement by diverting waters from the Euphrates River. The Syrians publicly denied the charge but privately acknowledged they took the step to warn Baghdad to stop meddling in Syrian domestic affairs. Only a few weeks earlier Syrian authorities had rounded up 250-300 local Baath Party members on charges of conspiring with Iraq to oust President Asad.

Saudi Arabia

71. The agreement gives the new leadership in Riyadh more latitude to seek better and more complex relations with Iran. During the tension over the past year between Tehran and Baghdad, Iraq would have found it easy to criticize any such moves by the Saudis as inimical to Arab solidarity. Despite signs of a warming of Saudi-Iraqi relations—Saddam Husayn and Prince Fahd reportedly soon will exchange visits and the settlement of border problems appears to be near—the Saudis fear that Iraq, free from its Kurdish entanglement, will now be able to turn its attention to Persian Gulf affairs.

Egypt's Stake

72. Egypt's role in securing the Iran-Iraq agreement was undertaken to further its own efforts to maintain improving relations with Tehran and Baghdad. Sadat counts heavily on economic assistance from both countries, particularly Iran. He further regards Iran as an important partner and Iraq as a principal target for his efforts to exert a moderating influence throughout the Middle East.

73. The Iran-Iraq dispute was a major hindrance to both efforts. Sadat undoubtedly felt that his close ties to Tehran endangered Iraq's economic assistance and hampered his efforts to moderate Iraq's opposition to Arab-Israeli peace negotiations. In any case, as long as Tehran was skirmishing with an Arab country, Egypt was vulnerable to criticism from radicals for its good relations with Iran. Also, Sadat is fully aware that settlement of Iraq's problems with Iran and an end to the Kurdish war might free Iraqi troops to participate in another Middle East war; presumably he also hopes that improved ties with Baghdad will persuade the Iraqis to participate in an oil embargo if war breaks out. (Despite its rhetoric, Baghdad did not go along with the OAPEC embargo in 1973.)

74. Whatever Sadat hopes, Baghdad is not likely to repay Cairo for its mediation effort by softening

MORI DocID: 1115997

SECRET
No Foreign Dissem

Iraq's stand against Arab negotiations with Israel. Baghdad sees merit in its rigid posture and no real disadvantages, at least while negotiations remain stalled. The Iraqis probably calculate that they can climb on the negotiations bandwagon if they sense that progress is being made toward a settlement.

75. For the moment, the Iraqis, allied with the fedayeen groups that reject the Palestine Liberation Organization's willingness to join in negotiations, prefer the adversary role. This posture, they reason, places them in the vanguard of the Arab world—purists who brook no compromise with the enemy. Should Egypt or Syria renounce the peaceful approach to a settlement, the Iraqis would be quick to point out to other Arabs that they were right all along. Baghdad would then exploit and harness the anticipated radicalization of Arab opinion toward Israel and the West.

Algerian Hopes

76. Though far from the front lines, President Boumediene undoubtedly expects to receive some financial aid and political support for his proposals for a new economic order as a fallout from his part in arranging the Algiers agreement. In need of funds to finance its ambitious four-year development plan, Algeria reportedly has requested $50 million from Iraq and may have also approached Tehran. On international issues, Boumediene probably hopes Iran and Iraq will support his views that oil discussions with consumers be held only in the context of all raw materials—not only oil, that the price of oil should be indexed to world inflation rates, and that all developing states should push for the radical transformation of the world economic system at the seventh special session of the UN General Assembly next September.

11
SECRET

states which seen from Baghdad, can only increase over at least the next five years.

Lowrie

---

289. Memorandum From Director of Central Intelligence Colby to the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger)[1]

Washington, June 4, 1975.

SUBJECT

Termination of the Kurdish Assistance Program

1. This is to confirm that the Agency has terminated its Kurdish assistance program [*2½ lines not declassified*]. As you will recall, the Kurdish assistance operation was initiated at the request of the Shah of Iran, and all our aid to the Kurds was channeled through the Iranians. The Shah, however, ceased all financial and military aid to the Kurds in Iraq after his agreement with the Iraqis in Algiers on 6 March 1975. As a result the Kurdish resistance movement in Iraq collapsed and the Kurdish leaders fled to Iran. Consequently the Agency had no option but to terminate its own program of assistance to the Kurds.

2. This program has not been handled in the usual 40 Committee channels.

W.E. Colby[2]

---

[1] Source: National Security Council, Ford Intelligence Files, Subject Files A–L, IO 11, Box 12, GRF, Iraq/Kurds, 4 June 1975–26 September 1975. Secret; [*handling restriction not declassified*].

[2] Colby signed "Bill" above this typed signature.

299. Memorandum From Director of Central Intelligence Colby to the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger)[1]

Washington, September 26, 1975.

SUBJECT

Mulla Mustafa Barzani's Request to Meet with a Policy Level American Official

REFERENCE

Memorandum dated 6 September 1975; Subject: Mulla Mustafa Barzani Diagnosed as Suffering from Terminal Cancer[2]

1. In referenced memorandum, I noted that Barzani wanted to meet with a senior American official and that I planned to have an appropriate Agency official see him. Since that memorandum was written, officers with Barzani state that he wants to meet an official at the policy making level and will not be satisfied with a senior intelligence officer. Barzani feels very strongly that he must present his people's case to such an official before he dies (estimated at six to eight months) and has indicated that it would be inappropriate for him to leave the United States until he has done so.

---

[1] Source: National Security Council, Ford Intelligence Files, Subject Files A-L, IO 11, Box 12, GRF, Iraq/Kurds, 4 June 1975–26 September 1975. Secret; [*handling restriction not declassified*].

[2] Attached but not printed.

2. Because the program of U.S. assistance to Barzani has been tightly held, I request your permission to discuss Barzani's desires with Under Secretary Sisco.[3]

W.E. Colby[4]

[3] Scowcroft wrote "OK" in the margin and initialed.

[4] Colby signed "Bill" above this typed signature.

300. Defense Intelligence Agency Intelligence Appraisal[1]

Washington, October 6, 1975.

KURDISH REFUGEE SITUATION

Summary

Kurdish hopes for an autonomous state were destroyed in March 1975 when Kurdish leader Mulla Mustafa Barzani lost Iranian support and was forced to evacuate his forces from Iraq. Nearly two million Kurds now face eventual integration into Iraqi society. Iran and Iraq will be burdened with providing long-term economic support for these refugees since aid will be required until adequate jobs and housing can be found. This transition is expected to be troublesome because neither Baghdad nor Tehran intends to allow enclaves of Kurdish nationalists, aspiring toward an independent Kurdish state, to become reestablished.

Background

Iraq and Iran remain in a quandary over the disposition of Kurdish refugees displaced from Iraq following Iran's official termination of support for the Kurdish insurgent movement. Iraqi Kurds in Iran numbered more than 140,000 prior to the signing of the Iran-Iraqi accord, concluded on 6 March in Algiers. An additional 30,000 Kurdish refugees fled to Iran to avoid the advancing Iraqi Army during the last few days of the fighting along the northern frontier.

[1] Source: Washington National Records Center, OSD Files: FRC 330-78-0058, Box 65, Iran 000.1–299. Secret; Noforn; Orcon; Nocontract.

Iraq's Reaction

Baghdad's resettlement of displaced Kurdish families began almost immediately, much to the surprise of some observers who thought reprisals against Kurds who surrendered would be extensive. Only a small number of Kurds were reportedly executed upon their capture or return to Iraq. The government moved quickly to restore normal conditions in northern Iraq (figure 1)[2] by granting amnesty to all Kurds except those closely associated with Kurdish leader Barzani. Despite repeated extensions by Baghdad of the amnesty deadline to encourage repatriation, only an estimated 70,000 Kurds, including some professionals and intellectuals, had returned to Iraq by the end of May. Furthermore, Baghdad's resettlement of Kurdish families to the southern provinces of Iraq and efforts to "Arabize" Iraq's northern provinces caused some 3,000 additional Kurds to flee to Iran in July. An amnesty for Kurds who were former government employees or soldiers has now been extended by Baghdad until 16 October.

The limited attention that Baghdad is paying to Kurdish needs and aspirations has contributed to the disillusionment of many returning refugees. Baghdad, moreover, does not want large numbers of Kurds now located in Iran to return since the refugees may once again resume their fight.

Iran's Burden

Tehran has also failed to satisfy the needs of the approximately 100,000 Kurds who remain refugees in Iran. Integration of Kurdish workers into jobs has proceeded slowly, and many Kurds have complained about inadequate living conditions in camps and resettlement areas (figure 2). Kurds who have refused to live and work where directed by Iranian authorities have been identified for eventual return to Iraq.[3] Refugee attitudes are deteriorating because of the harsh conditions in the Iranian camps and the slow progress in resettlement.

Kurdish Dissidence

Kurdish perceptions revolve around their desires to remain in their ancestral home, the Iran–Iraq border area. Kurds are also apprehensive about returning to Iraq, as they fear retaliation against other

---

[2] Figures 1–3 are not printed.

[3] In telegram 8585 from Tehran, September 3, the Embassy reported that Iraq and Iran were negotiating an agreement for the repatriation, which refugees heard would be forcible, of half of the 93,000 Kurdish refugees to Iraq. (National Archives, RG 59, Central Foreign Policy Files, D750304–0157) In telegram 9909 from Tehran, the Embassy reported the assertions of Iranian officials that some 30–40,000 Kurds had agreed to return to Iraq, a number that Embassy officials increased to 60–80,000 in telegram 10236 from Tehran, October 20. (Both ibid., D750352–0464 and D750363–0451)

Kurds who have in the past, undermined policies of the Iraqi government.

Kurdish dissidents in the refugee camps in Iran will continue to thwart Iranian authority. Kurds feel that their aspirations cannot be met by Tehran and, under present circumstances, they have little to lose in their quest for survival.

Several hundred hardline rebels who refused amnesty and took refuge deep in their mountainous homeland are continuing low-level Kurdish antigovernment guerilla activities in northern Iraq. Other rebels, under the leadership of longtime leftist Jalal Talabani (figure 3), have fled to Syria and have formed a new movement, the Kurdistan National Union, opposed to both Iraq and Iran. This organization does not currently pose a serious problem to either Baghdad or Tehran; however, it could become a troublesome irritant with significant foreign backing.

International Aid

The UN is currently involved in helping 1,400 Kurdish refugees to resettle in third countries. Appeals have been delivered to Australia, Austria, Canada, Denmark, the Federal Republic of Germany, the Netherlands, Sweden, Switzerland, UK, and the US to accept Kurdish refugees. However, even if all these countries respond favorably and accept token numbers of Kurds from refugee camps in Iran, both Iran and Iraq will still retain the majority of the refugees. Kurds who either do not want resettlement or do not get the opportunity to accept third country sponsorship, will continue to be discontented.

Outlook

The Kurdish refugee situation will not disappear in the Iran–Iraq border areas. Tehran will have to provide attractive jobs and adequate living conditions for those refugees remaining in Iran. Meanwhile, it will be necessary for Baghdad to dispel the fear of reprisals against the 10,000 to 20,000 Kurds who are expected to be returned to Iraqi control. Furthermore, UN bureaucratic paperwork must be expedited to obtain agreements with third countries to accept perhaps 20,000 Kurdish refugees. The Kurds are proud people, and no matter where the Kurdish refugees are eventually resettled, the Kurdish quest for autonomy will persist.

6a

MEMORANDUM

THE WHITE HOUSE

WASHINGTON

~~SECRET~~ ATTACHMENT — November 10, 1975

MEMORANDUM FOR: JOCK COVEY

FROM: PETER RODMAN PWR

SUBJECT: Registering Kurdish Gifts with Protocol

The Secretary received two gifts from Kurdish leader Mustafa Barzani in 1974: (1) an Isfahan rug in February 1974 as a token of esteem, and (2) a Kurdish-made necklace (with gold filigree and various unidentifiable ornaments) sent as a wedding present in April 1974. Their value is uncertain; they are not necessarily worth over $50.00.

These gifts were deliberately not registered with Protocol because of the obvious sensitivity of our relationship with the Kurds and with the other countries involved. This was also CIA's strong recommendation.

General Scowcroft suggests that we now make sure these gifts are properly registered. The Pike Committee has now leaked the fact of this relationship. I am also told [redacted] documents concerning at least the rug have been turned over to the Committee [redacted]

I will keep the gifts here until I hear from you. I am enclosing the documentation that I have on them.

Attachments (2)

DECLASSIFIED w/ portions exempted
E.O. 12958 (as amended) SEC 3.3
MR # 09-29 #34
State rev. 9/15/03; CIA ltr 10/30/09
By dal NARA, Date 12/10/09

~~SECRET~~ ATTACHMENT

PHOTOCOPY FROM GERALD FORD LIBRARY

6c

14/4/974

To Dr. Henry Kesinger

Dear Friend

We hope That you accept This Kurdish-made wedding present with our best wishes For you and Mrs Kesinger and our hope For full Success in your political and non-political Life.

With my best regards

friendly your's

Mustafa Barzani

Wedding gift - necklace

GERALD R. FORD LIBRARY

PHOTOCOPY FROM GERALD FORD LIBRARY

Margaret P. Grafeld Declassified/Released US Department of State EO Systematic Review 04 MAY 2006

Message Text

SECRET

PAGE 01 TEHRAN 03766 141313Z

43
ACTION SS-25

INFO OCT-01 ISO-00 SSO-00 /026 W
------------------ 062419
P 141245Z APR 76
FM AMEMBASSY TEHRAN
TO SECSTATE WASHDC PRIORITY 6496

S E C R E T TEHRAN 3766

EXDIS

E.O. 11652: GDS
TAGS: SREF, IR
SUBJ: BARZANI'S REQUEST TO VISIT UNITED STATES FOR MEDICAL TREATMENT

REF: STATE 88422

IN RESPONSE TO QUESTION POSED IN REFTEL, EMBASSY IS NOT ENTIRELY SURE WHAT GOI ATTITUDE ABOUT MEDICAL TREATMENT IN US FOR BARZANI WOULD BE. AS AMBASSADOR SEES THIS PROBLEM, ISSUE IS WHETHER SECRETARY AND DCI WANT BARZANI IN US AT THIS TIME, PARTICULARLY IF HE WOULD LENGTHEN HIS STAY AFTER COMPLETION OF MEDICAL TREATMENT. WE RECALL TWO OR THREE MEMBERS OF CONGRESS POSED QUESTION BEFORE HIS EARLIER TRIP WHETHER BARZANI COULD BE FREE TO TRAVEL TO US FOR MEDICAL TREATMENT. THIS HUMANITARIAN CONCERN NOTWITHSTANDING, THERE MAY BE OVERRIDING POLITICAL FACTORS WHICH WOULD MAKE IT UNDESIRABLE FOR HIM TO BE I US. WOULD APPRECIATE KNOWING SECRETARY'S POSITION ON THIS MATTER.
HELMS

SECRET

NNN

Margaret P. Grafeld Declassified/Released US Department of State EO Systematic Review 04 MAY 2006

310. Telegram From the Department of State to the Embassies in the United Kingdom and Iran and the Interests Section in Baghdad[1]

Washington, June 30, 1976, 2127Z.

162819. Exdis London for Amb Helms from Habib. Subject: New Development in Barzani Visit.

1. [*less than 1 line not declassified*] following several feelers, Barzani has now made formal request for a meeting with State Department officials.[2] Request did not include names of specific persons in the Department, nor did it indicate reason for talk. Impression [*less than 1 line not declassified*] is that Barzani has now decided he wants to stay in the U.S. and that this would be subject of any discussions with Department. Meanwhile, SAVAK escort has instructions to return Barzani to Iran within a month.

2. We understand that there has been a total remission of original cancer and no evidence of second tumor. Barzani should be through at Mayo Clinic by Monday, June 28, following examination there of son Sahad, who is reportedly suffering from extreme overweight. [*less than 1 line not declassified*] plans to escort party for approximately one week's sightseeing.

3. Having a State Department official meet with Barzani presents obvious problems with respect to relations with Iraq and, to some extent, with Iran, although these may be ameliorated if the contact is not at too senior a level. Against these factors we must weigh the fact of previous meeting (Sisco last fall)[3] and possible public and Congressional perceptions (e.g., Barzani may already have made his presence in the U.S. known to such earlier contacts as Senator Kennedy, Justice Douglas, and George Meany). On balance, therefore, we have tentatively concluded that an unpublicized, discreet, appropriate-level contact within NEA would be logical and reasonable.

4. Whether to allow Barzani to remain in the U.S., if that is in fact his desire, presents a more sensitive question. In the U.S., he would undoubtedly be involved, directly or indirectly, in propaganda activities—particularly against Iraq—which could complicate our relations

[1] Source: National Archives, RG 59, Central Foreign Policy Files, D760253–1106. Secret; Immediate; Stadis. Drafted in NEA/ARN, cleared by Atherton and Saunders, and approved by Habib.

[2] According to a June 29 memorandum from Atherton to Habib, Barzani requested a meeting with Department officials after his arrival in the United States for medical treatment. (Ibid., P830162–0935)

[3] See footnote 4, Document 301.

with both Iraq and Iran. Iraq, which has already formally protested Kurdish refugee emigration to the U.S. from Iran, would certainly find even more objectionable our providing a haven for Barzani. Anti-Iraqi activities by Barzani in the U.S. could also be embarrassing to the Iranians in their rapprochement efforts with the Iraqis. At the same time, refusing to let Barzani remain in the U.S. could produce criticism in the press and on the Hill.

5. If Barzani meets with Department official and raises this question, we plan to discourage him from remaining in the U.S., although there may be a problem if he, for example, decided to apply formally to stay and made the fact public. We will plan to keep the Iranians closely informed of the developing situation and seek their views. We would plan to take no initiative in informing Iraqis of the situation.

6. Embassy London: Please inform Ambassador Helms of foregoing and seek his views.

7. Tehran for Chargé Miklos, Baghdad for Wiley: Would also appreciate your views and suggestions but, of course, without going to host government officials at this time.[4]

Kissinger

[4] The Interests Section responded in telegram 903 from Baghdad, July 4, that a Barzani visit to the Department at the Country Director level was unlikely to disturb U.S.-Iraqi relations. If Barzani were to remain in the United States permanently, however, the Iraqis could react strongly, given their suspicions of U.S.-Syrian collaboration in aid to Kurdish dissident activity in Iraq. (National Archives, RG 59, Central Foreign Policy Files, D760259–0242) The Embassy in Tehran replied in telegram 7489, July 23, that the Iranian Government had been informed of Barazani's request, but had not yet responded. (Ibid., D760283–1137)

Margaret P. Grafeld Declassified/Released US Department of State EO Systematic Review 04 MAY 2006

Message Text

SECRET

PAGE 01 BAGHDA 00903 040458Z

14
ACTION SS-25

INFO OCT-01 ISO-00 SSO-00 /026 W
--------------------- 010495
O 040357Z JUL 76
FM USINT BAGHDAD
TO SECSTATE WASHDC IMMEDIATE 3326
AMEMBASSY TEHRAN IMMEDIATE
AMEMBASSY LONDON IMMEDIATE

S E C R E T BAGHDAD 903

STADIS//////////////////////////////

EXDIS

FOR HABIB FROM WILLEY

LONDON FOR AMBASSADOR HELMS

E.O. 11652: GDS
TAGS: PFOR, US, IZ, IRP
SUBJECT: NEW DELVELOPMENTS IN BARZANI VISIT

REF: STATE 162819

1. IRANIS DID NOT REACT TO PUBLICITY CONCERNING BARZANIS PREVIOUS VISIT TO SISCO, AND I DOUBT THAT A VISIT TO DEPARTMENT AT COUNTRY DIRECTOR LEVEL WOULD CREATE A SERIOUS PROBLEM IN US-IRAQI RELATIONS. I SUGGEST, HOWEVER, THAT BARZANI BE RECEIVED ONLY ON CONDITION THAT HE AGREE THAT VISIT NOT BE PUBLISHED. IF POSSIBLE, KNOWLEDGE OF VISIT SHOULD BE LIMITED TO USG AND GOVERNMENT OF IRAN.

2. AS FOR BARZANI REMAINING IN UNITED STATES ON PERMANENT BASIS, I BELIEVE THAT THIS COULD CREATE STRONG IRAQI REACTION. IRAQI REGIME ALREADY SUSPECTS US-SYRIAN COLLABORA-TION IN LEBANON. IRAQIS ARE AWARE THAT SYRIANS ARE SUPPORTING KURDISH DISSIDENT ACTIVITY IN IRAQ AND IF BARZANI WERE ADMITTED PERMANENTLY TO UNITED STATES THEY WOULD PROBABLY CONCLUDE
SECRET

SECRET

PAGE 02 BAGHDA 00903 040458Z

THAT USG IS JOINING HANDS WITH SYRIA REGIME TO USE KURDS

Margaret P. Grafeld Declassified/Released US Department of State EO Systematic Review 04 MAY 2006

Margaret P. Grafeld Declassified/Released US Department of State EO Systematic Review 04 MAY 2006

AS WEAPON AGAINTS IRAQ REGIME.

3. IF BARZANI WERE ADMITTED PERMANENTLY TO UNITED STATES, IT WOULD BE DIFFICULT, IF NOT IMPOSSIBLE, FOR USG TO CONTROL BARZANIS POLITICAL ACTIVITIES AND PUBLIC STATEMENTS. IRAQIS DO NOT UNDERSTAND OUR SYSTEM AND THEY WOULD NEVER BELIEVE THAT USG COULD NOT EXERCISE MORE CONTROL OVER BARZANIS ACTIVITIES IF IT WISHED TO DO SO. I BELIEVE WE WOULD DO WELL TO AVOID THESE PROBLEMS RE RETURNING RPT RETURNING BARZANI TO IRAN AS ORIGINALLY SCHEDULED. WILEY

SECRET

NNN

Margaret P. Grafeld Declassified/Released US Department of State EO Systematic Review 04 MAY 2006

315. Briefing Memorandum From the Assistant Secretary of State for Near Eastern and South Asian Affairs (Atherton) to Secretary of State Kissinger[1]

Washington, August 5, 1976.

Barzani's Wish to Remain in the United States

Problem

The Shah may raise with you the question of Kurdish leader Barzani's efforts to remain in the United States permanently.[2]

Background

Barzani, accompanied by two of his sons, a personal doctor, a political adviser, Savak [*less than 1 line not declassified*] has been in the United States since late June. We and the Iranian Government approved this travel so that he could undertake medical and dental examinations and treatment at the Mayo Clinic, where he had previously been treated.

The Mayo Clinic determined that Barzani has had a remission of the cancer from which he had been suffering; his tumor had shrunk significantly. He is in reasonably good health. The Mayo Clinic can do no more for him for the present; the Clinic's only requirement is that further x-rays be taken in late September and these could be done in Iran.

In meetings with the NEA/ARN Country Director on July 9–10, Barzani indicated that he would like to remain in the United States for seven or eight months. He finally appeared to accept our advice, however, that he return to Iran fairly promptly, on the basis of the under-

---

[1] Source: National Archives, RG 59, Central Foreign Policy Files, P840071–0027. Secret; Exdis. Drafted by Morris Draper (NEA/ARN) on August 3.

[2] Kissinger visited Tehran August 6–7. See Documents 181–183.

standing worked out between the U.S. and Iranian Governments that his visit would be for medical purposes exclusively. After further consultation with you, we agreed to his request that he come to Washington so that he could call on certain Americans who had been sympathetic to him and his cause in the past. You also indicated that, if he wanted to remain for a few weeks in the U.S., he should not be pressed to leave.

During his stay in Washington, Barzani has been in touch with George Meany, Senators Jackson and Stone, Congressman Wilson, Ray Klein, and probably Barny Blackman of Jimmie Carter's campaign staff.[3] He has, however, refused to meet with journalists; the stories that have been written about his stay here have been drawn from other sources.

During the past week, Barzani has indicated he would like to remain in the U.S. permanently. He and his entourage communicated his wishes to stay through a General Hashim to the Savak Chief, General Nassiri. Nassiri in a message to Barzani on August 1 asked him to return to Iran within one week and told him, "If you do not do so, you cannot expect any more help from me for yourself or your relatives." Barzani replied that he intended to stay in America until after his medical treatment was finished.

On the evening of August 2, the NEA/ARN Country Director had a long meeting with Barzani. Barzani confirmed that he wished to stay in the U.S. permanently, arguing that he would never be allowed to leave Iran once he returned there. He said frankly he hoped, by remaining here, to persuade the United States to use its influence in appropriate ways—with Iraq and through such intermediaries as Iran and Saudi Arabia—to help the Kurdish people in Iraq. Barzani told the Country Director that he had been informed that General Nassiri was going to talk to the Shah on Thursday, August 5, about his case and that he expected a message from General Nassiri shortly thereafter, possibly as early as Friday, August 6. (Ambassador Helms [*less than 1 line not declassified*] confirmed in a message [*less than 1 line not declassified*] that Nassiri will indeed meet with the Shah on the Barzani matter on the fifth, and pointed out that the Shah may bring the matter up with you.)

The NEA/ARN Country Director stressed in his August 2 meeting how important it was that Barzani maintain a good relationship with the Iranian authorities, pointing out that there remained in Iran nearly 40,000 Kurdish refugees. Barzani, who is clearly stalling for time, finally said that if he could be allowed to stay in the U.S. for a final

[3] Senator Richard B. Stone (D–Florida), Congressman Charlie Wilson (D–Texas), and philanthropist Raymond Klein. Georgia Governor Jimmy Carter was the Democratic Party nominee for President.

check-up and x-ray examination at the Mayo Clinic on or about September 20, he would at that time accept USG advice as to whether he should return to Iran or remain, as he wished, in the U.S.

Basic Considerations

—Although there may be some in the Iranian Government who would prefer to have Barzani out of the Iranian hair, we suspect that the Shah would prefer him to remain in Iran where his activities could be carefully controlled, and where he would not compromise the warming Iranian-Iraqi relationship. Outside Iran, Barzani could quite easily undertake a propaganda campaign critical of Iran as well as Iraq.

—While Barzani may not be aware of our existing laws and policies, a formal request by him for political asylum in the United States would be difficult to deny, at least on legal grounds. If a person seeking asylum can establish clearly that he has every reason to expect persecution if he returns to his native country, there is a prima facie case for granting asylum.

316. Telegram From the Interests Section in Baghdad to the Department of State[1]

Baghdad, August 30, 1976, 1205Z.

1233. Subj: Barzani's Presence in USA. Ref: State 209897.[2]

1. My guess is that GOI regards Barzani as a spent force and incapable of inspiring or leading a future rebellion. Exception would be almost unthinkable situation in which Iran and Iraq were at war and Shah elected to use and support Barzani once again to tie down portion of Iraqi Army.

2. GOI does not particularly care where Barzani is, so long as his hosts are not giving him effective encouragement to make mischief in Iraq.

3. Without foreign support Barzani cannot be more than a minor irritant to GOI. He might, however, make trouble not for GOI but for

---

[1] Source: National Archives, RG 59, Central Foreign Policy Files, D760329-0428. Secret; Immediate; Exdis.

[2] Telegram 209897 to Tehran and Baghdad, August 24, informed the posts that the Iranian authorities no longer insisted that Barzani return promptly to Tehran and that he clearly intended to stay in the United States for a while. The telegram requested input from Tehran and Baghdad on local attitudes toward the issue. (Ibid., D760323-0463)

USG—and not so much now as later, especially after resumption of diplomatic relations—or possibly during any future talks leading to resumed relations, were Barzani to get wind of them. It is not difficult to imagine him lobbying on the Hill or with his numerous sympathetic contacts in the press for some sort of concessions for the Kurds as a price for resumed relations, or for a long-term U.S.–Iraq oil bilateral or a civil aviation agreement or arms sales or whatever else might come up.

4. It is important to remember that (A) GOI regards its Kurdish policy as nobody's business but GOI's, and (B) the autonomy package that GOI offered and Barzani turned down was not, on face of it, an inhumane proposal. The two toughest features of the package: Kurds have to learn Arabic as a second language and Kirkuk oil belongs to the nation, not to the autonomous region. Would any Government of Iraq demand less? Prior to Barzani's rebellion, there was no rpt no evidence that GOI planned to force large numbers of Kurds to move into Mesopotamian lowlands.

5. Seems prudent to resign ourselves to probability that if Barzani ever decides he does not want to leave States, we will not make him, for he could marshal too much sympathetic and influential opinion in his favor to make the effort sustainable. To this future, therefore, USG should be prepared to reconcile itself. If this is case, it is realistic to concentrate on what limitations, if any, USG can expect Barzani to accept on his political activities in USA. If he could be persuaded to keep quiet on Kurdistan or even seek reconciliation with GOI, we might be able to trade that with GOI for change in latter's stance on matter of no little interest to U.S.—Puerto Rico (e.g. in Non-Aligned Movement, at forthcoming UN General Assembly and elsewhere).

6. With an eye to longer term U.S.–Iraq relations, I recommend that someone take close look at the June 7, 1934 U.S.–Iraq extradition treaty (USINT does not have a copy). If it is still in force or if it would come back into force with resumed relations, what would happen if GOI tried to invoke treaty to return Barzani to Iraq for trial?.[3]

Killough

---

[3] In telegram 8852 from Tehran, September 1, the Embassy observed that Iran basically hoped to get Barzani back as quickly and quietly as possible and was "edgy" about his intentions. The Embassy noted, however, that if the Kurds accepted the Iraqi amnesty offer, this would help to defuse the Barzani problem. (Ibid., D760331–1348)

Approved For Release 2004/07/08 : CIA-RDP79T00889A000900040001-6

(4)

DIA review(s) completed.

Secret

25X1

Research Study

Iraq Under Baath Rule, 1968-1976

Secret

PR 76 10070

November 1976

Approved For Release 2004/07/08 : CIA-RDP79T00889A000900040001-6

Approved For Release 2004/07/08 : CIA-RDP79T00889A000900040001-6

SECRET

25X1

CENTRAL INTELLIGENCE AGENCY
DIRECTORATE OF INTELLIGENCE
OFFICE OF POLITICAL RESEARCH

November 1976

IRAQ UNDER BAATH RULE, 1968-1976

25X1

NOTE: In the preparation of this study, the Office of Political Research consulted other offices of the Central Intelligence Agency. Their comments and suggestions were appreciated and used. Research and analysis was completed in September 1976. Comments would be welcomed 25X1

SECRET

Approved For Release 2004/07/08 : CIA-RDP79T00889A000900040001-6

Approved For Release 2004/07/08 : CIA-RDP79T00889A000900040001-6

25X1

SECRET

503081 9-76

[redacted]

SECRET

Approved For Release 2004/07/08 : CIA-RDP79T00889A000900040001-6

Approved For Release 2004/07/08 : CIA-RDP79T00889A000900040001-6

SECRET

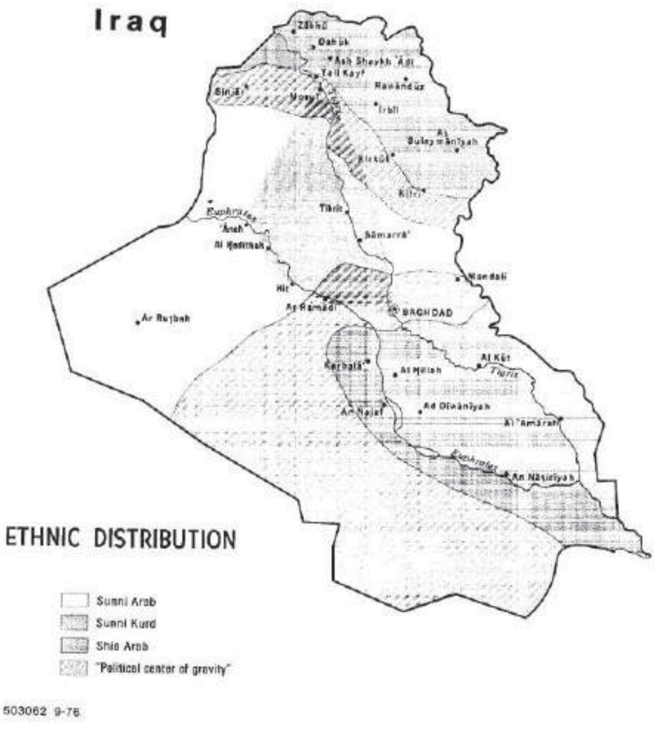

12

SECRET

Approved For Release 2004/07/08 : CIA-RDP79T00889A000900040001-6

Approved For Release 2004/07/08 : CIA-RDP79T00889A000900040001-6

promising, determined, often ruthless, its leaders have not hesitated to use violence to suppress any suspicion of opposition.

The National Front in 1976 is a vehicle by which the fiction of unity and participatory government is maintained by the Baath. There is no national assembly. Power is still exercised by the few with the business of government determined by personalities, not by institutions and not by constitutional procedures. Both the RCC and the Cabinet are Baath dominated and reflect the views of the President and the Deputy. While the actual work of the government is conducted through the committee and bureau structures, neither these nor any other group in the National Front has the ability to influence or alter government policy decisions.

2. The Kurds and the National Front

The Kurds have posed a consistent threat to the internal security and stability of several governments of Iraq. The Baath government warned the Kurds in the National Action Charter of 1970 that the "peaceful and democratic solution of the Kurdish national issue" was "tied to the preservation of the existing revolutionary regime." It is not within the scope of this paper to trace the many Kurdish revolts or to analyze the various factions dominating Kurdish tribal life. It is important, however, to consider the Baathist approach to the Kurdish problem and to place the issue in the context of Iraq's relations with Iran and the US.

On 11 March 1970 a 10 year period of revolt ended with the signing of an armistice agreement between the Kurds led by Mullah Mustafa Barzani and the Iraqi Government represented by Saddam Husayn. The agreement recognized the national rights of the Kurdish people and granted regional autonomy. Kurdish was to be an official language in the Kurdish autonomous region and educational institutions, including a university at Sulaymaniyah, were to be established. Kurds would be appointed to posts in the government, the military, the police and the universities in proportion to their number. The KDP was reformed and the Baath government promised to appoint a Kurd vice president of the Republic. Areas having a Kurdish majority were to be administered by the Ministry for Northern Affairs. Barzani retained his heavy arms and a radio station, while the government

Saddam Husayn and Mullah Mustafa Barzani after the 1970 Kurdish Agreement

promised to pay his Pish Mirga troops (12,000-15,000 men) to act as a frontier force.

This agreement marked a high point in Iraqi-Kurdish relations. Barzani had control of more territory than he had ever held, with an officially recognized KDP, a newspaper, a radio station, and the promise of participation in the government of the country. His Pish Mirga force was armed and intact. He had yielded nothing. On 29 March, five Kurds, all supporters of Barzani, were appointed to the Cabinet. Ten days later Barzani denied he had ever intended to establish an independent Kurdistan: "I only defend my people's rights within Iraq," he claimed. "From now on we, as people attached to the policy of the Iraqi Government, will do our best to improve relations established between Iraq and Turkey and other countries."

What soured the idyll? Essentially, two issues emerged: power and oil. Kurdish officials may have been appointed to the Cabinet but no Kurds were appointed to the RCC, and the Baath rejected the KDP nominee for vice president. A census was to be taken to determine the boundaries of the Kurdish autonomous province; where the Kurds were not in a majority, the territory was to revert to the administration of the central government. The census was not

Approved For Release 2004/07/08 : CIA-RDP79T00889A000900040001-6

Approved For Release 2004/07/08 : CIA-RDP79T00889A000900040001-6

taken and the Kurds accused the government of "Arabizing" traditional Kurdish areas, e.g., Kirkuk and Sinjar, and of "weakening" the policy of decentralization in the autonomous provinces of Irbil, Dohuk and Sulaymaniyah.

Initially, the Kurds had not sought to administer the oil installation in Kirkuk; they had asked for a proportionate share of the oil revenues and they insisted that Kirkuk city, center of the Iraq Petroleum Company, become the new capital of the Kurdish autonomous province. The city, despite its location in a Kurdish region, had a mixed Arab, Kurd, Assyrian and Turkman population. To influence a planned plebiscite, the government brought back Assyrian families who had fled Kirkuk during the revolt to counterbalance Kurds moving in for voting purposes. The plebiscite was not held and the dispute escalated. Did the right to profit from the mineral and natural resources of the autonomous region belong to the central government or to the Kurds? Did the Kurds have, in effect, control of their province and its resources? The Kurds refused to sign the National Action Charter; they refused to join the National Front or to nominate another vice president. Nor would they agree to a constitution or to a definition of their relations with Iran. They demanded increased budget allocations for development to be controlled by a Kurdish development committee. The government continued to reject Kurdish demands for Kirkuk. Then the BPI attempted to assassinate Barzani and his son Idris. A stalemate ensued until February 1974 when fighting broke out.

On 11 March 1974, four years after the initial agreement had been signed and the date by which it was to have been implemented, the RCC announced the granting of self-rule to the region in which the majority of residents were Kurds. Irbil would be the capital city of the autonomous province which would have a legislature, an executive council and a special budget with revenues derived from property taxes. The KDP rejected this unilateral declaration of autonomy and more clashes were reported by mid-March. The Kurds of Kurdistan, announced the KDP, would become part of a voluntary federation with the Arabs of Iraq and Mullah Mustafa Barzani, by virtue of his position as chairman of the Kurdish Executive Council, would become Vice President of the Republic. This the Baath rejected and major fighting ensued.

Thus the issues emerged as the Kurdization of the North versus the Arabization of Kurdistan, depending on one's perspective. In April the government replaced the Barzani Kurds in the Cabinet with Kurds loyal to the administration,* and it was announced that the Kurdish movement would soon join the BPI and the CPI in the National Front. The following autumn, in the midst of war with the Kurds, the government established an executive council and a legislative assembly for the autonomous region.

Why war again? The timing may have been a result of the Baath refusal to carry out the census while insisting on the four-year time table for implementation of the 1970 agreement. Or, it may have been a direct result of worsening relations with Iran and encouragement given Barzani by the Shah. In a speech made that April Saddam Husayn noted somewhat cryptically that:

> Those who sell themselves to foreigners will never become our allies as long as we live and as long as this revolution exists. To people who imagine that with US help they can obstruct the march of the revolution, and with US help they can divide this people, we tell them without hesitation, with high confidence and without delusion, with accurate calculations, and with a clear vision of the present and future aims—we tell them: You will only meet failure.

Barzani sought aid from many sources—American as well as Iranian. With Soviet support and military assistance now flowing to the Baath government and with the CPI fighting on the side of the government, Barzani told the *Christian Science Monitor* that his group stood in the way of Soviet influence in Iraq. Mullah Mustafa now envisioned a Kurdish state within a state which would represent all Kurds, those physically present in the autonomous region as well as those living outside the region, in Baghdad, Basra or even outside Iraq. He disavowed, however, any ambitions to expand his demands to include the sizeable Kurdish populations in Turkey and Iran. Barzani received assistance from Saudi Arabia, Iran,

* The "house" Kurds appointed on 7 April 1974 were Aziz Rashid Aqrawi, Minister of State; Hashim Hasan Aqrawi, Minister of Municipalities; Ubaydallah Mustafa Barzani, son of Mullah Mustafa Barzani, Minister of State; Abd al-Sattar Tahir Sharif, Minister of Public Works and Housing; and Abdullah Ismail Ahmad, Minister of State. All support the government's self-rule law.

Approved For Release 2004/07/08 : CIA-RDP79T00889A000900040001-6

Approved For Release 2004/07/08 : CIA-RDP79T00889A000900040001-6

SECRET

Israel and the US.* The issue, however, is not whether the promise of foreign assistance permitted the Kurds to revolt in 1974. The revolt most probably would have occurred at some point, given the nature of Kurdish demands and the reluctance of any Iraqi Government, be it Baathist or not, to accede to those demands.

The revolt created several internal dilemmas for the Baath leadership. Differences on the conduct of the war, the planning of offensives, and a negotiated peace threatened to divide both government and party in Iraq. The military had opposed the 1970 Kurdish agreement as a "profound humiliation," feeling that the Kurds had been militarily defeated. They disapproved Saddam's conducting negotiations in 1970 with the Kurds and his 1974 stand opposing negotiations and favoring war.** There may have been disagreement between Bakr and the Deputy, too, over the wisdom of continuing the military campaign. Conditions in 1974, however, clearly differed from those influencing the 1970 decision to negotiate with Barzani. The Baath was in firmer control of both the political and military scene than it had been previously. The Iraqi army of 1974 was larger, better equipped, and better trained than the 1970 force which had fought the Kurds. Soviet military and technical assistance was available in a steady flow without the caveats of 1970 (then the Soviets had stipulated that war materiel supplied by them was not to be used against the Kurds). Important, too, was the decision made by Saddam Husayn to commit both the country's resources *and* his personal prestige to seek a military solution to the latest Kurdish revolt. The recurring Kurdish conflict had the potential to disrupt the Baath regime just as it had disrupted previous governments. The stability of the regime as well as the prestige of the Deputy were at stake in resolving the Kurdish revolt.

The death knell for the latest Kurdish revolt was sounded not by the Baathists but by Iran. Iran had long encouraged Kurdish rebellions in Iraq; in fact the Shah's moral support and military assistance enabled Barzani to conduct extensive warfare against several Iraqi governments. The Shah's support for the Kurds until the last war was gratuitous at best—a means to contain a pro-Soviet Arab socialist state. Helping the Kurds had become an expensive risk for the Shah by late 1974, however. Iranian planes and troops were increasingly involved in border incidents with Iraqi troops and were close to fighting directly with Iraqi forces. More important, though, it is doubtful that the Shah really wanted a Kurdish victory—Iraq's Kurds, if granted provincial autonomy or if successful in winning independent status, would represent a far greater threat to the unity and security of Iran than would an Iraqi Government victory.

For reasons strategic and political, then, Iraq and Iran chose to resolve their differences and seek a more pacific solution to the escalating conflict. The solution was framed in the Algiers Accord of March 1975 which called for demarcation of territorial and maritime borders and "the establishment of mutual

Saddam Husayn (R) shaking hands with the Shah of Iran (L) on the signing of the March 1975 Algiers Accord. (Algerian President Boumediene in Center.)

* "Kurds say CIA betrayed them," *The Washington Post*, 13 November 1975. Such support has been hinted at by Barzani's son Ubaydallah; he revealed that his father had received "funds, weapons and equipment, experts and all kinds of assistance from the Zionist enemy, America and Iran." FBIS, 31 July 1974; interview in *al-Watan* (Kuwait), published in FBIS, 18 October 1974. *Al-Thawrah* noted that Nixon had "furnished secretly weapons" to Barzani and had "ordered the CIA to execute the mission without any explanation." The emphasis here was on Nixon's role, not on the involvement of the US Government.
25X1 [redacted] 4 November 1975, and *The Washington Post*, 1 November 1975, pages 1-2.

** Military discontent on the leadership's conduct of the war led to purges of the military in September 1974. Following a defeat of the army by the Kurds, the Commander of the Baghdad Garrison, the Commander of the Air Force and several high-ranking officers were demoted.

SECRET

Approved For Release 2004/07/08 : CIA-RDP79T00889A000900040001-6

Declassified in Part - Sanitized Copy Approved for Release 2012/02/24 : CIA-RDP91-00561R000100090038-1

STAT

TIME
9 February 1976

THE CIA

Rising Criticism Of the Leaks

Wisconsin Republican Robert Kasten could take no more. Before his colleagues on the House Intelligence Committee last week, he angrily addressed Chairman Otis Pike, a Democrat from New York. "Do something," he demanded, to stanch the leaks that were discrediting the committee with its friends in Congress as well as its foes in the Administration. With an irate glare, Pike shot back: "What do you recommend? Lie detector tests? I do not know where the leaks have come from."

Pike's testy confession of helplessness only served to intensify the growing backlash in Congress against his committee's six-month investigation of the CIA, FBI and other U.S. intelligence agencies. Week after week, confidential information gathered by the committee's investigators had wound up on the front pages of U.S. newspapers. Last week the leaks turned into what outgoing CIA Director William Colby angrily called "the bursting of the dam." The committee's entire final report was given to newsmen. The leaked report contained little that had not been disclosed, and the revelations tended to be relatively minor. Among them:

▸ In the late 1950s, at the CIA's request, Robert Maheu, a former top aide to Billionaire Howard Hughes, supplied King Hussein of Jordan and other foreign leaders with female companions. Maheu was also the go-between the CIA used to recruit two high-ranking Mafia members in an attempt to assassinate Cuban Dictator Fidel Castro.

DIRCK HALSTEAD

COLBY AT PRESS CONFERENCE
The dam burst.

▸ Despite CIA objections, Graham A. Martin, then U.S. Ambassador to Italy, secretly paid $800,000 in 1972 to Vito Miceli, a right-wing general who headed Italy's military intelligence agency. The money was to demonstrate U.S. support of Italian anti-Communists. According to a story in Turin's *La Stampa*, the $800,000 for Miceli was small potatoes: the paper claimed that one of its reporters had obtained secret documents from Pike's committee showing that the CIA had given Italian political parties $74 million from 1948 to 1972.

▸ In a futile effort to keep the U.S. from cutting off secret arms aid, Kurdish General Mustafa Barzani gave three valuable Oriental rugs and a gold and pearl necklace to Secretary of State Henry Kissinger and Wife Nancy when they were married in 1974. Brent Scowcroft, the President's national security adviser, said that actually one rug and one necklace had been received and both had been promptly turned over to the White House, as required by law.

▸ Although he was a member of a Senate subcommittee that was to monitor CIA activities, Democratic Senator Henry Jackson of Washington advised the agency in 1973 on how to handle another Senate subcommittee's probe of CIA ties in Chile with ITT Corp. Jackson retorted that he was asked only for procedural advice.

The committee concluded that the CIA has been operating so secretly as to be beyond the control of Congress and the Executive. Colby held a press conference—the day before the Senate confirmed former G.O.P. National Chairman George Bush as his successor by a 64-to-27 vote. Colby denounced the charge of excessive secrecy as an "outrageous calumny." The report, he said, was "a disservice to our nation, giving a thoroughly wrong impression of American intelligence."

continued

Declassified in Part - Sanitized Copy Approved for Release 2012/02/24 : CIA-RDP91-00561R000100090038-1

Declassified in Part - Sanitized Copy Approved for Release 2012/02/24 : CIA-RDP91-00561R000100090038-1

2

What most outraged the Administration, however, was that the committee had violated an agreement with President Ford. In exchange for secret documents about covert CIA activities in Italy, Angola and Iraq, as well as the "Hollystone" project (involving U.S. subs edging close to Soviet shores to monitor missile launchings), the committee had promised it would not disclose any details if Ford decided that their release would jeopardize national security. Then the committee voted 9 to 4 to renege on the promise, reasoning that no one in the Executive Branch had the right to censor a report from a congressional committee.

As Ford made one last attempt to get the committee to stick to its original pledge, the report was leaked. Although Pike insisted that the source of the leak was not known, committee investigators told TIME that members of the committee's staff were responsible.

Tough Standards. Ford insisted he had been doublecrossed. In the House, a dozen Republicans rose to protest the committee's bad faith. North Carolina's James Martin was so furious he sputtered: "Holy mackerel, Mr. Speaker!" The senior Republican on the Pike committee, Robert McClory of Illinois, protested: "What agency do you think will provide us information if it thinks we cannot be trusted?"

Many Democrats found that argument persuasive, and the House voted 246 to 124 to require the Pike committee to delete the disputed material before formally issuing its report. The rebuke came too late, since the sensitive information has already been disclosed. The dispute will probably prompt Congress to adopt tougher standards on secrecy than might otherwise have been the case. For example, Tennessee Republican Senator William Brock has sponsored legislation that would punish congressional staff members with fines of up to $100,000 and jail terms of up to 20 years for leaking secret information.

Meanwhile the much criticized CIA received some strong support from President Ford, who spoke at the ceremonies installing Bush as new director of the agency. While saying that the CIA must be prevented from exceeding its authority, Ford declared: "We cannot improve this agency by destroying it. Let me assure you I have no intention of seeing this intelligence community dismantled and its operations paralyzed or effectively undermined."

Declassified in Part - Sanitized Copy Approved for Release 2012/02/24 : CIA-RDP91-00561R000100090038-1

Approved For Release 2009/04/28 : CIA-RDP85T00875R001000060001-0

IRAQ: FIGHTING THE KURDS

Fighting between government forces and Kurdish rebels led by Mulla Mustafa Barzani is intensifying in northern Iraq. So far, however, the government has not launched a general offensive against the Kurds.

Iraqi forces appear to be concentrating on a few key targets such as the rebel-held town of Zakhu, which controls the main route into Turkey, and strategic mountain passes in the east through which supplies flow to the Kurds from Iran. Baghdad is also trying to relieve several of its beleaguered garrisons. Air strikes have been particularly heavy against both Zakhu and the Rawanduz area, where Barzani has his headquarters.

25X1

The government continues to reinforce its already substantial military force in the north, and is committing more armor, heavy artillery, and aircraft.

The government apparently still hopes to control the situation by measures short of full-scale military operations. Baghdad is trying to

Kurdish tribesmen

maintain a posture of calm confidence while implementing the limited autonomy plan for the Kurdish minority that Barzani has rejected. Government propaganda claims that all is quiet in the north except for a few areas of what it terms "mutiny."

Along with its military measures, Baghdad is continuing to press political efforts aimed at isolating Barzani and splitting the Kurds. Having earlier replaced several Kurdish provincial governors and cabinet ministers—who had already defected to Barzani—with Kurds loyal to the government, Baghdad this week named Taha Moheddin Maaruf, a Kurd who has recently been the Iraqi ambassador to Italy, to fill the vacant vice presidency of Iraq. The clandestine Kurdish radio immediately attacked the move as part of the government's facade of Kurdish autonomy and branded Maaruf a traitor.

25X1

The Kurds, for their part, have declared "all-out war" against the central government

25X1

25X1

25X1

Approved For Release 2009/04/28 : CIA-RDP85T00875R001000060001-0

Approved For Release 2006/11/13 : CIA-RDP79-00927A004800110003-7

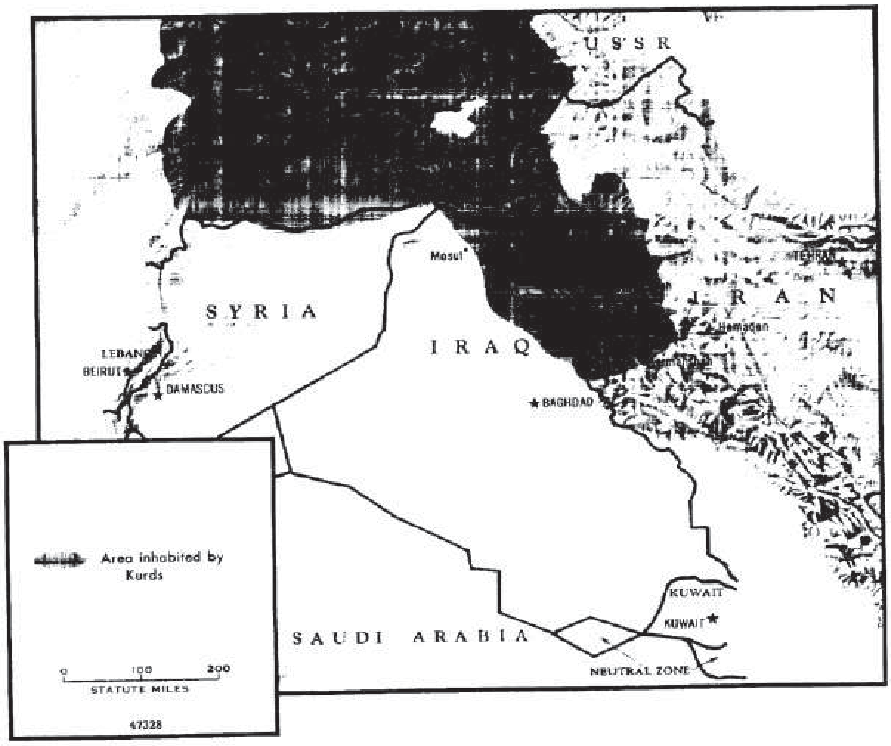

25X1

Approved For Release 2006/11/13 : CIA-RDP79-00927A004800110003-7

کتێبەکانی دیکەی نووسەر:

- شۆڕشی ئەیلوول لە بەڵگەنامە نهێنیەکانی فەرانسادا، لە ژێر چاپدایە.

- جاڵجاڵۆکە، ژیاننامەی نووسەر، بە زمانی فەرەنسی، لە ژێر چاپدایە.

- ئەنفال، بیرەوەری دەربازبووانی گۆڕە بەکۆمەڵەکان، بە زمانی فەرەنسی، دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی هارماتان، ٢٠٢٣.

- حەکایەتەکانی پاشا و وەزیر، کۆمەڵێک چیرۆکی فۆلکلۆری کوردی ناوچەی جافایەتی ڕۆژهەڵاتی کوردستان، دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی ئنستیتیوتی کەلەپووری کورد، سلێمانی، ٢٠٢٣.

- بزووتنەوەی نەتەوەیی کورد لە تورکیا، پاول وایت، وەرگێڕان لە ئینگلیزیەوە، دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی جەمال عیرفان، سلێمانی، ٢٠٢٣.

- کورد و ئەمریکا، سیاسەتێکی دڵڕەقانە، بە زمانی فەرەنسی، دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی زانکۆکانی ئەوروپا، ٢٠١٩.

- فەرهەنگی ئەدەبیاتی کورد، بە زمانی فەرەنسی، دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی زانکۆکانی ئوروپا، ٢٠١٨.

- چیرۆک و ئەفسانە کوردییەکان، بە زمانی فەرەنسی، دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی ئیدیلیور، پاریس، ٢٠١٧.

- کورد، ڕۆژنامەنووس و ئازاد، کۆمەڵی بیرەوەری نووسەر، بە زمانی فەرەنسی، دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی هارماتان، پاریس، ٢٠١٥.

- فەرهەنگی سیاسی و مێژویی کورد، بە زمانی فەرەنسی، دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی هارماتان، پاریس، ٢٠١٤.

- هەڵەبجە و ئەنفال لە بەڵگەنامە نهێنییەکانی ئەمریکادا، دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی وەزارەتی ڕۆشنبیری، هەولێر، ٢٠١٣.

- مێژووی پەیوەندیەکانی کورد و ئەمریکا، دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی ڕۆژهەڵات، هەولێر، ٢٠١٢.

- شـۆڕشـی ئەیلوول لە بەڵگەنامە نهێنیەکانی ئەمریکادا، دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی ئەندێشە، سلێمانی، ٢٠١٢.

- ناسـیونالیزمی کورد و روانگەی رۆژئاوا، وەرگێڕان لە ئینگلیزییەوە، دەزگای چاپ و پەخشی سەردەم، سلێمانی، ٢٠١٢.

- سیاسەتی ئەمریکا لە کوردستان لە ڕوانگەی پسپۆڕانی رۆژئاوایی، چاپخانەی وەزارەتی رۆشنبیری، هەولێر، ٢٠١١.

- تراژیدیای کورد، ژیرار شاڵیان، وەرگێڕان لە ئینگلیزییەوە، دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی موکریانی، هەولێر، ٢٠١٠.

- کوردسـتان و کورد لە ڕوانگەی نەخشـەوانییەوە، دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی رۆژهەڵات، هەولێر، ٢٠٠٩.

- کوردسـتانی عێراق لە بەڵگەنامەکانی وەزارەتی دەرەوەی ئەمریکادا، دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی رۆژهەڵات، هەولێر، ٢٠٠٩.

- کوردسـتانی ئێران و تورکیا لە بەڵگەنامە نهێنییەکانی وەزارەتی دەرەوەی ئەمریکادا، دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی رۆژهەڵات، هەولێر، ٢٠٠٩.

- کولتوور و ناسـنامەی کورد، فیلیپ کرینبروك - کریسـتییەن ئالیسـۆن، وەرگێڕان لە ئینگلیزییەوە، دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی موکریانی، هەولێر، ٢٠٠٨، چاپی دووەم، دەزگای کولتوور، هەولێر، ٢٠٢٢.

- تراژیدیا کوردان (راپۆرتەك ژبۆ نەتەوەیێن یەکبوویی)، ڤەرگەرا ژ ئینگلیزی بۆ کوردیا کورمانجی، دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی وەزارەتی رۆشنبیری، هەولێر، ٢٠٠٧.

ناسنامەی دەستە

پرۆژەی دەستەی ئینسایکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان، لە پێناو ناساندن، کۆکردنەوە، بە دیکۆمێنتکردن و بڵاوکردنەوەی مێژووی پڕ لە سەروەریی کار و خەباتی پارتی دیموکراتی کوردستان، لەسەر پێشنیازی ڕێزدار مەسرور بارزانی، لە ساڵی ٢٠١٤ دامەزراوە.

ئەم بەرهەمەی بەردەستی بەڕێزتان بەشێکە لە هەوڵ و ئامانجەکانی ئەم پڕۆژەیە.

P.D.K ENCYCLOPEDIA